

**Ioannis Cantacuzeni Constantinopolitani regis contra
Mahometicam fidem Christiana & orthodoxa assertio, :
Graece? conscripta ante annos fere? ducentos, nunc uero
Latinitate donata,**

<https://hdl.handle.net/1874/456785>

IOANNIS CAN TACVZENI CONSTANTINOPO-

LITANI REGIS CONTRA MAHOMETICAM
fidem Christiana & orthodoxa assertio, Græcè conscri-
pta ante annos ferè ducentos, nunc uero Lati-
nitate donata,

RODOLPHO GVALTHERO TIGVRINO
INTERPRETE.

*Adiecta est eadem Græcè scripta, in eius linguæ ac pietatis
studioforum gratiam.*

*Cum Cæsareæ Maiestatis gratia & priuilegio
ad quinquennium.*

B A S I L E Æ,

CLARISS. VIRO D. IOANNI DRA-

CONITI SACRAE THEOLOGIAE APVD

nobile Marpurgum fidelissimo doctori, Rodol-
phus Gualtherus Tigurinus S. P. D.

VLTVM hodie quæri solet, uir clarissime, quo modo, quibus consilijs, qua arte, quibus denique armis Turcica illa barbaries propulsari possit, quæ nobilissimis Europæ partibus, Græcia nimirum, Macedonia, Thracia, & ipsa nuper, proh dolor, Pannonia deuictis, nunc etiam ipsi Germaniæ manus admoliri uidetur: & inferet haud dubie grauissimam cladem, nisi nos ipsi quibus par est, armis restiterimus. Atqui nemo est interim, qui non huic resisti cupiat, qui non hanc debellari uelit, qui non etiam hoc metu liberari exoptet. Hoc enim uel cū brutis commune habemus, ut noxias res deuītare, salutiferas autem & utiles amplecti soleamus. Cum uero tenebrarum princeps primum parentem Adam totumque humanum genus, non modo peccati reū fecerit, uerum etiam diuinæ illi nature, quam Deus homini dederat, tenebras offuderit, fieri uidemus ut inter res ipsas ferè omnes non bene discernētes, noxias pro utilibus amplectamur, utiles uero pro noxijs auersemur. Et quemadmodum in summi boni inquisitione & iudicio maximam hominum partem falli uidemus, dum alius opes, alius honores, alius uoluptates summi boni loco æstimat, & ad hoc medijs contendit illicitis, ambitione nimirum, dolis, fraude, rapinis, furtis, cæde, alijsque huiusmodi: ita in malis propulsandis longe aliam, quàm Deus præceperit, uiam ingredimur. Nostri enim uiribus propulsare conamur, quæ diuina potētia immissa sunt. Sed quàm misere succedant huiusmodi conatus, ex quotidianis priatorum hominum exemplis & nobilium rerum publicarum ruinis cōjicere licet. Videmus hoc idem nobis, hoc anno nimium infortunato contigisse, dum alijs alijsque modis Scythicum illud flagellum confringere conamur. Hic enim mira hominum huius sæculi cōsilia audire licet, dum alius Germanum, Hispanum alius, alius Romanum & aliunde collectum militem crepat. Alij interim confederationes Regum, principum, nationum & urbium magno studio ambire solent: tunc nimirum rebus suis consuluisse putantes, si innumerabilem blasphemorum simul & ebriorum militum multitudinē et apparatus plus quàm Persicum in castra detulerint. Atqui utinam hic omnes illud Psalmistæ animo suo uoluerent, sub persona Dei dicentis: Utinam

„ populus meus audisset me, & Izraël in uis meis ambulasset. Quia
 „ breui inimicos illorum humiliassem, & super aduersarios eorum
 „ uertissem manum meam. En benignissimam Dei in nos beneuolen-
 tiam, & fauorem plus quam paternum. Vt enim pater non læto, sed
 afflicto animo filium inobedientem corrigit, hoc unum, ut resipiscat,
 desiderans: talem se nobis Deus proponit, qui inuitus flagellum im-
 mittat: retrahat autem cupidissime, si nos in ordinem redactos esse
 uiderit. Videre hoc licet multorum exemplorum testimonio, si mo-
 do in reipso sole clariore exemplis opus est. Quoties enim duræ cer-
 uicis populus Izraël per desertum duce Mose oberrans, Deo ob-
 murmurauit, omnium beneficiorum immemor? Quoties hac in-
 gratitudine Dei iram in se concitauit? Sed quoties idem per pœni-
 tentiam & religionem saluatus est? Quod idem, cum terram pro-
 missam iam possiderent, factum uidemus. Nunc enim propter pec-
 cata sua Chananæorum, nunc Ammonitarum, nunc Madianita-
 rum, nunc Palæstinorum, aliarumque gentium iugo pressæ, repenti-
 num semper & insperatum senserunt auxiliū, si animo ad Deum ele-
 uato illius misericordiam inuocarent. Deus enim, qui in Aegypto
 inuocantes se audiuerat, idem etiam in terra sua ad se solum confugi-
 entes non negligebat: quin pace secura illis concessa, Iudaici impe-
 rij terminos longe lateque extendit. Verissimum enim est idem illud
 Dei oraculum, quod apud Esaïam superiori fere simile legimus: V-
 „ tinam aduertisses mandata mea, tunc fuisset quasi fluuius pax tua, &
 „ iusticia tua sicut fluctus maris. Hæc inquam, Draconites charissi-
 me, utinam tota Germania consideraret: & haud dubie breui, isto
 atrocissimo flagello liberaremur. Quis enim non intelligit, peccata
 nostra pœnam hanc meruisse? Conferamus enim ea quæ Babylonii
 captiuitatem præcesserunt Izraëlitæ temporibus, cum hisce no-
 stris: utraque hæc tam similia inter se esse apparebunt, ut ouum ab
 ouo citius quam hæc ab illis distinxeris. Vt enim tunc temporis e-
 rant, qui ex professo idololatriæ studebant, qui Ieremiæ & alijs pro-
 phetis obloquebantur, qui siderum cultum pleno ore iactabant:
 sic nostris temporibus inuenire licet ubique templa pontificia abo-
 minatione conspurcata, religionem quæstuosam, cultū à Deo crea-
 tore ad creaturas translatus, Verbi contemptum: talesque in sin-
 gulis locis homines, qui scripturarum nulla religione tenentur, &
 penes quos tutius fuerit atrocissimis calumnijs infantes circumue-
 nire, blasphemias impijssimas effundere, spurcissima cum scortis &
 lenonibus colloquia miscere, quam Sacre scripturæ locum aliquem
 exponere, uitæ emendationem postulare, & pacem promouere
 publicam. Vt Ieremiæ temporibus hi qui pijs uidebantur, fucatam
 magis.

magis quàm ueram religionem præ se ferebant : ita hodie inter illos euenire uidemus, qui Euangelio inflati potius quàm emendati, Christianissimorum nomen sibi uendicant. Multa enim illi de Euangelio disserunt, Christum crepant, quæstuosam pontificis nundinationem proscindunt, gratuitam quæ peccatorum remissionem per sanguinem Iesu Christi partam iactitant: obliti interim, hanc alteram tantummodo Euangelij partem esse, quam prior illa, poenitentia nimirum, præcedat necesse est. Vtraque enim hæc Christus docuit, & idem hic Euangelium in has partes diuisum, iam cælos ascensurus apostolis docendum commendauit. Si igitur Christiani uideri uolumus, ubi Christiana fides per charitatem, ut Paulus ait, efficax: ubi Christiana religio: ubi Christianæ uitæ sinceritas & innocentia: ubi ante omnia hæc humillima illa & luctuosa peccatorum nostrorum poenitentia, & ardens sacrarum literarum studium: Hæc sanè si hodie quæras, unà cum Astrea illa poëtica relictis terris in cælum auolauisse dices. Quamuis interim non ignorem esse quosdam, imò multos in principum aulis, in populorum magistratibus, in ciuitatum conuentibus homines uerè pios, qui hæc agnoscunt, deplorant, & ardentissimis uotis sublata cupiunt, qui uiam docent ueram, & modum ostendunt per quem Dei iram effugereliceat. Sed quid pauci inter plures alios diuersum longe sentientes? Quamuis enim hi multum de mutuo pacis studio, de ecclesiæ reformatione, de priuata & communi omnium poenitentia differant, & hæc arma longe fortissima contra Turcicam ferocitatem in medium deponant, derisores citius quàm obsecutores inueniunt. Cæterum alia ad hunc propellendum arma non esse, & nos, nisi iisdem utamur, perituros, ueterum exempla docent, & nos nostro malo quotidie experimur.

Accedit autem his aliud malum longe grauissimum, quod paucos inuenire liceat in uera religione bene institutos. Licet enim nomine tenus omnes Christiani sint, & periculosissimum sit hunc illis titulum auferre: paucissimos tamen in hominum uulgo inuenias, qui Christianæ religionis fundamenta & penetralia: ut sic dicam, penitus inspiciant. Hi deinde consuetudine potius quàm fide aut religione ducti, Verbum audiunt, sacris participant, & omnibus Christianorum ceremonijs utuntur: sed animum habent affectu pro cellis turbidum, qui fructiferum aliàs Euangelij semen opprimere solent: uel si idem enatum sit, leui momento rursus amittunt. Quemadmodum enim semē in petricosa loca deiectum exoritur quidem, sed cum radices altius agere non possit, nec etiam tempestatum & caloris uires sustinet: Sic homo qui uerbis quidem fidem iactat, ani-

mum uero à fide alienum habet, secundis quidē rebus Christianis
 esse uidetur, at persecutione orta afflictionum æstu cōsumitur. His
 enim ferè contingere solet, ut fidem ueram ex successu cultorum æ-
 stiment: quem si lætum conspiciant, fidem illorum probare: sin ad-
 uersum, improbare consueuerunt. Hi igitur cum exactissimam rei
 militaris disciplinam, instructissimas copias, arma foelicissima, & ui-
 ctorias exoptatissimas Turcicæ potentiaē contra Christiani nomi-
 nis professores cernunt, de sua religione, quæ Christo innititur, inci-
 piunt dubitare, existimantes fieri non posse ut religionem Deo ad-
 uersam sequantur, qui tam foelici fruuntur rerum successu. Hinc fit
 igitur ut multæ gentes spontaneæ quodammodo se illi dedant: mul-
 ti etiam frigidis animis sese opponētes, leuissima incurfione uincan-
 tur: qui si rem omnem penitius intelligerent, fortissimo animo decer-
 tarent, non tam armorum fiducia quàm fide in Deum confirmati.

» Dicerent enim cū fortissimo illo Izraëliticæ militiæ duce loab: Con-
 » fortamini, et firmi stemus pro populo nostro, et pro ciuitatibus Dei
 » nostri. Dominus autem faciat, quod bonum est in oculis suis. Si in-
 quam, hoc animo instructi hostes in fideles aggredieremur, sciremus
 utique non nostrum, sed Dei negocium hīc agi: & tanto duce ani-
 mati, & uulnera & mortem contemneremus. Huiusmodi autem ani-
 mus sine uera ueræ religionis cognitione esse non potest. Illa autem
 firma nunquam fuerit, nisi falsam etiam religionem cognitam ha-
 buerimus. Vtrarumq; enim collatione piorum animi incenduntur
 ardentissimo fidei & pietatis amore, odium uero acerrimum impie-
 tatis concipiunt. Adde, quod nunquam ueram religionem contra
 infideles defendere poterit, qui illorum perfidiam, impietatem, et im-
 pietatis argumenta ignorat. Prudenter itaque mihi facere uidentur,
 qui hoc periculoso rerum statu in id incumbunt, ut Mahometicæ
 legis abominatio in medium protracta, ueritatis mucrone penetran-
 tiori quouis gladio ancipiti confodiatur. Vident enim hi quantum
 boni in ueteri ecclesia hinc emerferit, quod hæreticorum impia fig-
 menta toti orbi proponerentur. Ea enim est impietatis & supersti-
 tionis deformitas, ut si laruam illam fucatam illi detraxeris, etiam ip-
 sos suos discipulos terreat. Quare orthodoxi ueteris ecclesiæ scrip-
 tores, non in hoc erant, ut hæreticorum dogmata & argumenta in
 tenebris abscondita delitescerent: sed in ueritatis lucem uel inuitis
 hæreticis protracta, uerbo Domini iugulabant. Nec enim est ut hic
 aliquis ueritatis damnum metuat, qui illam penitus cognouerit. Ipse
 enim Christus cum pharisæorum hypocrisim suæ doctrinæ pluri-
 mum incommodare uideret, eandem non contexit, sed uæhementis-
 simo animi ardore detexit, Væ illud horrendum illis intonando.

Atqui

Atqui idem nostris temporibus factum uidemus, magno cum animarum commodo & salute. Quamdiu enim Romani pontificis lex fuit incognita, nec superstitioni illi abominandæ hypocrisis larua detracta est, uiribus quotidie aucta, ueritatem & pietatem oppressit, ita ut nullis armis unquam uinci potuerit. Quis enim ignorat Imperatorum aliquot contra Pontificem conatus, magnanimos quidem illos, nec improbandos, sed successus semper infelicioris? Postquã uero Euangelij lux in mundo affulsit, & Romanæ impietatis abominatio in medium prolata hominum oculis exposita est, quis non uidet, quantum damni fœda illa superstitio acceperit, ut iam non principibus modo, doctis & eruditis, sed etiam idiotis & agricolis, imò pueris adhuc teneris ludibrio sit? Omnino enim sic comparatum esse uidemus, ut is qui Euangelium non armis, sed uerbis prædicatione in orbem uniuersum propagari uoluit, idem etiam impietatis sectatores non gladio & igne, sed ueritatis fortitudine uelit debellari.

Ipse igitur cum aliquos multis ab hinc annis uiros bonos, pios & eruditos, hunc etiam lapidem contra Sarracenorum hæresim mouisse uiderem, & hoc nostro sæculo idem multos tentare, non similiter tamen successu, semper cupiebam quamplurimos tam egregij operis adiutores esse, non dubitans eodem ariete istam hæresim quatendam & deiiciendam fore, quo hisce diebus papistica illa arx excelssissima deiecta est, adeò ut quorum ortus eodem tempore emerfit, eodem etiam gladio & tempore conciderent. Ecce autem ut subito non sine numine, ut spero, commodissima sese occasio obtulit, qua etiam nostri (si modo aliquod datum est) ingenij uires in tam sancto opere exercerem. Cum enim fidelissimus in Christi ecclesia minister, sagacissimus diuinorum mysteriorum indagator, & præceptor noster unice colendus, THEODORVS BIBLIANDER (cui ut multum Tigurina debet ecclesia, ita omnes etiam exteræ eundem suspiciunt) noctes diesque in hoc negotio uersaretur, ut Christianus orbis Mahometicæ legis impietatem & agnoscere & refutare posset, obtulit nobis hunc Ioannis Cantacuzeni Constantinopolitani regis librum contra legem, cuius modò meminimus, conscriptum magna pietate, magna religione, summo etiam in sacris tractandis iudicio. Obtulit autem exemplaria duo Græca, manu scripta, quæ ab amicis acceperat: è quibus quod uetustius erat, & correctius, Constantinopoli erat conscriptum, testante hoc subscriptione, quæ & locum & librarij Emanuelis Zycandylæ nomen præferebat. Petijt autem à me, ut in Christianæ religionis gratiam, commodum publicum, & multorum salutem, eundem Latio donarem. Quid autem facerem, mi Draconites? Erat opus nouum,

& graue, & meis fortasse humeris impar. Petebat autem is, cui me plurimum debere nunquam fateri desinam. Postulabat totius ecclesiae utilitas, in cuius gremio quotquot sunt, Christi spiritu & protectione fouentur. Num igitur meam hic operam denegarem? Num laboris tædio ducerer? Num pudore rustico tot bonos & Christianos uiros hoc tam sancto munere spoliarem? Ingratus certe, imò impius mihi uisus essem, si hic meos denegauissem labores, quos in alijs nonnunquam minus utilibus impenderam. Subij igitur pondus hoc satis graue, exemplaria utraque contuli, in quibus tamen non multum discrepantiæ inuenire licebat, & tandem omnia collata Latino sermone loqui docui. Neque hic mouebant me scrupuli aliquot, quos in nonnullis locis, in tertia autem Apologia imprimis animaduertebam. Illic enim, prout temporum suorum ratio postulauit, sanctorum imagines, intercessionem Diuorum, crucis religiosum cultum, & nescio quæ alia, satis constanter quidem, sed minus firmis argumentis defendit. Hæc tamen temporis (ut dictum est) condonanda esse putabam. Et iniquum mihi uidebatur, tantum thesaurum propter carbones aliquot iniectos abijcere. Si enim hoc facere uoluerimus, uix aliquem etiam receptum doctorem in ecclesia retinere licebit. Vt enim uix inuenire licet corpus aliquod omni carens macula: ita uix opus aliquod, à pijs etiam compositum inuenias, in quo non humanæ, id est labilis & lubricæ naturæ uestigia depræhendas. Vt autem rem aliquam multis ac commodam usibus, non propter aliquod leue incommodum repudiamus: ita etiam hunc librum Christianis hominibus recipere licebit, & singula iuxta Pauli doctrinam probare, & quæ bona fuerint retinere. Damascenum enim secutus esse uidetur: qui cum & ipse imagines defenderet, non tamen imaginibus honorem tribui docebat, sed ijs quibus imagines essent positæ: imò non his, sed Deo, quem illi docuissent. Quid tamen de horum sententia sentiendum sit, ipse Dominus ubiq; in scripturis per legem & prophetas exponit. Vt enim in lege se solum coli uult, ita etiam imaginibus se coli non uult: longa & sufficienti enumeratione omnes imagines, quales sint, è coetu sacro eijciens. Apud Esaiam enim claris uerbis testatur, dicens: Ego Dominus, & hoc est nomen meum: & gloriam meam alteri non dabo, nec laudem meam sculptilibus. Et ne illas tantum imagines prohiberi putaremus, quæ in aliorum, nō Dei honorem institutæ sunt, alibi apud eundem prophetā clarissime dicit: Cui assimilabitis Deum, aut qua similitudine exprimetis eum? Quasi dicat: uel hinc constat uanissimam esse omnem, quæ idolis constat, religionem, quod qui hanc habent, mutis simulachris eum

eum referre conantur, quem nulla similitudo exprimit. Si enim ipsa hominis mens & ratio (quæ cœlestium quoque orbium motus, & æreas impressiones sua inquisitione penetrauit) Dei naturam nullo modo inquirere potest, nec illius infinitam æternitatem & potentiâ percipere, quâ fit ut ligno & lapidi tribuamus, quod nec rationi tam diuinæ tribuimus. Cum & ipse Dominus in lege testetur: Non uidistis ullam similitudinē, in illo die quo locutus est uobiscum Dominus in Horeb, de medio ignis. Ne forte perditē agatis, faciētes uobis sculptile & simulachrum cuiuscumque figuræ, similitudinē masculi aut foeminæ. Neque enim hic prætexere licet illiteratorum imperitiâ, quibus multi imagines ceu scripturam laicorum proponendas esseasserunt. Constanter enim huic opinioni Habakuk reclamationem, dicens: Væ qui dicit ligno, euigila: & lapidi insensibili, excitare. Ipse ne docebit te. Et Paulus ad Romanos scribens, docet, quod Dominus *γινώσκοντες* id est omne illud quod de Deo sciri oportet, potest uel declarauerit nobis per creaturas, uisibilium nimirum contemplatione in inuisibilis creatoris considerationē inducendo. Qua de causa factū uidemus, ut in ueteri ecclesia usque ad Hieronymi tēpora, summo studio hoc cauerint episcopi, ut nulla in tēplis imago prostaret, nec picta, nec sculpta, nec texta: & ne Christi quidē, propter Anthropomorphitas. Patefacta autem errori & superstitioni ianua est, dum ceremonijs potius quàm religioni mentis purę intēti, circa Dei culturam ex suo pte ingenio, licet non malo zelo, homines multa innouare cœperunt. Et de Crucis ueneratione quid hic dicere opus est. Magna quidē eius religio, & magna sermonis crucis apud Paulū auctoritas. Sed de quā nam cruce illum loqui putabimus, cū Galatis scribens, inquit: Ego uero absit ut glorier, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Num ligneam crucem intelligemus. Et quā conueniens hoc fuerit, si illum in ligno gloriari dicas, qui fidem puram tanta constantia docuit: qui Corinthijs fatetur, se nō scire quicquā quàm Iesum Christum, & hunc crucifixum: id est, qui cruce & morte sua nos à morte æterna redemptos patri Deo reconciliarit. Atqui in eodem & nos gloriamur, contra mundum & mundi principem. Crucem, id est passionem Domini nobis salutarē esse credimus, hanc ueneramur, colimus & suspicimus. Cruces uero materiales, si ad cultū prostent, eiusdem auctoritatis esse iudicamus, cuius crucis typus, æneus nimirum serpens erat: quem cum Ezechias ille pijsissimus Izraelis rex coluideret, contriuit, & Nehustan, id est rem æneam uitæ, uirtutis & salutis expertem nominauit. Porro quod diuorū inuocationem attinet, & intercessionem, multis disputare non est opus. Christus enim

ut nusquam diuorum intercessionem docuit, ita ad se uenire iubet omnes qui laborant, & onerati sunt. Et apud Ioannem alta uoce clamat: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Et apostolus Ioannes, qui in mystica illa coena super pectus Iesu recumbens, diuinorum mysteriorum cognitionem percepit: Filioli mei, inquit, hæc scribo uobis, ne peccetis: si quis autem peccauerit, aduocatū habemus apud patrem, Iesum Christum, iustum. Vt autem nemo hominū per se apud Deū absolute iustus est, ita etiam nemo pro alijs, ut iusti reddantur, intercedere potest. Quare etiam fortissimus ille Dei præco, & apostolus Christi Paulus inquit: Vnus Deus est, unus etiam cōciliator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum precium redemptionis pro omnibus, &c. E quibus omnino patet, quis nam colendus, & quo ritu colendus sit: unus scilicet Deus pater, per filiū suum Christum, in spīritu sancto, cum fide indubitata, per charitatem efficaci, & pura sancta q̃ uitæ innocentia. In lege enim dicit: Sancti estote, quia et ego sanctus sum. Cum uero hæc eadem hic author noster uerissime tradat, interim uero hos ueluti nāuos faciei suæ asperferit, non tamen propter reliqua uere orthodoxa dogmata fuerit reiiciendus. Si enim Maro ille ex Ennii stercore gemmas legere non dedignabatur, quanto magis nos paucissimis istis reiectis, hunc tantum thesaurum decet amplecti? Neq̃ hic mihi uitio uerti uelim, quod hæc scribens, ipsa authoris uerba, cum minus pia iudicarem, in lucem ediderim. Malui enim bona fide quicquid inueni transferre, sensu, quantum potui, absoluto & uero, quā hoc admittere, ut fraudis & doli mali meritò accusari possem.

Omnem uero hunc laborem nostrum tibi dedicatum esse uolumus, Draconites præstantissime, tum propter immensa illa tua in me collata beneficia, tum propter principem tuum Philippum Illustrissimum Hessorum Landgrauium, cui totius Hessiæ nomine me plurimum debere fateor. Quando enim satis prædicare potero, insignem illam humanitatem nobis à Marpurgensis scholæ professoribus exhibitam? qui me, cum istic uersarer, non in discipulorum, sed amicorum numerum ascripsisse uideri poterant? Quando etiam satis laudabo familiaritatem illam (cuius uel memoria hodie dulcissima est) quæ mihi Ratisponæ in Illustriss. tui Principis aula fuit, tecū nempe, & cum Ant. Coruino, Ioanne Pistorio, Dionysio Melandro, & Ioan. Megabacchio, alijsq̃ uiris bonis, pijs & eruditis? Qui bus omnibus cum me multum debere fatear, tibi tamen quā plurimum debeo imprimis, quod te duce in horum familiaritatem peruenerim: qui cum omnes summum in nos amorem testarentur, tu tamen, nescio quo modo, omnes singularibus beneficijs superare cōtendebas?

tendebas: parumq; tibi facere uidebaris, nisi & amici & fratris, imò filij loco me complectereris. Si tantæ igitur beneficentiæ obliuiscer, haud dubie e tygride natus, & in asperis Caucaſi montis rupibus enutritus eſſe uideri poteram. Vt interim alias uirtutes taceam, quas apertisſimis ſignis nō ſemel oſtendiſti, imò oſtendis quotidie. Nota enim, imò commendata eſt omnibus tua illa in Marpurgenſi ſchola eruditio, religio, pietas, fides & candor, quo ſacras literas magno cum ſcœnore doces. Nota eſt tua in Chriſtum fides, qua comite etiam patriam, nobile illud Francorum Carloſtadium, deſerere maluſti, quàm ſine hac domi præclarus uiuere. Nota eſt animi tui fortitudo, qua non ſemel fidem tuam & dogmata ſancta coram ſerociſſimis hoſtibus defendere auſus es. Merito igitur hunc ſcœtum meum in illius ſinum depono, quem hunc non minùs ac uerum patrem ſcio deſenſurum. Oro autem, ut hunc beneuolus ſuſcipias, præſertim cum non in beneficij retributionem, ſed in ſempiternum amoris noſtri ſymbolum hunc tibi nuncupem. Faxit modo Deus opt. max. ut hoſce labores noſtros in ſacroſancti nominis ſui gloriam & Eccleſiæ utilitatem ceſſiſſe uideamus. Salutabis autem nomine meo, eruditione & pietate præſtantes uiros, D. Ioannem Megabacchiũ, Lonicerum, Gaſparem Rodolphi, Matthæum Capellam, & alios amicos fratresq; in Chriſto ſemper obſeruandos, Saluum uero te cupiunt, unà cum omnibus tuis, D. Heinrychus Bullingerus, Gaſpar Megander, Eraſ. Fabricius, Pellicanus, & Theodorus Bibliander, præceptores noſtri & ſymmyſtæ chariſſimi. Vale, & in uinea Domini laborantes precibus continuis iuuare pergito.

Tiguri, x. Calend. Ianuarij. Anno à Chriſto

nato M. D. XLII.

THE HISTORY OF THE
LIFE OF
JAMES OGLETHORPE
BY
JOHN STURGES
IN TWO VOLUMES
VOL. I.
LONDON: PRINTED BY J. JOHNSON, ST. PAULS CHURCH-YARD, 1784.
[The following text is a transcription of the printed content on this page, which appears to be a title page or a page of introductory text. The text is mirrored and difficult to read due to the quality of the scan. It seems to contain the title and author information, followed by a dedication or preface. The text is as follows:]
THE HISTORY OF THE
LIFE OF
JAMES OGLETHORPE
BY
JOHN STURGES
IN TWO VOLUMES
VOL. I.
LONDON: PRINTED BY J. JOHNSON, ST. PAULS CHURCH-YARD, 1784.
[The text continues with a dedication or preface, but the details are illegible due to the scan quality.]

IN LIBRVM IOANNIS CANTACV- ZENI REGIS CONSTANTINOPOLITA- ni contra sectam Mahometicam,

ARGVMENTVM.

CHAE MEMIDES quidam uirilem aetatem iam ingres-
sus, homo non ignobilis, & fortunae splendidae, docendi
munus administrabat. Nam & ipse cum patriae legis, &
omnium quae ad hanc pertinent aemulus esset, Mahome-
tem & legem illius magnae omnino aestimationis esse per-
suadere uidebatur. Hic uerae pietatis iubare excepto, cum
patriam superstitionem condemnauisset, Deum uerum
agnoscit. Ob hoc uero omnibus bonis suis spoliatus, ad piissimum Roma-
norum regem, qui tunc IOANNES CANTACVZENVS erat, confu-
git: quo etiam amice usus est. Cum uero Deus regem ad uitam philosophiae
Christianae studiosiorem uocaret, ipse etiam inter regis comites assumptus,
una cum eo uitae Monasticae inauguratus, mutato nomine Meletius dicitur.
Familiari regis colloquio tum non parum adiutus est, cum hic nimirum il-
lius informaret animū, & in religione Christiana institueret. Caeterum haec
humani generis hostem aequo animo ferre, non erat facile. Persam itaque quē-
dam armat contra Meletium, cui persuadet ut literis dolosis & uersutis illum
aggrediatur, & impellat ut ueritatem mendacio permutans, ad pristinam reli-
gionem redeat. Meletius autē quamuis cupidissimus esset huiusmodi semet
ipsum scriptis opponere, dicendi tamen facultate destitutus, ad Regem con-
fugit, cui literas offert, & auxilium in imminente concertatione ab illo postu-
lat. Rex itaque cum uiri institutum approbauisset, certamen suscipiens, Mele-
tio simul & ueritati linguam ceu mutuo dat. Oratio autem, cuius argumentū
erat, epistolam cuius supra meminimus reuincere, contra Sarracenorum ha-
resim progreditur, defendens quidē Christianorum dogmata, obiter uero sin-
gulas Sarracenae haeresis partes percurrens: tum quatuor sermonibus ostendit,
hanc nec ueritati nec sibi ipsi esse consentaneam, utpote quae ipsa sibi multis
in locis non satis conueniat. Quod autem Moysis simul, prophetarū & Euan-
gelij testimonijs Christianae religionis mysterium demonstrat, nemini mirū
uideatur, cum & ipsis Sarracenis pro sacrosanctis habeatur, quae à Mose, pro-
phetis, & Euangelij scriptoribus dicta sunt. Veruntamen eadem haec contra
Iudeos induci possunt, idque non sine ratione. Sarracenis enim non pauca sunt
cum Iudaeis communia. Eadem enim apud utrosque monarchiae politia, idem
polygamiae studium, eadem suillae carnis abstinencia, idemque circumcisio-
nis signum. Eodem etiam iure apud utrosque repudiij libellū proprijs licet da-
re uxoribus: & aliquo uel horum uel illorum defuncto, coniugem illius frater
ducere solet. Sed ut summatim dicam, non errauisse mihi quicquid uidebitur,
si Mahometis legem confusum corruptumque Iudaismū dixerit. Quapropter
& Diuus Ioannes in Apocalypsi de lege & gente hac differens, ubi quasi per
aenigmata perstringit quae utrisque communia sunt, inquit: Dicunt se Iudaeos
esse, & non sunt. Adeo ut absurdi nihil fuerit, si communis & eadem
cum illis concertatio sit, qui quam plurima inter se com-
munia obseruant.

Apo. 2.

IN nomine Dei misericordis & cōmiserantis. Frater dile-
cte, Salutē & laudē et intercessionē à nobis fratrib. tuis hu-
millimis suscipito: at animi nostri beneuolentiā, qua in te
affecti sumus, etiā sine scriptis deprahēdes. Scire tamē te
uelim, quod ego frater tuus humilis & exilis, opportuno
tēpore in regionē magni Amura (cuius iustitiam ut Deus
augeat imprecor) delatus sum, quē et ipse nosti nimirū ni-
hil perinde atq; laudes tuas respicere. Vitae uero tuae rationē & sententiā ab a-
micis & fratrib. quos hic habes, cognoui, qui tanto tui amore tenentur, ut nū-
quā nos uiderint, quin hoc à me cōtendant tuo nomine, ut Amuram, quo
te restituat, precari uelim. Illos igitur sic affectos uidēs, etiā ipse, licet mihi ig-
notus sis, condoleo, Deūq; ceu peccator oro, ut te à tenebris & perditione, in
quā incidisti, cōuertat. Quin etiā te obsecro, resipisce, plora, geme: Deuse-
nim misericors est. Intelliges etiā te nō solū hoc malo laborauisse: uerū & san-
cti & prophetae alijq; uiri magni & insignes Deū fefellerūt, quib. tamen pec-
cata ab illo remissa sunt, quemadmodū ipse ore suo sancto testatur, dicēs, Pa-
ratus & prōptus sum ut resipiscētē suscipiā. Quin & propheta cum Deo in
hac uerba consentit: Si quis resipuerit ab ijs quibus Deū fefellit, pro infonte
& immuni à peccato habebitur. Quod si igit & tu ceu homo lapsus es, noui
nihil accidit: resipisce tantū, & laua cor tuū, ut Deus ille misericors te recipiat.
Si enim nō peccaret homo, quō nā argumēto Deū misericordē esse & nobis
condolere deprahēderes? Literae certe, quas scripsisti, huc trāsmisissae, nequa
quā eruditioni & honori tuo pristino respondebāt. uerūtamen affectu im-
pulsus hoc fecisti, & prophetā accusando illū, ut nosti, calumniatus es. Nōne
scripturā nosti quē à Deo per prophetā dicta est, Omnia propter te feci, & te
propter me: Sed Deū oro, ne te mors apprehēdat in perditionē. Dic tamen,
per Deū obtestor, quid nā boni tibi apud Christianos uidere licuit? Imaginā-
tur enim sibi specie falsa, quod Christū gloria extollant, cū in eundē sint iniu-
rij, dicentes hunc & Deū esse, & Dei filiū. Confuderūt uiam uerā, & hac ne-
glecta ceciderūt in morbum incurabilē. Non tamen decet, ut Musulmanus
orthodoxus eos deuoueāt, sed ut potius oret pro illis, iuxta Dei & prophetae
sententiā. Rursus uero abs te interrogo: Quid quaeso uidisti quod seductus
es, & in illorū fidem consensisti? Dicūt se tres personas adorare, Patrē, Matrē
& Filiū. Quis hoc unquā uidit? quis audiuit? qualis propheta hoc docuit?

† Qui
* Locu obse-
rus librorū,
ut uidetur, incu-
ria depraua-
tus. Videtur au-
tem per Isā,
Adeth intelligē-
dus. Ismaelita-
rum propheta.
uel Huth, qui
primus Ismaeli-
tarū literas di-
cit.

aut cui unquā sanctorū per uisionē reuelatū est? † ut audiuimus, in plures
partes diuisi sunt, dicūtq; alij quidem deos esse multos, alij uerò pauciores: &
de hoc quotidie disceptare solent, & cōtendere. An uel ex his eos nunquā
cōdemnare potuisti? Vae horū impudentiae, uae horū stultitiae. Deserto enim
& relicto Deo cōditore omnium, deos plures colunt, Christūq; cum sit Ser-
mo Dei falsō traducunt, quod dixerit se filium Dei esse. Nonne hunc Iudaei
interrogauerūt dicentes, Tu ne es filius Dei? & negauit, dixitq;, Vos dicitis.
* Veruntamen ab Adeth usq; in hoc tempus quid nam tibi scribā? quid re-
darguam? quid doceā? Quod scilicet unus sit Deus, creator coeli & terrae: quē
admodum & ipse dixit, Ego sum Deus, et consortem diuinitatis non habeo.
Bene tamen hoc deprahēdimus: non enim, quantum audio, rudis & indo-
ctus

Esus, nisi quod corporis tui te uicit cupiditas. Nosti nimirum, an mundus principio & substantia careat? & sufficiant hæc. Prudentem uel unica seruabit oratio. Et hæc quidem per literas, illa autē absq; literis nunciata sunt. Qua ratione fieri potest, ut Deus filium habeat sine muliere? Quod si Deus filium habuerit, dissidium sanē aliquod inter ipsos oriri poterit. Quomodo item possibile est, ut Deus homo fiat? Quo deniq; modo homo factus est? Insuper, si Christus deus erat, et dei filius, cur non hominem nudo uerbo seruauit, sed quasi impotentia impeditus homo factus est, & mortuus est, ut hominem saluaret, iuxta Christianorum sententiam? Quod si deus erat, quo modo passus est? deus enim pati non potest. Cumq; Christiani Mosaicā legem transgrediantur, et propter hoc merito accusandi sint, ipsi tamen Musulmanos, qui potius laudē merebantur, incusant. Sed & ipsius Mahometi nomen & in ueteri testamēto, & in Euangelio, etiam Christo hoc commendante, descriptum erat: Christiani uero illud eiecerūt. Imò non in his tantum, sed etiam ab æterno in dextra diuini throni parte scriptum inuenitur. Postremo Musulmanorum fidem ab ipso Abrahamo originem traxisse, certis argumētis deprehenditur.

QVOD CHRISTVS FILIVS DEI SIT.

ET DEVS VERVS ET PERFECTVS, QVOD
que Deus existens homo factus sit, iuxta theologo-
rum & prophetarum testi-
monia.

APOLOGIA PRIMA.

AGNVS est Deus Christianorum. Meletius Monachus humilis & exilis prudentissimo & sapientissimo Sampfati Isphachani. Cū literas tuas, quas ad me misisti, accepissem, intellexi quā multis mecū colloqui cupias, si mutua cōuersatione frui liceret. Temporis uero opportunitate hoc non admittente, necesse fuit scriptis hoc, quod cupiebas, exequi. Verum & ipse iam antē rescripti, et de omnibus, quibus accusas nos, pro uirili defendi, et Apologiam abs te scriptam expectaui hætenus: sed frustra. Nō multo autem trāfacto tempore, mea, quam tibi scripserā, Apologia ad me reuerfa est sine omni indicio & responsione. Miratus sum hoc uehemēter, multa et diuersa de hac re mecum considerans. Quidam uero à uobis huc peruenientes retulerunt mihi, quod cupias responsionem hanc uel apologiam huc non remissam esse. pœnituisse enim te facti. Præterea & hoc addiderunt, quod dicas, Quomodo possibile est Deo esse filium sine muliere? Si enim filium habet, en dissidium & factio inter ipsos est. Quomodo etiā possibile est, ex Deo hominem fieri? item, Qua ratione cum Deus fuerit, homo factus est? Præterea, quod si Christus Deus erat & Dei filius, cur nō hominem uel nudo aut solo uerbo seruauit, sed quasi impotentia impeditus, homo factus est, mortēq; subiit ut hominem saluaret? Insuper, si Deus erat, quomodo passus est? Deus enim

enim nō patitur. Deniq; quod nos qui Christū profitemur, transgrediamur & soluamus legem Mosaicam, incusemus uero & damnemus uos, ut qui impiē & falso eandem obseruetis. Fieri itaq; ut nos qui accusationem merueramus, uos ipsos qui laudem meruistis, condemnemus. Item, quod & Christus de Mahomet uaticinatus sit, ipsumq; commendauerit: quodq; nomen eius & in ueteri Mosis lege & in Euangelio descriptum Christiani cum multis alijs eiecerint. Sed & hoc hi idem addiderunt, quod cupias Apologiam nostram copiosiore & puriore haberi. His itaque cognitis, institutum tuum comprobauī. Quicumq; enim ueritatem inquisiuerit, eandem inuenit. Musulmani enim interdicare solent, ne quidam illorum cum Christianis disputent: nimirum in hoc, quantum uidere est, ne mutuis disceptationibus exercitati, puram ueritatem agnoscant. Christiani contra cum animi fiducia innitentes puræ suæ fidei, & rectis, probatis uerisq; quæ obseruant, dogmatis, nullos omnino suorum impediunt, sed singuli illorum confidenter & libere cum omnibus, quibuscunque libuerit, disputare solent. En igitur iuxta animi tui sententiā, defensionem meam quoad potero instituam, ea scilicet edisserens, de quibus ad nos scribens dubitauisti & interrogasti. At qui hæc tua sunt, ô bone Sampates, uerba. Ego uero quid dicere aut loqui uelim, & unde orationis sumere initium, non uideo: ueritus, ne tibi simile quiddam, quod his qui oculis laborant, contigerit. Hi enim cum uisus sint imbecillioris, solis radios lumen que auersantur, & in tenebris potius desiderare gaudent. Ita etiam tibi ueritatis & iustitiæ uerba audienti contingit. Veritatem enim auersaberis, odioq; habebis, multo potius cupiens in uanis his, quibus nunc immersus es, tenebris desiderare, sicut et illi de quibus modo diximus. Quod tamen ne fiat, deprecor. Veruntamen innata illa tibi, quam Deus concessit, iudicandi cognitione, disciplinis quoque & institutione honesta, qua institutus es, in super honesta & integra, quam tibi multi tribuunt, conscientia (quæ omnia te in ueritatis uiam inducere possunt) freti, hunc laborem suscepimus. Nec enim multorum & uariorum hæc est cognitio. Nunc autem, ut ipse uides, ad te scribo, & quasi oblitus ingenij mei, tenuitatis & inscitiae, rusticitatisq; qua premor, rationem Apologiæ nostræ reddere institui, & ostendere ea tibi, de quibus dubitando interrogauisti, quorum cognitionem ipse auribus percepi, & animo edoctus sum, Dei auxilio nimirum oculis meis apertis, meq; à uana, peruersa, à patribus tradita superstitione ad sinceram & inculpatam Christi fidem & ueritatis uiam cōuerso. Hortor itaq; ut attētus audias. Nihil enim ex me dicturus sum, neq; ex his quæ à uobis non recipiuntur: sed eorum utar librorum testimonijs, quos omnes Musulmani pro ueris & sacrosanctis scripturis à Deo datis agnoscunt & fatentur. Fac igitur, ne tibi idem contingat, quod ijs qui thesauris in terrā defossis insistentes, cui nam rei insistant, & quid nam ipsis proximum sit, nō intelligunt. Hi enim ingentes diuitias tantum non manibus habentes, propter ignorantiam harum uacuis discedunt manibus. Vel ne his similis fias, qui dulcissimæ potatu & limpidissimæ assistentes scaturigini, sitibundi tamen discedunt. Quin potius laboriosos illos & sudantes imitare, qui in hoc sunt, ut defossum illum & absconditum thesaurum effodiant, & lucro ditentur. Tūc etenim, quæ impijs & indoctis ignota sunt, Dei oracula in presentiarum tibi reuelata, ceu in manus tradentur. Attende igitur, ut scopo & proposito diligenter considerato, & diligenti simul inuestigatione hæc nostra legas, ut diuina

na sciētia simul & ueritate implearis. Magna est enim Christianorum fides, & magnum mysterium est Christi filij Dei incarnationis negotium.

Quomodo, inquis, possibile est Deo esse filium sine muliere? Quomodo item Deus homo fieri potest? Quis denique sanctorum hanc docuit tantam impietatem, aut quis nam prophetarum hoc per uisionem cōspexit? Et hec quidem tu dicis: quibus nos sic respondemus. Quod Deus creator sit omnium uisibilium & inuisibilium, didicimus etiam nos, cognoscimus, credimus et fate mur: quid uero Deus sit, neque edocti sumus, neque intelligimus, imò ne in ani num quidem incidit huius impietatis inquisitio. Similiter Christum et filium & uerbum Dei esse, Deumque ipsum, didicimus, cognoscimus, credi mus, & confitemur: qualis uero illius sit generatio, nos nec scimus, nec edocti sumus, neque etiam in eternum hoc inquirere uolumus, ceu impium, & à Chri stiana fide & religione quam maxime alienum. Quin equanimiter sentimus & ab angelis & ab hominibus illud omnem naturam excedens mysterium ignorari. Atque eadem nobis de incarnatione illius est sententia. Quod enim ho mo factus sit, & edocti sumus, & cognoscimus & credimus. Quo modo au tem homo factus sit, ignoramus. Sed quemadmodum ignoramus illius ex Deo & patre generationem, sic etiam eam qua ex matre sua sancta Maria uir gine natus est, nobis incompertam esse fatemur. Vos uero, qui quid Deo im possibile sit, intelligitis (dicitis enim, quomodo possibile est ut Deus habeat filium?) eadem certe ratione qua hoc dicitis, quid etiam Deo possibile sit, in telligetis. Vos igitur multarum rerum scientia præditi, docete nos indoctos & rudes, quæ nam Dei natura sit, & quæ nam sit illa possibilitas simul & im possible, ut nos iuxta uestram sententiā in perditione uiuētes ab interitu eripiat. Ediffere igitur nobis, quid Deus sit & Dei natura: tunc & ego, quæ nam filij & uerbi Dei sit generatio, exponam. Et licet fortasse audaculi quidam & perfrictæ frontis homines de hac re dixerint, quicquid ipsis in mē tem uenerit, fatebor tamen ipse nostram in hoc negotio ignorantiam. Verū tamen hac me, qua ipse teneor, dubitatione libera. Vos enim, qui dicere sole tis, qua ratione possibile est ut Deus filium habeat absque muliere? intelligere uidemini aut tales esse, qui intellecturi sint exactissime, quo modo Christus ex muliere natus sit sine uirili opera: & quod illo est manifestius, quomodo Adam homo factus sit sine uiro et foemina: uerum ut et Eua ex uiro quidem, sed absque muliere creata sit, idque non iuxta naturæ legem constitutam, quam post transgressionem à Domino acceperunt, uerum diuersa quadam ab hac ratione, nobis qui Christum fatemur prorsus incognita, sed soli Deo nota. Quod si autem hoc deprehendere nulla humana ratio potest, quid quæso in cassum laborantes Musulmani nos de iisdem accusant, quæ nec ipsi intelli gunt nec nouerūt, sed tantum à ueritate aberrare uidetur, quantum cœlū à terra distat? Verū scripturarū ignorantia in huiusmodi errores inciderūt. Moysis e nim libros & Dauidis psalterium, insuper & prophetarum scripta, sed & ip sum Christi Euangelium, omnia inquam hæc sancta, iusta, uera et bona esse dicunt & confitentur (ut & reuera sunt) fatentur autem solis uerbis: quæ au tem in his dicuntur, non intelligunt. Et quemadmodum fieri solet, cum audi tis angelos egregie & suauissimis sonis Deum celebrare, ea quidem quæ di cuntur ab his amore & laudibus prosequimini, quis uero dictorum sensus sit nō intelligitis. Sic in omnibus hisce libris facere soletis, ut ea quidē quæ in his scripta continentur: laudibus uehatis, quid uero dicatur, ignoretis. Quam ob

rem? Quia nunquam de his solide edocti estis. Christiani uero partim in ecclesijs congregati, partim singuli domi suae quotidie sacros libros perlegunt: & sic tandem temporis diuturnitas, assidua lectio, & diligens inuestigatio exposuit docuitque illos omnem ueritatem. Quum igitur ignores ea quae Christi sunt, putas etiam, quod nemo sanctorum de illo locutus sit, & nullus prophetarum de hoc uaticinatus: eaque a nobis, quos omni patrocinio destitutos arbitraris, audire desideras. Audi igitur quod quaeris, & attente quae dicuntur considera.

Gen. 18 Magnus ille Moses in libro Geneseos uerbotenius sic dixit. Dixit Dominus, Clamor Sodomarum & Gomorrhæ multiplicatus est coram me. Descendens igitur uidebo. Abrahā uero stabat coram Domino. Et appropinquans Abraham dixit, Num simul iustū perdes cum impio? Et erit iustus sicut impius? Si fuerint quinquaginta iusti in urbe, nonne remittes illi propter quinquaginta iustos? Nequaquam hoc facies, qui iudicas omnē terram. Dixit uero Dominus: Si inuenero quinquaginta iustos in Sodomis, remittā omni loco isti propter hos. Et respondens Abrahā dixit: Nūc incipī loquī ad Dominū meū, ego uero terra sum & cinis. Quid si inueniantur quadraginta quinque? Et dixit Dominus: Si inuenero quadraginta quinque, remittam ciuitati. Et hoc modo colloquens cum Domino Abraham, descendit usque ad decē. Et tunc Moses subiungit: Et abiit Dominus, postquam cessauit loquī cū Abraham. Vides ne unde coeperint paulatim manifestari, quae ad Christū pertinēt? Oculi enim hominis iusti poterāt agnoscere Deū, licet in seruili forma existeret. Attende igitur, quod Deus pater nunquam apparuit in prophetarum uisionibus humana specie, eo quod ipse non est homo factus: sed nunc quidem alia, nunc rursus alia specie apparuit. Angeli uero non nunquam humana specie apparent. Inquirendum igitur in hac uisione fuerit, quis nam is sit qui tunc uisus est. Ecce uero, Deus pater non erat: quia humana forma uisus est. Sed angelum ne fuisse dices? Sed quā quāso decorū hoc erit, si Moses aut alius quispiam sanctorum angeli mentione facta ipsum appellauerit dominum uel iudicem? Quis est alius qui iudicat omnē terram, quā Deus? Cū igitur cōstet, quod is qui humana specie apparuit, nec Deus pater fuerit, nec angelus, propter eas causas quas modō recēsuimus, elucet omnino, idque necessariō, quod ille ipse uerbū & filius Dei fuerit, qui & deus & homo est. Eo enim facto, quo ipsi Abraham humana specie apparuit, ostendit futurā suam incarnationem. Quod uero dominus nominatur ab ipso Abraham & Mose, & uniuersae terrae iudex, qui misereatur cuius uoluerit, et corrigat quē corrigere fuerit uisum, suam in hoc diuinitatem demonstrauit. Iudicare enim, misereri, & irasci, Dei solius est: angeli uero uel hominis nequaquam, neque enim hoc illorum uirtutis est, & potētiae. Cum enim dicit, Si inuenero quinquaginta uel pauciores his, urbi remittam, potētiae suae magnificentiā indicauit. Tu uero caueas interim, ne cum audieris dicentem Dominū, Descendens uidebo: de Deo humile quidpiam, & illius diuinitate indignum imageris. nam propter humanę naturae imbecillitatem sepe numero talia de Deo dicuntur. Præterea hoc dictum est, propter futuram illius cum hominibus

συνημιθροισιν

Gen. 13. & 22.

Præterea cum Dominus Abrahæ quatuor totius orbis cardines ostendisset, inquit: Tibi dabo terram, & semini tuo, & multiplicans multiplicabo semen tuum sicut astra cœli, & sicut arenam facientem in littore maris: quoniam

nam patrem multarum gentium constitui te, & benedicentur in te omnes gentes. Hæc sunt Dei ad ipsum Abraham uerba. Nunc quis horum sensus sit, inquirendum est. Considera igitur ut Moses dicat, quod Deus ipsi Abraham & semini ipsius promiserit & pollicitus sit omnem terram, & quod semen ipsius sit multiplicaturus sicut astra cœli, & arenam in littore maris: & in semine tuo, inquit, benedicentur omnes gentes. Et quandoquidem Dei uerba uera sunt, nec unquam fallunt, inspiciamus agendum, quando & quo nam modo impleta sint hæc Dei oracula. Abraham enim binos habuit filios, alterum quidem ex ancilla Agar, Izmaëlem scilicet: alterum ex libera uxore Sara, nempe Isaac. Num itaque propter Izmaëlem ex ancilla genitum, ceu Abrahamæ semen, dixit Dominus, quod in illo benedicendæ sint omnes gentes? Sed cum Dominus diceret ipsi Abraham, Eijce ancillam cum filio ipsius, nequaquam enim hæres erit ex ancilla genitus cum filio liberæ: secundum Dei præceptum Abraham Izmaëlem cum Agar matre sua eiecit, domoque sua expulit. Insuper Abraham iustus, cum ex Deo audiret, Patrem multarum gentium te constituam, & tibi dabo terram, & semini tuo, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: respondit sic dicens, Quid mihi dabis Domine, cum ipse sine liberis moriar? Vnde uides, quod priusquam admoneretur Abraham ut Izmaëlem domo eijceret, hunc nequaquam filij loco duxit. Si enim hunc filium uerum esse æstimauisset, nunquam certe postulauisset filium alterum. Eo enim quod dicit, Ego uero orbus morior: filium postulat, quem & filium & semen suum esse æstimet. Isaac enim tum demum cum hæcantē peracta essent, natus est. Post hæc autem omnia uerbum Domini dicens, Eijce ancillam cum filio suo, manifeste ostendit, quod nec Deus Izmaëlem filium & semen ipsius Abrahamæ esse reputauerit. Et ecce, quantum apparet, Izmaël iuxta Dei præceptum hæreditate paterna Abrahamæ excidit. Num igitur hunc Isaacum esse dicemus? Quod quidem hic filius sit uxoris liberæ, manifestum est: & Hebræorum gentem ab hoc descendisse constat: gentium autem benedictio ad hunc minime referri potest. Soli enim Hebræi sunt ex illius semine, ceu posterij Iacobi, & duodecim filiorum eius. Quin in fœlicitate adhuc: & flore regni sui constituti, pauci admodum & numeratu faciles reperiuntur, si cum totius orbis habitatoribus conferantur. Vix enim uel unius tantum gentis quantitatem sibi conseruauerunt: diuino autem auxilio adiuti, insignes & terribiles habebantur. Populum enim sibi hunc peculiarem uocabat Dominus, & illos hæreditatem & peculium suum nominabat: & illius uirtute deuicerunt simul, & aduersariorum oppidis potiti sunt, per que Dei potentiam in Aegypto Moses miracula edere cœpit, & post hunc filius Nun Iosue atque plures usque ad Christi generationem. Sed post generationem illius in perniciem ruere Iudæi cœperunt, & Iacobi prophetia impleta est dicens, Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femore illius, donec ueniant quæ reposita ei sunt, & ipse expectatio gentium. Verum & Isaia oraculum dicens: Exurget radix Iessæ, & qui exurget ad imperandum gentibus, in illum gentes sperabunt. Nam usque ad Christi natiuitatem Iudæi & reges & pontifices de sua gente habuerunt: hoc autem nato, & reges & pontifices defecerunt. Interea uero temporis nunc quidem Deus illis irascebatur propter peccata ipsorum, idololatriam in primis, cuius studiosissimi erant: nunc uero eorundem miserabatur denique: postquam uerò facinus illud magnum & horrendum.

Gen. 22

Gen. 49

Esa. 11

“

“

repus, quo li-
ber hic conscri-
ptus est.

horrendum patrare sunt ausi, tūc à Deo deserti in iram irreconciliabilem inciderunt, & in gētes dispersi sunt. Et sanè sustinuit illos Deus ad tempus, humanum quasi mitemq; se illis exhibens, cum nimirum resipiscētiā illorum & poenitentiam expectaret: sed incurabili morbo laborantes abscidit, quem admodum prophetae de ipsis uaticinati fuerant. Cum enim idolis seruirent, & Deum irritarent, ipsos quidem in captiuitatem & poenas propter scelera illorum tradidit, non tamen omnino dereliquit: sed in tempus aliquod non adeò immensum, nec infinitū, diuina in illos ira extendebatur. quo transacto, ut dictum est, & illius misericordiam & pristinam foelicitatem recuperabāt. Veruntamen nec in tempore captiuitatis illorum unquam defuerūt illis prophetae, ad consolationem illorum & animae salutem à Deo dati. Prædicebant enim & uenturam Dei in illos iram, & tempus iræ definitum, tum etiam Dei post hoc secuturam commiserationem, & futurum in Hierosolymam reditū. In Aegypto enim transegerunt annos quadringētos, uerum ibidem et multiplicati & enutriti sunt. Postquā uero ascenderunt Hierosolymam, & templum extruxerunt, in captiuitatem redegit eos Babyloniorum rex Nabuchodonozor annis 70. Post hæc annis duobus & semis Antiochus ille cognomēto illustis. nec ultra longius diuina in illos ira porrecta est. Imò cum tempore Moysis in deserto existentes uitulo sacrificarent, & post hæc idolis offerret uictimas, nec tantummodo animalium sacrificia, sed proprios liberos quoq; daemonibus immolarent, & prophetarum cædibus contaminarentur, nequaquam tamen adhuc Dei iram irreconciliabilem experti sunt. A Domini uero passione anni iam mille trecenti & sexaginta elapsi sunt, & tamen (ut nimirum ipsi affirmant) legem custodiunt, & ab omni idololatria abstinent: sed propter unum hoc, quod in Christum exercuerūt impiissimum facinus, deserti, & totius mūdi exemplum facti sunt. Quod enim hac de causa dispersi sint, ut totius mundi ludibrio & risui exponerentur, clarissime uel ex hoc patet, quod à nullo prophetarum interea temporis consolationem acceperunt, nec aliquis prophetarum inter illos locutus est post Ioannem Zachariæ filiū. Cum enim iam aduenisset is qui per prophetas prædictus erat (Christus nimirum) necesse erat prophetiam aboleri, partim quidem quod Christus, ut modò dictū est, uenisset, partim quod Iudæi hac indigni essent, & omnino deferendi, eo quòd Christum contempsissent, & in eum omnia quæ facta sunt ab ipsis patrauissent: propterea inquam, malis obiecti sunt incurabilibus. Non enim nudum hominem crucifixerūt, sed Deum & hominem: nec tamen diuinitas passa est, sed homo. En igitur & illa, quæ ex Saræ liberæ filio, Isaac nempe, progenita est posteritas derelicta est, & Isaaci semen, quantum Iudæos attinet, in perditione desertum. Qua igitur ratione Deus Hebræorum gentem pro Isaaci semine erat habiturus, cum iam de illis constitutum esset, ut in Dei iram implacabilem inciderent? Quomodo item pro Abrahamæ filijs erant reputandi, quos David antè præuidens, de ipsdem uaticinatus Dominus alloquitur: Obscurentur oculi ipsorum, & dorsum illorum semper incurua: id est, nō recedat ab illis seruitutis iugum perpetuæ. Hoc enim sibi uult, quod eos incuruandos esse à Deo præcipit. Neq; enim hæc est execrandi formula, sed prophetiæ enunciatio. Qua deniq; ratione eos Isaaci semen & Abrahamæ filios Deus iudicaturus erat, quorum subuersionem & excidium prædixit propheta Daniel: nusquam uero reditus illorum & reuocationis (ut in alijs solet) meminit, sed diuersum longè indicat. Postquā enim tragico &

Psalm. 68.

& magnifico dicendi genere euentura ipsis mala exposuisset, tandem subiungit, Vsq; in consummationem seculorum hæc eos detinebit seruitus. Verum in Euangelij quoq; sic scriptum est, quod Iudæis magnifice sese erga Christum extollentibus, dicendo, Patrem habemus Abraham, dixit Ioannes: Ne dicatis intra uos ipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, possibile est Deo, etiam ex lapidibus hisce Abrahamo filios suscitare. Quid autem hæc sibi aliud uoluerunt quam si dixisset, Quoniam in uobis ipsis boni nihil est, uerum in hoc solo consili splendidis uerbis extollimini, quod uos Abrahamæ filios dicere potestis, dico uobis, quod possit Deus etiam ex lapidibus istis ipsi Abrahamo filios excitare. Quod autem ex lapidibus inanimatis possit Deus homines formare, manifestum est: qui enim de nihilo creauit hominem, eundem ex inanimata materia creare potest. Veruntamen hæc non de lapidibus, sed gentibus dixit, quæ corda habebant ipsis lapidibus magis excæcata: quæ postea Christum adorauerunt, in eundem crediderunt, & iuxta promissionem pro Abrahamæ filijs reputati sunt. Iudæos enim non modo hac gloria priuauit Christus, & à genere Abrahamæ exclusit, uerum etiam diaboli filios nominauit, dicens: Vos facitis opera patris uestri, diaboli. Ille homicida est ab initio, & in ueritate non stetit, quoniam mendax est. Quos autem Christus diaboli filios nominauit, num Deus Abrahamæ filios & Isaac semine iudicare potest? Quæ enim est communio diaboli cum Dei seruis Abraham, Isaac & Iacobo? Imò quod est Dei cum diabolo commercium?

Dan. 9

Matth. 3

“

“

Ioan. 8

“

En igitur, iuxta Iudæorum & Musulmanorum sententiam & fidem, Dei uerbum irritum falsum, quæ esse deprehenderetur (ab Izmaële enim gentes nequaquam, Deo accesserunt, similiter nec ab Isaaco) sed nequaquam hoc est, minime inquam. Nullo modo enim Dei uerbum intercidit: uerum in Christo, qui ex Abrahamæ semine natus est secundum carnem, manifestata, reuelata & impleta sunt omnes uisiones, omnes prophetiæ, omnes quæ reuelationes, quæ ipsum & Deum esse & hominem ostendunt, quemadmodum noster hic sermo iam demonstrauit & exposuit, & manifestius adhuc multo exponet. Insuper & omnes gentes in Christo acceperunt benedictionem per fidem, qua in illum crediderunt. Gentes enim uniuersæ prius idolorum cultui deditæ, nunc fideles & orthodoxæ sunt, exceptis paucissimis, Musulmanis scilicet, Hebræis, & alijs: qui simul omnes, nulli uidentur, cum Christianorum multitudine collati: non magis quam si tantillum aquæ, quantum uola manus capit, cum pelago comparetur. Veruntamen quid hoc ad ueritatem, si nonnulli hanc contemnentes, incorrigibiles & infideles permanserunt? Sol enim totum illuminat aërem, & orbem uniuersum, cæcis interim in cæcitate & tenebris permanentibus: nec tamen propterea sol reprehendendus est, sed ipsi cæci. Talis mea quoque de Christo fertur sententia. Christi nempe Euangelium & doctrina, imò Christus ipse, infinitos soles splendore & lumine excellit. In omnem enim terram Euangelij prædicatio diuulgata est, et credentes salutem consequuntur: qui uero non credunt, pereunt. Non tamen hæc culpa in Christum, sed in infideles incidit, qui suam ipsorum salutem produnt. Nec tamē omnibus simpliciter & nude credentibus salus contingit, sed ijs qui per fidem opera faciunt salute digna. Reuertatur autem ad Christi testimonia & demonstrationes nostra oratio, non tamen ut omnes recēseat. Si enim omnes, quæ de Christo sunt, reuelationes, uisiones & uaticinia discutere aggredieremur, etiam

multa

- multi scribæ multum laborando, uix paruam aliquam ex his partem absolueret: nihilominus tamē pauca ex multis proferamus ad ueritatis illustrationē.
- Deut. 18** Dixit Moses ad populum Hebreorū: Prophetam ex fratribus uestris
 „ scitabit Dominus Deus, sicut me: & omnis anima quæ non audierit prophe-
 „ tam illum, eradicabitur. Atqui considera hic prophetæ diligentiam. Dicen-
 do enim, prophetam suscitabit Dominus Deus, ostendit, quod homo futu-
 rus sit de quo uaticinatur, & quod à Deo sit, nec de pseudoprophetarum nu-
 mero. Dicendo autem, Ex fratribus tuis, ostendit quod ex Hebreis, & nō ali-
 unde oriundus sit: ne si forte quis alienigena se prophetam hunc esse diceret,
 & Dei spiritu uaticinari, ab ipsis reciperetur, sed ut hunc ceu erronem & im-
 postorem negligerent. Porro & magnus ille Moses prius à Deo accepit
 testimonia, partim quidem ex miraculis in Aegypto editis, & maris rubri trā-
 situ: partim uero ex Dei in monte Synai congressu, & uisione per ignem ex-
 hibita coram uniuersis populi Iudaici castris. Et tunc demū legem à Deo ac-
 ptam promulgauit: quapropter superius diximus Mosē illum magnū hoc
 „ de Christo dixisse, Suscitabit Dominus Deus prophetā ex fratribus uestris.
 „ Illud uero, **SICUT ME**, hac de causā adiecit, quod sicuti ego uos in liberta-
 tem asserui ex acerba Pharaonis seruitute, luto & laterum coctione, & legem
 uobis salutiferam tuli: sicutiam is à me modò prædictus propheta, ex tyrāni-
 de & potestate diaboli & idololatria uniuersum mundum libertaturus est, &
 libertatis leges laturus. His auditis Iudæi hunc olim prænunciatum expecta-
 bant, & uidentes Ioannem Zachariæ filium ex deserto uenientem & bapti-
 zantem populum, cum hunc eundem esse quem Moses prædixerat, existima-
 „ rent, interrogauerunt eum, Tu ne es propheta ille? Quid uero idem respon-
 „ dit? Non sum ego, sed ipse ante illum missus sum. Venit autem post me, cu-
 „ ius ego calciamenta portare indignus sum. Propheta certe erat Ioannes, & præ-
 clarus quidem: sed quia Iudæi de illo propheta interrogabant, quem Moses
 prædixerat uenturum, Ioannes se illum non esse respondit. Sed ecce Iudæo-
 rū ingritudinē & stultitiā, qui priusquā Christus uel Messias adueniret,
 illum expectauerunt, illumq; inquisiuerunt, uenientem uero contēpserunt.
- Psal. 97** Post hæc uero rursum dicit Moses ille magnus: Latētur unā cum illo cœ-
 „ li, & adorent illum omnes angeli Dei. Age igitur & mihi dicito, quem nam a-
 lium angeli Dei adorant præterquā Deum ipsum? Hic igitur, quem Moses
 hominem, prophetam & legislatorem esse demonstrauit, quem item ab an-
 gelis adorandum esse dixit, & Deus & homo est, filius scilicet & uerbū Dei, à
 nobis simul & angelis adorandus & honorandus. Et hæc quidem ex Mose.
- Psal. 71** Dauid uero propheta sic dixit: Deus iudicium tuum Regi da, et iustitiam
 „ tuam filio regis. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios inopū, & ca-
 „ lumniatorem humiliabit. Commorabitur cum sole, & ante lunam, in gene-
 „ ratione generationum. Descendet ueluti pluuia super uellus, & ueluti stilla
 „ stillans super terram. Oriri faciet in diebus suis iustitiam, et multitudinem pa-
 „ cis, donec auferatur luna. Et adorabunt eū omnes reges terræ. Omnes gen-
 „ tes seruient ei, & erit nomen eius benedictum in secula. Ante solem perma-
 „ net nomen eius, & benedicentur in eo omnes tribus terræ: omnes gentes bea-
 „ tificabunt illum. Beatus Dominus Deus Izraëlis, solus faciens mirabilia, &
 „ benedictum nomen eius in seculum & in æternum. Duas hic in uniuersum
 personas propheta inducens, Deum scilicet, et filium regis, nihil aliud in-
 nuit quā Deum uel regem, & illius filium Christū, qui iudicat pauperes po-
 puli,

puli, & saluos facit inopes, & humiliat calumniatorem. Neq; hic hominem quendam fortem, & iustum principem uel regem intelligas. de eodem enim dicit, quod commoraturus sit cum sole: item de eodem, quod sit ante lunam & generationes generationum. In quem uerò hominum hoc competere potest, ut ante lunam in generationes generationum esse dici possit? & ut cum sole commoretur? In nullum certe alium, sed reuera in solum ipsumq; Christum prophetia quadrat. Cum enim dicit, quod iudicet pauperes populi, & saluet filios inopum, & calumniatores humiliet, illius ostendit iustitiam, fortitudinem, & curam qua erga homines utitur. Cum uerò dicit, quod ante solem permaneat nomē eius, & ante lunam in generationes generationū, illius aeternitatem principio carētem indicat. Et eo quod dixit, Commorabitur cū sole, illius aeternitatem sine carentem denotauit. Item, Descendet ueluti pluuia super lanam, & sicut gutta stillans super terram. Exoriri faciet in diebus suis iustitiam, & multitudinē pacis, donec auferatur luna. Denuò (responde) quis descendit ut pluuia super lanam, id est quietē, & sine strepitu, & citra propriam maiestatem magnificentiamq; suam, præter Christum? qui descendit coelitus in sanctam uirginem, quæ conceptum eum peperit in uili præsepio, & humili casa. Non enim uenerat iudicaturus mundum, sed ut mundū saluaret. Cum uerò ueniet iudicaturus orbem, apparebit in gloria patris sui cum omnibus angelis: quemadmodum ipse Christus in Euangelio testatur, Non ueni iudicaturus mundum, sed ut mūdum saluem. Item, Exoriri faciet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis, donec auferatur luna. Quis nam horum sensus, Producet in diebus suis iustitiam & multitudinem pacis? Non alius, quàm quod impietatis summā notat perniciem: quod scilicet homines derelicturi sint Deum, procreatorem & factorem suū, qui eos nusquam existentes in hanc substantiam redegit: & adoraturi sint diabolū, creaturas, & opera manuum suarum. Et quemadmodū aliquis ebrietate uictus, aut in densis profundisq; tenebris oberrans, neglectio proprio parente, qui commodum & utilitatem salutemq; suā in primis & unice desiderat, promotamq; cupit, hostem sequitur, cædis & pernicipi suæ cupidū, ligatus scilicet & uinctus ab eo manusq; pedesq;, deductus tandem in carcerē munitissimū, & obscurum, non agnoscit nec discernere potest patrem & amicum ab inimico & hoste propter ebrietatem & crapulam, nec etiam uult: & postea licet tandē ad sensus uestigia reuertatur, illud non potest, in uinculis nimirum detētus. Sic homo etiam in initio errabundus, & à recta plana q; seductus uia, incidit in manus diaboli. Et quis nam locus est hoc obscurior, & deformior? Hic uero hominem uoluptatum copia inebriatum, omnis sensus expertem fecit: tunc ueluti inebriati, aut inordinato & superfluo humore & insania, aut à dæmone agitati, audiētes non audiunt, & uidentes non sentiunt, propter mētem scilicet & rationem, quæ ducis officio fungitur, seductam: uerum ea quæ solida stant, tanquàm mobilia imaginātur: & quæ mouētur, immota consistere putāt: & quæ illis utilia sunt auersantur, noxia uero amplectūtur, nec honestum bonū uē à malo diiudicare possunt, nec ab inimico amicū. Hoc ipsum, ut diximus, hominī contigit. Respuīt enim Deum, & ligatus à dæmone in densissimis ignorantiae tenebris tyrannidem illius sustinuit. Dauid uero diuina gratia repletus intellexit, in quantum pernicipi barathrum, procellam & tempestatem homo inciderit, & quanta Deum affecerit iniuria, ipsum repudiando (duplex enim hic iniuria depræhenditur, hominem enim iniuria

Ioan. 12

ria

ria affecit diabolus. quod hūc tam procul à Deo seduxerit: & si dicere fas est, in ipsum quoq; Deum facit iniurias, illius nimirum creaturam seducendo. Similiter & homo Deum affecit iniuria, quod hoc repudiato, diaboli imperium secutus sit) quis deniq; ipsum à densissimis tenebris & iniquitate esset redēpturus. Cum itaq; propheta dicat, Oriti faciet iustitiam, hoc innuit, quod quemadmodum aegroti in tenebris decumbentes, ipsi quidem non in lucem prodeunt, sed lux ad illos penetrat: sic etiam homini in diabolicis tenebris decumbenti exoritur is, qui misericordie viscera erat assumpturus: quo exorto & totū orbē illuminante, omnes tenebræ discedētes disparuerūt. Homo uero illuminatus, ubi cognouit iam quali uinculo constrictus decumbat, & seipsum nullo modo adiuuare ualens, ad eum qui hoc potest, respicit. Hic uero, cum nollet hominem ulterius diaboli tyrannide premi, liberauit eum, sanauitq;. Liberatus uero, sanatusq;, non amplius diabolo adhæsit, uerum hac redemptione facta, per fidem hominis ea qua Deus affectus fuerat iniuria euauit, & huius apparuit iustitia, exorto iam rationali sole iustitiæ, Christo nimirum. Homo itaq; fide percepta, tempestate & fluctibus carētem fidei portum ingressus, multitudinem pacis nunquā iactandæ procellis aut conturbandæ accepit. Tunc impletum est Dauidis oraculum, dicentis, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum peccata obiecta sunt: Beatus uir, cui Dominus peccatum non imputat. Sed quod in loco suprā citato dicit, In diebus illius: innuit hominem fore, qui hæc miracula editurus sit. In Deo enim dies curiosius inquirere, uel mensurare, nefas est. Christus autem, quatenus homo est, initium habuit, & huius dies mensurantur. Illud uero, Donec auferatur luna, nullo alio sensu propheta dixit, quā hoc, quod ueluti luna seruanda est, nec peritura, ita nec ille homo. Quoniā uero absolutē sine carere, soli Deo proprium est, indicauit hisce, quod hic & Deus & homo sit. Illis uero uerbis, Adorabunt eum omnes reges terræ, & omnes gentes seruiētes illi: indicauit gentium conuersionem ad Christum, & regum adorationem. Ne uero hi qui ueritatem destruere & inuertere cupiunt, hæc de rege aliquo potenti & inuictō intelligerent, utpote Iulio, Augusto, Tiberio, uel alijs, qui & ipsi à regibus terræ & gentibus adorati sunt, & ab his celebrati, quamuis homines essent, ut et nos omnes, Dauid cum dicit Nomē eius esse benedictum, etiam hoc addit, In sæcula. Vniuscuiusq; enim hominis laus in uita hac unā cum illa deponitur: sed post mundi huius consummationem nec laus ipsius permanet, nec infamia. Sola enim opera illius unā cum ipso discedunt, quorum etiam retaliationem ab eo expectat qui mundū iudicaturus est, siue bona fuerint, siue minus. Illud uero, In sæcula benedictum erit nomē ipsius, nequaquā hominis est, sed Dei. Item, Ante solem permanet nomen illius. Quis rogo hominum ante solem conditum inuenitur? Nullus omnino, & nec ipse Christus, quatenus homo est, sed quatenus Deus est. secundum humanitatem uero & esse cœpit, & dies habet mensuratos, & adorauerunt eum omnes gentes, & omnes reges terræ, ut Deum & hominem, & in eo omnes gentes sunt benedictæ.

Porro hæc Dauidis prophetia, cum Esaia & Iacobo conuenit, qui de Christo dicunt, quod sit expectatio gentium: quemadmodum in superioribus demonstratum est. Tandem uero omnia cōprehendens propheta, & respiciēs Verbi Dei conuersionem pro hominum salute faciam, & quod Deus existens hominē assumpturus esset: uidens deniq; illum modo ferocem & immitem

tem tyrannum diabolum ab homine, quem modo antè tyrannide prefferat, iam tantum non illusum esse & conculcari, uoluptate quasi abreptus, beatam illā uocem exclamans profert, Benedictus Dominus Deus Izraëlis, qui solus facit mirabilia, & benedictum nomen eius in æternum & in sæculum sæculi. Indiget sanè & præsens locus expositione aliqua, licet reuera quolibet sole & omni humana ueritate purior sit & dilucidior. Quem enim Dauid paulo antè hominem nominauerat, quemq; ante solem & lunam conditam extitisse dixerat, hunc ipsum nunc pure & simpliciter Deum appellauit. Quis uero tam infelix, ut de illo dubitet et inquirat curiosius, quem Dauid deum nominauit? nec eum adoret, quem Dauid Deum esse prædicat?

Veruntamen & alibi, magnus ille Dauid sic dicit: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgā potentiae tuæ emittet tibi Dominus ex Sion, & dominare in medio inimicorum tuorum. Penes te est principatus in die potentiae tuæ, & in splendore sanctorum tuorum: ex utero auroræ genui te. En nunc aliam illius prophetiam considera. Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis. Quis nam est ille propheta & regis dominus? Num rex aliquis ex præclaris istis, & in hac terra multa potentia præditis? Minime. Quam ob rem? Propter libertatem, quam à Deo tunc temporis Iudæi habebant, à quo solo regebantur. Principem uero & ductorem habuerunt olim quidam Mosem, post hunc uero filium Nun Iosue, deinde Iudices. Iplis uero propria animi sui uoluntate et affectu regem à Deo petentibus, dedit ipsis regem è gente propria filium Cis, nempe Saulem, deinde Dauidem filium Iessæ. de quo & Deus testatus Samueli dixerat, Inueni Dauidem filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet iuxta omnes uoluntates meas. Et Iudæi quidem urgebantur à suæ gentis regibus, illorum uero reges usq; ad Christi natiuitate libera, nulliq; hominum aut regum terrenorum subditi fuisse inueniuntur. Et reuera sic est, quoniam nullus alius prophetarum, utpote nec Ilias, nec Ieremias, nec Daniel, calūniari conatus hoc prophetae oraculū dicere potuit, quod ab aliquo rege mortali & perituro ad alium prophetae simile dicta sint hæc uerba, Dixit dominus domino meo. Cui uero dixit Deus, sede à dextris meis? Ad hominem nimirum, quem Verbum & filius illius assumpsit. Filius enim ante omnia secula principatus fuerat particeps cū Deo: dixit autem hoc Deus pater ad hominem, quem Verbum & filius suus assumpsit, sanctificauit, glorificauit, & temporalem cepit principatum, ex quo hunc assumpserat. Volens itaq; propheticus sermo ostendere, Deum patrem quidem, qui ab æterno existit, principio carere: hominem uero, quem uerbum & filius illius assumpsit, initium cepisse, dixit Sede, &c. Tum etiam stabilitatem & perpetuitatem, honorisq; magnificentiam ipsa sedes denotat. Et quæ admodum ignis in ferro, ferri quidem frigiditatem non recipit, ferrum autem in ignis naturam transit: rursum uero nec ferri nigredine ignis inficitur, sed ferrum huius splendore & claritate assumpta omnino pellucidum fit: talis etiam mea de unigenito Dei filio & homine, quæ assumpsit, fertur sententia. Filius siquidem Dei, quoniam Deus erat, mutationem, pollutionem, aut alternationem nequaquam passus est, sed Deus, ut & antea, impermutabilis permansit: hominem uero quem assumpsit, eum inquam sanctificauit, glorificauit, clarificauit, & ut à dextris Dei patris sederet dignatus est, non quod Deus uel dextram habeat, uel sinistram sui partem (hæc enim corporalìa sunt) sed quemad-

quemadmodum per sedem honoris magnificentiam designauit, eodem sensu etiam de dextris dixit. Deus enim neque stat, neque sedet, neque dexteram habet, neque sinistram, sed maiestate sua implet omnia. Item, Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Qui nam huius inimici sunt? Idololatræ, qui Christum non adorant, & ipse diabolus. Hæc uero, Donec posuero, pater non ita dixit, quasi filius ad hoc efficiendum sit impotentior, uerum ut his uerbis ostenderet unam & eandem esse patris & filii potentiam. Quemadmodum enim in Euangelij dicit filius, Nemo uenit ad patrem nisi per me: ita pater dicit, mea potentia cadent inimici tui sub pedes tuos. Præterea, Virgam fortitudinis emittet tibi Dominus ex Sion, & dominare in medio inimicorum tuorum. Quæ nam illa est à Deo ex Sion emissæ uirga, & ad quem missa est? Ad hominem nimirum, quem assumpsit filius & Verbum Dei, missa est. Virga autem est ipsa crux, quæ in Sion est fixa. Ut enim uirga propter pastorem potentiam habet pastorem, & eam qua feræ depelluntur uirtutem, talis & mea de cruce & Euangelij prædicatione fertur sententia. Ex Sion enim egredietur lex, secundum Esaïam, & uerbum Domini de Hierusalem. Omnes itaque qui audito Euangelij uerbo baptizati sunt, pastoralis illa uirga pascuntur, cruce nimirum, qui uero ceruicibus induratis Euangelij prædicationi non crediderunt, nec præceptis apostolicis, crucis potentia etiam inuiti succubuerunt. Per crucem enim & uictus & conculcatus est diabolus: per crucem & nomen Christi, miranda & stupenda miracula sunt edita. Et quid multis opus? per crucem & Euangelium totus terrarum orbis credidit, & facti sunt serui quidem Christi, filij uero Abrahamæ iuxta promissionem per Christum, Christo nimirum ex ipso Abrahamæ semine nato. Et tunc dominatus est in medio inimicorum suorum Christus. Attende quæso, quæ fuerit prophetæ diligentia. Non dixit, uince hostes tuos. Sæpius enim hostis ab aliquo uincitur, in quo tamen aliqua adhuc hostilis potentia portio remanet. Dixit autem, dominare: uel hinc docens inestimabilem illam crucis potentiam, & summam hostium ipsius impotentiam. Tum & illud, In medio inimicorum tuorum, infinitam crucis potentiam innuit. In medio enim totius mundi, & in medio idololatrarum apostoli & horum successores prædicauerunt, & in medio ipsorum ædificabant altaria. Et quod imprimis admiratione dignum est, quamuis summa cura & studio impij ecclesias destruerent, flagellis denique diris Christi nomen inuocantes punirent & affligerent, crucis tamen potentia & prædicationis instar solis, imò clarius ipso sole eluxit. Ne uero quis hominum aut ignorantia aut malitia existimaret diceret uel, filio & uerbo Dei propterea missam esse à Deo uirtutis & potentia uirgam, quod illi per se impossibile fuerit facere quodcumque uoluerit libueritque, subiungit Dauides, Penes te est principatus in die potentia tua, in splendore sanctorum tuorum. Quapropter non est humanarum uirum, ut penes aliquem sit principatus illius, sed Dei est. Omnes enim homines tantummodo extrinsecus ad ipsos delatum imperium possident: nam tam princeps quam rex aliquis sæpe priuatus sine imperio nascitur: & licet paternum administret imperium, nihilominus tamen in hoc, quod ante non habebat, ceu paternus hæres succedit, uel propria uirtute & egregijs factis regnum acquirit, uel iniustus in alios alterius regnum uiolenter arripit, & hoc modo etiam ille alterius regnum quo ante carebat, occupat. Sed aliud ab his modis regnum acquirendi non est. Ingenitam uero sibi & inseparabilem à se potestatem homo non habet, præter hanc solam, quæ in

in affectus proprios & liberos ex se genitos utitur, quam solam in homine uidere licet. In Deum autem hoc, quod modò dictum est, non competit. Quapropter & Esaias de Christo uaticinatus, inquit, Cuius principatus super Esa. humerum illius: id est, naturalis erit, & ab illo inseparabilis. Dauid etiam in alio Psalmo sic dicit, Regnum tuum regnum sæculorum omnium, & dominium tuum in omnes generationes generationum. Quod idem in præsentì loco dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuæ. Sed qualis nā illa potentiae dies? Ea nimirum, qua crux libere euulgata est, per quam omnes gentes cognoscunt inenarrabilem illam tuam conuersationem & inedicibilem potentiam. In splendore sanctorum tuorum. Quorū: Apostolorum, doctorum, martyrum & sanctorum, qui quidem ab insipientibus pro mortuis & perditis habiti, in manu Dei uero sunt, & in pace quiescunt, iuxta Solomonis oraculum: quicquid secundū Euangelij promissionē, splendent magis quam sol. Deinde, quemadmodum in paulo antè præmissa prophetia, sic etiam in hac præsentì dicitur. de homine enim, quē filius Dei assumpsit, hæc omnia locutus, & demonstrare uolens quod idem & Deus & homo sit, hoc inducit, Penes te principatus: quod uel solum ad præsentem statum & demonstrationē sufficeret, nihilominus tamen planius apertiusque dicit in hunc modū, Ex utero auroræ generatio tua. Quis unquam hominum ante solem natus est? Nul-
lus omnino. Ne quis tamen hoc calumniari uolens, de angelis sermonem esse diceret, quasi illi ante solem creatum conditi sint, inquit, Ex utero auroræ. Quod enim uteri meminit, non eo sensu accipiendum est quod Deus uterū habeat: sed eo quo & Dauid alibi dicit, Manus tuæ fecerunt me & formauerunt me: operatricem uidelicet Dei potētiam ostendens. & Oculi Dei super iustos: quo omnia prouidentem Dei uirtutem innuit, & quod iusti opera faciant digna ut coram Deo ingrediantur. Sic etiam præsens locus intelligendus est. Dicendo enim, Ex utero, ostendit unam & eandem filij cū patre substantiam & naturam. Quemadmodum enim inanimatae arbores eadem & similes sibi ipsas generantur, ficus enim ficum et olea oleam gignit: similiter & bruta animalia singula iuxta genus suum naturæ suæ similia generant: & homo rationalis cum sit, rationalem gignit hominē, & mortalis mortalem, & filius eiusdem cum patre est naturæ & substantiæ. Multo magis igitur hæc & sine omni dubitatione de Deo sentiemus, quod filius & uerbum ipsius eiusdem cum patre sit naturæ & substantiæ, quemadmodum reuera est. Sed respice prophetiarum diligentiam. Propheta enim inquiens, Dixit dominus, ostēdit se de Deo dicere, ut iam antè demonstratū est. Addens autem, Domino meo, & Sede à dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedū tuorum: & Virgam potentiae emittet tibi ex Sion Dominus: & Dominare in medio inimicorum tuorum: hæc omnia, inquam, hominem omni natura præstantiorem & inenarrabilem designāt. Ut uero ostēdat eundē & Deū esse & hominem, dicit, Penes te est principatus in die potentiae tuæ, in splendore sanctorum tuorum. Præterea ut rursum euincat, quod Deus cum sit, naturalis etiam & uerus sit Dei filius, et eiusdem cum Deo patre naturæ & substantiæ, hoc subiungit, Ex utero auroræ genui te. Verum hic idem in alio loco dicit, Et tu Domine spes mea, altissimum posuisti suffugium tuum. Attende quæso, quid dicatur. Eo enim quod propheta dicit, Et tu Domine spes mea, filium Dei innuit. Per altissimum uero, eiusdem patrem Deum indicat. Rursum uero his uerbis, Posuisti suffugium tuum, denotat hominē, quem

filii Dei assumpsit, cui opus erat suffugio. Purus enim ille Dei filius, suffugio uel asylo non indigebat.

Quin & huius filius omni admiratione dignus Solomō: sic dicit, Et nūc
 2. Reg. 8. Dāuid patri meo. Quoniam num uerē habitabit Deus cum hominib. super
 2. Baruch. 3. terram? Et, ut Ieremias dicit, Quoniam hic est Deus noster, non reputabitur
 2. alius coram eo. Quoniam super terram uisus est, & cum hominibus conuer-
 2. satus est. Sic & sapiens ille Solomon dicit, Domine Deus Izraēl ratū fiat uer-
 2. bum tuū, quod locutus es seruo tuo Dāuid. Quid enim aliud significat, Con-
 2. firmetur, quā fiat, reueletur et exhibeatur, ut tu qui Deus es, manifeste cum
 hominibus conuerferis: quod & factum est. Filius enim Dei super terrā ui-
 sus est, & cum hominibus habitauit. Quid igitur tibi uidetur? Sufficiūt ne hē
 sanctorum de Christo reuelationes, et prophetarum oracula, ipsiusq; Dei te-
 stimonía ad demonstrationē hāc, quod Christus filius Dei sit & Deus uerus:
 scilicet quod & idem hic & Deus & homo sit, uel num alijs adhuc demōstra-
 tionibus & testimonijs opus est? Quantum profectō mihi uidetur, hęc etiam
 planē imperitis sufficerent. Veruntamē amplius tentabo tibi amico nostro,
 huius ueritatem declarare fusius, sicuti hactenus quoq; factum est.

Exod. 3. Magnus ille Moses, & celebris, cū esset iuxta montem Sinai, cōspicatus
 est rubum ardentem, quem cum multis diebus ardere conspexisset, nō tamē
 igne consumi animo suo meditari cepit quid nā hoc sibi uellet, quod rubus
 tot diebus arderet, nec tamē ab igne cōsumeretur. & profectus, inquit, uide-
 bo, quod nam illud stupendum sit prodigium. Rubo autem propior factus,
 uocē coelitus allatam, sibiq; dicentem audiuit: Moses Moses, solue calceamē-
 ta pedum tuorū, locus enim in quo stas, terra sancta est. Quid sanē aliud sig-
 nificat rubus ardens, & nō consumptus, tum etiā uox clamitans, Solue cal-
 ceamenta pedum tuorū, nisi quod rubus ardens adumbrauit typocq; prætul-
 lit diuam Mariam uirginem, quæ filium & uerbum Dei secundum carnē pe-
 perit? Quemadmodū enim rubus quidem ardebat, & non cōsumebatur: ta-
 etiā diua uirgo, ubi cōcepit Dei filium & uerbū, igne diuinitatis nō consum-
 pta est, sed à Deo custodita: quia humanarum uirium illud prorsus non erat.
 Verba autē hęc, Solue calceamenta pedum tuorū, hoc innuūt, quod quicunq;
 de diuæ uirginis mysterio & Christi incarnatione erudiri uolunt, eos nequa-
 quā habere oportet partem aliquam in se mortuam, quæ illos à Deo separa-
 ret, nec mentem corruptam & à cognitione ueritatis mortuam, sed uiuentem
 & sanam, qualis ipsius Moses erat. Huius autem calceamenta ex mortui ani-
 malis tergo ereant confuta: & propterea dictum est, Solue illud.

Dan. 2. Porro & Persarum rex Nabuchodonosor somnio admonitus uisionis,
 quam uiderat, oblitus est: & congregatis omnibus Chaldaeorum Magis incā-
 tatorib. & Gazarenis, interrogabat eos quale nam fuisset quod uiderat som-
 nium, & quæ nam illius interpretatio. Hi uerō & somnium & interpretatio-
 nē illius ignorantes hæsitabāt. Rex autē ira in illos uehementi incendebatur.
 concessit tamen aliquot dierum terminū, quibus inquirerent simul, & expli-
 carēt uisum à se somnium, & eiusdem interpretationē: quod si iuxta manda-
 tum eius exequerētur, multis & splendidis muneribus honorati ditarentur à
 rege: sin minus, mortis supplicium subirent, quin ut & liberi, amici & cogna-
 ti illorum eiusdē poenæ essent consortes. Cum uero illi hoc nō possent, quin
 potius uitā suā plangerent et deplorarent (quomodo enim possibile erat regi
 &

& somnium & interpretationē eius exponere, somnio nō ante auditor?) Daniel propheta in Babylonem captiuus deductus ex Hierusalem unā cū alijs, qui tunc temporis secum erant, Iudæis, cum regis mandata cognouisset, conuenit Arioch Persarum principem, quem rex ad perdendum sapientes constituerat, quod somnium ipsius deprehendere non potuissent, dixitq; ad illum: Sapientes Babylonis ne perdas, quin potius me ad regem introducito, & uisionem unā cum interpretatione eius regi edisseram. Tunc Arioch festinanter prophetam ad regem induxit, cui ille ait, Poteris ne mihi Daniel explicare somnium quod dormiens uidi, & interpretationē eius? Respondit Daniel: Mysterium, ô rex, de quo interrogas, homines sapientes, Magi & incantatores annuciare non possunt, sed hoc solius Dei cœlestis opus est, qui mysteria reuelat. Deus notum fecit regi Nabuchodonozori, quæ nam fieri oporteat in extremis diebus. Cogitationes tuæ super lectum tuū ascenderūt, quid futurū esset post hæc. Tu rex uidebas, & ecce imago quedā magna, & aspectus eius excellēs stabat coram facie tua, & uultus eius terribilis. Imago in quā, cuius caput erat ex auro puro: manus uero & pectus unā cū brachijs ipsius argentea: uenter uero & femora ex ære: tibiæ aut ferreæ: & pedes partim quidē ferrei, partim uero testacei. Videbas, ô rex, donec abscissus est à monte lapis absq; manuum opera, & percussit imaginem super pedes eius ferreos & testaceos, & omnino comminuit eos. Tunc quoq; comminuta sunt pariter, ferrum, testa, æs, argentū & aurū, & facta sunt tanquā puluis horrei æstiuī, & abstulit ea uentus uehemens, nec locus aliquis in his inuentus est. Lapis autem qui imaginem comminuit, excreuit in montem magnum, & impleuit omnē terram. Hoc est somniū, & interpretationem illius corā rege dicemus. Et postquā propheta regna futura enumerauisset, quæ per aurum, argentum, æs, ferrum & testam adumbrabantur, sic dicit ad regem: Suscitabit Dominus cœli regnum, quod in sæcula non corrumpetur, & regnum ipsius alteri populo non relinquetur, quod cōminuet et uentilabit omnia regna, ipsum uero stabit in sæcula. Quemadmodū uidisti quod abscissus est à monte lapis absq; manibus, & cōminuit testam & ferrū, æs, argentū, & aurū. Deus magnus reuelauit regi, quæ nam oporteat fieri post hæc: & uerum est somnium, fidelis etiā interpretatio eius. Tū rex prostratus in faciem, adorauit Danielem, & dixit: Reuera Deus uester Deus deorum est, & Dominus regū, & reuelans arcanā, quoniam potuisti reuelare mihi arcanum hoc.

Qualē nam est regnū hominis, quod in sæcula nō corrūpetur? Nullū prorsus: neq; enim hoc humanæ naturę cōceditur. Quod igitur est? En dicā tibi. Mons hic diua uirgo est, quæ filiū & uerbum Dei secundū carnē peperit. Lapis autem absq; manuū opera abscissus, Christus est: qui quidē natus est ex ipsa, sed non ex uiro. quod per illud intelligitur, cum sine manibus dicitur abscissus. Lapis deniq; qui imaginē percussit, aurū & reliqua comminuit, & mons ingens factus impleuit terrā: ille idem Christus est, & illius regnū permanens in sæcula, quod diaboli uires contriuit, & idolorū cultum destruxit.

Propheta autem Esaias sic dixit: Ecce uirgo erit prægnās, & pariet filiū, Esai. 7
& uocabunt nomē eius, Nobiscum Deus. Rursus idem dicit: Puer natus est 9.
nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus ipsius super hume-
rum eius, & uocatur nomen eius Magni consilij nuncius, admirabilis, con-
siliarius, Deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sæculi. Inducame-
nim pacem super principes, pacem & sanitatem ipsorum. Magnus est prin-
cipatus

cipatus ipsius, & pacis ipsius non est terminus. Viden' ut puerum nominauerit, & magni consilij nuncium, una cum alijs modo enumeratis, quae omnia ad hominem pertinent, quem assumpsit filius Dei ex uirgine. Deinde eundem uocat Deum fortem, potentem, patrem futuri saeculi (creatorem nimirum intelligens) & quod pacis ipsius non sit terminus, id est finis. De pace ergo & alijs, quae per partes in presenti Esaias enumerat satis exacte, diximus in Dauidis prophetia paulo ante exposita, qua dixit, Dixit Dominus domino meo, sede a dextris meis, &c. Veruntamen non pigeat nihilominus huius prophetiae coherentiam inspicere. Cum enim propheta dicit, Ecce uirgo pariet filium, &c. denotat illum supernaturali modo natum ex diua uirgine hominem. Sed cum admirabilem uocat consiliarium, duas personas denotat, patrem scilicet, & huius filium, seu uerbum: & quod patris simul & filij unum sit consilium, una uoluntas, una potentia, una & eadem cognitio. Deus enim consilio non indiget. Illum uero eundem uirginis filium Deum fortem uocat, potentem, patrem futuri saeculi, cuius pax finem non habeat. Et quid nam aliud haec ipsa prophetia significauit, quam quod ille idem Deus & homo eiusdem sit consilij & cognitionis cum Deo patre particeps?

Luc. 1

Quin & propheta Zacharias nato sibi filio Ioanne sic dixit: Et tu puer propheta altissimi uocaberis. praebis enim ante faciem Domini, ad parandum uias eius, ad dandum scientiam salutis populo ipsius per remissionem peccatorum eius, per uiscera misericordiae Dei nostri. Ioannem certe Zachariae filium magnum prophetam fuisse constat, omnium quoque Musulmanorum testimonio. Quid uero hic prophetauit? Nihil aliud quam Christum denotauit, quemadmodum supra exposuimus. Zacharias uero, quem nam altissimum nominat? Christum scilicet. De illo enim hoc dixerat, Pro-

Bar. 3

pheta altissimi uocaberis. Porro Ieremiam prophetam sic dicentem legimus: Hic est Deus noster, & alius iuxta hunc non reputabitur. Inuenit omnem uiam scientiae, & dedit eam Iacob seruo suo, & Izraeli dilecto suo. Post haec autem super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Hic est liber mandatorum Dei. En tibi oracula sole splendidiore. Cum enim singuli prophetarum diuersis utantur dicendi formulis, omnes tamen in unum consentiunt, quandoquidem Deus est, qui haec & similia per os ipsorum locutus est. Veruntamen ceu ex communi quadam contemplatione uaticinati sunt, & Esaias & Ieremias. Esaias quidem in hunc modum, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis: quibus addit, Deus fortis, etc. Ieremias uero sic dicens, Hic est Deus noster, non reputabitur alius iuxta hunc. Super terram uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Non enim de solo Christo uaticinati sunt prophetae, uerumetiam de sacrosancta illius matre, uirgine Maria, quae quidem nunc propter nimiam prolixitatem omitemus. Et haec quidem de sanctorum reuelationibus & prophetarum oraculis sufficienter diximus: nunc uero quis horum omnium finis sit, consideremus.

Quod sane archangelus Gabriel coelitus missus sit diuae uirgini Mariae conceptionem nunciaturus, & quod haec ipsa Dei uerbum conceperit, uos ipsi affirmantes confitemini: quamuis de his minus recte sentiat, cum dicitis nimirum, quod uirgo hominem nudum pepererit, & non Deum (secuti haud dubie Nestorij dogma) et quod Christus homo tantum fuerit, homo autem magnus, sanctus & augustus, quo sanctior ante hunc natus non sit, neque nasciturus, & fa-

sed hunc omnium hominum esse sanctissimū, Nos uero credimus, sentimus & fatemur, quod ipse Christus, ille idē in quā filius sit Dei uiuentis, Deus uerus, qui natus est ex Maria uirgine sine uiri congressu, filius inquam Dei sit & Deus ab aeterno, qui carnem ex ipsa assumpserit, & homo factus sit, quem simul & Deum & hominem esse credimus. Hæc uero desumpsimus & didicimus à propheta Mose, Dauide, & omnibus alijs, qui post Mosem usq; ad Christi, qui ab illis prædictus fuit, aduentum floruerunt: imò ab ipsis etiam sanctis, qui ante Mosis tempora uisiones uiderunt: præterea ab ipso etiam Christo, & illius discipulis & doctoribus, miraculis & operibus ipso sole (ut supra diximus) clarioribus. Quin et hæc dicemus: Postquam uirgo (ut modo dictum est) concepisset, appropinquauit tempus partus ipsius, cūq; in Bethlehē deuenisset, Christum peperit, & reclinauit eum in præsepe brutorū. Tunc impletum est quod prædictum erat ab Esaia propheta dicente, Hec dicit Dominus, Bos agnouit possessorem suum, et asinus præsepe Domini sui, Izraēl autem me non cognouit. Tempore igitur natiuitatis Christi angelorum multitudo coelitus delapsa est: laudantium Deum & dicentium, Gloria Deo in excelsis, ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Pastores autem, qui tunc gregem suum pascentes in agris erant, angelorum apparitionē conspicati, & auditis illorum hymnis, timore magno timuerunt: & dixit illis angelus, Ne timeatis. Ecce annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est nobis Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. Et hoc uobis in signum. Inuenietis infantem in uolutū fascijs, positum in præsepi. Et profecti in regionem suam, diuulgauerunt omnia quaecūq; audierant & uiderant de angelis. Considerato nunc quid sibi uelit ab angelis decantatus hymnus & oratio, dicens, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Non aliud certe, quam quod Adam postquam Dei mandatum transgressus esset, defecit ab illius tutela Dominus, & ob hanc causam ab illius amicitia omnis creatura excidit: siquidem & Adam posteritas, quæ diuinis legibus contraria erant facere & designare cepit. Nam huius filius Cain fratrem germanū Abel trucidauit. Procedente uero tempore non homicidæ solūmodo facti, & omni malitia petulantiq; homines repleti sunt, quemadmodū Noē tēporibus immissum diluuiū, et uiuente Arahā Sodomarū subuersio, & coelitus immissa conflagratio testatur, uerum etiam Deo creatore & formatore suo penitus neglecto diabolū & idola adorauerunt: quamobrē omnes creaturæ defecerūt ab homine, ut quæ hunc Dei hostem esse iudicarent. Et primo quidem ipsi angeli, deinde & ipsa bruta animalia, imò & ipsa inanimata rerum materia, quod manifesto colligi potest. Ante transgressionem enim omnia animalia tam uolatilia quam quadrupeda, & pisces ipsius Adami arbitrio & uoluntati parebāt: post transgressionē uero nō modo coelos inhabitantes angeli ipsum ceu hostē auersati sunt, sed & ipsa animalia, quæ prius Adami arbitrio subiecta erāt: postea autem non modo ab illo & hominibus ex illo natis aufugerunt, sed feræ ipsum hominē hostis & inimici loco duxerūt: et quæ antea adorauerāt, illius uitæ caperunt insidiari. Sed quid opus est multis de angelis, coelo et terra, animalibus & feris differere, cum et ipsum hominis corpus aduersus animam illius insurrexerit: Et quemadmodum duo insensibilissimi hostes una domo coniuncti pugnas mouent mutuas, ē quibus qui uiribus præstantior est, uictoria potitur: sic etiam anima cum corporibus affectibus & appetitu pug-

nans cōgreditur: cum autem ipsius Dei auxilio destituta sit, corpori succūbit, rerumq; ordo inuertitur, ut quæ prius domina erat corporis, & imperium exercebat, in posterum serua et uoluptatum mancipium facta sit. Christi autem generatio & filij Dei incarnatio uniuert ea quæ in coelo & in terra sunt. Angeli itaq; uidētes inenarrabilē illū Dei descensum, quod scilicet is qui Deus erat, propter innatam sibi bonitatem carnem assumeret, & inimicam aduersamq; sibi in homine habitantem naturam assumptam, sibi cum diuinitate uniret, sanctificaret et exaltaret: hoc inquam uidentes angeli, stupendo hoc miraculo & omnem naturam exuperante, in admirationem & stuporem rapti, exclamauerunt ad Dei laudes celebrandas, & dixerūt, Gloria in excelsis Deo. Videntes etiam hominum cum angelis concordiam iam confirmatam, & sublatam esse diutīnam illam inimicitiam, dixerunt, In terra pax, & hominibus bona uoluntas. Vnde impletum est illud Dauidis oraculum, dicens: Latentur cœli, & exultet terra: annunciauerunt cœli iustitiam eius, & uiderunt omnes populi gloriam ipsius: adorete eum omnes angeli eius. Montes tripudiēt a cōspectu Domini: quoniā uenit: quoniā uenit ad iudicandū terrā. Iudicabit terrā in iustitia, et populos in equitate. Respice quēso prophetarū et angelorū cōsonantiā, carmini musico bene concordati similē. Propheta enim dicit, Letentur cœli: et angeli canunt, Gloria Deo in excelsis. Propheta dicit, Exultet terra: canunt angeli, Ac in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Quibus etiam hoc non dissimile est, Annunciauerunt cœli iustitiam ipsius, et uiderūt omnes populi gloriā eius. Quin et Moses dixit: Exultate cum eo cœli, adorate eū omnes angeli eius. Dauid uero sic, Adorate eū omnes angeli eius: qui equidem adorantes dixerunt, Gloria Deo in excelsis. Qua de causa autē hanc repetitionem adiectam putas, Quoniā uenit: quoniā uenit ad iudicandū terram? Non quidem alia de causa, quā quod primum illud membrum, in quo simpliciter dicitur Quoniā uenit, primum Saluatoris aduentū in mundum denotat, quo non in propria sua maiestate uenit, sed humili quadā specie, et cōtempta. Consentit enim cum uerbis Domini dicentis: Non ueni ut iudicem mundum, sed ut mundum saluem. Quod uero idem repetens dicit, Quoniā uenit ad iudicandum terram, denotauit secundam Christi in mundo præsentiā. tunc enim uenit iudicaturus terram, quod idem cum Domini uerbis cōsentit: Cum uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, et congregabuntur corā eo omnes gentes, & separabit eos sicut segregat pastor oues ab hœdis: & statuet oues quidem a dextris suis, hœdos uero a sinistris. & dabit singulis iuxta opera sua: his quidem qui Euangelij legibus immorigeri scelera cōmiserūt, poenam nunquā finiendam: illis uero qui uitæ munus iuxta Euangelij regulam iuste administrauerunt, uitā aeternā, paradysum, & bona indefinita. En quanta sententiarum copīa in paucis uerbis lateat: quæ instar aureæ catenæ inter se connexæ sunt, cuius connexio ad cœlum usq; pertingit, & anuli ex sese mutuo dependent. Talis enim mihi omnis sacra scriptura uidetur. Omnes nēpe prophetae, qui ab Abraham & Moysis temporibus usq; ad Christū floruerunt, eadem spectant, eadem dicunt, eadem scribūt, omnesq; ceu uno ore de Christo eadem uaticinantur. Et hæc quidem hætenus.

In ipsa uero Christi generatiōe, Persicę regiōis Magi diuinārū rerū peritiā et reuelatiōe, Deū et hominē præter naturę leges natū esse cognouerūt. Magi uero nō uulgares erāt homines, sed dominatores et regionū præsides. hi itaq; cum

Psal. 95. 96
97.

„

„

„

Ioan. 12

Math. 25

„

„

„

„

Matth. 2

cum huius rei notitiam percepissent, deliberare inter se coeperunt, quā nam uia ad regem modo natum peruenire, illiꝑ dona possent offerre. Hac uero illis meditantibus & dubitantibus simul, quo modo uoti sui compotes redderentur (alienigenæ enim & peregrinæ regionis incolæ cū essent, nō habebāt etiam uiaꝑ ducem) corā ipsis stella apparuit, quæ præeundo uiam desideratam coepit indicare noctes simul & dies. Stellam itaq; à Persia in Palæstinā usq; secuti, cū Hierosolymam peruenissent, stella sese occultuit. non aliud nimirum innuente Domino, quā ut itineris duce destituti, de Christo loquerētur, & sic omnibus illius natiuitas innotesceret. Cum enim stella à Magis (ut dictū est) disparuisset, interrogauerunt, Vbi est qui est natus rex Iudæorum? uidi mus enim stellam ipsius in oriente, & uenimus ut adoremus illum. His auditis, qui tunc regnabat, Herodes perturbatus est, & tota Hierosolyma cū eo: Et congregatis pontificibus & scribis populi, percontatus est eos, ubi Christus nasceretur. At illi dixerūt ei, In Bethlehē Iudææ: sic enim scriptum est per prophetā Micheam, Et tu Bethlehē terra Iuda, nequaquā minima es inter principes Iuda: ex te enim prodibit dux, qui pascet populū meum Izraēl, et exitus ipsius à diebus antiquis. Vides ne nunc quomodo in prophetis descripta inueniantur, quæ ad Christum pertinent? Non enim ea tantum prædixerunt, quæ in ipsum Christum competebāt, uerum etiam loci, in quo erat nasciturus, meminerunt. Illud enim significat quod dicitur, Et tu Bethlehē terra Iuda, nequaquā es minima. Tu enim, inquit, quæ modo minima eras, tenuis et contempta (talis enim erat locus iste) quoniam Christus in te nasciturus est, nō amplius, ut modo tenuis es & paruula, sed celebris, illustris & à multis honorata. Quod uero sequit̃, Ex te enim prodibit dux, qui pascet populum meum Izraēl: nō propter Hebræorum populum à propheta recensetur (iam antè enim demonstratum est, quod Hebræi, eo quod indigni fuerūt, à Deo reiecti et exclusi sint, et filij diaboli nominati) uerum gētes hoc loco populum Dei & Izraēlē nominauit, de quib. omnino propheta hoc dixit, Quoniam prodibit ex Bethlehē dux, qui scilicet Christus est, qui pascet populum meum Izraēl, gentes nimirum. Quis enim dux alius de Bethlehē egressus est præter Christum? & quos nam pauit præter gentes omnesq; alios in se credētes? Hac autē uerba, Et exitus eius à diebus antiquis: ipsius diuinitatem significant. In quem enim hominū tempus illud competere inuenietur, quod est à diebus antiquis? In nullū certe aliū præter quā in unū Deum. Quapropter David etiā uaticinatus dixit, Non dabo somnum oculis meis, donec inueni-

Psal. 138
" "
" "
" "
" "
Psal. 41
" "

ro locū Domino, tabernaculū Deo Iacob. Ecce audiuius eum in Ephrata, inuenimus eam in cāpis syluæ. Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Obserua nunc prophetam. Reuelatū illi erat diuinitus, filiū Dei nasciturū esse ē uirgine, q̃ cū uerus Deus sit, hominē esset assumpturus, quemadmodū ex multis oraculis illius per partes hæcenus cōprobauimus. Et quid nā alijs opus est? De ipsa autē uirgine sic cecinit, Audi filia et uide, & inclina aurē tuā, et obliuiscere populi tui et domus patris tui. Davidis enim filia erat diua Maria: et q̃ hæc auditura erat archāgeli Gabrielis uocē, dicit, Inclina aurē tuā: nimirū ad inenarrabile illud gaudiū, cuius particeps erat futura. Et q̃ ab eo tēpore omnia antiquitus instituta pro uilib. et cōtēptis abroganda erant & cassanda, nouaq; Christi lex unā cum Testamento per totū mūdū affulsura, inquit, Obluiscere populi tui et domus patris tui, et nouis illis iā futuris esto intenta, Et hæc quidē ad uirginē referēda sunt. Postq̃ uero,

ut

ut dictum est, iam agnouisset quod Dei filius hominem esset assumpturus, & ex filia ipsius nasciturus, rogauit ut & locum in quo nasciturus erat Christus, sibi Deus ostenderet. Hoc autem tanto animi feruore & studio inuestigauit, ut nec cibum sumeret, nec somno nec quieti indulgeret, donec ipse quoque natalis locus sibi à Deo reuelaretur. & tunc prophetico spiritu agitatus dixit, Ecce in Ephrata audiuius eam, id est in Bethlehem: inuenimus eam in campis syluæ, unum eundem locum bis denotans. Tunc subiungit, Intremus in tabernacula ipsius, adoremus in loco ubi steterunt pedes eius. Hæc uerba, Intremus in tabernacula ipsius, tanquam de contemptis & nullo precio habitis dixit. Scena enim uel tabernaculum dicitur, recenter extructum & quod statim refrangitur domicilium. Adoremus locum ubi steterunt pedes ipsius. Quid opus est me multa de his dicere? Quin potius te ipsum de his appello. Magnum enim illum prophetam & regem, qui Dei quoque testimonio commendari dignus fuit (sic enim de illo Deus loquitur, Inueni David, &c.) quem nam adorauisse dicemus? An illum tantummodo qui nasciturus erat: sed & locum in quo steterant pedes illius, tanquam hominem nobis omnibus tantummodo similem? Quis uero tam stupidus, imò tam desertus à Deo, ut hoc uel in animum admittat? Sed quemadmodum in superioribus, hunc eundem & Deum & hominem esse comprobauit, ita nunc quoque in loci contemplatione illum facere uidemus, in quo cum Ioanne propheta omnino cōsentit. cum quidem David dicit, Adoremus locum ubi steterunt pedes eius: ille uero, Non sum dignus ut portem calceamenta illius, qui post me uenturus est. Iam ne intelligis ut tam in magnis quam in paruis omnes prophetae consentiant, ipsum adorent & celebrent? nec quisquam prophetarum est, qui ubi de Christo uaticinari & uerba facere ceperit, seipsum non paruum, contemptum & nullius precij dignum esse confiteatur: quod etiam de Abraham legimus, qui seipsum terram appellauit & cinerem. Veruntamen non Micheas modo & David de Bethlehem locuti sunt, sed etiam plures alij, quos uolentes, ut in alijs multis, omittimus propter nimiam scripturae copiam. Sed redeundum ad Magorum, unde supra digressi sumus, historiam. Tunc Herodes postquam cognouit, quod in Bethlehem nasceretur Christus (hoc enim ex prophetis pontifices & scribae cognouerant) clā accersitis Magis præcepit, Profecti illuc accuratè inquirete de puero: ubi uero illum inueneritis, renunciate & mihi, ut ego ueniam & adorem illum. Hæc autem animo dixit mendaci & subdolo. Cum enim regem nasciturum audiret, qui gubernaturus esset Izraëlem, Christum talem regem fore putauit, quales multi sunt, cuius regnum temporale esset & terrenum. Et cum in Bethlehem quidem Christi natales fore intelligeret, locum uero illius certum & determinatum ignoraret, inuidia motus, & infantis cadem iam ante præmeditatus, hæc simulatè & fictè Magis dicit, Renunciate mihi, ut & ego ueniam & adorem illum. Hi uero audito rege profecti sunt. Et ecce stella, quam uiderant in oriente, præcedebat illos, donec progressa staret supra locum in quo erat puer. Tu uero, cum Magos dixisse audis, Vidimus stellam ipsius in oriente, nequaquam putes Christum propter hoc reliquis omnibus similem & nudum hominem esse. Qui enim circa stellarum motus uersantur Astrologi, talia docent, quod singuli homines stellas habeant singulas, & peculiare, futurae uitæ omnes successus & euentus sibi denunciante: & quod imprimis quisque regum stellam sibi propriam uendicet. Hæc enim falsa esse, manifestissime constat. Sed quia nostri instituti non est, Astrologorum

rum uanitatē conuincere, omitemus hoc: nunc uero de stella, quæ tūc apparuit, qualis & quæ nam illa fuerit, uideamus. Quod autem una stellarum fuerit coelestium, nō probabile uidetur. Primò quidem, quod omnes stellæ unā cum sole & luna ex oriente mouentur in occasum: hæc uero ex septentrione in meridiem motum suum inclinauit. Persarum enim regio ad orientem sita est, Palæstina autem ad meridiem, in qua & Bethlehem est. Præterea si stella erat, non certe unā cum Magis proficiscentibus moueri, & iisdem dormitantibus consistere uisa fuisset. Tum si stellam dixerimus fuisse, fulgorem illius propter radios solares disparere & obscurari oportebat. Cum uero in meridie etiam unā cum sole splendorem suum retinuerit (non enim ab hoc potuit obscurari) manifestum est stellam non fuisse. Postremò, si stella fuit coelestis, quā nam ratione illius indicio Magi paruum illud & uile tugurium, in quo Christus erat, per immensam illam coelestium orbium ab hoc altitudinem cognoscere potuerunt? Ex prædictis igitur patet, stellam non fuisse. Virtus autem quædam diuina fuit, quam itineris ducem habuerunt, quæ etiam terræ propinquior apparebat. Et quemadmodum Hebræos per desertum columna ducebat ignea: ita etiam Persarum Magos hoc, quod ipsis sidus esse uidebatur, uiam præmonstrauit. Sed & ipsa, quæ tunc Deus Hebræorū gēti exhibuit miracula & prodigia, plura multo gentibus contigerunt. Primī enim ex gentibus Christi adoratores Magi fuerūt. Stella enim (ut modò dictum est) immota consistente supra locum in quo erat puer, Magi ingressi sunt, & inuentum Christum cum diua matre eius adorauerunt, offerentes munera, aurum, thus & myrrham. Considera nunc, quæ sit munerum inter sese cōmunio: quæ quidem, quod speciem externam attinet, nulla prorsus est: sed quod ad sensum, magna & arcia. Aurum enim tanquā regi obtulerunt. ceu mortali, quia homo erat, myrrham: hanc in sepultura mortuorum adhibere Hebræis in more erat. thus autem ceu Deo offerunt: Deo enim thure sacrificare statutum & solenne erat. Vnde uides quomodo Magi quoq; Christum, & Deum & hominem esse confessi sint. Ceterum post Magorum adorationem missus ad eos Dei angelus præcepit, ne rursus ad Herodem redirent, quare per aliam uiam abierunt in regionem suam. Angelus autem ueniens, dixit ipsi Ioseph: Assume puerum & matrem eius, & abi in Aegyptum. Herodes enim quæsiturus est animam pueri. & secessit illuc. Tunc impletum est illud prophetæ uaticinium, Ex Aegypto uocaui filium meum. Herodes autem uidens sibi illusum esse à Magis, indignatus est ualde, & missis satellitibus interfecit omnes pueros in Bethlehem, quotquot erant bimuli & minores natu, & horum aliquot millia. Sed quis horum sensus? Primo quidem ut appareret illum qui natus erat Deū esse, quemadmodū prophetæ annunciauerunt. præterea autem & homo est uerus, non secundum imaginationem, ut nonnulli docuerunt. Secundo uero ut appareret hinc Ieremiæ prophetia, quæ dicit, Vox in Rama audita est, lamentatio, ploratus & fletus multus. Rachel plorans liberos suos, & noluit consolari, propterea quod non super sint. Tertio, quod non de Christi tantum generatione prophetæ prædixerint, uerum etiam de multis locis & demonstrationibus, partim quidem propter multorum infirmitatem, ut his ducibus in ueritatem perducerentur: partim uero, ut impiorum obturarent ora, ne illis ueritatem impugnandi esset occasio. Quæcunque enim de Christo aut dicta aut facta sunt, in aliquam hominū utilitatem cedunt, Obserua itaq; & comperies, quod omnia

Of. 11

Ier. 31

quæ

quæ uel dicta uel facta sunt ab Adam usque ad hodiernum tempus, in Christo demum declarata sunt & completa, quod in alio quoquam fieri non poterat. quare & hoc completur, Ex Aegypto uocaui filium meum. Puer autem Christus iam ad uirilem & iustam ætatem progressus, Ioannem Zachariæ filium accessit, qui Christum ad se uenientem conspiciens dicit Iudæis, Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. Cur autem Ioannes hunc agnū Dei esse dixerit, postea explicabimus. Quis uero alius mundi peccatum tollere poterit, quam ipse Deus? Quare hūc, de quo prius dixerat, Non sum dignus ut portem calceamenta eius: nunc Deū esse confessus est. At Christus dicit illi, Propheta, ades, baptiza me. Ioannes autē, Ego opus habeo abs te baptizari, & tu uenis ad me? En etiā hoc cōsidera. Propheta ille magnus, qui, ut et uos ipsi faciemini, ex promissione natus est, qui à Deo ad baptizandū missus erat, num à nudo homine tā seruiliter baptismū posceret? Hoc certe nemo uere sapiēs affirmauerit. Sed ab eo, quem Deum esse confessus erat, baptismū petit. Sed diceret fortasse aliquis, quod & ipse Christus à Ioanne baptismū petierit. Verum non simili ratione hoc facit: quare medium, quod inter utrosque est, considerandum erit. Ioannes quidem ipsum antea & Deum & hominē esse confessus erat. Cum enim dixisset se indignum, qui calceamenta illius portaret: &, Ecce qui tollit peccatum mundi: ipsumque his uerbis Deum esse ostēdisset, addit & hoc, Ego opus habeo abs te baptizari, et tu uenis ad me? Christus autem non sic, sed imperiose & cum autoritate illum compellat, dicens: Propheta, ades, baptiza me. Ille autem humilitatem suam, qua indignus erat, simul ostēdit, & Domini mandato paruit. Iordanem itaque ingreditur. Sed Christo baptizato scissi sunt cœli, & uox cœlitus audita est, dicens: Tu es filius meus dilectus, in te mihi bene complacitū est. Animaduertis ne rē terribilē, & stupore plenā? Hactenus quidem sancti loquebantur, prædixerunt prophetæ, ministrauerunt angeli: nunc uero nec angeli, nec homines, sed ipse Deus est, qui dicit, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Ex his sanē quæ scripsimus iudicare poteris et tu, & si quis alius Musulmanorum prudens fuerit, quod inueniantur sancti homines, qui uisiones de Christo uiderint: et quod prophetæ sint, qui de illo sint uaticinati: quamuis adhuc tot ac tantis argumentis citatis & demonstratis, arbitrentur & iudicent nos qui Christum profitemur errabundos esse, se uero orthodoxos. his uero auditis, discāt nos recte sentire: quamuis nos Musulmanorum intercessione opus habere iudicent, quemadmodum tu dicis, eo quod confitemur & credimus Christū Dei filium esse, & Deum, quemadmodū tu in epistola ad me missa scribis. Defecerunt autem ab hoc Græci, defecerunt ab hoc Hebræi, ab eodē etiam Musulmani, propterea quod hæc non ut fide digna per fidem receperunt, sed demonstrationibus cupierūt inquirere. Minus tamen Græci, qui libris simul & prophetis carēt, incusandi sunt, quā Iudæi & Musulmani. Nōne enim ridiculum est, quod ipsos libros uenerantur: ea uero quæ in ipsis continentur, contemnunt? & cum prophetas beatos esse prædicent, eum qui ab ipsis prædictus est, auersantur? Maxime tamē omnium Musulmani uituperandi, qui cum unā cum alijs libris Christi Euangelium ceu sacrosanctū absolutum & diuinum recipiant, uerbis nudis illud uenerantur, factis uero tantum ab illo dissident, quantum cœlum à terra distat: & relicta ueritatis uia, uanas & errabundas Græcorum opiniones sequuntur: & quæ intellectus ipso rum capere nequit, omnino non recipiunt, sed dum supra naturam singula inuesti-

inuestigātes ea apprehēdere nō possunt, à ueritate aberrāt, et cogitationū suarū figmenta proferunt, nēpe, Quomodo possibile est ut Deus habeat filiū sine muliere? Et hi sunt qui perscrutant penitus Dei generationem, & ignorant interim quot in cōlo stellæ luceant, quot aquæ mensuras contineat pelagus, quantus sit arenæ in littore maris numerus, & alia huiusmodi infinita. Et licet horum certam rationem ignorent, credunt tamen quod hæc Dei opera sint, neq; de his tumultuantur. filij uero Dei generationem argutius scrutari tentant, hi ipsi inquam, qui nec propriam suipsius generationem nouerūt. Agedum dicant illi nobis, quomodo patris ipsorum semen in matris utero corpus factum sit, & quādo anima ipsorum in corpus deuenit, uel nū adueniens cum ipso semine coniuncta uel unita fuerit, seu minus. Vel, si unita fuit, quod nam illud sit unionis uinculum. Vel, quod si unita cum semine non est, quando tandem cum corpore uniatur, unde etiā ueniat, & ubi ante aduentum, suum in corpus existat, & in quo loco cōmoretur. Quod si hæc cognitu impossibilia sunt, quā sit ut Dei generationem perscrutētur, qui propriam uitam, qua uiuūt, non cognoscunt, neq; sciunt an in crastinum uicturi sint, inquirunt qua ratione Christus sit Dei filius. Quicq; ignorāt cuius nā patris ipsi filij sint, uerum singuli matrū suarū uerbis credunt, quibus fieri potest ut decepti alio nomine appellentur pro uero & paterno: credunt tamen, & falsa pro ueris recipiunt: prophetarum autem oracula damnāt, & Christi sermones contemnunt, illisq; fidem negant. Quapropter nequaquam illorū capaces sunt, quæ naturam omnē excedunt, quæ nec ipsi angeli possunt intelligere, nedum ut hi suo intellectu percipiant: qui ignorant, quod Christus, quem ipsi uerbum Dei, animam Dei, & spiritum Dei appellant, millies se filium Dei dixerit: & quod à uerbo Dei mendacium dici & annunciari sit impossibile, impræmeditate & sine dubitatione credunt (quis enim tam stultus & stupidus, tantæ imō impudentiæ esset, qui uerbum Dei mēdaci coarguere auderet.) Musulmani tamen, cum manifeste obloqui non possint, ipsam ueritatē calumnijs inficiunt, dicēdo, quod Christus hoc non dixerit, sed Christiani, nec quicquā boni illud argumentum apud illos efficere potest. Nos uero Christiani dicimus, quod Christi uerba, quibus Euangelium continetur, agnoscamus. Musulmani autem dupliciter peccant: partim quidem quod non credunt Christum esse Dei filium, partim uero quod Christianos de rebus sibi quoq; ignotis accusant. Dicunt autem, Quomodo est possibile Deū habere filium sine muliere? & quis tam stultus & stupidus, ut tātum crimē & impietate admitteret? Deceret uero, ut sine omni dubitatione hæc proprijs Christi uerbis reciperent. Cum autem inquirunt, & diligentius curiosiusq; rimantur, manifeste apparet, quod nec illum ueracem esse credūt, quæ Dei uerbum esse confitentur: imō nec Abrahamæ, nec Dauidi, nec prophetis fidem habēt. Incredulitatem enim sequitur ignorantia. Esaias enim dicit, Nisi credideritis, non intelligetis. Intelligis ne quomodo fides cognitionem, incredulitas uero ignorantiam pariat? Fides autem non est rerum uisibilem. Quæ enim uidentur, fide nulla indigent: clara enim per se sunt. Fides autem earum rerum est quæ nec uidentur, nec intellectu percipiuntur. Nequaquā igitur uos hæc curiosius inuestigare oportebat, nec aduersus ueritatem cōtendere, sed sequi & parere Abrahamæ & prophetis, & imprimis Christo: nec priuata uoluntati & arbitrio consentientes dicere, Impossibile est Deo esse filiū, ut nō forte (ut tu inquis) dissidia inter utrosq; existant. Errantes enim à uero

& recto tramite, uana & inania loqui nunquam desinitis. Fides certe ex auditu est. & quid quaeso tam fide dignum est quam uerbum Dei, quod uos animam Dei, & spiritum Dei appellatis? Quae autem scriptura Euangelio est sanctior, & fide dignior? Illud enim & ipse Mahomet sacrosanctum & absolutum esse confitetur. Opus igitur fuerit (ut & ante dictum est) curiositate omni omitta, Dei & prophetarum credere miraculis. Quoniam uero in tantam absurditatem deuenistis, en necessitate compulsi aliquid apertius ceu exemplo oculis subiecto adumbrabimus, licet ueritas exemplis perfecte demonstrari non possit, eaque imprimis quae Deum spectant. Impossibile enim est humanam rationem rem aliquam inuenire, quae exacte & absolute Dei generationem referre possit. Veruntamen necessitate coacti (ut modo diximus) fatemur filium Dei sic à Deo generari, ut ratio ex mente uel intellectu, et radij ex sole generari consueuerunt. Quid igitur uobis uidetur? Nunc ex muliere intellectus rationem, aut sol radios gignit, uel num propterea aliquid inter haec dissidium deprehenditur? Quod si igitur haec generatio ab his (quod & uos fatemini) libera est, quomodo Dei simplicem & omnipassione carentem generationem tot & tantis absurditatibus subiectam esse putabimus? Ceterum omnia haec dicere postulauit necessitas, propter incredulitatem & infirmitatem uestram. Diuina enim omnem humanam & angelicam intellectum exuperant. Facilius enim est coelum & terram cum omnibus creaturis deuorare, quam Dei naturam comprehendere. Si autem illud impossibile est, nec generationem ipsius cognoscere necesse fuerit. Nihilominus tamen & ipse Mahomet & omnes Musulmani confitentur, quod Christus ex diua uirgine Maria citra uirilem operam natus sit, & quod uirgo ipsum pepererit, & uirgo post partum permaneret, semperque uirgo esse deprehendatur. Cum igitur haec uere confiteantur, exponant nobis aedum huius generationis rationem. Si autem hoc impossibile est, quid quaeso aërem flagellando frustra laborant, dicendo quod impossibile sit Deum habere filium sine muliere? Et haec quidem dicunt, qui nec uilissima contemptissimaque cognouerunt. Edisserant enim hi nobis, ubi nam culex uiscera sua habeat, uel quis uocis illius meatus sit: quale sit formicae cerebrum, quale cor, qualis sit apum consideratio, & quae his similia sunt. Quod si autem uilia haec & contempta ignorat, infirmitatem suam agnoscetes conticeant, nec curiositate sua illis fidem derogent, quae angelorum hominumque intellectum excedunt: quin credant potius Abrahæ & prophetarum oraculis, qui haec per uisiones, reuelationes & oracula cognouerunt, quod Christus scilicet reuera filius Dei sit, & idem uerus Deus, & homo perfectus.

FILIVS

FILIVS ET VERBUM DEI CVM

DEVS ESSET, EXTREMIS TEMPORIBVS PRO-
pter hominum salutem homo factus est, crucifixus mortem subiit,
sepultus resurrexit, & in celos est assumptus. Non tamen
diuinitas, sed homo passus est, qui idem iudicatu-
rus est orbem uniuersum.

APOLOGIA SECUNDA:

Vandoquidem tibi sufficiēter per Abrahami, Isaac & Ia-
cobi, Moſis, Dauidis & prophetarum, in primis autē, ſi
uerū fateri uolumus, per ipſius Dei patris teſtimonia de-
monſtrauimus de Chriſto, quod Deus ſit uerē, & Dei fi-
lius, agedum nunc etiā reliqua, de quibus dubitas, in me-
diū proferentes, diſcutiamus & inſpiciamus. Vehemen-
ter autem nos, qui Chriſti nomen agnoſcimus, inculcas.

Tua uerò hæc ſunt. Quò nam modo fieri poteſt ut Deus homo fiat? itē, quò
modo homo factus eſt? Item, ſi Chriſtus Deus erat, & Dei filius, cur non uel
nudo uerbò ſeruauit hominem, ſed tanquā impotentia laborās hominem
aſſumpſit & mortuus eſt, ut hominem ſaluaret, iuxta Chriſtianorum ſenten-
tiam. Præterea ſi Deus erat, quomodo paſſus eſt? Deus enim non patitur quic-
quam. Et tu quidem nos inculcans, hæc loqueris: quibus nos ſic reſpōdemus.

De Dei quidem poſſibilitate & impoſſibilitate, in ſuperioribus diximus,
quæ & ſufficiunt, noſtram enim infirmitatem ſumus conſeſſi, quod Dei poſ-
ſibilitatem & impoſſibilitatem diſcernere non poſſimus. Sentimus autem &
credimus omnia apud Deū poſſibilia eſſe, & impoſſibile apud hūc eſſe pror-
ſus nihil. Tum quod homo factus ſit, cum Deus uerus eſſet, didicimus, credi-
mus, & hæc eſt horum ueritas. Quo autē modo hoc euenerit, nō noui. Quo-
modo enim humanæ rationi ea cognita eſſent, quæ angelis incognita ſunt?
Qui uero Dominicæ incarnationis ſcopus ſit, & quæ cauſa humanæ in Chri-
ſto naturæ, nos quantum fieri poteſt modò explicabimus: tu uero attēte hæc
noſtra audias.

Deus cū nulla re in uniuerſum indigeret, ſola bonitate ſua per motus mū-
dum uniuerſum extruxit & condidit, uiſibilem ſimul & inuiſibilem: creauit
angelos: creauit cælum & terram, & omnia quæ in his continētur. Sed & ho-
minem fecit, & formauit e puluere de terra ſumpto: & cum illi animā rationā-
lem inſpiraret, ſecundum imaginem Dei creauit eū, & ex coſta ipſius forma-
uit foeminam: illisq; in paradīſum collocatis, præcepit ut de omni ligno para-
diſi ueſcerentur, ex arbore autem ſcientiæ boni & mali non comederēt: quia
quacūq; die de hac comederent, morte eſſent morituri, quemadmodū mag-
nus ille Moſes in ueteri Teſtamento deſcripſit. Quidam uero angelicorū or-
dinum princeps, cum ſeipſum ſplendidum & mire formoſum conſpexiſſet,
non intellexit ſe ſeruū & creaturā eſſe, & quod Dominus ipſum cum nullus
eſſet, condidiſſet, unde ſeruī inſtar Dominum adorare deberet: ſed ſtultus &
temerarius dixit, Ponam ſedem meam ſupra nubes, & ero ſimilis altiſſimo.
Hæc autem cum is in animo uolueret, huic commiſſa cohors illius impietate
imitata eſt, hic autem cælo depulſus cum omni ſua militiā excidit, & hi om-

nes in demones mutati sunt. Cum itaque diabolus hominē in paradiso uidisset, inuidia in illum motus, accedens primò mulierem ceu faciliorem deceptus, aggressus est & dixit: Cur Deus precepit uobis, ut ex omni arbore quę in paradiso est, comedatis, abstinēatis autem ab arbore, quę in medio paradisi est, & quod quacunq; die comederitis ex illa, morte sitis morituri? Nequaquam enim morte moriemini, sed ne ex illa comedentes oculis uestris apertis similes ipsis dijs redderemini, cognoscendo nimirum bonū & malum, hæc prohibuit Dominus. His auditis, mulier decepta comedit ex arbore, & dedit marito suo Adam, qui & ipse comedit: diuinitatis maiestatem affectans. Et comedentes ex arbore Adam simul & Eua, à gratia exciderunt. Deus autē circa meridiem in horto obambulans dicit illi, Adam ubi es? Hic autem respondit, Audiui uocē tuam ambulantis in Paradiso, & abscondi me, quia nudus sum. Dicit illi Deus, Et quis nam tibi ostendit, quod nudus sis? num ex arbore, de qua precepi tibi ne comederes, comedisti? Et iratus illi Dominus, eiecit eum paradiso cum maledictione. Nunc autem hæc quę facta sunt, cōsidera. Diabolus animo elatus, & quasi ratione destitutus, cum deus fieri, & altissimo similis esse cōcupiscit, cœlo cum tota sua cohorte excidit, & ex luce in tenebras est permuratus, & diabolum: propter superbiam enim suam & animi factum à Deo reiectus est: nec ut uos dicere soletis, in hoc creatum fuisse ut Adamum adoraret, aliorum angelorum more, qui illum adorantes seruati sunt, & in dignitate sua persistentes adhuc angeli dicuntur: hunc autem quia adorandi officiū Adamo negauerit, Dei iram in sese concitauisse, & ex angelo factum esse diabolum. Quam enim auctoritatem hæc uerba habere uidentur, præsertim cum nulla scriptura horum meminerit, nec Moses, nec propheta, nec Christus? Cum igitur omni horum testimonio careat, falsa sunt, & reiicienda. tum etiā hac de causa, quod angelorum natura simplex, pura & incorporea est, & suprā cœlos cōstituta: Adami uerò ex terra cōmixta. Quis igitur uel tantillum rationis habēs, rem tam absurdam crederet? Sed dicat aliquis, quod & Christus cum homo sit, iuxta Christianōrum sententiam, ab angelis adoretur. Sed ad hoc sic respondendum. Filius & uerbū Dei cum ante sæcula Deus esset, ab angelis unā cum Deo patre suo adorabatur: & nunc homo factus rursus adoratur ab iisdem unā cum corpore, ita ut unā iam homo adoretur, quem filius & uerbū Dei assumpsit cum substantia sua, quemadmodū primum ab angelis adorabatur: quod in Adamo fieri non poterat. Respice enim quę sit domini & serui differentia. In homine uero, quem filius & uerbum Dei adsumpsit, illud conueniens est, decorū, iustū ac sanctum, ut etiā nunc ceu exemplo declarabimus. Regis corpus à seruis illius unā cum anima adoratur, quamuis reuera rex tantummodo quod animam attinet, & non corpus, adoretur. Et quis tam stultus ut de hoc dubitaret? Sed quid hæc de regis anima & corpore opus est dicere? Si enim in nundinis uestimētum aliquod ematur, & illo rex indutus sit, ab ea ipsa hora illud uel manu contingere nemo audebit, sed omnes illud cum timore & reuerentia inspiciunt, quamuis, quod substantiam attinet, reliquis uestibus simile sit, propter regem tamen tantum honorem sortitum est. Idem mihi de Christo uidetur. Reuera enim hominem assumpsit, nec alterius naturæ hominē, sed ipsissimam hominum naturam, quę ex Adam est, licet ex uirgine præter naturæ leges natus sit: per diuinitatem uero eundem hominem sanctificauit, exaltauit, honorauit, & ad dextram Dei patris sui constituit, quemadmodū supra

prædemonstrauimus. Et sic omnino factum est, ut etiam antè diximus, nimirum quod sicut ferrum licet natura sua frigidum nigrumque sit, igni tamen unitur, ut hic quidem ferri frigiditatem & nigredinem non assumat, ferrum autem propter ignis conjunctionem naturam propriam non abiicit, quin potius ipsum totum ignis fit, illius nimirum calorem & splendorem recipiens. Sic etiam de Christo sentimus. Cum Deus esset ante sæcula, post hæc homo factus est, & nō imminutus, quin potius diuinitate sua hominē quoque glorificauit, & in eum locum subuexit, quem filius & uerbum Dei obtinebat: & propterea iam simul adoratur ab angelis pariter et hominibus, hic scilicet qui præter naturam homo & Deus est. Adam uero in Dei ordinatione & mandato non persistens, sed ex arbore cum Eua uxore sua comedens, dum hoc modo uterque diuinitatem affectant, paradysum quoque quem habebant amiserunt, & maledictionem loco benedictionis acquisuerunt, proque uita æterna mortem. Deus autem diabolum incorrigibilem, & nulla poenitentia ductum conspiciatus, tanquā uas inutile abiicit, nec ulla illius habita est memoria uel ratio. Adamum uero cum Eua longe alia ratione cecidisse uidens, nō scilicet tam uana ambitione & superbia, quā diaboli inuidia & fraude: & quod homo tādē emendationem esset recepturus, quamuis antea illis maledixisset Deus, idque causa correctionis: ueruntamen ambulans in paradiso circa meridiem (ut Moyses testatur) interrogauit eum dicens, Adam ubi es? Num quod ignoraret ubi nam is esset, interrogauit? Absit tāta blasphemia (quid enim apud Deum latere possit, cum omnia cognoscat, priusquā generetur?) Verum hoc sibi uoluit ista uerba, O Adam in qualem nā dignitatem subuectus es? ubi nunc agis? quale nam est, in quod incidisti, barathrum? Quid uero Adam ad hæc? Vocem tuam audiui ambulantis in horto, et abscondi me. Po meridianum autem tempus hic non aliud innuit, quā quod sicut hora pomeridiana dicitur, quæ post maximam diei partem iam exactam sequitur, sic etiam post plura tempora elapsa Deus super terrā esset ambulaturus. Paradysus enim, iuxta Moysi doctrinam, locus terrestris est. Perinde igitur idēque est, siue in paradiso siue super terram aliquem esse dixeris. Quæ uero plura illa sint, de quibus hic dicitur, tempora, iam tibi exponam.

A constitutione mundi usque ad consummationem præsentis sæculi, septem millia annorum fore dicunt, uel etiam plus, quibus annis elapsis mortuorum resurrectio futura est. Ab Adam uero usque ad Christi generationē anni exierunt ter mille, non ingenti, septuaginta quatuor. Reliqui igitur in absolutionē septē milliū restāt. Et hac de causa sancti simul & prophete dixerunt, quod in extremis temporibus. Christus esset carnē assumpturus. Vides ne igitur ut ab ipso Adam in temporibus. filij Dei mysteriū manifestari cœperit? imò ante huius tempora. Ad quē enim dixit Deus, Faciamus hominē? Deus enim solus & unus personæ tantum existens, cui nam hoc dicere potuit, Faciamus hominem iuxta imaginem & similitudinem nostram? Manifesto constat, quod ad filium suum uerba fecerit. Pater enim & filius unū sunt, Christo hoc ipsum in Euāgelio dicente, Pater & ego unum sumus: &, Qui me uidet, patrem uidet. Quin & nos Christiani fatemur, anathema hunc esse, qui duos deos fuerit confessus. unum enim Deum esse credimus, creatorem cœli & terræ. Et Deus, ut antè dictum est, eiecit eum paradiso, & ad terram colendum constituit, quo tempore & seminauit, & alios fructus cœpit producere. Iam ne intelligis, hūc qui docuit frumenti aristā esse arborem hæc de qua Adā comederit, quid nā docuerit,

docuerit, ignorauisse: sed iuxta animi sui arbitrium dixisse quaecumque libuerit, qualia multa adhuc illius esse deprehenduntur: quæ conuincunt hunc secundum priuatas suas cogitationes & propria figmenta docuisse. Frumenti enim spica post exilium paradisi & maledictionem demum excreuit. Deus enim Adamo dixerat, In sudore uultus tui comedes panem tuum: unde cum labore & sudore multo frumentum & seminatum & excultum est. Adam uero arborem de qua comedit, bonam & malam esse nouerat. Quid uero paradisi fuerit, & quæ nam arbor, nec Moses, nec alius quispiam prophetarum, imò nec Christus docuit, sed adhuc arcanum & incognitum est, ut & antea. Quare unde nam Mahomet hæc, quæ de frumenti spica dicit, desumpserit, non uideo: sed cogitationis suæ figmenta sunt. Homines enim natus indotus rudesque, nihilque ferè à brutis animalibus differentes (Arabes enim pastores sunt) ea quæ propria ratio pepererat figmenta docuit, de quibus scribimus. Non enim primarius nostri instituti scopus est, Musulmanorum ini- quas & erraticas confutare opiniones, sed tantummodo augustam illam, sanctam, iustam & honestam Christianorum religionem exponere. Quare redeundum ad id, unde digressi sumus.

Cum Adam filios genuisset & filias, & ipsæ similiter filios & filias progenientibus, humanum genus super terram multiplicatum est. Sed Adam cum Eua sua, quamuis seducti à diabolo, dum diuinitatem affectant, paradysum quoque quæ habebant amisissent, nihilominus tamen Deum adorauerunt, creatorem & factorem suum. Horum autem posterii cum à ueritate deflexissent, inciderunt in nefanda scelera, opera horrenda dictu, et peccata ipsas naturæ leges excedentia, quæ uirum bonum nec nominare quidem decet. Nec tantum in hisce prauis multisque, ut diximus, peccatis peccauerunt: sed relicto etiam Deo cœli & terræ creatore, adorauerunt creaturas, & creaturam plus quam creatorem coluerunt. Hi enim solem adorauerunt, illi lunam, alij stellas, & hæc omnia ipsius Dei nomine dignati sunt. Et quemadmodum in tenebris profundis ambulantes, ea quæ ipsis propinqua sunt non uident, alia uero quæ nusquam sunt, esse imaginantur, ita & illis contigit. Longius enim à uera luce digressi, & in tenebris ignorantie ambulantes, Deum quidem uerum auersati sunt, & idola coluerunt, & in ipsædem latati sunt. Et Aegyptij quidem bouem adorabant, & aquam: Africani ouem, Indi uinum, alij fluuios & fontes, alij statuas erexerunt, & stulti manuum suarum opera pro dijs coluerunt. Desino enumerare singularum regionum errores, propter infinitam copiam. Ex his enim ceu particularibus, unusquisque reliqua quoque cognoscere poterit. Verumtamen non eò usque tantum illorum uacordia processit, sed & Scythis mos erat Deo suo eos qui ex naufragijs saluati erant, immolare, quotquot saltem deprehendi possent: sicque quos propria seruauerat solertia, illorum trucidabat crudelitas. Alij rursum homines bello captos numerantes, è centenis singulis unum immolabant. En tibi cades, & crudelitatem omnibus brutis & feris ferociorem. Nullum animal cum generis sui consorte pugnat, nec illud perdit: hi uero ipsis feris longe immaniores esse conuincuntur. Non enim peregrinos modo & alienigenas occiderunt, uerum etiam fratres & sanguine iunctos. Cretenses enim & Phœnices, cum corda haberent ære duriora, demonibus proprios filios & filias sacrificabant. Caterum priusquam hæc fierent, diluuium Noë temporibus inundauit, & aquis submersa est omnis anima

anima uiuens, tam hominis quàm omnium aliorum animalium, uolatilium & quadrupedū, propter peccata, quæ tunc temporis inter homines esse deprehendebantur: seruata aut sunt in arca nō plures quàm octo anime, Noë scilicet & uxor illius, tres filij ipsius, & uxores eorū. Noë uero singulorū animalū genus in arcā induxerat, Deus aut optimus & benignus. denuo præcepit humano generi, Crescite, multiplicamini & implete terrā: similiter & animalibus. Sed rursus ad impietate delapsi sunt homines, quā modo per partes exposuimus. Melchisedek uero, Abraham, & Loth illius ex fratre nepos, Dei altissimi cultores se esse declarauerunt: totus aut mundus diabolo seruiuit, et idolis. Deus itaq; benignissimus cum uidisset nobilem illam creaturam suam, genus humanū scilicet diaboli tyrannide pressum, qui uiuentes quidem fascineret & deciperet ut ipsum ceu deum colerent, mortuorum uerō animos in tristi & obscuro inferno detineret, misericordia ductus, salutem dare uoluit. Modum itaq; quo humanum genus ad salutem peruenit, diligenter percipe.

Ipse quidem homo seipsum iuuare non poterat, partim quidē quod non uellet, eo quod uoluptates summi boni loco duceret (in tantum enim erroris inciderant à malo excæcati) partim uerō, quod uerum Deum ignoraret, seruiret autē idolis & daemonibus, & in tenebris ignorantiae desidens Deum non agnoscebat, sed in hostis permanebat captiuitate. Quin & hoc concedimus statuimusq; quod animaduertent quidem in quantum malorum barathrum incidissent: sed quomodo seipsum iuuarent, qui maiorum suorum Adami nempe maledictione tenebantur? & quo modo immortales redderentur, qui mortē ceu hæreditario iure acceperant? Omnes enim ex Adam geniti, mortales facti sunt, propter Adam patris ipsorum transgressionem. Quoniam igitur homo aut ignorauit de quanta sublimitate & magnificentia excidisset, & in quantum delapsus esset ignominiae barathrum: aut hoc forte cognito, sibi ipsi tamen subuenire non poterat, periculum iam erat, ne peccato semper nobis præsentis, mors etiam omni homini dominaretur. Illud igitur Dauid perspicuus dixit, Homo cū in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & illis similis est factus. Deus uero humani fautor generis misericordia motus, imaginem suā ulterius diaboli imperio premi non permisit. Incepit igitur ab Abraham temporibus reuocare & restituere hominem. Cum enim Abraham genuisset Isaac, & hic Iacobum, Iacob autem duodecim filios eius, undecim ex illis aduersus fratrem suum Ioseph inuidia moti, eum ligauerunt & demiserunt in cisternam, & tandem Aegyptios quosdam nacti, uendiderunt. Hi uerō Iosephum in Aegyptum abductum dederunt Pharaoni, qui eum totius Aegypti dominū constituit. Exorta autem fame descenderunt Iosephi fratres in Aegyptum, ut inuenerent alimenta. Ioseph uerō cognitis fratribus suis, eos aluit, oblitus commissi ab illis aduersum se facinoris, aduocato simul ad se patre suo Iacob. Sed hic typus erat Christi. Quemadmodum enim Ioseph à germanis suis fratribus damnum malumq; accepit, sed huius immemor bonum pro malo rependit fratribus in se iniurijs: sic & Christus inuidia uexatus à popularibus suis Iudæis, ligandus erat, & in sepulchrum ceu cisternam deponendus, & tradendus morti. Sed quemadmodum Ioseph Aegypti dominium consecutus, patrem & fratres suos à morte, per famem illis imminente, liberauit: sic & Christus cum portas mortis contriuiisset, & dissoluisset diaboli imperium,

Psalm. 48.

cc

cc

Gen. 37.

seruauit credentes in ipsum ex Iudæis & gentibus, quini & ipsum primum parentem Adam. Et Iacob, ut dictum est, Aegyptum ingressus cum animabus septuaginta quinque, mansit illic usque ad tempus mortis suæ. Retenti uero sunt illic posterii eius annis circiter quadringentis & triginta, seruientes Pharaoni & Aegyptiis seruitute tristi & lucifica. Post hæc autem Deus misso Mose eduxit & liberauit eos ex seruitute Pharaonis & Aegyptiorum, cum ederet is miracula et prodigia magna in Aegypto, & educeret ipsos per mare rubrum diuisis & scissis fluctibus, Pharaonem autem cum omni suo exercitu demergeret. Iudæis autem longo tempore in deserto commorantibus, Deus manna dedit. hi uero murmurabant, & uerbis suam prodebant ingratitudinem. Moses autem illos admonere non desijt. Cum uero hic in montem Sinai ascendisset, legem à Deo accepturus, Hebræi, qui prius ingrati & murmuratores fuerant, etiam impij facti sunt. Dicunt enim Aaroni fratri Moysi, fac nobis Deos, qui precedant nos. quid enim Mosi illi, qui nos eduxit Aegypto contigerit, nescimus. Et aurum quantum sufficebat corrugantes, fecerunt imaginem uituli, & huic tanquam Deo ab illis recepto sacrificauerunt, & in tam absurdo lætati sunt facinore. Moses uero reuersus, tanto scelere uiso confregit acceptas à Deo legis tabulas. Et dixit Deus, Delebo genus ipsorum, & constituam te regem super gentem magnam & populosam. Ille uero noluit, sed Deum multa obsecrans hortansque intercessit pro illis: & non deleti sunt. Obserua igitur nunc, Deum non de his locutum esse ad Abraham, cum dicit, In semine tuo benedicentur omnes gentes: sed de Christo. Mose autem pro Hebræorum populo intercedente, lex illis denuo data est. & tunc Deus ad Hebræos per Mosem locutus est: Ego sum Deus prius, & Deus in futurum, et post me Deus alius non est. Hæc igitur ita se habent quemadmodum Deus locutus est, et præcepit. In literis uero tuis hoc ceu magna accusatione dignum contra nos, qui Christiani dicimur, continetur, quod Deo dicente, Ego sum Deus solus, & diuinitatis consortem non habeo, nos tamen dicamus Christum deum esse, & Dei filium: unde etiam multos deos adoremus. Cæterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures uel deos adorauerit: nos uero unum Deum uerum adoramus, creatorem cœli & terre. Deus enim Hebræis præcipiens ne posthac idolorum cultui inferuissent, dixit: Qui idolis credunt, multis dijs credunt. Christiani uero, quæ recta sunt sentientes, uni Deo credunt, & non multis. iuxta Christi doctrinam quam in Euangelio tradidit, dicens: Ego & pater unum sumus, & qui me uidet, uidet patrem meum. Vos autem cum scripturas ignoretis, à ueritate exciditis: & cum hoc factum fuerit, alijs auditis alia & diuersa intelligitis. Hebræi uero Deum misericordem experti, nequaquam perierunt: terram tamen promissionis non uiderunt, sed à Deo damnati, multis erroribus hinc inde per desertum circumducti sunt annis circiter quadraginta, donec omnes illi mortui sunt, ne scilicet terram uiderent, quam Deus se filijs Abraham daturum promiserat. Post obitum uero illorum, liberi horum terram promissam ingressi sunt, in qua simul bona quam plurima sunt adepti. Et hanc incolentibus Deus prophetas misit, & doctores: sed alios quidem illorum occiderunt, alios uero lapidauerunt, & seipsos ingratos exhibuerunt, & beneficiorum Dei immemores. Verum non ingrati modo fuerunt, sed etiam perpetuo ferè idolorum cultibus dediti, et propter hoc tradidit eos Deus in captiuitatem. Denuo autem illorum misertus, eos reuocauit: eademque de causa ultimis iam temporibus appropinquatibus

Ioan. 10. et 14.

libus cōplacitū illi est & decreuit, ut filius & uerbū suū in mundum ueniens saluaret hominē, quem diabolus deceptū à Deo abduxerat, ut creaturæ seruiret & diabolo. Filius itaq; et uerbū Dei cœlitus descendēs, carne ex diua uirgine Maria assumpta homo factus est, quemadmodum suprā sanctorum & prophetarum testimonijs demonstrauius. Et homo factus cū annis uixisset triginta, cœpit docere populum, illisq; ueritatis & iustitię uiam ostendere, docensq; operatus est, & inter operādum docuit, ediditq; miracula magna & stupenda, non quemadmodum olim nonnunquā aliquot sanctorum in nomine Dei fecerūt ceu serui, sed cū imperio & authoritate fecit & operatus est quaecunq; fecit. Dicebat enim illi leprosus: Domine si uolueris, potes me mū dare: et dixit illi Christus, Volo, mūdare. Sic dixit illi paralyticus, Domine an nis iam triginta & octo decubui, nec habeo quenquam, qui cum aqua turba ta fuerit, me in illam immittat. Angelus enim Domini descendebat certo tē pore, & turbabat aquā, in quā qui primus descēderat, sanus reddebāt, à quo cunq; morbo, quo laborauerat. Cum itaq; paralyticus infirmus hominumq; destitutus auxilio, illic iuxta piscinam per annos triginta & octo decubisset, illum uidēs Christus, misertus illius dixit ad eum, Vis ne sanus fieri? Hoc uerbo Christum adorante, & credente, dicit ad eum Christus, Tolle lectū tuū, & abi in domum tuam. Similiter faciebat ubiq; quocunq; locorū incederet. Cæcos sanauit, uisumq; restituit, surdis auditum reddidit, claudos incedere fecit, paralyticos neruis firmis & uiuacibus confirmauit, mortuos resuscitauit, dæmoniacos authoritate summa liberauit, & ut summatim comprehēdam, omnia fecit instar Dei, iuxta ipsius uoluntatem & arbitrium. Venit ad illum, qui cæcus fuerat à natiuitate sua, & orauit illum: cumq; alios cæcos nudo & solo uerbo sanauisset, hūc non itē: sed in terram expuens, lutū ex spūto fecit, oculosq; illius inunxit, dicens ad illum, Abi, ablue in piscina Siloē: & cū lauisset, uisum recepit. Quid nā hoc factū denotauisse putabimus, quod alios cæcos solo uerbo sanauit, ad hunc uerō sanādum, lutū fecit? Non aliud certe, quā cū alij cæci, à natiuitate sua oculos habuerint sanos, postea oculis capti sunt: hoc uero oculis omnino carente ab ipso matris utero, lutū fecit Dominus, in nueas se hunc eundem esse, qui ē luto hominē formauerit, & huius nunc in corpore defectū luto sumpto cōpleat. Deinde dixit cæco, Credis in filiū Dei? Respōdit ille, Et quis est domine ut credam in illū? (cum enim cæcus fuisset, Christum non nouerat) & dixit illi Christus, Ego sum, qui loquor tibi. Tūc dixit cæcus, Credo Domine, & adorauit illū. Similiter & milia aliquot hominū quodam die Christū erant secuti, uerbum ipsius & doctrinā audientes: & cum esurirent, non inuenerunt in loco illo plures panibus quinq;, & duos pisces. Et benedixit illis Christus, præcepitq; discipulis, qui omnib. istis panes apposuerūt, de quibus comederunt omnes, & saturati sunt, & reliqui fuerūt cophini duodecim pleni panum fragmentis & piscibus. Sed quis horū sensus? Partim quidem ut edant famelici, partim uerō ut intelligāt & animo suo meditentur, hunc illum esse qui in deserto patres ipsorum manna cibauerit. Porro, homo quidam mortuus est & sepultus, cumq; in sepulchro dies egisset quatuor, defuncti sorores accersuerunt Christum. hic autem dicit illi, Lazare exi foras. Et illico qui mortuus fuerat, sepulchrum egressus est, & ambulauit, ligatus manus que pedesq; (sic enim moris erat Iudæorum mortuos sepelire) & sic resuscitationis miraculo aliud illud incessus sui miraculum successit. Sed cur hæc facta? Vt cum homines uiderent hunc non

Matth. 9

Ioan. 5

Ioan. 9

Mar. 6

Ioan. 11

non tantūmodo mortuos excitare, sed etiam hunc quatrduanū, intelligerēt hunc esse uitæ & mortis dominum: & ut si Christū postea sepultum uiderēt, crederent hunc qui propria uirtute mortuos excitauisset, multo magis potestate sua suum ipsius corpus esse excitaturū. Dicebat enim discipulis suis apostolis, Nemo tollit animam meam à me. Potestatem habeo ponēdi eam, et potestatem habeo recipiēdi eam. Quod tamen singulis diebus credentibus in Christum turbis hominum innumerabilibus, ipsumq; Deum & Dei filiū confitentibus, pontifices, scribæ, & horum principes cōtra Dei doctrinam instructi, huic essent contradicēdi, ex Esaia: prophetia prædictum erat, qui dicit: *Esa. 6* Oculos habentes non uidebunt, & aures habentes non audient, incrassatum est enim cor eorum, & oculos ipsorum occluserūt, & auribus difficulter audiuerunt. Quæ prophetia omnis impleta est. Miracula enim edente Christo, tanquā cæci apparuerūt: & hoc docēte, surdis fuerunt similes, instar aspīdis surdæ & obturantis aures suas. Et tunc quidem dicebat ad illos Christus: Quod si cæci essetis, non haberetis peccatū: nunc uerò dicitis, uidemus. peccatum igitur uestrum in uobis manet. Tum etiam alibi dicit de illis Christus: *Ioan. 9* Si ex Deo essetis, utiq; diligeretis me. Nihilominus tamē hæc Christo faciente, haud quaquam ad cognitionem peruenerunt: quin potius occasione quærebant, qua eum interficerent. Sed quid attinet de miraculis ipsius, quæ in Hebræorum gēte fecit, dicere, cum infinita sint & innumerabilia? Sed nec illis editis ad cognitionem peruenerunt, uani & errabundi homines: uerum inuidia & improbitate uicti quærebant omni modo & conatur, quomodo in Christum accusationem aliquā mouere, ipsumq; benefactorem suū interficere possent. nec aliam inuenerūt, quā quod blasphemum dicerent, qui se dixisset Dei filiū, & qui cum homo esset, se Deum esse iactitaret. Et cū audirent Christū dicentem credentibus in se, Remittuntur tibi peccata tua: dicebant, quem nam te ipsum facis? & quis nam potest remittere peccata præter solum Deum? Et sanè uere dixerunt Iudæi, quod solius Dei sit peccata remittere: nam ignorantes hi miseri, quod Christus Dei esset filiū, ea quæ modò diximus, dixerūt: & obtenebratum est imprudens cor ipsorum, & obcæcati sunt oculi ipsorū, nec uiderūt quod cū authoritate hæc faceret, quæcūq; faciebat. Vnus enim discipulorū Christi Petrus, quū in nauī esset, Christo uiso dixit, Iube me ad te uenire super aquas. Et dixit illi Christus, Veni. Hic autē nauim egressus, aquis inambulās ad ipsum uenit. Hoc cū contigisset, quid nā aliud illos cogitare oportebat, quā quod idem ille esset, qui mare rubrum difsecuerat, & patres illorum sicco traduxerat pede, qui etiam nunc humidā natura materiam aquarū instar aride solidam solo uerbo et mādato suo fecerat? Sed quo plura his similia miracula corā uidēt, eo magis ira & furore tumultuantur. Deinde tēpestas orta uehemēti simul et magna in mari, adeò ut nauis, in qua erāt Christi discipuli, obtegeret fluctib. magna uoce ipsi exclamauerūt dicētes, Iesu serua nos, perimus. Christus autē ipsi mari imperiose simul et cū authoritate præcipit, Tace, obmutescet: et statim facta est tranquillitas magna. Iudæi itaq; uiso hoc inopinato miraculo attoniti, magna uoce clamauerūt: Quis est hic, quod & uēti & mare illi obediūt? Verū tamē miracula uiderunt infinita, et naturā rerū exuperantia: ipsi uerò prorsus incorrigibiles pmanserūt: unde & Christus ad ipsos dicit, Ego sum ostiū. Et alibi, Ego sum uia. Rursus alibi, Ego sum ueritas. Quod si mihi nō creditis, uel operib. credite. Hæc uero Christus dixit, ut qui obcæcati erāt Iudæi, cognoscerent quod nullus prophetarum

tarum & sanctorum tanta cum auctoritate sermones suos, ut Dominus, protulerit, sed seipso seruos & ministros esse ostenderunt. Christus uero nō sic: sed ceu dominus & princeps creaturæ cū auctoritate dixit & fecit omnia instar Dei. Et sanē ex populo & turbis magna hominum multitudo in illū credidit: ex scribis uero, Phariseis & principibus pauci, et faciles numeratur. His igitur sic absolutis, & tantis infinitisq; editis miraculis, atq; doctrina uera per tres annos continuos singulis diebus per Christum annunciata, proferente etiam illo nonnunquam prophetarū testimonia (non quod testimonijs aliorū de se indigeret, sed propter incredulitatem, & ludæorum animi duritiam, tū deniq; propter hominum infirmitatem) nonnunquam etiā hoc citante Abrahamū aut Moſen, imprimis uero Deum ipsum patrem suum, ludæis autē nihilominus incurabili morbo circa hæc laborantibus, nec propriam illorū salutem uolentibus admittere, relictis his Christus ea quæ ad uniuersalē totius mundi salutem faciūt agere cœpit, & dicere discipulis suis, quæ nā illi essent euentura. Ecce, enī inquit, ascendimus Hierosolymā, & filius hominis tradetur principibus sacerdotū & scribis, tradentq; eū gentib. & flagellabūt eū, & illudēt illi, & despuēt in illū, occidēt illū, & tertia die resurget: & auditis his discipuli eius mœrore affecti sunt ualde. Tūc subduxit discipulus suos Christus, & ascendit in mōtem Thabor, & refulsit facies illius, Christi scilicet, plus quā sol, & uestimenta illius facta fuerunt ueluti nix. Videntes uerō discipuli splēdorē faciei illius, ceciderunt in terram: non enī poterant hūc ferre. Viderunt autem & Moſen & Heliam cum Christo colloquentes, forma seruili. Nunc itaq; hoc factum considera. Primo quidem ut apostoli uiso splendore diuinitatis suæ certo intelligerent, quod sua sponte & propria uolūtate sua in mortem traderetur, non aliorum potentia coactus. Secundo, ut hinc consolationem & animi tranquillitatem acciperent, & à mœrore, quem ex narratione passionis Christi antē cōcœperant, sese reuocarent. Tertio, ut uiso Moſe et Helia prophetis cum reuerētia Christo astantibus, certi redderent, hunc omnīū prophetarum simul & omnis creaturæ esse dominū. Verū & hoc miraculum ingens, quod quēadmodū Christo in Iordane baptizato, sic etiā hic uox de cœlo discisso facta est, dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitū est, ipsum audite. Hoc nimirum oratione hac innuente, ut partim quidem plenissime certi & securi redderentur, hunc filiū et uerbum Dei esse: partim uero, ut quia iam tēpus sepulture Christi instabat, & post sepulturam et resurrectionem apostoli ad predicationē emittendi erant: hi uero licet pauci essent, indocti et infirmi, non tamē ad suā infirmitatē, sed ad Dei potentiā respicerēt, et ut Christi gloria et splendore uiso, Deiq; patris uoce et testimonio audito intelligerent unū Deū esse et patrem et filiū, quodq; una sit diuinitas natura et potentia patris et filij, utq; in Dei potentiā confisi cum alacritate prædicationis negotium aggredierentur. Et impletur hic Davidis prophetia dicens, Thabor et Hermon in nomine tuo exultabunt. Cæterum Moſes ille propheta dixit, ut et antē annotatum est, Prophetam excitabit Dominus Deus ex fratribus uestris, sicut me. Omnis anima, quæ nō audiuerit prophetam illum, extirpabitur. Quod uero hic dixerit, Omnem animā quæ non audiuerit prophetam illum, esse extirpādam, & quod omnia quæ à Moſe & prophetis dicuntur, uerba Dei sint, manifestū est, et uerum esse constat. Nihilominus tamē et in baptismo et in transformatione uox cœlitus demissa est, & non per hominem, sed immediate per ipsum Deum patrem. Viden' igitur, quomodo

Matth. 16

Matth. 17

Deut. 18

quomodo primitus & ab initio paulatim ea quæ Christi sunt, apparuerint? E: quemadmodum post noctis tenebras non repente sol uidetur, sed primò splendor, deinde lumen, tandem uerò ipse sol: ita etiam de Christo factum esse uidemus paulatim enim cœpit: deinde ipse Christus sol uerus & rationalis lucem in mundum intulit, & in animas illorū qui in eum credunt. Deinde Hierosolymam Christus ipse ascendit, ut ipsius impleretur passio, quemadmodum apostolis prædixerat. Et ingrediente ipso in urbem, cœpit populus exclamare & dicere (imprimis autem Hebræorū pueri) Benedictus, qui uenit in nomine Domini, Hosanna in altissimis, Rex Izraëlis, Pax in cœlo & gloria in altissimis. Furore autem repleti scribæ & pharisæi dixerunt Iesu, increpa illos ut taceant. At Christus respondit illis, An nūquā legistis prophetam dicentem: Ex ore infantium & lactentium cōcinnabo laudē. Quod si hi tacuerint, lapides clamabunt. En etiam nunc attende. Angeli in ipsius Christi generationis celebratione cecinerūt, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas: nunc uero dixerunt pueri, Hosanna in altissimis, Benedictus qui uenit in nomine domini rex Izraëlis, Pax in cœlo & gloria in altissimis. Quis uero Dominus super terram uocatur? Nullus alius certe præter Deum. Dicuntur equidem etiam multi hominum domini, sed cum appositione nominis sui: ut legimus de Iosue filio Nun dicente, Dominus meus Moses: & de alijs multis dicentibus, Dominus meus Dauid. Quam dicendi consuetudinem etiam hodie inter homines seruata uidemus. Domini uero nomen sic indefinite nemini alijs q̄ soli Deo tribuitur. Quapropter Christus cum Deus esset, non modo non increpauit dicentes, Hosanna in altissimis, &c. sed etiam Dauidis citauit testimoniū, dicens, An non legistis prophetam dicentem: Ex ore infantium & lactentium concinnaui laudem. Qui uero lapides sunt, quos Christus uociferaturos dixit? Gentes nimirum, qui tunc quidem cor habebant durum ad fidem suscipiendam, paulo post uerò clamauerūt ipsis tonitribus clarius & sublimius: quin & sepulchrorum lapides planè & aperte, qualiter uix unquam, Domini resurrectionem cum diuina uirtute & potestate factam exclamauerunt. Post hæc uerò dicit discipulis suis Christus: Ecce ascendimus Hierosolymam, & perficietur omnia quæ scripta sunt à prophetis de filio hominis. Tradetur enim gentibus, et illudetur illi, calumnias patietur, & despuetur, & flagellatum occidēt, tertioq; die resurget. Et cū cœna iam esset finita, dicit discipulis suis: Vnus uestrū prodet me. Et interrogauerunt eum singuli, Num ego sum? Et nulli horū respondit: Tūc & Iudas qui erat ex discipulorum numero, dicit, Num ego sum? Dicit illi Iesus, Tu dixisti. Et paulo post dicit illi, Quod facis fac cito. Non enim poterat quicquā nec Iudas nec alius contra Christum facere, nisi hoc cum illo consentiente. Mox autem postea rursum dicit discipulis suis Christus: Ex nunc appropinquauit tempus, quod prædixi uobis. Ceterum non turbetur cor uestrum, neq; formidet. Et postquam docuisset et animauisset eos sufficienter, dixit eis: Nunc quidem dolebitis, mox autem letabimini, & gaudium uestrum nemo auferet à uobis. Surgite, eamus hinc. Et abiit in locum consuetum. Pontifices autem congregati cum scribis & pharisæis & omni concilio eorum, dixerunt: Quid faciemus? quoniam homo hic multa signa edit. Si sic permiserimus eum, uenient certe Romani, et tollent nos & locū hunc & gentem. Conducit ut moriatur. Iudas autem Iscariotes profectus ad pontifices et scribas, dixit illis: Quid dabitis mihi ut ego prodam illum? Et dederunt illi tri-
ginta

ginta argenteos. Et paulo post Iudas turba multa assumpta, eò deuenit ubi Christus inueniebat. Quibus uenientibus, dicit discipulis suis Christus, Surgite eamus, ecce qui prodit me, appropinquat. Et accedente Iuda cū Iudaeorū turba, dicit illis Christus, Quem quæritis? Dicunt illi, Iesum Nazarenū. Dicit illis Christus, Ego sum. Et hoc audito, omnes prostrati sunt in terram. Num igitur qui tot ac tanta fecerat miracula, qui una uoce prostrauit quærentes se, non potuit nunc efficere ne illum comprehenderent? Haud dubie igitur sua sponte illis traditus est. Tunc dicit illis Iesus: Si igitur me quæritis, sinite hos abire. & dimissis discipulis ipsius, comprehenderunt Christum. Vides ne quomodo antè quidem unico uerbo prostrati ceciderint: deinde uerò cum diceret illis, Sinite hos abire si me quæritis, solus propria sua uoluntate cōsentiente his traditus sit? Demonstrauit itaque in se & potentiam suam, et uoluntatem. Quapropter & Dauid dixit, Traditus sum, & non declinaui. Si enim Christus cum euadere posset, traditus est, uolens seipsum tradidit. Abduxerunt itaque Christum ad pontifices. Discipuli autem timore correpti fugerunt. Sacerdotum autem principes propter Iesum comprehensum gauisi sunt. & aduocatis duobus falsis testibus contra illum, quæcunque libebat dicebant mendacia. Iesus uero tacebat. Dicit igitur illi summus sacerdos: Adiuro te per Deum ut dicas nobis, num tu sis filius Benedicti, uel num tu sis Christus filius Dei uiuentis. Dicit illi Iesus, Ego sum. Verumtamen dico uobis, à nunc uidebitis filium hominis sedentē à dextris potentiae, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens: Blasphemaui, quid ultra indigemus testibus? Ecce uos ipsi audiuiistis blasphemiam ipsius. Quid uobis uidetur? At illi dixerunt, Reus mortis est. Quidam igitur astantium dedit illi alapam. Et cum illulissent illi, abduxerunt illum, & tradiderunt Pilato. Iudas uero abiens dicit principibus sacerdotum: Peccauit, prodens sanguinem innoxium, & argenteis in templum proiectis, abiit, & suspendit se. Pontifices uerò pecunijs acceptis dixerunt, Non licet eam ponere in corbonam, quoniam precium sanguinis est. emerunt igitur hac agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Milites autē præsidis acceptum Iesum exuerunt uestibus suis, & induerunt illum chlamyde probrosa, et abduxerunt eum ad regem Herodem. Et cum uidisset illū Herodes, remisit illum Pilato. Hic uerò interrogauit eos dicens, Quid dicitis de homine isto? At illi dixerunt, Crucifige illum. Pilatus uerò inquit, Et quid nā mali fecit? At illi dicunt, Obloquitur Cæsari, & seipsum dicit Dei filium. Et sic conturbabant Pilatum. Hic uerò uoluntati illorum satisfactorius, accepta aqua coram omnibus, manus abluuit dicens, Innoxius ego sum à sanguine iusti huius: uos uideritis. Illi uerò dixerunt, Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Et tunc tradidit Iesum militibus, ut crucifigeretur. Illi uerò cū accepissent, illi illuserunt, & expuerunt in faciem eius, & flagellauerunt eum: quin & uestimenta illius diuiserunt. Gestabat uerò tunicam inconsutilem, super quam iecerunt sortem, quis nam illam acciperet. Et cum hæc fecissent, abduxerunt Iesum ad crucifigendum illum. Dederunt etiam illi potum, felle mixtum acetum, & crucifixerunt eum. Et obtenebratus est sol ab hora tertia usque ad horam nonam: & hora nona emisit spiritum, astantibus simul cruci sancta matre ipsius, & uno discipulorum Ioanne. Reliqui uerò discipuli omnes aufugerunt, & latuerunt absconsi præ timore suo. Et accedens quidam militum, lancea perfodit latus ipsius. Postea ueniens quidam optimatum Io-

d seph

seph nomine, à Pilato corpus Christi petiit. & deponens illud, adiuvante simul alio quodā, Nicodemo scilicet, inuoluit sindone & myrrhæ ferè libris centum, prout mos est Iudæis sepelire. Nactus uerò sepulchrum excisum in petra, sepeliuit corpus Iesu, & imposuit illi lapidē ualde magnum. Crastina autem die scribæ & pharisei uenientes ad Pilatum dixerunt illi, Domine, recordati sumus, quod impostor hic uiuens adhuc dixerit, se post dies tres resurrecturum. Iube igitur muniri sepulchrum usq; ad diem tertium: ne forte discipuli illius uenientes furentur illum, & dicant populo quod surrexerit à mortuis, et sic error postremus deterior sit priori. Dixit Pilatus: Habetis custodiā, abite & custodite quantum potestis. Hi autem profecti muniuerunt sepulchrū, obsignantes lapidem unā cum custodiā, (custodiam autem hoc loco turmam militum intelligas.) Et tertio die factus est terramotus magnus, & deuolutus est lapis de sepulchro, & milites præ timore mortuis sunt similes facti. Christus autem surrexit ē sepulchro. Milites uerò profecti annunciauerūt principibus sacerdotum & scribis, omnia quæ facta fuerant: & dederunt illis pontifices pecuniā copiosā, dicentes illis, Dicite quod uobis dormientibus uenerint discipuli illius, & furati sint illum. Quod si hoc coram præfide auditum fuerit, nos persuadebimus eum, uosq; omni cura exoluemus. Hi uero pecuniā accepta, fecerunt ut edocui fuerant, Iesus autem abiens inuenit discipulos suos, & dixit illis, Pax uobis. Hi uerò uidentes illum gauisi sunt. Et cum mansisset apud illos dies quadraginta, docens & confirmās illos, die quadagesima illis dixit: Abeuntes ite in mundum uniuersum, prædicate in omnes gentes. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluabitur. Qui uerò non crediderit, condemnabitur. Credentes autem signa hæc cōsequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, linguis nouis loquentur, serpentes tollent, & si quid letiferi biberint, nō nocebit illis: super infirmos manus ponent, & sanabuntur. Vos autem sedete Hierosolymis, donec uirtute ex alto induamini. Et benedixit illis, interq; benedicendum secessit ab illis, & sublatuſ est in cœlos, & sedet ad dextram Dei. Apostoli autem reuersi sunt Hierosolymam cū gaudio magno, expectantes uirtutem ex alto promissā. Quis autem horum omnium sensus? Quod si singula secundum omnem diligētiā discutere uellemus, omniaq; quæ facta sunt describere, multo sanè opus haberemus ocio. Quoniam autem uariā est horum ratio, & explicatu difficilis propter uestram ignorantiam, agetum quod reliquum est breuissimis uerbis, quantum fieri potest, absoluemus. Inspiciamus itaque prophetias, quæ de Christi passione copiosissimæ, ceu torrens aquis auctus niualibus, habentur.

Congregati sunt pontifices, scribæ, pharisei, tum etiā rex Herodes & Pilatus aduersus Christum. Dauid autem dicit, Quare fremuerūt gentes, et populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes conuenerūt in unum, contra Dominum, et contra Christum eius.

Prodidit Christū Iudæis in mortē Iudas discipulus eius. Et rursum de eodem idem Dauid loquitur: Inimici mei dixerūt mihi mala, quando moritur, et perit nomen eius: Et ingrediebatur ut uideret, uana loquebatur cor illius, cōgregauit iniquitatem. Egrediebatur forās, & loquebat in idipsum. Etenim homo pacis meæ, qui comedit panes meos, magnificauit aduersus me supplantationē. Constitue super eum peccatorem, & calumniator stet à dextris eius. Et cum iudicatur exeat condemnatus, & preces eius fiant in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter, In generatione una deleatur

tur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu Domini: & peccatum matris eius non deleatur. Dispereat de terra memoria eius. Dilexit maledictionem, & ueniet ei: & non uoluit benedictionem, & elongabitur ab eo.

Apprehenderunt Iudaei Christum, & abduxerunt eum ad principes sacerdotum. Et de hoc Ieremias dicit, Ego uero tanquam agnus innocens ducebar, ut mactetur.

Accepit Iudas triginta argenteos, & abiecit eos, emeruntque pro illis agrum figuli. Et Ieremias dicit: Statuerunt triginta argenteos, precium appreciati, quem aestimatum emerunt a filiis Israel, & dederunt ea in agrum figuli, quem admodum constituit mihi Dominus.

Venerunt falsi testes, & mendacia aduersus Christum locuti sunt. & rursum dicit David, Surgentes in me testes iniqui, quae ignorabam interrogauerunt me, & reddiderunt mihi mala pro bonis.

Congregati sunt apud principes sacerdotum, Annam & Caiapham, illudentes Christo. de hoc David: Circumdederunt me canes multi, tauri pingues circumsteterunt me: Opprobria opprobrantium tibi ceciderunt super me. Multiplicati sunt supra pilos capitis mei, qui me odio habent sine causa. Corroborati sunt inimici mei, & qui me persequuntur iniuste. Quae non rapui de illis, mulctatus sum. Hoc est, Adam quidem ex arbore prohibita comedens, iuste mortuus est: Christus uero peccati ignarus, iniuste mortem subiit.

Tradiderunt Christum Pilato, Pilatus rursus militibus: hi uero exuerunt eum, & diuiserunt uestimenta illius, super tunicam uero inconsutilem miserunt sortem, ne eam discinderent. & de hoc David loquitur: Diuiserunt uestimenta mea sibi ipsis, & super uestitum meum miserunt sortem.

Induerunt eum tunica probrosa, de quo etiam David: Ego uero cum tumultuantur in me, saccum induebam.

Flagellauerunt Christum, & alapas illi inflixerunt, inspuerunt in faciem illius. Et de hoc Esaias: Ego uero non inobediens sum, nec obloquor, tergum meum dedi ad plagas, & maxillas meas ad alapas. Faciem autem meam non auerti a pudore inspuetum. Et Dominus mihi auxiliator factus est, eo quod non auersus sum, sed posui faciem meam ceu petram stabilem, et cognoui quod non confundar.

Dederunt illi fel aceto mixtum. & David dixit: Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto.

Abduxerunt Christum ut illum crucifigerent. & Isaias dicit: Tanquam ouis ductus est ad mactationem, & tanquam agnus coram tondente ipsum mutus, sic non aperit os suum in humilitate sua. Iudicium illius sublatum est: generationem uero eius quis explicabit? quoniam aufertur de terra uita ipsius.

Interrogauit eum Pilatus, Tu ne es filius Dei? & dixit illi Christus, Tu dixisti. Pilatus uero tradidit eum ut crucifigeretur. & David dicit: Clauis perforauerunt manus meas, & pedes meos.

Confoderunt latus ipsius lancea. & de hoc Zacharias: Respicient in me, quem pupugerunt.

Obtenebratus est sol Christo in crucem suspenso, ab hora sexta usque ad horam nonam. & sic dicit Zacharias: Et dies haec cognoscibilis Domino, & non dies, & non nox. & sub uespera erit lux, & Dominus erit in regem super uniuersam

terram. In die illa erit Dominus unus, & nomen eius unum. Attende igitur. A creatione ipsa mundi nox diem excipit, & similiter dies noctem: in passione uero Domini non sic, sed sol obtenebratus est. Quod si uerò iuxta cōmunem, quæ sæpius contingere solet, obtenebrationem solis eclipsis contigisset, nequaquam de hac, ut nec alibi, propheta dixisset: cum naturaliter solis eclipsis eo tempore contingere soleat, quo luna cum sole coniuncta est, quod in decima quarta illius die nunquam fit, nec unquam erit. Propterea ceu stupendam, admirandam, & naturæ leges excedentem rem propheticus sermo denotat, ut & imprudentes intelligant, & qui sensu carent sensum recipiant, quod in Christi passione sol obtenebratus est, & uanissimi homines non crediderunt. Petre dissilierunt, templi uelum in duas partes scissum est à summo usque ad imum, monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum qui obdormierant, surrexerunt (quemadmodum sanctum Euangelium testatur) & ingressi sunt Hierosolymam, & apparuerunt multis: sed uanissimi homines non crediderunt, uerum obtenebratum est insciens cor illorum, & in tēbris conuersantur.

Es. 53. Christus expirauit. & Esaias dicit: Non est illi species, neque decor: & uidimus eum, nec habebat speciem, neque decorem. Sed forma eius in honorata, & deficiens præ filiis hominum: De cruce uerò sermo noster iam fileat. de hac enim suo loco et tempore dicemus.

Astiterunt autem cruci mater Iesu, & unus discipulorum illius Ioannes. Quid autem de hoc dicatur, audi. Erat homo Hierosolymis cui nomen Simeon, & homo iste iustus & pius: & responsum acceperat à Deo, non uisurum se mortem nisi prius Christum uideret. Et cum ipsum puerum adhuc in templum attulissent, ad implendum ea quæ in lege descripta sunt, idem ille Christum in ulnas suas suscepit (sacerdos enim erat) & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace. quoniam uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parauisti ante faciem omnium populorum. Lumen in reuelationem gentium, & gloriam populi tui Izrael. Et conuersus ad uirginem Mariam dixit: Ecce positus est hic in ruinam, & resurrectionem multorum in Izrael, & in signum cui contradicatur. Et tuam ipsius animam penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Nunc autem quid hæc sibi uelint, perpendito. A Deo definitum erat, ne mortem uideret Simeon, nisi prius uidisset Christum. et iam ad senium extremum deuenerat. Christum uerò uidens, dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum. Hoc uerbo planè denotans, hunc ipsum Deum esse, qui illi responsum dederat de non uidenda morte, & quasi à domino uitæ & mortis postulat ut ab hac uita terrestri liberetur. Quod autem dicit, Hic positus est in ruinam & resurrectionem multorum in Izrael: manifestum est, quod scilicet animabus suis ceciderunt, quotquot in illum non crediderunt. qui uerò crediderunt, à peccati lapsu surrexerunt. Item hoc, In signum cui contradicatur, propterea dixit, quod omnes de Christo disceptauerunt, hi quidem dicendo hunc bonum esse, alij uero, malum. Quin & in ipsa cruce duo latrones inter se contendebant (unà enim cum illo duos latrones crucifixerunt, unum à dextris ipsius, alterum à sinistris) & alter quidem, Christum in cruce suspensum conspicatus, conuicia in illum iecit, alter uerò, hunc increpauit dicens: Non times tu Deum, cum in eodem sis iudicio: & nos quidem iuste, operibus enim nostris digna patimur: hic uerò ini-

qui

qui nihil designauit. Et dicit ipsi Iesu, Domine memento mei, cum ueneris in regnum tuum: & saluatus est, alter uerò periit. Item, Tuam uerò ipsius animam pertransibit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Hæc ita intelligenda sunt. Quidam hæreticorum putauerunt Christum esse quidem Dei filium, deumque uerum, hominem autem uerum esse negauerunt, sed hominem factum esse modo quodam imaginatorio. Et hoc quidē multis uidetur, quod homo quidem sit citra controuersiam, non tamē homo uerus. Hoc igitur instar prophetæ præuidens Simeō matri dixit Deiparæ, Et tuam ipsius animam transibit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes: hoc innuens his uerbis, Cum homines te matrem illius dolentem uiderint, flentem & plorantem, cum hunc in cruce pendere conspexeris, certi red dentur et confirmabuntur, qui cogitationes de illo habent dubias, quod citra omnem controuersiam & homo sit, & tuus filius. Sācta enim mater illius doluit quidem hunc in cruce conspiciatā, expectauit autem simul resurrectionē illius tertio die secuturam, & letata est, quod & contigit. Nūc igitur intelligis, quomodo omnia quæ de Christo facta sunt, prophetæ & sancti prædixerint, quemadmodum etiam in hoc nostro argumento factum est. Et uos quidem, sicut illi, imaginatorio modo hominem factum esse non dicitis, sed Christum uerum hominem esse fatemini: nihilominus tamen aliquid hæreticis simile dicitis. Non enim arbitramini, quod ipse Christus crucifixus sit, sed Musulmani ceu honoraturi illum dicunt, Iudæos alium quendam Christi loco crucifixisse, cum imaginatione falsa decepti hunc Christum esse putauerint. Licet enim in Christo uniuersalem illam imaginationem siue phantasiam non proberis, cum tamen illum aliquo modo uel tempore à uera substantia degenerauisse dicatis, sine omni controuersia in eundem errorem inciditis. Si enim aliquādo uobis cum ipsis disputatio incideret, & illi quidē dixerint Christum per omnia hominem fuisse imaginatorium, uos uero his è contra responderitis, hunc reuera hominem uerum fuisse, in sola autem passione fuisse imaginatorium, aliumque loco illius crucifixum esse. Hi autem denuo obiecerint, Quod si uos particularem phantasiam uel imaginationem in Christo factam fuisse dicitis, cur nos qui uniuersalem asserimus, propter hoc à uobis damnamur? Particulare enim cum uniuersali nō pugnat. Te itaque interrogo, quam responsionem illis asseretis dignam & probabilem? Quam certē huc asseratis, nullam habetis omnino. Vides igitur quā peruerse Musulmanos instituerit, qui huiusmodi dogma dedit, siue inscius rerum, quæ non intellexit, docuerit: siue re omni cognita, ueritatem tamen occuluerit. Aliter uerò nos Christiani ueritatem edocti ab ipsis prophetis, ex Euangelio quoque & discipulis à Christo institutis sic sentimus, et sic credimus, Quod filius Dei carne assumpta ex sancta & deipara uirgine homo uerus natus sit, & idem ipse uere sit mortuus, & non alius: & in cruce, & in passione & in morte eius gloriamur. Quod si uolueris Esaiam dicentem audi: Non est species ei, neque gloria. Et uidimus eum, ne habebat speciem, neque decorem. Sed species eius inhonorata, ac deficiens decor ipsius præ filiis hominum. Homo in plaga existens, & sciens ferre infirmitatem, quia auersa est facies eius, despecta est, & non est reputata. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos putauimus eum esse in dolore & plaga à Deo, & in afflictione. ipse uulneratus est propter iniquitates nostras, & infirmatus est propter peccata nostra, Disciplina pacis nobis super eum; liuore eius nos sanati sumus.

» Omnes tanquam oues errauimus. Homo in uia sua errauit, & Dominus tra-
 » didit eum iniquitatibus nostris, & ipse propter afflictionem non aperuit os
 suum. Animaduertis ne qua ratione fiat ut Christianos passionis Christi nō
 pudeat, quin potius in hac glorientur, & illam prædicent? Qua enim inter-
 pretatione uaticinium hoc præsens ipso sole splendidius indiget? Quis enim
 hominum pro alterius peccatis patitur, præterquam Deus? Nullus sanè. Cu-
 ius etiam hominis mors alterius sit resurrectio? Cuius egritudo alterius est sa-
 nitas? Fateri omnino oportet, quod hoc non sit alterius quam solius Christi.
 Ipse enim solus pro nobis passus est, & ipse contemptus est: sed contemptum
 hunc nihili duxit. Ipse peccatum e medio sustulit, & ipse pro nobis afflictus
 est, & ipse uulneratus est propter iniquitates nostras ut illas deleret, & liuore
 illius nos omnes sanati sumus. Moses uerò sic dixit: Videbitis uitam uestram
 Deut. 28 suspensam ante oculos uestros. Cuius enim uita suspendi potest ante oculos
 alicuius? Nullius omnino. Sed solus Christus in cruce suspensus est, qui est ui-
 ta mundi. Ipse enim de se dixit, Ego sum uita, ego sum uia, ego sum ueritas.
 Ioan. 14 Nunc nimirum intelligis, prophetas etiam de morte Christi, quemadmodū
 de reliquis omnibus, esse uaticinatos. Agnosce igitur, quod indubie Chri-
 stus ipse mortuus sit. Ille ipse enim crucifixus est, & mortuus, & non alius, ut
 uos dicere soletis. Et liuore illius omnes sanati sumus, et morte eius omnes su-
 mus uiuificati, & resurrectione illius omnes uicimus, & cruce illius abolita
 est diaboli tyrannis, mortisq; potentia. Si uerò quis nunc obijciat, Qui igitur
 cōtingit, ut homines etiam nunc moriantur, & diabolus adhuc liber sit? Ten-
 tare enim homines nequaquam desinit, sed summo studio omnes ad peccan-
 dum incitat. Huic nos sic respondebimus. Hæc, quam nos mortem esse puta-
 mus, mors non est, sed somnus. Olim enim mors talis erat, quæ resurrectio-
 ne carebat, sed detinebatur in inferno animæ; nunc uerò resurrectione nobis
 à Deo donata, tanquam ex somno resurrecturi sumus omnes homines, tã pijs
 quam impijs. Et considera quæso rem tremendam & horribilem. In hominē
 enim ratione & sensu præditum, ab Adamo mors regnauit, in omnem homi-
 nem: nec erat resurrectio in hominibus sine Christo, quemadmodum pro-
 pheta testati sunt. Per Christi uerò mortem mors illa deiecta est, & superata,
 uenitq; resurrectio: & morte confRACTA liberatus est totus mūdus à potestate
 Satanæ, & credentes in Christum & non credentes, omnes inquam, à tyran-
 nide diaboli sunt liberati. Et sanè nisi Musulmani crederent resurrectionem
 esse, rationes certas afferremus, quibus eam possemus comprobare: cum ue-
 rò & ipsi eandem amplectantur & expectent, superuacaneum mihi uide-
 tur de illa multis disserere. Cæterum hoc solum dicimus, quemadmodū acce-
 pimus et sumus edocti ex sacra scriptura, quam & Musulmani sacram esse fa-
 tentur, Christi resurrectio toti mundo utilitati fuit. De diabolo autem sic di-
 cimus. Quamuis adhuc nondum condemnatus sit in locum proprium pœ-
 næ, propterea quod iudicium, quod Christus iudicaturus est, nondum trans-
 actum sit, hoc tamen ueniente diabolus ignem hereditabit inextinguibilem,
 qui illum manet. Et quauis uideatur ille uiuere, pro mortuo tamen est haben-
 dus, perinde ac si homicida aliquis, aut fur, alius ue quispiam, qui capitale a-
 liquod commisit facinus, à rege capitis supplicio adiudicatus fuerit, licet post
 hanc à rege latam sententiā uiuat adhuc diebus aliquot in carcere, mor-
 tuis tamē adnumeratur, licet inter uiuos adhuc sit. Idem igitur hoc de diabo-
 lo

lo fieri intelligas. Postquam enim Christus resurrexit, ille perditus est. Cum autē in homines ea quæ facere solet, machinatur, non ceu potestatem aliquā habens, aut uirtutem, facit: sed tanquam malus aut fraudulentus, amicitiam simulat, eaq; consulit quæ hominibus interdicta sunt & noxia. Et quidem si aliquem sibi morigerum nactus fuerit, uidetur multum potuisse, & dedisse damnum. Si uerò ab aliquo non fuerit receptus, sed dimissus inanis & uacuus, omni destitutus robore discedit, nec uires habet aliquas. Homo enim multoties ab homine cogitur ut inuitus faciat, quod nec uult, nec antē constituit: à diabolo autem non sic. uolens enim paret uano & noxio illius consilio. Qui uerò parere noluerit, diabolus ceu rem nihili contemnit. Idem uero singuli homines à propria sua ratione patiuntur, quod à diabolo. Incidit enim homo in alicuius meditationem facinoris, uel honesti, uel turpis: & si quidem principem uel ducem, mentem uidelicet sanam habuerit, et prudentem, illa meditationes simul & harum causas diiudicat, bonumq; à malo discernit. Si uero dux hominis mens infirma fuerit & impotens, noxia pro utilibus amplectitur. Vides igitur diabolus uiribus carere, quamuis easdē habere uidetur: sed comminuta est & euauit uniuersa tyrannis illius, Christo ex sepulchro resuscitato. Post secundum enim Christi aduentum relegabitur in tenebras exteriores, & in ignem inextinguibilem, prout commertus est. En itaque, ut antē dictum est, sic factum esse apparet: quod scilicet ea quæ Christum attinent, ab initio paulatim apparuerunt: quanto autem propius appropinquauit tempus generationis huius, tanto clarius planiusq; prophetae de illo uaticinati sunt. Postquam autem Christus uenit, dedit is clauem scientiæ hominibus, ut pure & sine omni fūco ueritatem intelligerent: quā (si ueritas dicenda est) ipse Christus aperuit thesauros absconditos, & in medium deposuit ceu infinitum pelagus, ut quilibet ex hoc nemine prohibente hauriat, quæ illum oblectant, & iuuant. & hæc quidem talia sunt. Redeamus uero ad id unde sumus digressi.

Christo in cruce pendente, quidam militum aperuit latus illius lancea. De hoc igitur, ut supra monuimus, Zacharias dicit: Videbunt, in quem pupugerunt. Zach. 12

Mortuus est: de quo & Esaias dicit ea, quæ supra recensuimus. Dicit uero & admirandus ille Solomon, de iusto & celeberrimo Iob, tanquam sub persona Dei: Accinge tanquam uir lumbum tuum, & interrogabo te, tu autem mihi responde. Vbi eras cum fundarem ego terram? annuncia mihi, si scis, intellectum: quando facta sunt astra? Laudauerunt me uoce magna omnes angeli mei, & celebrauerunt hymnis. Conclusi autem mare portis, & posui illi terminos, dixiq; illi, Hucusque uenies, & non transgredieris, sed in teipso collidentur tibi fluctus tui. Annuncia mihi: Num tu accepto luto formasti animal, & sermone præditum posuisti illud super terram? Num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperiantur ne tibi præ timore ianuæ mortis, & ianitores inferni te uiso stupuerūt? Respondens uerò Iob, dixit Domino: Noui quod omnia possis, et impossibile tibi est nihil. Auditu enim auris audiui te prius, nunc uerò oculus meus uidit te. Audiuisti ne de morte Domini prophetiā hanc clarissimam, & splendidissimam? Ipse enim Deus de se dicens, quod fundauerit terram, quod posuerit mari terminos, quod celebrauerint eum angeli sui: idem ille dicit ipsi Iob, Num accepto luto Iob. 38

luto formauisti animal, & sermone præditum posuisti illud super terrâ: num in uestigijs abyssi deambulauisti? Aperientur ne tibi præ timore ianuæ mortis, & num ianitores inferni te uiso stupuerunt? Quid quæso his innuit aliud, q̃: Ego Deus sum qui feci hæc, ego aperui portas mortis, timore enim mei apertæ sunt, & me uiso in inferno stupuerunt ianitores illius Verū tamen quid nam opus est hanc prophetiam interpretari? Talem enim esse uidemus, ut uel planè stupidus & rudis eam intelligat. Illud enim, Viso me ianitores inferni stupuerunt, Christi resurrectionem cum autoritate diuina potentiq̃ uirtute factam significat, præterea uniuersam illam inferni mortisq̃ destructionem. Quin & Dauid luculenter sic dicit, Non derelinques animam meam in inferno, neq̃ dabis ut sanctus tuus uideat corruptionem. Tertia enim die resurrexit Dominus, nec corruptionem sensit corpus illius sacrosanctum. Mortuo enim illo, sanctissimum illius corpus Ioseph simul & Nicodemus, ut supra diximus, inuoluerunt sindone, myrrha & aromatibus. Et de sepultura illius Magi quoq̃ in Bethlehem uenientes prophetauerunt ipso nato, offerentes illi aurum, thus, & myrrham.

Dixerunt Iudei Pilato lube muniri sepulchrum: & nisi munitum fuisset illud, occasionem habuissent resurrectionem cauillandi, dicentes, quod non adfuisset digna & sufficiens custodia. Verum cum omnifaria custodia & diligentia his commissa fuerit, nullam omnino occasionem reliquam habent resurrectioni illius contradicendi. Ita enim ut cupiebant, uolebantq̃, sepulchrum custodiri curauerunt. Lapis enim huic impositus est ingens, quem etiam sigillo obsignauerunt: quin & militum turmam ad custodiam huius constituerunt. Cæterum ut ingratorum Iudæorum effrena obturentur labia, quid fit? & quale? nam tempore resurrectionis Christi editur miraculū? Terræ motus fit ingens, & milites sepulchro custodiendo deputati mortuis redduntur similes. Christus uerò relicta sindone cum aromatibus quibus in uoluitus fuerat, surrexit ē sepulchro. Et de hoc Dauid, Vespere occinetur luctus, & mane exultatio. Ploratus quidem propter sepulturam, exultatio autē propter resurrectionem. Vidistin? imò audiuisti magis augustam illam, diuinam & potentem uirtutem et potentiam? An non obstupescis, et attonitus ad hæc redderis? Fatendum omnino est rem sic se habere, et nō aliter. Quomodo enim aliàs possibile fuerat, myrrha conditum corpus à sindone posse reuelli et euolui, eamq̃ euolutam inueniri integram puramq̃ cum tot uiscosis aromatibus? Hoc certē unum etiam est ex magnis illis et stupendis Christi miraculis. Sed et lapis deuolutus est, ne Iudæi putarent Christum, qui resurrexerat, adhuc in sepulchro iacere, uerum ut per terræ motum et lapidem, tum etiam sudarij et sindonis indicio cum aromatibus illic, ut diximus, iacentis in cognitionem peruenirent, et recordarentur uerborum Christi, Nemo tollit animam meam à me. Potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo rursus sumendi eam. Verum neq̃ sic intellexerūt miseri, sed pecunias dederunt militibus, qui Christi resurrectionem obscurarent.

Christus porro cum resurrexisset, ueniens ad apostolos dixit, Pax uobis: Illi autem hoc uiso gauisi sunt. Vnus uerò horum Thomas forte illa hora nō aderat illis. Cum autem de Christi resurrectione audiuisset, dixit: Nisi ipse uidero in manibus illius signa clauorum, & immiserò manum meam in latus eius, non credam. Hisq̃ contrectatis Thomas, quod quærebat inuenit, & altum exclamauit, Dominus meus, & Deus meus. Neq̃ enim simplici quodam

dām & fortuito modo, tanquā gratificaturi Christum apostoli Deū dice-
bant, & confitebantur: sed cum magna reuerentia & studio. Christus autem
dicit illi, Quia uidisti me, credidisti. Beati, qui non uidentes credunt. Post re-
surrectionē igitur Christus cum apostolis cōmoratus est dies quadraginta.
& cum docuisset eos, dedit illis potestatem contra dāmones, & uirtutem e-
dendi miracula, quæ Christus faciebat: et ut quæcunq; peccata in terrā remit-
terent, ea in cōelo quoque essent remissa: & ut quæcunque in terra liga-
rent, in cōelo etiam essent ligata. Non tamen apostoli modo, uerum om-
nes Christo credentes, qui iuxta uerbum & euangelij doctrinam uiuūt, ean-
dem potestatem & uirtutem à Christo acceperunt, quam & apostoli, eadēq;
cum apostolis miracula sancti fecerunt.

Die autem quadragesima abiit Christus cum apostolis in montem Oliua-
rum Hierosolymæ uicinum, & dicit illis: Profecti docete omnes gentes. Qui
crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condem-
nabitur. Signa uerò credentes hæc consequentur. In nomine meo dāmonia
eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent: & si letale quipiam bibe-
rint, non nocebit eis: infirmis manus imponent, & sanabuntur. Vos autem
sedete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et benedixit illis: &
factum est inter benedicendum, secessit ab illis, & sublatus est in cōelum.
cumque ascendisset, consedit ad dextram Dei. Quamuis uerò & Musulma-
ni dicant, Christum in cōelis esse, non tamen ueritatem ipsam attingunt.

Christum enim in cōelo dicunt esse hominem sanctumq; magnumq;, &
sanctiorem omni homine: talem inquam ipsi Christum in cōelo esse faten-
tur, amplius uero nihil. Sed quemadmodum in omnibus ad Christum
pertinentibus, ita etiam in hoc errant. Si uerò ueritatem discere uoles, Da-
uidem audi dicentem: Cantabo tibi in gentibus Domine, quoniam alte
supra cōelos misericordia tua, & usque ad nubes ueritas tua. Exaltare Deus
supra cōelos, & super omnem terram gloria tua. Attende diligenter. De quo
nam Dauid dicit, quod alte supra cōelos sit misericordia eius, & usque ad nu-
bes ueritas illius: & quod exaltatus sit Deus supra cōelos, & super omnem
terram gloria eius? Deus ubiq; est, & non est locus ubi Deus non sit. Hoc
igitur haud dubie citra omnem controuersiam dicit de homine, quem fi-
lius & uerbum Dei assumpsit: qui antea quidem non erat in cōelo, sed in
terra: nunc uerò subuectus est, & exaltatus, & consedit à dextris Dei pa-
tris, qui quidem in cōelo est, super terram uero gloria eius. Sed planius
adhuc, & dilucidius idem Dauid dicit: Tollite portas principes uestras,
& eleuamini portæ sempiternæ, & ingredietur rex gloriæ. Quis est ille
rex gloriæ? Dominus fortis & potens, dominus potens in prælio. Tollite
principes portas uestras, & eleuamini portæ sempiternæ, & introibit rex glo-
riæ. Quis est ille rex gloriæ? Dominus uirtutum: hic est ille rex gloriæ. Quid
tibi de hac prophetia uidetur? Dico sanè, quod si alius propheta nullus de
Christo locutus esset, hæc sola prophetia multarum & magnarum loco esset.
Demonstrauit enim propheta dicens, Tollite principes portas uestras, & ele-
uamini portæ sempiternæ, & introibit rex gloriæ: quod de illo loquatur, qui
antè nunquā in cōelis fuerat, sed eo demū temporis articulo quo portæ cōe-
lestes, id est angelicę uirtutes aperiri iubentur. Eo enim tempore ascendit rex
gloriæ, quē uidentes obstupuerunt & interrogauerunt: Quis est ille rex glo-
riæ? Quibus hi, qui subuexerunt dominū gloriæ, responderūt, (quos propheta
Ezechiel

“
“
“
“
“
“
“
“
“

Psalm. 56

Psalm. 24

“
“
“
“

ta Ezechiel uidit, ut post declarabitur) Dominus fortis & potens, dominus potens in bello. Quis autem in bello potens apparuit? Homo ille supernaturalis, quem assumpsit filius & uerbum Dei ex diua uirgine: hic etenim diabolus debellauit, & illius destruxit regnum; quo ab Adami temporibus usque ad Christum regnauerat: quin & tyrannidem illius, qua genus humanum presserat, est amolitus. Quid enim noui est, si Deus diabolum uincat? Nihil omnino. Verum hoc magnum & admiratione dignum est apud angelos & homines, atque humanæ naturæ potentiam excedit, ut homo uincat diabolus. Nam secundum humanitatem Christus diabolus deuicit, non secundum diuinitatem. Quod enim bellum erat contra Deum? Propterea et Christus dixit, Venit mundi princeps (id est, diabolus) & in me non habet quicquam. Licet enim omnes homines peccatores sint, in Christo tamē peccati signum inueniri non poterat, nec peccati indicium. & quamuis omnes deprehendamus à peccato uicti, et ligati quodammodo, per illud roborabatur & tyrannidem exercebat: homo autem ille supernaturalis & stupendus, quem filius Dei assumpsit, peccato non fuit obnoxius, sed illud uicit, inferniq; regna destruxit. Quapropter propheticus iste sermo, qui dicit, Dominus fortis & potens, dominus potens in bello: ostendit ipsum hominē. Cum uero dicit, Dominus uirtutum, hic est ille rex gloriæ: ostendit ipsum Deum. Virtutes enim angelorum cohortes sunt. Quis autem angelorum dominus est? Deus nimirum. Vides quomodo unum eundemq; angelum, & omnes prophetæ ante generationem illius & post illam, in morte illius & post resurrectionē, et deū & hominem prædicarint? Ezechiel porrò sic dicit: Ego eram in medio captiuitatis iuxta fluuiū Chobar: & aperti sunt coeli, & uidi uisionē Dei, & facta est super me manus Domini. Et uidi nubem magnam, & splendor in circuitu ipsius & ignis fulgurās. Et in medio erat quasi similitudo quatuor animalium, & unicuique alæ quatuor, & scintille quasi æs fulgurans, alæq; illorum celeres. Et similitudo super caput animalium quasi firmamentū, quasi uisio crysalli horrendi. Et super firmamentum quod erat super caput illorum, tanquam similitudo throni in eo: & supra throni similitudinem tanquam similitudo hominis insidens. Et uidi ceu uisionem ignis intrinsecus in eo. Et licet præsens hæc prophetia, copiosa, magna & admiranda sit, quam propter scripturæ & interpretationis copiam omisimus, tamen ut ut hæc sint, hoc solum considera, quod quatuor animalia (quæ uates alata dicit alis quatuor, & subiungit postea, Et reliquæ duæ coniunctæ ad inuicem) magna illa angelorum cohors est, quæ per totam scripturam sacram Seraphim dicitur. Super caput autem horum uidit propheta similitudinem throni, & super thronum similitudinem hominis. Atqui hoc sanè interpretatione indiget. Quis enim ille homo est, quem maximi angelorum super caput suum gestant in throno sedentem? Non alius certe quam filius Dei, quem omnes prophetæ Deum & hominem prædicauerunt. Et hæc quidem hætenus. Tu uerò cum alijs obijcis: Cum Christiani affirmant Christum Deum esse, quomodo passus est? Deus enim pati nequit. Item, Si deus est, cur non uel nudo uerbo saluauit hominem, sed quasi impotētia impeditus, homo factus est, et mortuus, ut hominem saluaret? Et quod Deus non patitur, te ipsum testem habeo, siquidē illud fateris. Verumtamen homine aliquo moriente, qui uel naturali morte per morbum deficit, uel uolentia, gladio nimirum, aut alio casu fortuito incidente, corpus quidem patitur & moritur, anima uero pas-

passionis expers & immortalis manet. Quis igitur tam stultus est, ut diuinitatem passibilem esse arbitretur? Sed ne sic quidem diabolus hominem intentatum reliquit. Armenij enim Christum filium Dei esse confitentur, & deum. Addunt autem, quod sicut corpus illius passum sit, ita etiam eiusdem passa sit diuinitas. Quapropter illos & hæreticos esse iudicamus, & sub anathemate detinentur. Hoc uerò quod quaris, Cur Christus hominem non nudo uerbo seruauit? ego explicare non possum, sed nostram infirmitatem confiteor. Verum & tibi hoc idem consulo, ut ea quæ fidem merentur, credas: neque ea inquiras, quæ uiribus maiora sunt. Quis enim nouit mentem Domini? Si enim homines conspectis regis alicuius terreni operibus, opera quidam amant & amplectuntur, ulterius uerò non inquirunt, neque laboriosius curiosiusque ea inuestigant: quanto magis de rege regum, & domino dominantium? imò aeterno cœlorum rege inquirere, & curiosius inuestigare singula absurdum est? Et cum quæstio sit una, qua appareat Christum filium Dei esse: hæc autem sine omni controuersia comprobata sit, & sacris scripturis demonstrata, amplectere hæc, & animo reconde, quod cum Deus sit omnipotens, & cum mundum saluet, siue per angelum, siue per uerbum, uel alio modo quocunque, quem scit et agnouit, potuit hoc facere, et potest. Deus uerò non facit quæ illi possibilia sunt, sed quæcunque uult. quæcunque enim uult, eadem potest: non autem quæcunque potest, eadem uult. Possibile enim illi erat mundos creare infinitos: sed cum hoc nolit, unum creauit solum. Possibile item illi erat alias creare angelorum myriades, sed noluit.

Quapropter ne inquiras longius progrediundo. Cum enim latissime hæc rerum absurditas pateat, multa alia hinc absurda nascuntur. Et quomodo id fiat, considera. Qui enim hæc inquirere ausus fuerit, sic interrogare potest. Quandoquidem Deus omnia etiam ante generationem ipsorum nouit, & præuidit diabolum casurum esse, cur quæso illum creauit? Et cum aduersus Deum elatus ex angelo & luce caligo & diabolus factus sit, cur Deus non totum perdidit, sed permisit potius, ut etiam hominem deceptum longissime à Deo abduceret? quin etiam adhuc omnes homines incitat ad peccatum, qui peccantes priuantur gloria Dei & paradiso? Sed & alia plurima absurda malaque emeritura sunt, si unum aliquod absurdum concedatur. Decet igitur ut per fidem suscipiamus ea quæ à Deo facta sunt, nec ea inquisitioni & curiositati nostræ permittamus. Propter nimiam tamen curiositatem tuam, rationem aliquam huius afferemus; quæ si ueritati fuerit consentanea, gloria sit & laus Deo sanctissimo: in hunc quippe solum referenda, qui ueritatem omnem cognouit. Moses scribit, quin potius Deus per Mosem loquitur: Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis. Sed & Christus in Euangelio dicit: Qui diligit me, diligitur à patre meo. Item Esaias: Hæc dicit Dominus, Num obliuiscetur mulier liberorum suorum? Verumtamen & si obliuiscatur mulier, ego tamen non obliuiscar, dicit Dominus. Et reuera quidem euenire uidemus, ut Dei amor, quo homines prosequitur, multis modis parentum in liberos amorem exuperet. Debet igitur omnis homo plus quam matrem, patrem, uxorem, liberos, fratres, imò plus quam suam ipsius animam, Deum diligere. Omnis enim hominis uirtus, omnis que actio huc tendit, huncque finem sibi habet propositum, ut Deum diligat.

Et quantocunque illum amore prosecutus fuerit, tanto & infinitis modis

Deut. 6.

Ioan. 14.

Esai. 49.

cc

cc

cc

cc

modis maiore diligetur à Domino. Qua igitur ratione? quo denique facio commotus homo, eò intellectus peruenire poterit ut Deum diligat? Si nimirum hæc meditetur, & animo suo reputet: En propter me peccatorem, transgressorem diuinæ legis & præcepti, quem deceperat diabolus, longeque à Deo abductum occiderat, nostram carnem gestauit Deus, homo factus est, & propter me mortem subiit, eiusque mors uita nostra facta est, eiusque resurrectio mihi paradysum regnumque quod amiseram reddidit. Quod si hoc modo considerare cœperit homo immensum Dei in humanum genus amorem & charitatem, huius cōsideratione in amorem Dei deuenit, impletque Dei præcepta, & uerba Euangelij: quibus ab ipso completis etiam ipse à Deo redamatur, ceu obseruator mandatorum Domini. tuncque impletur sermo Domini per Mosem dictus, Diliges dominum Deum tuum ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis uiribus tuis. Impletur & Christi uerbum, quod dicit, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & qui diligitur à patre, diligitur etiam à filio. Vnus enim Deus est, & pater, & filius. Et hac de causa Deus homo factus est. Præterea olim prophetis locutus est Deus, & apparuerunt illis uisiones: & nunc quidem in nube, ut ipsi Iob: nunc uero in igne & caligine, ut Mosi: aliàs uero in aura tenui, ut Heliae. quemadmodum & Oseas propheta dicit, Ego uisiones multiplicauit, & in manibus prophetarum assimilatus sum. Assimilatus sum, inquit, non uisus sum, utpote uisiones adumbraturus. Nunc igitur cum humani generis amator sit, & misericors, hominemque in tantum diligat quantum nulla lingua potest eloqui, nec ulla mens intelligere, quemadmodum antè per multifarias uisiones seruis suis sanctis conuersabatur, sic tunc per carnem ceu uelo intermediente nobis conuersatus est, et adhuc seruis suis & amicis est conuersaturus, quemadmodum illud antè resurrectionem suam ex mortuis, & post illam demonstrauit. Quin & adhuc speramus, quotquot Christum profitemur, quod cum Dei filius & uerbum Deus fuerit, homo factus sit, & in mundum ueniens non uenerit ut mundum iudicaret, sed ut doceret mundum, quod ipse sit filius Dei, Deus nempe is qui à prophetis prædictus erat, & ut in illum crederent, omnesque in illum credentes & baptizati saluarentur: qui uerò non crederent, condemnarentur. Rursus autem certò futurum est, ut denuò redeat, non uelut antè, in uili figura, & statu humili, homoque quod externam specie attinet, sub qua Deus sit intelligendus: sed instar Dei manifesti, & ceu unigenitus Dei patris filius, in gloria sua cū omnibus angelis, cunctisque ordinibus cœlestium. quemadmodum Dauid dixit superius, quod ueniat ad iudicandum terram, & ad iudicandum orbem. Quin & ipsum Christum in Euangelij dixisse scriptum est, Quod uenturus sit filius hominis in nubibus cœli in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo. Tunc sedebit super thronum gloriæ suæ, & congregabuntur coram eo omnes gentes, & separabit eos uelut pastor segregat oues ab hœdis: & statuet oues quidem à dextris suis, iustos nimirum: hœdos uero, id est peccatores, à sinistris. Et dabit peccatoribus quidem poenam æternam, iustis uero uitam sempiternam, paradysum et bona omnia. Verūta men et Daniel sic dicit: Videbam donec throni ponerentur, et antiquus dierum consedit. Thronus eius quasi flamma ignis, et rotæ eius ignis ardens: fluuius ignis trahebat præcedens illum. Mille millia ministrabant illi, et decies centena millia stabant ante illum. Iudicium consedit, et libri aperti sunt. Videbam in uisione, et ecce cum nubibus cœli ueniebat quasi filius hominis,

nis, & usque ad antiquum dierum peruenit, & ante faciem illius allati sunt illi. Et ipsi data est potestas & gloria, & regnum: & omnes populi, tribus & linguae illi seruiunt, & potestas illius potestas sempiterna, quae non transibit, & regnum illius non corrumpetur. Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei perturbauerunt me. Sed ecce diligenter observa, quae hic à propheta dicta sunt: Videbā, inquit, donec throni sunt apposti, & antiquus dierum cōsedit. Quis est antiquus dierum? Deus. Qui nā ministrauerunt, uel seruiuerunt illi, & qui nam sunt astantes illi mille millia, & decies centena millia? Omnes angeli. Quale est hoc iudiciū? Aliud nullū prae ter quod Dauid praedixit de Christo, quod ueniat ad iudicandū terrā, ad iudicandū orbē: & ipse Christus de se dicit, quod in illo iudicio iudicanda sit omnis terra. Vnū enim idemq; est patris & filij iudiciū. Quis uero est fluuius ille igneus, quem ante antiquū dierum egredientem uidit propheta? Hic nimirum, qui diabolum & omnes peccatores excepturus est. Qui nam libri sunt quos apertos esse legimus? Ipsa nimirum hominum facinora, quae omnia in die illo reteguntur. Quis uero est filius hominis, quē uidit in uisione sua Daniel uenientem in nubibus caeli, & pertingentem usq; ad antiquum dierum? cui etiam datus est principatus, honor & regnum, & omnes populi tribus & linguae adorant illum, & seruiunt illi: & cuius potestas, potestas est sempiterna, quae non transibit, & cuius regnum non corrumpetur? Sufficiens certe haec prophetia est, ut etiam planē stupidum ad sensum meliorem perducere posset, ut intelligeret Christum filium & uerbum Dei esse, qui subuehens in altum hominem, quē assumpsit, subduxit illum in nubes caeli ad Deum & patrem suum: & huic datus est honor, potestas & regnum: & hunc adorant omnes angeli Dei: hunc etiam adorant omnes tribus & linguae, quemadmodum in superioribus prophetae prophetauerunt. Et ille quidem est, qui cōsedit ad dexteram Dei, iuxta Dauidis uaticinīum, & huius regnum est sempiternum, quod non transibit: & huius est potestas, quae non corrumpetur. In alium uero hominem haec minime competunt. Nō enim homo ullus ante solem natus est: uerum solus filius & uerbum Dei, secundum quod Deus est, non secundum humanam illius naturam. Nullus enim alius hominum potestatem sempiternā et regnum inconcussū habere potest, praeter solum hominem, quem assumpsit filius et uerbum Dei, qui ab illo etiam separari nequit. Haec omnia uidens Daniel, et admiratus haec, ut par erat, cum autem non posset magnum illud et inestimabile miraculum et mysterium percipere, dixit: Horruit spiritus meus. Ego Daniel in uisione mea. Visiones capitis mei cōturbauerunt me. Hunc uero, quo uiso Daniel ille magnus spiritu suo horruit, & uisiones capitis sui cōturbauerunt eum, Musul-

mani Deum esse pernegant. Et quis tam stupidus, ut non uel maxime illos condemnauerit?

c QVOD

QVOD POST DOMINI ASSVM

PTIONEM DVODECIM DISCIPVLI ILLIVS

totum orbem docuerint, miraculis simul fidem suam confir-

mantes. Tum de Deipara uirgine, de quaestione

Christi, cruce & imaginibus.

APOLOGIA TERTIA.

vod itaq; Christus filius Dei, & Deus & homo à sanctis simul & prophetis adeoq; ab ipso Deo patre prædicatus sit, sufficienter in præcedētib; demonstrauimus. Nunc uero agendum reliquis etiam discussis, inspicimus ea quæ hæc insecuta sunt, negotia. Christus enim cum prædixisset se ascensurum ad patrem suum, in ipsa assumptionis hora dicit sanctis suis discipulis, & apostolis: Profecti in

» mundum uniuersum annunciate Euangelium omni creaturæ. Qui credide-
 » rit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur.
 » Vos uero desidete Hierosolymis, donec induamini uirtute ex alto. Et cum a-
 » dorauissent, abierunt. Post dies uero aliquot, cum apostoli unanimiter in
 eadem domo considerent, factus est sonus ceu flatus alicuius uehementis: &
 repleti sunt omnes diuina gratia. Non quod Christo adhuc in terris agenti
 impossibile fuerit gratiam illis dare: sed ut omnes intelligerent, unum Deum
 esse & patrem & filium, & unam eandemq; patris & filij naturam & poten-
 tiam. Dedit enim Christus apostolis cum in terris ageret, uirtutem & potesta-
 tem calcandi super serpentes & scorpiones, & aduersus omnem potestatem ini-

Luc. 10. mici, id est diaboli: misit uero nuncetiā Deus pater illis gratiā suam. Et im-
 pleti diuina gratia, ut dictum est, apostoli, singuli illorum ea cognouerunt,
 quæ naturam excedunt, omnes scilicet omnium gentiū quæ sub cælo sunt
 linguas, quàm exactissimè. Causam uero huius inspicite. Vt nimirum ag-
 grederentur totius mundi doctrinam & functionem, data est ipsis om-
 nium linguarum cognitio: ne interprete indigerent, sed ut ipsi & inter-
 pretes essent, & doctores. Et docere cœperunt initio facto à Hierusalem.
 Sic enim scriptum erat ab Esaia: E' Sion egredietur lex, et uerbum Domini
 de Ierusalem. Iudæi uero adhuc corde occæcato præditi, non intellexerunt. et
 impletum est in ipsis, quod in lege scribitur: Linguis nouis, & alijs labijs lo-

Esai. 2. quar populo isti, & neq; sic audient me, dicit Dominus. Et apostoli quidem
 populum docentes, iusserunt in Christum credere, illumq; confiteri, quod sit
 filius Dei uiuentis. Et facta sunt per illos miracula, & prodigia multa, non ta-
 men ea qua Christus faciebat, authoritate & potestate, sed tanquam à seruis
 & ministris. in nomine enim Christi miracula edebant, sic dicendo: In no-
 mine Iesu Christi uisum recipe: & uisum recepit cæcus: In nomine Iesu Chri-
 sti filij Dei resurgat mortuus, & surrexit. Et hoc idem dixerunt cum sanare-
 tur paralyticus. Quin in nomine Christi sanabant omnem morbum: & quo-
 tidie multæ hominum turbæ in Christum crediderunt. Tandem diuisi duo-
 decim apostoli peragrauerunt totum orbem. Impij uero eosdem multis ma-
 lis & damnis afflixerunt, aliosq; in Christum credentes, ut quotidie diuersis
 in locis magnam occiderent Christianorū multitudinem. Vniuersus enim
 mundus idololatriæ deditus erat. Sed uno Christiano occiso, decē corā tyran-
 nis

nis emerferunt: & si decē occiderentur, exurgebant centū: si mille, apparebāt decē millia: si decē millia, uiginti millia succedebant in martyriū. Ne uerò uerba mea à multis ceu ficta esse iudicentur, minus dico quàm ueritas rei postulet. Sæpius enim uno die crediderunt hominum quinquaginta millia, & amplius. Et quemadmodum à creaturis ad ueram cognitionem peruenit Abraham iustus, & seruiuit coluitq; solum Deum uerum: sic etiam per Christi & apostolorum miracula gentes similiter in ueritatis cognitionem peruenērūt, eandemq; coluerunt, & perfecte confessi sunt Christum uerum esse mundi saluatorem, filiumq; Dei uiuentis, & uerum Deum. Vnde igitur hoc factum est: quia uirtute & potētia: quibus opibus & magnificentia: per quos nam philosophos & oratores: Per nullum prorsus: sed sola Dei uirtute, quam induerant duodecim apostoli, rudes antea, agrestes & infirmi. Sic enim dixerat illis Christus: Ecce mitto uos tanquam oues in medio luporum: ne solliciti sitis, quid dicatis, aut quid loquamini coram ipsis. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, nec contradicere omnes qui sese opponunt uobis. Et sic euenisse legimus. Omnes enim philosophi, omnes rhetores, omnes magi, coram apostolis ceu pisces muti apparuerunt. Tunc impletum est illud Dauidis uaticinium: Et loquebar in testimonijs tuis coram regibus, & non confundebar. Quin & illud Esaia: Quam speciosi sunt pedes euangelizantium pacem, qui annunciant bona. Diuisi itaq; sunt apostoli, & dispersi in uniuersam terram: singuliq; in illis locis, ad quos peruenērāt, docuerunt euangelium. Et impleta est Dauidis prophetia dicens: In omnem terram exiuit sonus eorum, & in terminos orbis uerba ipsorum. Considera igitur, uide & attende diligenter horum omnium quæ hic scripta sunt, ne unicam quidem dictionem aliunde quàm ē Mose, Dauide, prophetis & Euangelio transcriptam esse, quæ omnia pro sanctis, iustis & bonis ipsi quoq; Musulmani uenerari solent. Ipse enim Mahomet, quem omnes Musulmani præceptorem suum agnoscunt, non potuit in uniuersum ueritatem occulere, uerum libros hos sanctos esse testatur. Quod si igitur libros dicunt sanctos & bonos, ea uerò quæ in his continentur, Musulmani contempnunt, necesse omnino fuerit ut cuncti homines illos condemnent, quin potius (si uerum dicere oportet) ut illorum ceu mente captorum misereantur, quod uos nimirum tot tantisq; donati occasionibus, quibus ueritatem & inuenire & cognoscere licet, quod Christus filius & uerbum Dei sit, relicta tamen ueritatis uia, à scopo uero aberraueritis. Sed redeundum eò unde digressi sumus.

Matt. 10.

Psal. 118.

Es. 52.

Psal. 19.

Qui itaque apostolos persequebantur, & sua premebant tyrannide, hi ipsi tandem in Christum credebant, & confitebantur hunc esse filium Dei uiuentis, imò apostolorum loco illi ipsi præcones nominis Christi reddebantur. Et omnes quidem apostolos morte, qua Christum cōfessi sunt, sublatos esse, uerum est: non tamen in hos tantum sauerunt impij, quantum in illos qui ab idololatria ad Christum conuersi fuerant. Atroces enim de illis poenas sumebant. Membratim dissecabant eos: & quasi uno momento salui & integri apparuerunt. In caminos deiecerunt: sed tanquam aquas ingressi seruabantur. Plumbum liquefactum coacti bibebant: sed non lædebantur. In maris profundum demergebant: & in littus euaserunt. Et quis nam (ut dici solet) martyrum tormenta & tentationes posset exponere: Tandem autem mortui sunt, & tormenta uoluptatum loco, & mortem pro

uita aestimauerunt, ostenditque per martyres Christus suam ipsius diuinitatem & potentiam, quin fidem quoque & desiderium, quo erga illum tenebantur. Eo enim quod salui & illaesi seruarentur martyres Christi, apparebat potentia & diuinitas: per mortem uero quam sustinebant, illorum in Christum fides elucebat & charitas, quemadmodum postea planius demonstrabitur. Insignis enim certantium fortitudo, & horum fides instar facis fulgebat. Qui enim illos seruabat illaesos ex talibus tantisque tormentis, poterat omnino, ne morerentur, efficere. Sed quemadmodum in proprio corpore Christus fecit, ut ad solam qua Hebraeos compellauit interrogationem, Quem quaeritis? omnes conciderent: cumque ad eosdem diceret, Sinite hos abire, discipulis dimissis, se Christum scilicet apprehenderent: sicut inquam, in hoc potentia simul & uoluntas illius apparuit, ita etiam euenit in martyribus. seruabantur enim illaesi, diuina uirtute & potentia, in magnis poenis & tormentis: nihilominus tamen mortui sunt, ut illorum in Christum fides appareret, & uiuerent in aeternum uitam uere beatam & immortalem. His igitur uisis, qui idolis seruiebant, & intelligentes simul opera esse plus quam naturalia, quae Deus nimirum operaretur, conuersi sunt omnes reges, omnes praesides, omnes tyranni, uniuersa denique multitudo terram mareque inhabitans, Christum coluerunt, confessi sunt & crediderunt hunc filium Dei, & Deum uerum esse: & impletum est Dauidis aliorumque prophetarum oraculum, dicens: Adorabunt eum omnes reges terrae, omnes gentes seruient illi, omnes gentes illum beatum dicent. Etiam si uero quidam inueniantur, qui Christum non credant filium Dei esse, non tamen propter hos prophetas mendacii arguere licebit: sed quemadmodum sol quidem totum orbem illuminare dicitur (quod & reuera fit) caeci tamen sole nec uident, nec ab hoc illuminantur: ita etiam in Christo solet euenire. Omnes reges terrae & uniuersus orbis adorauerunt illum, & Deum esse confessi sunt: qui uero illum non adorauerunt, uel qui prius quidem hoc adorato postea poenitentia ducti, dogmata eius impia esse aestimauerunt, tunc sane ueritatis cognitione non multum iuuantur. Quam ob rem? Omnis enim homo dum uiuit, opera facit quaecumque uult, & animo concipit tam ad salutem suam tendentia, quam ad damnationem et poenam. Poenitentiae uero post mortem locus non est reliquus. Si igitur Christi fideles in boni cognitionem peruenerint, & crediderint in ipsum, en inuenerunt ueritatis uiam, & salutem suam acquisiuerunt: si uero in impietate sua perseverauerint, quid de illis postea fiat? qui intelligit, intelligat. Porro Dauid rursum sic dicit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilare Deo in uoce exultationis. Quonia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam rex uniuersae terrae, Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sanctum suum, principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer eleuati sunt. Nunc uero diligenter quae dicuntur perpendito. Omnes gentes, inquit, plaudite manibus, iubilare in uoce exultationis Deo. Non Iudaeos solos aduocat, nec Ismaelitas, nec alios alicuius partis terrae incolae, sed omnem quae soli subiacet terram conuocat ad hanc spiritualement exultationem. Cum enim dicit, Omnes gentes, nullum hominem ex omnibus istis exclusit. Causa: Quia Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Sed dicat aliquis, Quando nam, o bone Dauid, Deus non erat altissimus?

mus? quando non erat terribilis & magnus? Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. En uides hic aliud explicatu difficilius, qui rem inexplicabilem interrogauisti, quando nempe Deus non fuerit altissimus, magnus & terribilis? Respondet enim, Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Et rursus Dauid inquit: Quoniam rex uniuersae terrae Deus. Psallite prudenter. Regnauit Deus super gentes. Deus sedet super thronum sancti sui. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Quoniam Dei fortes terrae uehementer exaltati sunt. Sed nunc agedum inspiciamus, quid nam sibi uelit propheticum oraculum.

Psalmus quidem carmen est concinnum, Deo consecratum. Et quemadmodum aliquis à trophaeo aut uictoria reuersus, praë ingenti gaudio nihil aliud dicit, quam Vicimus hostes: rursus uero interrogatus, Quomodo & qua ratione illi uictoria obuenerit, eadem illa respondet, Vicimus hostes, uicimus inquam. Eodem modo propheta prudentibus oculis gentium conuersionem perspicuens, exclamauit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. id est, & qui antea fideles fuistis, & qui postea demum credidistis, omnes simul plaudite manibus: neque simpliciter sine ratione & ordine manibus uestris plaudatis, sed cum uoce exultationis, & laetitiae. Quapropter propheta quoque uoluptate ceu abreptus, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Quoniam Dominus altissimus, terribilis, rex magnus super uniuersam terram. Et quasi ipse exponens sua uerba, addit, Regnauit Deus supra gentes: id est, gentes prius diaboli tyrannide pressae, relictis nunc patrijs suis dijs, idolis scilicet inanimatis & mutis, declinauerunt, coluerunt & crediderunt soli uero & uiuenti Deo, illiusque regno subiectae sunt, antea enim regno Dei indigni iudicabantur. Deus sedet super thronum sanctum suum. Omnis thronus gloriam significat, & requiem. Et quoniam Deus antea non celebrabatur à gentibus, sed à solis angelis & sanctis, gentes gloria Dei destituebantur: nunc uero accedentes fruuntur omnes gloria Dei, & requieuit Deus in gentibus. Quoniam uero etiam hominum thronus gloriam habet, & honorem, quin & requiem, innocentiam autem à peccatis habere non potest, adiunxit, Super thronum sanctum suum. Humana enim omnia una cum labili, & ad peccandum prompta natura etiam illud extraneum, incertum uel separabile habent, ut in prima Apologia diximus. Dei uero thronus altus, & sublimis sanctusque est, & magnificentiam gloriamque suam habet naturalem & inseparabilem. Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham. Qui nam sunt congregati illi principes? Reges terrae, & praesides tam parui quam magni. Et quis nam est Deus Abraham? Num alius est praeter Deum illum uniuersorum, qui creauit coelum, & terram? & propterea Deum Abraham dixit? Absit blasphemia. Minime. Sed partim quidem Dominum & iudicem uniuersae terrae, qui miseretur & irascitur, uocauit Deum Abraham. qui illi in deuastatione Sodomarum apparuit, coram quo se terram & cinerem esse iudicauit, qui scilicet erat filius & uerbum Dei, quemadmodum in praecedentibus demonstratum est, & adhuc patebit: partim uero, ut quemadmodum Abraham Deo credidit, & reputata est illi

fides ad iusticiam: sic etiam omnibus gentibus, si deserto cultu patrio, imò (ut uera dicam) uano & falso, conuersæ fuerint ad Deum uerum, & Christum confessæ fuerint filium Dei esse, Deumq; uerum, etiam illis fides ad iusticiam reputabitur, ut & Abrahamæ. & remissæ sunt illis omnes iniquitates, impietas & peccata ipsorum.

Præterea dicente tunc Deo ad Abraham, Patrem multarum gentium constitui te, & in semine tuo benedicentur omnes gentes: præuidens id quidem David, quod Dei sermo ad Abraham factus, nondum impletus esset (nam omnes gentes ad fidem conuersæ, filij Abrahamæ facti sunt) & quod gentes per fidem in Christum, qui est semen Abrahamæ secundum carnem, qui & ipsius Davidis regis est filius, saluandæ essent, dixit, Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham: in memoriam reuocans omnibus hominibus olim factam ipsius Abrahamæ coram Deo adorationem, & Dei ad illum promissionem: & impletus uoluptate inenarrabili propheta, dixit: Psallite Deo nostro, psallite. Psallite regi nostro, psallite. Omnes gentes plaudite manibus. Deinde uerò docens dixit, Psallite prudenter. Quid nam hoc est, Psallite prudenter: id est, cordate, sapienter, cum uera scientia cognoscite quæ dicuntur, cognoscite inquam ea quæ fiunt, nec complodite manus uestras illicito & turbato modo, ut in commensationibus manibus plaudere solent insanientes: sed cum didiceritis antè undè nam hæc uictoria, undè libertas, undè hæc salus, exhibete magnificentiam, exhibete gratiarum actionem Deo auctori uictoriæ. Plaudite manibus, edite uocem laudis & exultationis ipsi Deo Abraham: id est, illi qui enatus est ex semine Abrahamæ secundum carnem, quem annunciauerunt omnes prophetae, quem demonstraerunt, quem confessi sunt Deum & hominem, qui sedit super thronum suum sanctum. hominem scilicet, quem ex diua assumpsit Virgine modo supernaturali. Psallite prudenter, in profundum animi nimirum uestri recondite, respicite repositam in prophetis oraculis coelestem margaritam, quæ à multis tanquam in ostreis honorata est. Psallite prudenter: thesaurus enim inexhaustus intra manus uestras est, quem euolutis patrum uaticinijs inuenietis, qui est Christus filius & uerbum Dei, creator omnis creaturæ. Verbo enim Domini cœli confirmati sunt, & spiritu oris sui omnis uirtus illorum. Vides ne quomodo nunc quidem Deum appellat David, nunc uerò Deum & hominem: nunc etiam uerbum Dei, nunc etiam creatorem omnis creaturæ? Cum enim cœli creatorem dixit, omnis creaturæ creatorem esse declarauit. Qui enim cœlos fecit, idem est qui creauit angelos & homines:

Et Moses quidem inquit, In principio creauit Deus cœlum & terram: David autem, Verbo (inquit) Domini cœli firmati sunt. Certè quem Mahometh uerbum Dei uocat, & Musulmani omnes, quem omnes Christiani ceu uerbum Dei & Deum adorant, de hoc eodem David dicit, quod cœlos firmauerit: id est, creauerit. de hoc eodem Moses dicit, quod in principio condiderit cœlum & terram. Et quis tam stultus est ut dubitet, nec eum adoret, quem David Deum esse prædicat: quem Moses Deum esse fatetur? Tu uerò cum de cœlis audis, non est quod plures cœlos esse existimes, sed unum, & non plures. Interpret enim Hebraicam

braicam phrasim secutus, iuxta illius leges & consuetudinem pluraliter transtulit. Videamus uero de quibus nam David hæc dicat: Cuius fortes terræ ualde eleuati sunt. Qui nam? Discipuli illius pauci, qui modò erant humiles, indocti & rudes, nunc uero doctores totius orbis: qui persecutionem sustinuerunt ab omnibus, qui iniurijs affecti, qui colaphis cæsi, qui non habebant quò caput reclinarent, nunc sublimes & magni uidentur, & fortes Dei, & ad honoris fastigium eleuati. Omnes enim principes, omnes satrapæ, omnes reges terræ post Deum apostolos habent aduocatos, ipsosq; doctores & duces salutis suæ confitentur. Apostoli enim docuerunt euangelium omnem creaturam, miraculis simul illud comprobantes, ut diximus: & qui prius persecutores erant nominis Christi, nunc pro illo uitam deponunt: & qui prius in illum calumnias & tyrannidem exercebant, nunc per Christum & apostolos facti sunt pastores, doctores, & orbis luminaria ipso sole splendidiora: & qui modo idolorum erant cultores, nunc Christi sunt martyres, & accepta à Deo gratia (ut dictum est) miracula edere conspiciuntur. Martyres enim non uiui modò miracula & prodigia edebant, quibus uisis idololatræ obstupuerunt, sed etiam post mortem magna & stupenda miracula ediderunt. Viui enim adhuc in tyrannorum conspectu interrogabant idola, dicentes: In nomine Christi dicite ueritatem. Et responderunt idola, Christus est Deus uerus. Infideles autem his auditis magna uoce exclamabant, Magnus est Deus Christianorum, magna etiam fides ipsorum, & in Christum crediderunt. Et quidem quod omnes martyres Christi miracula ediderint, quæ propter nimiam copiam nunc omittuntur, constat. uerumtamen è multis non pauca ab illius seculi scriptoribus collecta sunt, è quibus & hoc unum fuerit. Christi martyr Georgius, qui à nobis Christianis colitur (quem etiam ipsi Musulmani in honore habent, & ab illis Cheter Eliaz dicitur) tormentis & questionibus excruciatu est ab impijs & idololatræ, ut Christum abnegaret, & illorum Deos coleret adoraretq;. Hic uero maluit infinitas mortes & infinita tormenta pro nomine Christi sustinere, quam fidem suam in Christum reijcere. Multis igitur tormentis & supplicijs excruciatu martyr, dicit tyranno: Euntes uideamus deos uestros. Hic uero hoc audito, ualde gauisus est, existimans hunc dijs suis esse sacrificaturum. Omnibus uero simul profectis, & tyranno quoq; cum turba sua hunc comitante, martyr Georgius ad aram accessit, & dicit uoce magna, In nomine Christi, o idola muta, ueritatem dicite. Quis nam Deus uerus est? Et repente idola loquendi facultate donata, dixerunt, Christus filius Dei, & huius pater Deus. Et rursum adiecit martyr: In nomine Christi terræ illisa cõteramini. Et ipso effectu uerbum hoc comitante, omnia idola in terram conciderunt, & contracta sunt. Hominum uero turbæ hoc miraculo uiso, magna & clara uoce exclamarunt, Magna est fides Christianorum, & magnus est Deus Georgij.

Audiant, qui in Christum non credunt, & confundantur, quod pater mendacij diabolus uerum oculere non potuit, sed à sancto increpatus, & à ueritate ceu flagellatus, Christum Deum esse uerum confessus est. Qui uero non credunt, tanquam in densissimis tenebris errantes obambulant. Porro Christo adhuc in terris agente, attulerunt illi parentes quidam filium qui daemonio agitabatur, & orabant eum ut illum sana-

ret. Dæmon uerò, qui hominem occupauerat, uiso Christo exclamauit, dicens: Quid mihi tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad affligendum nos? Non enim unus tantum in homine erat diabolus, sed multi. Cum autem Iesus hunc increparet, ex homine digressi sunt, & sanitati restitutus est. Quem igitur Deus ipse testatus est, quem prædicauerunt prophetae, in quem uniuersus orbis credidit, quem & ipsi dæmones licet inuiti Deum esse confessi sunt, cuius nomen horrent & tremunt, hunc inquam, qui non confitentur, non ne stulti sunt & seducti? Omnino certe. Tunc itaque implebitur in illis propheticum illud Dauidis oraculum: *Psal. 48* Homo in honore existens, non intellexit, comparatus est iumentis brutis, & similis his factus est. Et sanè felices essent, si pro brutis haberentur animalibus. Hæc enim cum non peccent, nec pœnam etiam datura sunt. Væ autem in Christum non credentibus: utinam non nati essent homines isti.

Post mortem uerò martyrum concurrerunt ad sepulchra, & monumenta horum homines, & sanati sunt à morbis suis. Cæterum usque ad hodiernum diem infinita eduntur miracula circa sepulchra martyrum, & aliorum sanctorum, qui iuxta Euangelij præcepta uitam suam instituerunt. Quin & nunc modum non habent Dei homines, qui salutis studiosi sunt, & quidam agunt in montibus, illi uerò in speluncis, alij cum hominibus conuersantur, & uirtutem habent potentiamque edendi miracula, & edunt. Quid uerò tibi uidetur? Num propter falsum, fictum, & fucati Dei nomen cooperatus est duodecim apostolis Deus, indoctis illis, & rudibus, per infinita miracula, & conuertit uniuersum orbem ad fidem Christi, & Dei cognitionem, frenumque iniecit rhetoribus, & philosophis? Et quis tam miser qui hoc dixerit? Nobilissimæ enim omnium creaturarum sunt, angelus & homo. Cæterum & angelus, cum animo suo diuinitatem affectaret, à propria gloria excidit, & ex angelo diabolus factus est, & ex luce in tenebras mutatus. Similiter & homo, cum sanctus esset, & paradysum incoleret, postquam diuinitatem affectare cepit, en statim è sancto peccator comparuit, & paradiso expulsus, ad terræ culturam condemnatus est. Et, quod calamitosissimum est, qui immortalis erat creatus, morti subiectus est, & audiuit: In sudore uultus tui comedes panem tuum: & quia terra es, in terram reuertêris. Sed quid de angelo & Adamo dicimus, quod propter diuinitatis affectationem hæc modo dicta passi sint, cum uel hi qui Mosi se opponere audebant, & incensum Deo offerre religionis gratia, quod non illis, sed solis licebat sacerdotibus, terræ hiatus aperto absorpti sint: Dathan nimirum, Abiron, & Core? Emicuit etiam ignis è terra, & combussit Ophnem & Phinees. Sacrificauit Ozias Iudæorum rex, & repentina lepra mulctatus est. Vides igitur, ut cum omne peccatum Deus ad tempus ferre soleat, & peccatoris pœnitentiam expectare, hanc solam audaciam non fert, sed eo ipso momento Dei indignatio & ira in huiusmodi audentem oboritur.

Quandoquidem igitur, ut demonstratum est, Deus apostolis cooperatus est, & martyribus, in fidei Christianæ cōprobationē, qui in Christum nō credit, non credit Deo. Sic enim ipse Christus in Euangelij dixit: Qui nō credit filio, nec patri credit: & qui nō habet filiū, nec patrē habet. Quod si igitur Chri-

stus

Ille non erat Deus, nec Dei filius, sed temeritate quadam hæc dicere ausus
 fuit, an non eadem pati debebat, quæ diabolus & Adam passi sunt? Sed
 cum Deus esset uerus, aperte omnes docuit, ut puram ueritatem agnosce-
 rent, quin potius illius diuinitatem. Quâdoquidem igitur planè & confiden-
 ter se Deum esse dixit, & filium Dei altissimi: nec in abscondito & angulo obscu-
 ro, sed in medio omnium hoc dixit: cum denique & ipse Mahomet omnesque Mu-
 sulmani confiteantur Christum uerbum Dei esse, & spiritum Dei, & animam
 Dei, omnes etiam Musulmani hac religione tenentur, ut sine omni dubita-
 tione & curiosa inquisitione credant, sicuti de seipso Christus testatus est. Por-
 rò miraculo, quod annuatim Hierosolymis iuxta Christi sepulchrum tempo-
 re resurrectionis illius contingit, ut ipse nouisti, numquid contradicere po-
 tes? Non ignoras enim, quod Dei sic permittente iudicio, loco illi sancto Mu-
 sulmani dominantur, & circa tempus resurrectionis Christi multam mag-
 namque curam adhibent, & diligentiam, ne ullum aliquod lumen ardens
 conspiciatur. Fit igitur hoc sine omni controuersia diligentissime. Eo autem
 temporis articulo, quo Christiani, qui illic agunt, hymnum de Christi resur-
 rectione compositum decantant, lumen coelo delabitur, uidente hoc Musul-
 manorum principe qui interea temporis ibi commoratur, incendens tres il-
 las, quæ Christi sepulchro astant, lampades. Quid igitur tibi uidetur? Num
 falso dixit Christus se Deum esse, & Dei filium? Falso ne hoc Christiani cre-
 dunt? Quomodo igitur eadem hora, qua illi Christum, ut diximus, Deum
 & Dei filium decantant, & creatorem omnis creaturæ, in copiosiore nimis
 miraculi assertionem expositionemque, testante simul Deo hoc uerum
 esse, lumen coelitus delapsum, lampades (ut dictum est) circa Christi sepul-
 chrum astantes, incendit? Quemadmodum enim in Iordane cum Chri-
 stus baptizaretur, uox coelitus descendit, dicens, Hic est filius meus dilectus,
 Christum denotans: sic tempore supra memorato lumen coelitus delabitur,
 asserens & testificans omnibus tam fidelibus quam infidelibus, quod ipse sit
 Christus, filius & uerbum Dei, uerus Deus & homo. Quis igitur tam miser,
 ut illum non adoret, & Deum esse confiteatur, & filium uerbumque Dei? Si
 autem fortasse multum indagando his (ut nimirum fieri solet) contradixe-
 rint, Christum hæc falso locutum esse, quid nam alia accusatione opus est?
 Ipsi enim seipso incusant, si eum, quem uerbum Dei, spiritum & ani-
 mam Dei esse confitentur, mentiri dixerint. Quomodo autem possibile est,
 ut uerbum Dei mentiatur? Agnoscentes igitur infirmitatem suam, huc
 confugiunt, dicentes, quod Christiani Christum nimirum honoraturi di-
 cant, hunc de seipso dixisse, quod filius Dei sit. Cum tamen hoc non ueritati
 consentaneum, sed calumnia sit. Christus enim non modo non dixit hoc, ne-
 que docuit, sed etiam à Iudæis interrogatus, negauit, dicens: Nō sum, uerum
 uos hoc dicitis. Et hic quidem uester prætextus est, & suffugium. Quidam
 enim Christum iniuria affecturi, manifestè hoc facere non potuerunt, ti-
 mentes nimirum publicam subire hominum condemnationem: quapro-
 pter alia finxerunt ex alijs. Cæterum quotquot ueritatis studiosi sunt, sciant
 ipsum Christum proprijs labijs non semel dixisse, bis uel aut ter, sed sæpius,
 totumque ferè Euangelium hoc unum dicit & docet, ut nimirum intelligant ho-
 mines, solum & uerum Deum & filium, quem ante omnia secula uerum Deum
 genuit. Totius enim Euangelij finis & scopus hic est, ut scilicet omnis homo
 sese ab impietate ad Dei religionem conuertat, ut dictum est, & ut homi-

nes opera faciant salute digna. Quapropter Christus quotidie hoc dixit, & docuit, quod ab illo excipientes Apostoli Euangelium conscripserunt, & docuerunt in orbe uniuerso: & propter hanc doctrinam, Euangelium & dogmata, occubuerunt ipsi simul & martyres. Porro & alij quidam haeticorum de Christo dixerunt, quod Christus reuera quidem ante omnem fuerit creaturam, quodq; angelorum & Adami creator sit, coeli etiam, & terrae, omnisq; creaturae: quod reuera sic, & non aliter est: eundem uero filium Dei esse negauerunt. Qui sane haeticorum multum damni uerae fidei confessoribus intulerunt. Qui enim illo tempore imperio praeerat, illorum astipulabatur sententiae, illorumq; partes fouebat, & adiuuabat in tali dogmate. Quod si hi Euangelium summa ueneratione prosequentes, demonstrare poterant, nusquam de sese Christum dixisse quod Deus sit, & Dei filius, quae nam alia probatione opus erat quam hac? Haec enim uel sola seruauisset eos praeter ceteris argumentis omnibus. Ceterum Euangelium in precio habebant, & amplectebantur, sanctumq; nominabant, & legentes hoc perpetuo cum prophetarum scriptis miserrimi homines, nihilominus haec ridicula et stulta protulerunt. Et alij quidem in hac haeresi diem obierunt, & anathemate tenentur, alij uero uiuunt & Aegyptum incolunt, Arrianiq; Iacobitae, & Nestoriani dicuntur. Interrogentur itaque hi, & fatebuntur ueritatem omnem, quod Euangelium tale ab initio scriptum sit, quale hodierno die extat.

Dicitis praeterea, Christianos in tres credere personas, Patrem, matrem, & filium. Et quoniam in omnibus quae Christianorum dogmata spectant, prophanus es, ut in alijs, sic etiam hic erras. Sed audi. Nos equidem, qui Christum profitemur, unum Deum adoramus, creatorem omnium, uisibilem & inuisibilem: huiusq; uerbum & filium, Christum scilicet. Haec uera sunt, nec sentimus aliter. Talem enim hunc credimus, & fatemur. Diuam uero uirginem Mariam, creaturam Dei iudicamus, & Dei ancillam. Credimus autem, & confitemur, quod huic similis homo nec natus sit, nec posthac ex uiro & muliere nasciturus usq; ad consummationem saeculi. Et secundum humanam quidem naturam eam angelis inferiorem esse iudicamus, tanquam hominem; honore autem & sanctimonia ipsam omnibus angelis indubie praeferrimus, eo quod uerbum & filium Dei secundum carnem pepererit: omnesq; nos illam aduocatam & auxiliatricem agnoscimus. Orat & intercedit indefinenter pro peccatoribus. Miracula edit, & operatur admiratione & stupore digna. Hanc autem colimus non ut deum, sed ut matrem filij Dei secundum carnem. Ceterum anathema sit, quisquis uel duos uel tres plures uel Deos adorauerit. Sed adoramus unum Deum, creatorem coeli & terrae, omnium uisibilem & inuisibilem.

Afferitis in accusationem nostri, quod Christus a Iudaeis interrogatus, Num filius Dei es? negauerit, dicens: Vos hoc dicitis. Et hoc testimonij loco contra nos adducitis, ut ijs quae a uobis dicta sunt, fidem facere possitis. Haec autem propter scripturarum ignorantiam facitis. Si enim scripturas, ut fieri omnino oportet, excuteretis, inuestigaretisq;, nequaquam seduceremini. Nunc autem nos accusatis de his, quae uos ipsi non intelligitis. Veruntamen omitte tam dicere in presenti, quae ab initio mundi de Christo testimonia dicta sunt, ipsum & Deum et Dei filium hominemq; esse comprobantia: quia multa sunt. Quare his praeteritis dicemus singularia quaedam. Simul & hoc dico, Iudeos non alia de causa Christum crucifixisse, quam quod se Deum diceret, & hominem,

nem Dei que filium. Et alicubi quidem dicebat: Qui me uidet, uidet patrem meum. Alibi uerò, Ego & pater unum sumus. Rursus alio in loco, Si me nouissetis, & patrem meum utique cognouissetis. Item: Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in aeternum. Et alibi, Remittentur tibi peccata tua. Quæ omnia perpendentes Iudæi dicebant, Quem nã teipsum facis? cum homo sis, facis te Deum. Quid uerò Christus? Qui credit in me, etiamsi moriatur, uiuet. Et quemadmodum pater suscitatur mortuos, & uiuificat: sic & filius, quos uoluerit, uiuificat. Et nemo uidit filium, nisi pater: nec patrem aliquis uidit, nisi filius, & cui filius uoluerit reuelare. Christus igitur hæc dicens, docensq; homines, interrogatus ueritatem celaret? Et quis uel insanus uel stultus hoc crederet? Si enim non erat Deus, nec Dei filius, non utique discipuli eius ab illo interrogati, quem me dicunt homines esse filium hominis? dixissent illi, Alij quidem te dicunt esse Heliam, alij Ieremiam, uel unum prophetarum. Et dixit illis Christus, Vos uerò quem me dicitis esse? Et respondens Petrus, dixit illi: Tu es Christus, filius Dei uiuentis. Dixisset tunc Christus Petro: Errauisti, impiè locutus es, & peruersè. Non enim filius Dei sum. Cum enim præceptor illorum Christus esset, ecquid aliud quàm ueritatem erat illos docturus? Quid autem Christus Simoni Petro respondet? Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Christus uerò non quasi ignorans interrogauit Petrum, quem nam illum esse dicerent homines: sed quemadmodum de Lazaro priusquàm moreretur dicebat, Lazarus amicus noster mortuus est, sed ab eo, & suscitabo illum. Profectus uero illuc interrogabat, Vbi posuistis eum? Deinde cum authoritate dixit: Lazare, exi foras. Et obediuit exanimis uerbo Domini. ut inquam Christus hæc fecit, ostendens suam diuinitatem, & humanitatem: sic etiam nunc interrogauit discipulos, ut ostenderet se Deum esse & hominem, & ut à paruis initijs ad fastigiũ ueritatis perducerentur. Cæterum post ipsam quoq; resurrectionem, quid nam Thomas dixit, qui & ipse unus erat e duodecim discipulis? Qui contrectato Christi latere, planissime idem dixit: Dominus meus, & Deus meus. Quid autem illi Christus? Non dicit, Desine blasphemare. Sed quid? Quia uidisti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Quin in prædicationis initio, quid nam Nathanael ad Christum dicit? Ipse enim Nathanael legis doctor erat apud Iudæos, ueniensq; ad Christum, interrogauit eum quæcunque uoluit & cupiebat: cum uerò ex Christo etiam ea cognouisset, quæ animo suo occultata tegebat, dicit ad Iesum, Tu es ille filius Dei, Tu es ille rex Izraelis. Num autem hunc Christus ceu male dicentem increpuit? Nequaquam. Quid uerò? Dicit illi Christus, quia dixi tibi quæ corde occultata tegebas, credis. Maiora his uidebis: Et cum Christus a Pilato interrogatus dixit, Tu dixisti: non negationis formula est, sed affirmationis, & confessionis, qua etiam ad Iudam usus est. Cum enim cum discipulis suis discubuisset, dixit ad eos, Unus uestrum proder me. Et dixerunt singuli de sese, Num ego sum Domine? & alius, Num ego sum? Dixit tandem & Iudas, Num ego sum? Dicit Christus, Tu dixisti. Hæc sanè non negandi figura, sed affirmandi erat, qua eadem Pilato respondit. Formula enim erat illi genti peculiaris, qua etiam ceu uulgari & usitata Christus usus est. Quemadmodum etiam apud Musulmanos frequenter in usu est, Si enim quis dicat alterum consulendo, Faciemus ne hoc aut illud? Tunc

Ioan. 14.

Ioan. 10.

Ioan. 8.

Ioan. 8.

Matth. 9.

Ioan. 10.

Ioan. 11.

Ioan. 5.

Matth. 11.

Matth. 16.

Ioan. 20.

Ioan. 1.

Tūc pro eo quod alter dicere debebat, Fiat: dicit, Tu nouisti. Neq; hoc negādi, sed assentiendi formula est. Ita & Christus hac illis usitata formula, Tu dixisti, usus est. Nihilominus tamen Pilatus interrogauit Christū, dicēs, Tu ne es rex Iudæorum? Respondit illi Iesus, Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mūdo esset regnum meū, ministri utiq; mei pugnaret pro me, ne Iudæis traderer. Nunc autē regnū meū non est hinc. Dixit illi Pilatus, Nū igit rex es tu? Respōdit Iesus, Tu dicis me regē esse. Ego in hoc natus sum, & propterea in mundum ueni, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui ex ueritate est, audit uocem meā. Dicit illi Pilatus, Quid est ueritas? Vides ne quomodo idem hic planius demonstratum est? Christus omnino se regem esse comprobauit, & a Pilato interrogatus idem hoc respondit. Nam pro eo quod dixisset, Certe rex sum: dixit, Tu dicis me regem esse. Quid ergo Pilatus respondet Christo dicenti, Ego in hoc natus sum, & propterea in mundum ueni ut testimonium feram ueritati? Dicit illi, Quid est ueritas? Quasi dicat, Si in mūdo esset ueritas, nequaquā esset traditus in mortem: & quasi deplorans ueritatis interitum dixit, Quid est ueritas? Caterum a principe sacerdotum quoq; interrogatus Christus, Adiuro te per Deum uiuentem ut nobis dicas, nū tu sis filius Dei: nihil aliud respōdit, quā Ego sum. Vides ne quomodo de rebus sibi incognitis Musulmani homines laude dignos accusent. En nūc igit, siquidem ueritatem inquiris, ipsam agnoscito: nūc etenim nouisti. Ignorantia enim non propter ueritatē oboritur, sed propter illos qui eā auersantur.

Quoniam uerō de cruce etiam nos in superioribus dicturos esse promissimus, nunc quoq; de hac audias. Quemadmodum enim ea quæ Christum spectant, ab initio prædicta sunt a Mose, Dauide & prophetis, dicta sunt autem obscure quodammodo & tectē: ueruntamen sicut de passione & morte illius per tot prophetias exposuerunt, sic etiam de cruce. Et nunc qua ratione hoc factum sit, perpēdito. Cum Moses Iudæos Aegypto educeret, exiuerūt Aegyptij, & insecuti sunt eos, quos & affecuti sunt apud mare rubrum. Hebræi autem timore correpti, de uita desperauerunt. Moses itaq; orauit ad Dominum: & dixit illi Deus, Quid clamas ad me? Loquere filiis Izraēl, ut accingantur. Et tu tolle uirgam tuam, & percute mare, & transibunt filij Izraēl per siccum. Moses igitur accepta uirga, percussit mare ictu recto, & diuisa est aqua maris. et stetit murus a dextris & murus a sinistris, & transiuit omnis populus per siccum. Aegyptijs uerō hos persequentibus, et super siccum ingressis, dixit ad Mosē Dominus, & rursus percussit mare uirga sua, non quidē ictu recto, ut prius, sed transuerso: & aqua in locum suum reuersa, submersit Aegyptiorum regem Pharaonem cum omnibus curribus suis, & uniuerso exercitu. Tunc sanē typus crucis per uirgam Mosi ligneam hoc edidit miraculum, & sectio maris typum crucis designauit, uirga uerō ipsius ligni naturam. Insuper sicut Moses per typū crucis & ligni per mare liberauit Hebræos ex tristi Pharaonis seruitute & tyrannide: sic Christus per crucem & potentiam illius liberauit hominem ex tristi seruitute, & potestate diaboli. Præterea discedente Mose cum populo, in quodam loco Mara nuncupato, cum non inuenirent aquam ad bibendum (amaræ enim erant aquæ loci illius) ostēdit Deus Mosi lignum, quo in aquas iniecto dulcescere cœperūt, & sic omnis Iudæorum populus saturatus est. Hoc nimirum innuente miraculo, quod diaboli, quæ in mundo fuit, amarulentia esset disparitura & immutanda per crucem in magnam dulcedinem, & lætitiā. Porro progrediente Mo

se

seper desertum cum populo, serpentum multitudo in locum quendam inci-
dit, quibus periclitabatur populus. Moses uero Dei iussu fecit serpentem aene-
um, lignum, quæ rectum terræ infixit, cui serpentem transuersum affixit, o-
mnesq; qui à serpentibus icti fuerant, uiso aëneo illo, sanabantur: nec ul-
lus erat qui à serpentibus ictus, aëneo uiso non sanaretur. Nimirum, & illo mi-
raculo hoc innuente, quod erectum lignum affixus, quæ illi transuersus ser-
pens crucis typum denotabat, aëneus quæ serpens haud dubie Christi typus
erat. Quemadmodum enim serpens hic formam quidem serpentis habuit,
uenenum uero nequaquam: sic etiam Christus homo quidem erat futurus,
sed peccati expers: & quilibet diaboli morsu impetitus, si Christo respecto
in illum crediderit, saluabitur: qui uero in illum non respexerit, nec credi-
derit, propter peccatum morietur. Insuper bello inter Iudæos cum Amale-
kitis exorto, extendente Mose ad Deum manus suas, Hebræorum milites A-
malekitis superiores erant: hoc autem manus demittente, Amalekite Izraëlem
repellebant. Præcepit igitur Moses, ut se manus extendentem iuuarent, do-
nec in uniuersum deuictus esset Amalek. Ecce etiam hac re manifeste crucis
typum præferebat, & eiusdem potentiam. Sed & beatus ille Iacob nepoti-
bus suis benedicturus, manus suas in modum crucis transuersas ipsdem im-
posuit: crucis typum hac forma ostendens. Porro manifestius clariusq; his
Deus per prophetam Esaïam dicit: Gentes & reges, qui tibi non seruiert, Num. 21
peribunt, & gentes solitudine desolabuntur, in cupresso pinu & cedro simul,
ut glorificent locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorificabo. Exod. 17
Attende igitur, & uide rem nouam, & admirabilem. Quemadmodum enim
Christi passionem prædixerunt prophetae, & non solum hanc, uerum etiam
eiusdem species, ut Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea potauerunt me
aceto, & Perfoderunt manus meas & pedes meos, & diuiserunt uestimenta
mea, & super uestem meam miserunt sortem, & alia his similia: sic etiam cru-
cis illius typum demonstrauerunt, et quod per hanc abolenda esset diaboli ty-
rannis. Sed & genus ligni Esaïas notauit, dicens: In cupresso, pinu & cedro
simul glorifices locum sanctum meum, & locum pedum meorum glorifica-
bo. Ex his enim tribus ligni generibus crux compacta est, unum quidem e-
rectum, secundum transuersum, tertium uero inferius, cui affixi sunt pedes
Christi. Dauid uero sic exclamat: Exaltate Dominum Deum uestrum, & a-
dorate scabellum pedum suorum, quoniam sanctus est. Nunc uero de cru-
ce, ea quæ dicta sunt sufficiant. Verum & Iacob benedicens, ut dictum est, fi-
lius Ioseph, manus transuersas illis imposuit, & in modum crucis ipsdem bene-
dixit. Præuidentes enim prophetae, quod per crucem mors esset abolenda, &
deiciendus diabolus, prophetauerunt de hac, hanc adorauerunt, & ceu à lon-
gino illam uenerati sunt, ueluti & nos in præsentia facimus. Gen. 49

Post alia uero crimina, quibus à Musulmanis nos qui Christum profite-
mur, accusamur, etiam in hoc ab ipsdem condemnatur, quod sanctorum a-
doremus imagines. Et quid adoramus? Prorsus non aliud quam ligna, colo-
res & lapides. Quoniam uero omnia de quibus accusauerunt nos, non intel-
xerunt, sed iuxta cogitationes cordis sui dixerunt hæc omnia: idem nunc etiã
fit, quod imagines attinet. Quod si uero ueritatis studio teneris, audi quæso.
Deus cum humani ingenij lubricitatem cognitam haberet, præcepit in ueteri
Testamento ut sacerdotes miracula ab illo edita describerent, eaq; descripta
semper à sacerdotum penderent manibus: ut quotidie tam sacerdotes quam
f popu-

populus uisis miraculis Dei descriptis, quæ per illos cõtigerant, in memoriã Dei reuocarentur, Deoq; gratiarum actionem & gloriam redderent, qui illos ex seruitute Pharaonis liberauerat, & deuicerat reges magnos & fortes, gentesq; robustas, quicq; urbes illorum populo Iudæorum tradiderat, quin & miracula per illos in deserto edidisset. Et factum est sicut præcepit illis Dominus. uidentes enim, quæ in sacerdotum manibus suspensa erant, Dei recordati sunt, & illi gratias egerunt. Eadem autem imaginum est ratio. Depingunt Christi natiuitatem, baptismum, crucem, resurrectionem: & uisis his turbæ hominum in Dei recordationem perueniunt, & meditari incipiunt, quomodo Christus, cum Deus esset, propter humani generis amorem carnẽ assumptus, & in carne passus sit, quæcunq; item alia Deus propter hominem fecerit, hinc illi gratias agunt, eum extollunt & glorificant. Quod idem in imagine Diuæ uirginis contingit, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem peperit: tum quoque martyrum & sanctorum omnium. Et honorem imaginibus tribuimus, propter charitatem & honorem illorum, quibus imagines sunt posite. Et quemadmodum olim Romæ, & alibi statuas ponebant uetustorum regum memoriæ, & imperatorum, statuis quæ uisis recordabantur egregiorum facinorum, quæ per has suggerebantur, & per imaginum magnificentiam et honorem in recordationem fortium gestorum ducebantur, illaq; uenerabantur, sicut in Regum statuis, ita in imaginibus contingit. Hæ enim perducentes animum nostrum ad ipsa illarum exemplaria, illorum ueneramur imagines. Et quemadmodum fieri solet, si regis mandatum perferatur ad aliquem (si modo moribus institutus fuerit, qui hoc suscipit) statim assurgit, & non modo amplexatur, sed & capiti illud imponit: nec tamen atramentum & chartam sic uenerari sibi uidetur, sed regi istum honorem tribuit. Eadem nobis est imaginum ratio. Quæ enim in columnis & tabulis prostant, à nobis coluntur: uetustate uero corruptas & abolitas, non amplius honoramus, sed iudicamus inutiles. Idem quoq; de cruce uidere licet. Quam diu enim lignum aliquod crucis figuram prætulerit, adoratur, & honeste à nobis colitur: crucis autem figura cõfracta, ulterius lignum à nobis non adoratur. Verumtamen hoc exemplo tu & quilibet alius, qui inquirere uolet, deprehendere potest, quod quæ in urbibus usurpantur nominismata, Christi imaginem insculptam, & formatam gerunt, quin & sanctæ matris illius, & aliorum sanctorum: non tamen propterea à nobis adorantur, nec propterea honor aliquis illis habetur: abijciuntur enim nonnunquam, & conculcantur, constantur item, & ex forma una mutantur in aliam, prout magistratus uoluntas decreuerit. Sed imaginibus, quæ nominatim sanctorum memoriæ dedicate sunt, non idem contingit: uerum cum honore, deuotione, et religione illas accedimus. Videntur itaq; mihi demonstrationes hæ sufficientes esse, quæ demonstrent simul, & dilucide ueritatem asserant. Hanc igitur qui uolet, agnoscat. Quod si autem rursus ueteris testamenti requiris testimonia, ut & in superioribus, en etiam illa accipe. Deus Mosi præcipiens, ut tabernaculum testimonij extrueret, iuxta formam sibi in monte propositam, tum etiam arcam, quæ sanæ Christi & sanctæ matris illius typum præferebant (quæ quidem propter prolixitatem scripturæ, & interpretationis uolentes, ut etiam in alijs plurimis, omittimus) præcepit illi ut faceret imagines Cherubim, quæ poneret super arcam. Vides, ut omnia quæ Christianorum sunt, non simplici modo & casu fortuito fiant, sed cum

cum scopo & fine diligenter considerato, dignaq; præmeditatione. Quapropter desiste tandem ab importunis & ineptis cauillationibus. Omnia enim quæ Christianos spectant, non casu nec frustra facta sunt, sed diligenti cura, & eximia, à maximo ad minimum usq; & ab eo tempore constituta, descripta & ordinata sunt, quæcunq; contigerunt.

QVOD DOLOSE ET PERNICIOSE

DOCVERIT MACHOMET, ET QVOD LEX ET TESTAMENTUM uetus non sint sublata per Christum, sed magis illustrata.

Insuper, quod in lege infirmum erat & impossibile, hoc Euangelium compleuit.

APOLOGIA QVARTA.

vandoquidem de alijs, quorū à uobis Musulmanis nos qui Christum profiteamur, accusamur, abunde satis demonstratum est, adeo ut iam omni reprehensione liberati simus, age quantum superest de reliquis nunc uideamus. Sunt uero hæc. Dixit Deus ipsi Machomet, Omnia feci propter te, & te propter me. Hoc uero Christiani pernegant. Quin & ipsius Machomet nomen scriptum in Euangelio extat, Christo nimirum ad Iudæos sic dicente: Bonum uobis nuncium prædico, ut illud cognoscatis, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta. Idem etiam in Mosis ueteri Testamento scriptum est. Christiani uero inuidia moti, illud ex Euangelio eiecerunt. Cum tamē non in Euangelio tantum, & ueteri testamento Mahometi nomen scriptum inueniatur, sed etiam à dextris throni diuini partibus. Et Musulmanorum fides ab ipso Abraham authore dependet. Christiani quoq; quia Mosis legem transgrediuntur, accusatione & reprehensione digni sunt: ipsi uero Musulmanos accusant, laude dignos et honore. Atqui hæc sunt, de quibus nos Christiani à Musulmanis accusamur. hæc uero sic confutamus. Deus indigus & alicuius rei inopia laborans, deus non est. Sed uerus Deus, creator cœli & terræ & omnium quæ in his creata sunt, quiq; creauit angelos & homines, nulla re prorsus indiget, sola autem bonitate sua & uoluntate creauit omnia. Cum uero hoc tam firmum sit, ut nemo qui negare possit, inueniatur, impie reuera locutus est Mahomet, quod Deus ad illum dixerit, Omnia creauit propter te, & te propter me. Deus enim nulla re prorsus indiget. Quod uero Musulmanorum fides ad Abraham authorem non possit referri, ueluti Mahomet tradit, ex sua ipsius persona redarguitur. Ipse enim author & legislator est legum huiusmodi. Quod si alius est, demonstretur. Ab Abrahami enim tempore usq; ad Mahomet anni elapsi sunt bis mille quingenti & octuaginta duo, quibus euolutis demum Mahomet ortus est. Musulmanorum igitur fides ab Abraham autore non descendit. Quod si uero hoc fortasse propter circumcisionem dicitis, age ipse tibi circumcisionis rationem explicabo. Cum uidisset Abraham cœlum, solem, sidera, terram, mare, & quæ in ipsis

f 2 sunt,

sunt, reputauit secum dicens, Vtiq; hæc tanta & stupenda opera uel simplici modo & sua sponte exorta sunt, aut habent aliquem qui ipsa creauit. Contemplatus igitur, ut modò dictum est, creaturarum elegantiam, admiratione ductus obstupuit, & animo suo hæc uoluere cœpit: Nequaquam hæc creatorem alium habent, sed hæc ipsa nimirum dij sunt. In ea nim opinione & parentes illius, & omnes simulachrorum cultores tenebantur. Et licet hæc omnia Deus ualde bona creauisset, & suo digna opificio, ut horum contemplatione homines in Dei cognitionem perducerentur, horumq; creatorem & opificem celebrarent, laudibusq; ueherent (quæ sanè sola & non alia horum causa est) homines tamen à uero & recta cognitione aberrantes, & omissa creatoris omnium, Dei scilicet, cultura & religione, creaturam potius adorauerunt, & hanc plus quam creatorem coluerunt. Abraham autem longe aliam uiam ingressus est. Cordatus enim prudensq; cum uideret, & intelligeret cœlum quidem non immotum consistere, sed moueri continuè, interim uero solaribus radijs egere, qui hoc contemplationis causa illuminarent: tum etiam aërem huic subiectum cernens, & solem nunc quidem supra terram exoriri, nunc uero sub eandem abscondi, & quod hic nubibus nusquam præsentibus luceat, illis uero incidentibus obtenebretur: præterea mare uentis agitari, & terram aquis ad fructuum prouentum indigere conspicatus, omnia damnauit, ut puta per se omni uirtute & potentia destituta, quæq; mutua opera indigeant, nec aliquam harum ex creaturis Deum esse existimauit. Deus enim nullius opera indiget. Deinde contemplatus, ne forte dum nullum ex singulis hisce Dei munus obire possit, omnia pariter coniuncta Dei nomen obtineant. Videns autem rursum arida cum humidis pugnare, frigida uero cum calidis, & ignis uirtutem aquis opprimi, rursum apud se meditatus est, deum sibi ipsi diuisum, & pugnantem secum, Deum esse non posse. Hinc uerò creaturarum ordinem & contemplationem longe optimam contemplatus, dubitare apud semetipsum cœpit, esse nimirum uirtutem quandam, quæ omnia intra se contineat & gubernet. Et cum omnes homines Deum esse confiteantur, singuli uero pro suo arbitrio & uoluntate alium aliumq; confiteantur, coniecit hinc omnes errare & mentiri. Restat itaq; quod non sit alius Deus uerus, quam qui omnia condidit, quæ sanè illi feruiunt, illaq; agit & mouet, disponitq; pro suæ uoluntatis arbitrio. Hunc itaque Deum ipse adoro. Et in terram prolapsus Abraham, Deum solum uerumque adorauit. Deus autem benignissimus, qui per Esaiam prophetam dicit, Adhuc loquente te, ego adsum: id est, priusquam tuam ad mercedem iustamq; petitionem absolueris, tibi adsum: statim etiam suscepit Abrahami adorationem, fidemq;, quæ illi ad iusticiam reputata est præ cæteris omnibus uirtutibus, & in numerum amicorum Dei receptus est. Nôs enim omnes indigemus scripturarum auxilio, propter infirmitatem nostram: iustus uerò Noë & Abraham, & qui illorum tempore floruerunt, pura mente præditi, scripturis non indigebant, sed hæc in ipsorum cordibus inscripta & adumbrata sunt. Tunc igitur dixit illi Deus: Non amplius uocabitur nomen tuum Abram, sed Abraham, eo quod patrem multarum gentium feci te. Tunc etiam promissiones illi dedit Deus, dicens: In semine tuo benedicentur omnes gentes. Et tunc ostendit Deus terram Abrahamæ dicens, Tibi & semini tuo dabo eam, Vnde Abraham libertate sumpta, pro Sodomis

mis apud Deum intercessit, ut superius à nobis dictum est. Postquam uero iudicijs Dei ipsi soli notis (quis enim Dei mentem cognouit?) in Aegyptū paulo post transmittenda erat Abrahæ posteritas, ut illic annis uiuerent quadringentis & triginta (sic enim Deum ipsi Abrahæ dixisse legimus, Semen tuum erit in terra aliena, gentem uero cui seruient, ego iudicabo: quod & factum est Pharaonis temporibus) ne propter diuturnam Hebræorum cum Pharaonitis conuersationem uniti utrinque, Aegyptiorum ritus & idololatriam imbibere, circumcisio instituta est, tanquam signum & symbolum Hebræos ab Aegyptijs separans, ne hi in nuptiarum commercia & consensum cōuenirent: partim quidem propter causam, quam modò recensuimus: partim uero, ut tempore liberationis suæ Hebræi prompti essent, & agniti faciles. Si enim cum alienigenis fuissent uniti, quomodo conseruari potuisset Abrahæ semen & genus? Quapropter etiam in deserto errantes non circumcidebantur, annos sic agentes quadraginta: uerum in Aegypto, & postquam desertum egressi sunt, rursus circumcidi cœperunt. Et hic quidem unus, ut diximus, circumcisionis finis est. Alter uero hic est, ut circumcisi carne, temperantia & moderatione in unam politiam contraherentur, nec lasciui essent, & molliculi, & propterea fornicationem suam ceu rem nihili reputarent: cæterum ut hinc paulatim ad augustiorem scientiam & politiam pertingerent, cum nimirum non in ueræ religionis signum circumcisio data sit, sed ijs tantum de causis, quas supra memorauimus. Quod uero ad Christi aduentum lex abrogata sit, & nulla maneat reliqua circumcisio, ex ijs quæ nunc dicuntur attendito. Baptismus quidem à Deo institutus, in ueræ religionis signum institutus est, & propterea omnes simul uiri, simul & mulieres baptizantur: & qui non baptizatus fuerit, uera religione caret. Circumcisio autem talis non est: soli enim uiri circumciduntur, mulieres autem nequaquam. Appareret enim hinc, quod uiri quidem ceu circumcisi pro orthodoxis haberentur, mulieres uero ceu incircumcisæ pro impijs. Intelligis ne quàm longe alia sit circumcisionis ratio quam Musulmani sequantur? Hi enim omnem incircumcisum pro impio iudicant. Sed ecce uos contra uos ipsos pugnat, & quæ ceu ueræ religionis signa ueneramini, eadem ex parte contemnitis. Sed non in his solis Musulmani sibi ipsis dissentire uidentur, sed etiam in alijs multis, quæ non opus est nunc de ipsis exponere. Dicamus tamen de hoc uno. Christus in Euangelio dicit: Qui non baptizatus fuerit, nō ad Deum pertinet, et salutem. Mahomet autem cum Euangelium sanctum, absolutum, bonumque esse confiteatur, Musulmani tamen circumcisos orthodoxorum loco iudicant, baptizatos autem impijs adnumerant. Si igitur Mahometem ut uera docentem amplectimini, qua ratione eos qui baptizati sunt, impios dicitis? nec Euangelij doctrinam sequimini, cogitatisque circumcisos quidem peruerse agere & sentire, baptizatos autem uere religiosos esse: sed his diuersum sentitis. Non ne constat uos uobis ipsis contrarios esse, & uos uos ipsos confutare? Sed hæc talia quidem sunt.

Quoniam uero Ismaël, quo Musulmani progenitore gaudent, cum Hebræis non in Aegyptum descendit, in illo etiam circumcisionis nulla erat utilitas, quemadmodum in Hebræis: non enim adnumeratur Abrahæ hæredibus. Deus enim præcepit Abrahæ, dicens: Ecce ancillam cum filio eius, nequaquam enim hæres erit ancillæ filius cum filio liberæ. Et eiectus

est ex domo Abrahamæ Ismaël cum matre sua Agar. Quod si tamen forte nonnunquam ad Abraham rediit, uisitationis causa uenit, non ut filius & semen haeresq; illius. Hæc igitur cum sic se habeant, unde nam fidem suam Musulmani desumpserint, non uideo. Propterea nullo indicio conijci potest, Musulmanorum fidem ante Mahometem ab Abraham auctore derivari. Verum ipse huiusmodi dogmatum author est, & ex sui ingenij nidulo docuit quæcunq; docuit, & non ex Deo.

Quod uerò Musulmani tradunt, ipsius Mahometi nomen in Evangelio citari (dicente nimirum de hoc Christo, Annuncio uobis bonum, quoniam post me uenturus est apostolus & propheta, nomen illi Mahomet) Christianos uero inuidia motos illud expunxisse ex Evangelio: agendum etiam de hoc inquiramus, & uidetur mihi ueritatem non absconsam futuram: attente igitur hæc audias. Tres legislatores sunt, qui leges tulerunt uniuersales: Moses, quem secuta est Hebræorum gens: Christus, quem secutæ sunt omnes gentes, & maxima Hebræorum in illum credentium multitudo (qui enim ex his non crediderunt, numero pauciores sunt illis qui crediderunt, & numeratu faciles:) & Mahomet, quem Musulmani secuti sunt. Præter autem illos tres, qui legem tulerit nullus est. Mosem uero à Deo missum esse, statim ab initio testimonijs comprobatur. Cum enim adhuc in Aegypto esset, fecit signa & miracula magna, & Aegyptum flagellauit, plagas illi inducens terribiles, percussit & sanauit, tum etiam futura ceu propheta prædixit: Quod si populum Dei dimittere uolueris, dimitte: quod si nolis, hæc & illa tibi & toti populo Aegypti euenient. Et Pharaon cum se uerbum Domini facturum esse promississet, à Mose sanatus est, utpote qui potestatem à Deo accepisset. Post hæc uero Moses eduxit brachio potenti gentem Hebræorum ex terra Aegypti, & Pharaonis seruitute. Eos autem insecutus Pharaon, à Mose submersus est in mari rubro cum omni suo exercitu. Deinde in desertis obambulauit annis quadraginta, miracula edens infinita. quin & coram tota Iudæorum gente in montem Sinai ascendit, sic ad illū dicentibus Iudæis: Ascende in montem, & Dei uoluntatem ediscito, nos enim Dei uocem audire non possumus, ne forte moriamur: populus uero stabat procul, à monte, cum tremore adorans Deum cum Mose colloquentem. Moses autem Dei sermonibus auditis, eosdem Hebræis exposuit: & repente, quod dixerat, impletum est. Præterea nunquam per quadraginta hos annos locum mutauerunt citra Dei oraculum. Moses enim loquebatur, & Deus uoce sua respondit, ut scriptura testatur. Multis igitur testimonijs & miraculis instructus, legem Hebræis tulit, & legem ab hoc latam, ceu diuinam, receperunt & uenerati sunt. Secutus hunc est Christus, omnium prophetarum probatus testimonijs. Et Moses quidem testimonium recepit iam octogenarius (tot enim iam annos natus erat, cum à Deo ut Israëllem Aegypto educeret, ordinaretur) Christus autem testimonijs probatus fuit ab ipsa mundi fundatione, & priusquam ille nasceretur. Statim enim Abraham temporibus declarari cœperunt illius testimonia, quemadmodum in superioribus demonstratum est. Iam uerò natus, semel atque iterum Dei patris testimonium accepit. Præterea miracula quoque edidit, non ueluti Moses in Aegypto & deserto, sed ingentia, & omnem superantia naturam, tantoq; illis maiora, quanto Dominus seruo est præstantior, Et post multa ista testimonia, post infinita &
plus

plus quàm naturalia miracula, Euangelij lex promulgata est. coluerūt etiam & amplexæ sunt hanc omnes gentes, & uniuersus orbis, atq; in Christum crediderunt, qui Euangelium dederat.

Mahomet autem quibus testimonijs instructus dogmata sua dedit, & Musulmanis legem suam promulgauit? Nullius certe alterius autoritate, sed sua propria hanc statuit. & hic ipse est, qui de se testimonium fert. In uniuersa enim sacra scriptura nullum de illo extrat testimonium, sed quæ illi contraria sint. Moses enim de Christo ad Hebræorum populum sic dixit, Suscitabit Dominus Deus prophetam ex fratribus nostris tanquàm me. Omnis anima quæ non audiuerit prophetam illum, extirpabitur. Et licet in superioribus de his dixerimus, non tamen pigebit de iisdem denuò dicere. Cum enim Moses propheta dicit, Prophetam suscitabit Dominus Deus ex fratribus nostris: significauit ex Iudæis hunc prophetam oriundum esse. Et hunc audient, aliumq; uenientem non recipient, quin procul ab ipsis exhibebunt. Christus Ioannem Zachariæ filium prophetam, & maximum prophetam testificaturus, dicit: Omnes prophetae usq; ad Ioannem prophetauerunt, à Ioanne uero regnum Dei annunciat. Iam ne intelligis, quomodo Moses Iudæorum populo præcipit, ut unicum tantummodo Hebræorum semine natum prophetam recipiant, alium uero nequaquam? Verū tamen omnes prophetae à Iudæorū populo nati sunt. Christus autē rursus hoc planius exposuit, Omnes prophetae usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt. Quapropter qui Dei & prophetarum testimonio caruerit, & ipsius sacrae scripturae, à Deo nō est. Mahomet igitur cum non habeat sacrae scripturae testimonium, à Deo nō est missus. Christus uero non tantum hoc dixit, Omnes prophetae usq; ad Ioannem, & ulterius non erunt: sed & signum dedit hoc cognoscendi omnibus, dicens, Cauete à pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos uestitu ouium, intus uero sunt lupi rapaces. à fructibus ipsorum cognoscetis illos. Inspiciamus igitur quis legis Mahometicæ fructus sit, & hoc diligenter enucleato elucebit ueritas. Mahomet dicit, Non ueni legem laturus per miracula, sed cum ense & gladio. Et qui nostræ legi, quæ diuina est, non paruerint, morte moriantur, aut tributa soluant, & qui tributum soluant, in fide sua propria permaneant. Quod si Euangelium non iustum erat, sanctum & rectum, merito sane & decenter uenturus erat legislator, qui homines ueritatem & iusticiam doceret. Si uero iustum erat, & sanctum, imperfectum tamen: etiam sic iustū decensq; erat, ut legislator aliquis ueniens Euangelij defectum compleret. Cum autem & sanctum & iustum & perfectū rectumq; dicatur & sit, idemq; de hoc confiteatur Mahomet cum dicit, Euangelium à Deo datum est & sanctum & plenum & rectum, quid nam alio legislatore indigemus? Nihil prorsus. Porro importuna est & inutilis Mahometicæ legis promulgatio. Quod enim per omnia rectum est, nihil habet se rectius, & perfectio nihil est perfectius, nec ipso uero quicquam uerius.

Matth. 11.

Matth. 7.

Verumtamen discussis singulis, inspicimus quid nam legislatoris Mahomet uerba sibi uelint. Non aliud quidem certe, quàm cum se ab omni miraculorum uirtute & poenitentia alienissimum esse intelligeret, suam ipsius occultare uolens imbecillitatem, ne forte aliquando ab hominibus condemnaretur, dixit: Non ueni daturus legem per miracula, sed per ensē, & gladium: quemadmodum etiam in ipsis legis suæ exposi-

tionibus statuit, ne legislatores & haeredes sui cum Christianis disputent. Quod sane non alia de causa fecit, quam ne illorum conuinceretur uanitas. Illud uero, quod legem ense & gladio se daturum promittit, caedes docet & rapinas. Et quis unquam audiuit aliquem hominum ui coactum credidisse? Fides animae & mentis pars est. Et quoniam anima uel mens res sunt nullius seruitio subiectae, quo nam modo Deus, qui has liberas creauerat, tanquam operis sui oblitus legislatorem erat missurus, qui has cogeret? Fides enim uoluntate & electione, tum libertate animae & ipsius cognitione consistit: aliter uero nequaquam. Corpus enim seruit & uincitur, nonnunquam etiam ea quae non uult, facit. de anima uero non sic sentiendum: sed in uoluntate, iudicio, cognitione & electione & in iudicio & ueritate horum, qui credunt illi, Deus est (est enim cordium scrutator) nec personam, sed cor respicit. Et quae bruta animalia per legem naturae non faciunt, ea legibus exigit Mahomet. Quis enim leonem à leone deuorari uidit, aut ab urso ursum, aut à pardali pardalim? Hic uero manifeste homini, ut hominem occidat, praecipit. Et quis tam uanus, ut hunc à Deo esse crediturus sit? Deus enim rapinas & caedes non praecipit. Ad haec scelus sceleris permutatur. Dicit enim, Aut moriantur, aut tributum soluant. Sic enim caedes permutatur auaricia. Non tamen inter hos terminos scelus consistit, sed extenditur longius. Quid enim tanta crudelitate & odio humani generis peius est, ut etiam illos trucidet, qui nihil mali admiserunt? Si enim Musulmanis in bellum profectis, aliquis illorum ceciderit, nequaquam seipsos, ut belli authores, reprehendendos existimant: sed super occisi cadauer singuli tot uiuentes trucidant, quot acquirere licuerit: & quod plus occiderint, eo magis occisi animam putant esse adiutam. Quod si uero homines proprios non habuerit, qui occisi animam iuuare cupit, Christianos ubicunque inuentos emit, eosque aut super corpus occisi, aut super sepulchrum illius iugulat. Et à Deo esse dicitur, qui talia legibus suis statuit. Idem dicit: Qui cum scorto mercede soluta concubuerit, non peccat. at qui uirginē ui uiolauerit, peccat: qui autē cum illa sibi cōsentiente concubuerit, non peccat. Et qui captiuas in bello ceperit, his pro sua libidine nullo prohibēte utatur. Quomodo igitur Deo authore id faciet, qui scortationes & uirginū uiolationes legibus confirmat? Et quod longe sceleratissimum est, his qui iuxta Dei praecepta in hoc saeculo uixerint, illis singulis post obitum ipsorum balnea & domus augustas, mulieres denique & uirgines quam plurimas à Deo dandas fore promittit: & quod idololatrarum Graecorum nominati theologi dicere, nec ausi sunt, nec talia esse crediderunt, haec Mahomet aperto ore legibus suis sancire non erubescit. Hi enim sentiunt, quod qui uitam suam honeste in hoc mundo transegerint, cum post obitum ipsorum, animae illorum pure à corporibus liberatae sint, tunc eos in deorum numerum referri, interque illos fortunatas insulas incolere, & cum illis exultare. Eorum uero qui impie hic uiuentes, impure simul & pollute obierint, animas in obscuros & tenebricosos locos discedere, & in fluuium perpetuis ardentem ignibus.

Et haec quidem idololatrae Graeci tradunt. Mahomet uero, qui se orthodoxon esse, & Deo proximum dicit, huiusmodi absurda & turpia legibus constituit. Minime certe perpendit, quod omnia haec odij, irae, & peccati effectus sint. Siquidem ante Adamī transgressionem, ubi tunc balnea

balnea: ubi domus: ubi mulieres: Post peccatum uero & maledictionem, corpus contra animam instar feræ cuiusdam insurrexit: & cum hæc absoluta Dei consideratione careret, corpus uicît, animamq; à sublimitate & magnificentia sua detraxit, & abduxit in absurdas & uanas corporis concupiscentias et uoluntates: tuncq; anima ceu mancipiū corporalium cupiditatum seruitio tradita est. Si igitur post mortuorum resurrectionem homines, qui iuxta Dei uoluntatem uiuerunt, non possessuri sunt beatam illam uitam, quam Adam progenitor noster ante transgressionem habuit & amisit, sed eandem omnino uitā, quam post maledictionem sustinuit, acquisituri sunt, Væ hominibus illis. Verum hoc pessimum est, quod non modo de misera hac & execrabili uita Mahometis absurda opinio fertur, quam Deum iustis daturum promittit, sed de longe miseriori & turpiori, quam hæc sit quam modo uiuimus. Adam enim post transgressionem, maledictionem & relegationem ex paradiso, Euam cognouit: uerum & hoc propter liberorum procreationem fecit, quos & progeniuit. Ante transgressionem uero, angelicam uitam uiuerunt. Præterea Adam Eua cognita, etiam postea hæc eadem unica erat mulier, & non plures. Non enim unum marem creauerat Dominus, & multas fœminas: nec multos mares, & unam fœminam: sed unum uirum, Adamum: & unam mulierem, Euam. Humano autem genere iam multiplicato, & in lasciuas & iniquas operationes prolapso, grauatus & indignatus est contra ipsos Deus, quemadmodum beatus ille Moses in ueteri Testamento describit, quod scilicet dixerit Deus: Non permanebit spiritus meus cum eis, quia caro sunt. quod nimirum toti carnales & terreni facti essent, non habentes conuenientem ipsis boni memoriam, & quod in lasciuiam penitus incidissent. Tunc dicit ad Noë Deus, Quoniam te inueni iustum in generatione hac, arcam fac ligneam talem, &c. Et fecit Noë arcam iuxta uerbum Domini, & arcam ingressus est cum tribus filiis suis, Sem, Cham, & Iaphet: ingressa est & uxor Noë in arcam, & tres uxores filiorum Noë. Viden' ut à Deo iusti testimonium accipit Noë una uxore contentus: quin & singuli filiorum ipsius singulas, easq; solas, uxores habuerunt, & ab ira Dei seruati sunt, totum uero humanum genus diluuij aquis deletum est. Hoc certe uel planè insipidum docere queat, quod unam eamq; solam uxorem uiro esse conueniat, iustumq; sit mulierem quoque uni soli uiro coniungi. Verum & hoc, ut prædiximus, post transgressionem propter liberorum procreationem factum est. Mahomet uerò manifeste docet, quod ea quæ iustis à Deo tribuitur merces, balnea sint, & singulis uxores plures, domusq; pulchre instructæ. Quomodo igitur à Deo fuisse dicetur, qui talia instituit? Quin etiam uanuse est, qui talia recipit, creditq;, quod ea quæ Dei ira peccatori poena euenit, tempore retributionis in boni & honesti mercedem sanctis iustisq; multipliciter retribuatur. Sed attende his quæ facta sunt. Dicit Moses: Et ingressus est Noe in arcam, & filij eius, & uxor eius, & uxores filiorum illius. Et postea dicit: Et exiuit Noe de arca, & uxor eius, & filij illius, & uxores filiorum illius. Atque in introitu quidam dicit: Ingressus est Noe, & filij eius, & uxor illius, & uxores filiorum illius. In egressu uero non sic, sed, Egressus est Noë, & uxor eius, & filij illius, & uxores filiorum illius cum eo: non aliud nimirum hac loquendi figura innuens, quam quod iustum æquumque sit, uirum unam

habere

Gen. 6.

habere uxorem. Verumtamen tempus aliquando incidit, ut etiam ab illa abstineri conueniat. Cum enim Moses inquit, Ingressus est Noë in arcam, & filij eius: filios illius ceu murum interposuit, ipsum Noë ab uxore sua separantem. Dum uero rursum dicit, Egressus est Noë & uxor illius: significauit, quod ab hinc nihil impediatur, quo minus uxori suæ coniungatur. Eadem etiam ratio est filiorum illius, & uxoribus illorum. Porro & ipse Moses in montem Sinai ascensurus, Iudæos sic compellat: Purificate uos ipsos singuli usque ad tertium diem, lauentes uestimenta uestra, & uxorem ne tangatis. Quin & ipse Adam cum Euam uidisset, dixit, Hæc est os de ossibus meis, & caro de carne mea. Et propterea derelinquet homo patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Considera igitur quomodo post peccatum demum & stoliditatem hominum, polygamia increuerit. Adam enim non dicit, Et erunt multæ mulieres cum uiro in carne una: sed duo, hoc est uir & mulier. Vna uero & plures inter se pugnant. Quamuis autem legislator Moses singulis Iudæorum uxores plures concesserit, in temporis successionem illud permisit: quemadmodum & in animalium sacrificijs factum est, ut eos ab impura filiorum cæde & oblatione abduceret. Sicut uero Christus adueniens animalium sacrificia prohibuit, legis scopum implendo: ita etiam uxoribus pluralitatem sustulit. Mahomet uero hic loco temperantiam intemperantiam legibus suis constituit, non in hoc tantum seculo, sed in futuro etiam hæc ab ipso Deo cum multo scenore rependi docens. Et uidere in illo licet illud Dauidis oraculum: Laudatur peccator in concupiscentijs animæ suæ. Et iniquus benedicitur, id est laudatur & celebratur, ab illis qui adulantur illi, & scelus ipsius irritant, & qui nec sensum quidem morbi propter silentium possunt habere: propterea etiam ille incurabilis existit. Quod enim morbi sensu caret, medicinam non quarit, nec admittit. Et hoc omnium atrocissimum est, cum malicia laudatur, nec malitia esse creditur. Mahomet enim, de quo sermo est, hominum uoluntati et uoluptati in primis studuit, & secundum has docuit, ut uoluptatis uir quam plurimos stultorum attraheret. Insuper, num soli uiri Deo curæ sunt, tanquam creaturæ ipsius, mulieres uero nequaquam, cum non sint Dei figmentum? Numque igitur uiri tantum talibus à Deo acceptis bonis fruuntur, mulieres uero nullis omnino? Quandoquidem autem una creatura est uiri & mulieris, idemque homo est omnis homo, sique omnes simili ratione iudicandi sunt, & simili ratione recepturi, qui quidem honeste uixerunt, bona: qui uero male, iram Dei, repulsam poenamque: omnino manifeste constat, omnes homines idem iudicium subituros, tam uiros quam mulieres, cum una eademque horum natura sit: eodem etiam modo omnes iuxta opera sua, quæ patrauerunt, uel bona uel mala sunt recepturi. Restat igitur, quod & iustum & decorum est, ut mulieres eadem, quæ uiri, accipiant. Et quemadmodum unicuique, qui honeste uitam suam transegit, iuxta Mahometi leges mercedis loco multæ mulieres retribuntur: sic dentur etiam singulis, quæ honeste uixerunt, mulieribus plures uiri. Quod si hoc tanquam absurdum reituit, eadem mente & iudicio de uiris quoque illum sentire & iudicare conueniebat. Præterea plures illi uiri unice dati mulieri, uel laudis gratia illi dantur (quod scilicet honeste uixerint) uel damnationis. Quod si ceu honeste uira sua functi sic remunerantur, cur his non plures datæ sunt mulieres? benefi-

beneficij & mercedis gratia, ut dictum est: sed potius uiris multis mulier una: Si uerò illud ceu condemnatis contingit, hæc eadem sanè beneficia laudis, & bonæ retributionis domicilia sunt, ueluti Mahomet enarrat. Quod idem de multis mulieribus unī uiro datis sentiendum est. Si enim uiris datur ceu damnationem merita, cur in easdem hæc conferuntur beneficia? Si autem laudem meruerunt, cur unī uiro multæ tribuuntur? Et quid nam hac confusione est absurdus, & magis deforme? Vides ne in quot absurda uel inuitus incidit, qui à uia uera aberrauit? Sed minime hæc ita sunt: non sunt, inquam, hæc. Quæ enim sanctis exoluitur retributio, nō in delicijs uersatur, potationibus, balneis, et mulieribus, quæ omnia peccati & iræ fructus sunt, ut dictum est: uerum retributio hæc sanctitas est, puritas, & uita angelica, gaudium & hilaritas, & exultatio, quam oculus non uidit, & auris non audiuit, nec in cor hominis unquam ascendit. Vides itaque fructum legislatori huic ex sua lege prouenientem. Cognoscitur autem à fructu operum ratio illius, aut non? Et quis tam stupidus & excæcatus, ut hæc quæ dicta sunt non intelligat? Quomodo igitur Deum authorem referet, qui huiusmodi statuit? Et de his quid nam pluribus opus est?

De nomine uerò Mahomet, scripto in dextra throni diuini parte, quid opus est uerborum apologiam contexere? Prudentes enim prudenter de hoc iudicabunt: stulti uero & stupidi, ut uoluerint. Non tamen, quasi nostri sermonis obliti, de Mahomete hæc quæ dicta sunt conscripsimus. Dixi enim, quod huius meæ ad te Apologiæ finis non sit, Musulmanos impugnare, & quæcumq; absurda, perniciofa malaq; dicant, faciantq; proferre: sed ut ostendam tantummodo, quod sine omni ratione & inique Christiani à Musulmanis accusentur: quod etiam fecimus. Quod si interim quædam de Mahometè diximus, ipsius rei argumentum nos dicere coëgit. Quandoquidem si de absurdis doctrinæ suæ scribere instituissemus, multa hic nobis dicenda essent. Quod uerò Christus de Mahomete sermonem non habuerit, nec in Euangelio nomen illius fuerit inscriptum, sufficienter à nobis in superioribus dictum est: sed & ipsa ratio hoc manifestius comprobabit. Quæcumq; uiderunt apostoli & discipuli Christi, & quæcumq; ex ore illius audiuerunt, hæc & literis prodiderunt, & docuerunt. Ex illis itaq; Christi discipulis quatuor conscripserunt Euangelium. Vnus quidem Matthæus nomine, qui Hebraica lingua illud descripsit, in Palæstinæ institutionem, & Hierosolymæ, partium que Affricæ. Alter uero Marcus, Latino idiomate conscriptum uulgauit in Achaiam, Italiam et Romam, quin etiam in omnes gentes occidentales. Tertiū Lucas lingua Græca usus est, quod in Asiam, Aethiopiam, Persiam, Indiamq; euulgatum est, & Arabiam. Quartus uero Ioannes, etiam ipse Græcis literis usus, Euangelium conscripsit, quod in Europæ aliquot partes diffusum est, & in insulas aliq; loca à Græcis habitata. Sic inquam, Euangelium dispersum est in mundum uniuersum, non ui & necessitate, non gladio & ense, sed apostoli cum charitate, mansuetudine & humilitate uerbum Dei prædicauerunt. Et contrario omnino modo res successit. Apostolis enim percussis & colaphos passis, calumnia pressis, et in persecutione simul docentibus prædicatio illorū nō intercudit: sed quotidie crescebat & augebatur Christi Euangelium. Quin & hi ipsi, qui magno studio & labore in hoc incumbabant ut Christi nomen occultaretur, ne quis homi-

num

num confiteretur illum Deum esse, & ut mortis supplicium subiret qui hoc faceret, hi ipsi inquam, ueritate cognita illi adiuncti sunt, eamque coluerunt, alij quidem ab apostolis, alij ab horum successoribus & discipulis edocti, & crediderunt Christum esse uerum Deum, & Dei uiuentis filium: quin etiam dolore & fletibus prosequerantur anteaotos dies, quibus in tenebris & Satanæ erroribus ambulauerant. Deus autem benignus et misericors, ipsorum suscepit poenitentiam, ipsosque Christiani nominis persecutores pastorum officio dignatus est, & doctores præconesque Euangelij & nominis sui fecit. Omnes etiam Euangelium recipientes, describebant illud singuli, legebant, discabant, & in illo instituebantur, colebantque quæ in eo erant scripta, tum denique summo studio ignaros horum erudiebant. Et hoc modo Euangelium in orbem uniuersum dispersum est, omnesque illud habebant totius terræ incolæ. A Christi temporibus itaque usque ad ea quibus docere coepit Mahomet, anni elapsi sunt plus quingentis. Quis uero post Euangelij cognitionem intra quingentorum annorum spacium ausus fuisset expungere Mahometis nomen ex Euangelio, si modò in illo scriptum inueniebatur? partim quidem, quod qui unam tantum dictionem uel addere uel demere ausus fuisset, post hac Christiani nomen amisisset: partim uerò, ut demus impium quandam aliquam Euangelij dictionem expungere ausum fuisse, num uniuersum orbem unius ineptias secuturum fuisse putabimus? Nequaquam. Hinc igitur elucet, Mahometis nomen nusquam in Euangelio descriptum fuisse. Præterea si Mahometis nomen Euangelij libris inerat, illum sanè Christus uel bonum, uel malum esse fuerat testificaturus. Si bonum, recepturi hunc certe erant omnes reges terræ, omnes præsides, omnes Christiani, eum nimirum qui Christi testimonio esset comprobatus, ut scilicet illius etiam utilitate perfrueretur. Si uerò malum dixit, retinissent nimirum illius signa et indicia, et ne ab hoc læderentur custodiissent. Quod si igitur uel ut bonum recepturi, uel ut malum auersaturi, non eiecisset uniuersus orbis ex Euangelio Mahometis nomen, etiam hinc apparet huius nomen in Euangelio scriptum non fuisse. Porro nemo est qui alteri, priusquam is natus sit, inuideat. Quis igitur Mahometem inuidia esset persecutus, priusquam is nasceretur? Nemo prorsus. Et licet aliquis post natiuitatem illius hunc inuidia esset persecutus, num totus orbis unius contra Mahometem inuidie erat subscripturus? Et quis tam imprudens, ut hoc non impossibile fuisse iudicaret? Quare etiam hinc colligitur, Mahometis nomen in Euangelio non fuisse descriptum. Præterea si quidem dicerent Ismaëlita, quod in solo Euangelio Mahometis nomen scriptum inueniretur, quodque illud Christiani eraserint, sufficientes essent hæc, quas diximus, demonstrationes ad ueritatem comprobandum, et illorum refutandum mendacia. Cum uerò addunt, illud etiam in ueteri Testamento à Mose conscripto extare, quomodo illud expunxerunt Hebræi? Illic etenim ne signum quidem de Mahomete inuenitur. Considera igitur qua fronte Musulmani dicant Christianos nomen illius inuidia motos ex Euangelio expunxisse? Hebræi uerò quam ob causam idem fecerunt? in circumcisione quippe, & in alijs quibusdam, cibus uidelicet alijsque ritibus, Musulmani cum Hebræis conueniunt. Nunc igitur uel hinc quoque constat, quod nec in ueteri Mosis testamento, nec in Euangelio, Mahometis nomen contineatur. Et hæc quidem hætenus: sufficiunt enim hæc, ut uel stupidissimum in ueritatis cognitionem inducant,

Inter

Inter alia uero omnia etiam in hoc Christiani à Musulmanis accusamur, quod spernentes legem à Mose latam, accusationem mereamur, cum tamen nos accusatione digni, Musulmanos accusamus summis celebrandos laudibus. Num itaq; laudandi sint Musulmani, seu minus, singulatim in superioribus demonstratum est. Sed agendum de nobis ipsis nunc uideamus. Num soluta est à nobis Mosis lex? Quin potius ab Euangelio confirmata est, & id quod in lege infirmum erat & impossibile, hoc Euangelium compleuit. Omnis enim sermo, omnis scriptura, omnis actio cum fine certo dicitur, scribitur, & fit: & quemadmodum omnes fructus præcedit flos, ita omnium actionum dux est destinatus finis, apud cordatos homines. Et nunc diligenter, quæ dicuntur, considera, quomodo Adam nimirum à Deo formatus sit, & in paradysum collocatus, è quo propter diuinæ legis transgressionem extorris et exul factus sit, & maledictione à Deo suscepta & damnatione ut in eam terram redeat, è qua sumptus est, condemnetur. Quod sic euenisse uidemus. Mortem enim subiit, & defunctus in inferno detinebatur. Verumtamen opera diaboli totum genus humanum, & uniuerſi simul inciderunt in facinora lasciuia & illicita: & hoc perniciosum illis erat, quod relicto cultu creatoris coeli & terræ, & Dei factoris sui, seducti diabolum coluerunt, & idola, ut in superioribus diximus & demonstrauiſmus. Deus uero misericors, nequaquam uoluit creaturam suam ulterius diaboli tyrannide premi: hominemq; saluari uoluit. Quoniam uerò is ut sui iuris et liberi arbitrij sit, à Deo conditus est, nec ablatum ab ipso est antea illi concessum liberum arbitrium, sed semper liberum habens arbitrium permanſit: uoluit saluare Deus hominem, sed tamen sua ipsius, hominis scilicet uoluntate & arbitrio, nō ui & necessitate, ut Mahomet prædicat. Cum uerò omnes homines diuturno planè morbo lasciuia, & plus quàm naturalium uitiorum & idololatriæ laborauiſſent, ab eo tempore impossibile erat eosdem facile à tam diutino morbo liberari. Cœpit igitur Deus instar peritissimi medici paulatim curare genus hominum, Hebræorumq; gentem boni huius initium constituit, præcepitq; uni hominum iusto & sancto, Mosi scilicet, ut ex Dei oraculis exorsus Hebræorum gentem institueret: quod & fecit. Quoniam uerò omnia quæ lege & Euangelio continentur, huic meæ Apologiæ particulari inferere non facile licet, particularia tamen quædam ex his in medium afferemus. & quemadmodum ex uno calice omne quod in dolio est, uinum dijudicatur: sic ex his singularibus, quis nam legis & Euangelij scopus sit, cognoscere poterimus, & num alterum contradicat alteri. Diligenter itaq; his quæ dicuntur attendito. Moses dicit, Non occides: Dicit Christus, Qui irascitur fratri suo ignis poenam subibit. Et Moses quidem dixit, Non occides: Christus uerò, Nō irascaris. Nouisti igitur, quod primò quidem sanguinis, qui circa cor est in homine, efferuescētia oboritur, qua homo incitatur ad iracundiā, ex quibus & ipsa cædes sequitur. Qui uero ratione animi æstum refrenauerit, si non ad iram cōmotus fuerit, quomodo in cædis crimen inciderit? Et Moses quidē dicendo, Nō occides, hominem à malo & ipso peccato absterruit, ipsum uero non reddidit perfectū. non enim hoc homini multū profuerit, si à malo abſtineat, nisi etiam bonum operetur: Quapropter Christus non dixit, Non occides: sed, Quicumq; iratus fuerit fratri suo, &c. radicatus ipsum crimen euellens. Et lex quodammodo fructū aufert (cædes enim ire fructus est) Christus uero ipsam peccati arborē extirpat, id est animi æstum et iram. Et Moses quidē dicens, Non occides, in hoc cōstitit, nec ultrò progres-

sus est. Christus uero non sic: sed cum dicit, Quicumq; irascitur fratri suo obnoxius est gehennae ignis: sic addit, Cum obtuleris munus tuum ad altare, & illic recordaris quod frater tuus aliquid habeat contra te, relinque munus tuum coram altari, & abi primum & reconcilieris cum fratre tuo, & tunc reuersus offer munus tuum: charitatem fratris sacrificio utiliore iudicans. Et sanè non dixit, Si tu habueris aliquid contra fratrem tuum (hoc enim antè prohibuit) quid igitur? Si habuerit frater tuus contra te. Non enim hunc modo à malo absterruit, sed & fratrem curari praecepit.

Dicit in lege Moses: Non peierabis, sed reddes Domino iuramenta tua. Periurium prohibens, iuramentum concedit. Christus autem in Euangelio: Ne iures omnino, sed sit uobis ita ita, & non non: quid nam innuente hoc uerbo? non aliud quàm ut ueraces simus, & fide digni, & ut loco multorum iuramentorum uerba nostra talia sint quae fidem possint mereri. Et sanè qui iurat, uel uolens uel inuitus, iurando potest fallere aut falli: qui uero in uniuersum non iurat, periurij periculum effugit.

Moses idem dicit, Oculum pro oculo, dentem pro dente: nec aliud respicit quàm ut timore contentiones & pugnas mutuas prohibeat. Christus autem in Euangelio: Quicumq; tibi alapam inflixerit in dextram maxillam tuam, obuerte illi & alteram. & qui te in iudicium uolet rapere, & tunicam tuam tollere, dimitte illi & pallium. Et quicumq; te adegerit ad milliare unum, abi cum illo duo. Nunc itaq; te interrogo, utrum ex duobus mandatis istis legislatoris finem plenè attingit, num scilicet ut prohibeantur, quin potius ut omnino tollantur mutuae lites, contentiones & pugnae? Euangelica haud dubie. Si quis enim propter ultionem oculo suo altero priuetur, aut dente, non ne ulciscitur, & temporis occasione id permittente alteri nocet, uel ad minimum irascitur, & iniuriarum memor est? Haud dubie. Qui uero paratus promptusq; ad hoc fuerit, & hoc studuerit semper, ut si quis illi alapam infligat, non modo sustineat à fratre illatam sibi iniuriam, sed cum humilitate alteram illi alapam obuertat: et cum re sic gesta huius philosophiae studiosus fuerit, et percutientem sustinuerit, non ne sustulit hic & deuicit omne uitium, omnem contentionem & iram? Num hic ne, uel ipsa lex legislatoris finem propius attigit? Non ne diabolus letali afflixit uulnere, patrem pugnae & offendiculorum? Diabolus enim coelo eiecit fastus, cum angelus esset, deinde inuidia & odium. In diabolo enim ne uestigium quidem est charitatis. Non tamen in homine solummodo diaboli odium inuenitur: sed & daemones inter se mutuò alter alterius perditionem & exitium concupiscit. Propter inimicitiam uero & odium, quo in homines laborant, pacem inter se habere uidentur. Et quemadmodum inimici ira mutua inter se concertant, alterq; alterius quærit perniciem & interitum. si uero in alios hostes iidem inciderint, omisso bello illo mutuo & intestino, cum illis congregiuntur: deinde uero rursum alter alterius mutuam perniciem sitire deprehenditur. Talis est etiam ea quæ inter hos putatur esse coniunctio & concordia. in hominum enim perniciem, non uero & integro animo contrahitur. Vbi enim ueritas apud mendaciorum patrem locum habeat? Homo aut, qui alterius alapam sustinuerit, non ne facinus diabolo prorsus contrarium patrauit? Non ne coram fratre suo humiliatus est? imò magis coram Deo? Nonne fratrem dilexit, & propter charitatem fratri exhibitam diabolum confudit? Et quis tam insipiens ut de his dubitet? Et qui ad hæc promptus talia dixerit & fecerit, quomodo fiet ut cum altero contentiones misceat?

Dicit

Dicit Moses, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Quid nam hæc legislatoris uerba aliud quam ueritatem uolunt constituere? Quid uero Christus, Si dilexeritis eos qui uos diligunt, quæ nam uestra gratia est? Diligite inimicos uestros, Benefacite odio uos habentibus, & orate pro his qui uos execrantur. Quæ nam ex his legibus charitatem constituit? Vetus ne an Euangelij lex? Illa enim post amicorum dilectionem propter multorum infirmitatem concedit quodammodo odium contra inimicos. Christus uero cum dicit, Diligite inimicos uestros, & orate pro illis: odium omnino ex homine sustulit. Qui enim hostem suum diligit, & pro illo orat, quomodo amicum aut alium hominem odio habebit?

Lex dicit, Non mœchaberis: Christus uero non sic, sed, Quicumque uiderit mulierem ad concupiscendum illam, iam adulterium cum illa cômiserit in corde suo. En diligentia legis considera. Non legem modo prohibuit, sed etiam lasciuum oculum, & ipsum quodammodo animi affectum. Qui enim seipsum usque ad oculi commotionem custodierit, quomodo in adulterij crimen incidet? Quemadmodum uero brutis animalibus his quidem ultricia, illis uero defensoria & protectoria arma data sunt, ut leonem quidem ira & robur, apro dentes, boui cornua, lepori uero cursus celeritas, idemque caprea & ceruo: omnibus autem simul sensus quidam datus est, quo noxia omnia & uenenatos cibos auerferantur, utiles uero appetant: sic & homini omnium loco mens data est, quæ diiudicare potest bonum à malo: & ab illis quidem abstinere quæ animam ledunt, utilia uero & salutaria appetere. Quod si uero forte carnali cupiditate & diaboli affectu in animum cogitatio quædam incidit indecens, caprea uelocior turpem cogitationem effugere potest. Et si odio satanae cogitatio hæc illum infecuta fuerit, animi zelum & feruorem sibi à Deo datum possidet in suum commodum: quo leonis aut ursi instar sese defendit, cogitationem hanc hostisque bellum conculcare & extirpare concupiscit. Homo autem non custodiens sanum illud diuinæ gratiæ donarium, in illicitas & absurdas actiones incidit, quemadmodum in superioribus copiosius enarrauimus. Deus autem saluare uolens suam creaturam, hominem scilicet, legem Mosaicam misit, ceu ducem quendam & præceptorem. Et quem admodum teneris adhuc infantibus cibus solidus non datur, sed tenerior & concoctus facilis, paulo post autem solidior, hinc rursus solidior alius, tandem etiam cibus perfectus: & ut imperfecta adhuc cognitione rerum præditi nondum philosophiæ disciplina præscribitur, sed primo quidem literarum elementa traduntur, & paulo post harum coniunctio & syllabæ: puero autem per ætatem & incrementum ad perfectiorem ætatem progressio, etiam philosophiæ arcana proponuntur: sic eadem mihi & legis ratio uidetur. Propter hominum enim infirmitatem lex ad manuductionem boni data est, non quidem ut hominem perfectum reddere possit, sed quemadmodum in sublimi scala primus gradus nos à terra attollit, nec tamen hoc ad summum scalæ ascensum sufficit, nisi multi simul superati sint propter altitudinem & sublimitatem: ita etiam in ueteri lege contingit, sancta quidem & iusta & à Deo lata (unus enim idemque Deus est, qui et legem et Euangelium promulgauit) sed tamen propter hominum infirmitatem lex data est, pædagogum agens, et illos à terra subducens quasi in primū scalæ gradum, hoc est abstrahens illos à multis & ingentibus uitijs, et à terra in qua uolutabantur: non tamen illos ad scalæ summitatem perducere potuit. Euangelium uero hominem eue-

xit, & in summum collocauit scalæ fastigium, quod ad cælum usque pertin-
git. Quod enim in lege infirmum erat & impossibile, Euangelium impleuit.
Sicuti demonstratum est. Dominus enim in Euangelij sic ait, Non ueni ut
legem destruam, sed ut impleam. Ante Euangelij enim tempora simul co-
gnoscebatur qui nam uitiorum multitudine esset obrutus. Post huius uero
annunciationem, libere sese uirginitatis politia protulit, & innumeri ex ho-
minibus uirgines inueniuntur & muliebris & uirilis sexus. Cesso tamen de
his dicere propter nimiam uerbositatem. Plurimi enim Christianorum uitā
agunt angelicam. Nouisti ne autem nunc quomodo una eademq; lex sit illa
à Mose lata antiquitus, & quam Christus in Euangelio tulit? Et quemadmo-
dum rex aliquis missis seruo suo nummis quinq; dicit illi, negociare & ope-
rare cum his quamdiu peregre abfuero. Hic uero gratijs actis accipit, et nego-
tiatur. Cum uero denuò peregre profectus fuerit rex, eidem seruo alios cen-
tum tradidit, nec propterea quinq; his ille priuatus est: sed nomen quidem
quinq; nummorum defecit, nihilominus tamen hi quinq; multipliciter in
ipsis centum cōtinentur: et cum centum nummorum numerus nominatur,
necessariò cum his coniunctus est & unā intelligitur ipsorum quinq; nume-
rus unā cum centenis: sic, inquam, in lege & Euangelio contingit. Lex qui-
dem abrogata dicitur, citra controuersiam tamen in ipso Euangelio contine-
tur ipsius legis finis, & multipliciter in hoc operatur, quemadmodum paulo
antè diximus. Et hæc quidē abrogata est non ceu mala, sed ceu inutilis, quod
præfens tempus attinet, nec usum habens aliquem. Et quemadmodū in den-
sissimis tenebris mediā nocte luna exorta tenebrarum profunditatem quasi
attenuat, aërem tamen non omnino dilucidum reddit: sol uero exortus in
tantum uniuersum orbem illuminat, ut etiam minimus in aëre puluisculus
per solis radios conspiciatur. & luna quidem insitum sibi propriumq; lu-
men non amisit, disparuit tamen & oblecta est, propter solis splendorem: sic
etiam in ueteri lege & euangelio contingit. Lex enim uetus idololatriæ qui-
dem tenebras depulit, non tamen in uniuersum illuminare & absoluere po-
tuit hominum animas: Euangelium uero illuminauit, docuit, absoluit, & ho-
mines in cælum euexit, paradisiq; quam progenitor Adam amiserat, gra-
tuitò cōcessit. Et quis tam infelix, ut Euangelio relicto ad legem reuertatur,
& quasi denuò ceu infans lactis nutrimentum concupiscat, nec instar uiri ci-
bum solidiorem? uel quis ceu puer literarum elementa requirat, & non po-
tius ceu absoluta prudentia præditus philosophiam? Vel quis solari lumine
repudiato, lunarem amplectatur? Mihi sanè ea quæ scripsimus sufficere ui-
dentur, ut facile, quicunq; uoluerit huius rei ueritatem cognoscat, quin & tu
ipse. Si autem fortassis adhuc propter sacrificia, circūcisionem, sabbati ocium,
& ciborū discrimen ratio tua dubitat & uacillat, minime tamen hoc fieri con-
ueniebat, cū de maximis illis & necessarijs sufficienter dixerimus: uerumta-
men etiam de his, ut & reliquis, breuissime differamus.

Homines, ut supra diximus, humanas idolis uictimas immolabant, nec
alienigenas tantum, sed etiam proprios liberos. Et quemadmodum lignum
tortuosum integram & nimiam inflexionem sustinere non potest, sed illud
paulatim principio artificis arte & opportunitate ab inæqualitate priore im-
mutatur, deinde omnino in rectum extenditur ceu regula aliqua: ita etiam
in sacrificijs factum est. Concessit enim Deus primo tauros immolari, oves
& hircos, ut illos ab impijs hisce hominū immolationibus abduceret. Quid
enim

enim his deterius & iniquius? Hæc tamen concessit Deus, ut paulo post & ipsa abrogaret, & homines in notitiam sacrificandi laudem induceret. Sic enim per Dauidem Deus locutus est: Non suscipiam ex domo tua vitulos, neque de gregibus tuis capellas. Num edam taurorum carnes, & hircorum sanguinem bibam? Offer Deo sacrificium laudis, id est hymnum oris tui cum sincero & recto corde: & redde Domino vota tua, & inuoca me in die tribulationis tuæ, & eripiam te, & glorificabis me. Et hæc tanquam sub Dei persona dixit, auersantis animalium victimas. Per seipsum autem ad Deum sic dicit: Quoniam si uoluisses sacrificium, dedissem tibi. Holocausta non comprobas. Sacrificium Deo, spiritus contritus. Cor contritum & humiliatum Dominus non despiciet. Viden' quomodo in omni negotio à summo ad infimum tandem prophetæ locuti sint? Si igitur de sacrificijs dilucide dixerunt, quod Deo non grata sint, sed temporanea quædam concessio, iam post inutilem animalium oblationem sacrificatur & cantatur per os & labia ex puro & sincero corde, quod & factum est. Qui enim ante idololatram, tyranni & persecutores Christi fuerant, qui Christum ignominia affecerant, conuersi doctores & præcones orbis facti sunt, & pro nomine Christi occubuerunt, seipsos proponentes formulam eorum qui in Christum credunt, ut dictum est. De circumcisione autem copiosius in superioribus diximus. Verumtamen etiam nunc sic dicimus. Circumcisio cordis est circumcisio, non carnis. Abundantiam enim cordis circumcidere debent singuli, non carnis. Abundantia enim cordis peccatum est, quod conciliauit diabolus & homo propter uoluptates. Quod uero Deus in homine fecit, non est superuacaneum. integrum enim est, & bonum, & abundans est nihil. Si itaque homo cordis abundantiam circumciderit, id est peccatum, hic reuera uere circumcisus est. Si autem peccato obnoxius fuerit, & carne circumcisus, uana & inutilis est huius circumcisio. Sed & Moses sic inquit: Hodie itaque circumcidite duritiam cordis uestri, & ceruicem uestram ne induretis amplius. Dominus enim Deus uester, hic Deus deorum est, & Dominus dominantium. Deus magnus & fortis. En qualem Moses circumcisionem faciat? Non carnis certe, sed cordis. Verum & martyr Christi Stephanus cum Hebræis disputans dixit, Duritiam ceruicis & incircumcisi corde, qui recepistis legem, & non obseruauistis eam. Sabbathum uero non casu aut fortuito institutum est, ut homines eo die otiosi desiderent (otium enim per se uitio habetur) sed ut Iudæi omnino ab ijs quæ uitam attinent uacantes, spiritualia curarent. Et in hunc finem institutum est, ut sabbato quidem uacarent à curis uitam spectantibus, in concionem uero ardenti studio & cura abirent. Et clare constat, quod sacerdos in sabbato duplicem laborem absoluebat, et duplices oblationes immolabat. Iudei autem etiam hoc neglecto uoluptatibus magis studebant et delicijs. Quapropter & propheta increpans illos, dixit: Vae abeuntibus ad diem malum, qui appropinquatis & contingitis sabbata ficta. Et Iudæis quidem, ut diximus, sabbatum institutum est, ut à curis uictum spectantibus uacantes, ad conciones sacras studiose conuenirent. Christianis uero non similiter, utpote cum quotidie ad conciones & preces ipsis conuenire solenne sit. et sic laboratur ut hi quidem plus, illi uero minus singulis diebus orerent. Et quemadmodum in omnibus præceptis lex minimum illud & imperfectum exposuit, Euangelium uero uniuersale illud & totum: ita etiam in Sabbato fieri uidemus. Lex quidem sabbatum constituit, ut conciones adirent. Euangelium

Deut. 10

Act. 7

uero quotidie hoc fieri uoluit, idque non semel tantum in die, sed millies, si cū libuerit. Quod si uolueris, dicam id dilucidius. Iudæis ad Christum sabbato apportantibus magnam infirmorum multitudinem, claudorum, cæcorum, aridorum, paralyticorum, demoniacorum, aliorumque varijs morbis laborantium, omnes eadem ipsa hora sanauit. Iudæi uero inuidia & ira pleni, cum aliud quod Christo obijcerent non haberent, dicunt illi, Non licet tibi hoc facere sabbato. Quin & Pharisei uidentes Christi discipulos sabbato spicas uellere & comedere, dixerunt eundem sermonem. Quid uero ad hos Christus? Annon legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & qui cum eo erant? Quomodo ingressus sit in domū Dei, & panes propositionis comederit, & dederit his qui cum eo erant in die sabbati? Sabbatum enim propter hominem factum est, & non homo propter sabbatum. Sed & alia quædam est sabbati ratio. Sex diebus Deus creauit omnia, & septimo quieuit ab operibus suis. Tum & Christus in sepulchrum depositus, sabbato quieuit. in parasceue enim laborauit: latroni enim salutem dedit. die uero dominico rursum operatus est, suscitando primum, ut Deus, proprium corpus, & multorum aliorum: deinde & apostolis apparens, confortauit illos, & cum his alios multos apostolos. Et quod septem exactis seculis, id est annorum septem millibus à creatione mundi, uniuersalis omnium hominū quies futura sit. Eò usque enim omnis actio tam bona quam mala extenditur: tempore autem illo resurrectio mortuorum & iudicium operum futurum est, & singulorū iuxta opera sua retributio. & hos quidem qui impie uixerunt, æterna manet damnatio: pios uero bonosque, uita æterna, paradysus & bona que plurima, quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt. En igitur quis oculus illius sabbati finis sit, & quomodo errauerint ac adhuc errent, ueluti in omnibus alijs, miseri & stulti Iudæi.

De cibis uero ipsa ueritas sic se habet. Omnia quæ fecit Deus, ualde bona sunt: & si bona sunt, quomodo legislator ea pro malis & reijciendis erat iudicaturus? Cum Deus ad illos dicat, Ecce dedi uobis omnia ad comedendū, ut herbas campi. Sed cum in deserto moraretur immorigera & ingrata Iudæorum gens, singulis diebus manna à Deo missum accipiebant: ceterum contra Mosem, imò ipsum Deum murmurabant quotidie, & suillas Aegypti carnes appetebant, quas antea comederant, & infinita alia (in primis tamen præ alijs suillarum carnum desiderio tenebantur.) Hac igitur de causa interdixit his legislator Moses, ne his uescerentur, ut eos ab omnibus Aegypti cupiditatibus abduceret. Sed de his ipsis audi. Quod enim uniuersus mundus in idololatriæ tenebras & barathrum inciderit, manifeste constat: in primis tamen omnium Aegypti omnia ferè animalia adorabant, & deorum numero ascribebant. & quæcunque hi tanquam Deos uenerabantur, hæc Moses legislator immolare iussit: e uolatilibus quidem turturem & columbam, e quadrupedibus uero bouem, ouem & capram. sed porco uesci prohibuit, quoniam huius cibus magni erat precij apud Aegyptios simul et infelicissimos Iudæos. Moses igitur ipsis immutare uolens Aegyptiorum ritus, ea immolare iussit quæ Aegyptijs pro dijs erant, ut intelligerent se frustra hæc colere & uenerari. Quæ uero chara habebant, & magni faciebant, cibi gratia, illorum esum interminatus est: in primis tamen suillarum carnum, propter insatiabiles harum cupiditates, ut dictum est. Christus uero nihil e cibis prohibuit, nec etiā apostoli, horumque successores. Quod si uero aliqua

aliqua animalia sunt à quibus Christiani abstinent, hoc simpliciter diutinae consuetudinis & propriae uoluntatis gratia faciunt, non propter doctorum & Euangelij traditionem. Vetus enim lex hasce observationes habebat, Euangelium uero nequaquam: sed omnia in uniuscuiusque potestate & arbitrio sunt constituta. propter diutinam uero, ut dictum est, consuetudinem à quibusdam animalibus abstinent, nec illis uestiuntur: quemadmodum qui penes nos sunt Monachi, ab omnium carnum esu abstinent, non quod has impuras & reiiciendas esse arbitrentur, sed uitam (ut dictum est) augustiorem sequi cupientes, & reipub. habere longe sublimiorem propter corporis sui tolerantiam carnibus abstinent. Et ecce ex his quae de lege scripsimus, iudicare potes, legem Euangelio contrariam non esse, nec Euangelium legis omnia enim haec sibi consentiunt. Legis uero infirmitatem Euangelium compleuit. Si enim lex perfecta fuisset, nequaquam sic per Ieremiam prophetam dixisset Dominus: Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & constituam super domum Izrael & domum Iuda foedus nouum: non secundum foedus quod pepigi cum patribus ipsorum, in diebus cum apprehenderem ego manum ipsorum, ut educerem eos de terra Aegypti: quoniam ipsi non perstiterunt in foedere meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quoniam hoc est foedus quod statuam domui Izrael post dies illos, dicit Dominus, Dabo leges meas in sensus illorum, & in cor ipsorum inscribam eas, & ero ipsis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Nec docebit unusquisque proximum suum, et quilibet fratrem suum, dicens, Cognosce Deum: quoniam omnes cognoscent me, à minimo ipsorum usque ad maximum illorum. Quoniam propitius ero iniquitatibus illorum, et peccatorum illorum & delictorum non amplius recordabor. Attende diligenter ad ea quae dicuntur. Dicit Deus, Ecce dies ueniunt, et constituam super domum Izrael et super domum Iuda foedus nouum. Dicendo, constituam foedus nouum, ostendit primum illud esse imperfectum, futurum uero illud fore perfectum. Cum item nouum dicit, ostendit alterum illud esse uetus, cuius nullus sit usus. Quin dilucidius adhuc dixit, Non secundum foedus, quod pepigi cum patribus illorum, quoniam non perstiterunt in foedere meo, & neglexi eos, dicit Dominus. Ommino autem hinc elucescit, quod uetus quidem foedus abrogauit, nouum uero gratuito concessit. Sed adhuc clarius de hoc locutus, sic dixit: Ero ipsis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum, & omnes cognoscent me à minimo ipsorum usque ad maximum. Quoniam propitius ero iniquitatibus ipsorum, & peccatorum illorum delictorumque non amplius recordabor. Vides quomodo Israelis quidem populum reprobauerit, proculque à se abegerit: & gentes, quibus nouum foedus, id est Euangelium traditum est, populum suum nominauerit: Et domum Izrael & Iuda de ipsis gentibus dicere uidetur Deus, de Hebraeorum uero gente nequaquam. Quos etenim Christus diaboli filios uocauit, quomodo pater huius Deus eosdem populum suum appellaret: aut Deus ipsorum esse diceretur. Similiter per Esaiam quoque sic inquit Deus: E' Zion exiit lex, & uerbum Domini de Ierusalem. Et quae nam lex alia de Zion & Ierusalem egressa est, praeterquam Christi doctrina et Euangelium: Mosaica enim lex in monte Sinai promulgata est Iudeis, genti immorigere et ingratum: Christi autem doctrina & Euangelium ex Hierusalem. Verutamen tute tecum considera, et uide. Quemadmodum homo tabernaculum quoddam umbratile extruens, de hoc non multum sollicitus est, in domo autem extruenda summo studio utitur, et in primis curat ut fundamentum positum sit firmum et stabile, ut forma domus sit comoda, et

Ierem. 31.

Esai. 2.

culmen imponat concinnum : quin etiam de elegantia domus non parum sollicitus est. in domo enim sua pater familias habitat. Sic etiam in ueteri lege & Euangelio contingit. Euangelium quidem, secundum quod in eo requiescere Deus uoluit, per omnia sanctum fecit, perfectum & iustum & stabile. In lege uero non sic : sed uolens hanc tantum non ceu inutilem abolere, quasi in transcurso ipsam tradidit, ut legis defectus per Euangelium implerentur & refarcirentur. Cæterum quemadmodum de Christo prophetae uaticinati sunt, & hæc quidem sermonibus clavis exposuerunt, hæc uero per ænigmata : non solum autem de Christo, sed etiam de Euangelio & illius discipulis apostolisq; : sic etiam de lege. Et primo quidem cum Isaac benedicere uellet filio suo primogenito Esau, non complacitum est Deo in hoc : sed Iacobo post hunc nato benedixit. Et Esau quidem typus erat legis & populi Iudaici, Iacob uero typus Euangelij & populi ex gentibus collecti. Iudas uero Iacobi filius genuit Phares & Zara. Cum autem Zara ad nascendum egrediretur, manus quidem eius emicuit, corpus uero nequaquam. Cum autem obstetrix manum filo tincto religauisset, manus infantis rursus ingressa est : & postea natus est frater eius Phares : quo in lucem edito, tandem & Zara natus est. Hoc autem uiso obstetrix dixit, Quare propter te solutum est septum : Septum certe ab omnibus prophetis lex Mosæ appellatur. Quis igitur exposuit obstetrici duos esse infantes : & quæ nam de causa coccineo filo manum alterius religauit : Tum quid nam innuens dixit, Quare propter te dissolutum est septum : id est, quomodo tu typus legis factus es : Et quemadmodum qui modò apparuisti, deinde absconditus es, & frater qui posterior te erat, prior in lucem editus est : sic etiam septum, lex scilicet, quæ prima esse apparebit, paulo post posteriores habebit partes. Lex uero Euangelij, quæ postremo uentura est, ante hanc enascetur. Vnde nam obstetrix edocia hæc dixit : Diuina certe uirtute hæc uaticinata est : et quæ per prophetas loquitur Dei uirtus, per os etiam mulieris locuta est. Planius tamen adhuc & dilucidius per Ieremiam dixit Deus : Ecce dies ueniunt dicit Dominus, & constituam super domum Izraël & super domum Iuda fœdus nouum, &c. ut superius dictum est. Viden' quomodo per figuras & prophetias manifeste & clare Deus legem demonstrauerit ociosam quidem esse, & imperfectam : euangelium uero efficax & perfectum : Nihilominus miseri & excæcati Iudæi nec imperfectam & impotentem legem obseruant, sed quotidie uel primi illius transgressores esse deprehenduntur (non accuso illos peccatorum, quis enim à peccatis abstinere poterit : sed de lege dico, quod illam transgrediantur) & iidem si maxime uellent facere ea quæ legis sunt, non tamen possunt. Et uide qua ratione hoc fiat. Deus constituit & decreuit, ut Hierosolyma omnium, quas gens Hebræorum habet, urbium sit metropolis, in qua Solomon templum ædificauit, præcepitq; Deus ut intra templum sacrificia fiant, & oblationes pro peccatis hominum : extra Hierosolymam uero & templum hoc sacrificia nulla esse offerenda. Quandoquidem igitur Hierosolymarum urbs destructa est, et templum subuersum, neq; iam sacerdotium habent ad sanctificationem sui, neq; modum offerendi Deo, quid nam ipsis est reliqui : Nihil omnino. Propter hæc itaq; & alia multa, quæ nunc exacte scribere non est opus, neque Christiani esse deprehenduntur, quia euangelium non recipiunt : neque hæretici, quia nullum prorsus sequuntur hæresum doctorem : neque Musulmani, quia Mahometem non sectantur : neque Iudæi, cum
nulla

nulla, quæ legis sunt, faciant: sed tales esse conuincuntur miseri, qui quid colant credant uel ignorent, sed in perditione uiuunt. Vident quomodo à uera & recta uia aberrantes, cum se recta incedere arbitrantur, in barathro & perditione esse conspiciuntur: Et hæc quidem hætenus.

Quoniam uero in omnibus, quæ prius ad nos partim scripsisti, partim ore retulerunt tui ad nos nuncij, uoluntati tuæ obsecuti, copiosius nos defendimus, nunc age tui sermonis memineris. In fine enim literarum tuarum sic dixisti, Prudenti uel una sufficit oratio: quod reuera sic est. Si igitur prudenti uel una sufficit oratio, ut tu ipse testaris, et ipsa docet ueritas, prudentes uero aliquis multis sermonibus. auditis bonis uerisque, nec illos receperit, uel decerpserit fructum illorum, nonne merito accusandus & reprehendendus fuerit? Vbi igitur nostræ hæc literæ, hæcque nostra apologia ad te peruenerint, adhortor ut diligenter hæc consideres, & per singula uerba discutias, latentem thesaurum in his haud dubie inuenturus. Non enim animi nostri foetus sunt, sed ex libris Mosaicis, sed ex Dauidis Psalterio, sed ex prophetis & Euangelio desumpta, quæ et ipse Mahomet & omnes Musulmani sancta & iusta esse cōfitentur & dicunt. Et hæc ipsa sunt, quæ uerbotenus ostendunt Christum filium Dei esse, & eundem Deum simul & hominem. Ipse enim est, qui ab omnibus prophetis Deus est prædicatus. Is est quem Abraham, utpote Deum, adorauit, & iudicem omnis terræ dixit. Is est quem cantu celebrauerunt angeli, & quem uirtutes supernæ in nubibus suis gestauerunt, quem uidit Daniel uenientem in nubibus ad iudicandum orbem. Is est, cui omnis creatura seruit, illius dicto obediens, uenti scilicet, mare, & reliqua. Is est, quo uiso infernus regnum suum amisit: cæterum & ante mortem cum tremore implebat huius imperium, dimittens Lazarum, & alios. Hoc testantur infinita illa, quæ fecit, miracula. Et quid dicā amplius? Is est, qui à Deo patre testimonium sapientius accepit. De hoc Dauid dixit: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Quoniam rex uniuersæ terræ Deus. Psallite prudenter. Deus regnauit super gentes: quemadmodum in superioribus copiosius dictum est. Non enim de Deo patre dixit, nec de Dei filio, quod prius quidē non existens rex uniuersæ terræ, postea uero regnum super omnes gentes & omnem terram acceperit: sed hæc propter hominem, quem assumpsit filius & uerbum Dei, propheta dixit, qui nec regnabat, nec à gentibus omnique terra adorabatur, eo quod nondum esset natus. Post natiuitatem autem illius data est illi gloria, honor & potestas, ut dixit Daniel, & regnum. Cæterum & ipse Dauid eodem loco: quin & ipse Christus post resurrectionem quasi obsignans huiusmodi prophetias, dixit apostolis: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Profecti, docete omnes gentes: qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Vides ne quanta cum simplicitate & luce appareat, quod de homine, quæ filius & uerbum Dei assumpsit ex diua Virgine, eadē dicunt prophetæ, sed & ipse Christus: & de illo extant omnia testimonia propter hominum infirmitatem? Ipse enim filius Dei secundum diuinitatem testimonio non indiget. Quo enim testimonio Deus indigeat? Verumtamen quemadmodum de Christi incarnatione, cruce & passione, resurrectione ite & assumptione, de lege quoque & alijs uaticinijs sunt prædicta, uisiones uisæ, typi facti: sic etiā de baptismo prophetiæ & typi sunt propositi, quæ tamē omnia, propter nimiam copiam, ut etiā in alijs, omisimus, De his tamē quedā particulariter perstrinamus,

Matth. 28

cc

cc

gamus. Moses ille magnus, si non potuisset per mare rubrum Hebræorum gentem traducere, perissent sanè Pharaonis manibus. Iosue etiā filius Nun, nisi Iordanem in diuersas partes secuisset, non ingressi fuissent Iudæi terram promissam: arca uero propius propiusq; ad Iordanem fluuium allata, aquæ diuisæ sunt, & per siccum transiuit omnis Iudæorum populus: & arca typus erat diuæ Virginis Mariæ, quæ filium & uerbum Dei secundum carnem peperit. Caterum & propheta Helias extruxit altare, & lignis holocaustisq; simul impositis, nullum omnino ignem inferebat, sed cum altare aqua perfudisset, orabat, cœloq; delapsus ignis sacrificium consumpsit. Vides ne igitur quomodo omnia, quæ Christiani colunt, primis illis & uetustis testimonijs comprobata sunt? Hæc enim & alia multa baptismum denotabant. Sine hoc enim hominem saluari, est impossibile. Quapropter & ipse Christus dixit, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluabitur: qui uero non crediderit, condemnabitur. Cum uero hæc omnia sic se habeant, nonne ridiculum fuerit, quod libros quidem summo honore prosequimini, Deum uero in his celebratum contemnitis, dicentes hominem esse, & non Deum? Licet itaq; q̄ fulissime fieri potuit, non scripsimus, propter nimiam scripturæ copiam, tardumq; infirmitatis tuæ iudicium, nihilominus tamen hæc tanta scripsimus, ut uel stupidissimo ad rectum uerumq; discendum sufficiat. Et ecce idem in te hodie, quod et in Iudæos, competit. de illis enim dixit Dominus: Dabo illis famem, sed non famem panis & aquæ, sed famem audiendi uerba Domini. Et sic omnino euenit. A tempore enim illo, quo Christus mortem subiit, in iram inciderunt irreconciliabilem & sempiternam: ex tunc omnis sanctificatio omnisq; doctrina ab illis defecit. Idem igitur & in te contingit. Nam in hodiernum diem usq; uerbum Dei nec audiisti, nec edoctus es: sed in stultitia ambulauisti, & tenebris. Nunc uero missa tibi sunt Dei oracula, sanctorum & prophetarum dogmata: hæc igitur attente considera, & sine diligenter inspecto & accurata inquisitione stude, ne posthac in tenebris ambules, ne illud Dauidis in te impleatur oraculum, dicens, Filij hominū quousq; aggrauatis cor: quā diu diligitis uanitatem, & queritis mendacium? Et cognoscite, quod Deus mirifice extulit sanctum suum, id est Christum. Quin & illud magni illius & admirandi Solomonis, dicens: In animam maiorem sapientia Dei non transit, nec in corpus peccatis deditum. Ne similis fias deserto & solitudini spinas producenti, & tribulos: sed potius similis sis terræ fructiferæ, quæ semen susceptum trigecuplum, sexagecuplū, & centuplum rependit. Sic tu recepto Euangelij uerbo fructū proferas centuplum. Deum obtestor creatorem cœli & terræ, ut is oculos tuos aperiat, & dilatat cor tuum, ut facias opera tibi salutaria, quo paradysum et omnia bona in hac reposita possidere queas.

A M E N.

83

ALCORANI, ID EST LEGIS PER

MAHOMETEM LATAE CAPITA, QVAE PRI-
ma oratione confutantur, sunt haec.

- Q**uod Mahomet tempore epilepsiae, cum spumans hinc inde uoluere-
tur, dixerit sibi archangelum Gabrielem se conuenientem uidisse. 1
Quod librum conscripserit, Arabice Corran dictum, Graece uero, legem
Dei salutiferam. 2
Quod prophetam Dei & apostolum se nominauerit. 3
Quod Mosaica, Psalterium & prophetica scripta, iusta, sancta & uera nomi-
nauerit, praecipue uero Euangelium confessus sit iustum, sanctum, re-
ctum, uerum & perfectum esse, & (ut in capite Iona reperitur) Dei co-
monitiones uocauerit. 4
Quod non à Mahomete solo, sed etiam ab alijs lex illa lata sit. 5
Quod à Mahomete promulgata lex ore ad aures à diabolo lata sit. 6
Quod quidam dignitate Chalibas existens, id est summus doctor, reli-
gionem Christianam receperit. 7
Quod Mahomet cū in haereticos quosdam Nestorianos & Arrianos, quin
etiam Iudaeos aliquos incidisset, omnem horum maliciam collegerit. 8
Quod iacobus de se dixerit: Si omnes homines conueniant, omnes
spiritus & angeli, non poterunt Alcorranum meo similem constituere. 9
Quod in fastigio dexteræ partis throni diuini Mahometis nomen inscri-
ptum sit. 10
Quod legem non per miracula daturus uenerit, sed per gladium: et quod nō
credentibus illi, aut mortis supplicium ferendum, aut tributa penden-
da sint. 11
Quod interdixerit, ne quis suæ sectæ uel ordinis cum aliquo Christiano-
rum disputet. 12
Quod Noë & Abraham, ipsi deniq; apostoli, eiusdem quam ipse postea pro-
mulgauit doctrinae sectatores fuerint. 13

ORATIONIS II. CAPITA.

- Q**uod ea quæ in Mosaicis præceptis, prophetis, psalterio & Euangelio
continentur, sancta, iusta & Dei traditiones nominet, amplectatur
& obseruet: quodq; illius sectatores non sint, qui hæc non imple-
uerint. 1
Quod legis suæ sectatores in partes septuaginta tres sint diuidendi, quarum
unica sola sit saluanda, reliquas uero igni tradendas fore. 2
Quod nisi à Deo esset Alcorran, multa in eo essent sibi inuicem con-
traria. 3
Quod cum Gabriele ad Deum ascendens, in angelum inciderit decies mil-
lenis uicibus maiorem toto mundo, desilentem peccata sua: qui sua ipsius
intercessione ueniam apud Deum impetrauerit. 4
Quod ipse scopus & sigillum sit prophetarum. 5
Quod rapinas, cædes & periuria prohibeat, eademq; rursus permittat. 6
Quod

- 7 Quod Deus illi permiserit peierare.
- 8 Quod Deus secum collocutus, dixerit se lusus gratia mundum condidisse.
- 9 Quod in capite Mipacara, id est iuuenca dicto, ludæos & Christianos salutē consecuturos esse dixerit: in capite uero Amram, contrā asserit, neminem sine Ismaëliitarum lege seruari posse.
- 10 Quod ante ipsum nemo possit paradysum ingredi. Et rursus dicit, quod Deus illi multas mulieres uirosq; ante se paradysum ingressos ostenderit.
- 11 Quod Deus post resurrectionē domus elegantes, balnea & hortos, pluresq; mulieres se daturum promittat Mahometicæ legis sectatoribus.
- 12 Quod in capite Sad, angelos ex igne, homines uero ex puluere factos esse affirmet.
- 13 Quod in capite Emele, quod muscam significat, de Solomone et muscis mendacium prodat stolidum, quod & fatetur.
- 14 Quod in capite Rubeso, de Solomone & uerme tradat, superiori mendacio simillima.
- 15 Quod in libro Enarrationum, causam ponit, cur illis uino interdictum sit.
- 16 Quod cœlum hoc creatum, ex fumo factum sit: mare autem, ex monte quodam Caph nominato.
- 17 Quod solem, lunam, lumine & uirtute æquales esse dicat.
- 18 Quod à Gabriele, ut cœlum ascenderet, uocatus, ex Dei manu sibi imposita tantam frigoris uim senserit, ut quæ ad medullam dorsi usque penetraverit.
- 19 Quod in capite Sad tradat, dæmones cum angeli essent, à Deo ut Adamum adorarent esse constitutos: cumq; hoc aliorum angelorum more facere noluerint, propterea dæmones esse factos.
- 20 Causam tradit, propter quam suillis carnibus interdictum sit.
- 21 Quod Deus in fine mundi omne hominum & angelorum genus occisurus sit.
- 22 Quod librum conscripserit, duodecim millia sermonum continentem: è quibus ter mille quidem ueri sint, cæteri autem falsi.
- 23 Quod in capite Ceramar dicat, se lunam in duas partes dissecuisse, quarum altera quidem in tunicam illius, altera uero in terram deciderit: deinde uero integram rursus restituisse.
- 24 Quod Deus & angeli pro Mahomete òrent.
- 25 Quod in capite Helmaida, quod si interpreteris, mensam significat, affirmet, Hebræos & Christianos non esse filios Dei, nec amicos eius, eò quod affligantur.

ORATIONIS III. CAPITA.

- 1 **Q**uod impossibile sit Deum habere filium, sine muliere.
- 2 Quod si filium Deus habuerit, erit inter utrosq; dissidium.
- 3 Quod in capitulo Elnesa, quod mulieres significat, dicat, Christum esse uerbum Dei, animam Dei, & spiritum Dei.
- 4 Quod Christum ex uirgine citra uirilem operam genitum esse testetur.
- 5 Quod neget Christum & Deum esse & Dei filium, illius etiam incarnationem. Eundem uerò nudum tantummodo, ut Nestorius, hominem uocat: sanctum uerò, & cunctis hominibus excellentiorem.
- 6 Non Christum, sed alium loco illius crucifixum esse.

Quod

Quod Deus Christum ad se in coelos uocauerit, hunc autem in fine mundi uenturum esse, & Antichristum occisurū, quo facto & ipse Christus moriturus sit.

Christianos Deiparam uirginem in Deos retulisse, eamq; sororem esse Mosi & Aaronis.

ORATIONIS IIII. CAPITA.

Quod in coelos surreptus Mahomet, corā Deo steterit, & audiuerit uaria, rursumq; in terram delatus sit.

Dæmones etiam salutem esse consecuturos.

Alcorrani interpretationem neminem intelligere, nec ipsum quidem Mahometem, sed solum Deum.

IN MAHOMETEM ORATIO

PRIMA.

QUISVIS alteri contradicere proposuit, scopū unum præfixum habet, ut sua quidem confirmet, & obiecta destruat. Quandoquidem ergo de fide in Christū sufficienter disseruimus, & quā rectissime, ut mihi simul & ueritati uideatur, consili agendum sancto spiritui, ab illis quidem contempto, à nobis autem honorato, uideamus quæ nam sint uerba illa, quæ contra Deum & ueritatem euomuit perditionis filius Mahomet: non obliti interim huius, quod supra diximus, nō scilicet nostri instituti esse, ut in uniuersum omnia quæ à Mahomete absurde instituta sunt redarguamus, sed ea tantum refutabimus, quæ blasphema in Christum & illius in carne conuersationem impie & imprudēter quidam infremuerunt. Et ne ceu infirmiores certamen detrectare uideamur, nunc illud Deo auxiliante subibimus, ut in utilitatem quærentium se ueritas eluceat.

Regnante Heraclio Romanorum rege, homo fuit perniciosus & uasanus, quos quidem suum posuit in coelum, & contra altissimum iniqua locutus est; lingua autem illius transiuit in terram: quem sanè non errauerit quis *psalm. 72i* piā, ut mihi uidetur, si diaboli primogenitū & filium perditionis patremq; simul & filium mendacij uocauerit: nomen illi Mahomet, Arabs natione, peruersus ingenio, & animo peruersior. Hic hæreticis quibusdam conuersatus, & ab iisdem institutus, semen excepit, quod in docentis & edocti cordibus arauerat & seminarat zizaniarum seminator, & spinas tribulosq; protulit centuplo plures. Omnem enim ferè hæresim in unum colligens, & hac cum sui ingenij figmentis permixta, mixturam ex his fecit unam, animarū uenenū scilicet. Deinde aliquos nactus homines quidē nomine, re ipsa autē à pecudibus nihil differentes, in illos uirus impietatis suæ euomuit: homines nimirū pastores, penes quos non aliud quā perpetuā cum pecudibus conuersationem deprehenderat. Vnde enim in his esset uera ratio: ubi doctrina: ubi lectio: Neq; enim, si quid ex his omnibus esset, iudicare poterāt, sed instar ferarum agrestes, immites, cōtinuē in montibus & inter greges uersabantur: quos sanè si quis definiuerit, animalia esse sermone prædita, non rationalia, mortalia, mente & omni scientia destituta, nequaquam à uero aberrauerit. Quid enim deterius est homine, qui ratione & eruditione destitutus est? Verū tamen cum nec pessimus quisq; omni bono in uniuersum careat,

h nihil

nihil tamen hoc profuerit. En enim miseri Arabes dum bona quærūt, in mala inciderunt, & uiam salutis appetentes in profundum perditionis delapsi sunt. Mahomet enim hos ex uia ueritatis seductos in montes abduxit & solitudines, locosq; quos non inspicit Dominus, ut non immerito orare debuissent, dicendo, Custodi nos à laqueo quem posuerunt nobis, & ab offendiculis operantium iniquitatem. Constitue Domine legistatorem super nos. Non tamen propterea pro iustis habebūtur, ut qui fortasse Dei uoluntatem, iustum, sanctum, deoq; placitū ignorauerint. In uniuersam enim terram exiuit apostolorum sonus, & Euangelium in totum orbem annunciatum est & Iudæis & gentibus, in testimonium ipsis. Quale uero gentium testimonium? Ipsum Euangelium, ipsa prædicatio, ipsa doctrina sapientum apostolorum, qui Euangelium annunciauerunt omni creaturæ, è quibus alij quidem ueritate cognita adorauerunt colueruntq; solum Deum uerū: alij uero ad ea quæ dicebantur, non intenti erant: alij rursus ad tempus fideles, postea in perditionis barathrum reuersi sunt, & quamuis idololatræ nō fuerint, ut prius, in aliud tamen præcipitium à priori nihil differens inciderūt. Hic itaq; primum parentem suum diabolum scilicet imitatus, qui ceu fulgur cœlo delapsus, postquam à propria domo deiectus est, nullū hominem non tentat, uerum uniuersos ignis gehennæ & tenebrarū coheredes facere conatur, & peregrinos alienosq; à Deo reddere: sic ille inquam infelix Mahomet, non destitit curare quomodo omnes homines à Dei familia abstraheret. Et cum omnis homo delictorum suorum rationem redditurus sit in die iudicij, quam obsecro apologiam instituet stultus Mahomet, qui tantam hominem multitudinem à Deo abalienauit? Licet enim nemo è manu Dei eripere possit eum, qui salute dignus est, hic tamen Dei inimicus apparet, quantum uis re ipsa infirmus sit.

- 1 Hic morbo caduco laborās, morbi tēpore hinc inde uoluebatur spumās. Quid ergo impietatis inuentor comminiscitur? Simulat se non à morbo, sed à Deo detineri. dicebat enim se, quod archangeli Gabrielis conspectum ferre nequiret, ceu mortuum collabi: post uisionem uero diuinam, diuinorumq; dogmatum cognitionem ad sese redire: destinatum, scilicet se à Deo esse, ut quæcunq; uideret & audiret & à Deo disceret, in uniuersi mundi utilitatē manifestaret. Et primo quidem semetipsum prophetam appellauit, & dei apostolum: deinde librum diuinorum dogmatum collectionem dictum conscripsit, Arabice uero Alcorranū, & legem Dei salutiferam. Quæ uero ratione tam impudenter hic se prophetam appellauerit, non intelligo.
- 2 Nomina enim quædam significationē habent à loco, ut Romani, Græci, Macedones: quædam substantialem, ut Petrus, Paulus, Socrates: alia rursus patronymicam, ut Pelopidæ, Cecropidæ: alia uero à scientia aliqua, ut philosophus, dux, medicus: alia ab officio, ut apostolus, doctor, discipulus: alia rursus ab officio simul & uirtute donorum, ut propheta, meditatiuus, miraculorum editor. Si ergo impudens ille se solum apostolum uocauisset, mendacium suum aliquousque oculuisset, ceu irreprehensibile. Propheta autē quomodo dici poterit, omni prophetia destitutus? Omnes enim prophetae de Christo uaticinati sunt, item de Iudæis alijsq; argumētis, quæ quidem partim ferè priusquam uaticinium proferretur, facta sunt: partim post tempus certum: partim in longum tempus differebantur: omnes tamen prophetiæ impletæ sunt. Hic uero impudens mendacij deprehensionem non

ueritus,

ueritus, tam impudenter prophetae nomen sibi uendicat, qui non modo quam longissime à prophetico dono remotus est, sed ne pseudoprophetae illis, qui olim seducebant populum, similis: sed simpliciter & absolute sese prophetam & apostolum nominauit. Et forte respondeat aliquis de pseudo prophetis dicens: Si mendaces erant, quomodo potuerunt seducere populum? Hæc uero quæstio non omni ratione caret. nam & nos hanc soluturos esse speramus. Deus Hebræorum gentem brachio excelsò Aegypto educens, post multa illa & eximîa, quæ in ipsos contulit, dona, etiam prophetas illis dedit, ut populo Dei præcepta annunciarent. Et his quandoq; dicebat: Hæc dicit Dominus, Si uolueritis audire me, bona terræ comedetis: quod si me nolueritis audire, gladius uos deuorabit: talî nimirum prophetia doctrinam cū misericordia simul & minis continente. Quandoq; autē propter iniquitates ipsorum & peccata, prophetae manifestā in illos Dei uetūram iram annunciabant, per bellum & captiuitatem. Tunc itaq; propter ueritatis austeritatem Dei uerbis per prophetas annunciātis non attendebant, sed illorum magis inhiabant sermonibus, qui dicebant, Hæc dicit Dominus, pax pax. Et contēptis ueris prophetis, iniquitati adhærebāt. Quapropter cōcessit Deus hoc, & ingressus est spīritus seductor in pseudoprophetas, & quandoq; mendaces illi uera prædicabant, mentiebantur autem millies, Deo hæc omnia sic in illorum commodum administrante. Hi autem ueris neglectis, mendacibus adhærebāt, quemadmodum etiam ad ludæorum regē Achab quidam pseudopropheta Sedechias nomine adueniens, factis cornibus ferreis coram rege astitit, dicens: Hæc dicit Dominus, Cornibus istis ueutilabis Syriam, ô rex. Hic autem illius uerbis persuasus, cum populo egressus, propriam quoq; uitā perdidit. Et hi quidem permissione singula hæc faciebāt, & infidelium uindicta aliorum erat admonitio. Quæcunq; autem uanus hic fecit, omnia ad interitum & perditionem sui temporis hominum, & sequentium se instituit. Scripsit sanè Mahomet librū, quem legem Dei salutiferā, & diuinorum præceptorum collectionem nominauit, ueluti in præcedentibus dictum est. Hic inquam uniuersum legis per ipsum latæ negotium tribus modis stabiliiuit, pœna nempe & tyrannide, mendacio & impostura & hypocrisi, uoluptate permixta, de quibus etiā superius in quarta Apologia diximus, quantum tunc licuit: uerum & nunc nō pigebit eadem dicere, quæ Deus ori nostro indiderit. Magnus ille & beatus Moses, ut neminē latet, à Deo ut filios Israel Aegypto educeret, missus erat, instructus antè miraculis, signis et prodigijs. Post exitum uero Aegypti, & illam in deserto commorationem, imò errores, nihil minora prioribus istis miraculis per istū Deus exhibuit, sed maiora multo haud dubie. Post tantam igitur miraculorum uirtutem locutus cum illo est Dominus, non in angulo, aut abscondito: sed coram totis castris, & omni ludæorum multitudine (opera enim lucis in luce exhibentur.) & tunc per Mosem seruum illius lex lata est, & sanè confirmata, ratificata & constabilita est omnibus ceu lex à Deo coelitus demissa. Post huius autem promulgationem, ne tunc quidem miracula cessauerunt. sed & hoc uiuente & defuncto, per Iosue filium Nun, aliosq; similiter facta sunt. Quin & prophetae magnis & stupendis miraculis editis claruerunt ad ueræ fidei certitudinē. Helias quidem tribus annis, & paulo amplius, coelos conclusos aperuit, mortuos suscitauit, sacrificium aquis incēdit. Similiter & Heliseus, & alij. In consummatione autem sæculorum descendēs Christus,

non ut seruus instar illorum, sed ut horum dominus: & testimonia non ut propheta recipiens, sed ut illum decebat creaturae omnis dominum & conditorem: nec tanquam testimoniij indigus, sed propter hominum ignorantiam & imbecillitatē, (magnum enim reuera est filij & Verbi dei in carnis administratione negotiū.) Testimonijs igitur, ut dictum est, acceptis, (ut in superioribus Apologijs singulatim & dilucide demonstrauius) exorsis ab Adam creatione, item à Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Mose, Dauide, & prophetis omnibus, quin etiam in natiuitate sua ab ipsis angelis, magis, & stella: & quod longe maximū est, in baptismo Dei patris uoce, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, (omitto enim nunc dicere edita ab ipso tempore conuersationis suae inter homines miracula & prodigia magna, quae multa sunt & innumerabilia, etiam in tempore passionis suae & resurrectionis, & post hanc) comprobatus, tunc demum Euangelij legem protulit. Caterum ferè transformationem Saluatoris nostri in Thabor monte factam praeterieramus. Thabor enim, inquit Dauid, & Hermon in nomine tuo exultabunt. Et quomodo, ô bone Dauid, inanimata exultabit materia? Na, inquit, non fortuito casu, neq; obiter Domini prodigia inspicite, sed recondite in cogitationum profunditatem, & magnum deprehenditis commodum. Age itaq; uideamus, quae nam patriarchae doctrina sit. Thabor & Hermon, inquit, in nomine tuo exultabunt. Quemadmodum enim in domini passione omnis creatura tristitiae signa edidit, sancta uidelicet illius mater, apostoli, & omnes fideles, quin & sol obtenebratus est, terra concussa, & petrae scissae, uelum disruptum est, & ipsi angeli ad nouum Verbi Dei mysterium obstupuerunt: sic etiam in monte Thabor omnis creatura exultauit, ex inanimatis quidē quasi tota terra & plantis, Thabor & Hermon: ex illis uero quae sensu uiuunt, quae in Thabor sunt animalia: ex mortuis, Moses: ex uiuentibus, Petrus, Iacobus, & Ioannes: ex uita autem illa noua & immutata, quae nec humana nec angelica est, sed qualem Enoch & Helias agūt, ipse Helias: ex coelo autem, nubes lucida & angeli. Et ecce Thabor & Hermon cū omni creatura exultauerunt, Hermon in baptismo, Thabor in transformatione. In quo negotio? In uoce Dei patris de unigenito suo filio, qua dixit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacitū est, ipsum audite. Et in passione quidem omnis creatura alienabatur, omniaq; permiscebantur: in Saluatoris autem transformatione omnis creatura exultabat propter nomen filio Dei datum. Sed redeundum eò, unde sumus digressi. Moses quidem, ut dictum est, accepto prius à Deo miraculorū testimonio, legem tulit. Propheta autem uaticiniorum euentu, & nonnunquam miraculis quoq; sunt confirmati. Christus etiam illis, quae recēsuimus, testimonijs probatus, & infinitis miraculis, ipse quoq; ore docuit. Post illius autem assumptionem discipuli huius Euangelium conscripserunt, ipsiq; docuerunt, miraculis sibi fidem uendicantes: non tamen miraculis solummodo, sed etiam propter optimam rerum administrationem, fidem merebantur apostoli. Primò enim cum hos exacuisset Christus, & ceu ferreos fecisset & adamantinos, ad praedicationem emisit, dicēs illis: Ecce mitto uos ut oues in medio luporum. hi uero humilitatem induti, leonibus formidabiliores apparuerūt. Non enim audacia tollit audaciā, sed aequitas & humilitas. Luceat enim, inquit Christus, lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in coelis est. Et haec quidem est rei ueritas, quod uita integra &

gra & uirtus multis miraculis sit præstator. Multi enim, dicit Dominus, in illo die dicet mihi, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo uirtutes multas edidimus, & in nomine tuo daemones eiecimus. Et dicam illis, Non noui uos, abite à me qui operamini iniquitatē. Et si dicat aliquis: Et quid, opus euāgelica adducere uerba aduersus ea quæ à Mahomete dicuntur: nos illi respondebimus, quod multum his opus sit, & maxime. Testimonia enim ab hostibus accepta fide digniora sunt. Num, ut Euangelium hostium testimonijs indigeat? Absit blasphemia. Caterum, ut si quis ab aliquo talentorum decem millia mutuò sumpserit, aut creditor mutui forensem contra debitorem actionem instituat, & illic debitor interrogatus à controuersiarum iudicibus, annuerit & confessus fuerit rem sic se et non aliter habere, nec aliqua res fuerit in qua falsum dicat, Iudex huiusmodi sermonibus auditis tacite secum ipse perpendens hosce sermones, sufficientes iudicat in testimonium debiti reddēdi. Eadem mihi de omni sacra scriptura fertur opinio. Mosaica enim scripta, psalterium & prophetarum oracula, Mahomet sancta, iusta & uera esse docuit, quæadmodum in Apologijs planius demonstraui: præcipue uero ante omnia excellentissimum Euangelium, sanctum esse & iustum, rectum, uerum & absolutum sapius, declarauit, adeò ut hoc Dei commonitiones nominet, quemadmodum in capite Iona, quod in Alcorano continetur, sic inquit: De his quæ uobis reuelauimus, si dubitaueritis, ab illis inquirite, qui iam ante me Biblia legerunt, & ueritatem deprehendetis. Quia nam igitur sunt, qui ante Mahometē Biblia legerunt? Constat certè Hebræos esse, qui Moysis pentateuchum & prophetica scripta recipiunt, & Christiani, qui unà cum his etiam Euangelium admittunt, & apostolorum scripturas. Ecce quàm dilucide Mahometis testimonio apparet, quod posterì maioribus indigeant, nec maiores ipsis posteris. quemadmodum etiam in capite Helmaida (quod mensam interpretantur) copiosius explicat. Mahomet uero qua causa legem suam tulerit, uel potius iniquitatem legibus honesti soluta, nescio, nisi fortè à patre suo diabolo motus. Nullo enim testimonio aliunde petito innititur, neque ueteri Testamento & prophetis, neque ex nouo & apostolis: quæ potius hunc ceu hostem & inimicum auersantur. Beatus quidem ille Moses ad filios Izraël sic dicit, Suscitabit Dominus Deus prophetam ex fratribus nostris, sicut me. eum in omnibus audite. Omnis autem anima, quæ non audiuerit prophetam hunc, extirpabitur. En diligenter quod dicitur considera. Cum enim Moses dicit, Dominus Deus suscitabit prophetam ex fratribus nostris, docuit ut hunc à se prædictum suscipiant, id est Christum, (uelut in prima apologia dilucide demonstratum est:) ablegent uero & longissime à se arceant ex peregrina gente ad ipsos uenientem prophetam. Christus uero ad illos qui in ipsum credūt, sic dicit, Cauete à fallis prophetis, qui ueniūt ad uos uestiti pelibus ouium, intus uerò sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum cognoscetis eos. Et non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos facere. Quapropter nos his consideratis, inspiciamus Domini oraculū, quis nam sit magister hic, quæ nam huius doctrina, quæ arbor & qui nā fructus, ut uel ex ipso fructu arborē agnoscamus, & ex doctrina doctore.

Anno à domini & saluatoris nostri Iesu Christi ueri Dei incarnatione millesimo ducentesimo & decimo, quidam ordinis prædicatorū Richaldus nomine, Babylonem profectus, ubi studiū & mysteriū iniquitatis exercebatur,

Matth. 7.

Deut. 18.

Matth. 7.

- tur, summo labore sese in Arabum lingua exercuit. Hic discussis simul & ex actissime deprehensis ijs quæ in Ismaëliitarum lege continentur, eadem in Latinam linguam ex Arabica transtulit. Lex itaque Ismaëliitarum Alcorranum dicta, & à Mahomete promulgata, non ab ipso solo lata est, uerumetiam ab alijs quibusdam, utpote genero illius Ala, & alijs septem, quorum nomina sunt, Naphe, Eon, Oma, Elrefar, Afer, filij Cherer, & filij Amer. Cum igitur hi quidem hoc, alij uero illud reciperent, & singuli proprium aliquid statuerent, post mortem Halæ & Mahometis factiones, contentiones, bella & cædes successoribus horum inciderunt. Verum hodie quidem bella mutua sopita sunt, dissidium uero & dissensio perdurauit adhuc: & alij quidem hoc, alij uero illud recipiunt. Caterum lex illa principio à dæmone lata est. Omnis enim iniquitas & peccatum dæmones habet adiutores, & cooperarios. In lege uero hac non item: sed ore ad aurem à dæmone dictata est: quemadmodum etiam hi qui in Babylone ueritatis studiosiores sunt, ueritatem non occulunt, sed singuli ijs quibus confidunt, dicunt hoc, & fatentur doctrinam hanc à Deo non promanauisse, rationibus consentaneis hoc demonstrantes: timore mortis autem cedunt, & sequuntur impietatem. Non paruum tamē ex horum impietate argumentum colligitur, quod
- 7 qui tales sunt, Christianorum dogmata omnino ignorēt. Præterea quidam ex doctorib. horum in dignitate Chalibaru constitutus, nomine * cū iam expiraret, crucem penes se ferre deprehensus est. Qua in pectore illius inuenta, intelligētes hunc occulte Christianum fuisse, non eò loci ubi Chalibades sepeliri solenne est, illum sepelierunt, sed in alio ab hoc semotum. Qui enim inter hos sapientiores & prudentiores sunt, non ignorant errorem suum, & imposturam: sed partim quidem propter timorem prædictum, partim uero quia humanam gloriam magis amant quam gloriam Dei, occlusis animarum oculis in tenebris obambulant, & timore mortis huius corporalis animæ mortem acquirunt. In Christianis autem contra fieri solet: timore enim mortis animæ, corporalem illam & externam cum uoluptate contemnunt. Christianorum enim fides longe lateq; ab his discrepat. Arcuam enim & angustam
- 8 Christus dicit uiam esse, quæ nos ad uitam deducit. Et legem quidem, ut diximus, à dæmone didicit: nihilominus tamen in hereticos quosdā incidens, reliqua assumpsit: & à Iacobo quidem Baenra in Nestorij dogmatibus institutus est, quem & postea occidit: à Iudæis autem quibusdā, Phinees nimirum & Audio, quem ipse mutato nomine Audulam uocauit, atq; Salom, quem Perselem cognominauit, multa etiam transumpsit, sicq; etiam in Nestorianos aliquot incidens omnium impietate collegit. Quapropter in Alcorano multa inuenire licet, ex modo dictis descripta heresibus. Si enim mores bonos corrumpere malorum conuersatio potest, quāto magis si ea in prauos mores inciderit. Cum igitur legē à dæmone accepisset Mahomet, quid aliud illū facere aut dicere oportebat, quā ea quæ sui erāt magistrit. Et quēadmodum ille fastu laborās, postquam lapsus est, statim mētiri cœpit, sic etiam Mahomet ex superbia & mēdacio loqui cœpit & scribere. De seipso enim iactabundus dicit in hunc modum: Si omnes homines conueniāt, omnes spiritus & omnes angeli talem, qualem ego, Alcorranum componere non poterūt. Item in capite Elasiar, quasi persona Dei loquens, sic inquit: Quod si hunc Alcorranum in aliquem montium immitteremus, timore illius & religione erga illum disrumperetur. Non tamen ex his tantummodo uerbis, illius iactantia

stantia deprehenditur, sed etiam in alijs multis effertur, sicuti paulo post nostra oratio exponet. A solo Deo enim dicit Alcorranum intelligi, ab hominibus uero nequaquam. Caterum agnoscat uanissimus doctior, quod sapientia sua non è supernis est, sed terrena, animalis & dæmoniaca. Dominus enim, inquit Dauid, ducet mansuetos in iudicio, docebit mansuetos uias suas. Superbis uero, inquit Solomon, resistit Dominus: humilibus uero dat gratiam. Si enim immundus coram Deo reputatur, quisquis animo extollitur, quis nam hunc mundare poterit? Et si Dominus superbis resistit, quis huic auxiliaturus est? Et si Dominus ducit mansuetos in iudicio, & mansuetos docet uias suas, arrogantem & superbum quis ducet in uiam salutis & ueritatis? Quid uero de mendacio is, qui hoc ceu basim & fundamentum suum collocauit, & à quo nihil sine mendacio dictum sit? Caterum alia quidem in uniuersum & omnino falsa & ficta sunt, alia uero, ueritatis aliquod uestigium nactus, prodigiosa omnino & absurda fingit. Et quemadmodum nullus est sensuum, qui non tactu instar uehìculi utatur: sic nullus est ab hoc dictus sermo, qui non aut manifeste mendax & falsus sit, aut ex mendacio & ueritate mixtus. Quis enim uel tantilla cognitione præditus, non iudicaret inter simplex figmentum, falsumque quod Deo obtrectans, de Alcorra no quasi in propria persona loquitur, Quod si in aliquem montium miserimus illum, dirumpetur utique præ timore & religione huius: quin etiam hoc de archangelo Gabriel, quem sub tempore morbi sui secum loquentem inducit. Præterea, quod de nomine suo Mahomet effinxit, quod ex æterno scriptum inueniatur in fastigio dextræ partis throni diuini: quodque de illo uaticinatus Christus filiis Israël dixerit, Annuncio uobis, apostolum Dei uenturum post me, nomen illi Mahomet. Cum uero nec in ueteri nec in nouo Testamento huiusmodi scriptura inueniatur, & mendacium sit apertissimum, dixerunt finxeruntque successores huius, quosdam inuidia motos illud expunxisse, Iudæos quidem ex ueteri Testamento, Christianos autem ex Euangelio. Nos uero dilucide hoc in quarta Apologia confutato, demonstrauimus quam aperte hoc falsum sit: quapropter superuacaneum & importunum existimo, eadem & de iisdem sæpius disputare.

Psalm. 27:
“

10

Ad hæc, Nō ueni, inquit, per miracula, sed per gladium & supplicia, ijsque qui nostræ legi & doctrinæ non obediunt, mortis pœna constituatur, aut tributa pendant. Quid nam hoc? Non aliud certe, quam tegere uolens suam ipsius stultitiam & infirmitatem, cum nec scripturarū nec miraculorum auctoritate fidem inueniret, cædes adornat, ut timore reprehensionem effugeret, quod etiam euenit. Timore enim mortis confutationem, imò ueritatem deuiterunt, & mendacium amplexati sunt, atque perditionem: adeo ut & successores huius eo tempore, quo doctrinam suam explicant, strictū gladium in medium illorum deponant, tanquam sub Mahometis persona dicentes: Hæc dicit propheta, Quoad gladius permanet, en etiam mea lex permanet: gladio autem sublato, etiam illa destruetur. Et quod peccatores quidem gladium suum contra Dauidem strinxerint, & intenderint arcus suos ad ferendum rectos corde, manifestò constat. Sed gladius ipsorum trāseat in cor eorum, & arcus illorum conterantur. Quoniam brachia peccatorum conterentur, iniqui uero expellentur, & semen impiorum extirpabitur. Paucorum enim est, & numeratu faciliū, eos de foelicitate in mortē deijcere. Quapro-

11

pter ueritatis testes & magni & sancti, & regni Dei hæredes facti sunt.

21 Porro etiam hoc præcipit Mahomet, ne quisquam sui ordinis cum aliquo Christianorū disputet, suam ipsius infirmitatem metuens. Quin idem rursus alibi interdicit, ne quis disputet uerbis duris & acerbis cum aliquo alterius sectæ homine, sed blandis: Nō enim, inquit, hominis est componere, sed solius Dei: & Singuli de seipsis solis, et non de alijs rationem reddāt. En sibi ipsi contradicens, & contrarius. Non enim in hoc tantum capite, sed in tota lege sua instabilis, inordinatus & dissimilis sibi apparet, & in omnibus ferè scriptis suis ipse seipsum confutare deprehenditur. Quemadmodū enim mente captus & ignorans quæ nam argumenta sint & dogmata, de quibus dicere instituit, quæ nam sint media, & qui nam finis: sic etiam in scriptis suis agit. non enim tantummodo quæ in uno scripsit capite, in altero destruit & impugnat: sed sapius, quæ in principio eiusdem capituli confirmauit, circa finem confutat & subuertit. Vix enim & difficulter in capita & ordinem digesta sunt, quæ ille tradidit: adeo ut contradictionis ratio ordinē præcedat. Idem enim hic qui præcipit, ne cum aliquibus alterius doctrinæ discipulis digladientur uerbis asperis durisque, sed blandis & mansuetis, (ut etiam in capite Elteniū seipsum laudans dicit, Non hoc cogentium est, &c.) quin etiam in capite Elmipacara, quod bouem significat, sic ait, In lege Dei non est uis, quoniam quod æquum est, iam ante definitum est: hic idem inquam, sui quasi oblitus, præcipit dicens, Nostræ legi non obediētes, mortis supplicium maneat, aut tributa soluant. Et quid morte uiolentius est, o legis lator uanissime? Et quomodo à Deo ortum esse diceretur, quod scelus scelere compensat? Auaritia enim cædis furorem mitigat. Natura enim humana, quin potius homines, & naturæ illius formator & opifex Deus, talem constituit hominem, ut unā cum alijs animæ illius indiderit concupiscentiam, animi zelum & feruorem, atque rationem: ut per concupiscentiæ affectum amet & diligat summum bonum, quod est ipse Deus, omnemque iustitiam & uirtutem, quæ instar scalæ sunt animam ad ipsum Deum perducunt. Quod si autem fortè concupiscentia à uero & recto amore declinauerit, & pro dextris in contraria coeperit nutare, zelus iste animi cōtra demonem permoueatur, & humani generis perditorem serpentem persecutus, concupiscentiæ superatæ dux sit in uia recta & erroribus carente. Quod si uero etiam hic animi zelus ociosus & desidiosus permāserit, aut permotus nō contra serpentem, sed hominem sibi cognatum insurgat, tunc ratio, id est dux & princeps ipsa mens instar iudicis fortis et incorrupti, hunc intra terminos consistere iubeat, singulaque suum ordinem custodire. Quapropter etiam omnium opifex concupiscentiæ sedem in iecore constituit, quod, cordi subiacet: irā uero aut animi zelū in corde collocauit, quod iecore ceu principalior pars, est superius: rationis uero sedē fecit cerebrū, quod omnium summū est, ceu rex quispiam, dux & princeps in omnia potestatem habens, non solū ab his quæ circa se sunt propter liberū sui arbitrium honoratū, sed ab omni natura sensu prædita: quadmodū in Adamo, in Noë, alijsque tā inueteri quam in nouo Testamento declaratū est. Quapropter quilibet homo contra affectus ira uti debet, & aduersus quālibet rem quæ ipsum à Deo abducit. Mahomet uero non contra affectus, sed cognatum sibi hominē hac tanquam fera immitissima & crudelissima usus est: nisi quod auaritia, ut dictum est, irā nonnihil mitigauit. Idem uero rursus in capite Em, tanquam omnium oblitus,

oblitus, sic dixit: Eorum qui deum alium quam hunc recipiunt, tu pædagogus non es, nec procurator: quoniam deus hoc sibi ipsi reservauit. Et quis nam alius Mahometis accusator tam grauis fuerit, quam ipse est sibi ipsius? Volens enim scripturis contradicere, quas antea iustas & sanctas uocauit, non his tantum contradicere deprehenditur, sed in omnibus fere ipse sibi ipsi est contrarius. In capite enim Elnesa, quod mulieres significat, sic inquit: Nisi à Deo esset Alcorranum, multa in eo inuenirentur contradictoria. Cum sane ipsemet non posset suis oculis scripturas intueri, necessario confugit ad mendacia, quasi ea quæ dicuntur, à Deo sint. Et quomodo à Deo esses mendacii minister & pater? Vbi enim mendacium, ibi Deus locum non habet: & ubi Deus est, ibi mendacium defecit. Tenebræ enim luminis præsentiam non sustinent, quemadmodum nec morbus sanitate succedente subsistit. Præterea ducem & magistrum se dicens esse legis, quam iniquis tulit, Alcorrani ipsum non puduit. Dicit enim, quod Noë, Abraham, Isaac, Iacob, sed & ipsius Christi apostoli eiusdem legis sectatores fuerint. Et quomodo eiusdem dogmatis apostoli fuerunt, qui priusquam tu nascereris, annis uixerunt circiter septingentis, si tu dogmatis huius author es? Quomodo uero Abraham, Isaac & Iacob, tot ante hos sæculis nati: quomodo iterum Noë, qui ante hos uixit annis circiter quadringentis? Quod si tu igitur author & inuentor impietatis es, (ut etiam es reuera) falso dicis illos impuri dogmatis assecras fuisse. Si uero, ut facis, illos eadem sentire asseris, rursus mendacii conuinceris, quod te legis auctorem nomines. Nec enim poterit fons ex uno eodemque canali aquam dulcem simul & amaram effundere, uel uerum & falsum. Sed quod ipse per ignorantiam tibi contradicas, uerum est. Quoniam fides non ui, nec necessitate datur, sed electionis & uoluntatis est. Corporalia enim uim sentiunt: anima uero, & quæ illius sunt, non item. Sed anima quodammodo sui iuris est, & libera: quod enim credit, & uult, illud amat & amplectitur. Quod autem ui contingit, motum à seipso non habet: quod autem propriæ naturæ repugnat, & aliunde mouetur, firmum non est: & quod firmum non est, nec etiam stabile erit. Euangelij autem lex & firma est, & stabilis, propter proprii iuris potestatem, & ipsius uoluntatem animæ. Qui enim potest, inquit Christus, capere, capiat. Mahometis lex nec firma est, nec stabilis, eo quod per gladium & uim administratur: licet Dei iudicij huius impietas dilatata, & uiribus aucta sit. Sed quantum à coelo terra distat, tantum Dei consilia ab humanis differunt, & illius cogitationes ab humanis cogitationibus, quemadmodum & ipse Deus per Esaiam prophetam manifeste declarauit. Propterea nos quoque cum Paulo theologo dicimus, O profunditatem diuitiarum sapientiæ & cognitionis Dei: quam abscondita sunt iudicia illius, & non inuestigabiles uia eius? Quis enim nouit mentem Domini? Aut quis illi fuit à consilijs? Nouit enim Dominus pios custodire, iniquos uero seruare ad diem iudicij, puniendos igne sempiterno. Lux enim impiorum extinguitur. Insuper hoc dicit Mahomet: Non ueni legem confirmaturus miraculis, sed per gladium. Et hoc uere dixit. Miraculorum enim uirtus, diuinorum est munerum & donum. Et quæ nam boni cum malo est communio? Nulla omnino. Sed quemadmodum malum tanquam non à Deo factum, non propriè per se subsistit, sed propter boni interitum & defectum, tanquam per accidens in ijs quibus contingit perspicitur: ita mihi de Mahometis doctrina factum uideatur, quod interitu & defectu uerorum Dei dogmatum, per accidens noua & pere.

Matth. 19.

& peregrina lex eruperit, quin potius à ueritate & Deo aliena. Quantum enim hoc malum est, tanta etiam est absurditas, & inordinata rerum confusio. Quemadmodum enim malum propter boni defectum apparet, ipsum uero per se substantia caret: & morbus propter sanitatis, confusioq; propter ordinis defectum enascitur, sic & Mahometis lex propter ueræ legis defectu per accidens enata conspicitur, rectum simulans, cum ipsa per se mera sit absurditas & confusio, animæq; morbus, imò mors. Tantum enim Mahometis lex boni particeps est, in quantum quis sibi bene facere uidetur. Nullus enim malum, ut re ipsa est, conspiciens, ea quæ cōmittit, faceret. Suam igitur ipsius infirmitatem perspectam habens, mendacium assumit. simulat autē diuinam legem esse, quæ ab ipso traduntur: quoniam à Deo, ut dictum est, miraculorum testimonia non habebat. Sed quid de miraculorum testimonijs loquor? Ex charismatis enim et dotibus, quas à Deo habebant apostoli, minimum & postremum erat inter omnia, linguarum cognitio: & hanc quidem ceu doctores orbis habebant, ut quocunq; proficiscerentur, gentis linguam nossent quàm exactissime, (nisi enim quæ dicebantur intellexissent, uarijs opus fuisset interpretibus, ad eorum quæ utrinq; dicebantur declarationem.) Quomodo igitur hic se catholicum & uniuersi orbis doctorem nominat, qui ex omnibus donis, ne minimo quidem instructus est? Ipse enim de seipso inquit, quod aliam quàm solam Arabum linguam non nouerit: quare & Alcorranum eadem lingua promulgauerit, ut ipse dilucide confessus est. Quapropter ad gladij pœnam confugit, & cædem: nec immeritò. Huius enim præceptor et pater homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit. De monis enim uitium menti bonæ repugnare oportet: animæ uero uitium rationi, corpori, & ipsi naturæ contrarium est. quæ manifeste in Mahometis doctrina apparent. Absurditas enim & confusio, falsum deniq; & mentis excæcatio dare cognoscuntur. Videamus autem, quomodo ab hoc, quod præter naturam est, doceatur, & quale illud sit considera. Natura seipsam interimere nequit: sed cum ipsa sit ratio, omnia cum ratione facit. Mahomet uero hic quæ bruta animalia non faciunt, (quis enim animal aliquod uidit aliud quod eiusdem secum est generis interficeret?) hominē similiter, ut ipse, Dei manu formatū, sine omni commiseratione occidere docuit: qui omnibus feris apparet ferocior & immitior, ut ex eo quod modò dicitur, clarius apparebit. Fertur enim ab ipsis, Adductum quondam esse ad ipsum Mahometem, patruū illius, & dixisse illi, Quid mihi eueniet, o nepos, si uestre legi non paruero? Hic uero respōdit: Non aliud, o patre, quàm quod occidam te. Ille uero, An non alia pœna restat? Non alia, respondit. Patruus, Obtemperabo tibi itaq; inqt, in qbuscunq; uolueris: lingua aut sola, nō corde, idq; metu gladij cōpulsus. Coactus tamē ab illo etiā filius Catēpladæ, dixit: Domine, scias me solo mortis timore doctrinā hanc recipere. Ceterū & filius Empiastæ idē dicit, Timore mortis & gladij doctrinā hanc subeo. Deinde clam literas mittit in regionē Mechæ, ne errent, sed prospiciāt sibi quomodo gladij periculū possint effugere. Hæc omnia ex Alcorrano & alijs libris desumpta sunt. Veruntamē in capite Bouis, concedit, quæ contra naturā ad faciendum nefaria sunt, quæ etiam dicta sunt turpissima. Quoscunq; enim apprehenderit impietas, in hos ceu morbus omne malum exercet. Dissimilium enim commixtio naturalium facultatum ad illicita est commotio, quod et ipsa intemperantia efficit. Huius uerò scopus non fuit alius, quàm ut naturalium simul

simul & innaturalium uoluptatum promissione conciliaret sibi stultam & insanam hominum multitudinem, quod & factum est.

IN MAHOMETEM ORATIO

SECUNDA.

VERITAS quidem una est & simplex, falsum uero multiplex & uarium: & qui in ueritate ambulat, in luce uersatur & securitate: falsi uero studiosus in tenebris obambulat, & quò nam uadat non nouit. Quapropter & Mahomet contempta ueritate, & recepto mendacio, nihil sani nihilq; humane salutis consentaneum docuit, uerum hoc solum stultum deprehenditur, ut hominum uulgi sibi adiungeret. Et uirtutum quidem fuit negligentissimus, ut humilitatis, longanimitatis, pacis & charitatis in proximum: nec aliquid utile commodumq; conscripsit. Ne uero redarguerentur illius mendacia & uanitates, per uetus & nouum Testamentum: nonnunquam alia sapientiae alienae dogmata nullo modo probabilia, quae ab alijs conscripta sunt, adiunxit. Et ipse quidem inuitus & nolens & quasi diuina uirtute percitus saepius scribendo ostendit, Moysis traditiones & prophetarum, quin & Psalterium ipsumq; Euangelium sancta esse, & à Deo tradita: praecipue uero & luculenter ipsum Euangelium sanctum, perfectum, rectumq; & commonitiones Dei uocat in Alcorrano. Et cum ueritatem non posset omnino abscondere, dicit: Nam & ipsemet quae in his scripta sunt, obseruo & facio. Et quoniam iustam, sanctam, rectam & à Deo traditam confiteretur ueterem nouamq; scripturam, ipse seipsum huic obstringit etiam inuitus, & per omnia haec seruare debebat. Mentionem uero uirtutum, quae in sacris continentur, non facit, quae hominem à terra subuectum, coelestem possunt efficere: sed quodcumq; illi in mentem incidit, illud approbat, docetq;: & nunc quidem approbat monetq;, ut nec ueterem nec nouam scripturam suscipiant: nunc uero, ut easdem recipiant. Quemadmodum in capite Helmaida, quod mensam interpretantur, sic inquit: Libri societas nulla est, nisi Euangelium & legem impleant. Libri autem societas secundum illud duntur, Mahometis sectatores. Porro post multa prodigiosa uerba sua etià hoc addit, quod in partes septuagintatres diuidendi sint legis suae sectatores, e quibus una tantum eadem sola seruanda sit, reliquas autem igni tradendas. Quia nam contra huiusmodi stulta & omni statu carentia uerba confutatio ne opus est: Nulla prorsus. Verum hoc solū, qui uera sapiat adiecerit, quod & illa unica pars ab igne aeterno consumenda sit, nisi fidem recipiat ueram & irreprehensibilem. Insuper quemadmodum ubiq; ferè ipse sibi contrarius est, sic etiam in capite Elnefa, quod mulieres significat, ipse seipsum confutat. dicit enim: Nisi à Deo esset Alcorranum traditum, multa in eo essent sibi inuicem contraria: cum contradictorijs planè refertum sit. In locis enim diuersis inquit, Quod Deus errantem non ducat: & idem denuò docens dicit, Orate ut ducamini ex tenebris in lucem, & ex uisum uel salebris in rectas semitas. Quin de seipso testatur, quod in errore fuerit, (erat enim idololatra) & quod Deus eum reuocatum ad tanti prophetae dignitatem constituerit, ut ad coelum septimum usq; peruenerit, obuiamq; sit factus angelo cuidam millies maiori uniuerso mundo, qui peccata sua deplorans, per hunc

- 4 hunc ueniam à Deo rogauerit. Item, quod cum Gabriele ad Deum ascen-
dens, in angelum inciderit decies millenis uicibus maiorem mundo uniuersum : qui & ipse peccata sua deplorans apud Deum, se intercessore usus sit, &
5 ueniam impetrauerit. Porro de seipso dicit, quod finis, sigillum & silentium sit omnium prophetarum, & propterea nemini post hunc prophetare licitum esse: quare morte moriatur, quisquis prophetauerit. Fertur uero post hunc in Babylone quendam exortum esse nomine Solem, (quod scalam significat) qui se prophetam dixerit, & à Babylonijs pro propheta receptum esse, sed à Scythijs celsum una cum turba illum sequente. Et quis nam mendacia, fabulas & uanitates à Mahomete conscriptas enumerauerit? Tanta enim & tot sunt, tam innumerabilia & prolixitate uerbosa, ut etiā summi apud eos perditissimorum dogmatum doctores, quos illi Helphocaa, id est eximios nominant, inter se non consentiant aliquando in Alcorrani enarratione, nec in aeternum consensuri uidentur. Quidam enim Mahometi adherent, quidam Halae, alij uero alijs: sed & hi ipsi inter se mutuò dissentiunt. Agnoscens igitur propriam infirmitatem calumniator hic, hancq; simul occultare uolens, in capite Helaram sic dicit: Nemo praeter solum Deum Alcorrani enarrationem intelligit. Agnoscens enim legis suae inutilitatem, sed & falsitatem, confusionem quoque & dissimilitudinem, quodque multa summa reprehensione digna conscripisset, hoc dixit. Sapientes uero & prudentiores illius gentis, qui Graecorum sapientia instituti sunt (sunt enim quidam qui Euangelium & Moysis scripta perlegunt) ea quae à Mahomete scripta sunt, condemnant, & pro infirmis reijciunt. Vnde apud Sarracenos lege cautum est, ut si quis in uniuersum dubitet, aut quaestionem dubiam de
6 Alcorrano moueat, extemplo morte moriatur. Insuper dicit: Ne committatis rapinas & caedes, nec periuria: quoniam Deus hac moleste fert, quod si tamen forte feceritis, Deus benignus est, & misericors, illa quae condonaturus est. Item in capite Helmaida, quod mensam significat, dicit, Deum perturij fraudem in nobis nihili aestimare, pro transgressione autem illius satisfactionem esse decem pauperum cibationem, totidemque uestitum, aut pro his unius captiui redemptionem. Qui uero neutrum ex his facere potest, ter ieiunato. Habent etiam iuramentum, quod non facile fallunt: quam
7 quam etiam hoc nonnunquam contingere soleat. Insuper, cum iurauisset Mahomet, se non coiturum cum Iacobitissa quadam nomine Maria, permisit illi Deus, ne quod iurauerat ratum haberet: sed ad eum accessit, ut in capite Elmetaare clarissime testatur. Testes autem huiusmodi permissio-
8 nis & periurij citantur angeli, Michael scilicet & Gabriel. Ad haec Deum saepius cum illo collocutum, dixisse refert, quod lusus gratia mundum creauerit. Et cordatus quilibet, quae hic dicuntur, perpendat, quomodo omnem concedat licentiam, ut quam plurimos ad se attrahat. Et Domino dicente arctam & angustam esse uiam quae ad uitam perducit, latam uero & spaciosam quae ducit ad perditionem: & reuera in illum conuenit hoc, Viam
9 praceptorum tuorum nolo cognoscere. Item in capite Mipacara, quod iuuentam interpretantur, Iudaeos & Christianos saluandos esse dicit. In capite uero Amram, rursus inquit, quod nemo saluari possit sine ijs quae Ismaelitarum lege continentur. Praeterea inquit, quod nemo ante se paradysum possit ingredi. Idem uero ipse paulo post dicit, quasi huius prioris oblitus, quod Dominus ipsum assumptum in paradysum duxerit, ostende-
10 ritq;

ritq; ibi uiros & mulieres multas. Et interrogauit eum, Domine, quid hoc est? Et respondit illi Deus, Ne mireris, nam & hi tui sectatores sunt. Quod uerò tradit Deum sibi dixisse, quod lusus gratia hominem fecerit, duas ob causas docet Mahomet: partim quidem ut ostenderet, Deum non magni estimare hominum salutem, & propterea singulis pro libidine sua intrepidò esse uiuendum: partim uerò, ut saluatoris Christi incarnationem suggillaret. Reuera certe sepulchrum apertum est guttur illius, & lingua eius dolosa. Venenum aspidis sub labijs illius. Instrumentum enim perditionis existens, uana & falsa eructauit uerba. quæcunq; enim sceleratissima profari uoluit, Deum loquentem inducit. Quidam enim homines uasa sunt electionis, & misericordiæ: quidã uero uasa iræ, & perditionis. Propter capacitatem enim uasa nominantur. Extrinsecus enim excipiunt tam bonum quàm malum. Angeli quidem cognitionem suam habent de supernis: homines uero ex sacra scriptura, alijsq; extrinsecus accidentibus cognitionem colligunt, & per multa differentia in unam ueram cognitionem perducuntur: quapropter et uasa dicuntur. Miser itaq; hic diaboli doctrina suscepta, cum omne uenenũ suis dogmatibus miscuisset, unam (ut dictũ est) impietatis mixturã adorna- uit, quam propinauit sibi credentibus, & illorũ animas ægritudine affectas, diabolo ceu sacrificiũ obtulit. Animæ enim ægritudo, nõ quemadmodũ in corporibus macies et pinguedo in substantiã suam transiens cõtingit, sed est ad corporalia illa & momentanea permissio. Quapropter animæ functiones omnino immutari possunt. Adulteria em̃, scortationes et uoluptates omnes mundo annexæ sunt. Et amicitia mudi huius inimicitia est erga Deũ. Quapropter & ipse omnib. omiſſis, uulgus hominũ uoluptatibus permisit, et nõ uiuos modo istis addixit, uerumetiam post mortem illas permansuras esse pollicitus est. Quod scilicet sectatoribus illius post mortuorum resurrectionẽ Deus daturus sit ueneres, et mulieres quàm plurimas singulis, domus itẽ instructissimas, balnea & hortos, uestes et delicias, et alia his similia pollicebatur, Cyrinthũ hæreticũ secutus, & alios quosdam ueteres, sicq; finẽ quodam modo foelicitatis uoluptatem esse docuit. Verum nos de his singulatim in quarta Apologia iam antè diximus: quapropter nõ nostri instituti est, in uniuersum omnes Mahometis impias opiniones reprehendere. Quoniam uerò nobis uisum est has copiosius refutare, sic dicimus. Idem ille Mahomet in Alcorrano sic dicit, Quod Deus mortem occisurus sit: quo facto, homines immortales & integros esse resurrecturos. Cum itaq; res ita se habeat, quid opus est delicijs & rebus ueneris, cum generatio non sit necessaria? Alimentum enim propter corporis imminutionem factum est, ut defectum impleat. Et uiri cum muliere congressus propter liberorum procreationem concessus est. Quandoquidem uerò hic idem confitetur, quod omnes resurrecturi sint immortales, frustraneum certe est alimẽtum, frustraneum etiã rei ueneris studium. Vt autem hoc concedamus, necessariò tamen generatio inde sequetur. Homines uerò hic generatos natura aut mortales aut immortales nasci oportet. Quod si mortales, quĩ sit ut ex immortalibus mortales nascantur? Si uerò & hi ipsi qui nascuntur, immortales sunt, en nouum quendam generationis modum induxit. Beatus autem Moses hominum generationem exponens, sic inquit: Deus è puluere de terra sumpto forma uit Adam, à seipso uero spiritu illi indito, factus est in animam uiuentem. Ex costa uero Adami formauit Euam: ex utrisque uero simul ipsum Seth, et

omnes homines. Mortales igitur cum essent, etiam ipsi mortales genuerunt. Cui dogmati assentit Dauid, testimonium ferunt prophete, & hoc ipse Christus confirmat. Nouum uero hunc generandi modum unde nam sceleratus ille incitatus docuerit, non intelligo: nisi forte propria ratione, & à patre suo diabolo permotus. Sed en absurdū hoc cōsidera. Si enim parentes immortales, filios etiā immortales genuerunt, en generationis modus exortus est, qui nec mortē sentit, nec resurrectionē. Quod si uero ipsi immortales, filios mortales genuerunt: quomodo filios diuersæ ab ipsis naturæ genuerunt? Natura enim omnis sibi simile generare consuevit. Vt uero etiā hoc cōcedamus: quomodo mors interfecta (ut antea posuisti) post resurrectionem denuò uires exercebit? Iam ne intelligis, quomodo Mahometis doctrina sacrę scripturæ contraria, etiam sibi mutuo repugnet? Ipse enim unam eamq; solam dicit fore resurrectionis diem. Ecce autem si mortales nascuntur, moriuntur necessariō. Cum autem alia resurrectio nulla sit, & hi in æternum mortui iaceant, quis beatitudinis finem ipsam mortalitatem dixerit? Præterea sanctorum animæ quia nunc à corporibus separatae sunt, uoluptatibus carerent, & propterea etiam beatitudine destituerentur, iuxta Mahometis sententiam: & ante illas, ipsi angeli. Sed hoc nequaquē est, non est inquam. Frustratum enim est insciens cor illius, & dum se sapientem putauit, omnium stultissimus apparuit. Beatitudinis enim finis, non uoluptas est: sed ut homo, quantum fieri potest, Deo similis fiat, Deum cognoscat, illiq; uniatur. Hoc inquam, summum & angelī & hominis bonum est, & summa foelicitas. Mahomet uero cum quæ nam dicat, ignoret, manifeste diuinæ repugnat iusticiæ. Iusticiæ enim diuina est, quæ omnia digne distribuit, & quæ immortalia sunt in æternum conseruat, temporanea uero hæc ad tempus, et reliqua suo quo debent ordine. Et primo quidem supremis ordinibus ea dantur, quæ conueniunt: deinde animabus & corporibus, post hæc etiam naturæ, quæ illam spectat. En igitur proportionem, pulchritudinem, ordinem & administrationem iustam, quæ in singulis adhibetur. Nec ueteres quosdam philosophos sequaris, qui & ipsi stupidi sunt: uerumtamen frigida quadam oratione dicunt, foelicitatem esse mentis cognitionem: cum ipsi, mea sententiā, mente careant. Cum enim illi existiment nihil interesse inter mentem & intelligentiā, ignorant quod inter hæc Deus est summum bonum, & beatitudinis foelicitatisq; caput. Quantum enim aliquis Deo appropinquat, tantum beatus est, gloriosus & foelix. Mihi uerò dubitare contingit, quare non cædes etiam & rapinas post resurrectionem fore dixerit. Cum enim uoluptatum gratia & amore diuitiarum omnia bella moueantur, etiam illic idem dicere oportebat: quoniam qui plures in se uoluptates transfert, alijs multo est beator.

12 Quin ille idem dicit in capite Sad, Angelos quidem ex igne creatos esse, hominem uero ex puluere. Et quemadmodum corpus ex terra compactum est, ita etiam angelos ex igne ceu materia compositos putat: è uerbis nimirum propheta hunc errorem hauriens, qui dicit, Qui fecit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis, non intelligens miser, quod cœlestes animi spiritus dicuntur propter celeritatem & uelocitatem, leuem etiam & incorpoream substantiam. Ignis autem flammam uocari propter claritatem, strenuitatem, repentinum motum, uimq; purgatoriam, & fortassis etiam propter corrumpendi potētiam. Quemadmodum & supremi ordines, qui immediate maiestatis diuinæ splendorem sustinent, Seraphim ab Hebraeis dicuntur:

dicuntur, id est flammæ ardentes & calescentes, propter motum illum sempiternum circa diuina, & indefinentem, propterque calorem, uelocitatem & feruorem continui, irrequieti & indefessi motus. Si enim ignis ille materialis proprietatem habet illuminatoriam & purgatoriam, ut in auro, corrumpendi uero uirtutem in omnia adulterina, quanto magis coelestes illi principatus, sancti nimirum angeli, uirtutem illuminandi & purgandi, & efficaciam ad illuminandum & purgandum illuminatione & purgatione dignos (quales nimirum sancti sunt, & prophetae) habebunt: corrumpendi uero & uastandi potentiam, ut contra Senacherib Assyriorum regem. His itaque non intellectis, stolidus angelorum naturam ex igne constare putauit. De fabulis uero & prodigijs, quæ prodigiose edidit, dixitque, à uetularum ebriosarum deliramentis nihil differentibus, quid plura dicere opus est? Dicit enim in capite Emale, quod si interpreteris muscam significat, Solomonem magnum angelorum, hominum & brutorum animalium exercitum collegisse. Qui in expeditionem egressi, ingentem ceu muscarum fluuium inuenerunt: dixitque musca, Omusca, ingredimini uos in antra uestra, ne uos perdat Solomon, & illius exercitus. Et musca subrisit.

Insuper in capite Rubesa dicit, uermiculum quendam daemonibus Solomonis mortem denunciauisse: cuius rei narratio talis est. Cum Solomon scipioni suo inniteretur, tanto repente dolore correptus est, ut confestim expiraret: diuino tamen quodam miraculo non corruit. Huic uero ministrantes daemones, cum illum sic stare cernerent, uiuere adhuc arbitrati sunt. Prorepsit autem e terra uermis, scipionem illius arrodens: quo simul corroso, Solomon concidit. Daemones uero accurrentes, ut eum obijssent cognouerunt, ex eo tempore cunctis suis uiribus humano generi nocere coeperunt.

Porrò in libro Enarrationum Mahomet ipse causam reddit, quare ipsis uino interdictum sit. Dicit enim, Deum in terras duos emisisse angelos, ad bene imperandum & iudicandum: quorum nomina erant Arot & Marot. Mulier autem quaedam actionem habens forensem, illos accedens, ad prandium inuitauit, & uinum (quod illis ne biberent praeceperat Dominus) apposuit, qui ubi inebriati sunt, eandem opprimere ui conati sunt. Illa uero libidini illorum non consensit: sed conscenso coelo, res suas exposuit. Deus uero hac simul uisa, & causa quam habebat cognita, ipsam fecit Luciferum, ut tam in coelo inter stellas formosa esset, quam in terra inter mulieres fuerat. Angelis uero qui peccauerant optionem obtulit, utrum in hoc an futuro saeculo puniri uellent. eosque cum in hoc saeculo puniri mallent, ex pedibus ferrea catena in Babylonis puteum suspendit, usque ad diem iudicii.

Dicit praeterea, coelum hoc creatum ex fumo factum esse: unde apparet, quod coelum aliud, quod non creatum sit, esse putauerit nouus ille legislator, quod nullus hominum unquam cognouit: in cuius differentiam coelum hoc, quod coram uidemus, creatum uocat, quasi ex maris exhalatione fumus talis exortus sit. Mare autem ex monte Caph prodijisse docet, qui totum orbem circumdat, & coelum sustinet. Deinde solem & lunam aequales fuisse dicit luce simul et uirtute, nullamque inter diem noctemque fuisse differentiam, sed Gabriele quondam uolitante alam illius fortuito lunae propius admotam & impactam, corpus illius obscurauisse.

Insuper dicit, quod cum à Gabriele, ut Deum conueniret, uocatus in coelum

- lum fuerit, Deum manum suam super ipsum Mahometem imposuisse: se uero tantam sensisse frigoris uim, ut hæc ad dorsi quoque medullam penetraverit. Quod autem hoc illius figmentum sit, manifeste constat. Verumtamen & Anthropomorphitarum sententiam secutus hæc dicit, qui Deum fingit corporeum: ignorans nimirum miser illud, Suscepisti iniquitatem, quoniam
- 19 ero tibi similis. Item in capite Sad dicit Mahomet, dæmones, cum angeli fuerint, ut Adamum adorarent à Deo institutos esse: mutatos autem esse in dæmones, cum hoc officij detrectarent, nec illum more aliorum uellent adorare. Atqui hæc opinio huic impio propria & peculiaris est. Dicit præterea Mahomet, ex stercore elephantis porcum enatum esse, ex stercore autem porci murem, felem autem ex fronte leonis. Causa autem huius talis refertur. Cū Noë in arca esset unā cum filiis suis & animalibus, illis ad naturæ officium abeuntibus arca inclinabatur: in primis autem, si abiret elephas. Nimio itaque timore Noë correptus, Deum consuluit. qui dixit, Profectus culum illius & stercoreis meatum adora. Quod cum fecisset, simul exiuit stercus, & cum illo porcus ingens, qui cū rostro stercora rimaret, scrutareturque, mus prodijt, qui arcæ tabulata coepit arrodere: qua de causa maxime territi sunt. Noë autem de hoc denuò consulente Dominum, leo in frontem percussus est, & statim ex naribus illius felis profiliit. Et hanc ille rationem adducit, propter quam suillæ carnes ab his pro immundis habeantur. Dicit item, quod Deus in consummatione mundi occisurus sit omne genus & angelorum & hominum, & quod nemo uiuens præter unum Deum & mortem
- 21 (quam angelum quendam Hadrieli nomine esse dicit) relinquendus sit. Et tunc præcipiet Hadrieli Dominus, ut occidat seipsum. Quo facto, clamabit uoce alta Dominus, & dicet, Vbi sunt satrapæ mundi & principes? Et post hæc omnes suscitabit. Quid uero, quisquis mentis compos fuerit, de tot tantisque nugis dicet: Non aliud certe, meo uidere, quam quod ipse Mahometes
- 22 testatur, qui ait se librum conscripsisse duodecim millia sermonum mirabilium continentem: à discipulis uero suis rogatum, ut hæc ipsis exponeret, dixisse illis, quod ex his quidem ter mille ueri sint, reliqui uero falsi. Hincque euenit, ut si qui Ismaëliitarum cum aliquibus disputauerint, et falsum esse conuincatur quod ab ipsis allatum est, intrepide dicant, ea ex falsis Mahometis sermonibus, & non ex ueris desumpta esse. Quod si is forte Lucianū imitatus, de seipso dixisset hanc unam solamque esse ueritatem, quod omnia quæ in Alcorrano descripta sunt falsa sint, ueniam certe, quæ in hoc continentur, possent mereri. Quemadmodū hic faceret Veras narrationes nominat, quæ à se dicuntur mendacia. In principio enim libri sui sic dicit: Vnicam hanc ueritatem dicturus sum, omnia nimirum quæ hic describuntur, falsa esse. Et deinde quæcunque ridicula sunt, per lusum ascribit. Cum uero hic tanta cum impudentia falsum doceat, nec Deum ueritus nec homines, quæ nam uenia infœlix dignus fuerit? Præterea in capite Ceramar, quod lunam interpretantur, dixit: Quod Mahometis discipuli cum lunam coitui uicinam uiderent, dixerint illi, Ostende nobis prodigium aliquod. Tunc ipse duobus digitis suis Lunæ innuit, quo facto, hæc in duas partes dissecta est, & alterum quidem frustum in montem Helicain (qui ab uno latere ciuitati Mechæ adiacet) decidit: alterum uero in alium montem Erythron nomine, qui ab altero latere eiusdem ciuitatis situs est. Et luna sic dissecta in Mahometis tur-
- nicam

nicam collecta est, qui eandem integram restituit. Qua autem confutatione in huiusmodi figmenta & fabulas opus est? Verumtamen quisquis studiosus fuerit, intelligat miracula non in alicuius rei specimen fieri solere: sed alia quidem propter aliquam utilitatem animæ fiunt, ut de Christo & Nathanie le legimus. Nathaniel enim auditis quæ à Christo fiebant miraculis, & arc-

Ioan. 2.

anis animi sui, uerum suum Dominum agnouit, & Christum confessus est esse Dei filium & præceptorem Israël, id est Deum & hominem. alia uero in utilitatem corporum fiunt, ut infinita infirmorum multitudo à Christo sa-

Matth. 14.

nata, & esus panum: alia rursum propter utrumque contingunt, corpus nimium & animam: ut in paralytico contigit, cui primum peccata remissa sunt, & fidem remissionis peccatorum etiam dissoluti corporis sanitas secuta est.

Matt. 9.

Item in eo, qui à natiuitate sua cæcus fuerat. Post sanitatem enim oculorum acquisitam, is quoque proprium suum formatorem & creatorem agnouit, ipsumque adorauit. alia rursum miraculorum propter usum aliquem facta sunt, ut à Mose in Aegypto & deserto: item à Iosue filio Nun, qui solem in bello consistere fecit: sacerdotum quoque in Iericho. Hoc uero lunæ prodigiū quæ de causa factum est? Propter nullum certe commodum, nec usum: sed in hoc tantum, ut Mahometis discipuli omnia ea quæ in mentem inciderent, effutirent, aliaque quæ ab ipsis uana falsaque dicuntur. Vnum tamen bene facere uidentur, quod mentiri scopum sibi proposuerunt, & perpetuò mentiuntur. Hic enim idem est qui dixit, Non ueni per miracula daturus legem, sed per gladium. Et si hoc uerum est, quæ nam ratione hoc stupendum in luna miraculū edidit? Adeo omnia uana & falsa sunt, quæ ab ipsis dicuntur. Cum malitia enim cōuersantes, ignorantia feruiunt. Cognitio enim ignorantiam gignere nequit, ut nec lux tenebras. Malicia uero ignorantiam parere solet.

Ioan. 9.

Porro in capite Elezap sic dicit, Deus & angeli semper pro Mahomete & illius sectatoribus orant. Quid dicis o homo? Num Deus pro aliorum salute orat? Et si orat, aut seipsum orat, aut alium. Si seipsum, absurdum omnino est quod dicitur. & quæ nam sic est orationis utilitas? Et hoc modo nec propriam uoluntatem perficit. Quod si alterum orat, alium omnino, ut uidetur, Deum maiorem se habere deprehenditur. Sine omni enim controuersia, quod maius est, à minori oratur. Et ecce iuxta tuā opinionem, o Mahomet, duo Dii sunt: hic quidem maior, ille uero minor: & hic quidem orare uidetur, ille uero alterius preces suscipere. Et tu ipse Deum creatorem cœli & terræ, illum inquam fateris, ipsumque adorando colis, quem tamen pro te orare affirmas. Quem enim alium Deum facis, qui cœli & terræ creatoris preces suscipiat? Quis nam ille Deus sit, non intelligo. Ego autem cum magno illo Mose consentiens dico, Dii, qui non fecerunt cœlum & terram, pereant.

24

66

Sed dicunt fortassis Mahometistæ, Qua ratione igitur uos Christiani dicitis Christum, quem similiter ut Deum adoratis, pro crucifigētibz se orauisse? Eiusdem certe criminis, cuius nos accusatis, uos ipsi uel nolentes rei esse deprehendimini. Si enim Christus, iuxta uestram sententiam, Deus est, quare non libere & proprio iure crucifigentium se delicta remisit? Quod si Deus non est, cur illum ceu Deum adoratis? Si autē ille Deus est, & nihilominus, ut uidere licet, orare deprehenditur, alio certe Deo se maiore habet opus. En igitur iuxta tuam quoque opinionem Deus maior & minor est. Audiant uero nunc diligenter, qui hanc quæstionem mouent. Dominus in Euangelio apostolis sic ait: In cathedra Moysis sederunt scribæ & pharisæi: omnia igitur

Matth. 23.

66

quæ uos iusserint seruare, seruate, & facite illa: secundum opera autē illorū ne feceritis. dicunt enim, & nō faciunt. Quid nam hæc uerba innuūt? Non aliud quā quod scribæ & pharisæi solo nomine doctores sint, reipsa uero nequaquā. Christus autem operibus quoq; uirtutes docuit. et nōnunquā Christus facere aliquid prius, deinde docere conspicitur: nonnunquā uero facere, & silere: adeo ut & ipsum silentium alterius doctrinæ locū suppleat.

Matth. 5. Et aliquando quidem dicebat: Luceat lux uestra corā hominibus, ut uideāt
 „ opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in coelis est. aliquando
 Matth. 6. uero rursus: Non sciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Inter docendum enim, cum dicit, Si quis te adegerit ad miliare unum, abi cum eo duo: & uolenti tunicam tuam auferre, dimitte etiam pallium. & percutienti te in maxillam, obuerte & alteram (aliaq; omnia, quæ uerbositatis causa omittimus) tunc dixit illis: Quod si dilexeritis amicos uestros, quod uestrum est præmium? Et si mutuum dederitis his à quibus uos recepturos esse speratis, quod nam uestrum est præmium? Quin potius mutuum date illis, à quibus uos nō recepturos speratis: & diligite inimicos uestros, & orate pro execrantibus uos. Cum igitur reliqua omnia etiam factis docuisset, & ipsa facta uerū annuntiarent: amorem autem hostibus exhibendum uerbis tantummodo docuerat, facta autem adhuc laterent, nec manifesta essent: tempore passionis orauit pro crucifigentibus se, & quæ in illo latebat erga inimicos charitas, in lucē se protulit. Quin & beatus ille Lucas regi Theophilo sic dicit: Superiore quidem uolumine, id est euangelio, diximus de omnibus quæ cœpit Iesus tum facere, tū docere. Quibus uerbis non aliud innuit, quā quod Christum à stulte docentium scribarū & pharisæorum similitudine separat, & ostendit hunc doctorem uerum, qui dicat simul & faciat, qui faciat & doceat. Orauit quidem Christus pro his qui crucifigebant se, sed ut homo: Non enim instar Dei sine corpore in terris uersabatur, neq; tamen homo nudus, ut Nestorius & uos dicere soletis, sed Deus & homo. Et nunc quidem ceu Deus operabatur: ut cum dicit, Volo, mundus sis: & Remittuntur tibi peccata tua. nunc uero ceu Deus & homo, ut cum cæcum tetigit, & sanatus est. Et in filia Centurionis per attactum quidem ostendit se hominem esse: per illud autem, quod dicit, Tibi dico, respice & surge, suam ipsius diuinitatem declarauit. Nonnunquā uero solam suam humanitatem demonstrauit: ut cum esuriuit, laborauit, fleuit propter Lazarum.

Perfectus enim Deus, & perfectus homo erat. Et quemadmodum instar Dei propria sua potestate, quæcunq; uolebat & illi libitum erat, faciebat: sic ut homo, omnia humana (excepto peccato, quod sancta eius anima non cognouit: & ægritudine, quæ sanctum illius corpus non attigit) quæ hominis sunt, suscepit. Et quemadmodum peccati uestigium non erat in sancta Domini anima, sic nec ægritudo in sancto illius corpore. Peccatum enim ordinis turbatio & boni defectus est: & humorum inordinata confusio, sanitatisq; defectus, ægritudo. Sed quomodo inordinatæ confusionis & ægritudinis species in corpore creantis ordinem, morbum & omnem infirmitatem sanantis conspiceretur? Quandoquidem igitur, ut dictum est, Deus erat & homo, orauit quidem humano more, quia tempus reuelandi charitatem interiorē aduenerat. Ipse enim est qui dicit: Maiorem hac charitatem nemo habet, quā ut ponat aliquis animam pro amico suo: id est, uitam. Hic uero non

non modo pro amicis suis uitam suam morti exposuit, sed nihilo minus pro inimicis suis, pro illis nempe qui crucifixerunt eum, & omnibus Iudæis: quin etiam pro toto mundo, quemadmodum propheta prædicauerunt, & res ipsa edocuit, ueritasque emicuit sole splendidiore. Vt enim lapis emissus, si in solidum inciderit, in emittentem retorquetur: ita & Saluatoris oratio, infirmorum istorum & impiorum animas omni ferro duriores nata, in eum qui hanc habuit reuerfa est. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit: Insurgentes in me testes iniqui, quæ non nouerunt, interrogauerunt me. Retribuerunt mihi malum pro bono, & orbitatem animæ meæ. Ego uero cum illi obturbarent me, induebam saccum, & humiliabam in ieiunio animam meam, & oratio mea in sinum meum reuertetur. En Christi oratio rursus ad illum reuerfa est. Quam ob rem? Quia non inuenit poenitentiae locum in animabus crucifigentium illum. Si enim poenitentia in illis inuenta fuisset, peccatum utique illorum esset sublatum. Quod etiam si non factum sit, nihilominus tamen etiam Christus discipulos ad prædicationem emittens, sic inquit: Ingressi in domum, salutate illam. & siquidem domus fuerit digna, ueniat pax uestra super eam. si uero non digna fuerit, pax uestra ad uos reuertatur. Et qui non susceperit uos, nec audierit sermones uestros, egressi ex domo & ciuitate illa, excutite puluerem pedum uestrorum, in testimonium ipsis. Amen dico uobis, tolerabilius erit Sodomis, & Gomorrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi. Et uide, non pace modo ut & precibus priuati sunt, sed etiam Sodomis collati. Intelligis ne ut quæ de Christo feruntur, à principio ab omnibus prophetis descripta sunt? quæ sane propter nimiam copiam præterimus. Si quis enim ueritatis studiosus fuerit, ipsam inueniet. Exemplo autem utor (non enim absurdum fuerit, ab obscurioribus similitudinibus ad omnium authorem ascendere) Quemadmodum enim apud Græcos quidam in statuīs, quos nonnulli Mercurios uocauerunt, in illis inquam, quantum foris apparet, omnino inornata & deformia sunt omnia: statuīs autem apertis, illarum imagines perpulchræ apparent. Ita mihi de Christo fieri uidetur. Quæ enim extrinsecus dicuntur, & apparent, parua uidentur & exigua: quæ uero in his intelliguntur, magna sunt, & plus quam naturalia. Verum hoc exemplum sufficiens non est. Qui enim ueritatem, ut dictum est, inquit, non solum quæ in his intelliguntur Christi opera magna, plus quam naturalia & stupenda, Deoque digna inueniet: sed etiam illius humana, quæ omnem cognitionem & intellectum angelorum & hominum excedunt. Et quemadmodum ex his, quæ uidentur creaturis, cœli & terræ aliorumque opifex Deus apparet (illud enim Deo proprium est, ut ipse quidem non uideatur, talis uero esse colligatur ex operibus) sic etiam in Christi miraculis Deum esse apparet, eum qui talia autoritate propria operatur. Quapropter ipse Saluator dixit: Si mihi non creditis, operibus credite.

Præterea in capite Helmaïda, quod mensam significat, dicit, Christianos & Hebræos non esse filios & amicos Dei, eo quod peccatorum suorum gratia castigentur. Ego autem potius contrarium dico. Pater enim filium, qui illi curæ est, castigat, modo charitatem habeat. Quem enim legitime castigat aliquis, quam proprium filium? Et de Hebræis quidem uere dixit, licet ignarus ueritatem locutus sit, nesciuit enim discernere

inter profanum & sanctum. Hebraei enim olim Dei iram senserunt, sed nō implacabilem (habebant enim perpetuō prophetas, purificationes & sacerdotium) castigante quidem eos Deo corporaliter, quod uero animam attinet, illos non deferente: quin potius ostendente adoptionis gratiam ab illis nondum defecisse. Post crucem uerō et passionem Domini absoluta horum desertio facta est, animarum simul et corporum, & ceu ingratos maximo peccato, & parricidas maximo facinore, & Dei occisores summa impietate factos Deus abdicauit, proculq; a se repulit, absolute & omnino illos deserēs, omnes Hebræos potestati aliorum subiiciendo, & constituendo eos seruos omnium ferē gentium. Et hæc quidem corporum est derelictio. Animarum autem perditionis, & uniuersalis repulsę, non in hoc modo sed etiam futuro sæculo, signum est, quod ab ipsis sacerdotium defecerit, purificatio, sacrificiū & templum, & ceu uas inutile & impurum reiecti sunt. Quapropter & Da-

- Psal. 69.* uid uaticinatus sic dixit: Coram te omnes, Domine, qui præmunt me: op-
 „ probrium expectauit anima mea, & miseriam. Et expectaui condolentem,
 „ sed non erat: et consolatorem, sed nō inueni. Et dederunt mihi in cibum fel,
 „ & in siti mea propinauerunt mihi acetum. Fiat mensa illorum coram ipsis in
 „ laqueum, et in retributionem, et in offendiculum. Excacentur oculi illorum
 „ ne uideāt, & tergum ipsorum semper incurua. Effunde super eos iram tuā,
 „ & furor irę tuę apprehendat eos. Fiat habitatio illorum deserta, & in taber-
 „ naculis illorum non sit inhabitans. Quid nam hæc prophetia innuit? Dice-
 „ mus agendum. Beatus ille Dauid uolens in alio psalmo Dei in peccatores cor-
 „ rectionem ostendere, sic dixit: Deus iudex est, hunc humiliat, hunc exaltat.
Psal. 74 „ Quia poculum in manu Domini uini meri, plenum mixto. Et inclinauit ex
 „ illo in hoc, uerumtamen fex illius non est exinanita. Omnes peccatores ter-
 „ ræ bibent. Rursum in alio psalmo sic dixit: Deus iudex iustus, fortis & lon-
 „ ganimis. nec iram inducens quotidie. Nisi conuersi fueritis, exacuet gladiū
 „ suum. Nunc igitur, quę restant, diligenter accipe. Propheta dixit Deum esse
 „ iudicem: sed etiam iustum esse notauit. Quoniam uerō quidam hominum
 „ iudices sunt, alij quidem iusti, alij uero iniusti, eo quod iustū uocauit, osten-
 „ dit Deum omnis iniustitię esse expertem. Cum autem fortem uocat, osten-
 „ dit quod iusticiam suam possit constituere. Cumq; longanimum dicit, osten-
 „ dit quod non ex abrupto Deus iudicia sua exequatur, sed mansuete & cle-
 „ menter: quapropter iram suam peccatoribus non quotidie inducit. Cur?
 „ Eo quod peccatorum poenitentiam expectet. Nunc uerō gladium suū acuit,
 „ id est potentiam suam puniendi proferet contra eos qui a peccatis ad poeni-
 „ tentiam nolunt conuerti. Rursum cum dicit Deum esse iudicem, mox sub-
 „ iungit: Hunc humiliat, hunc exaltat. Post hæc uero dicit, Poculum in manu
 „ Domini, uini meri, plenum mixto: & inclinauit ex hoc in hoc, uerum-
 „ tamen fex illius non est exinanita. Bibent omnes peccatores terræ. Quid
 „ nam hæc prophetia significat? Non aliud quàm quod superius dictum
 „ est: Nisi conuersi fueritis, gladium suum exacuet. sic & hic dicit, quod po-
 „ culum in manu Domini uini meri, plenum mixto: id est, plenum furo-
 „ ris. sed etiam misericordię (hoc enim mixtum significat) declinante ni-
 „ mirum hoc ex abrupto ad longanimitatem, uel remissionem. siue, pro-
 „ pter opera quidem peccatorum furore plenum: propter Dei uero in ho-
 „ mines amorem, mixtum est misericordiā illius, expectantis peccatorum poe-
 „ nitentiam, quemadmodum in Niniuitis, ipsa clementia peccatum exu-
 „ perant-

perante propter poenitentiam. Quamuis autē Hebræorū castigatio austerā fuerit propter captiuitatem semel atq; iterum ipsis inductā, non tamen fex exinanita est, id est sordes infimę et finis furoris. Id enim per fecē denotatur. Et cum propter idololatriam & iniquitates ipsorum captiui abducti sint, propter Dei tamen in homines amorem denuo redierunt ad pristinam suā libertatem & conditionem: & biberunt quidem ceu peccatores ex poculo hoc uinum, non tamen merum, sed amore & misericordiā temperatū. Postquam uero immane illud ausi sunt facinus, et in Christū tanta exercuerunt, Deiq; occisores facti sunt, intendit etiam in illos Deus arcum suum, cum stultorum illorum conuersionem expectauisset annis quadraginta: a tempore scilicet eo quo Saluator passus est, usq; ad Vespasiani et Titi tēpora. Cum autem peccatum horum omni poenitentia careret, incurabilia ista mala passi sunt. Et tunc impleta est Dauidis prophetia, ea quę ab illis in Christum facta sunt exponens. Postquam enim tragicę & ampliter ea quę facta sunt exposuit, utpote, Contra te Domine omnes qui pręmunt me. & Opprobrium expectauit anima mea & miseriam. & Expectauit condolentem, sed non erat, & consolatores, sed non inueni. & Dederunt mihi in cibum fel, & in siti mea propinauerunt mihi acetum: Tunc, quę illis euentura sint mala, enumerat. Fiat mensa illorum coram ipsis in laqueum, & in retributionē, et in offendiculum. Mensa enim cibum impositum gestat ad impletionem deficientis corporis: habet etiam fruitionem, delicias & lætitiā. Colligens igitur in unum propheta omnes Hebræorum delicias, omnem lætitiā & fruitionem, mensę uocabulo utitur: ostendere hoc uolens, quod illis omnia in contrarium cessura sint. Et quemadmodum animalia quędam laqueis capta, ueniente uenatore & illa incipiente mactare, singula alterius exitum uident, nec tamen sibi ipsis nec reliquis animalibus concaptiuis suis subuenire possunt: ita etiam Iudæis continget. Coram ipsis enim cadentur amici & fratres, parentes & liberi, eo quod nemo sit qui eos eripere uel adiuuare possit. Simul uero causam calamitatis ostendens inquit, In retributionem: id est propter mortem Domino ab ipsis illatam. Excæcentur oculi eorum ne uideant, & dorsum illorum semper incurua. Obtenebratos itaq; oculos habentes, nec intelligebant, uidebant uel rationalem iusticię solem, Christū. Tergum illorum semper incurua: ne scilicet ab ipsis auferatur perpetuę seruitutis iugum. Et hoc grauissimum est; quod loco colophonis omnibus adiicitur: Et effundatur in illos ira tua, & æstus uel furor irę tuę apprehendat eos. Aestus enim animi uel furor, cōmotio cordis est ad rem aliquam: quem motum aliud quoddam extinguit, ut in Nineuitis, poenitentia, sicuti dictum est. Ira uero huius commotionis effectus est, quem & fecem nominauit, quemadmodum de Sodomitis quoq; est dictum. Sed perpendas nunc prophetę oraculum. Non dicit, Funde furorem tuum: sed, Effunde furorem tuum & iram tuam. Articulus enim hoc loco immoderatam iram Dei & furorem significat, extremum excidium & desertionem animarū simul & corporū, aduersus eos qui tunc tēporis extabant, illosq; qui in posterū horū dogmata sunt secuturi. Fiat habitatio illorū deserta, in tabernaculis illorū nō sit qui inhabitet. Quod & euenit. Hęc autē prophetę oratio nō execrandi formula est, sed prophetię elocutio. Vbi enim est Hierusalem? ubi templum? ubi sacrificium & oblatio? Omnia hęc exinanita sunt, ac si nunquam ex-

istissent,

titissent. Et nisi templum reedificare conati essent, possent quidem dicere: Si conari uoluissimus, potuissimus utique & absolvere. nunc uero conspiciuntur non semel, aut bis, sed etiam tertio id tentauisse, nec unquam uoti compotes facti sunt. Existimabant enim miserrimi homines, se templum reparaturos regnante Adriano Romanorum rege: deinde sub Constantino Magno: sed ab utroque ceu proterui & contumaces puniti sunt. Hostis uero Christi & defector Iulianus, una cum Iudaeis summo studio in hoc incurruit, pecuniam deposuit, artifices conuocauit, omniaque egit, fecit & procurauit, ceu insanus & mente captus, ut Christi destrueret sententiam, quae templum illud reparari non permittebat. Ceterum qui sapientes capit in uersutia sua, statim ei re ipsa ostendit Dei suffragia longe omnium esse fortissima. Ut enim stultum & uasanium studium aggressi sunt, fundamentisque erutis manus aedificio ad mouere uoluerunt, ignis e fundamentis emicans plurimos consumpsit, horumque conatum & uasaniam repulit. Rex uero uasanius quocumque pedes ferebant, transfuga aufugit, Dei iudicio territus. Sed ne sic tamen infelix ille cessit. Paulisper itaque huic loco immorantes, etiam aliorum prophetarum ad Hebraeos oracula inspiciamus. Dicit enim Esaias, Scio quod durus es, & neruus ferreus collum tuum: id est inflexibile. et frons tua aenea, id est impudens. Et Daniel: Venerunt super nos mala, qualia non facta sunt sub caelo, secundum ea quae facta sunt in Hierusalem. Quae nam illa? Quae nimirum & Moses praedixerat, & Ieremias exposuit. Et ille quidem sic inquit: Tenera & delicata ualde, cuius pes non experientiam sumpsit ascendere in sellam, propter teneritatem & molliCIem, mensam attingeret illicitam, & deuorabit liberos suos. Quod etiam in Hierusalem factum est, in excidio a Romanis illato. Matres enim liberos suos deuorauerunt. Ieremias uero oraculum hoc exponens, dixit: Manus matrum miserantium aggreSSae sunt liberos suos. Sed & Malachias propheta sic inquit: Si suscipiam ex uobis faciem uestram, dicit Dominus omnipotens, quia ab ortu in occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium mundum. Vos autem prophanatis illud. Quando itaque haec impleta sunt? Omnino post Christi crucem, & resurrectionem. Non enim Hierosolyma tantum, ubi Moses Dei cultum, & non alibi fieri praeceperat, sed in omne quam sol intuetur terram, Dei gloria dilatata est. Hoc enim innuit quod dicitur, Ab ortu solis usque ad occasum: id est, in toto mundo. Nec cetera est prophetia dixisse illud, Ab ortu solis usque ad occasum, ne Iudei haec calumniantes dicerent, se per uniuersum orbem habitare, & prophetam de ipsis locutum esse. Verum addit, Nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco incensum & sacrificium mundum offertur nomini meo. Vos autem prophanauistis illud. Non ut ceu sacrificio Hebraeorum contaminato & prophano, Deus sic per prophetam locutus sit, sed propter mores haec offerentium. Verum si quis forte & hoc dixerit, non multum mea errauerit sententia. Veteri sacrificio cum nouo comparato, magna inter haec differentia animaduertetur. Et quemadmodum angelos incorporeos ad Dei incorpoream substantiam collatos, corporeos esse iudicamus: sic etiam in ueteris & noui sacrificij collatione contingit. In illo enim sanguis taurorum & hircorum, & tabo cinisque iuuentur: hic autem filius Dei, & sanguis Christi. Ecce igitur differentiam. Quapropter & Dauid uaticinatus dixit, Non suscipiam

scipiam ex domo tua uitulos, neque capellas ex gregibus tuis. Quoniam meae psalm. 50.
 sunt omnes ferae campi, iumenta in montibus, & boues. Cognoui omnes
 uolucres coeli, & pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam
 tibi. Mea enim est terra, & plenitudo eius. Num edam carnes taurorum, &
 sanguinem hircorum bibam? Offer Deo sacrificium laudis, & redde altissi-
 mo uota tua: & inuocabis me in die tribulationis tuae, & eruam te, & glorifi-
 cabis me. Vides ne ut sacrificium quod tauris constat & hircis, non appro-
 bat: illud uero quod laudem continet, recipit. Quin & Sophonias sic ait: Ap-
 parebit Dominus super omnes gentes, & extirpabit omnes deos gentium: soph. 2.
 & adorabunt eum unusquisque de loco suo. Et hic quoque Hierosolymam ne-
 glexit, omnem uero locum gentium ad Dei culturam uenientium in me-
 dium adduxit. Omnibus tamen his sic ratis firmisque, non tamen poenitentiae
 turris & praesidium concidit, nec ianua adhuc clausa est, neque Hebraeis neque
 Ismaelitibus, sed nec ulli qui intrare uoluerit. Et sic de Iudaeis quidem uere hoc
 dixit Mahomet: licet ipse quid nam dicatur, ignorauerit, ut dictum est.
 De Christianis autem non sic. Nec enim ut ipse putauit, propter pecca-
 torum castigationem, non pro filiis & amicis Dei iudicandi sunt. Pro-
 cul enim a scopo aberrauit, putans propterea quod Ismaelitae nonnul-
 los Christianorum affligant, ipsos quidem laudi dignos, & quasi filios
 & amicos Dei, punire Christianos a Deo omnino repudiatos. Sed aliter
 longe se habet negotium. Maxima enim Christianorum multitudo sum-
 ma pace fruitur, quos Deus iudicio suo sibi soli noto non sinit pertur-
 bari ab impijs. qui licet contra hos expeditionem facerent, fortiores sane
 stabilioresque araneorum telae apparerent omni impiorum militia & fortitu-
 dine. Confiteor tamen multos Christianorum propter peccata nostra in ma-
 nus impiorum traditos esse, in suis ipsorum correctionem, & aliorum exem-
 plum & relapscentiam. Neque sane existiment Christianos, qui in illorum sunt
 manibus, propter horum uirtutem traditos esse. Sed ueluti flagellum & lo-
 rum correctionis a Deo & iudicati & missi sunt (castigatione enim dignos
 castigant) sunt tamen interim Deo exosi & abominabiles. Quid enim locu-
 stae sunt, et eruce, & bruchiae? Magna nimirum Dei potentia. Quid item ful-
 mina & grando, alique quae nonnunquam per elementa fiunt castigationes?
 Num igitur amici Dei & filij Dei iudicabuntur? Quibus ipsa ueritas sic re-
 spondet: Nouit Deus omnia, etiam ante generationem illorum. Quemad-
 modum enim de Esau & Iacobo dixit, priusquam hi nascerentur, Iacob di-
 lexi, Esau autem odio habui: sic etiam eos qui abnegata uera & irreprehen-
 sibili Christianorum fide ad contrariam deflexerunt, priusquam nasceren-
 tur, perditionis & Satanae instrumenta iudicauit. Et licet illic inueniantur, siue
 hic, nihilominus poena digni deprehenduntur: quod in illis uidere est, qui
 in captiuitate aut nati sunt, aut postea nascentur. Verumtamen ex his qui
 Christum abnegauerunt, nascuntur aliquando sancti & boni uiri: quem-
 admodum ex Esau iustus ille Iob, & martyres ex idololatriis. Verum de his
 quidem haec dicta sint. De ijs uero qui religionem propriam & pietatem
 inter impios custodiunt, quid nam dicere opus est? Nonne admirandi &
 laude digni sunt? Nec minus de illis sic iudicandum, qui in libertate religionis
 agunt. Hi siquidem nondum probati sunt, & propterea quales nam sint igno-
 rat: a Deo autem, et illo solo cognoscunt. Illi uero instar auri in fornace puri esse
 declarantur, quemadmodum illi in Babylone pueri. Nec sane ad salutem satis effi-

Proverb. 3.

cax est ipsa dogmatum fides, nisi operibus fuerit temperata. Ostende enim mihi, dicit oraculum, fidem tuam ex operibus tuis, & ego tibi ostendam fidem meam ex operibus meis. Videamus igitur quæ nam opera apud Deum recipiantur, & qui nam hi sint qui Deum meminerunt, num scilicet hi qui in delicijs & libertate uiuunt, an qui in afflictione & miseria? Hicerte haud dubie. Ait enim, Domine in afflictione tui recordati sumus. Et, Qui in lachrymis seminant, metunt in exultatione. Et tribulationes multæ iustorum, mors autem peccatorum mala. Licet enim in hac uita foelici successu ferantur, & perinde ac si quis laudetur quod prudens sit, fortis, temperans & iustus, alius uero nihili hæc faciens, pinguem se esse gloriatur & corpulentum: sic de seipsis sentiunt miserrimi homines, ac ueris inexhaustisq; diuitijs cõtemptis, illas quas somnia simulant, amplectuntur: & preciosa illa margarita, Christo nimirum, relicta, conchas uel lapillos congregant. Quid autem de oraculo illo prophetico iudicant, quod dicit, Quem diligit Dominus eum castigat, & flagellat quem filij loco adoptat? Christiani itaq; non traduntur tanquam reiecti & deserti a Deo, ut Mahomet aperte testatur: sed ceu filij causa correctionis (ut superius dilucide demonstratum est) & propter aliorum resipiscenciam & utilitatem. Habent enim Christiani, qui inter gentes agunt, patriarchas, sacerdotes, pontifices, per quos sanctificantur, omniaq; quæ Christianis solennia sunt, administrant, in ipsorum quidem utilitatem, in signum uerò quod ab adoptione filiorum Dei non, nec ab illius amicitia exciderint. Agnoscant igitur omnino, quod iusti quidem sapius in manus impiorum tradantur, non ut glorificentur impij, sed ut probentur pii, & auro puriores reddantur. Quid autem de iusto illo Iob dicemus? (omitto enim dicere de patriarcha Abraham, cum & ille ad tempus inter impios conuersatus sit) et sanè de ferreo illo et adamantino Iob interrogo: Num ceu desertus et a Deo reiectus diabolo traditus est? et tot tantisq; malis mobilibus simul immobilibusq; flagellatus est, liberorum scilicet amissione, et proprij corporis afflictione? Diabolus uerò qui iustū flagellabat, num tanquam amicus Dei affligebat hunc, Deo quidem ante generationem huius notum, sanctumq; ab illo iudicatum, hominibus autem ignotum? Quapropter Deus eum in medium statuuit instar columnæ et statuæ cuiusdam animatæ, in exemplum et utilitatem posteritatis. Miror sanè nisi de hoc sic quoq; loqui audeant. Inquirendum tamen est, et res ipsa indicat, quales de Deo & diabolo opiniones habeat Mahomet. Summa enim dicendi libertate contendit, etiam dæmones saluandos fore, Originem nimirum secutus. Quin etiam in lege à se lata, Alcorrano nimirum, sic inquit: Magna dæmonum multitudo cum hæc legi audiuiisset, admirata est, et propter hoc gauisa est, qui etiam illi credentes salutem consecuti sunt. Quomodo autem aliquis saluari poterit, nisi prius resipiscens opera fecit quæ illum rite cum Deo uniant? Tunc enim in Dei amicitiam recipitur, cum illi unitus fuerit: Deo autem unitus, hæres salutis est, regni cœlorum, uitæq; æternæ. Huiusmodi inquam, de diabolo opiniones concepit filius illius Mahomet, ut quamuis aperte dicere uereatur diabolum Dei amicum esse, re ipsa tamen illud affirmet.

IN MAHOMETEM ORATIO

TERTIA.

QVANDO QUIDEM de absurdis quibusdam Mahometis opinionibus diximus superius, inspiciamus nunc quænam de saluatore nostro Christo & uero Deo nostro miser ille sentiat, doceatq̃. Reuera enim hoc uerum est, Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus. Hic enim trinitatem negat, Deum tamen esse fatetur creatorem cœli & terræ, angelorum & hominum, omnisq̃ creaturæ, filium non habentem, utpote cum sine muliere hunc genuisse nō sit possibile, hæretici Carpocratis opinionem secutus, carnalem arbitratus esse Dei generationem. Quapropter etiam dissidia inter Deum patrem & filium esse potuisse existimauit. Quod si impossibile est ut Deus sine muliere filium habeat, dicant etiam illum nec creatorem esse, nec opificem sine proposita sibi materia, iuxta insipientium Græcorum doctrinam. Si uero Deus filium habuerit, etiam dissidia inter illos exoriantur, ut in capite Helmonijm asserit, Iudæos simul & ipsum secutus Carpocratem. Nos uero de his singulatim in apologia diximus, quapropter ut supra quoq̃ diximus, non instituimus de his copiosius contendere. Quoniam uero in præsentī huic manifeste contradicimus, audiant quæso Mahometistæ. Mahomet hic Christum nec Deum esse sentit, nec dei filiū, sed nudum hominem, ut & reliquos omnes, sed sanctum, omnibusq̃ hominibus sine controuersia excellentiorem, ut etiam Nestorius sensit. In capite autem Elnesa, quod mulieres significat, sic ait, quod Christus Iesus filius Mariæ sermo Dei sit, anima Dei, & spiritus Dei. Incipiamus ergo ab ipsius Mahometis confessione. Quod si ut ad prophetas sermo Dei factus est, & prophetæ illum hominibus annunciauerunt: sic etiam Christus acceptum à Deo sermonem homines docuit, & propterea, ut Mahomet hunc nominare solet, propheta dicitur, omniumq̃ maximus, imò ipse Dei sermo, qui sit quod nullus unquam prophetarū sermo Dei dictus sit, sed singuli nominis proprii significationem retinuerint. Quod si autem hæc ratio nulla fuerit, sed si propterea sermo Dei dicitur, quod archangelus Gabriel adueniens uirgini gratia plenæ faustum illud nunciū annunciauit, oportebat certe & Samsonem Manosæ filium eodem nomine appellari, quoniam & ipse ex promissione Dei natus est. Angelus enim adueniens, illius generationem exposuit. Quin & Zachariæ filium Ioannem similiter ex promissione natum, sermonem Dei uocari oportet, propterea quod ipsius natiuitas Zachariæ per angelū annunciata sit. Quandoquidem igitur nec propheta aliquis sermo Dei uocatus est, nec aliquis ex promissione natus: certe nec Christus sermo Dei dicitur propterea, quod angelus uirgini Mariæ salutē dixerit, aut quod is regnum Dei annunciauerit. Sed alia quadam ratione, quam ignorauit Mahomet, hoc nomen accepit. Si enim nouisset eum, à blasphemis certe in illum iactis abstinuisset. Cum enim ex scripturis audiisset Christum esse sermonem, illud quidem quod dicebatur confessus est, illius uero sensum nec recepit, nec Christum Deum esse confessus est, ne fortè duos Deos adorare deprehenderetur. Ecce autem timuit, ubi timor non erat: non enim intellexit substantiarum discrimen, nec ipsam substantiam. Christus enim sermo dicitur, & celebratur, non modo quod mentis & rationis & sapientiæ

k dux est,

dux est, verum etiam quod omnium causas, id est exempla, quæ etiam idæ-
as dixerunt, æternas nimirum considerationes & consilia in seipso solo præ-
sumpsit, & quod ex eo ipso sermone hoc ipsum quod sermonem habent
& angeli & homines acceperunt, & quod per omnia penetrat, ut uaticinia
tradunt, usque ad omnem finem. Et præterea quod super omnem simplicita-
tem diuinus sermo expanditur, & omnino super omnia iuxta illum omnem
substantiam excedentem est absolutus. Quandoquidem igitur ut dictum est,
neque ut propheta sermo nominatur, neque ex promissione, manifeste nunc pa-
tet, quod ceu naturalis sermo Dei Christus dicatur & sit, quapropter etiam
filius Dei dicitur & est. Quemadmodum enim sermo mentis effectus est, sic
etiam Christus ab æterno, & sine passione, ante sæcula è Deo genitus, filius
illius nominatur. Nec enim dicere fas est, sæcula attigisse æternam illam ante
omnia sæcula generationem. Num itaque aliquando deprehenditur Deum
sermone caruisse, insipientem, impotentem, fontemque siccum aquis de-
stitutum fuisse? Sed quemadmodum Christus sermo Dei nominatur, sic
etiam sapientia & potentia dicitur. Et Deus quidem aut antea sermone ca-
ruit, insipiens fuit & impotens, postea uero, ut homines solent, sapientiam,
sermonem & potentiam assumpsit, tuncque perfectus redditus est: aut cum ab
æterno ante omnia sæcula perfectus esset, suum ipsius sermonem genuit. Et
si quidem post tempus aliquod aut articulum temporis sermonem ex se pro-
genuit, quomodo Deus erat antequam qui sermone carebat? Quantulumcunque
enim quis à corporibus abstulerit, corpus imperfectum redditur: à naturis
autem incorporeis si uel minimam abstuleris portionem, totum perdidisti.
Quod si igitur hoc de angelis incorporeis recte dicitur, quanto magis hoc in
Deo absurdum erit, qui ab omni incorporea substantia, omni simplicitate
& natura supra omnem substantiam exemptus est? Si enim sermonem non
habebat, & postea ipsum assumpsit, possibile etiam ut illum perdat quemad-
modum assumpsit: (quæ enim apposita sunt ad aliquid, etiam auferri posse
constat.) Quod si uero ab æterno & ante omnia sæcula ceu perfectus Deus
perfectum quoque suum sermonem genuit, pater qui æternus erat, filium quo-
que & sermonem suum æternum esse declarauit, & saluator expressa imago
& splendor patris est naturalis, & in imaginem hanc semper respiciens pater
seipsum semper aspicit: stulte igitur Mahomet tradit, Deum non posse filium
habere sine muliere. Hoc idem ceu forte argumentum repetit. In hunc autem
(quantum conicio) errorem incidit, quod Deum corporeum esse putaret
& propterea supernam quoque illam generationem corpoream esse existima-
uit. Et fieri potest ut quemadmodum de Deo dixit, quod in ipso non sit acci-
dens, & necessario neque substantia neque uita, eo quod non comedat, nec spi-
ret, ita etiam negauerit Deum habere filium. Quandoquidem uero idem il-
le Mahomet Christum animam Dei & spiritum Dei dilucide dicit, uocatque,
concedamus nos quoque rem ita ut dicit se habere. Et si spiritus Dei & anima
Dei, creatura esse potest & est, ecce igitur iam contingit ut Deus iuxta Ma-
hometis opinionem aliquando spiritu caruerit, & anima, & per creaturas
plene absolutus sit, & quod aut ipse imperfectus seipsum condiderit, perfe-
ctumque fecerit, aut alium sui creatorem habeat. En rei absurditatem consi-
dera. Si uero Deus nunquam caruit spiritu, nec anima, sed his semper fuit
præditus: sequitur, quod Christus semper, non secundum humanam natu-
ram, sed diuinam, cum Deo fuerit, siue sermonem siue sapientiam siue poten-
tiam

Hebræi.

nam hunc nominaueris. Semper inquam ex Deo est, & cum eo. Sapiens enim nunquā sine sua est sapientia, neq; robustus sine suo robore, neq; mens sine sua ratione, ut nec sol sine suo radio. Si igitur hunc animam siue spiritum Dei dixeris, eundem etiam sermonem esse dicere licet. Si enim animam Deus habuerit, præstantissima in illo pars ipsa anima esse deprehenderur. Et uide, ex ipsa ueritate, imò ex ipsa Mahometis confessione demonstratum est, Christum eiusdem & unius cum Deo naturæ esse, & eundem Deum patrem habere genitorem ab æterno ante sæcula, filiumq; Dei esse genuinum, & Deum, quemadmodum ipse in Euangelijs sic ait, Ego & pater unum sumus: id est, unus Deus, nō secundum personas, ut dicit Sabellius, sed secundum unam eandemq; diuinitatem. Et Dei ille contemplator Moses ait, In principio creauit Deus cœlum & terrā. Et propheta Dauid, Omnia fecisti in sapientia, & Sermonem Domini cœli firmati sunt. Huius etiam filius Solomon, admiratione omni dignus: Deus in sapientia fundauit terram, cœlos autem parauit in prudentia. Eloquentissimus autem ille Esaias, Deus æternus qui parauit extrema terræ. Beatus uero Ioannes Zebedei filius, (quem etiam tonitruī filium Dominus nominauit, eo quod supernam illam generationem tonitruī clarius orbi ebuccinauerit) in Euangelio sic ait, In principio erat sermo, & sermo erat apud Deū, & Deus erat ille sermo. Omnia per illum facta sunt, & sine eo factum est nihil, quod factum est. Viden' quomodo propter temporis importunitatem prophetae obscurius locuti sint, Ioannes autem clare, aperto (quod aiunt) capite altum exclamauerit: Et ueterum quidem prophetarum alius sermonem, alius sapientiam, alius prudentiam, alius creatorem hunc nominauit: Hic uero Deum, non cælans arcanū hoc, quod propter temporis importunitatem tamdiu latuerat, cum nōdum fas iustumq; esset uelum auferri. Quin & ipse filius Dei & Deus quasi per ænigmata annūciatus esse uidebatur: quapropter tonitruī filius hoc, In principio erat sermo, &c. clarius prædicauit. Et quemadmodū sol densissima nube & tempestate tectus, obscurus est, propriam tamen lucem suam penes se habere uidetur, tempestate uero soluta & puro aëre reuerso omnibus radios suos copiosissime immittit, ita etiam mea de sermone & filio Dei fertur sententia. Deus enim existens uerus ante sæcula, filius Dei, & creator omnis creaturæ, (quemadmodum in superioribus Apologijs, & in presenti quoq; demonstratum est) latebat tamen sub nube ignorantia, & idololatriæ tempestate, cum patre & spiritu, postquā autem uer apparuit, id est huius in carne administratio, & secundum carnem ex muliere natus est, sancta scilicet uirgine Deipara Maria, tunc apparuit gratia Dei omnibus salutaris hominib. & adorauit creatura creatorem suum, solumq; uerū Deum glorificauerūt, patremq; Domini nostri Iesu Christi, & ipsum filium & sermonē patris, sanctumq; & uiuificantem spiritum, unā uidelicet sanctam, consubstantialē, indiuisam & inconfusam trinitatem, unum nempe Deum. Et tunc uisa est Christi gloria, ueluti gloria unigeniti à patre. Et tunc emisit diuinos suos radios, tenebrasq; ignorantia illuminauit, frigidasq; & mortuas animas calore fidei uiuificauit.

Præterea Mahomet Carpocratis hæretici opinionem secutus, Christum ex uirgine natum sine uirili opera confitetur, Deum uero & Dei filium esse negat. Duobus hic argumentis usus. Quod nec Christus hoc unquam de se dixerit. Et quod Iudæis dixerit, adorate Deum meum & Deū uestrum, Do-

minū meū & Dominū uestrū. Impij autē scopus unus semper est, ut pro uisū
 sua persuadeat cunctis hominibus ut credant Christum nec Deum esse, nec
 Dei filium, sed sanctū quidem, & prophetā omnibus prophetis superiorē,
 hominemq; cunctis hominibus excellentiorem, Deum uero nequaquam.
 Stultus autem hic diabolum imitatus, homines contra Christum persuade-
 re conatur. Quemadmodum enim is omni modo conatur singulos homi-
 nes seducere, & uel fide uel operibus à Deo alienare: sic & Mahomet omni
 studio in hoc unum intentus uidetur, ut omnes homines à uero Deo quā-
 longissimē abducatur, partim quidem fide, partim uerò operibus: Deum au-
 tem adorare docet, quem sua ipsius ratio effinxit. Et daemones quidem uiso
 Domino, ipsum Dei filium uel nolentes confessi sunt, (nō enim ut ueri ado-
 ratores hunc confessi sunt, sed ut hi qui ueritatem occultare non poterant,
 dixerunt, Quid nobis tecum rei est fili Dei? Venisti ante tempus ad crucian-
 dum nos?) Mahomet uerò daemones impietate superat, qui Christum nec
 Dei filium, nec iudicem esse affirmet. Sed ad illum Esaias dixerit, Cū diabo-
 „ lo corrupta est sciētia tua cum decore tuo, &c. Et merito sanē de Mahomete,
 discipulisq; suis dicat aliquis, gentem esse quæ consilium amiserit, & in qua
 non sit scientia. Nos uerò sic dicimus: Quod si fides (ut scriptura docet)
 sine operibus mortua est, multo magis opera sine fide mortua sunt. Vbi ue-
 rō nec fides nec opera præstō sunt, quid nam illic iudicandum est? Quemad-
 modum enim corpus sine anima mortuum est, sic & anima sine fide & ope-
 ribus. Si enim fides adfuerit, licet uulneretur anima, sanationis tamen uias
 habet, per poenitentiam scilicet & opera. Fide autem absente, omnis actio
 aut uirtus, quæ in speciem esse uidetur, uana est, & inanis. Fide enim præ-
 sente etiam uirtus adest, licet aliquando uirtutis defectus, id est peccatum
 oboriatur. Vbi uero fides non est, nec uirtus est. Vbi autem uirtus non fue-
 rit, nec illius defectus est. Vbi igitur uirtus non est, nec fides est, nec pecca-
 tum, sed nuda & mera impietas. Quapropter & Esaias ait: Nisi credideritis,
 non intelligetis. Fides itaq; & spes eorum est quæ non uidentur, nō eorum
 „ quæ demonstrantur: sed imprimis donum Dei est fides illa Christianorum
 in sacrosanctam trinitatem. Quod enim uidet aliquis, cur sperat? Et quod ui-
 det aliquis, cur credit? Verumtamē quemadmodū apud nos sol omnia quæ
 cūq; contingere potest, illuminat, & lucem habet in uniuersum mundum
 uisibilem, multiplicem, sursum & deorsum priorum radiorum splendo-
 rem dispergens: & si cui non adfuerit, non propter huius illuminatoriae uir-
 tutis infirmitatem hoc fit, sed propter uisus incommoditatem: multa enim
 quæ talia sunt, radius solaris transiens non illuminat, cum alia illuminet: sic
 etiam rationalis ille iustitiæ sol Christus, in se credentes luce implet rationa-
 li, omnemq; ignorātiā & errorem ex animabus, quibus inciderit, expellit,
 & uitiosos illarum oculos purgat. Et quemadmodum ignorantia errantes
 & seductos dissipat hinc inde, licet rationalis lucis præsentia eos qui illuminā-
 tur colligit, & in unum coniungit. Quapropter ipse Christus inquit, Ego
 sum lux mundi. Et qui in me credit, non ambulabit in tenebris: errorū nem-
 „ pe: sed habebit lucem uitæ. & reliqua, quæ oratio nostra paulo post exponet.
 Quoniam igitur in capite Helmaida, ut dictum est, duabus cōtra Christum
 demonstrationibus innititur Mahomet, ostendens hunc Deum non esse,
 eo quod Christus nusquam dixerit se Deum esse: tum quod ludæis præce-
 perit, Adorate Deum meum & Deum uestrum, Dominum meum & Do-
 minum

minum uestrum : agendum de prima iam uideamus, dein Deo uolente etiam secundam discutiemus. Incipiamus itaque ab ipsa Mahometis confessione. Hic Christum sermonem Dei, animam Dei, & spiritum Dei, ut dictum est, uocat. Item quæ de Christo & apostolis in Euangelio describuntur, iusta, sancta, perfecta & uera esse confitetur: & bene. Veritas enim Domini manet in æternum. A sermone quippe Dei mendacium exire nequit: idem enim esset dicere Deum non esse Deum, & ueritatem mendacium, lucem uel tenebras. Mahomet igitur absurditate rei intellecta, ad hoc confugit, Christum nusquam de se quod Deus sit dixisse. Nos itaque in prima, secunda & tertia Apologia copiose simul & clare demonstrauimus, ab ipso Adamo usque ad Christi generationem, quod prophete omnes uaticinati sint, quod patres uiderint, quod ipse Deus & pater de Christo locutus sit, & quod manifeste citraque omnem controuersiam demonstratus & declaratus sit Deus & Dei filius, & filius hominis. Post baptismum uero Ioannis, & mortem illius, ipse etiam Christus regnum Dei prædicare cepit. Sed quod inter prædicandum non frequenter exclamauerit, Ego Deus sum qui uobiscum loquor, uerum est: quemadmodum nec rex obambulans clamat, Ego rex sum: uerum tamen ex magnificentia & gloria authoritatis & potentiae illius omnes hunc à seruis possunt discernere: sicut etiam in Christo fit. Quamuis enim ore suo non frequenter dixerit, Ego Deus sum: operibus tamen hoc idem demonstraui. Neque tamen suam diuinitatem occultauit, neque etiam Deum patrem suum: nec etiam illos inhibuit, qui se & Deum esse, & Dei filium confessi sunt. Nathaniel enim dicens, Tu es filius Dei, tu es rex Israël: non reprehensus est, ut hi qui Lycaoniae Paulum & Barnabam deos esse sentiebant, ipsisque tanquam dijs sacrificaturi erant, increpati sunt ab ipsis dicentibus, Desistite à re tam absurda, nos etenim homines sumus ipsorum quibus & uos malis obnoxij: & priusquam loquerentur, uestimenta sua dilaniauerunt. Verum Nathanielis confessio recepta simul & laudata est. Adhuc Domino discipulos suos interrogante, Quem nam me dicunt homines esse filium hominis: cum non opus haberet hac interrogare, qui omnia priusquam ipsi nascerentur, iam ante nouerat: sed cum illos in sublimiorem cognitionem uellet inducere. Discipulisque uarias aliorum sententias de illo exponentibus, Petrus etiam adiiciens, Tu es Christus filius Dei uiuentis: non audiuit à Christo, Erras o Petre, ne erres, magister enim tuus sum, audi & agnosce ueritatem cum omnibus his, non sum filius Dei, impossibile enim est ut Deus filium habeat. Sed quid? Dicit illi Christus, Beatus es Simon fili Iona. Quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est, confirmans omnino illius sermonem. In gratiam uero & præmium ueræ & indubitatae confessionis, dedit illi clauem regni cœlorum. Item octauo post Christi resurrectionem die, cum Thomas Christi manus latusque contrectauisset, & cognouisset hunc sine omni controuersia esse Christum, altum exclamauit, Dominus meus, Deus meus. Quid uero Christus ad Thomam? Quoniam uidisti me, credidisti. Beati qui non uident, & credunt. Et hæc quidem illi tradiderunt. Videamus uero ea quæ Christus de seipso protulit. Amen Amen dico uobis, inquit, uenit hora & nunc est, quando mortui audient uocem filij Dei, & qui audiuerint, uiuent. Sicut enim pater uitam habet in seipso, sic etiam filio dedit, ut uitam habeat in seipso. Et potestatem dedit illi ut faciat iudicium: quia filius hominis est. Ne miremini illud: Quoniam ueniet hora, quando omnes

Act. 14.

cc

cc

Iohn. 5.

cc

cc

cc

cc

k s qui

- „ qui in monumentis sunt, audient uocem eius: & egrediētur hi quidem qui
 „ bona fecerunt, ad resurrectionem uitæ: qui uero mala operati sunt, in resur-
 „ rectionē iudicij. Et rursum: Amen amen dico uobis, qui credit in me, habet
 uitam æternam. Quid uobis uidetur? Num Christus se Deum dicit, & Dei
 filium, an non? In eo certe quod dicit, Venit hora quando mortui audiēt uo-
 cem filiū Dei, ostēdit Deū habere filium, qui est ipse Christus. Illud uero, Au-
 dient mortui uocem eius, & uiuēt: ostendit eū Dominū esse, & potestātē ha-
 bere uitæ & mortis & nunc & semper. Quemadmodum enim pater uitam
 habet in seipso, sic & filius. Cū uero ait, ad faciendū iudiciū: secundū huius
 aduentum significauit, & iudiciū quod facturū est, quemadmodū in secun-
 da Apologia luculēter demonstratū est. Eo autē quod dicit, Quia filius homi-
 nis est: ne miremini hoc. Veniet enim hora, qua hi qui in monumētis sunt,
 audient uocē eius, & exhibunt in resurrectionē, iudiciū & retributionem.
 Seipsum Deum esse ostendit, sed etiā hominē. Hæc enim omnia Dei opera
 sunt. Quapropter & uetus scriptura Theologiæ nomen accepit, utpote quæ
 Dei sermones contineat: noua quoq; idem nominis habet, cū & ipsa simili-
 ter eosdē cōprehendat, imprimis uero Theurgia uocatur, eo quod Christus
 opere & factis compleuerit, quæ olim à prophetis erant prædicta: & summa
 cum bonitate administrauit ea quæ inter nos humilia erant, cum diuinis su-
 is supremæ cōiungens, secundū patris bene placitū & spiritus cooperationē.
 „ Vnde meritò sanè dixerimus, Magnifica sunt opera tua Domine, omnia fe-
 cisti sapienter. Cum itaq; Christus Deus sit, ut demonstratum est, & Dei fili-
 us, est etiā homo, hominisq; filius secundū carnē, & prædicatus est à condi-
 tione mūdi, & apparuit ex uerbis prophetarū & uisionibus, quin ipso Deo
 patre illud de ipso testāte. Tempore autē hoc postulante, Christus hoc ipsum
 dilucide declarauit uerbis simul & operibus, omniaq; comprehendens di-
 xit: Qui credit in me, habet uitam æternam. his inquam, diuulsiuit uitam animæ
 ab hac corporali. Hæc enim ubi ad tempus uisa fuerit, transit: animæ autem
 uita sempiterna est, quemadmodū & mors illius. Nihilominus tamē corpus
 illud corruptibile & mortale Creator huius, Deus nimirū, non derelinquet
 in morte & corruptione: sed postquam illud incorruptibili & immortalī na-
 tura induerit, integri & immortales resuscitati, iuxta oraculum, cum Deo eri-
 mus. Per ipsa igitur uerba quæ antea sæpius locutus est, nihilq; minus ex his
 quæ nos nō adscripsimus, Christus seipsum manifeste Deum & hominem
 esse declarauit. Cæterum cū illi qui à natiuitate sua cæcus extiterat, sanitatem
 & uisum restituisset, cū ille iam uideret, sic ad eū dixit, Credis ne in filiū Dei?
 „ Ille uero ait, Et quis nam est Domine ut credā in illum? Dixit autē illi Iesus,
 Et uidisti eum, & qui loquitur tecū, ille est. Ille uero dixit, Credo Domine, &
 adorauit illum. Cæterū Mahomet quosdam accusans dicit, Reiecerunt ea
 quæ non intelligūt, nec possunt enarrare. Hoc ipsi imprimis cōtigit, cū Chri-
 stum negauit esse Dei filium, nec incarnatum credidit. Propter immensam
 enim stoliditatem illud negauit. Quin & trinitatis mysterium non admisit.
 non enim poterat personarum discrimen, ut dictum est, sine substantiarū di-
 scrimine consistens intelligere. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua à me,
 multum confortata est. non potero ad ipsam. Quid enim aliud est quàm in-
 comprehensibilis & intellectus impossibilis Dei cognitio, quæ ignorantia
 confertur propter summam illam præ omni cognitione mundana excellen-
 tiam? Ignorantia enim Dei non secundum priuationem, sed excellentiam
 dicitur.

Ioan. 6.

Ioan. 9.

Psalm. 138.

dicitur. Propter excellēs enim & inaccessibile lumen Dei, illud tenebras no-
 minauerunt. Quod enim uideri nequit, à tenebris ferè nihil differt. Posuit e-
 nim, inquit, tenebras absconsionem sui. Verum etiam Dei sapientiam & sci-
 entiam, omnem angelorum hominumq; excedentem intellectum, quæ nec
 ratione nec sermone explicari potest, Theologi stultitiam uocauerunt. Qua
 propter etiam sermonis Dei incarnationem illi iidem Theologi uanitatē di-
 xerunt, cum plena sit, imò abundantissima sapientia, uirtute & salute. Si igitur
 apud Theologos mirabilis facta est Dei scientia, propter incomprehen-
 sibilem illam rationem, siq; agnoscetes infirmitatem suam confessi sunt, di-
 centes se non posse ad ipsam, quomodo uel uestigium cognitionis diuinæ
 inueniri liceret apud impietatis & mendaci inuentorem? Et qui cibos quos
 comedit ignorat, quo nempe modo in humores diuidantur, Deum conatur
 inuestigare. Occlusis igitur animæ & mentis suæ oculis, non cognouit solē
 iustitiæ: quapropter etiam reprobauit ipsum iustitiæ solem, filium scilicet &
 sermonem Dei, cumq; hoc patrem simul & spiritum. Qui enim filium non
 habet, inquit Saluator, neq; patrem habet. Qui uero nec filium nec patrē ha-
 bet, necessario etiā spiritu sancto caret. Cum hæc igitur ita se habeant, impie
 reuera locutus est Mahomet, qd Saluator nihil in uniuersum de se dixerit,
 quod Deus sit, uel Dei filius. Verum de his quidem sic. Nunc autem secun-
 dam inspiciamus Mahometis demonstrationem, qua dicit Christum cū Iu-
 daeis disputantem sic dixisse, Adorate Deum meum & Deum uestrū, & Do-
 minum meū & Dominū uestrum. Nos itaq; antè de Mahomete diximus,
 quod nonnunquam quidem impudenter mentiatur, nōnunquam uero ue-
 ritati falsum admisceat: quod idem in præsentī hoc argumento facit. Hunc
 enim sibi finem proposuit, ut pro uirili sua uniuerso mundo persuadeat, ut
 Christum nec Deum nec Dei filium esse confiteantur: quapropter etiā hic,
 quicquid in mētem uenit, loquitur. Præcipue autem falsum est, quod ad Iu-
 daeos Christus hæc dixerit: deinde Christi sermo etiam talis non est. Cate-
 rum post resurrectionem causa futuræ suæ assumptionis dixit discipulis su-
 is, Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & Deum meū & Deum
 uestrum. Et quemadmodum in multis alijs Christus & Deus & homo de-
 claratur: ita etiam in hoc ipso sermone. Cum enim Christus hoc dicit, Ascen-
 do ad patrem meum & patrem uestrum, ostendit uerum illius patrem De-
 um esse, & Christum eiusdem esse naturæ & substantiæ. Quapropter distin-
 ctim dixit, Ascendo ad patrem meum. Si enim ipse alijs tātummodo similis
 esset, in genere hanc locutionem in prima persona protulisset, dicens, Ascen-
 do ad patrem nostrū. Cum uero distinctim dicat, Ascendo ad patrem meū,
 in prima persona, deinde Et patrē uestrū, quasi in secunda: nihil aliud omni-
 no dixit, nec aliud significauit q̃ quod ipse Christus natura sit Dei filius: alijs
 uero omnes, gratia. Sicut & illud, Ego dixi Dñ estis, & omnes filij altissimi.
 Eundē igitur similē modū hoc notat, Deū meū & Deū uestrū. Et quod ceu
 homo hoc dixerit, Deum meū, per omnia clarū est. Verū neq; hoc similiter
 ut omnes homines dixit. De omnibus enim sanctis hominib, dicit, Deū esse
 deum ipsorū, per gratiā scilicet: ut cum dicitur, Deus Abraham Isaac & Iacob,
 & his similitum. Prius enim mundati & abluti à proprijs peccatis, & miseri-
 cordiæ uasa facti, gratiam Dei suscipiunt, & filij Dei redduntur, Deusq; illo-
 rum Deus esse dicitur. In Christo autem non sic, sed Deus pater illius esse
 dicitur. Quapropter proles ex persona patris est, & una natura, una substan-

Ioan. 20.

Psalm. 82.

tia, diuinitas & potentia patris est & filij. Deus uero Christi esse dicitur,
 propter unionem filij cum eodem cognomento secundum substantiam, nō
 secundum sanctorum cōsuetudinem. Quare etiam de hoc distinctim dixit,
 Ascendo ad Deum meum & Deum uestrum. Vides, quomodo ea quæ hu-
 milia in Christo sunt, sensum habent magnum, eximium & admirandum?
 Ex his ergo, quæ Christus quidem bene locutus est, male uero citauit Maho-
 met, conlatur Christum Deum esse & hominem. Negat præterea Mahomet
 Christum filium Dei esse & Deū, negat etiam quod incarnatus sit, nudum
 uero dicit hominem secundum Nestorij sententiam, & ex uirgine natum:
 sanctissimum uero esse omnium hominum, sapientem, & prophetam omni-
 um prophetarum maximum. Et manifeste hunc hominibus excellētiorem
 esse dicit, Deum uero Deiq; filium non esse. Cum itaq; uniuersa secundæ &
 terciæ Apologiæ tractatio in hoc uersetur, ut ostēdatur, Christū & Deum es-
 se & Dei filium, & quod Deus existens extremis temporibus ex sancta uirgi-
 ne assumpta carne homo factus sit perfectus, quemadmodum & homo per-
 fectus est: superuacaneum & nimis longū uidetur fore, si eadem rursus ag-
 grederemur. Illic enim manifeste demonstratum est, Christum & Deum esse
 & hominem. Rursum dicit Mahomet, Non Christum à Iudæis occisum
 & crucifixum esse, sed alium quendā illi similem: & quod per imaginationē
 falsam uideatur, Christum esse crucifixum, Manicheorum opinionem secu-
 tus. Quemadmodum hoc eius studiū esse percipitur, quō omnibus persua-
 deat ne Christum Deum Deiq; filium esse admittant: ita etiā omni studio in
 hoc est, ut illius incarnati omnem administrationē subuertat, simul & illius
 mortem. Nos itaq; de eodē in secūda Apologia diximus, multisq; argumen-
 tis & demonstrationibus euicimus, quod Christus Deus & Dei filius perfe-
 ctusq; homo sit. Verumtamē etiā nunc in præsentī sic dicimus. Homo cum
 per gratiā Dei imago esset, diaboli inuidia instigāte, Dei præceptū tran-
 sgressus, maledictionē à Deo accepit, & paradiso eiec-
 tus est, mortemq; acquiuit. Filius uero Dei, imago Dei naturaliter existens, eam quæ secundū gratiam
 erat Dei imaginē induit, id est humanā naturā, ipsamq; saluauit, & in pristi-
 nā beatitudinē restituit. Insuper quemadmodū oratio per linguę instrumen-
 tū ipsius animi meditationes exponit: sic etiā sermo Dei patris, per carnē pa-
 tris sui cōsilia reuelauit, illiusq; diuinitatē. Et quemadmodū rege aliquo unā
 domum populosissimæ ciuitatis inhabitante tota ciuitas hostibus terribilior
 redditur: sic Christo unū inhabitante corpus, omnis humana natura diabo-
 lo formidabilior facta est. Et hoc ex martyribus & sanctis clare colligit, qui
 mortē ceu rē nihili & somnū iudicauerunt, dæmonibus uero ceu seruis suis
 præceperūt. Sicut igitur occultare conatur, quod Christus Deus & Dei filius
 sit, sic etiā incarnationē illius, quā & mortē & resurrectionē huius obscura-
 re nititur, & propterea illū dicit nō esse crucifixū. Caterum hoc manifeste fal-
 sum est. Et primò, qd si nō crucifixus est, cuius rei gratia Christiani in Chri-
 stū rē finxerūt iniuriolissimā? Crucis enim mortē inhonestā & infamem es-
 se ducebāt, & propterea infelices Iudæi Christū dominum gloriæ hoc mor-
 tis genere condemnauerūt. Verū intelligāt, quod per crucis trophæū & salu-
 tarem mortē, quæ ipsa etiam Dei infirmitas dici solent, dissolutæ sint omnes
 malæ & aduersæ potestates. Per crucē tenebras mūdi depulit, & lucē scientiæ
 reduxit. Per crucē & mortē illius crux cōfracta est, nec amplius mors est, nec
 diaboli tyrānis. Et corpus quidē Christi mortuū est, sepultū est, & resurrexit
 diuini-

diuinitas uerò illius passionis expers permansit. Quemadmodum enim regis mandatum in charta descriptum, etiam charta corrupta incorruptum & inuiolatum permanet: sic etiam in Christo cōtigit. corpus quidem illius corruptionem suscepit, & mortuum est, corruptionem uerò absolutam minime: diuinitas autem illius passione omni caruit. Deus enim non patitur. Secundò, ipsi etiam Iudæi omnes Christi mortem testantur. nam dicunt se illum ceu maleficum occidisse. Tertiò, non in abstruso & abscondito loco mortuus est, ut mors illius cælaretur, & unà cum morte illius quoque resurrectio: sed secundum diuinā ordinationem mors Domini in tempus paschæ incidit, ut iuxta consuetudinem omnis Iudæorum multitudo congregaretur, duodecim scilicet tribus: omnibusque mors Christi innotesceret, ne forte locum inuenirent aliquem, qui Saluatoris mortem cuperet cælare, ut in præfenti conatur Mahomet. Quartò, quod non morte naturali obiit, sed Iudæis mortis suæ arbitrium permisit: quemadmodum generosus athleta non ipse concertatorem & colluctatorem eligit, sed cum uno quolibet congreditur: sic etiam Christus, qui solo uerbo in terram prostrauerat quærentes se, omnem potestatem Iudæis permisit, qui & ipsi crucis mortem elegerunt, ignorantes miseri etiam mortem hanc prophetiæ figuram implere. Dauid enim inquit, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Quid nam hoc uaticinio innuēte? Non aliud certe, quam quod ueluti angulus duos coniungit & colligat parietes, unumque facit: sic & Christus, quem scriptura petram uocauit, quam reprobauerunt, & ceu inutilem reiecerunt, nulliusque precij ædificatores Iudæi, qui sanè confirmauerunt Dei oracula in ædificationem & salutem gentis suæ: hic inquam Christus factus est in caput anguli, id est coniunxit uetus Testamentum, & gētes, & his utrinque coniunctis unam fecit domum in habitaculum Dei: & extensis in cruce manibus, distātia inter se collegit, et in unum nouum hominem unamque fidem cōstituit. Sed & aërem quoniam princeps aëris infecerat diabolus, sanctificauit Christus per suum in crucis summitatem ascensum. Poterit uerò aliquis & hoc dicere, quod Christus non mortuus sit, ea qua Ioannes & Esaias morte obierunt, (e quibus ille quidem capite truncatus, hic uero serra lignea mediis dissectus est) sed corpus saluum & integrum conseruans, docuit hoc facto nos, quod ecclesiam, quia corpus Christi est, non liceat maleuolis in diuersas partes discindere. Insuper dicit, Deum ad se, id est in

Matth. 21.

7.

pute Mariam clare dicit, Christi matrem Mariam Mosi & Aaronis sororem fuisse. Quod sanè Amram Mosi & Aaronis parens fuerit, uerum est. Cuius autem filia sit Deipara uirgo, & è quibus nata, omnibus manifestum est. Mosi enim soror Maria in deserto mortua est. Annis autè ab hinc elapsis mille quingentis nata est Deipara uirgo. En tam scitè stultus hic in toto opere suo ueritatem obseruat.

IN MAHOMETEM ORATIO

QVARTA.

Prover. 18:

M P I V S, ut admirandus ille Solomon testatur, cū in profundum peccatorum inciderit, contemnit illud. Et quis impius magis ipso Mahomet? Et quod nam peccatorū profundum est, quæ deniq; tenebræ, in quas infelix hic non inciderit? Inter alia enim figmenta & prodigia falsa, etiam hanc uisionem finxit nefandam, quæ uerbotenus apud illum in Capite filiorum Israël talis legitur: Laus illi, qui fecit transire seruum suum unius noctis tēpore ex oratorio Elarā, quod est templū urbis Mechæ, usq; ad oratorium longissime distans, templū scilicet sanctū in Hierusalem, quam benediximus. Quodam die cum Mahomet iuxta tempus constitutū cecinisset, dixit hominib. Intelligite homines. Cū heri à uobis discessissem, uenit ad me post uespertinam psalmodiam angelus Gabriel, dixitq; mihi: Mahomet, Dominus præcipit tibi ut illum inuisas. Cui dixi, Et ubi uidebo illum? Et respondit Gabriel, In eo loco quem inhabitat. Et tunc iumentum adduxit mihi maius quidem asino, mulo autem minus, cui nomen Emparak. & dixit ad me, Conscēde hoc, & ad domum sanctam pergit. Iumentū uero à me iam ascēfuro aufugit. cui dixit angelus, Consiste, Mahomet enim is est qui te conscendet. Et respondit iumentū, Num in huius gratiam sum missum? Respondit uero Gabriel, Ita. Et dixit iumentum, Nequaquam ut me conscendat admisero, nisi prius pro me Deum orauerit. Ego autem pro iumento Deum oraui, & conscendi illud: quod me insidente, gradu molli incedebat, ungulam suam in horizontē uisus sui super infigēdo: unde minori temporis interuallo, quàm lapidis iactus absolui possit, ad domum sanctam peruenimus unā cum Gabriele angelo. qui duxit me ad rupem quādā, quæ erat in domo Dei Hierosolymæ. Et dixit mihi Gabriel, Descēde, quoniā de petra hac cœlum petes. Et descendī. Angelus uero Gabriel circulo quodam ad rupem alligauit iumentum Emparak, & me humeris suis sublatū ad cœlum usq; portauit. Quò cum peruenissemus, pulsauit fores Gabriel. cui dictum est, Quis es? Respondit is, Ego sum Gabriel. Et rursus dictum est illi, Et quis tibi comes? Respondit is, Mahomet. Dixit rursus ianitor, Num in huius gratiam ablegatus eras? Et dixit Gabriel, Eram. Quo dicto, portam nobis aperuit, & uidi turbā angelorum, quibus bis incuruatis genibus preces obtuli. Post hæc uero suscepit me Gabriel, & ad cœlum secundum perduxit, cuius interuallum à primo erat iter annorum quingentorum. Et quemadmodum apud primum cœlū fores pulsauit, responsūq; accepit: eadem ratione ad cœlum usq; septimum peruenimus, in quo uidere licebat angelorum turbam, quorum singuli millenis uicibus toto mundo maiores erant, è quibus quilibet septingēta millia habuit capita, & in unoquoq; capite septingenta

tingenta myriadum ora, & in unoquoque ore mille & septingētas linguas laudantes Deum septingentis myriadum idiomatis. Et uidit quendam angelum lugentem, causamque luctus sui inquisiuit: quam hic respondit peccatum esse. Ipse autem intercessit pro illo. Et sic me, inquit, Gabriel alteri commisit angelo, qui idem alteri, & sic deinceps, donec coram Deo & tribunali ipsius constituti. Et tetigit me manu sua Deus inter scapulas, donec frigus manus sue penetravit ad medullam spinæ meæ. Et dixit mihi Deus, Imposui uota tibi & populo tuo. Descendenti uero mihi ad cœlum quartum usque, consuluit Moses ut redirem ad Deum, alleuiaturus populum qui ad uota hæc sufficere nullo modo posset. unde primo reditu remissionem decem uotorum impetravi: quin in tertium quintumque reditum usque ita uotorum numerus imminutus est, ut paucissima superessent. Dicente autem Mose, populum nec hoc modo ferre posse, me autem toties ad Deum reuerti pudebat, nec amplius adij, sed consensu iumento Emparak, in ædē ciuitatis Mechæ festinās reuersus sum. Tēpus uero omniū horū minus erat quam decima noctis portio. A Mahomete uero hanc uisionem enarrante, multa defecerunt hominum millia, qui dicebant illi, Ascende hodie in cœlum nobis uidentibus, ut angelos occurrentes tibi uideamus. Nonne tuum ipsius agnoscis mendacium? Et dixit Mahomet: Laus Deo meo. Num ego alius quispiam sum quam unus hominum, & apostolus? Maiores uestri miraculis non crediderunt, nec uos ipsidem creditis: nec credetis unquam, nisi per gladium. Et quid nam dicat aliquis de falsa hac & absurda uisione? Ex ipsius enim Mahometis uerbis convincitur. Is enim est qui dixit, cum spumans hinc inde uolueretur, quod uenientis ad se Gabrieli angeli à Deo missi aspectum sustinere non posset, & propterea cadere exanimi similem, audire autem se angeli sermones ceu tintinnabulum æneū resonans. Qui igitur unius angeli aspectum sustinere non potuit, quomodo tot angelorum splendorē potuit intueri? quin etiā curiosius de his inquirere, tot capita numerare, & tot intra labia illorum linguas, tum etiā tam uarias hymnorum Dei uicissitudines et idiomata discernere? Non enim Gabriel soli se antepōnit, sed etiā omnibus his ad quos Gabrieli non permittebatur ingredi, sed tanto illis erat inferior, ut ipsum Mahometē alteri angelo committeret, qui & ipse alteri, & sic deinceps se per singulos in angelorum turbā peruenisse, quos & ipsos tandem transcendit, donec ad Deū perueniēs mutuo cum illo usus sit colloquio. Ad hæc se non modo omnibus his præfert, sed etiam orantē se pro illis inducit. Cessō nūc dicere de magno illo Dei spectatore Mose, quem, ut ipse dicit, in quarto cœlo conspexit, cum ipse ad septimum usque ascēderit, & ad Deum usque peruenierit, cumque illo sit collocutus. & post hæc egressus sit, & descenderit ad cœlum quartum, ut dictum est: ubi & in Mosē incidit, & hunc quoque illi cōsuluisse, ut reuersus oraret Deum pro populo, uotumque redderet leuius, populo nimirum infirmiore ad hoc existente. quo cōsilio usum ad Deum rediisse, & hæc orauisse ab illo: quod etiam illi concessum sit, uoti que pondus alleuiatum. Cum uero Moses illum cogeret, denuo, et sic quinque uicibus ad Deum rediisse, uotumque denuo esse imminutum. Mose uero neque sic contento, sed suadente ut denuo reuerteretur, uoti que remissionem maiorem impetraret, se non annuisse, sed consensu iumento suo Emparak, in locum suum pristinum perrexisse. Inspice quæso mendacium omnis ignorantiae plenum. Deum, quem & ipse Mahomet creatorem cœli & terræ esse confitetur, corporeum facit, non incorporeum. Num

men autem incorporeum est, quantitate caret, & magnitudine, nec specie ul-
la circumscribitur. Quod cum natura sua propria tale sit, quomodo ex mem-
bris consistet? Si quis enim hoc concesserit, quomodo incorporeum esse in-
telligetur? Quod enim figuram habet, omnino & quantitati subiacet: quod
uero quantitatem habuerit, locum habeat oportet: quod autē in loco est, ne-
cessario circumscribitur. Quomodo autem aliquis hæc corporea & corporis
propria, sanctæ illi & incorporeæ naturæ Dei tribuerit, qui modo ratione
non careat? Et patriarcha quidem Abraham in ueteri illa Dei apparitione,
seipsum terram & cinerem esse reputauit, dixitque. Daniele autē, qui talis tan-
tusque erat, uidente angelum, conuersa est gloria ipsius in corruptionē: id est,
paulisper uitam suam abiecit. David autem dicit: Qui in terram despiciens,
ipsam tremere facit. Mahomet uero omnibus angelicis uirtutibus superior
factus, immediate cum Deo collocutus est, & pro angelis & uniuerso mun-
do preces obtulit, & uotis suis potitus est. Cæterum miror, qui fiat ut teme-
rarius ille & arrogans non hæc etiam dicere ausus fuerit, quod Dei naturam
deprehenderit, qualem & Deus ipse nouit. Verum qui habitat in cœlis, ir-
ridebit eum, & qui cum eo sunt, & Dominus subsannat eos. Præterea,
num Deus populi uires nouisse non poterat, sed ceruici illorum legem por-
tatu impossibilem im posuit? Et qualis nam Deus hic, qui nec creaturam su-
am agnoscit, nec creaturæ suæ uires? Quod si uero Deus cum uerus sit, & o-
mnia priusquam generentur agnoscat, legem quidem Moysi dedit imperfe-
ctam propter hominum infirmitatem, perfectam uero per Euāgelium, quo-
modo perfectam illam, aut obliuione aut pœnitētia ductus in imperfectam
denuo reduxit? Perfectum enim tunc perfectum est, si nec defectus aliquis
insit, nec superfluum aliquid aut superuacaneum, ut de Euangelio ipsa ueri-
tas testatur. quin et ipse Mahomet hoc perfectum, uerum, sanctum, salutem
& uiam uocat. Mahometistæ uero iustificantes impiū, dicunt Christum
magna docuisse, & impossibilia. Quis enim proximum ut seipsum amare
potest? & Deum ex toto corde suo? Quis potest pro persecutoribus suis &
calumniatoribus orare? Quis potest diligere inimicos suos, &c. Quapropter
misit, inquiunt, Deus Mahometem & Alcorranum, remissionis & relaxatio-
nis gratia, quo homines facilius legem ad salutem ipsorum implerēt. Quod
si quidem Christus non declaratus esset Deus & Dei filius, sed nudus tan-
tum homo, ut & Moses, demonstrationibus utique aliquibus opus esset ad ue-
ritatis declarationem: cum uero hunc Deum esse clarissime appareat, super-
uacaneum uidetur aliquam de hoc defensionem instituere. Secundum hoc
enim quod Deus & creator est, creaturæ suæ uires nouit. Verumtamen ex
ipsius Mahometis sermonibus rei absurditatem colligamus. Is est, qui testa-
tur & dicit, Christum sermonem Dei esse, spiritum Dei, & animam Dei.
Quod si sermo & ratio Dei est, cur quæso, qui omnia nouit, hæc sine omni
ratione fecit? Dei enim ratio nunquam aliquid ignorare uidetur. Nō enim
secundum quod filius Dei est, Deo & patre minor est: neque secundum quod
sermo est, uel ratio illius. Et si anima Dei & spiritus Dei est, cur animabus &
spiritibus hominum pondus imposuit portatu impossibile? Ad hæc idem di-
cit affectis suis, quod nullius sint ualoris nisi Moysi legem, Euangelium & Al-
corranum impleuerint. Quod si igitur Euangelium grauius docet, & portatu
difficilia, quomodo præceptor uester hoc uobis præcipit, quod nisi implea-
tis ueterem legem & Euangelium, nihil sit: id est, nulla in uobis sit utilitas?
Quod

Quod si autem Euangelium perfectum est (ut nemo negat) frustra iustificatur Alchorranum, quod concessionis & remissionis causa latum sit: & reuera mendacij insimulatis Euangelium & Christum. Quomodo enim Euangelium perfectum esse posset, si indigeret emendatione? Item, si Gabriel hunc humeris suis sustulit, quid nam iumento opus erat, quo ex Mecha Hierosolymam usque ueheretur? Item, quis nam dimensus itineris interuallum, quod inter coelum primum & secundum est, deprehendit illud quingentorum annorum spacio constare, & illud Mahometi retulit? Item, si per pedum gressus interuallum hoc mensuratum est, quomodo corpus crassum densumque ea calcauit, quae supra coelos sunt, ut hic prodigiose fingit? Et si hoc quidem impossibile est, angeli uero & animae hominum illuc ascendunt, quomodo quae incorporea sunt, corporeo gressu metiuntur ea quae supra coelos sunt constituta? cum minimo temporis spacio ea quae sub coelo sunt transire possint, utpote aërem, aethera, & alia his similia? Item quomodo in ascensu ut coelum ascenderet, angelorum opera usus est: in descensu autem nequaquam, sed solo iumento Emparak, ut saluus in Mecham reduceretur? Et quis tam stolidus, ut talia non condemnet? Quapropter interdicitur assecutione illius, ne quis cum aliquibus disputet, redargutionem metuentes: utpote cum non ignorent praeceptoris sui uanitatem. Verumtamen & hi inter se mutuo dissentiunt, et alij quidem mortis metu uel inuiti sequuntur: & si forte liberi & sui iuris essent, confestim Christianis ascriberentur, alij uero errore seducti, pro firmis, ueris & confessis retinent Mahometis mendacia & prodigiosa fragmenta, alij rursus a lege patria propter maiorum reuerentiam desistere nolunt: uerum illis defensionem coram Deo pro se subeundam imponunt. alij quoque propter uiuendi licentiam & libertatem, uoluptatumque concessionem errori renunciare nolunt, pluris nimirum facientes impuritatem & stulticiam: non ignari interim, quod quae dicuntur, a Deo non sint: dicunt tamen palam, ut ante dictum est, uias praeceptorum tuorum agnoscere nolo. Qua de causa nec sacra scripturam legere permittitur apud illos, ne per hanc praeceptoris sui stultitia appareat & confutetur. In capite Iona enim sic inquit: Quisquis deprehensus fuerit quod Alcorrano contradicat, mortis supplicium luito, nec alij quam illi credant. In capite autem Amram ait, Non alij credite nisi legem nostram sequenti. Et qui Euangelium salutem esse dicit, & uiam, nihilque esse Sarracenos nisi Euangelium legemque impleuerint: en de nunc idem quasi proprii sermonis oblitus, in eodem sermone dicit, Mihi mea lex sit & uobis uestra. Vos ab his quae ipse facio immunes estis, & ego ab iis quae uos. Hoc itaque peruersae & errabundae mentis proprium est, ut non ab honesto tantum & bono dissentiat, sed ut nec secum unquam conuenire possit, qualis & Mahomet hic in toto suo opere deprehenditur. Christianorum uero scripta non sic. uerum omnis sacra scriptura tam uetus quam noua, singulae sibi inuicem quam exactissime consentiunt: & rursus utraque inter se mutuo eadem sentire & dicere deprehenduntur: & merito. Deus enim ipse author & legislator est ueteris & noui Testamenti. Ego autem ipse fortassis cum Esaia & Dauide dixero: Quare, o domine, uia impiorum prosperatur? Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei. Quoniam zelauit super iniquos, pacem peccatorum uidens. Quoniam non est respectus in morte ipsorum, & firmamentum in plaga ipsorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur. Ideo tenuit

1 eos su

» eos superbia ipsorum in finem. Operti sunt iniquitate & impietate sua. Pro-
 » dicit quasi ex adipe iniquitas ipsorum. Transierunt in affectum cordis, co-
 » gitauerunt & locuti sunt in nequitia. Iniquitatem in excelsis locuti sunt.
 » Posuerunt in cœlum os suum, & lingua ipsorum transiuit in terram. Ve-
 » rum tamen cum diuino Dauide etiam ipse clamabo: Propter dolos ipso-
 » rum posuisti eis mala, Domine, deiecisti eos cum extollerentur. Quomodo
 » facti sunt in desolationem? Subito defecerunt, perierunt propter iniqui-
 » tatem suam ueluti somnium exurgentis. Domine, in ciuitate tua imaginem
 » ipsorum ad nihilum rediges. Præterea in capite dicit Maho-
 » met, quod & demones salutem sint consecuturi, Origenis hæresim secutus.
 » & quamuis alio in loco idem dicat, quod multi ex daemonibus, cum Maho-
 » metis Alcorranum prælegi audiuisent, collaudauerunt, & admirati sunt: &
 » cum credidissent, salutem sunt consecuti: nunc tamen non sic dicit, sed uni-
 » uersaliter demones saluandos fore affirmat. Siquidem potest unus & is so-
 » lus ex illorum numero saluari, omnes etiam saluari possunt. Sed quemadmo-
 » dum ipse sibi ubique contrarius est, ita etiam hoc loco. Hic enim, omnesque hu-
 » ius affectus, Euangelium per omnia perfectum, sanctum & salutare, utpote
 » Christi sermones, asserunt: nunc uero, ut & alias sapius, huic omnino con-
 » tradicunt. Christus enim ad gehenna dignos sic dixit: Abite à me maledicti
 » in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ipsius. His itaque uerbis
 » nullum daemonum à pœna excepit: & merito. Qui enim saluatus est cum
 » poenitentia, simul etiam ipse pro uirili salutis uiam per opera obseruat. In
 » corpore enim non potest homo pro sui animi uoluntate uel in morbum non
 » incidere, aut cum inciderit sua potestate ad pristinam ualeitudinem reuerti. a-
 » nimæ uero negotium longe secus habet. Omnis enim homo in sua potesta-
 » te habet, ne in peccatum (qui animæ morbus est) incidat: cum uero pecca-
 » uerit, sui arbitrii est, ut seipsum denuo reuocet, utque non modo ad pristinam
 » animæ sanitatem reuertatur, sed etiam ut multis modis hanc superet, & uel
 » per poenitentiam faciat fide digna & idonea: uel post secundam, quod dici-
 » tur, nauigationem solummodo poenitentiam agere deprehenditur. Et Deus
 » clementissimus, qui propter hominum salutem cœlos inclinauit, & descendens
 » homo factus est, effudit misericordiam suam, quæ maior est omni opere an-
 » gelorum simul & hominum, quam etiam omnibus antepositis uirtutibus, &
 » ad se omnes aduocat, amicosque suos constituit. In diabolo autem ubi poeni-
 » tentia? ubi humilitas? ex hac enim poenitentia enascitur. Prius enim seip-
 » sum homo ceu maleficum condemnat, deinde peccatorum à se commissio-
 » rum agit poenitentiam. Diabolus autem contra. Quin potius amat pecca-
 » tum quod admisit, & pro uirili humanæ perditionis propinator & coopera-
 » rius esse uidetur. Quæ igitur Dei cum diabolo est communio? Stulte igitur
 » Mahomet, etiam demones saluari asseruit.

» Porro etiam hoc de Alcorrano Mahomet dicit, Neminem mortalium,
 » nec seipsum quoque interpretationem & sensum huius percipere, præter solum
 » Deum. Quod si hoc uerum est, quæ nam est Alcorrani utilitas? Fortassis
 » enim sic prodesse poterat, si quæ à Deo dicta sunt, intelligerent. Cum uero
 » ipse etiam Mahomet testetur, neminem mortalium ea quæ Alcorrano conti-
 » nentur intelligere, quæ nam huius est utilitas? Nulla prorsus. Et quæ nam
 » demonstratio hac euidentior est, quod lex à Mahomete lata Deum non ha-
 » beat authorem? Deus enim leges non frustra sancit. En igitur manifeste co-
 » star,

stat, Alcorranum à Deo nō esse, uerum figmentum rationis huius infelicitissimum. Quod etiam ex ipso Alcorrano patet, cum nec ueteri nec nouo Testamento consentiat, ipso interim Mahomete cōfidente, scripturas et sanctas & bonas esse: & asseclas ipsius precij nullius esse, nisi & legem & Euangelium impleuerint. Item, ipse sibi fere per omnia cōtradicit. Item, miraculum nullum edidit in dictorum suorum comprobationem. Item, mendacia continet manifesta, quod à Deo alienum est. Item, uiolentum est, & liberum destruit arbitrium, quod nec Deus ipse unquam subuertit. Tum etiam, nullo ordine confusum est. Quod autem ordine caret, à Deo longe lateq; discrepat. Deus enim nequaquam confusionis Deus est. Item, manifeste malum esse apparet. Et quomodo à Deo originem duceret, qui omnem probitatem & simplicitatem excedit? Item, confictas & prodigiosas uisiones continet. & quomodo id à Deo esset, ueritatis creatore & largitore? Omnium uero malorum extremum & primum est, quod à Deo Alcorranum latum esse tradant ipsi, Deo calumniam siruentes. Miror sanè, & obstupesco, qui nam miseri Christo & doctrina illius neglecta, Mahometem secuti sint. Huius enim lex, quam Alcorranum uocant, hoc idem tradit, quod hoc per angelum matri IESV annunciatum sit, & quod spiritu sancto sit sanctificata, & uirtute diuina cōcoeperit, neq; naturæ efficacia, & Christum ex sanctissima uirgine omniumq; mulierum castissima esse genitum. In capite enim Aenesan dicit: O sodales libri, id est ô fideles, nihil de Deo citra ueritatem dicite, quoniam Christus Iesus filius est Mariæ, apostolus Dei, et Dei sermo, quem huic uirgini indidit per spiritum sanctum. En igitur cum Deum nominauerit, et sermonem Dei, & sanctum spiritum (trinitatem nimirum, quæ tribus personis constat) non tamen miser hic animæ oculos aperuit, ut trinitatis lumen intueretur: nec immerito. Quemadmodum enim qui in utero materno priusquam in lucem edantur foetus delitescunt, uitam quidem habent, inutilem uero & irrationalem, animamq; quæ bonum à malo nequit discernere: & ante legitimum tempus editi, non homines, sed abortus sunt. Sic etiam omnis impius, qui nō regeneratus est per aquam & spiritum, id est per sanctum baptismum, coelestem lucem uidere non potest, & ueritatis cognitionem. Quapropter oclusis animæ suæ oculis, miser hic in tenebris derelictus est, ut & pater eius diabolus. Spiritus sancti enim indefinenter in Alcorrano meminit. Dicit enim in capite Empiæ, sub persona Dei, Quoniam in Maria produximus ex spiritu sancto. Nec omnino dicere potest, Deum hæc de angelo quopiam dixisse. Et de Christo quidem talia. De Mahomete uero tale nihil dicit, uerum quod orphanus fuerit, et erro, à Deo collectus. Præterea Christum sermonem Dei nominat, ut modò diximus, & animā Dei, atq; prophetam omnium prophetarum maximum: Mahometem uero prophetam dicit simpliciter. Item Christum ex Abraham Isaac & Iacob genitū testantur, qui promissiones habuerunt: Mahomet uero ex Ismaele est, qui ex domo Abraham unā cum matre sua ancilla Agar eiectus est. Ad hæc Christus nunquam peccauit (sermo enim Dei, & illius spiritus, peccare non potest) Mahomet uero idololatra fuit, homicida, prædo, & intemperans, multisq; alijs peccatis adobrutus, propter quæ, ut ipse fatetur, Deus sui misertus est. Item, Christus horrenda & stupenda edidit miracula, ut etiam in capite Helmaida demonstratum est, quod Christus cæcos illuminauerit, leprosos mundauerit, mortuos suscitauit, aliaq; fecerit infinita: Mahomet uero nullū

in Alcorrani probationem miraculum edidit, præter illud de luna expositum, quod manifeste falsum est: & alia quædam fœda, quæ propter summam ipsorum infamiam silentio præterierunt. Præterea iuxta Euangelij & ipsius ueritatis testimonium Christus crucifixus est, mortuus & sepultus, resurrexit, & assumptus ad dextram patris sedet: iuxta Alcorrani uero sententiam, ceu honoraturi eum dicunt, quod non mortuus sit, assumptus tamen dicitur. Et ecce quomodo Euangelica ueritate, et ipsius Mahometis fallacijs demonstratur, Christum uiuere. Mahomet uero hic, ut & omnes illius affectæ fatentur mortuum esse, at non resurrexisse. Oportet igitur propter hæc omnia Christum adorare, nec Mahometi adhærere. Quomodo enim Dei oracula homini, diabolo per omnia simili, concrederentur? Et si uoles, collatis utriusque proprietates horum cognoscamus. Diabolus elatus est et arrogans, similiter & Mahomet. Quis enim Mahomete maior est, qui coelis superatis, ut ipse de se dixit, & omnibus angelicis potestatibus, cum Deo collocutus est, & intercessor patronusque angelorum, qui ceciderunt, factus, quin etiam totius mundi aduocatus? Diabolus homicida est, & Mahomet legibus suis non morigeros morti adiudicauit. Diabolus seductor est, & Mahomet uoluptatibus concessis & ceu esca hamo affixa stultiores sibi conciliauit. Diabolus mendax est, non tamen in tantum quantum Mahomet, ut per totum Alcoranum clare ostenditur. Diabolus supputridus est, & hypocrita: & quis hoc magis quam Mahomet, qui humilitate simulata animi sublimitatem amplectus est? Diabolus uetitorum consultor est, quod imprimis facit Mahomet: nihil enim sani, nihil commodi, nihil Deo placens, sed omnia Deo legique diuinæ contraria docuit. Diabolus Dei nulla religione tenetur: & per omnia illi similis perditionis filius Mahomet. Deum enim adorat & prædicat sphaericum, uel globosum, & frigidissimum. Deum inquam adorat, qui nec genitus est, nec generat: non intelligens infelix, quod corpus, non Deum adoret. Sphæra enim corporis species, & frigiditas corporis qualitas est. Quod uero Deum uocat nec generantem, nec generatum, nec corpus adorat, nec Deum incorporeum uerum: sed Deum colit, quem impiorum fingunt somnia. Ridiculum enim omnino est, solem aliquem celebrare lumine carētem, & fontem aquis destitutū, & mentem ratione nulla præditam. Pereat itaque Deus huiusmodi. Christianorum uero Deus unus est, qui ante omnia de omnibus, in omnibus, & super omnia est in nomine patris filij, & spiritus sancti creditus & honoratus, unitas in trinitate, & trinitas in unitate inconfuse unita, & inseparatim distincta, eadem inquam unitas & trinitas omnipotens: pater principio carens, non modo tempore incircumscriptus, sed omni modo etiam causa carēs: solus ipse causa, radix, & fons diuinitatis, quæ in filio & spiritu sancto cernitur: qui precor propitius nobis sit, & omnibus Christianis in die iudicij, intercessione benedictæ dominæ nostræ Deiparæ & uirginis Mariæ, omniumque sanctorum, Amen.

F I N I S.

MEMORABILIVM ALIQVOT TAM VETERIS QVAM NOVI
Testamenti locorum, qui in præcedentib. Apologijs & Orationib.
explicantur, Index. a superiorem paginæ partem,
b inferiorem denotante.

Gen. 3. de Adæ lapsu.	23 a	Psal. 32. Verbo domini celi firmati sunt,	
Gen. 6. de Noë & diluvio.	67 b	&c.	54 b
Gen. 13. Tibi dabo terram	6 b	Psal. 45. Audi filia & uide.	21 b
Gen. 18. Abraham stabat coram domino.	6 a	Psal. 47. Omnes gentes plaudite mani-	
Gen. 22. Ejce ancillam cum filio ipsius.	7 a	bus, &c.	53 a
Gen. 37. De uenditione Ioseph in Aegy-		Psal. 48. Homo in honore existēs.	56 a
ptum.	31 b	Psal. 68. Obscurentur oculi ipsorum, &	
Gen. 49. Non deficiet princeps ex Iuda.	7 b	dorsum eorum semper incurua.	7 b
Gen. 49. de Iacob, quomodo benedixerit ne-		Psal. 71. Deus iudicium tuum regi da,	
potibus suis.	61 b	&c.	10 b
Exod. 3. de rubo ardente.	16 b	Psal. 72. Adorabunt eum omnes reges ter-	
Exod. 14. Et tu tolle uirgam tuam.	60 b	ræ.	52 b
Exod. 15. Cum non inuenirent aquam ad bi-		Psal. 74. Deus iudex est.	164 b
bendum.	60 b	Psal. 97. Et adorent illum omnes angeli Dei,	
Exod. 17. de pugna contra Amalek.	61 a	&c.	10 b
Num. 21. de serpente æneo.	61 a	Psal. 110. Dixit dominus domino meo, sede	
Deut. 18. Prophetam ex fratribus uestris su-		à dextris meis.	11 a
scitabit dominus deus, sicut me.	10 a	Psalmo. 131. Ecce audiui eum in Ephra-	
Eodem : Omnis anima quæ non audiuerit		ta.	21 b
prophetam illum, extirpabitur.	35 b	Proverb. 3. Quem diligit Dominus, eum ca-	
Deut. 23. Videbitis uitam uestram suspensam		stigmat.	108 a
ante oculos uestros.	42 a	Prou. 18. Impius cum in profundum peccato-	
3. Reg. 8. Et nunc ô Domine deus Israël, ra-		rum inciderit.	118 a
tum fiat uerbum tuum.	16 a	Iob. 38. Accinge tanquam uir lumbum tuum,	
Esa. 2. E' Zion exibat lex.	79 b	&c.	43 b
Esa. 6. Oculos habentes non uidebunt.	34 a	Dan. 2. Videbas ô rex, donec abscissus est à	
Esa. 7. Ecce uirgo erit prægnans.	17 b	monte lapis, &c.	17 a
Esa. 9. Puer natus est nobis.	17 b	Dan. 7. Et antiquus dierum consedit.	48 b
Eodem : Cuius principatus super humerum		Matth. 2. Magi uenerunt ab oriente.	20 b
illius.	15 a	Matth. 3. Ne dicatis intra uos ipsos, patrem	
Esa. 11. Exurget radix Iessæ.	7 b	habemus Abraham.	9 a
Esa. 53. Homo in plaga existens.	41 b (79 a	Matth. 5. Non mœchaberis.	75 a
Hiere. 31. Ecce dies ueniunt, dicit Dominus.		Matth. 8. Iesu serua nos, perimus.	34 b
Baruch 3. Quoniam super terram uisus est,		Matth. 11. Omnes prophetae usq; ad Ioan-	
& cum hominibus conuersatus est.	16 a	nem, &c.	67 a
Oseæ 12. In manibus prophetarum assimila-		Matth. 14. Iube me ad te uenire super aquas,	
tus sum.	48 a	&c.	34 b
Amos 8. Dabo illis famem, sed non famem		Matth. 17. Ascendit in montem Thabor.	35 a
panis & aquæ.	82 b	Matth. 21. Lapidem quæ reprobauerunt.	117 a
Malach. 1. Quia ab ortu in occasum nomen		Matth. 23. In cathedra Moysis sederunt scri-	
meum glorificatum.	106 b	bæ, &c.	101 b
Psal. 24. Tollite portas principes ue-		Marc. 8. Quot panes habetis?	33 b
stras.	45 b	Luc. 1. Et tu puer propheta altissimi uocabe-	

INDEX.

ris, &c.	18 a	Ioan. 8. Vos facitis opera patris uestri diaboli, &c.	9 b
Luc. 2. Gloria in excelsis Deo.	19 a & b	Ioan. 9. Abi, ablue in piscina Siloë.	33 a
Luc. 2. Et tuam ipsius animam pertransibit glad. &c.	210 b	Ioan. 10. Ego & pater unum sumus.	111
Luc. 3. Tu es filius meus dilectus.	24 b	Ioan. 11. Lazare ueni foras.	33 b
Ioan. 1. In principio erat sermo.	111 a	Ioan. 14. Venit mundi princeps, & in me nō habet quicquam.	46 a
Ioan. 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.	24 a	Ioan. 20. Ascendo ad patrem meum & patrē uestrum, &c.	115 b
Ioan. 1. Tu ne propheta ille?	10 b		

LOCORVM SCRIPTVRAE SACRAE
FINIS.

BASILEAE, EX OFFICINA

IOANNIS OPORINI, ANNO SA-
LVTIS M. D. XLIII.

Mense Martio.

BA SILE FAE . EX OFFICINA

LOANNIS OPERING ANNO 24

LVTIS M. D. XXII

M. D. XXII

ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟ-
χρίστου Βασιλέως

ΙΟΑΝΝΟΥ ΤΟΥ

ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙ
κῶχίματ' & μετνομαδγν' & ΙΩΑΣΑΦ ΜΟΝΑΧΟΥ,
κατὰ τὴν ἑν σαρακηνῶν αἵρεσιν
Απολογία Δ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ ΛΟΓΟΙ Δ.

CHRISTIANÆ RELIGIO-
nis acerrimi propugnatoris,

D. IOANNIS CANTACVZE-
NI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI,
qui assumpto monachi habitu IOASAPH MONACHVS
est cognominatus, contra Saracenorum hæresim, pro
Christiana religione Apologiæ IIII.

Eiusdem contra Mahometem Orationes IIII. nunc
primum in lucem editæ.

*Cum Cæsareæ Maiest. gratia & priuilegio
ad quinquennium.*

B A S I L E Æ.

TO ANN OF

TO ANN OF

TO ANN OF

CHRISTIAN REVEREND

TO ANN OF

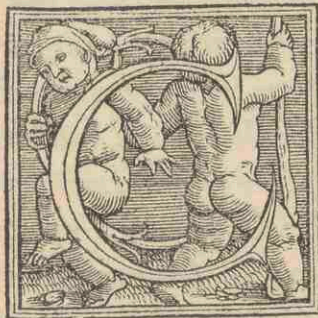
TO ANN OF

TO ANN OF

TO ANN OF

TO ANN OF

OPTIMO ATQVE DOCTISSIMO
VIRO D. GILBERTO COGNATO NOZERENO,
amico suo longe charissimo, Ioannes Opo-
rinus S. D.

ERTO equidem Dei consilio ac singulari
providentia fieri puto, Gilberte Cognate
charissime, quum nostro hoc seculo ad extre-
mum ferè successum immanis illa Saraceni-
cæ impietatis, ac non tam in corpora quàm
etiam animas quamplurimorum sæuiens ty-
rannis indies magis atque magis procedat,
nostris uidelicet peccatis & hæc ipsa, & longe grauiora etiam com-
merentibus, pios tamen ac sanctos aliquot uiros subinde ut excitet
Clementissimus Pater, qui pro ea qua instructi ab ipso sunt uirtu-
te, isti tanto iam tempore clandestinis Sathanae insidijs grassanti
malo, partim in lucem ueritatis protrahendo, partim diuini uerbi
armis impugnando opprimendoq; omnem operam (quod dici so-
let) atque oleum sedulo impendant. Quorum quum alij alia ueluti
subsidia certatim curent, non minimum certe opis attulisse uideri
merito debent, qui quæcumq; & ab alijs doctis bonisq; uiris in hoc
genere hucusque elaborata sunt, bona fide etiam proferre in pu-
blicum non grauantur: magnamq; adeo illos gratiam ob tam pium
officium mereri, nemo bonus uir ac CHRISTI gloriæ amans,
facile negauerit. Neque hic me mouet, quod priuatis quidam affe-
ctionibus (ne quid asperius dicam) laborantes, aliter statuunt:
quorum si qui pia quadam simplicitate, rebus alioqui plus nimio ad
interitum inclinantibus, ne grauioris aliquid mali obrepat, metuunt,
ignoscendum illis quidem, ac orandum pro ipsis numen censeo, ne
(quantum in eis est) præclaro aliorum conatui obsistere, aut ma-
le ominari potius, quàm adesse, aut saltem bene precari malint. Ve-
rissimum profecto esse illud Comici dictum, Quot capita, tot senten-
tiæ: cum alijs in rebus, tum ijs præcipue quæ ad Religionis nego-
tium attinent, obseruare hodie licet. Atq; utinam non cum summo
animarum quoq; periculo, id experiri sæpenumero contingat. Ve-

rum quando ita etiam ipsi omnium auctori Deo, cuius gloriæ potissimum id interest, quorundam *Ελληνικῶν* ad certum tempus tolerare placeat: feramus & nos æquo animo, quicquid quacumq; de re alij statuunt: & fateri tamen, nos gratiam ac laudem non paruam debere ijs minime pudeat, quicumq; gloriæ CHRISTI salutisq; hominum promouendæ studio, exponere se non solum risui multorum atq; contemptui, sed etiam rerum suarum, ac (si ita Domino uisum fuerit) uitæ quoq; periculo non dubitent: nosq; pro uirili nostra parte quicquid in nobis est facultatum, eò conferamus sedulo, ne ipsi saltem defuisse etiam officio nostro uideamur. Itaq; cum & nobis non ita pridem oblatae essent ab amico quodam nostro Orationes aliquot IOANNIS CANTACVZENI, Imperatoris Cōstantinopolitani, quas ille aduersus Mahometicam sectam iam olim, hoc est sub Annum salutis M C C C L X, græcè, magna quidem eruditione ac ingenti pietatis zelo conscripsisset, dignissimas ego illas statim iudicaui, quæ non diutius ita uelut in tenebris ac situ delitescerent, uerum in bonorum ac pietatis Christianæ studioforum gratiam atq; usum, detestandæ uerò illius hæreseos propugnatorum admonitionem, uel (si ita omnino uellent) confusionem atq; exitium publicarentur. Neque tamen contentus ea solum qua scriptæ primum ab ipso autore essent lingua, proferre illas, sed uti in latinam quoq; conuersæ à pluribus cognosci possent, operæ precium duxi. Missis igitur ijs primum ad THEODORVM BIBLIANDRVM Sacræ Theologiæ in Academia Tigurina professorem longè doctissimum, amicum nostrum singularem, ac ueluti alterum ipsum, quippe quem eodem errores Mahometanæ superstitionis impugnandi Sacræ Scripturæ machinis teneri studio iam dudum intellexissem, cuiq; multo gratissimam fore illarum inspectionem minime dubitarem: inde uero eiusdem etiam consilio oblata RODOLPHO GVALTHERO Tigurinæ ecclesiæ fidelissimo euangelistæ easdem Latio donandi prouincia: facile id quidem uterque ab eo, nempe communi amico, & promouendis huiusmodi Ecclesiæ CHRISTI meliorumq; studiorum emolumentis nunquam non paratissimo, uti quamprimum fieret impetrauimus. Et sanè, si quid iudicando possum, uix aliud scripti genus hoc rerum Christianarum ac Turcicarum statu proferri in lucem potuit, siue ad detegendas quo cauere melius ualeant, seu oppugnan-

das etiam atq; euertendas impiæ sectæ illius imposturas, uel utilius, uel cognitu magis necessarium. Nam ut in recensendis Mahometi erroribus mire diligens est hic autor, ita in confutandis ijsdem, adductis non solum rationibus, quæ aliquid efficere apud quosdam *Wixks*, ac solæ forsan plurimum possent, sed Sacræ Scripturæ oraculis (quibus diuinam autoritatem ipsi etiam Mahometi sectatores Musulmani non derogant, ut scilicet suo ipsorum ueluti gladio eos iugulet) tanquam efficacissimis antidotis, ita se uenenis illis opponit, ita firmat omnia, ut an quicquam desiderari hic amplius à quocumque tum quidem potuerit, haud facile queas pronunciare. Vt interim rerum seriem, qua hic ad tantam molem paulatim à tam paruis initijs excreuisse lues isthæc traditur, præteream: quam uel ideo dignissimam obseruatu existimo, quod luculentissimum ac in primis memorabile exemplum iusti iudicij Dei proponit ob oculos, quo uerbi ipsius neglectum contemptumq; ac impietatem reliquam densissima cæcitate puniri, animaduertere liceat. Verum de his quoq; alio & loco & tempore fortasse commodius. Harum ergo rerum, quemadmodum & omnium aliarum bonarum artium atq; disciplinarum, in primisq; tam ueteris quam nouæ historiæ, ac sacræ quoq; philosophiæ studio cum flagrare te iam dudum hætenus cognouissem, neq; id solum ex ueteri consuetudine, quæ mihi tecum olim adhuc apud *ter Maximum illum* DES. ERASMV M ROTERODAMVM agentî intercessit, sed & crebris interim ad me literis, ac postremo tandem iucundissimo illo congressu tuo, quo nuper Basileam ueteres amicos inuisendi gratia ueniēs, doctissima simul ac planè amica oratione tua quamlibet indigno alioqui atq; importuno casu quodam conturbatum ita recreasti, atq; erexisti rursum, ut non queam non admodum iucundè etiamnum affici, quoties suauissimi illius colloquij tui adhuc mihi uenit in mentem. Itaq; occasionem nunc iam nactus uicissim & gratificandi tibi, et declarandi erga te animi mei, eamq; talem, qua simul etiam de Christianæ religionis nostræ (nimis quàm miserabiliter hodie afflictæ, atq; apud maximam orbis partem profligatæ) et instaurandæ rursum, & quoad eius fieri potest conseruandæ studiosis nō male mererer, nempe doctissimi atq; sanctissimi huius scripti promulgationē, sub tui nominis auspicio ita fieri eam uolui: quam etiam ut salutarem cōpluribus pio ipsam animo suscepturis fore persuasissimū habeo, ita

EPISTOLA

beo, ita & abunde animum tibi meum ceu arrabone quodam oblato
 declaraturam, ac simul gratissimam quoque futuram confido. Caterum
 nolo commemorare hic pluribus, quanta fide ac religione in excuden-
 do hoc opere simus usi: id saltem fateri tamen minime nos pigeat, cum
 unicum tantum exemplar, quod descriptioni subseruiret, essemus na-
 eti (in quo & lacunæ alicubi quædam apparebant, sed pauciores ta-
 men illæ, & quarum defectus uel ex latina uersione abunde uideretur
 sarciri) maluisse ita prorsus per omnia quale id cunctis erat ex-
 primere, quam uel iota usquam addere, aut immutare quicquam.
 Qua quidem religione in edendis ueterum monumentis, utinam &
 alij quidam (quos nouimus) uti, quam temere quod somniantibus
 sæpe uisum fuerit, cum quid parum adeo statim est obuium, substi-
 tuere mallent, minus equidem corrupta pleraque in publicum prodirent,
 quæ ita à sciolis istis plerunque deprauantur, ut ipsi illorum
 autores, si eis redire ad superos liceret, haud raro seipsos etiam in
 relictis à se posteritati lucubrationibus suis nosse uix possent. Au-
 daciam profecto execrandam, ac publicis legibus uel in primis
 coercendam, quam cum hætenus canere peius & angue semper o-
 derimus, ita nobis cauendam sedulo existimamus, ut nihil magis:
 eo pacto uel maxime Officinæ typographicæ nuper à nobis insti-
 tutæ diligentiam ac fidem studiosis bonarum literarum atque artium
 commendaturi. Proinde, ut etiam hoc testatum hic relinquamus, u-
 nico solum isto incommodo (quanquam leuiore tamen illo, quam
 ut eo nomine appellari conueniat) laborauimus in excudenda ho-
 rum parte maxima, quod non licuit domi nostræ (quod alijs qui-
 busdam grandioris operæ interea occuparentur præla nostra) to-
 tum id quicquid erat curare, sed aliorum & opera & caracte-
 re uti oportuit: in quibus tamen & ipsis ita aduigilatum spera-
 mus, ut nihil neque hac etiam in parte magnopere desiderari à quo-
 quam æquioris saltem animi lectore aut posse, aut debere, plane
 confidam. Quæ uero hoc loco de autore ipso, & scripti huius ar-
 gumento ac ratione dici possent, libenter etiam prætereo, quod ma-
 lim ea partim ex altera Præfatione Latinæ uersioni præmissa, par-
 tim diligenti & accurata ipsius libri lectione cognosci, quam pro-
 lixiore hic narratione ab altera illa multo utiliore ac digniore co-
 gnitu impedire, aut detinere longius. Vale, optime atque doctis-
 sime

N V N C V P A T O R I A .

*sine COGNATE : ac simul operam quoque à nobis in Antō-
nij Garronistui Lucubrationem, in Pomponij legem II de Origi-
ne iuris præstitam, quem una ad te multo quàm antea fuerat niti-
diorem cultioremq; mittimus, adiecto etiam elegantissimo comite
Francisci Balduini Attrebatij Iurisconsulti in Rusticas Iusti-
niani leges Commentario, æqui boniq; facito: & propediem alia
quoque nostris typis à te commissa, quo serius absoluantur, eo melius
exculta (sat enim cito, si sat bene) ad te reditura, persuasissimum
habeto. Basileæ, Idib. Februarij. Anno Salutis*

M. D. XLIII.

LECTORI TYPOGRAPHVS.

Tametsi in toto hoc Operè exprimendo aduigilatum sedulò à nobis sit,
ne quid usquam à manuscripto exēplari discederetur, tamen in ipsa statim
libri Inscriptiōe, pro eo quod erat *λυγδῖος ἰωάννης τῷ καντακουζῷ*, nescio quo
pactō *λυγδῖος* positum est: idq; recte ne an secus, alijs expendendum permit-
timus. nam ut de Cyri nomine, an recte Cantacuzeno ascribatur, non satis
perspectū adhuc nobis est, quòd à nullo eorum qui huius in historijs memi-
nerunt, sic appelletur: ita an pro eo confestim *λυγδῖος* nomen debuerit substi-
tui, non possumus pronuciare: atq; ideo eiusce hic uelut in limine admo-
nere, operæ precium duximus. quemadmodum &, quòd in aliquot paginis,
satis manifestò tamen errore, *ποίνμα* pro *πόνυμα*, in eadem Inscriptio-
ne, operarum nimirum incuria irrepisse uidetur. id quod ipsum
etiam hoc loco indicasse, minime absur-
dum existimamus.

IOANNES BAPT. EGNATIVS LI

BRO ROM. PRINCIPVM SECVNDO DE

Ioanne Palaeologo & Ioan. Cantacuzeno

scribens, hæc tradit.

Mortuo Andronico iuniore, cum Cantacuzeni arbitrio, qui magni domesticici dignitatem supremam obtinebat, omnia prudenter gererentur: Apocauci fraude uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter principis amicos præcipuæ dignationis & patriarchæ ambitione in exilium truditur. ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduersus Ioannem & Reginam gessit, Turcarum arma Europæ primus inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium: quod cū occupasset, nulli ferè molestus imperij tantum participem egit, filia in uxorem Ioanni tradita. inde in Genuenses socijs Venetis & Arragonijs bellum uaria fortuna gestum: cui Nicolaus Pisanus dux præfuit, nec multo post bellum à Palaeologo exule Cantacuzeno indictum, Turcarum imprimis ope geritur, quibus etiam in Europa locum inhabitandum primus tradidit. Et cum ex Tenedo soluens improuisus Byzantium ingressus esset, tandem Cantacuzenus imperio se abdicans, monasticam uitam sequitur: hic Ioannes Matthæum Cantacuzeni filium consortem imperij agentem, tandem imperium deponere coegit: & cum multa fortiter administrasset bella, moriens filio Manueli imperium reliquit.

DE IISDEM, EX IOANNE

Cuspiniano.

Andronici iunioris Imperatoris magnus domesticus Ioannes Cantacuzenus, tutor filiorum à moriente Andronico creatus, quum in uita eius diu magno in honore habitus esset, eo mortuo cūcta eius arbitrio agebantur, tanquam ab eo qui supremam obtinebat dignitatem. Cumq; aliquot annis Caloioannem & Manuelem educasset, omniaq; prudenter gererentur, Apocauci fraude, uiri obscurissimi, sed solertia & calliditate inter Principis amicos præcipuæ dignationis, & patriarchæ ambitione in exilium truditur. Ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduersus reginam & Ioannem gessit, Turcorum arma primus Europæ inferens. Cæterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium. Quod cum occupasset, nulli ferè molestus, imperij tantum principem egit, filia in uxorem Ioanni tradita, quem sibi generum fecit. Sed cum una in domo gener atq; socer uitā agerent (ut fit) in discordiam ueniunt: quæ indies plus inualescens, tantum eos incendit, ut domi forisq; alter alteri se hostem ostenderet. Sed cum maior esset potentia soceri, seq; ipsum socer ui atq; armis ueluti Imperator tutaretur, Caloioannes in Tenedum ueniens, auxilio classis Genuensium in regnum patrium restituitur, pulso armis Cantacuzeno, imperij contra ius & fas occupatore. Quod factum legimus auxilio atq; opera Francisci Catalusij Genuensis, uiri maritimarum rerum exercitatissimi, classis præfecti. Cui ne uideretur ingratus, dono dedit Mitilenen insulam, quam Mahometus Turcus cum Constantinopolim atq; omnem Thraciam occupasset, Catalusij ipsi ui abstulit, non sine ingenti multorum perturbatione. Nicolaumq; Catalusium principem Lesbi crudelissime occidit. Cæterum per hæc tempora

Constan-

DE IOANNE CANTACUZENO.

Constantinopolitanus Imperator Ioannes Cantacuzenus, Rex Aragonum, & Veneti contra Genuenses foedera inierunt. Imperator quatuordecim, Veneti quadraginta, Cathelani triginta triremes armare: Genuenses, praefecto Pagano Aurio, sexaginta. Pugnatum est inter Constantinopolim & Chalcedonem, flante uiolentissimo austro à uespera usque ad sequentem diem, hyemali tempore, Venetis à Galliopoli soluentibus, uentis adiutis atque amicis. Genuenses contra uentum, contra mare, contra hostes potentissimos uictoria potiti sunt. Greci fugerunt: Veneti & Cathelani magnam caedem perpessi sunt, praefecto Cathelanorum occiso. Rursus sequenti anno Veneti Cathelanique Genuenses apud Corsicam aggressi, unam & quadraginta captas hostium triremes, uiris ut erant armatis plenas demerserunt, Nicolao Pisano Venetae classis praefecto. Qua clade accepta, Genuenses Ioanni Archiepiscopo Mediolanensi se suaque permiserunt: qui bellum aduersus Venetos suscepit. Ad quos Patauini, Veronenses, Mantuani, Ferrarienses, & Florentini, societate facta, auxilia miserunt. Deinde uero Nicolaus Pisanus Venetae classis praefectus, apud Peloponnesum promontorium à Pagano Aurio superatus, captusque, cum millibus quinque Genuam in carcerem est perductus. Itaque Caloioannes in patriam rediit, per Cathalium Franciscum reductus: cui Lesbos donauit insulam, ut paulò ante meminimus. Cum autem ex Tenedo progressus Byzantium ingreditur, Cantacuzenus imperio se abdicans, monasticam uitam sequitur. Sed Ioannes Palaeologus Matthaeum Cantacuzeni filium consortem imperij cum patre agentem, tandem imperium deponere coegit, cumque fortiter multa administrasset bella, moriens filio Manuele imperium reliquit.

α ARGVMENT.

ARGVMENTVM.

Erudita in primis & pia disputatio est aduersus totam sectam Mahumetis, & quæ ualidissimis rationibus nostram orthodoxam & catholicam religionem defendit: deinde falsas, prophanas, furiosas opiniones partim à Mahumete & magistris ipsius excogitatas, partim reuocatas ab inferis per eosdem, grauiter confutat. Prior pars constat quatuor Apologijs: posterior quatuor Serm nibus. Sumministravit autem materiã ad hanc disputationẽ Achæmenides quidam nobilis inter Saracenos uir, & inter primos eruditus, qui conuersus ad Christum, transmutato nomine Meletius appellatus est: Elocutionem uerò accommodauit Ioannes Cantacuzenus Imperator Constantinopolitanus.

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΠΟΙΗ-

ΜΑ ΕΞΕΤΕΘΗ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ

ἡ φιλοχρίστου βασιλείως ἡμῶν κυροῦ Ἰωάννη ἡγαντακροζωῶ,

ἡ δὲ ἡμεῖς καὶ μοναχικῶς χήματ' μετονομασθῶ-

τ' ἰωάσαφ μοναχοῦ.

ἢ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ὙΠΟΘΕΣΙΣ

ΤΟΙᾶΔΕ ΤΙΣ ἔΣΤΙΝ.

ΧΑΙΜΕΝΙΑΔΗΣ τις εἰς ἀνδρας ἐλαύνων ἦδη, τὴν τὴν χλὴν οὐκ
ἀγχοῦς, τὴν ποδουσίαν λαμπρῶς, ὑπὸ τῆς δυνάμει διδασκαλικῆς με-
παῖ, ζήλωτος γὰρ καὶ αὐτὸς ἐτύγχανεν ὡς τὸ πατρῷον νόμον. καὶ
πάντας τότε εἰς αὐτὸν ἦγον, πείθειν γινόμενέ μετὰ τὸν μωά-
μεδ εἶν καὶ τὸν νόμον τὸν αὐτῷ. ἔτ' ὁ δὲ χεῖρ τῆς ἀκτῖνα τ' ὀυσεβείας,
ἡ δὲ παρῶας θρησκείας κατεγνώκως, ὑπὸ γινώσκει τὸν ἀληθῆ θεόν.

ἡ πάντων τ' προσόντων αὐτῷ γυνωθεῖς, ἡ δὲ πρὸς τὸν ὀυσεβῆ βασιλέα ῥωμαίων. Ἰωάν-
νης ὁ ἡγαντακροζωῶς οὗτος ἡ δὲ τὸν τε τυχόν ὀυμνοῦς, ἐπεὶ πρὸς τὸν φιλόσοφον βίον ὁ
θεὸς τὸν βασιλέα ἐκείλει, γίνεται ἡ αὐτὸς εἰς τ' ἀκολουθῶντων ὡς τὴν ὁδὸν ταύτην
ὀρχομένη τῶν βασιλῆων, ἡ εἰς μοναχούς ἡ αὐτὸς τελείως, καὶ μελέπ' ὁ μωνομαθεῖς, ἡ
τὸ βασιλείως γλώττης οὐ μετρίως ἀπῆλυσεν, διαπλάττοντ' αὐτῷ τὴν ψυχὴν, καὶ τῇ
ἡ δὲ χεῖρ ὀυσεβείαν ἐκποιδύοντ'. ἀλλὰ ταῦτα τὸν πολέμιον τὸν γήινους ἡμῶν ὁμαλῶς
οὐκ ἡ δὲ χεῖρ. ταῦτα καὶ τῶν πρὸς τὸν πᾶν τὸν μελετίου ὀπλίζει, καὶ πείθει τῶν
γράμμασι, πολὺ τὸ ἀπατηλὸν καὶ κακοῦργον ἔχουσι, μελέτιον ὑπελθεῖν, ὥστε ἀλλὰ-
ξασθὶ μὲν ἡ ἀληθείας τὸ ψεύδ' ὡς, ὡς τὰ πρότερα δὲ πάλιν ἐπανίσταται. ὁ δὲ καὶ τοι σφό-
δρα βουλόμην αὐτὸς κατελῶν πῶς γράμμασιν, ἐπεὶ καὶ ὁ δυνάμεις τὸ λέγειν αὐτῷ
πρωτῶν, πρὸς τῆς βασιλῆων, καὶ τὰ γράμματα δέκνυνται, καὶ συμμαχίαν τὴν γίγνο-
μένην ἀπαιτῶν τῇ αὐτῷ. ὁ δὲ ἡ πρὸς αἰρέσεως τὸν ἀνδρα ἀφ' ὁρῆς ἐλάμν', κατεδ' ἔφατο
τὸν ἀγῶνα, καὶ μελέτιον καὶ τῇ ἀληθείᾳ δανείζει τὴν γλῶτταν. ὁ δὲ λόγ' ἀφορμῶν λα-
βὼν τὴν ἡ δὲ χεῖρ ἀνασκηδύων, χωρὶς κατὰ τῶν σαρακηνῶν αἰρέσεως, ἐπεκδικῶν
μὲν τὰ χριστιανῶν, κατετρέχον δὲ τῶν σαρακηνῶν αἰρέσεως ἀπ' ἡμεῶν. γὰρ λόγοις ἦδη
τέσσαρσιν ἀνὰ ὀκτακονταὶ αὐτῶν, πρὸς τῆς ἀληθείαν τῆς πρὸς αὐτῶν ἀφ' ὁρῆς, ὡς καὶ
αὐτῇ συμβαίνειν ἡκανῶς ἔχουσιν, εἰ δὲ καὶ ἐκ τῶν τῶν μωσέως, καὶ τῶν πρὸς τῶν, καὶ
τῶν ὀυσεβείων τῶν χριστιανισμοῦ μυστήριον ἀφ' ὁρῆς, δαυμασὸν οὐδὲν. καὶ γὰρ καὶ
τοῖς σαρακηνῶν ἐκ τῶν τῶν δυνάμεων, τὰ παρὰ τῶν μωσέως τῶν πρὸς τῶν ἡ δὲ χεῖρ
λίον λεγόμενα. οὐ μὲν ἀλλ' αὐτὰ ταῦτα καὶ κατὰ ἰουδαίων εἰποι τις αὐτῶν, καὶ ἐκόντως.
σαρακηνῶν γὰρ καὶ ἰουδαίους οὐκ ὀλίγα κοινὰ. μοναρχία τε γὰρ ὡσαύτως γὰρ ἀμφοτέ-
ροις, καὶ πολυγαμία τὸ ἀπουδιαζόμενον, χοιρέων τὴν κρεῶν ἀρχὴν, καὶ μὴ καὶ ποδουμένη,
καὶ βιβλίον δὲ ἀφ' ὁρῆς βουλομένοις διδόναι ταῖς αὐτῶν γυναιξὶν ἐφέται. καὶ ἡ δὲ χεῖρ
ἀφ' ὁρῆς, εἴτε γὰρ τούτοις εἴτε γὰρ ἐκείνοις, τὴν ἐκείνου γυναικῆ ὁ ἀδελφὸς ἀγεται. καὶ
ὅλως οὐκ αὐτῶν ἀμφοτέροις, ἰουδαίους μὲν πλημμελῆ τὸν τῶν μωάμεδ νόμον πρὸς τῶν. ταῦ-
τα καὶ ὁ δὲ ἰωάννης γὰρ τῇ ἀφ' ὁρῆς τῶν νόμων καὶ τῶν ἔθνους τούτου πρὸς
γορδύων, ὡς ἀνιπτόμεν τὰ γὰρ ἐκ τῶν κοινὰ, φησὶ, λέγουσιν αὐτῶν
ἰουδαίους εἶν, ἡ δὲ χεῖρ εἰσὶν. ὥστε ὁ δὲ ἀποποιεῖν, εἰ κοινῶν ὄντων αὐτοῖς
πολλῶν, κοινὴ τις γὰρ ἡμεῖς ἡ πρὸς αὐτῶν πάλιν.

ΤΟΥ ΜΟΥΣΟΥ ΑΜΑΝΟΥ ΣΑΜΨΑΤΙΝΗ ΣΦΑΧΑΝΗ

τῷ πέρσου, πρὸς τὸν μοναχὸν μελέτιον, εἰς τὸ ὄνομα

τῷ θεοῦ τῷ ἐλεήμονι καὶ ἐλεοῦντι.

ΔΕΛΦΕ ἡγαπημένε, ὁ γέγονε καὶ ἔπαινον καὶ δόξαν ἀφ' ἡμῶν τῶν πα-
πεινῶν τῶν ἀδελφῶν σου νὰ δέξῃσαι, καὶ τὴν ὑποθυμίαν ἡν ἔχομεν πρὸς
σὲ νὰ καταλάβῃς ἐξωθεν τῆς γραφῆς. νὰ γνωρίσῃς, ὅτι ἐγὼ ὁ ἀδελφός σου ὁ
παπεινός καὶ δὴ τέλης, ἔχω καιρὸν ὅτι κατέλαβον εἰς τὴν χώραν τῷ μεγάλου
ἀμκρά, ὁ θεὸς ἵνα αὐξάνῃ τὴν δικαιοσύνην τῷ γινώσκεις καλὰ, ὅτι ὁ εἰς τὸν ἄλλον οὐδὲν
εἶδον, ἀμὴν πάλιν τὸν ἔπαινον σου, καὶ τὸν λόγον σου, καὶ τὴν γνώσιν σου, ἀπ' αὐτοῦ ἀδελ-
φούς καὶ φίλους, ὅς ἐχες γνῶντα, ἐμαυτὸν, καὶ τὸς ἁγὰπῳ ἔχωμαι πρὸς σὲ, ὅτι οὐδ' ἐποτέ-
με βλέπω, ἵνα οὐδ' ἂν με παρακαλοῦν δῶς σὲ, εἰς τὸ νὰ παρακαλέσω τὸν ἀμκρά νὰ σὲ
παρῇσῃ. βλέπω οὐδ' οὐτως παρῇσας οὕτως, λυποῦμαι καὶ ἐγὼ ὅπου οὐδὲν σε γι-
νώσκω, καὶ παρακαλῶ τὸν θεόν, ὡς ἀμαρτωλός, ἵνα σε ὑποστρέψῃ ἀπ' τοῦ σκότους, καὶ τὴν
ἀπώλειαν ἡν ἐποίησας, καὶ πᾶσαι αἱ σὲ, μετανόησον, καλῶν, ἐνέειξον, ὅτι ὁ θεὸς ἐλεήμων
ἔστι. νὰ ἡβύδῃς, ὅτι τὸ κακὸν αὐτὸ, οὐδὲν τὸ ἐπαθεῖς ἐσὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἅγιοι, καὶ πρῶφῃτες,
καὶ ἄλλοι μεγάλοι ἀνδραποιοῦσθαλαν τὸν θεόν. καὶ πάλιν σιωπῶντες αὐτοῖς, καθὼς
λέγει καὶ ὁ θεὸς μετὰ τὸν αὐτὸν τὸν ἅγιον. ἐτοίμη ἐμί νὰ δέξωμαι τὸν μετανοοῦντα. ἵνα
ῖς καὶ ὁ πρῶφῃτης μετὰ τῷ θεῷ, καὶ λέγει, εἰ τις μετανόησιν εἰς τὰ ἐσθαλεῖ τὸν θεόν, ὡς
ἀναμέτρητός ἐστιν. ἐὰν γοῦν ἐσθαλεῖ καὶ σὺ ὡς ἀνδραποιοῦ, οὐδὲν ἐξήνουν. ἀλλὰ πάλιν με-
τανόησον, καὶ πάλιν τὴν καρδίαν σου, ὅπως σὲ δέξεται ὁ θεὸς ὡς ὁ ἄσπασαρχον. ἐὰν
γὰρ οὐδὲν ἡμαρτήσῃς ὁ ἀνδραποιοῦ, πῶς ἡβέλαμεν ἡβύδῃς, ὅτι ὁ θεὸς συμπαθὲς ἐστιν; ἀλλ'
θεὸς τὰς γραφὰς τὰς ἐγραψας καὶ ἀπέσειλας, οὐδὲν ἡμῶν πρὸς τὴν γνώσιν σου, ἀλλ' οὐδ' εἰς
τὴν τιμὴν σου. ὅμως δῶς ὅρεξιν τὸ ἐποίησας, καὶ ἐκατηγόρησας τὸν πρῶφῃτην, καὶ δὴ ἐβ-
λας αὐτόν, ὡς καὶ σὺ γινώσκεις. οὐκ οἶδας τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν παρὰ τῷ θεῷ δῶς
τὸν πρῶφῃτην, ὅτι πάντα ἐποίησας δῶς σὲ, καὶ σὲ δὴ ἐμέ. ὁ ἄρχων τῷ θεῷ, ἵνα οὐδ' ἂν σε
εὐρὴν ὁ θάνατος εἰς τὴν ἀπώλειαν. δῶς τὸν θεόν εἰπέ μοι, τί ἀγαθὸν εἶδον εἰς τὸν χριστι-
ανόν; φαντάζονται γὰρ, ὅτι δ' οὐκ εἶδον τὸν χριστόν, καὶ αὐτοὶ ὑβρίζουσι τὸν καὶ λέγουσι, ὅτι
θεὸς ἐστὶ, καὶ ἵός θεοῦ. ἐχάσωκα τὴν ὁδὸν τὴν ἀληθινὴν, καὶ παραδ' ἐρενοῦμαι, καὶ ἔπεσον εἰς
ῖσθημα αὐτάτων. οὐδὲν πρέπει οἷον ἔτι μου σου λυμάνον θεοδόξον, ἵνα εὖ καταρῶτα.
ἀμὴν νὰ εὖ ὀύχεται, καθὼς τὸ λέγει ὁ θεὸς καὶ ὁ πρῶφῃτης. πάλιν δὲ λέγω σε, τί εἶδον, καὶ
ἐπλανήθης καὶ ἐκοινώνησας εἰς τὴν πίσιν αὐτῶν; λέγουσιν ὅτι πρῶφῃται, τρία πρόσω-
πα, πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἄγιον. τίς τὸ εἶδον, καὶ τίς τὸ ἡκούσεν, καὶ ποῦ τὸ πρῶφῃτης τὸ εἶδον
ἐξῆν, καὶ ποῦ τὸ ἄγιον τὸ εἶδον εἰς ὁπασίαν; καθὼς καὶ ἀκούομεν, ὅτι ἐμερίσθημεν εἰς πολλὰς
μερῆς. καὶ λέγουσι, οἱ μὲν πολλοὺς θεοὺς, οἱ δὲ ὀλίγους. καὶ ἔνεκον τούτου καθ' ἑκάστην ἡμέ-
ραν διαλέγονται καὶ κρίνονται. καὶ ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲν εὖ καταγνώδης. οὐαὶ τὴν αἰσά-
χωπῶν τῶν, οὐαὶ τὴν μωρίαν τῶν, ὅτι ἀπέλυκαν τὸν θεόν τὸν ποιῇ τὴν πᾶν τῶν, καὶ
λατρεύουσι θεοὺς, καὶ τὸν χριστόν ὅπου ἔτι λόγος θεοῦ διαβάλλοι, ὅτι εἶπεν ἔτι ἵός θεοῦ.
οὐδὲν τὸν ἡρώτησαν οἱ ἰουδαῖοι, ὅτι σὺ εἶ ἵός θεοῦ; καὶ ἡρώτησε το, καὶ εἶπεν ὅτι ὑμεῖς τὸ λέ-
γετε. ὅμως ἀπ' ἐδῶ ἕως αὐτῶν, τί σε θέλω γράφειν, τί σε θέλω παραρῇσῃ, τί σε θέλω δι-
δάσκειν, ὅτι ἔτι εἰς θεὸς ὁ ποιῇ τὸν οὐρανόν καὶ τὴν γῆν. καθὼς εἶπεν, ὅτι ἐγὼ εἰμι θεός,
καὶ οὐδὲν ἔχω σιωπῶντος εἰς τὴν θεότητα. ἔξ ὁρῶμεν καλὰ, ὅτι οὐδὲν ἦσαι ἄγνωστος
ἐν ἰδιότητι, καθὼς ἀκούω. ἀμὴν ἔνεκον σὲ ἡ ὅρεξιν τῷ σώματός σου. ἔξ ὁρῶμεν καλὰ, ὁ κόσμος
αὐνοπῶται ἔτι, καὶ ἀρκῇ σοι ἕως τῶν νῦν. τὸν φρόνιμον εἰς λόγος σῶζει τὸν. καὶ ταῦτα
μὲν ἐγγράφως, ἀγγράφως δὲ τὰ δεῖ. ὅτι πῶς ἐστὶ δυνάστην, τὸν θεόν ἡμῶν ἔχειν αὐτὸν γυναικός;
καὶ εἶπεν ὁ θεὸς ἔχει ἡμῶν, δυνάστην ἐστὶ γυναικὶ χρίσμα μέσον τῶν δύο. καὶ ὅτι, πῶς ἐστὶ δυν-
νατὸν θεόν γυναικὶ ἀνθρώπου, καὶ τίνι τρόπῳ ἐγγύς ἀνθρώπου; καὶ ὅτι, εἰ ἡ θεὸς ὁ χρι-
στὸς, καὶ θεὸς ἵός, πῶς οὐκ ἔσῃ ἀνθρώπου. φιλῶ τὸν λόγον, ἀλλ' ὡς παρὰ δυνάστην ἐγγύς
ἀνθρώπου, καὶ ἔπειθ' ἡμῶν, ἵνα σώσῃ τὸν ἀνθρώπον, ὡς οἱ χριστιανοὶ λέγουσι; καὶ ἐπεί θεός
ἡ,

ἡ, πῶς ἐπαθὼν· οὐ γὰρ πάχει θεός. καὶ ὅτι οἱ χριστιανοὶ παραβαίνοντες τὸν μωσαϊκὸν νόμον, ὅς ἐστι ἄξιον κατηγορίας εὐρεσκόμην, μάλλον κατηγοροῦσι εὐδὲς μουσουλμάνους ἀπὸ τοῦ ὅτι οὐκ ἔστιν ἄξιον κατηγορίας. καὶ ὅτι τὸ ἴδιον μωσαϊκὸν ὄνομα καταγεγραμμένον ἔστι ἐν τῷ παλαιῷ καὶ ἐν τῷ θύρα γελίῳ, ἐπαίναντες τὸν ἴδιον ἡμεῖς, οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐξέβαλον αὐτὸ, μὴ μόνον δὲ ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τῶν αἰώνων, ἐν τοῖς δεξιῶν μετέστι τὸ δρόνον τὸ δεῦρ ἐνέεισκει κατὰ γεγραμμένον. καὶ ὅτι ἡ τὸ μωσαϊκὸν πίσις ἀπὸ τῆς ἑβραϊκῆς εὐρίσκειται.

Μηδὲς πῶς τὸ ἴδιον μωσαϊκὸν λόγον ἐλθόντα ἐν ἀπλήρῳ οἰονεῖ τινὰ σκοπὸν σω-
θεῖσιν, ἀδυναμίας ἢ ἀμουσίαν οἰκίστω τὸ θεοτάτου βασιλείας, πῶς τὸ τὸν λόγον
λογικώτερον ἐκθέσθαι. ὅς γὰρ τοῖς τοῦ κυρίου τοῦ διδασκάλου λόγους ἀντιφρόνους εἶναι,
καὶ ὀνομάζεσθαι πῶς αὐτὸν, ὡς εἴρηται, τὸν μωσαϊκὸν καὶ εὐδὲς αὐτὸν ὁμοῦ μόνον τε καὶ σιωπῶ-
σας καὶ δεράποντας, βαρβάρους ὄντας, καὶ ἐν τῶν ἐλλείπων σοφίας, οὐ μὴν ὅτι γλῶτ-
της ἀμοίρους χεῖρ ἄποικιῶν ἐξέτεθον, ὡς ὅρα οἱ τοῖς τοιούτοις λό-
γοις ἐντυγχάνοντες ἔχουσι. ὅς ἐστι καὶ οὐδὲν καινόν, εἰ τὸ ἐτόρυν
ἢ σιωπῶν ἀποδοῖ συγγραμμάτων αὐτοῦ.

ΟΤΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ

ΥΙΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΣ ΘΕΟΣ

ὅτι, καὶ θεὸς ὡν γέγονεν ἄνθρωπος, ὡς οἱ θεολόγοι προφήτῃς διακελεύονται.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΠΡΩΤΗ

τοῦ βασιλέως.

ΜΕΓΑΣ ὁ θεὸς τῶν χριστιανῶν. ἀπὸ ἐμοῦ τὸ ταπεινὸν μελετήσιον μονα-
χοῦ, πῶς σὲ τὸν φρονιμώτατον καὶ σιωπῶντα σαμψατῶν ἰσφα-
χανῶν. τὰ παρὰ σὲ πεμφθέντα μοι γράμματα δεξιῶς ἐλάμβανον, ἐγὼ δὲ
ἐβούλου μὴ πρὸς με εἰπεῖν, εἰ μὴ πρὸς τὸν διδάσκον ἀλλήλους ὁμιλῆσαι.
τὸ καὶ δὲ εὐδὲς καλῶνται, ὅτι ἐν ἡμέρῃς ἐγγραφῆς ὅπου ἐβούλου, αὐ-
τὴν ἐγγραφῆς δὲ καὶ πρὸς σε. καὶ ἀπελογισάμενος πρὸς πάντων ἡμεῖς τὸ
διδάσκον μοι, καὶ ἐξέλεγον ἀπολογίαν ἐγγραφῆς ἀπὸ σὲ. εὐδὲς δὲ οὐκ ἐγγραφῆς, ἀλλὰ μετ'
ὁ λόγον ἀντεγράψην πρὸς με ἢ πρὸς σὲ μου ἀπολογία, αὐτὸν τὸν ὁποῦν μὴ μὴ μὴ τὸ ἴδιον ἡ γρ-
φῆς, καὶ ἐβούλασα μεγάλως, ἀναλογισθὲν κατ' ἐμῶν ἄλλα ἐπ' ἄλλοις, ὡς τῷ γει-
γονότι. ἐλθόντες δὲ τινὲς ἀπὸ τῶν αὐτῶν, εἶπον μοι, ὅτι ἀπεδέχου, ἵνα μὴ ἀπέελες ἐν
ταῦτα ἢ γραφῆ καὶ ἀπολογία ἐκείνη. μετεμελήθης γὰρ. εἶπον δὲ καὶ εὐδὲς οἱ αὐτοὶ, ὅτι λέ-
γεις, πῶς ὅτι διδάσκον τὸν διόν ἔχειν ἢ οὐ γυναικός; εἰ γὰρ ἢ οὐκ ἔχειν ὁ θεός, ἰδοὺ χρί-
σμα καὶ σάσις ἐν μέσῳ αὐτῶν. καὶ πῶς ὅτι διδάσκον, διόν γυνεῖται ἄνθρωπος; καὶ τινὲς
τρόπον θεὸς ὡν, γέγονεν ἄνθρωπος; καὶ ὅτι, εἰ ἡμεῖς ὁ θεός, καὶ θεοῦ ἡμεῖς, πῶς οὐκ ἔ-
στωσε τὸν ἄνθρωπον ψιλῶ λόγῳ, ἀλλ' ὡς περ ἀδυνατῶν ἐγγραφῆς ἄνθρωπος, καὶ ἀπέθα-
νεν, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον; καὶ ἐπεὶ θεὸς ἡμεῖς, πῶς ἐπαθὼν; οὐδὲ γὰρ πάχει θεός. καὶ
ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ παρέβημεν, καὶ κατελύσαμεν τὸν μωσαϊκὸν νόμον, κατηγοροῦμεν
δὲ καὶ κατεκρίνομεν ὑμᾶς ὡς διήθην κακῶς καὶ πεπλανημένως κρατοῦντας. καὶ κατε-
κρίνομεν ἡμεῖς οἱ ἄξιον κατηγορίας, ὑμᾶς εὐδὲς ἄξιους ἐπαίνου. καὶ ὅτι ὁ χριστὸς προεῖπε πε-
ρὶ τῆς μωσαϊκῆς, καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν, καὶ γεγραμμένον εὐρίσκει τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ πῶ
μωσαϊκῷ παλαιῷ, καὶ ἐν τῷ θύρα γελίῳ. οἱ δὲ χριστιανοὶ ἐξέβαλον αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων.
εἶπον καὶ εὐδὲς οἱ ἐλθόντες, ὅτι ἀπεδέχου, ἵνα ἡ πρὸς σὲ μου ἀπολογία εὐρίσκει πλατὺ
κωτῆρα καὶ καθαρῶτα. εὐδὲς γυνεῖται ἐγὼ, ἀπεδέξαμεν σου τὸν τρόπον. πᾶς γὰρ ὁ με-
τὰ σου δὲς ἐν τῶν πῶ ἀλλήλων, εὐρίσκει αὐτῶν, οἱ δὲ μουσουλμάνοι ἐμπόδιζον σὲ, ἵνα
διαλέγωνταί τινος ἐξ αὐτῶν μετὰ τῶν χριστιανῶν, ὡς οἰκί, μὴ ποτε διαλεγόμενοι πρὸς
ἡμεῖς ἡμεῖς.

ἀλλήλους, γινώσι καθάρως τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ χριστιανοὶ παρρησιάζονται εἰς τὴν καθάραν πί-
 σιν αὐτῶν, καὶ εἰς ἀπὸρ κρητοσύνην ὁρᾷ καὶ ἀληθῆ λόγια, οὐδ' ὅλως ἐμποδίζονται τι-
 νὰς δὲ αὐτῶν, ἀλλὰ μετὰ πάσης ἀδείας καὶ ἰσχυρίας εἰς ἑκαστὸν αὐτῶν διαλέγεται με-
 τὰ πάντων ὡς βούλεται καὶ ὁρεγεται. καὶ ἰδοὺ ἡ τὴν σὺν θέλῃσιν μέλλω ἀπολογίσε-
 σθαι ἡ τὴν δυνάτορ μοι, πῶς ὡς τότε ἔγραψας, καὶ ὡς ἡ τὴν παρὸν ἐζητήσας καὶ ἠρώτη-
 σας. ταῦτα σου τὰ ῥήματα, ὡς καλεῖται ἐν τῷ. ἐγὼ δὲ τί μέλλω εἰπεῖν καὶ λαλήσαι, καὶ
 πόθεν ἀρξάσθαι, οὐ γινώσκω, γίνου μοι μὲν ὁ τῶν ὀφθαλμίωντων, μὴ ποτε καὶ ἐν σοὶ
 γήνηται, ἐκείνοι γὰρ ἀδελφοὶ ἔχοντας τὰς ὁφείας, τὸ τὸ ἥλιον φῶς ἀρρεφόντων, καὶ ἐν τῷ
 σκοτεινῷ μέλλω ἀναπαύονται. οὕτω καὶ σὺ αἰτὸς ἀληθείας ἀκούσας ῥήματα καὶ δικαιο-
 σωμίας, τὴν μὲν ἀλήθειαν ἀποστροφῆσαι μέλλεις, καὶ τὸ φῶς τὴν ἀληθείας μισῆσαι, καὶ ἡδὲ
 τὸ μάταιον σκοτίζῃ, ἐν ᾧ εὐρίσκει ναὺ ἐπαναπαυθῆναι μάλλον, ὥς ποτ' ἐκείνοι, ὅσοι ἀ-
 πόλχομαι. ὁμῶς παρρησίας εἰς τὴν φυσικὴν γινώσκω, ἢ πρὸς τοὺς θεοὺς ἐδωρήσατο, ἀλλὰ δι-
 καί εἰς τὴν μάθησιν καὶ παιδείαν ἢ ἐδιδάχθης, ἐτι δὲ καὶ ὁρῶ καὶ καλῶ σωεί-
 σθαι, ἢ παρὰ πολλῶν ἔχειν μεμαρτύρησαι, ἅτινα ὁδηγήσας σε πρὸς τὴν ἀληθείας
 ὁδὸν (οὐ γὰρ τὴν πολλὴν ἢ γινώσκεις) ἡδὲ ὡς ὁρᾷς γράφω σοι, καὶ οἷον ἀμνημονήσας τὴν ἐμὴν
 διανοίαν σὺν ὁρᾷ, καὶ τὸ τὴν ἀμαθείας καὶ ἀγνοίας ἀδελφῆς, ἡ βουλὴν ἀπολογίσεσθαι καὶ
 εἰσελθεῖν πρὸς σέ, πῶς ὡς ἐζητήσας καὶ ἠρώτησας, ἀφ' ὧν ἡκούσας τε καὶ ἐδιδάχθαι, αὐτοὶ
 γινώσκω τῶν ὀφθαλμῶν μου θεοῦ σωάσας, ὡς εἰς τὴν ἀφ' ἧς κατὰ καὶ πατρός
 παρὰ δόξου θεοσκέας πρὸς τὴν ἀκραφὴν καὶ ἀμώμητον τοῦ χριστοῦ πίσι, καὶ τὴν τὴν ἀ-
 ληθείας ὁδὸν. παρακαλῶ τοίνυν ἀκούειν σωετῶς. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ μέλλω λαλή-
 σαι πρὸς σέ, ὅδε δὲ ὡς ὑμεῖς οὐ παραδέχεσθε, ἀλλ' ἀπ' ἑβραίων ὡς πάντων οἱ μου σὺν
 μανοὶ ὁμολογοῦσιν εἰς ἀληθείας καὶ ἀγίας γραφάς, καὶ ἀπ' ἑβραίων διδωμένων. σκέψασ-
 τοίνυν, μὴ ποτε πάθης παρόμοιον τοῖς ἰσαυλῶν ἐπάνω θησαυρῶν, καὶ μὴ γινώσκουσιν
 ἐνθάδε ἵσανται, καὶ τί δεῖ πλησίον τούτοις. καὶ γὰρ ἐκείνοι χερσὶν ἐν ταῖς αὐτῶν χερσὶν
 ἔχουσι τὸν μέγαν πλοῦτον, ἀπ' ἧς ἀγνοίας τούτων κρητὸς ἀπερχονται ταῖς χερσὶ, καὶ τοῖς
 ἰσαυλῶν μέσον ποτίμον καὶ διειδέσθης βρώσεως, καὶ ἀπ' ἡμετέρων διδῶσιν. ἀλλὰ
 γινώσκω ὅμοιόν τῃς κοπιῶσι καὶ ἰδοῦσιν, ἵνα τὸν κερὺν μόνον καὶ ἀφανὴ θησαυρὸν ἐκ-
 βάλλωσι καὶ κερδίσωσι, καὶ ἐπεί τὰ τοῖς ἀσεβέσι τὴν ἀμαθείαν ἀγνοοῦμενα θεοῦ λόγια
 ἡδὲ πρὸς τὸ παρὸν ἐγχειρίζονται σοι, πρόσθετον ἵνα μετὰ μεμερικμηνίου σκοπῇ, καὶ ἀκρε-
 βούς δὲ τὰς διελθῆς αὐτὰ, καὶ ἐμπληθῆς θείας γνώσεως καὶ ἀληθείας. μεγάλη χάρις
 ἔστιν ἡ τῶν χριστιανῶν πίσις, καὶ μέγα μυστήριον δεῖ τὴν τοῦ ἰσχυροῦ θεοῦ ἀρετῆς ἢ τῶν
 θεοῖς. εἰπας, πῶς δεῖ δυνάτορ τὸν θεὸν ἔχειν ἦν αὐτοῦ γυναικός, καὶ πῶς δεῖ δυνάτορ
 θεὸν γινώσκειν αὐτῶν ποτ' εἰς τὴν ἀγίαν ἐδιδάξαι τὴν ποσὺν τὴν ἀσέβειαν, ἢ ποῖόν τῶν
 πτοφῆτων ἐν ὁπῆσιν αὐτῶν ἐθεάσατο, καὶ σὺ μὲν ταῦτα, ἡμεῖς δὲ λέγομεν οὕτως· ὅτι μὲν
 θεός ἐστιν ὁ ποιητὴς πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, ἐδιδάχθημεν καὶ ἐγνώκαμεν καὶ
 πισθίνομεν καὶ ὁμολογοῦμεν, τί δὲ δεῖ θεός, οὔτε ἐδιδάχθημεν, οὔτε ἐγνώκαμεν, ἀλλ'
 οὔτε ὅλως ἡδὲ τὴν καρδίαν ἡμῶν ἀνέβη τοῦ ποιούτου ἀσεβήματ' ἢ δὲ τὰς. καὶ ὅτι
 ὁ χριστὸς ἦν καὶ λόγος τοῦ θεοῦ δεῖ, καὶ θεός δεῖ, ὡς καὶ ἐδιδάχθημεν, καὶ ἐγνώκαμεν, καὶ
 πισθίνομεν, καὶ ὁμολογοῦμεν. πῶς δὲ δεῖ τὸν τοῦ γέννησις, ἡμεῖς οὐκ οἶδαμεν, οὔτε ἐ-
 διδάχθημεν, ἀλλ' οὔτε δὲ τὰς μέλλομεν αὐτὸ εἰς τὸν αἰῶνα, ὡς ἀσεβὲς καὶ ἀπόβλη-
 τον τὴν τῶν χριστιανῶν πίσις τε καὶ καταστάσις. ἀλλ' ἐπίσης φρονοῦμεν ἀγνοεῖν καὶ
 ἀγνέειν καὶ ἀνθρώποις τὸ ποιῶν ὑπὲρ φύσιν μυστήριον. οὕτω καὶ ἡ τὴν ἐν ἡμετέροις
 αὐτοῦ, ὅτι ἐγὼ αὐτῶν, καὶ ἐδιδάχθημεν, καὶ ἐγνώκαμεν, καὶ πισθίνομεν. τὸ δὲ
 ὅπως, οὐ γινώσκω. ἀλλ' ὡς πρὸς ἀγνοοῦμεν τὴν ἐκ θεοῦ καὶ πατρός αὐτοῦ γέννησιν, ὅπως
 ἀγνοοῦμεν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀγίας αὐτοῦ μητρὸς μαρίας τὴν παρθένον. ἡμεῖς δὲ οἱ γινώσκον-
 τες τὸ τοῦ θεοῦ ἀδωάτορ, λέγετε γὰρ, ὅτι πῶς δεῖ δυνάτορ ἔχειν ἦν τὸν θεόν, πάντως
 ἔστιν ὡς λέγετε, γινώσκω μέλλετε καὶ τὸ τοῦ θεοῦ δυνάτορ. καὶ διδῶντες ὑμεῖς οἱ πολλοί
 λα

λα ἐξόδοις, ἡμᾶς δὲ ἀμαθῆς καὶ ἀγροίκους, τίς ὅστις ἡ τοῦ θεοῦ φύσις, καὶ τί τὸ δυνάστην, καὶ τί τὸ ἀδυνάστην αὐτοῦ, ἵνα σώσῃτε ἡμᾶς, εὖ γὰρ ἀπαλείψα, ὡς ὑμεῖς λέγετε, ζῶντας λέξομαι μοι σὺν, τί ὅστις θεός, καὶ τοῦ θεοῦ φύσις. καὶ γὰρ σοὶ ἔρω, πῶς ἡ τοῦ ἰσχυροῦ καὶ λόγου τοῦ θεοῦ γῆνις. εἰ δὲ ἴσως τινὲς πολυμυθία καὶ αὐθάδεις εἰπώσιν, ὅτι ἂν ἀναβῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, ἐγὼ ἐμολογήσω τὴν πρὸς τὸ τοιοῦτον πραγματείαν ἡμετέραν ἀγνοίαν, ὅμως θεωροῦν μου τὴν ἡμέραν ἀποδοῦναι. ὑμεῖς γὰρ οἱ λέγοντες, πῶς ὅστις δυνάστην, ἔχειν τὸν θεὸν ἡμῶν ἀνδρῶν ἡμῶν, γινώσκουσιν μέλλετε ἀκριβῶς, πῶς ἐγγενὴς ὁ χριστὸς ἐκ ἡμῶν ἀνδρῶν. καὶ ἐτι τότε ἀφῆσερον, πῶς ὁ ἀδελφὸς ἐγγύς αὐθροῦ ἀνδρῶν τε καὶ ἡμῶν. ἀλλὰ καὶ ἡ εὐαγγελιστὴς ἀνδρῶν μὲν, ἀνδρῶν δὲ ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστι τὸν νόμον τοῦ ταῖς φύσεως ἡμετέρας μετὰ τὴν παράβασιν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ τρόπῳ, ὅτι παρ' ἡμῶν τοῖς χριστιανοῖς ὅστις ἀγνοοῦμεν, παρὰ δὲ μόνον τοῦ θεοῦ γινώσκοντες. εἰ δὲ ὅστις ἀδυνάστην ὅστις πᾶσι ἀνθρώπινον γινώσκει, τί ματαίωποινοῦντο οἱ μουσουλμανοὶ κατηγοροῦσιν ἡμᾶς, εἰς ἃ ὅτε οἰδοῦν οὐτε γινώσκουσιν, ἀλλὰ μακρὰν πονεῖν εὐρίσκονται ἐν ἀληθείᾳ, ὅσον ἡ γῆ τοῦ οὐρανοῦ. ἀλλὰ γὰρ τὸ μὴ γινώσκουσιν αὐτὸς τὰς γραφάς, γινώσκουσιν αὐτὰ. τὰ γὰρ μωσαϊκὰ βιβλία καὶ τὸ πρὸς δαβὶδ ψαλτήριον, ἐτι δὲ καὶ αἱ τῶν προφητῶν γραφαί, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ πρὸς χριστοῦ εὐαγγέλιον, τὰ πάντα καὶ ἁγία, καὶ δίκαια, καὶ ἀληθῆ, καὶ καλὰ λέγουσι καὶ ἐμολογοῦσι. καὶ οὕτως ὅστις ἡ ἀλήθεια, ἐμολογοῦσι δὲ σωματικῶς, τὰ δὲ λεγόμενα παρ' αὐτῶν ἀγνοοῦν. ἀλλ' ὡς περὶ ἵνα ἡκούετε παρὰ τῶν ἀγγέλων, ὅτι καλῶς καὶ μετὰ μεγαλῆς γλυκύτητος καὶ ἡδονῆς αἰνοῦσι τὸν θεόν, καὶ τὰ λεγόμενα παρ' ἐκείνων ἐστέρητε καὶ ἐπυνεῖτε, τί δὲ ὅστις λέγουσιν ἡγνοοῦτε. οὕτως ὅστις καὶ ὑπὲρ πάντων πνυχῶν τῶν βιβλίων, ὅτι τὰ παρ' αὐτῶν γεγραμμένα ἐπαινεῖτε, τί δὲ λέγουσιν οὐκ οἶδατε. διὰ τί; ὅτι οὐδὲ ὅλως ἐδιδάχθητε πρὸς αὐτῶν. οἱ δὲ χριστιανοί, ποῖ μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας συναγόμενοι, ποῖ δὲ ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καθημέριον ἀναγινώσκουσιν τὰς βίβλους, καὶ ὁ πολὺς χρόνος, καὶ ἡ συνεχὴς ἀνάγνωσις, καὶ ἡ ἀκριβὴς ἐξέτασις ἐφάνηκε καὶ ἐδιδάχθη αὐτοῖς πᾶσι τὴν ἀλήθειαν. ἐπεὶ οὖν ἀγνοοῦν τὰ πρὸς τὸν χριστόν, καὶ λογίζονται ὅτι οὐδεὶς τῶν ἁγίων ἐλάλησε πρὸς αὐτοὺς, ἀλλ' οὐτε προφήτης προφητῶν, καὶ ζητεῖς ταῦτα ἀκούσαι παρ' ἡμῶν ὡς δὴ οὐκ ἔχοντων ἀπολογίαν, ἀκουσὲ πρὸς ὧν ζητεῖς, καὶ σκέψαι ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα. ὁ μέγας ἐκείνους μωσῆς ἐν τῇ βίβλῳ ἐν ἡμετέρας οὐκ ὡς ἡμεῖς λέγειν ἔφη, εἶπε κύριε, κραυγὴν σοφίᾳ καὶ γομόρρας πεπληθυῖται πρὸς με, κατὰ βάσιν ὁφθαλμοῦ. ἀβραάμ δὲ ὡς ἐπὶ κυρίου, καὶ ἐγγίψας ἀβραάμ εἶπε, μὴ συναπολέσῃς δίκαιον μετὰ ἀσεβοῦς, καὶ ἔσαι ὁ δίκαιος ὡς ὁ ἀσεβής. καὶ ὡς πρὸς ἡμῶν τα δίκαιοι ἐν τῇ πόλει, οὐκ ἀφήσεις αὐτοὺς ὅτι ἐκ τῶν πρηγνῶν δικαίων; μηδ' αὖτως ποιοῦντες ὅτι, ὁ κρίνων πᾶσι τὴν γῆν. εἶπε δὲ κύριε, καὶ ἐν τῷ πρὸς σοφίᾳ πρηγνῶν δικαίων, ἀφῆσθαι πάντα τὸν τόπον δι' αὐτοὺς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀβραάμ. εἶπε, κυὶ ἡμεῖς ἡμεῖς λαλῶσαι πρὸς τὸν κύριόν μου. ἐγὼ δὲ ἐμὶ γῆ καὶ ἀποδίδωμι, καὶ ἐάν ἐν ἐρεθῶσι τισὶν σπέρμακοντα πρὸς τὸν κύριον, καὶ εἶπε ὁ κύριος, καὶ ἐν ἐρεθῶσι τισὶν σπέρμακοντα πρὸς τὸν κύριον, ἵνα ἀφῆσθαι τὴν πόλιν. καὶ διαλεγόμενος ἀβραάμ, κατὰ τὴν μέγαν καὶ τῶν δίκαιων. εἶπε λέγει μωσῆς, καὶ ἀπῆλθε κύριε, ὡς ἐπαύσατο λαλῶν τοῦ ἀβραάμ. βλέπεις πόθεν ἤρξαντο καταμικρὸν ἀναφαίνεσθαι τὰ πρὸς χριστόν; τὸ γὰρ δίκαιον οἱ ὁφθαλμοὶ ἡδυνάμηντο γινώσκειν τὸν θεόν, καὶ ἐν διονυκῶ ἱσχυρῶς τοῦ χήματι. πρὸς ὅτι γοῦν, πῶς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ οὐδέποτε ἐφάνη ἐν ὁράσει προφητῶν ὡς ἀνθρώπου, διότι οὐκ ἐγγύς ἀνθρώπου. ἀλλὰ ποτε μὲν ἐφάνη ἐν ὁράσει, ποτε δ' ἄλλως, ἀγγελοῖς ἢ καὶ ἄλλοις φαίνοντες ἐν χήματι ἀνθρώπων. ἐξέτασται ἐν πρὸς τὸν θεόν τῆς θεωρίας, τίς ὡς ὁφθαλμοῖς; ἰδὲ ὁ θεός τοῦ πατρὸς ἐν τῷ, ἐπεὶ ὁ φανείς ὡς ἀνθρώπος ἐφάνη ἀγγελος; καὶ ποῖας ἐχέει ἀκολούθιας, ποτε μωσῆς ἐν τῷ ὁφθαλμῷ τῶν ἁγίων μνηθεὶς ἀγγέλῳ, ὡνόμασε αὐτὸν κύριον ἢ κριτὴν; τίς γὰρ ὅστις ὁ κρίνων πᾶσι τὴν γῆν, ἢ θεός; ἐπεὶ ἐν ἀναφαίνεσθαι, ὅτι ὁ θεὸς ἐν πατρὶ δὲ καὶ ὁ φανείς ὡς ἀνθρώπος, ἀγγελος δὲ καὶ ὁ φανείς αὐτὸς αἰτίας, φαίνεται πάντας ἐξ ἀνάγκης, ὅτι αὐτὸς καὶ ὁ φανείς ἐν λόγῳ τὸν θεόν, ὅστις θεὸς καὶ ἀνθρώπου. εἰ γὰρ τὸ φανῶν τοῦ ἀβραάμ ὡς ἀνθρώπου, εἰδείξαι τὴν μέλουσάν αὐ-

1, ἐγείραι τέκνα τῆς ἀβραάμ. τί ὅτι διηκουῦν τὸ λόγον, ὅτι ἐπὶ ὑμῖν ἀφ' ἐαυτῶν οὐκ
 ἔχετε ἀγαθόν, ἀλλ' ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ θαρσύνετε, μεγαλοφρονεῖτε, ὅτι λέγεσθαι ὑμᾶς
 ἔχουσιν ἀβραάμ, ἐφ' αὐτοῖς, ὅτι διώκεται ὁ θεὸς ἐν τῶν λίθων τούτων ἐγείραι τέκνα τῆς ἀ-
 βραάμ. ὅτι μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν ἀφύχων λίθων διώκεται ὁ θεὸς ποιῆσαι ἀνθρώπους,
 πρόσηλον. ὁ γὰρ ποιήσας ἀπὸ τῆς γῆς τὸν ἀνθρώπον, διώκει ἐγείραι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀφύχου
 ὑλῆς. ἀλλὰ θεὸς οὐκ εἶπε πρὸς τῶν λίθων, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἔδωκ' ἐχόντων καρδίας πεπω-
 ρυμένας ἐπέκεινα τῶν λίθων, ἅτινα ἔδωκεν περικυλῆσαι τὸν χριστόν, καὶ ἐπίδυσαι αὐ-
 τόν, καὶ ἐλογίζεσθαι κατ' ἐπαγγελίαν τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ὅτι γὰρ ἰουδαίους οὐ μόνον
 ἀπετέλεσε, καὶ ἐξέβαλεν ὁ χριστὸς τὸ λογίζεσθαι αὐτὸς τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ἀλλὰ καὶ ἔχουσιν
 διαβόλου ὠνόμασεν αὐτὸς, οὕτως εἶπεν. ὑμεῖς τὰ ὄντα ποιεῖτε τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ
 2, διαβόλου. ἐκένθη ἀνθρωποκτόνῳ ὅτι ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔσκηκεν, ὅτι ψεύ-
 σης ὅτι. οὗτος ὁ χριστὸς ἔχουσιν διαβόλου ὠνόμασε, ὡς διώκει λογιστὰς ὁ θεὸς ἔχουσιν ἀβραάμ,
 καὶ σπέρμα ἱσραὴλ. τίς γὰρ μετοχὴ διαβόλου καὶ τοῖς τοῦ θεοῦ δούλοις, ἀβραάμ, ἱσραὴλ, καὶ
 ἰακώβ; μᾶλλον δὲ, τίς κοινωνία θεῷ καὶ διαβόλῳ; καὶ ἰδοὺ καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὴν πίσιν
 τῶν τε ἰουδαίων τῶν τε μουσουλμάνων, ὅτι ἀπέμεινε ὁ τοῦ θεοῦ λόγος κατὰ καὶ
 ψευδῆς. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἰσραὴλ οὐδὲν προσήλθοι τὰ ἔδωκεν θεῷ, ἀπὸ τοῦ ἰσραὴλ ὁμοίως.
 ἀλλ' οὐκ ἔστι ὅτι οὐκ ἔστι. οὐδὲ γὰρ διαπέφηκεν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἀλλ' ἐν τῇ χριστῷ
 ἐκ σπέρματος ἀβραάμ καὶ ἱσραὴλ καὶ ἰακώβ καὶ σπέρμα ἀναφανέσκει, καὶ ἀπεκαλύφθη
 καὶ ἐπληρώθη πᾶσαι αἱ ὁράσεις, πᾶσαι αἱ προφητεῖαι, πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ λυταί, αἱ
 διεκνούουσαι αὐτὸν θεόν, αἱ διεκνούουσαι αὐτὸν ἀνθρώπον, καὶ ὁ λόγος ἀπέδειξε, καὶ
 ἐδήλωσε, καὶ ἐτι δηλώσει ὁ φέρερον. ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἔδωκεν ἐν τῷ χριστῷ ἔλαβον τὴν
 θυλογίαν πισδύσαντα εἰς αὐτόν. πάντα γὰρ τὰ ἔδωκεν τὰ πρότερον εἰδωλολατροῦντα,
 νῦν πάντα πιστὰ καὶ ὁρθόδοξα, πλὴν τινῶν μερικῶν, μουσουλμάνων λέγω, ἐβραίων καὶ
 ἑτῶν, οἳ τινὲς οὐ μὴν πάντα οὐδὲν φαίνονται, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ πλῆδη τῶν χρι-
 στιανῶν, ὅθεν ὁ διατὸν δρᾶξ πρὸς πέλαγος. ὁμοῦς τὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, εἰ καὶ τινὲς
 παρ' οὐδὲν δέμνοι ταύτην, ἔμειναν ἀδιόρθωτοι καὶ ἀπίστοι; ὁ μὲν ἦλιος πάντα τὰ ἔδωκεν
 φωτίζει, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. ἀλλὰ τῶν τυφλωθέντων σκοτεινῶν μόνον, ὁ πα-
 ρὰ ὅτι πρὸς τὴν ἡλίαν ἢ μέμψις, ἀλλὰ τοῖς τυφλωθέντων. οὕτω μοι νοεῖ καὶ πρὸς
 τοῦ χριστοῦ, ὅτι τὸ τοῦ χριστοῦ ἀναγγέλιον, καὶ ἡ διδασκαλία, μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ χριστὸς ὑπὲρ
 μυρίους ἡλίους ἀνεδείχθη λαμπρότερος καὶ φωτεινότερος. εἰς πᾶσαν γὰρ τὴν γῆν ὁ χρι-
 στὸς τοῦ ἀναγγελίου λόγος, καὶ οἱ πισδύοντες σώζονται, οἱ δὲ μὴ πισδύοντες ἀπώλυν-
 ται. ἀλλ' οὐ παρὰ τῆς χριστοῦ ἢ μέμψις, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀπίστοις, τοῖς κατὰ πρῶτον τὴν
 ἐαυτῶν σωτηρίαν. ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἀπλῶς πάντων τῶν πισδύσαντων ὅτι ἡ σωτηρία,
 ἀλλὰ τῶν σὺν τῇ πίστει ποιησάντων ὅτι σωτηρίας ἔβρα. ἀλλ' ὡς εἰρηφάντω ὁ λόγος ἡ
 μῶν εἰς τὴν πρὸς χριστοῦ μαρτυρίαν καὶ ἀρδείξεις, ἀλλ' οὐ πᾶσι. εἰ γὰρ πᾶσι τὴν πρὸς τὸν
 χριστοῦ ἀρχαὶ λυταί καὶ ὁράσεις καὶ προφητεῖαι ἐπειράδην ἀναπύσαι, πολλοὶ γὰρ
 φέροι πᾶσι κεκοπιανόσιν, ὁλίγον μέρους ἐπεφεργάσαντο αὐτῶν. ὁμοῦς μικρόν τι ἐκ τῶν πολλῶν
 λαὸν εἰπωμεν, ὅτι τὴν ἀλήθειαν φανέρωσιν. εἶπεν ὁ μαρτυρῶν πρὸς τὸν λαόν τῶν ἐ-
 βραίων, αἰσάνσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν πρῶτον, ὡς ἐμὲ, καὶ πᾶσι φυ-
 χή, ἥτις οὐκ ἀκούσεται τοῦ πρῶτον ἐκένου, ὅτι οὐδὲν ὁρᾷται, καὶ σκόπει τὴν πρῶ-
 τήν ἀκρίβειαν, καὶ τῆς ἐπεμ, πρῶτον αἰσάνσει κύριος ὁ θεός, ἐδείξεν ὅτι ἀνθρώπος
 μέμψις ἐσθαι ὁ πρῶτος ἐκένου, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὅτι, ὁ δὲ καὶ τὸν ψευδοπροφήτην, καὶ
 δὲ τῆς ἐπεμ, ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἐδείξεν ὅτι ἐκ τῶν ἐβραίων ὅτι, καὶ οὐκ ἄλλοθεν.
 ἵνα ἐὰν ἄλλος τις εἰποι ὅτι ἄλλος ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὅτι πρῶτος ὅτι, καὶ ἀπὸ τοῦ πρῶτου
 οὐ παραδέξονται αὐτόν, ἀλλ' ὡς πλανοὺς καὶ ἀπατεῶνας λογισθῶνται. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μέ-
 γας μωσῆς πρῶτον ἔλαβε τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ μαρτυρίαν, ἀπὸ τε τῶν ἐν αἰγύπτῳ δουμά-
 των, καὶ ἐν τῇ ὁρᾷ θαλάσσης διαβάσεως, ἀπὸ τε ἐν τῇ σινᾷ ὅτι εἰς πυρὸς τοῦ
 θεοῦ συγκαταβῆσθαι καὶ φαντασίας, ἐμπεδογὴν πάσης τῆς παρεμβολῆς τοῦ λαοῦ τῶν
 ἰουδαίων

ἰουδαίων πάντος, καὶ τότε ἐξέδοτο τὸν νόμον τὸν δοθέντα ὑπὸ θεοῦ. διὰ ἧς γὰρ αἰτίας
 αὐτῶν ἐπορεύθη, ὁ μέγας μωσῆς ποδὶ τῷ χριστῷ ἔθηκε, ὃ ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς πεφν-
 τῶν ἐκ τῆς ἀδελφῆς ἡμῶν. καὶ δὲ ὡς ἐμὲ, τότε χάρις ἐλαλήσθη, ὅτι ὡς ἐγὼ ἠλθὺν θεράσασ-
 ῖν ἐκ τῆς πικρᾶς διαλέσεως τῆς φαρᾶς, καὶ τῆς πηλᾶς, καὶ τῆς πλινθείας, καὶ διέδωκε ὑμῖν νόμον
 πρὸς σωτηρίαν, ὅτι καὶ ὁ πῶς ἐμὲ νῦν κερυθίσθη, πρὸς φήτης ἐλθὺν θεράσασιν μέλλει ἀπὸ τῆς
 τυραννίδος. ὁ δὲ ζῆλος τῆς διαβολῆς καὶ τῆς ἐδωλολαφείας τὸν σύμπαντα κόσμον, καὶ δύναι
 τὴν ἐλθὺν θεράσασιν νόμον, ὅσοι ἀκούσαντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐξεδέχοντο τὴν πάλαι πεφνητευθῆντα,
 καὶ ἰδόντες τὸν τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἰωάννην ἐλθόντα ἐκ τῆς ὁρᾶς, καὶ βαπτίζοντα τὸν λαόν, καὶ νο-
 μίζαντες ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ πῶς τὸ μωσῆς τότε λεχθεὶς, ἡρώτησεν αὐτόν, σὺ εἶ ὁ πεφνητής; καὶ
 τί τοῦ ἐκείνου, ὃς ἐμὲ ἐγὼ, ἀλλ' ἐγὼ μὴ εἰμι ἀπεσταλμένος ἐμπεδῶν ἐκείνου. ὁρᾷς; ἢ ὅτι
 σὺ μὲν, ὃς ἐμὲ ἀπὸ τῶν ὑμῶν βαπτίζεις, πάντως ὁ ἰωάννης πεφνητής ἦν, καὶ μέ-
 γας πεφνητής, ἀλλ' ὅτι ἡρώτησεν οἱ ἰουδαῖοι ποδὶ τῷ πεφνητῇ, ὃ ἔρεκτον ὁ μωσῆς, ὅς ἐστι
 ἐπὶ τὸν ἰωάννην, ὅτι ἐμὲ ἐγὼ. καὶ ὅρα τῇ τῷ ἰουδαίῳ ἀγνωμοσύνῃ καὶ ὀνείδειαν, ὅτι
 πρὸ τῆς ἐλθεῖν τὸν μεσίαν ἦτοι τὸν χριστόν, ἐξεδέχοντο καὶ ἡρώτησεν ποδὶ ἐκείνου, ἐλθόντα
 δὲ, ἡδύτησεν ὅσοι. μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν ἐπὶ τὸν αὐτὸς μωσῆς ὁ μέγας, διφραδύητε ὅρα
 νοῖ ἅμα αὐτῷ, καὶ πεσοκωσάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. εἶπε μοι, τίνα ἄλλον πρὸς
 κωσῶσιν οἱ ἄγγελοι τῷ θεῷ, εἰ μὴ αὐτὸν τὸν θεόν, ὥστε ὅν ἐδ' ἔβην ὁ μωσῆς ἀνδρωπορ καὶ
 πεφνητῶν καὶ νομίζετω, ὅν ἐδ' ἔβην πεσοκωσῶν. ὑμῶν ὑπὸ τῶν ἄγγέλων, αὐτὸς ὅστις ὁ θεὸς καὶ
 ἀνθρώπος, ὁ ὅς καὶ λόγος τῷ θεῷ, ὁ πῶς ἡμῶν καὶ τῶν ἄγγέλων πεσοκωσῶν καὶ τιμωρῶν.
 καὶ ταῦτα μὴ τὰ μωσῆς. ὁ δὲ διαβὼς ὁ πεφνητής ὅπως ἔρεκτον, ὁ θεὸς τὸ κρέμα σὲ τῷ βασι-
 λεὶ δὸς, καὶ τῇ δικαιοσύνῃ σου τῷ ἡμῶν τῷ βασιλεὶ, κρινεῖ σὺ πῶς καὶ λαὸς, καὶ σώσει σὺ
 ἡμῶν τῶν πηλῶν, καὶ ταπεινώσει σὺ σαρφάντων, καὶ συμπαράμειναι τῷ ἡλίῳ, καὶ πρὸς τὴν σελίωκ
 γηραιὴς γηραιῶν κατεβήσεται ὡς ἐνέτος ὑδὶ πόρον, καὶ ὡς ἐκ γῆς ἡ σάρξ καὶ ὑδὶ τῇ γῇ, ἀνατε-
 λείναι τῇ ταῖς ἡμέραις αὐτῇ δικαιοσύνῃ, καὶ πλήθος εἰρήνης ὡς ὁ ἀνταναιρεθῆναι σελίωκ, καὶ
 πεσοκωσῶσιν αὐτῷ πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη δουλεύουσιν αὐτῷ, καὶ
 ἔσαι τὸ ὄνομα αὐτῷ διλογημένον εἰς σὺ αἰῶνας. πρὸς τῆς ἡλίου διαμῶναι τὸ ὄνομα αὐτῷ, καὶ
 διλογηθῶσιν αὐτῷ ὡς αὐτῷ πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, πάντα τὰ ἔθνη μακαριοῦσιν αὐτόν.
 διλογητὸς κύριος ὁ θεός τῆς ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν θαυμάσια μόνος, καὶ διλογημένον τὸ ὄνομα
 αὐτῷ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τῶν αἰῶνων. πάντως ὁ ὅς πρόσωπα εἰσάγωμεν ὁ πεφνη-
 τῆς, τὸν θεόν καὶ τὸν ἡμῶν τῷ βασιλεὶ, ὃς ἐμὲ τορὸν λέγει, ἀλλ' ἢ τὸν θεόν καὶ βασιλέα, καὶ τὸν τότε
 ἡμῶν τῷ χριστῷ, ὃς κρινεῖ σὺ πῶς καὶ λαὸς, καὶ σώσει σὺ πῶς καὶ πῶς καὶ ταπεινοὶ τὸν σαρφάντων.
 καὶ ὑπολάβης ἀνθρώπων ἵνα ἰχυρόν καὶ δίκαιον ἀρχόντα ἡ βασιλέα; ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λέγει,
 ὅτι συμπαράμειναι τῷ ἡλίῳ. ἀλλὰ ποδὶ αὐτῷ λέγει, ὅτι ὅτι πρὸς τὴν σελίωκ γηραιὴς γηραιῶν, καὶ
 εἰς τίνα τῶν ἀνθρώπων χωρεῖ ὅσοι, ὅτι πρὸς τὴν σελίωκ γηραιὴς γηραιῶν, καὶ συμπαράμειναι
 τῷ ἡλίῳ; εἰς ὅσον ἄλλον, ἀλλ' εἰς αὐτὸν πάντως τῷ χριστῷ ὅστις ἡ πεφνητῆς. καὶ γὰρ τῷ ἐπεῖν,
 ὅτι κρινεῖ σὺ πῶς καὶ λαὸς, καὶ σώσει σὺ ἡμῶν τῶν πηλῶν, καὶ ταπεινώσει σὺ σαρφάντας,
 ἐδίδξε τῇ τῷ δικαιοσύνῃ καὶ ἰχυρὸν καὶ κηδεμονίαν εἰς σὺ ἀνθρώπων. καὶ δὲ τῷ ἐπεῖν, ὅτι
 πρὸς τῆς ἡλίου διαμῶναι τὸ ὄνομα αὐτῷ, καὶ πρὸς τῆς σελίωκ γηραιὴς γηραιῶν, ἐδίδξε τὸ τότε ἀναρ-
 χον, καὶ τῷ συμπαράμειναι τῷ ἡλίῳ, ἐδίδξε τὸ τότε ἀτελόν τὸν κατεβήσεται ὡς ἐνέτος ὑδὶ
 πόρον, καὶ ὡς ἐκ γῆς ἡ σάρξ καὶ ὑδὶ τῇ γῇ. ἀνατελεῖ καὶ ταῖς ἡμέραις αὐτῇ δικαιοσύνῃ, καὶ
 πλήθος εἰρήνης, ὡς ὁ ἀνταναιρεθῆναι σελίωκ. πάλιν πρὸς κατέβην ὡς ἐνέτος ὑδὶ πόρον, τότε σὺ
 ἡσύχως καὶ ἀπαρχῇ, καὶ αὐτὸν τὸ οἰκείας ἀξίας αὐτῷ καὶ μεγαλῶς τῶν; ὁ χριστός, ὃς κατεβήσεται
 ἐξ οὐρανοῦ καὶ τῇ ἁγίᾳ πνεύματι, καὶ συλλαβῶναι τεκνὸν αὐτόν καὶ πνεύμα φάτην, καὶ ἀπὸ λαοῦ
 πᾶντων. ὃ γὰρ ἡλθὺν ἵνα κρινεῖ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον. ὅταν ἡ ἔλθῃ κρινεῖν τῇ οἰ-
 κουμένῃ, τότε μελλεῖ φανῶναι καὶ τῇ δόξῃ τῷ πατρὶ αὐτῷ μετὰ πάντων τῶν ἄγγέλων, καθὼς
 καὶ αὐτὸς ὁ χριστός ἐφίσην καὶ τῷ ἀρχαγγέλῳ, ὅτι ἐκ ἡλθὺν ἵνα κρινῶ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώ-
 σω τὸν κόσμον. ἀνατελεῖ καὶ ταῖς ἡμέραις αὐτῇ δικαιοσύνῃ, καὶ πλήθος εἰρήνης ὡς ὁ ἀν-
 ταναιρεθῆναι σελίωκ. καὶ βόλεται, καὶ ἀνατελεῖ καὶ ταῖς ἡμέραις αὐτῇ δικαιοσύνῃ, καὶ πλήθος
 εἰρήνης.

εἰρήνης, ὁ δὲ ἄλλο, ὃ ὅτι τὴν καὶ τὴν ἀδικίας χεῖρας τε καὶ κλέπτειν, ἵνα ἀφίσωσιν οἱ ἀν-
 θρωποι τὸν θεὸν τὸν δημιουργὸν καὶ πλάσω αὐτὸν, καὶ ἄρ' ἔτι μὴ ὄντι· εἰς τὸ εἶναι πᾶσα γὰρ
 τα αὐτὸς, καὶ προσκυνοῦσι τῷ διαβόλῳ, καὶ τοῖς κτίσμασι, τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν·
 καὶ ὡς περὶ τις ὑπὸ μέθης καὶ βαθείας σκοτίας πᾶσα βλάβη τὸν ἑαυτοῦ πατέρα, τὸν ὑψι-
 λούμηνον παντὶ τρόπῳ, καὶ κηδόμενον καὶ ἡτοιμάται τὴν τούτου προμήθειαν καὶ ὠφέλειαν
 καὶ σωτηρίαν, ἀπολυθῆναι ἐκ χειρὸς τοῦ ὑποδουλοῦντος τὴν σφαγὴν αὐτοῦ καὶ τὸν ὀλεθρον,
 δίδου μὲν θείας ὑπὸ αὐτοῦ, καὶ δ' ἐδίδε χεῖρας καὶ πόδας, εἰς ἅς χεῖρας γὰρ φερεῖται καὶ ὁ
 φώδης, ὅς ἐγίνωσκον, οὐδὲ ἡδυνάτο διακρίνειν τὸν πατέρα καὶ φίλον ἄρ' ἔτι ἐκ χειρὸς καὶ
 πολέμιον ὑπὸ τῶν μεθῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν, ὁ δὲ ἐβούλετο, εἰ δὲ καὶ οὐκ ἔστι ποτε ἡλθον εἰς ἡμέραν αὐ-
 τῶν, ὅς ἐγινωσκον γὰρ δὲ μοῖς εὐερισκόμενοι· ὅτως ὁ ἀνθρώπος, ἀρ' ἡνθον πλανήθης, καὶ
 πᾶσα βλάβη τῶν ἀληθῶν καὶ θυνθείας ὁδῶν, γνέποντες εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαβόλων, καὶ ποῖον τὸ
 τὸν σκοτεινότερον τόπον ἢ ἀποδείξει· ὁ δὲ μεθύσας τὸν ἀνθρώπου ὑπὸ τῶν πλάνων τῶν
 δυνάμεων, καὶ ποιεῖται αὐτὸν παντὶ ἀναίδεον, καὶ ὡς περὶ οἱ ὑπὸ οἶνον μεθύοντες, μάλλον δὲ
 ὑπὸ ἀτάκτου χυμοῦ καὶ φρενίτιδος, ἢ ὑπὸ διαίμονος ἐλαυνόμενοι, ἀκούοντες ὅς ἀκούσι,
 καὶ βλέποντες ὅς αἰδοῦνται, ὅς τὸ τὴν ἡγεμόνα νῦν πᾶσα βλάβη, ἀλλὰ τὰ ἱσχυρὰ φαν-
 τείνται ὡς κινέμενα, τὰ δὲ κινέμενα ὡς ἱσχυρὰ, καὶ τὰ ὠφέλιμα ἢ αὐτὸς ἀρ' ἔτι εἰσέονται,
 τὰ δὲ βλάπτουσι πόδι πῦρος, καὶ ὁ δυνάστης διακρίνειν τὸ καλὸν τῶν κακῶν, ἢ τῶν ἐκ χειρὸς
 τοῦ φίλου, ἢ τῶν αὐτοῦ πέπονθεν, ὡς εἰρητὴς, καὶ ὁ ἀνθρώπος ἀπεθήκε τὸν θεόν, καὶ δίδου μὲν
 ὑπὸ τῶν διαίμωνος, ἐντυραννέτω γὰρ βαθυτάτω σκοτίᾳ τῶν ἀγνοσιῶν, ὁ δὲ διαβόλος ἐμπληθεῖς
 θείας χεῖρας, καὶ κατανοήσας εἰς ποῖον βίαν ἄνθρωπον καὶ ἀπώλειαν γνέποντες ὁ ἀνθρώπος, καὶ
 κλύδωνα καὶ χιμῶνα, καὶ ὁ πόσις ἀδικίαν ἡδίκησε τὸν θεόν ἀπεθήκε αὐτὸν, καὶ τίς ὅστις ὁ μέλ-
 λων λυτῶσε αὐτὸν τῶν βαθυτάτων σκοτίων καὶ τῶν ἀδικιών, διπλῆ καὶ γὰρ εὐερισκῶν ἢ ἀδι-
 κία, ἡδίκησε γὰρ τὸν ἀνθρώπου ὁ διαβόλος, ἀρ' ἔστι αὐτὸν μακραὶ τῶν θεῶν, εἰ δέ τις δὲ εἴπειν
 ἡδίκησε καὶ αὐτὸν τὸν θεόν, πλανήσας τὸ πλάσμα αὐτῶν, ἡδίκησε δ' ὁμοίως καὶ ὁ ἀνθρώπος τὸν
 θεόν, ἀπεθήκε αὐτὸν, καὶ ἀπολεθῆκε τῷ διαβόλῳ, ὅς γὰρ τὸ εἴπειν τὸν πεφθῆναι, ἀνατελεῖ
 δικαιοσύνη, ὅς δὲ γὰρ ὅτι ὡς περὶ οἱ γὰρ σκοτὶ εὐερισκόμενοι καὶ κέμενοι ἀρ' ἔστι ὅστις, ὅς ἀπὲρ
 χόντ' εἰς τὸν ἡλίον, ἀλλ' ὁ ἡλίας πῶς αὐτὸς, ὅς τῳ κέμεν τῶν ἀνθρώπων γὰρ τῷ διαβολικῷ σκοτῇ,
 ἀνατελεῖ ὁ μέλλων λαβεῖν σωτῆρα οἰκτιρμῶν, ἀνατελεῖ ὁ ἐκείνους, καὶ φωτίσας τὸν
 οἰκτιρμῶν, ἀπελήλυθε πᾶσα σκοτία, ὅς φανίδην, φωτίζει τὸν ἀνθρώπου, καὶ κατα-
 νόησας γὰρ ποῖον δίδου μὲν εὐερισκῶν κέμενος, καὶ μὴ διυάμενος αὐτὸς ἑαυτῷ βοηθῆσαι, αὐτὸς
 ἐλπεῖ πῶς τὸν διυάμενον, ὃ μὴ δέλωρ ὑπὸ πλάνῳ τυραννέει ὑπὸ τῶν διαβόλων τὸν ἀνθρώπου,
 ἔλυσεν αὐτὸν καὶ ἐθεράπευσε, λυθεῖς τῶν καὶ θεράπευθης, ὅς ἐλπεῖ πῶς τῶν διαβόλων
 ἀλλὰ τότε γεγονότος, ἡ φανίδην ἡ πῶς τὸν θεόν τῶν ἀνθρώπων ἀδικία ὅς τῶν πίσει, καὶ ἐφανε-
 ρώθη ἡ τότε δικαιοσύνη, ἀνατελεῖ τῶν νοητῶν τῶν δικαιοσύνης ἡλίας, τότε τῶν χριστῶν, πῶς
 εἰσέονται γὰρ ὁ ἀνθρώπος, καὶ ἐσελθὼν γὰρ τῶν ἀχίμας καὶ ἀκνυμάτων λιμῶνι τῶν πίσει, ἀπὲρ
 λαβεῖ πλῆθος εἰρήνης μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ λευομένης, ἢ πᾶσι χλαμῶνς, τότε ἐπληρώθη τὸ τῶν διαβόλων

22. λόγι τὸ φάσκειν, μακάριοι ὡς ἀφείθενται αἱ ἀνομίαι, καὶ ὡς ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι.
 23. μακάριοι ὡς ἀφείθενται οἱ κύριοι ἀμαρτίαν, γὰρ τῶν εἴπων, ὅτι γὰρ ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ,
 ὅς δὲ γὰρ ἀνθρώπου ὄντα τὰ θεῶν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ὀργασάμενοι, γὰρ τῶν θεῶν ἡμέρας πᾶσι γὰρ
 ὅς ἡμεῖς ὁ δευτέρου, ὃς ἡμεῖς ἡμεῖς καὶ ὁ ἀνθρώπος, καὶ τότε αἱ ἡμέραι μετῶνται, τὸ ὅς
 ὁ ἀνθρώπος ἡμεῖς ἡμεῖς, ὅς αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ὁ ποιήσας αὐτὰ, αὐτὸς ὅς καὶ
 θεός, ἀνθρώπος γὰρ ψιλὸς ἐκ ἐστὶ τὸ πᾶσι, ὅς αὐτὸς ἡμεῖς ἡμεῖς, τὸ γὰρ ὅς αὐτὸς
 ναρεῖ ἡμεῖς ἡμεῖς, ὅς αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος ὁ ποιήσας αὐτὰ, αὐτὸς ὅς καὶ
 λαὸς διαφθαλέων, ἀλλὰ ὅς αὐτὸς, ὅς αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος, ἐπὶ γοῦν τῶν θεῶν μόνον ὅς
 τὸ κυρίως ἀπελθόντων, ὅς αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος καὶ ὁ ἀνθρώπος, γὰρ τῶν εἴπων, ὅτι πῶς
 κυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ βασιλεῖς τῶν γῆς, καὶ τὸ πᾶν τὰ ἐδὲν δουλοῦσιν αὐ-
 τὸν, ὅς αὐτὸς τῶν πῶς τὸν χριστὸν τῶν ἐδὲν ὡς ὡς φιλῶν, καὶ τῶν τῶν βασιλέων προσκυνοῦ-
 σιν, ἵνα δὲ μὴ εἴπωσιν οἱ βουλόμενοι παραχαράξαι τὸν ἀληθινόν, ὅτι πόρι τινος βασι-
 λείας,

[illegible]

ἤτις τὰ παθόντων, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀποβήσας, ἢ τινὰ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων δέξιν
 εἶναι. ἐπεὶ δὲ τὸ θεῶν, χάριτι οὐκ ἔχει τὸ λεγόμενον. διὰ τοῦτο ὁ μὲν ἡλικίας πεφνησέναι
 ποδὶ τῷ χριστοῦ λέγει, οὐκ ἄρχη αὐτῷ τῷ ὡμον αὐτοῦ, τουτέστι φυσικῇ καὶ ἀχώριστῃ. ὁ δὲ δαί
 βιδ' αὐτῶσι λέγει ἐν ἐτέρῳ ψαλμῷ, ὅτι ἡ βασιλεία σου βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων, καὶ
 ἡ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γῆνι καὶ ἡ γῆνι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῷ παρόντι χάριτι λέγει, με
 τὰ σὲ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῇ διωκτέως σου. ποῖα ἡμέρα διωκτέως; τουτέστι ἐν τῇ ἡμέρᾳ κατ'
 ἡμ' ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ σαυροῦ, κατ' ἡμ' ἀπὸ τῆς ἐξουσίας πάντων τῶν ἐθνῶν τῶν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας σου συγκα
 τὰσιν, καὶ τῶν ἀφ' αὐτοῦ διωκῶν ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων σου. ποῖων; τῶν ἀσφύλων,
 τῶν διδασκάλων, τῶν μαρτύρων, τῶν ὁσίων, οἱ ἄλλοι δὲ ὅσοι ἐν ὁφθαλμοῖς ἀφρόνων τεθνή
 ναι. οἱ δὲ εἰσὶν ἐν τῇ χειρὶ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν ἐξουσίᾳ τῶν ὁλοκλήρων λόγιον, οἱ ἄλλοι δὲ
 ἐν τοῖς ὅλοις ἀναγγέλλουσιν γεγραμμένον λαμβάνουσιν ἵνα ἐν τῷ ἡλίῳ. πάλιν ὡς περὶ ἐν τῇ πᾶ
 ὁ λόγος λεχθεὶς πεφνησέναι, ὅτι καὶ ἐν τῇ παρούσῃ. εἰπὼν γὰρ ποδὶ τῷ ἀνθρώπῳ οὐκ ἔστι
 ἀνελάνθῃ ὁ ὅς τῷ θεῷ ὅσα καὶ ἔρηκε, βεβλήμεν. διὰ τὴν καὶ οὗτος δὲ θεὸς καὶ ἀνθρώπος,
 ἐπὶ γὰρ τὸ μετὰ σου ἡ ἀρχὴ. ὅτι καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς τὴν τούτου παρὰ σιν καὶ ἀπὸ δι
 ξιν. ὁ μὲν βρῶν τὸν τε καὶ καθαρῶς τὸν ἐπὶ ὅπως, ἐκ γαστρὸς πᾶσι εὐσφόρου ἐγγίνηςά σε.
 τίς τῶν ἀνθρώπων ἐγγίνης πᾶσι ἡλίου; πάντως οὐδ' εἰς. ἵνα δὲ μή τις καὶ ἄλλος διαβάλλῃ,
 καὶ εἴπῃ, ὅτι ποδὶ ἀγγέλου δέξιν ὁ λόγος, ὡς δὲ πᾶσι πᾶσι ἡλίου γεγονότας αὐτὸν ἀγγέλου, εἴπῃ,
 ἐκ γαστρὸς πᾶσι εὐσφόρου. τὸ γὰρ ἐκ γαστρὸς, ὅτι ὡς γαστέρα ἔχει τὸν θεὸν ὅσον ἔρηκεν. ἀλλ'
 ὡς ὁ αὐτὸς διαβίβει ἐν ἐτέρῳ λέγει, ὅτι αἱ χεῖρες σου ἐποίησάν με καὶ ἐπλασέν με, τὴν δὲ
 μισοῦσιν ἐν τῇ διωκίᾳ τοῦ θεοῦ δεικνύων. καὶ ὁφθαλμοὶ κυρίου ὑπὲρ δικαίους, τὴν πᾶσι
 πᾶσι διωκίᾳ τοῦ θεοῦ, καὶ ὅτι ἄβυσσος πᾶσι πᾶσι οἱ δίκαιοι, ὥστε εἰσελθεῖν ἐν ὅπῃ
 τοῦ θεοῦ. οὐτὼ καὶ ἡ τῶν πατρῶν, καὶ τῶν ἐπὶ ἐπὶ ἐκ γαστρὸς, ἐδέξατο τὴν αὐτὴν καὶ μίαν οὐ
 σίαν καὶ φύσιν ἡοῦ τε καὶ πατρὸς. ὡς περὶ γὰρ τὰ ἀφύχτα δ' ἐδέξατο τὰ αὐτὰ καὶ ὁμοία αὐ
 τοῖς γεννῶσιν, ἡ γὰρ σὺ καὶ σὺ καὶ γεννῶσιν, καὶ ἡ ἐλαία ἐλαίαν ὡς αὐτὴ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα
 ὁμοίως ἐκ τῆς οὐσίας τούτων, ὁμοίον αὐτῶν καὶ ἐν αὐτῇ φύσει γεννῶσιν. ἀλλὰ δὲ καὶ
 ὁ ἀνθρώπος λογικὸς ὢν, λογικὸν ἀνθρώπου γεννᾷ. καὶ θνητὸς ὢν, αὐτὸς θνητὸν, καὶ τῆς
 αὐτῆς οὐσίας τε καὶ φύσεως δέξιν ὁ ὅς τῷ πατρί. πολλὸν μᾶλλον λογισμέθαι ὅσον καὶ ἀ
 συγκρίτως ὑπὲρ τοῦ θεοῦ, ὅτι ὁ ὅς καὶ λόγος αὐτοῦ, ἐν αὐτῇ φύσει καὶ οὐσίας δέξιν τῷ πα
 τρι, καὶ ὡς καὶ δέξιν. καὶ σκόπει ἀκριβέως πεφνησέναι. εἰπὼν γὰρ ὁ πεφνησέναι, εἴπῃ ὁ
 κύριος, ἐδέξατο ὅτι τὸν θεὸν λέγει ὡς ἀπὸ διδ' ἐκτα. εἰπὼν δὲ, τῷ κυρίῳ μου, καὶ τὸ κα
 θὸν ἐκ δεξιῶν μου, ὡς ἀνθ' αὐτοῦ ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῷ ποδῶν σου. καὶ τὸ, βέβαιον δι
 νάμεως δὲ ἀποσελᾷ τοι κύριος ἐκ σιῶν. καὶ τὸ, κατὰ κυρίῳ ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου. ταῦ
 τα πάντα τὸν ὑπὲρ φύσιν ἀνθρώπου καὶ ἀνεκφράστου εἴπῃ. ἵνα δὲ δείξῃ ὅτι αὐτὸς δέξιν καὶ
 θεὸς καὶ ἀνθρώπος, λέγει, μετὰ σου ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῇ διωκτέως σου ἐν ταῖς λαμπρότησι
 τῶν ἁγίων σου. ἵνα δὲ πάλιν δέξῃ καὶ φανερώσῃ θεὸν ὄντα καὶ γνήσιον ἡμῶν αὐτοῦ δὲ τῷ θεῷ,
 καὶ μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν ἔχοντα μετὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί, εἴπῃ τὸ, ἐκ γαστρὸς πᾶσι εὐσφόρου
 ἐγγίνηςά σε. ὁ δὲ αὐτὸς πάλιν καὶ ἐν ἐτέρῳ λέγει, καὶ σὺ κύριε ἡ ἐλπίς μου, τὸ ὑψίστου ἐξουσίας
 καὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ τῷ τῷ ὑψίστου, ἐδέξατο τὸ τῷ πατρί θεῷ. καὶ τῷ τῷ ἐπὶ ἐκ γαστρὸς πᾶσι
 ἐγγίνηςά σε. ἐδέξατο τὸ τῷ πατρί θεῷ ὁ ὅς τῷ θεῷ ἀνθρώπου, τὸν ἔχοντα χεῖρα κατὰφυγῆς. ὁ γὰρ
 ὅς τῷ θεῷ χεῖρα κατὰφυγῆς οὐκ ἔχει. ἀλλὰ καὶ ὁ τῷ τῷ πᾶσι ὁ θαυμάσιος σοφῶν οὐτὼσι
 φησὶ, καὶ νῦν κύριε ὁ θεὸς τῷ ἰσραὴλ πεισθῆναι δὲ τὸ ἔργον σου, ὁ ἐλάλησας τῷ παιδί σου
 διαβίβει τῷ πατρί μου, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας καὶ ἀποκάλυψις θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ὑπὲρ τῇ γῆς. ὡς περὶ ὁ
 ἐρεμίας εἴπῃ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμῶν, ὁ λογιστὴς τῶν ἐπὶ πᾶσι αὐτοῦ. ἔτα ὑπὲρ τῇ γῆς ὡφθῆναι,
 καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιωπῶν ἐσφάθη, ὅτι καὶ ὁ ὁφθαλμὸς λέγει, ὅτι κύριε ὁ θεὸς ἰσραὴλ, πει
 σθῆναι δὲ τὸ ἔργον σου, ὁ ἐλάλησας τῷ παιδί σου διαβίβει. τί βέλεται τὸ πεισθῆναι; γεννηθῆ
 ναι, φανερωθῆναι, ἀποκάλυψθαι, τὸ ἀποκάλυψαι σὲ δὲ καὶ τὸν θεόν, μετὰ τῷ ἀνθρώπῳ, ὁ καὶ
 γέγονεν. ὁ γὰρ ὅς τῷ θεῷ ὑπὲρ τῇ γῆς ὡφθῆναι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιωπῶν ἐσφάθη. τί γὰρ οὐκ ἀρκεῖται

ἀρκιτοῖς εἰσιν αἱ πόδι τ' χριστὸς παρὰ τ' ἀγίων ὁπασίας, καὶ τ' πρῶτον πρῶτον, καὶ
 αἱ παρὰ τ' θεὸν μαρτυρία εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ὁ χριστὸς ὅς ἐστι τ' θεὸς, καὶ θεὸς ἀληθινός, ὁ αὐτὸς
 ὃς θεὸς καὶ ἀνθρώπου. καὶ ἐτόρῳ ἀρκεῖται καὶ μαρτυριῶν ἐτι χρεῖα ὄντι, ὡς ἐμοὶ γε διδ
 κεί, ὅτι καὶ τοῖς πᾶσι ἀγνώμοσι ἀρκιτοῖς εἰσιν. ἀλλ' ὅμως καὶ ἐπὶ πειρασμοῖς διέφασ
 πῶς σὲ τὸν ἡμέτερον φίλον, τὴν πόδι τούτου ἀλήθειαν, ὡς καὶ πρῶτον. ὁ μωσῆς ἐκείνῳ ὁ
 μέγας ἐν τῷ ὅρει συνᾶν, ἐθεάσατο βάθρον καιομένον. ὡς πλείοσι δὲ ἡμέραις θεωρῶν αὐτὸν
 καιομένον μὲν, καὶ καταφλεγόμενον δὲ, διελογίζετο κατ' ἑαυτὸν, τί βούλεται ὁτοῦ, ὅτι ἡ
 βάτῳ καίεται μὲν ὡς ἡμέραις κοσμήταις, οὐ κατακαίεται δὲ, ἀπελθὼν ἴδω, τί τὸ θαῖ
 σιον ὁτοῦ. ὁ θαυμαστόν, καὶ πλείονος γυνόμην. ὁ βάτῳ, ἡκοσε φωνῆς οὐρανόθεν αὐτῷ
 νεφέλης, καὶ λεγούσης, μωσῆ, μωσῆ, λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τ' ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος, ἐν
 ᾧ σὺ ἐστῇς, γῆ ἁγία ὄντι. τί γοῦν ἐτόρῳ δ' ἡμεῖς ἡ καιομένη βάτῳ καὶ κατὰ φλεγόμε
 νη, ὅτι ὁ λόγος ὁ λέγων, λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τ' ποδῶν σου, ἡ δὲ καὶ μὲν βάτῳ ἡ καιομένη
 εἰκόνιζε. ὁ πρῶτον τὴν ἁγίαν μαρίαν τῇ πρῶτον, τῇ γυναικαὶ καὶ τὸν ὅρον καὶ λόγον τ'
 θεὸς ἡτοίμασε, ὡς περ γοῦν ἐκαίετο μὲν ἡ βάτῳ, οὐ καταφλέγετο δὲ, αὐτῷ καὶ ἡ ἁγία παρ
 θήνῳ, λεξαμένη τ' τ' θεὸς ὅς ἐστι καὶ λόγον, τῷ πυρὶ τῷ θεοτόκῳ οὐ καταφλέχθη, φυλαχθεῖσα
 ὑπὸ τ' θεὸς, ἐπεὶ ἀνθρωπίνης διωκτικῆς ὁτοῦ ὅλως ἐκεί. τὸ γὰρ, λῦσον τὸ ὑπόδημα ἐκ τ' πο
 δῶν σου, ὁτοῦ ἐδ' ἡλθ', ὅτι σὺ μέλλοντας μυσταγωγῆσαι πόρτι τῇ πρῶτον καὶ τ' σαρκώσεως
 τ' χριστὸς, ὁ γὰρ ἔχει μὲν ἑαυτὸν νεκρὸν πένθος, διατεχίον αὐτὸς τ' θεὸς, ἡτοιμασε φθαρμέ
 νον νοῦν καὶ νεκρὸν τῇ γνώσει τῇ ἀληθείας, ἀλλὰ ζῶντα καὶ ὑγιαίνοντα, ὡς περ οἱ τῷ μωσῇ.
 τὸ γὰρ μωσῆς ὑπόδημα νεκρὸν ζῶον δέμα ὑπῆρχε, καὶ εἰς ὁτοῦ ἐβῆν, λῦσον αὐτό. ἐπὶ ὁ
 τῶν πόσων βασιλεὺς ναυσοχοδονόσος ἐνυπνιαδὲς, ἐπελάβετο τ' ὁράματῳ, καὶ πόδι
 σιωπῆς πάντας αὐτὸς μέγους χαλδαίων, καὶ πάντας ἐπασιδόνους γαζαρινοῦς, ἡτοῦ αὐτοῖς,
 τί τε καὶ ὁ ἑώρακεν ἐνυπνιον, καὶ τίς ἡ σύγκρισις τούτου. οἱ δὲ ἐγνοοῦντο τὸ ἐνυπνιον ὅτι
 σύγκρισιν αὐτῶν, ἐδ' ὑπέραντο. ὁ δὲ βασιλεὺς ὡργίζετο κατ' αὐτὸν. ὅμως μὲν τοὶ διέδωκεν
 αὐτοῖς ὅρισμάς ἡμέρας ἑκάς ὡς τῷ εὐρεῖν καὶ διηλδοῦναι, τί τε καὶ ὁ πόρτι ἑώρακε κατὰ αὐτὸν
 ὑπνοῦς, ὅτι ἡ σύγκρισις τούτου. καὶ εἰς τὸ γινώσκειν ὁτοῦ καὶ τῷ εἰς ὁτοῦ ἡτοῖσιν αὐτῷ, ἵνα
 λάβωσι παρ' αὐτῷ καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας τὰς δ' ὡρεῖς. εἰ δὲ ἐν, θάνατῳ αὐτῶν ἔσαι ἡ π
 κωρία. ἀλλὰ καὶ οἱ παῖδες, καὶ οἱ φίλοι, καὶ οἱ γνήσιοι τούτων, τῇ αὐτῷ δίκῃ ὑποσέοντες
 τῶν δὲ καὶ διωκόμενων ὁτοῦ ποιῆσαι, ἀλλὰ μᾶλλον κοπτομένων καὶ ὁλοφυρομένων τῷ
 ἑαυτῷ ζῶν. πῶς γὰρ καὶ διωκτὸν ὁραγεῖται αὐτῶν τῷ βασιλεῖ τὸ τε ἐνυπνιον καὶ τῷ σύγ
 κρισιν αὐτῷ, καὶ πρῶτον γνωρίσαντας τὸ ἐνυπνιον πρὸς τ' βασιλέως; ὁ δ' αὖτις ὁ πρῶτον
 τῆς ἐν τῇ τ' βαθυλόνι χώρᾳ ἀχμαλώτως ἀχθεὶς ἐξ ἑρεβλήμ μετὰ καὶ ἐτόρῳ κατ' αὐτὸν
 τοῦ καρῶν ἰσθλαῖον, καὶ γνωρίσας τὰ πρῶτα χθρὶν τῇ τ' βασιλέως, ἀπέρχετο πρὸς ἀριώχ
 ᾶρχοντα πέρι, ὅν κατέστησε ὁ βασιλεὺς ἀρχιεῖσαι αὐτῶν ὁφθὲς βαθυλῶνος, εἰς τὸ μὴ διωκ
 θῆναι αὐτὸς εὐρεῖν τὸ ἐνυπνιον, καὶ ἐπὶ αὐτῷ, αὐτῶν ὁφθὲς βαθυλῶνος μὴ ἀρχιεῖσαι, εἰς αὐτὰς
 δὲ με ἐνυπνιον τ' βασιλέως, ὅτι ὁραμα καὶ τῷ τούτου σύγκρισιν ὁτῷ τῷ βασιλεῖ. τότε ὁ
 ἀριώχ αὐτῶν ἐν μεγάλῃ εἰσήφε τ' πρῶτον ἐνυπνιον τ' βασιλέως. καὶ ὁ βασιλεὺς φησὶ πρὸς
 αὐτὸν, διώσασαί μοι δ' αὖτις ὁραμα καὶ τὸ ἐνυπνιον ὁπρὸς αὐτὸν κατ' ὄναρ, ὅτι σύγκρισιν
 αὐτῷ, ἀπεκρίθη δ' αὖτις, τὸ μυστήριον ὃ βασιλεὺς ὁ σὺ ἐπὶ αὐτῶν, οὐκ ἐστὶ ὁφθὲς ἀνθρώπων
 καὶ μάγων, ὅτι ἐπασιδὼν διωκόμενων ὁραγεῖται σοὶ, ἀλλ' ἐστὶ θεὸς μόνος τ' ἐνδεῶν ἀρχαί
 λήποντ' ὁ μυστήρια. ὁ θεὸς, φησὶν, ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ ναυσοχοδονόσος, ὅτι δὲ γινώσκῃ
 ἐχάτων τῶν ἡμερῶν. οἱ διαλογισμοὶ σου ὡς τῇ κρίτικῃ σου ἀνέβησαν, τί δὲ γινώσκῃ μετὰ
 ταῦτα. σὺ βασιλεὺς ἐθέλεις, ὅτι ἰδοὺ ἐκὼν μία μεγάλη, καὶ ἡ πρόβλεψις αὐτῆς ὑπερφερής,
 ἐς ὥστε πρὸ πρῶτον σου, καὶ ἡ ὁρασις αὐτῆς φοβερά. ἐκὼν, ἡ δὲ κεφαλὴ χρυσοῦ καὶ αὐ
 ρῶ. αἱ χεῖρες, ὅτι τὸ σῆμα καὶ οἱ βραχίονες αὐτῆς, ἀργυροῖ. ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροί, χαλκοί. καὶ
 αἱ κνήμαι, σιδηροί. οἱ πόδες, μέρες. καὶ οἱ σιδηροὶ, μέρες. δὲ τι ὁραμα. ἐδεῶ
 ρεις βασιλεὺς, ὡς ὁπου ἀπεχίδῃ ἀπ' ὁρους λίθῳ αὐτῷ χερῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν ἐκ
 οὐ καὶ αὐτὸς πόδας αὐτῶν σιδηροῦς καὶ ὁρακίνοους, καὶ ἐλέησεν αὐτοὺς εἰς τέλος. τότε ἐλε

πῶν ὁτοῦ

ἡμῶν ἡμεῖς ἐσάπαξ ὁ σίδηρος, ὁ ὄψρανος, ὁ χαλκός, ὁ ἀργυρός, ὁ χρυσός, καὶ ἐγγίνοντο
 ὡσεὶ κεννιότος ἀπὸ ἄλων θερμῆς. καὶ ὁ δὲ ἡμεῖς αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πινύματος, καὶ πᾶς
 τόπος οὐ χεῖρεθι γὰρ αὐτοῖς. καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν ἐκόναν, ἐγγίξας εἰς ὅσον μέγα. καὶ
 ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γλῶσσαν τοῦ γινύπνιον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ δοῦμιλιν ἐμπρο-
 σθεν τοῦ βασιλείως. καὶ μετὰ τὸ δὲ γνήσασθαι τὸν πρῶτον τῆς βασιλείας τῆς μελλούσης
 γνήσασθαι, ὡς ἐδὴλον ὅτι χρυσός, ὁ ἀργυρός, ὁ χαλκός, ὁ σίδηρος, καὶ ὁ ὄψρανος, τότε λέ-
 γει τῷ βασιλεῖ, ἀναστήσει ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλεῖαν, ἢ τις εἰς αὐτὸν αἰῶνας οὐ διαφθα-
 ρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῶν ἐτόρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται, καὶ λεπτωθεῖ καὶ λιμ-
 νήσει πᾶσας τῆς βασιλείας, καὶ αὐτὴν ἀναστήσεται εἰς αὐτὸν αἰῶνας, ὅν τρόπον εἶδον, ὅτι
 ἐτιμνήθη ἀπὸ ὄρους λίθος αὐτοῦ χειρὸς, καὶ ἐλεπτωθεῖ ὁ ὄψρανος, καὶ τὸν σίδηρον, τὸν
 χαλκόν, τὸν ἀργυρόν, τὸν χρυσόν. ὁ θεὸς ὁ μέγας ἐγνώρισεν τῷ βασιλεῖ ὅτι δὲ γνήσασθαι με-
 τὰ ταῦτα, καὶ ἀληθινόν τὸ γινύπνιον, καὶ πιστὴν ἡ σύγκρισιν αὐτοῦ. τότε ὁ βασιλεὺς ᾤθη
 πρόσωπον πεισῶν, πρὸς κινήσας τῷ δαυιδῇ, καὶ εἶπεν, ἐπ' ἀληθείας ὁ θεὸς ἡμῶν, οὗτος
 ὁ δὲ θεὸς δεῖν, καὶ κύριος τῶν βασιλείων, καὶ ἀποκαλύψων μυστήρια, ὅτι ἡ δαυιδῆς ἀ-
 ποκαλύψαι μοι τὸ μυστήριον ὅσον. ποία γοῦν ὁ βασιλεὺς ἀνθρώπου, ἢ τις εἰς τὸν αἰῶνα
 οὐ διαφθαρήσεται; πάντως οὐδεμία. οὐδὲ γὰρ χωρεῖ ὅσον τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει. ἀλλὰ
 τίς γινώσκει ὅσον, ὅσον ὁ δὲ ἡμεῖς ἡ ἀγία παρθένος, ἡ γνήσασθαι τὸν ἵόν καὶ λόγον τοῦ θεοῦ
 κατὰ σάρκα. ὁ δὲ λίθος ὁ τιμνθείς ἀπὸ τοῦ ὄρους αὐτοῦ χειρὸς, ὁ δὲ χρυσός, ὁ ἐγγινύθη
 μὲν ὁ δὲ αὐτῆς, οὐκ ὁ δὲ ἀνδρὸς δὲ. ὅσον ἐδὴλον τὸ αὐτοῦ χειρὸς. ὁ δὲ λίθος ὁ πατάξας τὴν
 ἐκόναν, τὸν χρυσόν καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γινόμενος εἰς ὅσον μέγα, καὶ πληρώσας τὴν γλῶσσαν,
 αὐτὸς ὁ δὲ χρυσός, καὶ αὐτοῦ ὁ δὲ ἡ βασιλεία ἡ διαμελύνουσα εἰς αὐτὸν αἰῶνας, ἡ συντηρήσα-
 σα τὸ κράτος τοῦ διαβόλου, καὶ καταλύσας τὴν τῶν ἐδῶλων πρὸς κινήσιν. ὁ δὲ πρῶ-
 τῆς ἡσυχίας οὕτως ἐφιστῇ, ἰδοὺ ἡ παρθένος γὰρ γαστρί' ἔξει, καὶ τέξεται ἵόν, καὶ καλε-
 σουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μετ' ἡμῶν ὁ θεός. καὶ πάλιν ὁ αὐτός, παιδίον ἐγγινύθη ἡμῖν, καὶ ἵός
 ἐδὴλον ἡμῖν, οὐκ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ᾧ τῷ ὅμῳ αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης
 βουλῆς ἀγγελός, δαυμασὸς σύμβουλός, θεὸς ἰχυρὸς, ὁ δὲ οὐσιαστικὸς, ἀρχὴν ἐβλήνας, πατήρ
 τῷ μέλλοντι αἰῶνι. ἄψω γὰρ ἐβλήναι ᾧ αὐτὸν αὐτὸν ἀρχοντας, ἐβλήναι καὶ ὑγίαν αὐτῶν. με-
 γάλῃ ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ ἐβλήναι αὐτοῦ οὐκ ἐστὶν ὄριον. εἶδες πῶς ὠνόμασε παιδίον, καὶ
 μεγάλῃ βουλῇ ἀγγέλου, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα ἀπαριθμῆ, ἅτινά ἐστι τὸ ἀνθρώπου, ὅν ἀν-
 λάβει ὁ ἵός τοῦ θεοῦ ἐκ τῆς παρθένου; τότε λέγει αὐτὸν θεὸν ἰχυρὸν, ὁ δὲ οὐσιαστικόν, πατέ-
 ρα τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ποιητὴν διανοίας, καὶ ὅτι ἐβλήναι αὐτοῦ οὐκ ἐστὶν ὄριον, του-
 τέστι τέλει. ποῦ γὰρ ἐβλήναι καὶ τῶν ἐτόρῳ, ὡν ἡμεῖς μέγας διέφισιν ὁ παρὼν ἡ καί-
 ας, ταῦτα πάντα ἐπεσφραγίσμεθα γὰρ τῇ πρὸ μικροῦ λεχθείσῃ τῷ διαβιδ' πρὸς φητεία, πῇ
 λεγούσῃ τὸ, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου. ἀλλ' ὅμως σκόπει καὶ
 γινώσκου τὴν συμπλοκὴν τῆς αὐτῆς πρὸς φητείας. καὶ γὰρ γὰρ τῷ εἰπῇ τὸν πρῶτον τῶν
 ἰδὸν ἡ παρθένος τέξεται ἵόν, καὶ τὰ δὲ ἡμεῖς, εἰδείξει τὸν ἵόν ἐκ φύσιν γεννηθῆναι ἀνθρω-
 πιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀγίας παρθένου. γὰρ δὲ τῷ εἰπῇ δαυμασὸν σύμβουλον, εἰδείξει πρόσωπον
 διόν, τουτέστι τὸν πατέρα, καὶ τὸν τούτου ἵόν τε καὶ λόγον. καὶ ὅτι μία βουλὴ, μία θέλη-
 σις, μία δυνάμις, μία γνώσις ὅτι πατὴρ καὶ ἱός. θεὸς γὰρ βουλῆς οὐ δίδεται. τὸν δὲ αὐτὸν
 ἵόν τῷ πατρὶ, λέγει θεὸν ἰχυρὸν, ὁ δὲ οὐσιαστικόν, πατέρα τῷ μέλλοντι αἰῶνι, μὴ ἐχού-
 σης τέλει τῷ τούτου ἐβλήναι. καὶ τί ἐτόρῳ εἰδείξει ἡ αὐτὴ πρὸς φητεία, ἢ ὅτι τὸν αὐτὸν θε-
 ὄν τε καὶ ἀνθρώπον, μίαν βουλὴν τε καὶ γνώσιν ἔχοντα μετὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός; ὁ δὲ
 πρῶτος ἡμεῖς ἡμεῖς γεννηθῆναι τῷ ἱωάννου τῷ ἱός αὐτοῦ, οὕτως εἶρηκε, καὶ σὺ παιδίον πρῶ-
 τῆς ὑψίστου κληθῆναι, πρὸς πορεύσῃ γὰρ πρὸς πρῶτον κυρίου, ἐτοιμάσαι ὁδὸν αὐτοῦ,
 τῷ δαυιδᾷ γινώσκῃ σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, γὰρ ἀφ' ἐσθ' ἀμαρτιῶν αὐτῶν, ὅσας ἀλάγχνα ἐ-
 λέους θεοῦ ἡμῶν. πάντως ὁ τῷ ἱωάννου ἵός ἱωάννης μέγας πρῶτος ἐνρίσκεται, καὶ ὡς
 καὶ πάντες οἱ μουσουλμανοὶ ὁμολογοῦσιν. τί δὲ πρῶτος ἡμεῖς; ἄλλο οὐδὲν ἀναφαίνεται,
 ἢ ποῦ τῷ χρυσῷ, καθὼς καὶ πρῶτος πομπή. τίνα δὲ καλεῖ ὁ ἱωάννης ὑψίστον; τὸν χρυσόν. ποῦ

ἀπερσάφη τὸ ἄνθρωπον, ὡς ἐχθρόν τ' ἐξ ἐλογισθῇ αὐτὸν, πρῶτον μὲν οἱ ἄγγελοι, ἔπειτα τὰ
ἄλογα ζῶα, καὶ ἡ ἀψυχὸς ὕλη. Ὁ δὲ λόγος ἀπὸ τούτων, ὅτι πάντα τὰ ζῶα, τὰ τε περὶ τὴν γῆν
ποδῶν, καὶ οἱ ἰχθύες, πᾶσι τῇ πρὸ ἀβάσεως παντελὸς εὐερίσκειν ὡς ἀκούσας τῷ τ' ἀδὰμ θελή-
ματι. μετὰ τὴν δὲ πρὸ ἀβάσιν δὲ μόνον οἱ γὰρ τῷ θανάτῳ εὐερίσκειν οἱ ἄγγελοι ὡς ἐχθρόν αὐτῷ ἀπε-
ρσάφησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ ζῶα, ἃ ἔτι προτέρω ὑπέκριντο μὲν τῷ τ' ἀδὰμ θελήματι, ὕστερον δὲ
μόνον ἐφθόγον ἀπ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ γνηθῆναι τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὰ θηρία ὡς ἐχθρόν
ἐν πολέμῳ ἐβλεποντο τὸ ἄνθρωπον. καὶ ὅρ' προτέρω περικλυτοί, ὕστερον ἀπέκρινον. καὶ τίς
ῥεῖα λέγειν περὶ ἀγγέλων θανάτου καὶ γῆς καὶ ζωῶν καὶ θηρίων; αὐτὸ τὸ τ' ἀνθρώπου σῶμα ἐπὶ
ἑστὸν ἦν τῷ ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ οἷον ὡς περὶ τινὲν δούλον ἐχθρόν καὶ πολέμιον εὐερίσκειν τῶν γῆς
νέοι, καὶ μαχομένων πρὸς ἀλλήλους, νικᾷ ὁ ἰχυρότερος. οὕτως ἡ μαχομένη καὶ ἡ ψυ-
χὴ μετὰ τῶν σωματικῶν ὑποθυμῶν τε καὶ ὀρεφέων. ἀλλ' ὅρηνται οὐσα ἡ ψυχὴ τῷ θε-
οῦ βοηθείας, ὡς κείνη τῷ σώματι, καὶ ἡ τάξις αὐτῆς ἀπαρτίζεται. καὶ ἡ πρότερον δεισιπνοῦσα
δουλοῦν γυναικὶ, ὕστερον δούλῃ καὶ θεράπυναι τῶν ἡδονῶν ἀναφαίνεται. ἡ δὲ τῷ χρι-
στοῦ γέννησις, ἡτοίμη τοῦ τοῦ θεοῦ γυναικὸς ἡτοίμη, ἥνωσε τὰ τε ἐν οὐρανῷ, τὰ τε ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ ἰδόντων οἱ ἄγγελοι τὴν τοῦ θεοῦ ἀφάτον συγκατάβασιν, ὅτι θεὸς ὡς ἔλαβε σέ-
ρα δι' οἰκίαν ἀγαθότητα, καὶ τὴν ἐχθρὰν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ κερμίνων,
ἀνελάβετο καὶ ἥνωσε πρὸς αὐτὸν θεοτόκῃ, καὶ ἡγάγετο καὶ ὕψωσε. ὅσοι θεασάμενοι οἱ ἄγγε-
λοι, καὶ θαυμάσαντες, καὶ ἐκπλαγνύμενοι τὸ μέγα ὅσοι καὶ ὁ θαύματος θαῦμα, καὶ ὡς
φύσιν περὶ ἡμᾶς, ἐβόησαν δόξαν αὐτοῦ τὸν θεόν, καὶ εἶπον, δόξα γὰρ ὑψίστοις θεῷ. ἰδόντες
δὲ μετὰ τῶν ἀνθρώπων γίνονται τῶν ἀγγέλων, καὶ τὴν πολυχρόνιον ἐχθρὰν λυθεύσαν, εἶ-
πον, ὡς γῆς ἐρῶν, γὰρ ἀνθρώποις διδόνει. καὶ ἐπληρώθη τὸ διὰ βίβλ' ὑποφθέραι ἡ λέ-
γουσα, διφραίνεσθαι οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθαι ἡ γῆ. αὐτῶν γὰρ οἱ οὐρανοὶ τὴν δι-
καιοσύνην αὐτοῦ, καὶ εἰδόντες πάντες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ. πεσοκωήσατε αὐτῷ πάν-
τες ἄγγελοι αὐτοῦ, τὰ ὅσα ἀγαλλιάσονται ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὅτι ὀρχεται, ὅτι ὀρχεται
κρίναι τὴν γῆν, κρίνει τὴν οἰκουμένην γὰρ δικαιοσύνην, καὶ λαοὺς γὰρ διδύκναι. σκοπεῖ
συμφωνίαν τοῦ τοῦ ἀγγέλων. ὡς περὶ τι μέλ' μουσικὸν γυναικίον εἶπεν ὁ πῶ-
φθης, διφραίνεσθαι οἱ οὐρανοί. εἶπον οἱ ἄγγελοι, δόξα γὰρ ὑψίστοις θεῷ. εἶπεν ὁ πῶφθης
τῆς, καὶ ἀγαλλιάσθαι ἡ γῆ. εἶπον οἱ ἄγγελοι, καὶ ὡς γῆς ἐρῶν, γὰρ ἀνθρώποις διδόνει.
ὁμοιοὶ δὲ τούτῳ δὲ καὶ αὐτῶν γὰρ οἱ οὐρανοὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ εἰδόντες πάν-
τες οἱ λαοὶ τὴν δόξαν αὐτοῦ. καὶ ὁ μὲν μωυσοῦς εἶπεν, διφραίνετε οὐρανοὶ ἅμα αὐτῷ,
πεσοκωήσατε αὐτῷ πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ. ὁ δὲ διὰ βίβλ' οὕτως, πεσοκωήσατε αὐ-
τῷ πάντες ἄγγελοι αὐτοῦ, οἱ τινες πεσοκωοῦντες ἕλεγον καὶ, δόξα γὰρ ὑψίστοις θεῷ. τί βού-
λεται ὁ ἀναδ' ἱπποκρίτης, ὅτι ὀρχεται, ὅτι ὀρχεται κρίναι τὴν γῆν; οὐδὲν ἄλλο, ἢ ὅτι
τὸ μὲν πρῶτον εἶπε οὕτως ἀπλῶς, ὅτι ὀρχεται, ἐδήλωσε τὴν εἰς τὸν κόσμον τ' ὁπωσδήποτε
ἐλθούσιν, ἥτις οὐκ ἦν μετὰ τῇ οἰκίᾳ ἀξίας, ἀλλ' ὅτι διὰ τὴν καὶ ταπεινὴν τῶν χήματι, καὶ
συμφωνεῖ τῷ κυρίῳ λέγοντι, ἐγὼ οὐκ ἔλαθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσ-
μον. τῷ δὲ εἶπε, ὅτι ὀρχεται κρίναι τὴν γῆν, ἐδείξε τὴν εἰς τὸν κόσμον διδόναν τ' ἡρι-
στὴν παρουσίαν. τό τε καὶ γὰρ μέλλει κρίναι τὴν γῆν, συμφωνεῖ δὲ αὐτῷ τῷ τ' κυρίῳ ῥητῶν λέ-
γοντι, ὅταν ἐλθῇ ὁ υἱὸς τ' ἀνθρώπου γὰρ τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἄγιοι ἄγγελοι μετ' αὐ-
τοῦ, τότε κληθήσονται ὑπὸ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσονται ἐμπροσθεν αὐτοῦ πάντες τὰ ἐθ-
νη, καὶ ἀφορεῖται αὐτοῦ ὡς περὶ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ ἑστήκει
τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, καὶ ἀποδώσει πᾶσι κατὰ
τὰ ἐργα αὐτῶν. ἡ γὰρ τοῖς μὲν γινώσκοντες τοῦ διὰ ἀγγελίου καὶ κακῶς πράξασιν κόλα-
σιν ἀτελεύτητον, τοῖς δὲ κατὰ τὸν διὰ ἀγγελίου νόμον καὶ καλῶς πολιτευομένοις ζωὴν
αἰώνιον, καὶ τὸν παράδεισον, καὶ ἀγαθὰ τέλ' ἡμῶν. εἰδὲς γὰρ βραχέσι ῥήμασι βάλ-
θ' νομμάτων, καὶ οἷον ὡς περὶ χρυσῶν ἡν ἄλυσιν, ἡς ἡ κεφαλὴ ἀποκτείνει εἰς τὸν θάνατον, καὶ
εἰς κρίσιν εἰς τὸν τ' ἐκδοῦναι μοι νόμι καὶ πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν. πάντες γὰρ οἱ πῶφθης
αὐτοῦ τῷ τ' ἀβραάμ καὶ μουσῶς εἰς τὸν χριστὸν τὰ αὐτὰ εἶδον, τὰ αὐτὰ λέγουσι, τὰ αὐτὰ

γραφουσι. καὶ πάντες ὡς δὲ ὁ θεὸς εἰσάγει· τὰ αὐτὰ ποδὶ τοῦ χριστοῦ πρὸφητεύουσι. καὶ
 ταῦτα μὴ οὕτως, γὰρ δὲ τῇ τοῦ χριστοῦ γεννήσει, ἐκ τῆς πόρσεως· χάρας μάγοι ἐκείνης γνώ-
 σιως καὶ ἀποκαλύψεως ἐγνωσάν, ὅτι θεὸς γεννᾶται, καὶ ἵππερ φύσιν ἀνδρωπῶν. οἱ δὲ
 μάγοι οὐκ ἔσμεν οἱ τυχόντες, ἀλλὰ αὐθιγνὰ καὶ τοπάρχαι. γνόντες γοῦν ἀπὸρ ἐγνω-
 σάν, ἀνελογίζαντο καὶ ἐαυτοὺς, ὅπως ἐλθόντες προσκυνώσιν τῷ βασιλεῖ, καὶ δώρα
 τούτῳ προσφέρωσι. ταῦτα δὲ αὐτῶν γίνεσθαι, καὶ διαπορεῖν μὴ ὡς αὐτῶν τύχῃ-
 σι τοῖς φετού, δὲ ἄλλοι διαπῆς καὶ γὰρ χάρας ἐτύγχανον, καὶ οὐκ ἔχον τὸν ὁδὸν γήινοντα.
 ἐφάνη ἐμπροσθεν αὐτῶν ἀσὴρ, καὶ ἤρξατο ὁδὸν γαίην αὐτοὺς νύκτα τε καὶ ἡμέραν. ἠκολούθη-
 σάν τῷ αὐτῷ ἀσὴρ ἀπὸρ πόρσεως μέχρι τῆς παλαιστίνης. καὶ ἐλθόντων εἰς ἱεροσόλυμα,
 ἐκρύβη ἀπὸ αὐτῶν ὁ ἀσὴρ. τί διηλοῦντο τὸ πρᾶγμα; ἵνα μὴ ἔχοντες τὸν ὁδὸν γοῦν-
 τα αὐτοῖς, λαλήσωσι ποδὶ τοῦ χριστοῦ. καὶ τοῖς πᾶσι κατέδηλον γήνηται ἡ τούτου γήνη-
 σις. ὡς γοῦν ἀπέστη ἀπὸ τῶν μάγων, ὡς εἴρηται, ὁ ἀσὴρ, ἤσαντο τοῦ θεοῦ οἱ τεχνεῖς βασι-
 λεὺς τῶν ἰουδαίων, ἰδοὺ μὲν γὰρ αὐτῷ τὸν ἀσὴρ γὰρ τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἠλθοὺν προσκυ-
 νῶν αὐτῷ. ὅτε ἀκούσας ὁ τότε βασιλεὺς ἡρώδης, ἐπαράχθη, καὶ πᾶσι ἱεροσολύ-
 μα καὶ αὐτῷ. καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπιωδᾷ
 νῦν τοῦ ὁ χριστός γεννᾶται; οἱ δὲ ἔποιν αὐτῷ, γὰρ βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας. οὕτω γὰρ γέγρα-
 πται· ἡ πόρσεως τοῦ μιχαίου, καὶ σὺ βηθλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς εἰ ἐλαχίστη γῆ τοῖς ἡγε-
 μοσιν ἰούδα. ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡ γούμνη, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσ-
 ραήλ, καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων. βλέπεις πῶς εὐρίσκονται γεγραμμένα
 τὰ τοῦ χριστοῦ παρὰ τῶν προφητῶν; μὴ μόνον γὰρ ὅτι αὐτὸν εἰς αὐτὸν καὶ χριστὸν πρᾶ-
 πορ, ἀλλὰ καὶ ποδὶ τὸν τόπον οὗ ἐμελλε γέννηθῆναι. ὅτε γὰρ δηλοῖ τὸ, καὶ σὺ βηθλεὲμ
 γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς εἰ ἐλαχίστη. ὅτι σὺ ἡ πρόωγος ἐλαχίστη ὑπάρχουσα καὶ οὐτελὴς καὶ οὐ-
 διαμνη (τοῖς τοῦ γὰρ εὐρίσκῃ τὸ χωρίον) ἐπεὶ ὁ χριστός ἐμελλεν γεννηθῆναι ἐν σοί, οὐκέ-
 τι ὑπάρχεις ὡς τὸ πρόωγος οὐτελὴς καὶ μικρά, ἀλλὰ γὰρ ὁδοῦ καὶ ποδὶ φανής, καὶ παρὰ
 πολλῶν τιμωμένη. τὸ δὲ ἐκ σοῦ ἐξελεύσεται ἡ γούμνη, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν
 ἰσραήλ, οὐδὲ τὸν τῶν ἐβραίων λαόν λέγει ὁ προφητικὸς λόγος. πρὸς πόρσεως λαοῦ γὰρ
 ὅτι ἀνάξιοι τυγχάνοντες ὁ τῶν ἐβραίων λαός, ἀπεβλήθησαν καὶ ὁ ζωστράκιον ἀπὸ
 τῆς θεοῦ, καὶ ἡοὶ τῆς διαβόλου ἐκλήθησαν. ἀλλὰ τὰ ἔθνη ὀνομάζει λαόν θεοῦ καὶ ἰσραήλ. ὁ
 ποδὶ αὐτῶν ἐπὶ γῆν ὁ προφήτης, ὅτι ἐξελεύσεται ἡ γούμνη ἐκ τῆς βηθλεὲμ, τοῦ τῆς ἡ-
 σίος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν ἰσραήλ, δηλονότι τὰ ἔθνη. ποῖος γὰρ ἄλλος ἡ γού-
 μνη; ὅτι ἡλθεν ἐκ βηθλεὲμ, εἰ μὴ ὁ χριστός; καὶ τίνας ἐποίμανεν, εἰ μὴ τὰ ἔθνη, καὶ πάντας
 εἰς αὐτὸν πισθύνοντας. τὸ δὲ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων, τίς αὐτοῦ θεότητα
 δηλοῖ; τίς γὰρ τῶν ἀνθρώπων δυνάται εὐρεθῆναι τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἀπὸ ἡμερῶν ἀρχαίων;
 πάντως οὐδεὶς ἐτόρ, ἢ ὁ θεός. διὰ τοῦτο καὶ ὁ διαβίδης προφητεύων ἐλεγεν, ὅτι οὐ μὴ
 δλώσω ὑπνοῦ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου, καὶ τοῖς βλεφάροις μου νυσταγμῶν, καὶ ἀναπνοῶν τοῖς
 κροτάφοις μου, ἕως οὗ εὐρὼ τόπον τῆς κυρίας, σκηνώμα τῷ θεῷ ἱακώβ. ἰδοὺ ἠκούσαμεν
 αὐτῷ γὰρ οὐ φραθᾷ, εὐρομν αὐτῷ γὰρ τοῖς πεδίλοις τῆς δρυμῆς. εἰσελεύσεται εἰς τὰ σκη-
 νώματα αὐτοῦ, προσκυνώσων εἰς τὸν τόπον οὗ ἔστησαν οἱ πόδες αὐτοῦ. προσέξομεν τὸν προ-
 φητίαν, ἀπεκαλύφθη παρὰ θεοῦ, ὅτι ὁ ἦος αὐτοῦ τῆς θεοῦ μέλλει γεννηθῆναι ἐκ τῆς παρθε-
 νου, καὶ θεός ὡν ἀληθής, μέλλει γενέσθαι καὶ ἀνθρώπος ἀληθής, καθὼς ἐκ τῶν πολλῶν αὐ-
 τῷ προφητῶν ἐρήκαμεν μερικῶς. καὶ τίς χρεῖα ἐτόρ; ποδὶ δὲ τῆς παρθένου οὕτως εἴρη-
 κην, ἀκούσομεν θυγάτηρ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς σου, καὶ ὑπὸ λάβου τῆς λαοῦ σου, καὶ τῆς οἰ-
 κού τῆς πατρός σου. τῆς γὰρ διαβίδης θυγάτης ἡ ἁγία μαρία, καὶ ὁ ἰός ἐμελλεν ἀκῶσαι τὸν
 τῆς ἀρχαγγέλου γαβριήλ λόγον, λέγει, κλῖνον τὸ οὖς σου. εἰ δὲ τίς ἄρξομεν χαρὰν, ἢ ἐ-
 μελλε διεξάγει, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς νύκτος τῆς παλαιᾶς ὡς ἀτελῆς μέλλουσι γενέσθαι ἀργαὶ καὶ ἀ-
 πρακταί, ὁ δὲ τῆς κυρίου νέος νόμος καὶ ἡ διαθήκη μέλλει λάμψαι γὰρ ὅλα τῆς κόσμου, ἐφῆ-
 καὶ ὑπὸ λάβου τῆς λαοῦ σου, καὶ τῆς οἰκού τῆς πατρός σου, καὶ πρόχου τὰ νέα ἐρχόμενα. καὶ
 ταῦτα μὴ τῇ παρθένῳ. ἐπεὶ δὲ, ὡς εἴρηται, εἶδε τὸν ἦος τῆς θεοῦ ἀνθρώπου γενόμενον, καὶ
 τῷ

τὴν δὲ αὐτὴν θυγατέρα τεφομένη αὐτὸν ἐξήτησε ἵνα δείξῃ αὐτῷ ὁ θεὸς, καὶ τὸν τόπον
 γένεσθαι ἐμελλε γεννηθῆναι ὁ χριστός. ἐξήτησε δὲ ὅτε μετὰ τῶσαντις παρακλήσεως καὶ σπου-
 δῆς, ὅτι οὔτε ἡδίων, οὔτε ἐκείνου δούλου, οὔτε ἀνεπαύστου, μέχρις αὐτῆς ἀπεκαλύφθη παρὰ θεοῦ
 καὶ τὸν ἐλ γυνήσεως τόπον. τότε τὸν αὐτὸν προφητὸν ἔειπεν, ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτῷ γυνή
 ἐφραδῆ, τουτέστι γυνὴ βηθλεέμ. εὐρομένη αὐτῷ γυνὴ τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ, τὴν αὐτὴν τό-
 που πάλιν δηλῶν. τότε λέγει, εἰσελεύσασθε εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ, προσκυνήσω-
 μεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἐστὼμεν οἱ πόδες αὐτοῦ. καὶ εἰσελεύσασθε εἰς τὰ σκηνώματα αὐτοῦ,
 ὡς οὐτε λῆν καὶ μὴ ἔχοντα ψήφισμά τι, ἔπει. σκηνὴ γὰρ λέγεται τὸ πρὸς φάτως γενόμε-
 νον, καὶ μετ' ὀλίγον λυόμενον οἶκον. προσκυνήσωμεν εἰς τὸν τόπον, οὗ ἐστὼμεν οἱ πόδες
 αὐτοῦ. τίς δὲ ἰσχύει, ἵνα πόδι τοῦτου ὀρθῇ γὰρ, ὀρθῶν δ' ἐσε, ὁ προφήτης ὁ μέγας βασιλεὺς,
 ὁ παρὰ τὸ θεοῦ μαρτυρηθείς, οὗτω γὰρ πόρι αὐτοῦ εἰρηκὴν ὁ θεός, εὐρομ δαβὶδ, καὶ τὰ
 ἐξῆς, τίνα προσκυνήσε; καὶ οὐ μόνον αὐτὸν τὸν γυνήσασθαι, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον, οὗ ἐ-
 στὼμεν οἱ πόδες αὐτοῦ; αὐτὸς ἀπλῶς ἀνθρώπου, ὡς γὰρ τῶν πολλῶν; καὶ τίς ποῦτον ἀνά-
 σθησθαι, μᾶλλον δὲ ἐγκαταλελειμμένον παρὰ θεοῦ, ὥστε καὶ νομίσαι αὐτό; ἀλλὰ καὶ ὡς
 καὶ γυνὴ τοῖς ἐμπροσθεν, καὶ αὐτὸν ἔλεγε θεὸν καὶ ἀνθρώπου, οὗτω καὶ γυνὴ τῷ τόπου θεω-
 ρεία. καὶ συμφωνεῖ μετὰ τὸν προφήτην ἰωάννου, ὅτι αὐτὸς μὲν ἔειπεν, ὅτι προσκυνεῖται
 τὸν τόπον, οὗ ἐστὼμεν οἱ πόδες αὐτοῦ. ἐκεῖνον δὲ, ὅτι ἐν ἐμὶ ἄξει, ἵνα βαστάσῃ τὰ ὑπο-
 δημάτα τοῦ ὀπίσθου μου ὀρθομένη. βλέπεις, πῶς καὶ γυνὴ τοῖς μεγάλοις καὶ γυνὴ τοῖς μικροῖς
 πάντων ὁμοφωνοῦσιν οἱ προφῆται, καὶ προσκυνοῦσι καὶ μεγαλύνουσι, καὶ οὐδεὶς τῶν
 προφητῶν ἄνθρωπος, ὅς μετὰ τὸν προφητὸν εἰπὴν καὶ εἰπὴν πόρι τοῦ χριστοῦ, οὐδὲν δ' ἐκινῶσιν ἐκ
 τοῦ μικροῦ καὶ οὐτε λῆν, καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγου. καὶ ὡς καὶ ἀβραάμ γυνὴ καὶ ἀποδοῦν ἐκεί-
 λεσθαι αὐτόν. οὐ μόνον δὲ ὁ μιχαίας καὶ ὁ δαβὶδ ἔειπε πόρι ἐλ βηθλεέμ, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ
 ἑτέροι ἐῖπον, οὗς καὶ παρατησάμεθα ἐκόντων ὅτι τὸ πολὺ ἐλ γὰρ ἡσυχίας, ὡς περ καὶ ἡδὲ τοῖς
 ἄλλοις. ἀλλ' ἵτεον γένεσθαι τὸν τῶν μάγων λόγον κατελείφαντος ἐσμέν. τότε ἡρώδης ἀ-
 καύσας, ὅτι γυνὴ βηθλεέμ γυνήσασθαι ὁ χριστός, ἐγίνωσκον γὰρ παρὰ τῶν προφητῶν οἱ τε ἀρ-
 χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ὅτε, λάθρα κατέλας αὐτὸν μάγους, λέγει πρὸς αὐτοῦ, ἀπελθόντων
 ὁ ζεταζέτω πόρι τῶν παιδίου, ἐπ' αὐτὸν δὲ εὐρεῖτε, ἀπαγγελάτε μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν, προσ-
 κυνήσω αὐτῷ. ὅτε ἔειπε ψευδόμενος. γινώμιζε γὰρ, ὅτι ἐπεὶ βασιλεὺς γεννᾶται, καὶ οὐ
 μέλλει ποιμανεῖν τὸν Ἰσραὴλ, τοιοῦτος δὲ βασιλεὺς ὁ χριστός, ὡς εἰς τῶν πολλῶν, καὶ ἡ τοῦ
 τοῦ βασιλείας πρόσκαιρος καὶ ἐπίγειος. καὶ ἐπεὶ γυνὴ μὲν τῇ βηθλεέμ ἠκούσε τὴν τῶν χρι-
 στοῦ γυνήσασθαι, τὴν δὲ τὸν τόπον ἀκρίβειαν οὐκ ἐγίνωσκε, βουλόμενος ἀνελθὼν τὸ
 παιδίον, φθόνον κινούμενος, λέγει τοῖς μάγοις ψευδῶς καὶ ὑπὸ πλάσας τὸ, ἀναγγέ-
 λατέ μοι, ὅπως καὶ γὰρ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τὸ βασιλείως ἐπορεύ-
 θησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀσὴρ ὅν ἐδίδον γυνὴ τῇ ἀνατολῇ, προήγον αὐτοὺς ὥς οὐ ἐλθὼν, ἐκ ἐπ' αὐτῷ
 οὐ μὲν τὸ παιδίον. σὺ δὲ μὴ ἀκούσας τῶν μάγων ἐπόντων, ὅτι εἰδόμενος αὐτῷ τὸν ἀστέρα
 γυνὴ τῇ ἀνατολῇ, νομίσας καὶ αὐτὸν ὡς γὰρ τῶν πολλῶν εἶναι τὸν χριστόν. οἱ γὰρ πόρι τὰ πει-
 αῦτα ἀστρολόγοι, οὕτως ἰσχυροῦσιν, ὅτι πῶς ἀνθρώπου κέκτηται ἀστέρα τὸν μινύοντα
 αὐτῷ πᾶν ὅπου αὐτὸν μέλλει συμβαίνειν αὐτῷ, παρ' ὅλλω αὐτοῦ τὴν ζωὴν. ὁ ζαυρέτως δὲ
 τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἅπας βασιλεὺς ἔχει τὸν ἰδίον αὐτοῦ ἀστέρα. καὶ ὅτι τοῦτο ὅτι ψευ-
 δὲ ὁ ἀσὴρ, πρὸς ἡλίου, ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐστὶ ὅτε τὸ ζητούμενον, ἀποδεικνύειν τὴν τῶν ἀ-
 στρολόγων ψευδολογίαν, παραιτητέον αὐτό. ἰδόμενος γὰρ πόρι τῶν φανερῶν ἀστέρες, τί δ' οὐ
 καὶ ἐν αὐτοῖς ἀστέρες εἰς τῶν γυνὴ τῶν ἀστέρων; ἀλλ' οὐ δοκεῖ εἶναι ὅτε. πρῶτον μὲν ὅτι
 πάντων οἱ ἀστέρες, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡλίου, καὶ ἡ σελλίω δὲ ἀνατολῶν ἡδὲ τῶν δ' ὕσιν κινῶνται, ὁ δὲ
 ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσημβρίαν, καὶ γὰρ τῶν πόρων χώρα εἰς τὰ ἀνατολικά μέρη εὐρίσκεται, καὶ
 παλαιστίνη πρὸς μεσημβρίαν, γυνὴ καὶ ἡ βηθλεέμ. ἐν εἰς τῶν ἀστέρων, ὁ δὲ ἐμὲ κινεῖται πο-
 ρεομένη τῶν μάγων, καὶ οὐδὲν ὄντων δὲ αὐτῇ ἰσχυρὰ καὶ αὐτόν. ἐπὶ εἰς τῶν ἀστέρων, ἡλίου
 φανερῶν, διασκηδισθῆναι καὶ κρυβῆναι ἐμελλε τὸ φῶς αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ λάμπον-

προδοτὸν αὐτὸν θεὸν ὁμολογῆσαι αὐθροποῦν. γὰρ τῷ ἐπεὶ, ὅτι ἐκ ἐσὶν ἄξιος τὰ τούτου
 ὑποδύματα βασίλειον, καὶ ὅτι ἰδεὶ ὁ αἰὲρ τῆς ἀμαρτίας τὸ κόσμος, καὶ δίδει αὐτὸν θεόν,
 ἐπὶ γὰρ, ἐγὼ χρεῖαν ἔχω τοῦ τοῦ βασιλείου, καὶ σὺ ὅρῃ πρὸς με, ὃ ἡ χρεὶς δὲ ὅπως, ἀλ-
 λὰ διὰ τοσοῦτως τε ἅμα καὶ διὰ τοσοῦτως ἐφῇ πρὸς αὐτὸν, πρὸς φῆται, διότι τοῦ βασιλείου με, ὃ
 δὲ ἐδίδει μὲν καὶ τὴν αὐτὴν ἀναξιοσύνην, ὑποήκουσε δὲ καὶ τοῦ κυρίου πρὸς ἄγματος.
 ὁρᾷται τοίνυν γὰρ τοῦ ἱεροδότη, καὶ βασιλείου τῷ χριστῷ ἐχιδνοῦται οἱ οὐρανοὶ, καὶ
 φωνὴ ἐγγύς ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, σὺ εἶ ὁ ὅς μου ὁ ἀγαπῆτος, γὰρ σοὶ ἡνδύκησα. εἰ-
 δὼν πρᾶγμα φοβερόν, καὶ γέμου ἐκπλήξεως, ὡς τὸν νῦν ἄγιοι ἐλάσω, πρὸς φῆται πρὸς
 λεγομένων, ἀγγελοὶ ὑποκρίτου. νῦν δὲ οὐτε ἀγγελοι, οὐτε ἄνθρωποι, ἀλλ' αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς ὃ
 εἰπὼν, ὅτι σὺ εἶ ὁ ὅς μου ὁ ἀγαπῆτος, γὰρ σοὶ ἡνδύκησα. ἄρα δὲ ὡς ἐγράφηκεν, διώσασαι
 ἵνα κρίνῃς καὶ σὺ, καὶ πᾶς μουσουλμανῶν φρόνιμος, ὅτι εὐρίσκειται ἄγιοι ἄνθρω-
 ποι, οἳ τινὲς εἶδον πρὸς τῷ χριστῷ ὁπασίας. καὶ εἰσὶ πρὸς φῆται, οἳ πρὸς αὐτὸ πρὸς φῆται
 ἄνθρωποι, ἢ τοσοῦτων καὶ τοιοῦτων λαλῶντων καὶ ἀποδείχοντων, ἔτι πεπλανημένους
 λογίζονται καὶ κρίνουσιν ἡμᾶς τοὺς χριστιανούς, ἑαυτοὺς δὲ ὁρῶντες, καὶ ἵνα δὲ ὡς ἀκού-
 ουσιν, λογίζονται ἡμᾶς ὁρῶντες φρονουῦντας, ἢ καὶ ἔτι δὲ ἡμᾶς ἀφίους παρὰ τῶν μουσουλ-
 μανῶν κρίνουσιν ἡμᾶς, ὡς σὺ λέγεις. διὸ ὁμολογοῦμεν καὶ πισθύνομεν, ὅτι ὁ χριστὸς ὁ θεὸς
 τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς σὺ γράφεις γὰρ τῇ πρὸς με ὑποσημειώσας. ἀπὸ τούτου ἐπλανη-
 θησιν οἱ ἡλλωδῶν, ἀπὸ τούτου ἐπλανηθῇσιν οἱ ἑβραῖοι, ἀπὸ τούτου οἱ μουσουλμανοὶ. διὸ
 οὐκ ἐδέχοντο ταῦτα πίσει, ὡς ἄφια πίσει, ἀλλ' ἐζητοῦν αὐτὰ μετὰ ἀποδείξεως. καὶ
 ὅπως οἱ ἡλλωδῶν, οἱ μὴ ἐχόντων βίβλους καὶ πρὸς φῆται, οὐδὲν εἰσι τοσούτης κατηγορίας
 ἄφιοι, ὡς οἱ ἰουδαῖοι καὶ οἱ μουσουλμανοὶ. καὶ γὰρ οὐκ ἐστὶν γελοιὸν πρᾶγμα, ἵνα πᾶς
 μὲν βίβλους τιμῶσι, τὰ δὲ γὰρ αὐτοῖς γεγραμμένα ἀδεύωσι; καὶ ὅς πρὸς φῆται μακαρί-
 ζοντες, τὸν παρ' αὐτοῖς πρὸς φῆται ἀποσφραγίζονται; ἡδὲ πλέον δὲ εἰσι κατηγο-
 ρίας ἄφιοι οἱ μουσουλμανοὶ. παραλαμβάνοντες γὰρ οὗτοι μετὰ τῶν ἄλλων βιβλίων, ὅτι τὸ
 τῷ χριστῷ ὁ ἀγαπῆτος ἄγιος καὶ τέλειος, ἀπὸ τοῦ θεοῦ δὲ, λόγῳ μόνῳ τιμῶσιν αὐτὸν, ὅρῃ δὲ
 τοσοῦτον ἀφίστανται μακρόθεν αὐτῷ, ὅσον τὸ οὐρανὸν ἢ γῆν. καὶ ἀφῆται τὴν τῆς ἀλη-
 θείας δόξαν, ἀκολουθοῦσι ταῖς τῶν ἡλλωδῶν ματαίαις καὶ πεπλανημέναις δόξαις. καὶ ἀ-
 πὸρ οὐ διώκται ὁ νοῦς αὐτῶν, ἵνα καταλάβῃ, οὐ παραδέχονται ὅλως, ἀλλὰ ζητοῦντες
 τὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ μὴ διωκόμενοι κατηνοῆσαι αὐτὰ, πλανῶντες ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ
 λέγουσι τὰ τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν ἀναπλάσματα, ὅτι πᾶς δὲ διωκτὸν ἔχειν τὸν θεόν
 ἢ οὐκ ἀνὴρ γυναικός, καὶ ταῦτα τίνες οἱ ὁρῶντες τὴν τῷ θεῷ γέννησιν; οἱ μὴ γινώσκον-
 τες πόθεν ἀστέρως ἐχθρὸς οὐρανός, πόθεν κοτύλας ὑδατῶν ἐχθρὸς πέλαγος, πόση δὲ ἡ πα-
 ρὰ τὸ χεῖλος τοῦ θαλάσσης ἀμμου, καὶ ἄλλα ὅμοια τοῖς μυρία. καὶ τῇ τούτων κατὰ τὴν
 ἀγνοῦντες, πισθύνουσιν ὅμως, ὅτι τοῦ θεοῦ εἰσι ποιήματα, καὶ γὰρ ἐξελὼν διαγούσι, τὴν δὲ τῷ θεῷ
 τῷ θεῷ γέννησιν ἀκριβολογούσιν. ὅμως ἐκείνοι οἱ μὴ γινώσκοντες τῇ ἰδίᾳ γέννησιν, ἐπὶ
 τῷ ἡμῖν, πῶς ἐσωματώθη τὸ τῷ πατρὶ αὐτῷ σπέρμα γὰρ τῇ κοιλίᾳ τοῦ μητρὸς αὐτῶν,
 καὶ πότε ἐγγύς ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτῶν γὰρ τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ πότε ἦλθεν, καὶ εἰ ἡνωμένη
 δὲ μετὰ τῷ σπέρματι, ἢ οὐ; καὶ εἰς ἡνωμένη, ποῖα πρόσω εὐρίσκειται ἡνωμένη; εἰ
 δὲ ἐκ ἐσὶν ἡνωμένη, πότε γένετο, καὶ πότε ὅρῃ, καὶ πότε ἦλθεν πρὸς εὐρίσκειται, καὶ γὰρ ποῖα
 τόπος αὐλίστηκε; εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα, πῶς ὁρῶντες θεῷ γέννησιν; καὶ οἱ ἡντες ἐκ οἰδίας
 τὴν αὐτῶν ζωὴν, οὐδὲ ἐπίστανται, εἴ πορ μέλλουσιν εὐρίσκειται τὴν αὐτοῦ ζῶντος, ὅτε
 τὰς οὐσιν πᾶς ὁ χριστὸς ὁ θεὸς δὲ; καὶ οἱ τινὲς οὐκ οἰδίας ποῖον πατὴρ ὁ εὐρίσκειται
 αὐτῷ ἄλλου, καὶ πισθύνουσι, καὶ δέχονται τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, τοὺς δὲ λόγους τῶν πρὸς
 φῆται παραγράφονται, καὶ ὅς τῷ χριστῷ λόγους ἀδεύωσι, καὶ οὐ πισθύνουσι. διὸ οὐδὲν
 εἰσὶν ἱκανοὶ, ἵνα νοήσωσι τὰ ὑπὲρ φύσιν, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγγελοι διώκονται ἵνα νοή-
 σωσι, καὶ ἵνα βάλλωσι κατὰ νοῦν αὐτῶν οἱ ἀναιδῆται, ὡς ὁ χριστὸς, ὃν λέγουσιν οἱ μου-
 σουλμανοὶ λόγον θεοῦ, καὶ ψυχὴν θεοῦ, καὶ πνύμα θεοῦ, ἔπειτα μυριάς ὡς ὁ θεὸς δὲ τῷ θεῷ. καὶ ἐπὶ
 ἀπὸ

ἀλλ' ἢ λόγος ἦν θεῶν ψεύδων· ἡ ἀδωμάτωρ δὲ ἐν δ' ἐλθεῖν, ἀλογοντα γὰρ καὶ ἀντιπαράθεως
 ὁ πισδύσσει ἄλλω. καὶ τίς δὲ μωρός καὶ ἀναιδέης ὅσων, ἐν δὲ αἰαίχωνος, ὁ μέλλων πολ-
 μήσειν ἐπ' αὐτῶν, ὅτι ἀλλ' ἢ λόγος ἦν θεῶν ψεύδων· ἐλθεῖν, οἱ γοῦν μεθυσμένοι φα-
 νερώς ἀντιπαρ' αὐτοῖς ἀδωμάτωρ, διαβάλλουσι τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες, ὅτι χριστὸς ἐκ ἐπὶ ἄλλω,
 ἀλλ' οἱ χριστιανοί, καὶ ὁ δὲ ἐν ἐργείῳ ἄλλω καλῶς τῷ αὐτῷ, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι
 γινώσκουμεν ὅς ἐστι λόγος ἦν χριστὸς, οἱ ἔχοντες τὸ δὲ ἀγγέλιον. οἱ δὲ μεθυσμένοι ποιοῦσι δι-
 πλοῦν τὸ κακόν. τὸ μὲν, ὅτι ὁ πισδύσσει ὡς ὁ χριστὸς ἦν θεῶν. τὸ δὲ, ὅτι κατηγορεύει ὅς
 χριστιανὸς, εἰς αὐτὸν γινώσκουσιν οἱ μεθυσμένοι. ἀλλὰ λέγουσιν, ὅτι πῶς δὲ ἀδωμάτωρ ἔχει τὸν
 θεόν ἢ ὁ ἀνὴρ γυναικὸς, καὶ τοῖς μωροῖς καὶ ἀναιδέσι μέλλει ὑπολαβεῖν τὸ ποσόν
 κακόν καὶ τὴν ἀσέβειαν; καλὸν μὲν, ἵνα ἀντιπαράθεως δ' ἔχωνται ἄλλω, ὡς αὐτῷ ἦν χριστὸς λόγος. εἰ
 δὲ ἐλθέτωσι καὶ πολυπραγμονέωσι, πρόσθεν ὅτι ὁ ὁμολογῶν λόγον θεῶν, ὁ πισδύσσει
 ὅτι ἀληθὴς ὅστις, ἀλλ' ὁ δὲ τὴν ἀβραάμ καὶ τὴν δαβὶδ καὶ ὅς ἐστι πρὸ φητας. τῇ γὰρ ἀπιστίᾳ ἐπακολο-
 θεῖ ἀγνοία. φησὶ γὰρ ἡ σάβια, εἰ μὴ πισδύσσει, ὁ μὴ σιωπῇ. βλέπεις πῶς τῇ μὲν πίσει ἐ-
 περ γινώσκεις, τῇ δὲ ἀπιστίᾳ ἐπακολοθεῖ ἀγνοία; πίσει γὰρ ἐκ ἐστὶ πρᾶγμα τῶν βλεπομένων.
 τῇ γὰρ βλεπόμενῃ ὁ δὲ ὄντι πίσει, φανερὰ γὰρ εἰσιν, ἢ ἡ πίσις μὴ βλεπομένη πρᾶγμα
 τῶν, μὴ δὲ γινώσκουσιν ὅτι ἐστὶ γοῦν καὶ ὑμεῖς μὴ πολυπραγμονεῖτε, μὴ δὲ ἀντιπαρ' αὐτῶν
 πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐπεδὲ καὶ ἀπολαβεῖν ἀβραάμ τῶν πρὸ φητας, μάλλον ἢ αὐτῷ τῷ
 χριστῷ, καὶ μὴ τοιοῦτας τῶν ἰδίων θελήματι λέγειν, ὅτι ἀδωμάτωρ δὲ ἐν ἔχει τὸν θεόν ἢ ὁ
 μὴ πῶς (ὡς φησὶ) ὡς τὸ χρίσμα τὰ ἐν αὐτοῖς. πληθυνθέντος γὰρ τῇ ἀληθείᾳ καὶ διδασκῶν, μά-
 ταια καὶ ψεύδων λέγειν ὁ πάντες. πάντως ἡ πίσις δὲ ἀκούει δὲ. καὶ τίς ἐστὶν πίσις, ὡς ὁ τῷ
 θεῷ λόγος, ὁ ὑμεῖς λέγετε ψυχῇ θεῶν, καὶ πνῦμα θεῶν; ποία δὲ ῥαφὴ ἀγιοτέρῃ καὶ πι-
 στοτέρῃ ἢ ἀγγέλιος; ὁ δὲ ἀγγέλιος ὁμολογῶν αὐτὸς ὁ μωάμεθ, ἀγίου καὶ τέλειον. εἰ
 γοῦν, ὡς εἶρηται, ἵνα ἀντιπαρ' αὐτοῖς πισδύσσει τὰ θεῶν λόγια καὶ τὴν πρὸ φητας. ἐπεὶ ἡ
 εἰς τοιαύτας ἀποπίπτει εὐρίσκεται, εἰδὲ δὲ ἀνάγκης μέλλομεν εἰπεῖν τὴν πρᾶγμα πικρῶτε-
 ρον, εἰ καὶ τὰ πρᾶγμα τὰ δὲ ἀδωμάτωρ δὲ ἐξαι ἀκριβῶς τὴν ἀλήθειαν, δὲ ἀντιπαρ' αὐτοῖς θεῶν.
 ἡ ἀδωμάτωρ γὰρ δὲ ἐν ἀνθρώπινον νῦν εὐρίσκω πρᾶγμα, εἰκοσίον ἀκριβῶς τὴν ἡμεῶν γῆ-
 νισιν, ὅμως δὲ ἀνάγκης, ὡς εἶρηται, λέγομεν ὅτι γεννᾷ ὡς λόγος ἐκ νῦν, καὶ ἀκτὶς ἐξ ἡλίου.
 τί γοῦν δοκεῖ ὑμῖν; μετὰ γυναικὸς γεννᾷ ὁ νῦν τὸν λόγον, καὶ ὁ ἡλίου τὴν ἀκτὶν αὐτῇ; ἢ δὲ
 ἄλλω εὐρίσκει διδασκῶν καὶ χωρισμὸς καὶ χρίσματα μέν αὐτῷ; καὶ εἰ μὴ τοιαύτη γῆνησις
 ἐκ ἔχει ἄλλω λέγετε ὑμεῖς, πῶς ἢ τὸ θεῶν ἀπαθὴς καὶ ἀπλὴ γῆνησις ὑποτίθεται τοῖς τοιοῖς
 καὶ τοιοῖς ἀποπίπτει; ταῦτα πάντα εἰρήκαμεν ἐξ ἀνάγκης, εἰ μὴ ἀπιστίαν καὶ ἀδω-
 νέαν ὑμῶν. τὰ θεῶν γὰρ ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων καὶ ἀγγελικῶν κατὰ κληρὶ ἐσίν. δύκο-
 πώτερον γὰρ δὲ κατὰ πᾶν ἀνθρώπου τὸ θεῶν τὴν γλῶσσαν πᾶσι τοῖς κτίσμασιν, ἢ
 θεῶν φύσιν κατὰ λαβεῖν. εἰ δὲ ἄλλω ἀδωμάτωρ, ὁ δὲ τὴν γῆνησιν ἐξ ἀνάγκης. ὅμως ὁ μωάμεθ
 καὶ πάντες οἱ μεθυσμένοι ὁμολογῶσι καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ χριστὸς ἐκ τῆς ἀγίας πνεύματος μαρτύρου
 νδρὸς ἐγεννήθη, καὶ πρὸ φητας ἔτεκεν αὐτόν, καὶ μετὰ τὴν γῆνησιν πρὸ φητας ἔμενε, καὶ
 αἰὲν πρὸ φητας εὐρίσκει. ἐπεὶ γοῦν ἄλλω ὁμολογῶσιν, ὡς ἀπὸ τῆς ἀλήθειας, εἰπάτωμεν ὑμῖν
 τὸν λόγον τῆς τοιαύτης γῆνησεως. εἰ δὲ ἄλλω ἀδωμάτωρ, τί ματαίωπονέωσιν, ἀεὶ ἀδωμάτωρ, καὶ
 λέγοντες, ὅτι ἀδωμάτωρ ἔχει τὸν θεόν ἢ ὁ ἀνὴρ γυναικὸς; καὶ ταῦτα τίνες; οἱ τὰ θυτελὴ καὶ οὐ
 διαμινά μὴ γινώσκοντες. εἰπάτωμεν γὰρ ὑμῖν, ἀκόντως πῶς ἔχει τὰ ἀπλάγχρυν, ἢ πῶς ἐξ
 ἐρχεται ἢ φωνὴ αὐτῷ; τοῖς δὲ τὸν μύστηκα ὁ ἐκ γένετατος, ποία ἡ καρδιά; ἢ πῶς ἔχει τοιαύ-
 τῳ γινώσκοντες, ὡς τοιοῦτον τὸ πρᾶγμα; ἢ ἡ μέλισσα, καὶ τὰ ὅμοια αὐτῶν; εἰ γοῦν τὰ
 θυτελὴ καὶ ὁ δὲ ἀμινά ἀγνοοῖ, μαθόντες τὴν αὐτῇ ἀδωμάτωρ, σιωπάτωμεν, καὶ μὴ πολυ-
 πραγμονέωμεν ἀπιστίαν τὰ ὑπὲρ κατὰ κληρὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ πίσει
 τῶν τοῖς λόγοις ἀβραάμ καὶ τὴν πρὸ φητας, οἱ ἄνθρωποι ἐγνωσάντων διὰ τὴν ὁράσεω
 τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸ φητας, ὅτι ὁ χριστὸς αὐτὸς ἐστὶν ἀληθὴς ὁ ἦν
 τὸ θεῶν, καὶ θεὸς ἀληθινός, καὶ τέλει ὁ ἀνθρώπου.

ΟΤΙ Ο ΥΙΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΘΕΟΣ ΩΝ, ΕΡ' ΕΣΧΑΤΩΝ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΔΙΑ

τῶν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν ἐγγύς ἀνθρώπου, καὶ ἀπέθανε σκν=

ρωθεὶς, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνελήφθη, καὶ ὁ θεὸς ἔπα

θην, ἀλλ' ὁ ἀνθρώπος, καὶ αὐτὸς ὅστις ὁ μέλλων

κρίνειν πάντας τὸν γλῶ.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΕΙΔΗ σοὶ πόδι τῷ χριστοῦ ἱκανῶς ἀπεδείξαμεν, ἀπὸ τοῦ τοῦ ἄβραάμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακώβ, ἀπὸ τοῦ τῷ μωσέως, διαβίῳ τε, καὶ τῶν προφητῶν, μάλλον ἢ τῶν ἄλλων εἰπεῖν ἀπ' αὐτοῦ τῷ θεοῦ καὶ πατρὸς, ὅτι θεὸς ὅστις ἀληθῶς, καὶ θεοῦ ἡσὺς, φέρεται δὴ λοιπὸν εἰς μέγαν ὄχλον τῶν ἀνθρώπων, καὶ πόδι ὡς ἀπορεῖς ἐτόρυν, μάλλον δὲ κατηγορεῖς ἡμᾶς ὅτι χριστιανούς. ἐστὶ δὲ τάδε. ὅτι πῶς ὅστις διωκτοῦν, θεὸν γὰρ ἰδοὺ ἀνθρώπου. καὶ

πῶν τῶν ἀνθρώπων ἐγγύς ἀνθρώπου. καὶ ὅτι, εἰ γὰρ θεὸς ὁ χριστὸς καὶ θεοῦ ἡσὺς, πῶς οὐκ ἔστωσε τὸν ἀνθρώπου φιλῶ λόγῳ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπου ἐγγύς ἀνθρώπου, καὶ ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ τὸν ἀνθρώπου, ὡς οἱ χριστιανοὶ λεγόντες. καὶ ἐπεὶ θεὸς γλῶ, πῶς ἔπαθον; οὐ γὰρ πάθῃ θεός. καὶ σὺ μὲν κατηγορῶν φέρεται αὐτὰ, ἡμεῖς δὲ λέγομεν οὕτως, ὅτι μὲν πόδι τῷ θεοῦ διωκτοῦ καὶ ἀδυνάτου ἐπομηνὴν γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν, καὶ ἀρκεῖ. ὡς μολογῆσαι γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ, ὅτι οὐκ οὐδ' αὖτε διακρίνειν ὡς θεοῦ διωκτοῦ καὶ ἀδυνάτου, ἀλλ' ὅτι τῷ φρονέοντι, καὶ οὕτω πιστεύοντι, ὅτι πάντα παρὰ τῷ θεῷ δυνατὰ εἰσιν, ἀδυνατεῖ δὲ αὐτῷ οὐδὲ γὰρ, καὶ ὅτι θεὸς ὡς ἀνθρώπου ἐγγύς ἀνθρώπου, οὕτως ἐδιδάχθη μὲν, καὶ οὕτω πιστεύοντι, καὶ οὕτως ὅστις ἡ ἀλήθεια. πῶς δὲ ἐγγύς, οὐ γινώσκω. τὸ γὰρ ἀγγέλοις ἀγνωστον, πῶς ἀνθρώπινῃ φύσει γνωστόν; τίς δὲ ἡ ὑπόθεσις ἐπὶ τοῦ κυρίου ἀρεσκείας, καὶ τίς ἡ αἰτία ἐπὶ τούτου γινώσκοντες, ἡμεῖς ὁρῶμεν τὸ ἡτ' ἀδυναμῇ. σὺ δὲ ἀκουε νομιμῶς.

Ὁ θεὸς γὰρ πινὸς μὴ ἔχω, εἰ μὴ μόνῳ ἀγαθότητι ἐδ' ἡμιούργησε καὶ ἐκτίσσε πάντα κόσμον ὁρατὸν τε καὶ ἀόρατον, καὶ ἐποίησε ὅτι ἀγγέλους, ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν γλῶ, καὶ πάντα τὰ γὰρ μὲσω αὐτῶν. ἐποίησε δὲ καὶ ἔπλασε τὸν ἀνθρώπου, καὶ λαβὼν ἀπ' ἐπὶ γῆς, καὶ γυνέας αὐτῷ ψυχῇ νοεράν. κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησε αὐτὸν, καὶ ἐπὶ πλὴν αὐτῷ ἐποίησε τὸν γυναικα. καὶ ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸς γὰρ τῷ παρὰ εἰσῶ, δούς αὐτοῖς γὰρ τῷ, ἵνα ἀπ' παντὸς φύλου τῷ γὰρ τῷ παρὰ εἰσῶ φάγωσιν, ἀπ' δὲ τῷ φύλῳ τῷ γινώσκων καλῶν καὶ πονηρῶν οὐ φάγονται ἀπ' αὐτοῦ. ἡ δ' αὖ ἡμέρα φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανοῦν, ὡς ὁ μέγας μωσῆς γὰρ τῷ παλαιῷ σωματικῷ. ἀπ' γὰρ τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων εἰς ἀρχῶν ἰδὼν ἐαυτὸν ὅτι λαμπρὸν καὶ θαυμασιόν, ἐσωκλήθη δὲ δειλὸν ὅτι, καὶ κτίσμα ὅτι. καὶ ὁ θεὸς ἀπ' τῷ μὴ ὄντι εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν ἐποίησε, καὶ ἵνα ὡς δειλὸν πτωχικῶν τὸν διεσπάρη. ἀλλ' ὡς μωρὸς καὶ ἀνιδέας εἶπεν, ὅτι θήσω τὸν θρόνον μου ὡς τῶν νεφελῶν, καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ ὄντι. ταῦτα οὖν αὐτὸς γὰρ ἐμνησθέντι, σιωπηλὸν ὄντι τὸ τάγμα αὐτῷ τῷ τῷ τούτου ἀσέβεια, καὶ παρὰ δὲ ἐπὶ τῷ ἀπ' οὐρανοῦ σιῶν πάσῃ τῇ σφαλῇ αὐτοῦ, καὶ ἐγγύς τοι διαίμονες. τότε ἰδὼν ὁ διαβολὸς τὸν ἀνθρώπου γὰρ τῷ παρὰ εἰσῶ, καὶ φθονῶν αὐτῷ, ἀπελθὼν ἔνι τῷ γυναικα, καὶ ὡς διέπατα τὸν μέγαν, λέγει αὐτῇ, τί ὅτι ὁ θεὸς γὰρ εἰλατο ὑμῖν, ἵνα ἀπ' παντὸς φύλου τῷ γὰρ τῷ παρὰ εἰσῶ φάγητε, ἀπ' δὲ τῷ φύλῳ τῷ γὰρ μὲσω τῷ παρὰ εἰσῶ μὴ φάγητε ἀπ' αὐτοῦ. ἡ δ' αὖ ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖτε. οὐ γὰρ θανάτῳ ἀποθανεῖτε, ἀλλ' ἵνα μὴ φάγοντες ἀπ' αὐτοῦ, διανοιγώσιν οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν, καὶ ἔσεσθε ὡς θεοί, γινώσκοντες καλὸν καὶ πονηρὸν. ὅτι ἀκούσα ἡ γυνή, καὶ ἀπατήσθη, ἐφαγεν ἀπ' τῷ φύλῳ, καὶ ἔδωκε τῷ ὄντι αὐτῆς τῷ ἄδამ, καὶ ἐφαγε καὶ αὐτὸς, καὶ οὐ μόνον γὰρ ἰδοὺ θεός. καὶ φάγοντες ἀπ' τοῦ φύλου ὅ, τε ἄδამ

γ καὶ

παύσασθαι, ἀλλ' ὁμῶς πῶς πατάσθαι, ὡς λέγει μωσῆς, ὁ θεὸς γὰρ τῷ παραδείσῳ τὸ δειλὸν
νόμῳ, ἡρώτησεν αὐτὸν καὶ εἶπεν, ἀδὰμ, πῶς εἶ; οὐχ ὡς ἀγνοῶν ἡρώτησεν αὐτὸν, ἀπαγε τῆς
βλασφημίας. παρὰ γὰρ τῷ θεῷ τί δεινὸν ἀγνοοῦμεν; ἐπεὶ τὰ πάντα ἐπίσταται καὶ πρὶν
ῥησέως αὐτῶν; ἀλλὰ ὅσοι δὴ λούντο τὸν λόγον, ὅτι ἀδὰμ εἰς ποιοῦν ἀφίωμα εὐείσκειν, καὶ
ἡ τὸ παρὸν ποῦ, καὶ εἰς ποιοῦν βάρανδρον κατὰ λῶν; τί δὲ ὁ ἀδὰμ; ἢ φωνῆς σου ἡκου-
σα πῶς πατάσθαι; γὰρ τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐκρύβλυ. τὸ δὲ δειλὸν, οὐδὲν ἑτέρου διηλοῖ,
εἰ μὴ, ὅτι ὡς παρὰ πλεονάζοντος τῶν πλεόνων χρόνων, μέλλει πῶς πατάσθαι ὁ θεὸς γὰρ τῇ γῇ, ὁ
γὰρ παρὰ δέσποντος γὰρ τῇ γῇ εὐείσκειται, ὡς ὁ μωσῆς διδάσκει. τὸ αὐτὸ γὰρ δεινὸν εἶπεν, γὰρ
τῷ παραδείσῳ, ὡς τὸ εἶπεν, γὰρ τῇ γῇ, τίνος δὲ εἰσιν οἱ ῥηθῆντος πλεονάζοντες χρόνοι, ἐγὼ σοι
ὁρῶ. ἀλλ' ἢ συστάσεως τὸ κόσμου ἕως ἢ σιωπῆς τῶν παρόντων αἰῶνος, ἐπὶ αἰῶνι χίλιοι
χρόνοι λέγονται εἶναι, ἢ καὶ πλεονάζοντες. μετὰ δὲ τῷ παρὰ λούσιν τῶν ποσούτων χρόνων, μέλ-
λει ῥηθῆναι ἢ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. ἀλλ' γοῦν τὸ ἀδὰμ μέχρι ἢ τῷ χριστῷ ῥηθῆναι πα-
ρὰ λούσιν χρόνοι
ῥηθῆναι μένειν καὶ ὡς πῶς εἰς ἐπὶ αἰῶνι
χιλίους χρόνους, ἑτέρω

ἔτι δὲ εἰπὼν οἱ ἅγιοι καὶ οἱ πῶς
φῆται, ὅτι ἐπὶ ἑκάστων τῶν χρόνων μέλλει ἁρκαθῶναι ὁ χριστός. βλέπεις πῶς ἀλλ' ἢ ἀδὰμ
ἡρξάτο ἀναφαίνεσθαι τὸ τῷ ἡμῶν τὸν μυστήριον, μᾶλλον δὲ πῶς ἢ ἀδὰμ; πῶς τίνα γὰρ
εἰρηκὸν ὁ θεός, ὅτι ποιήσωμεν αὐθροπὸν; ὁ γὰρ θεὸς ἀπλῶς, τὸ ποιήσωμεν αὐθροπὸν κατ'
εἰκόνα ἡμετέρων, καὶ κατ' ὁμοίωσιν, πῶς τίνα εἰρηκε; πρόδηλον, ὅτι πῶς τὸν ἡμῶν αὐτῶν, ὁ
πατήρ γὰρ καὶ ὁ υἱὸς γὰρ δεινὸν. οὕτω γὰρ καὶ ὁ χριστός γὰρ τοῖς θύνα γαλιλαίοις λέγει, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ
πατήρ γὰρ ἐσμὲν. ὁ δὲ ἐμὲ θεωρῶν, τὸν πατέρα θεωρεῖ. λέγουμεν καὶ ἡμεῖς οἱ χριστιανοί, ὅτι
ἀνέκαθεν ὁ ποῦ ὁμολογεῖ δύο θεούς, ἀλλ' ἢ ἑνὶ θεῷ πιστεύομεν τὸν ποιητὴν τῶν οὐρανῶν καὶ
τῆς γῆς, καὶ ὁμοιωθεὶς ὁ θεὸς τὸν ἀδὰμ, καθὼς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ὅτι ἐβαλὼν αὐτὸν
ἐκ τῆς παραδείσου, καὶ ἐτάξεν αὐτὸν ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, καὶ ἑσπερε τότε, καὶ ἐποίησεν τὸν
σῖτον καὶ εἰς ἑτέροις καρποῖς. βλέπεις πῶς ὁ διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι σάχης σίτου εὐείσκει
τὸ δεινόν, ὁ δὲ φάσιν ὁ ἀδὰμ, οὐκ ἐγίνωσκε τὸ, τί ἐδίδασκεν, ἀλλ' ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ
ἐλεγε ὅτι ἐβούλετο καθὼς καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ ἀναφαίνεται οὕτως, ὅτι ὁ οἰκίας δια-
νοίας, καὶ οἰκίας ἀναπλάσματος ἐδίδασκεν. ὁ γὰρ σάχης τὸ σίτου μετὰ τῷ θύρῳ τῶν
παραδείσου καὶ τῷ κατὰραν ἀναφαίνῃ. γὰρ ἢ πῶς ἔστιν σου φάσιν τὸν ἀφ' ὅ
σου, εἶπεν ὁ θεὸς τῷ ἀδὰμ, καὶ μετὰ κόπου καὶ ἰσχύος πολλὰ ἑσπερε καὶ ἐγεωργήσῃ ὁ
σῖτος. ὁ δὲ ἀδὰμ τὸ φύλον, οὐκ ἐγίνωσκε, ὡς ὁ μωσῆς λέγει, ἐγίνωσκε καλὸν καὶ πονηρόν.
τί δὲ τῷ παρὰ δέσποντος, ἢ τὸ φύλον, οὐκ ὁ μωσῆς ἐδίδασκεν ὅσοι, οὐκ ἑτέροις τῶν πῶς
φῆται, οὐκ αὐτὸς ὁ χριστός. ἀλλ' ἐπὶ εὐείσκειται μυστήριον, ὡς καὶ πρότερον. πόθεν δὲ εἴρε-
ται ὁ μωσῆς, ὅτι σάχης σίτου εὐείσκει, οὐκ ἐγίνωσκε, ἀλλὰ ἢ ἰδίας διανοίας αὐτοῦ
εἰσιν ἀναπλάσματα. εὐρὼν γὰρ ἀνθρώπους ἀμαθῆς καὶ ἀγροίκους, καὶ οἶον οὐδὲν τῶν
ἐλόγων ζώων διαφέροντας, κατὰ τὸν τρόπον γὰρ εὐείσκειν το ἀφ' ὅ, ἐδίδασκεν ἢ ἰδίας ἀνα-
πλάσματα διανοίας, ἢ τίνα σιωπῶμεν. ἐπεὶ δὲ ἐστὶν αὐτὸς πῶς γοῦν μένος ὁ σῖτος, τὸ ἐ-
λέγει τις τῶν μουσουλμάνων παρὰ νομίας καὶ πεπλανημένης δόξης, ἀλλὰ μόνον δειν-
ται τὸ τῶν χριστιανῶν σέβας ἅγιον, καὶ δίκαιον, καὶ καλόν. ἀλλ' ἢ ἰτέμνῃ ὅθεν ὁ δεινὸν κατὰ νομίας.
ἡσαντος τῆς ἀδὰμ ἡγούς καὶ θυγατέρας, καὶ ἐκείνων γεννησάντων ὁμοίως ἡγούς καὶ θυγατέ-
ρας, ἐπληθύνθη τὸ γένος ὑπὲρ τῆς γῆς τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ μὲν ἀδὰμ καὶ ἡ εὐαπλακηνήτης
ὑπὸ τῆς διαβολῆς, καὶ ἐλπίσαντες ῥηθῆναι θεοί, ἀπώλεσαν καὶ ὅν ἔχον παρὰ δέσποντον. ὁ-
μῶς δὲ πῶς περὶ τὸν θεὸν τὸν δημιουργὸν καὶ πλάστην αὐτῶν. οἱ δὲ ὅτι ἐκείνων παρὰ
πῶς ἔτι τῆς ἀληθείας, γὰρ πῶς εἰς ἀθεμίτους πράξεις καὶ ἀρῆς θυγατέρας καὶ παρὰ φύσιν
ἐμαρτίας, εἰς οὐδὲν δεινόν εἶπεν ὅπως ἀνθρώπων σῶφρονι. μὴ μόνον δὲ ἡμαρτον γὰρ τοιαύ-
ταις ἐμαρτίαις πολλὰς καὶ κακάς, ὡς εἶπομεν, ἀλλ' ἀφῆντες τὸν θεὸν τὸν ποιητὴν τῶν ὅρων
νοῦ καὶ τῆς γῆς πῶς περὶ τὴν κτίσιν, καὶ ἐσεβάσθησαν τῷ κτίσιν παρὰ τὸν
κτίσαντα. καὶ οἱ μὲν πῶς περὶ τὸν ἡλίον, οἱ δὲ τῷ σελλῶν, οἱ δὲ τοὺς ἀστῆρας,

καὶ ὠνόμαζον καὶ ἐκάλουν αὐτὰ θεούς. καὶ ὡς περ οἱ γὰρ βαθυτάτω σκότει περ δυνάμεις,
τὰ μὲν πλησίον αὐτῶν ἀληθῆ οὐ χόρῳσι, τὰ δὲ μὴ ὄντα ὡς ὄντα φαντάζονται, οὕτω καὶ
ἐπ' ἐκείνοις. μακρῶς γὰρ ἀπὸ τῆς ἀληθινοῦ φωτός, καὶ γὰρ τῆς σκότει τῆς ἀγνοσίας
πρὸς ταῦτα τῶν μὲν ἀληθινῶν θεῶν ἀπεστρέφοντο, τὰ δὲ εἰδωλὰ παύσαντο, ὅτι ἐπ'
αὐτοῖς ἠγάλλοντο. καὶ αἰγυπῆσιοι μὲν προσκυνοῦσι τὸν βοῦν, καὶ τὸ ὕδωρ, λίβυς δὲ τὸ
πρόβατον, οἱ δὲ ἰνδοὶ τὸν οἶνον, ἑτοῖοι δὲ ποταμούς καὶ κελύας, ἑτοῖοι δὲ ἐποίουν αἰσθη-
αίτας. καὶ τὰ ὄργανα τῶν χειρῶν αὐτῶν ὡς θεούς προσκυνοῦσι, οἱ μάταιοι. ἀφ' ἡμῶν γὰρ ἀπαρτῆ-
μεν γνὸς ἐκείνου τόπου πλανῶν, εἴα τὸ πολὺ ἐλὶ γραφῆς. ἀπὸ γὰρ τυττανὶ τῆς μερικῆς πᾶς
τις διδάσκει γινώσκει τὰ λοιπὰ. οὐ μόνον δὲ μέγχι τούτου ἐστὶν ἐκείνων ἀπόνοια, ἀλλὰ καὶ
τοῖς σκιδάειν ἡμεῖς θύειν τῆς θεῶν αὐτῶν, εἰς ἀπὸ νουαγίαν πρὸς ταῦτα. καὶ ὅσοι ἄ-
ρα καὶ εὐερίσκοντο, καὶ οὐδὲν πρόνοια ἔστω, εὐερίσκοντο ἐκείνοι ἐφ' ὅντο. ἑτοῖοι πάλιν, εἰσὶν
εἰς πόλεμον ἐξώρουσιν πένες τῶν ἀνθρώπων, τούτους ἀριθμοῦντο ἀνὰ ἑκάστην, ἔδουον γὰρ
εἰσὶν ἀπανθρωπῶν καὶ ὁμότητα, καὶ αὐτῶν τῶν ἀλόγων ζώων καὶ θηρίων θρησκείας.
πάν ὅσον οὐ μάχεται τῷ ὁμογενεῖ αὐτῶν, οὐδὲ φθείρει, ἐκείνοι δὲ καὶ αὐτῶν τῶν θηρίων ἀ-
πλῆνεις εἰς εὐερίσκοντο. οὐ μόνον γὰρ ἀλλοδαπούς καὶ ξένους ἀνθρώπους ἐφ' ὅντο, ἀλλὰ
καὶ εἰς ὁμογενεῖς, καὶ κατὰ αἶμα συγγενεῖς. καὶ γὰρ οἱ κρητῶν καὶ φοινίκων εἰς αὐτῶν
δὲ καὶ θυγατέρας ἔθνοντο τοῖς δαίμοσιν, οἱ χαλκὸς ἀλαχνοὶ. πῶς ἡ τούτων ἐργασίᾳ
τακλυσμός γὰρ ταῖς ἡμέραις τῆς νῦν, καὶ ἀπέθανον γὰρ τοῖς ὕδασι πᾶσα ψυχὴ ζώσα αὐθιγῶ-
που. τὸ δὲ παντὸς ζώου πετεινοῦ καὶ τετραπόδου, εἴα τὰς τῶν ἐν εὐερίσκοντων ἀνθρώπων
ἐμαρτίας. διὰ τὸν ὅτι καὶ τῶν ψυχῶν μόναι ὀκτώ, ὅτι νῦν καὶ ἡ γῆ αὐτῶν, οἱ εἰς
τὴν γῆν αὐτῶν, καὶ αἱ τρεῖς γυναικες αὐτῶν. εἰσὶν δὲ νῦν καὶ ἀπὸ παντὸς ζώου γνὸς ἐλὶ
κίβω τῷ εἴα τὸ γῆ. πάλιν δὲ ὁ πανάγαθός θεὸς ἐπέταξε τῷ γῆ τῶν ἀνθρώπων τὸ αὐθαί-
δε καὶ πλῆθειν καὶ πληρῶσαι τὴν γῆν, ὁμοίως καὶ τοῖς ζώοις. ὁ δὲ πάλιν γνέπεσον οἱ
ἀνθρώποι εἰς ἀσέβειαν, καὶ καὶ ἡ γῆ μέρους φθάσαντες ἦσαν εἰρήνη. ὁ δὲ μελίσσις ἐκ καὶ
ὁ ἀβραάμ καὶ λὼτ ὁ αὐτεῖς αὐτῶν, ἐφάνησαν δούλοι τῷ θεῷ τῷ ὕψιστον. ἀπὸ δὲ ὁ κόσμος
προσκύνησαν τῇ διαβολῇ καὶ τοῖς εἰδώλοις. ὁ πανάγαθός ποίνων θεὸς ἰδὼν τὸ τίμιον
πλῆθος αὐτῶν, τὸ γῆ δὲ ἀληθῆ τῶν ἀνθρώπων τυραννοῦμενον ὑπὸ τῷ διαβόλῳ, δὲ
ζῶντας μὲν τούτους ἐφ' ὅτι καὶ ἡ γῆ, ὡς τε προσκυνοῦν αὐτῶν ὡς θεῶν, ἀποθανόντων
δὲ κατεῖχε τὰς αὐτῶν ψυχὰς γὰρ τῆς ἀδελφῆς πικρῆ καὶ ἐξοφωμένη, ἀπὸ λαχνοῦ εἰς ἑσ-
σαν αὐτῶν. πῶς δὲ ἐσώθη τὸ τῶν ἀνθρώπων γῆ, ἄκουε νοσηχῶς. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπων αὐ-
τῶν εἰς αὐτῶν οὐκ ἠδυνάτο βοηθῆσαι, τὸ μὲν, ὅτι οὐκ ἐβούλετο εἴα τὸ τὰς ἡδονὰς νομίζειν
ἡμεῖς ἀγαθόν. εἰς τὸ αὐτὸν καὶ γὰρ πλανῶν γνέπεσον, σὺν ὁμογενεῖς ὑπὸ τῷ πονηρῷ, τὸ δὲ,
ὅτι τὸν μὲν ἀληθῆ θεὸν οὐκ ἐγίνωσκον, προσκυνοῦσι δὲ τοῖς εἰδώλοις ἢ τοῖς δαίμοσιν
καὶ γὰρ σκότει ἀγνοσίας ὑπάρχοντες, τὸν θεὸν οὐκ ἐγίνωσκον, καὶ ἔμενον γὰρ τῇ αἰχμα-
λωσίᾳ τῆς ἐχθροῦ. ὑποθώμεθα δὲ καὶ τῶν γνόντων εἰς πότον βάρβαρον κακῶν γνέπεσον,
καὶ πῶς ἐμελλον βοηθῆσαι αὐτοῖς, ἐπεὶ εἶχον τὴν προγονικὴν κατάραν τῆς ἀδελφῆς, καὶ ὁ-
πῶς ἐμελλον γνέπειν ἀδελφοί, ἐπεὶ τὸν θάνατον ἐκλήρωσαντο, πάντες γὰρ οἱ δὲ ἀδελφὸν
δυνάτοι κατέστησαν εἴα τὴν τῆς πατρὸς αὐτῶν ἀδελφῆς ἀμαρτίας. ἐπεὶ γοῦν οὐτὲ γνέπεσον ὁ
ἀνθρώπος ἀπὸ πότου ὕψους καὶ μεγαλείου ἐξέπεσε, καὶ εἰς ὅσον βάρβαρον ἀτιμίας γνέπε-
σαν, ἀλλ' εἰ καὶ ὥς γνέπεσον, οὐκ ἠδυνάτο βοηθῆσαι αὐτῶν, λοιπὸν ἐκινδύνειν, ἵνα δια-
παντὸς εὐερίσκοντο ἡ ἀμαρτία, καὶ βασιλεύῃ ὁ θάνατος ὑπὸ πάντα ἀνθρώπων. τῶν ἰδῶν
δαίδι ὁ πρὸς φήτης, ἐπὶ γὰρ, ὅτι ἀνθρώπος γὰρ ἡμῶν οὐ σωῆκε, παρεσυνεβλήθη τοῖς κτή-
νεσι τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ ὁμοιωθῆ αὐτοῖς. ἀλλ' ὁ ἀληθὴς ἀνθρώπος θεὸς ἀπὸ λαχνοῦ εἰς, οὐκ εἴα
σε τὴν εἰκόνα αὐτῶν ὑπὸ πλῆθος ὑπὸ τῷ διαβόλῳ τυραννεῖται. ποίνων καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς
βραχμῆς ἀνακαλεῖσθαι καὶ ὑποδιορθοῦναι τὸν ἀνθρώπον. τῶν γὰρ ἀβραάμ γνέπεσαν τὸν
ἱσαάκ, καὶ τῶν ἱσαάκ τὸν ἰακώβ, καὶ τῶν ἰακώβ εἰς δώδεκα ἵκοντο αὐτῶν, φθονήσαντες οἱ γὰρ
καὶ οἱ τῶν ἰακώβ τῆς ἀδελφῆς αὐτῶν τῶν ἰωσήφ, ἐδίδον καὶ ἔβαλον αὐτῶν εἰς τὸν λάκκον,
καὶ εὐρόντες αἰγυπῆσι, περὶ ἀναστρέφοντο. οἱ δὲ ἀπαγαγόντες τὸν ἰωσήφ εἰς αἰγυπῆσιν,
δεδωκέναι

[illegible]

ἵνα ἰδόντες οἱ ἄνθρωποι, πῶς ἀνίσταται τοὺς πρῶτω νεκροὺς, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τῆς αἰ-
 μερος, νοήσωσιν, ὅτι οὗτος ὅστις ὁ ζῶν καὶ θανάτου διεσπότης, καὶ ὅταν ἴδωσιν αὐτὸν δὴ
 τὴν χριστὸν ἐν τῷ τάφῳ, πιστεύουσιν, ὅτι ὁ τῆς ἰδίας θζουσίας ἀνίσταται τοὺς νεκροὺς, πολλῶν μάλ-
 λον κατ' ἄλλουσαν ὡς θεὸς ἀνάστηται μέλλει τὸ ἴδιον σῶμα. ἔλεγε γὰρ πρὸς τοὺς μαθη-
 τὰς αὐτοῦ τοὺς ἀποστόλους, ὅτι οὐδ' εἰς αἶρα τὴν ψυχὴν μου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὅτι θζουσίαν ἔχω
 θῆναι αὐτῷ, καὶ θζουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτῷ, καὶ ὅτι μὲν ἐπίσθιον εἰς τὴν χριστὸν
 καὶ ἐκείνῳ ἡμέραν πλήθον ἀναρίθμητα ἀνθρώπων, καὶ ὁμολόγουν αὐτὸν θεόν, καὶ δεῖ
 ἡμῶν. ὡς γὰρ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχόντες αὐτῶν, αὐπτασίμῳι τῇ
 τοῦ θεοῦ διδασκαλίᾳ, καὶ αὐπλέγοντες, ἀνεφαίνετον τῇ ἰσχύϊ πρῶφητείας λεγούσης,
 ὅτι ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέψουσι, καὶ ὠτὰ ἔχοντες οὐκ ἀκούουσιν. ἐπαχύνθη γὰρ
 ἡ καρδία αὐτῶν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκέκλυσαν, καὶ τοὺς ὠτὶς βαρέως ἤκουσαν, ὥ-
 στε τελεσθῇ ἡ πρῶφητεία. θαυματουργοῦ τις καὶ τῷ χριστῷ, εἰς ἵνα κεντῶσιν τὴν φλῶ-
 ταν, καὶ διδασκόντος εἰσεκέντηται κοφῶι, ὥς εἰ ἀσπίς κοφῇ καὶ βύουσα τὰ ὦτα αὐ-
 τῆς, καὶ ὅτι μὲν ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὁ χριστός, ὡς εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ αὖ ἔχετε ἁμαρτίαν. νῦν
 δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, καὶ οὐκ ἁμαρτία ὑμῶν μὴ εἴ, καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἔλεγε πρὸς αὐ-
 τῶν, ὅτι εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἦτε, ἡγαπήατε ἀν' ἐμὲ, ὅσα ποιοῦμαι ἐν τῷ κόσμῳ. ὅμως ταῦτα ποιοῦντες τοὺς
 χριστοὺς, οὐδ' ὁλοῦς ἡλθον ἐκείνοις εἰς αἰδοῦσιν, ἀλλ' ἐκ τῷ πρῶφησι, ὅπως θανατώσωσιν
 αὐτόν. πρὸς δὲ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, ὡς ἐποίησε τῷ γράμμι τῶν ἐβραίων, τίς καὶ λέγει
 ἀπέριον ὄντων καὶ ἀναριθμῶν, ὅμως καὶ τούτων γεγονότων, οὐκ ἡλθον εἰς αἰδοῦσιν ὁ-
 λῶς οἱ μάταιοι καὶ πεπλανημένοι, ἀλλὰ τῷ φρόνῳ καὶ τῇ κακίᾳ νικῶμενοι, ἐξ ἡμῶν παν-
 τὶ τρόπῳ καὶ πάσῃ μηχανῇ, ὅπως ἐγέρῃσιν κατὰ τὸν χριστὸν κατηγορίαν, καὶ θανατώσω-
 σιν τὸν ἐνεργῆσαν αὐτῶν, καὶ οὐκ εὖρον ἔτορον, ἢ ὅτι βλασφημῇ οὗτος, λέγων ἑαυτὸν ἴσον
 θεοῦ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος ὡς ποιεῖ ἑαυτὸν θεόν. καὶ ὅτι ἡκούον τῷ χριστῷ λέγοντος πρὸς τοὺς
 πιστεύοντας εἰς αὐτόν, ὅτι ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι, ἔλεγον ὅτι, τίνα σε αὐτὸν ποιεῖς, καὶ
 τίς διώκεται ἀφ' ἡμῶν ἁμαρτίας ἀλλ' ἢ ὁ μόνος ὁ θεός, καὶ ὅσα ἀληθῶς ἔλεγον οἱ ἰουδαῖοι,
 ὅτι θεοῦ μόνου ὁ δὴ τὸ ἀφ' ἡμῶν ἁμαρτίας, καὶ γὰρ ἀγνωσιῶντες οἱ ἄδελφοι, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ
 ἴσος τῷ θεοῦ ὁ χριστός, ἔλεγον ἀπὸρ ἔλεγον, καὶ ἐσθῆτις ἡ ἀσυνέτης αὐτῶν καρδία, καὶ ἐν-
 φλῶθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ εἶδον ὅτι κατ' ἄλλουσαν ποιεῖ, ὅσα καὶ ποιεῖ, εἰς
 γὰρ τῶν μαθητῶν τῷ χριστῷ ὁ πέτρος, γνῶνς πλοῖον ἐν ἑνὶ σκόμῳ, καὶ ἰδὼν τὸν χριστόν,
 εἶπε πρὸς αὐτόν, κέλευσόν με πρὸς σὲ ἐλθεῖν ὡς τὰ ὕδατα, καὶ ὁ χριστός πρὸς αὐτόν, ἐλθέ. ὅ-
 στε ἐλθὼν ἀπὸ τῷ πλοίου, πρὸς πατρίδας ὡς τῶν ὑδάτων, ἀπῆλθεν εἰς αὐτόν. πύθου γοῦν γε-
 γονότος, τί ἴσθαι ἄλλο αὐτοὺς νοῆσαι, ἢ ὅτι αὐτὸς ὅστις τὴν ἐρυθρεάν διακρίων θάλασ-
 σαν, καὶ διαβιβάσας τοὺς πατέρας αὐτῶν ὡς τῇ ξηρᾷ, ὁ καὶ τὸ παρὸν ποιεῖς τὴν ἐν ἡμῶν
 φύσιν τῶν ὑδάτων, ὡς περὶ ξηρᾷ γὰρ τῷ λόγῳ καὶ τῷ πρῶφησιν αὐτοῦ. ἀλλ' ὅσον μάλ-
 λον ἡμεῖς θεωροῦντες τὰ τοιαῦτα θαύματα, ὅσους τῶν θυμῶν ὑποχλωροῦμεν. ἐτι κλύει-
 νος γεγονότος σφοδροῦ καὶ μεγάλου ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὡς περὶ καλὴν ἡμεῖς τὸ πλοῖον, ἐν ᾧ ἡμεῖς
 οἱ τῷ χριστῷ μαθηταὶ ὑπὸ τῷ κυμάτι, ἐκραβαν οὗτοι μεγάλης τῇ φωνῇ λέγοντες, ἰσοῦ, σῶ-
 σου ἡμᾶς, ἀπολλόμεθα. καὶ ὁ χριστός λέγει τῇ θαλάσσῃ διαποτικῶς οὕτω καὶ θζουσιωδῶς,
 σιώπα, πέμμεθ, καὶ ὁ θυμὸς ἐξήσυχεν γαλιλῆν μεγάλην. οἱ δὲ ἰσχυροὶ ἰδόντες τὸ τοιοῦτον
 παράδοξον θαῦμα, καὶ ἐκπλαγνύντες, ἐκραβαν μεγάλην τῇ φωνῇ καὶ εἶπον, τίς ὅστις ὅστις, ὅτι καὶ
 οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; ἀλλὰ τὰ μὲν θαύματα τὰ ἀπειρα ἐβλεπομεν καὶ
 ὑπὲρ φύσιν, ἐκείνοι δὲ ἡμεῖς παντελῶς ἀδύνατοι. διὰ τοῦτο καὶ ὁ χριστός ἔλεγε πρὸς αὐ-
 τοὺς, ἐγὼ εἰμὶ ἡ θύρα. ὅτι ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἰμὶ ὁ δόξος, καὶ αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ἐγὼ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια. καὶ
 ὅτι καὶ ἐμοὶ μὴ πισδύετε, τοῖς ὅροις πισδύετε. ταῦτα δὲ ἔλεγε ὁ χριστός, ἵνα γινώσκῃ οἱ ἰσχυ-
 ροὶ ἰσχυροὶ, ὅτι οὐδεὶς τῶν πρῶφητῶν ἢ τῶν ἁγίων εἶπε πότε λόγους θζουσιαστικῶς ὡς
 διεσπότης, ἀλλ' ἐδείκνυν ἑαυτοὺς δούλους καὶ ὑπακούοντας αὐτοῦ. ὁ δὲ χριστός ὅς οὗτος, ἀλλ'
 ὡς διεσπότης καὶ κύριος τῇ κρίσει ἔλεγε καὶ ἐπράττει κατ' ἄλλουσαν ὡς θεός. καὶ ἀπὸ μὲν
 τοῦ ὄχλου καὶ τοῦ λαοῦ ἐπίσθιον πλήθον πολλὰ καὶ ἀπειρα εἰς αὐτόν, ἀπὸ δὲ τῶν γραμ-

ματῶν καὶ φαρισαίων καὶ τῶν ἀρχόντων ὀλίγοι καὶ δυνάμιτοι. τούτων γοῦν οὕτω
 πλουμύων, καὶ ποσύντων ἀπείρων θανμάτων γνέγουμύων, καὶ καδ' ἐκάστω ἡμέραν
 ἀδιακόπως χρόνους τρεῖς λαλουμένης διδασκαλίας παρὰ τῷ χριστῷ, καὶ ποὶ μὲν φέρον-
 τῷ αὐτῷ μαρτυρίας εἰς μέσον ἀπὸ τῶν πρεφητῶν, οὐχ' ὥς χεῖαν ἔχοντ' ἐτέρων μαρτυ-
 ρίας ὑπὲρ αὐτοῦ, θεοῦ ὄντ', ἀλλὰ δὴ τὴν ἀπιστίαν καὶ σκληροκαρδίαν τῶν ιουδαίων,
 ἐπὶ δὲ καὶ ἀδυνάειαν τῶν ἀνθρώπων. ποὶ δὲ φέροντ' ὅτι τε ἀβραάμ καὶ τὸν μωσῆα, μάλ-
 λον δὲ τὸν θεόν καὶ πατέρα αὐτοῦ, καὶ τῷ ιουδαίων ἐπὶ δὴ ταῦτα ἀνιάτως νομούντων, καὶ
 μὴ βουλομένων τὴν ἐκείνων σῶτην, ἀφ' οὗ αὐτοῦ ὁ χριστός, ἤρξατο πράττειν τὰ ἐλ σωτη-
 ρίας τῷ κόσμῳ καθολικῶς, καὶ λέγειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαί-
 νειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ ἦός τ' ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρ-
 χιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτόν,
 καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτόν, καὶ ἐμψύχουσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτενέουσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστήσεται. καὶ ἀνυψάντες ἑσθ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐπαρέχθη-
 σαν. τότε ἐπαίρει εὖ μαθητὰς αὐτοῦ ὁ χριστός, καὶ ἀνέβη ὑπὸ τὸ ὄρεον τὸ θάβωρ, καὶ ἔλαμψε
 τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς τῷ χριστῷ ὑπὲρ τὸν ἥλιον, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ ἔγχεον ὡς ὁ
 χιών. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ τὴν λαμπρότητα τῷ προσώπου αὐτοῦ, ἐπεσον εἰς τὴν γῆν. ὁ
 γὰρ ἡδυνήθησαν φέρειν αὐτὸν. εἶδον δὲ καὶ τὸν μωσῆα καὶ τὸν ἥλιον τὸν πρεφῆτην μετὰ
 τῷ χριστῷ συλλαλαῦντας ἐν δουλικῷ ὄρει ἡματι. καὶ σκόπει τὸ γεγονός. πρῶτον μὲν
 ἵνα ἰδόντες οἱ ἀπόστολοι τὴν λαμπρότητα τοῦ αὐτοῦ θεότητος, νοήσωσιν ἀκριβῶς, ὅτι ἐκ
 οὐρα καὶ οὐρανὸν ἀπεκάλυψε παρὰ τὸν θεόν εἰς σφάγιον, οὐ διωσάμεν. διδόντες δὲ, ἵνα λάβωσι
 παραμυθίαν καὶ ἀνακαλίψωσιν αὐτὸν τὸν λυπῶν, ἃν ἔχον ἀκούσαντες τοῦ πᾶντος τῷ χριστῷ.
 καὶ τρίτον, ἵνα ἰδόντες τὸν μωσῆα καὶ τὸν ἥλιον εὖ πρεφῆτας παρὰ τὸν μωσῆα
 μετὰ τῶν θεῶν, πληροφορηθῶσιν ἀκριβῶς, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ διασώτης καὶ κύριος πάντων τῶν
 πρεφητῶν, καὶ πάσης τοῦ κτίσεως. καὶ τὸ δὴ θαυμάσιον καὶ μέγα, ὅτι ὡς περὶ αὐτοῦ τῷ ἱεροδία-
 νου βαπτίσματος τῷ χριστῷ, ἐλάττω φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν χιδομένων αὐτῶν λέγουσα, οὐ
 τῷ ὄντι ὁ ἦός μου ὁ ἀγαπῶνός ἐν ᾧ ὁ δουλόμενος, αὐτῷ ἀκούετε. ἄλλ' ἀκούετε τὸν λόγον,
 ἵνα τὸ μὲν ἡμεῖς πάντα πεισώμεθα καὶ πληροφορηθῶσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἦός καὶ λόγος τοῦ
 θεοῦ. τὸ δὲ ἵνα ἐπεὶ ὁ καιρὸς ἐλθὲ ταφῆς τῷ χριστῷ ἡμεῖς, ὡς μετὰ τῶν ταφῶν τῶν ἀνάστων,
 μέλλωσιν ἀποκαλῶσαι ὑπὸ τὸ κήρυγμα οἱ ἀπόστολοι, εὐερίσκοντες ὅτι ὀλίγοι οὗτοι καὶ ἰδιῶτες,
 καὶ ἀδυνάεις, οὐδὲν ἀποβλέψουσι πρὸς τὴν οὐρανὴν ἀδυνάειαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ
 δυνάμειν, καὶ ἵνα ἰδόντες τὴν τοῦ θεοῦ δόξαν τε καὶ λαμπρότητα, ἀκούσαντες δὲ καὶ
 τὴν τοῦ θεοῦ καὶ πατρός φωνὴν τε καὶ μαρτυρίαν, νοήσωσιν ὅτι εἰς θεὸν ὄντι ὁ πατήρ καὶ
 ὁ ἦός, καὶ μία ἐστὶ θεότης, καὶ φύσις, καὶ δυνάμεις πατρός τε καὶ υἱοῦ, καὶ διαφέρουσιν εἰς
 τὴν τοῦ θεοῦ δυνάμειν, ἀπέλθωσι μετὰ πνευματικῆς ὑπὸ τὸ κήρυγμα. καὶ πληρωθῇ κἀντὶ
 τῶν ἡμεῶν τοῦ διαβόλου πρεφητεία, ἢ λέγουσα, θάβωρ καὶ ἐρμών, ἐν ὅροις ὀνόματί σου ἀγαλ-
 λίσσονται. ὁ δὲ πρεφῆτης μαρτυρῶν ἐκείνῳ ἔπην, ὡς ἐμπροσθεν εἰρηται, ὅτι πρεφῆτης
 ἀναστήσει κύριος ὁ θεός ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἐμέ. πᾶσα ψυχὴ, ἥ τις οὐκ ἀκούσεται
 τοῦ πρεφῆτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται. καὶ ὅτι τότε μὲν ἔπην ἐκείνῳ, ὅτι πᾶσα ψυ-
 χὴ, ἥ τις οὐκ ἀκούσεται τοῦ πρεφῆτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται, καὶ ὅτι τὰ λαληθέν-
 τα παρὰ τὴν τοῦ μωσέως καὶ τῶν πρεφητῶν, λόγοι εἰσὶ τοῦ θεοῦ, ἑσθ' ὅτι πρὸς δὲ καὶ ἄλλοι
 θεοί. ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπὸ τοῦ βαπτίσματος, καὶ ὑπὸ τοῦ μεταμορφώσεως, ἀπὸ τῶν οὐρα-
 νῶν κατῆλθεν ἡ φωνή, καὶ οὐ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀμέσως ἀπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός.
 βλέπεις πῶς ἀνέβη καὶ ἀρχὴς ἐκ τῷ ἡμεῖς μικρὸν ἐφαίνοντο τὰ τοῦ χριστοῦ; καὶ ὡς περὶ
 τοῦ νυκτός οὐδὲν φαίνεται παρὰ τὸν ἥλιον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἀρχεται ἡ αὐγὴ, ἔπει-
 φως, καὶ μετὰ ταῦτα ὁ ἥλιος, οὕτως καὶ ὑπὸ τῷ χριστῷ. ἐκ τῷ κατὰ μικρὸν ἤρξατο, ἔπειτα ἔλαμ-
 ψε καὶ ὁ χριστός εἰς τὸν κόσμον, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν εἰς αὐτόν πιστευσάντων, ὁ νοητός ἥλιος.
 ἔπειτα ὄρεται ὁ χριστός εἰς ἱεροσόλυμα, ἵνα τελεσθῇ ἐπ' αὐτῷ τὸ πάθος, καθὼς ἔπειτα πρὸς τοὺς
 ἀποστόλους, καὶ εἰσελθόντες αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν, ἤρξατο τὸ πλῆθος κράζειν ὡς λέγειν, ἔσται
 ἔσται

[illegible]

ὁ χριστός, ἵνα μὴ πῶς δοθῇ, ἐδελοντὴς παρεδίδωκεν ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ πόντου τὸν χριστὸν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς. οἱ δὲ μαθηταὶ φοβήθησαν ἐφυγοῦν. οἱ γοῦν ἀρχιερεῖς παραλαβόντες τὸν ἱησοῦν, ἐχάρησαν. καὶ πῶς καὶ ἐσέμνησαν τὸν φουδομαρτυρῶν, ἔλεγον καὶ αὐτῷ ὅσα ἐβούλοντο φουδοῦν. ὁ τοῖνυν ἱησοῦς ἐσιώπα. λέγει γοῦν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς, θοροῖς σε καὶ τὸ θεῖον, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θύλου τοῦ, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. λέγει αὐτῷ ὁ ἱησοῦς, ἐγὼ εἰμὶ. πάλιν λέγει ὁ αὐτῷ, ἀπέκριτι ὅφραδε τὸν υἱὸν τοῦ αὐθρόπου καθήκοντος ἐκ δεξιῶν τοῦ θύλου καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ θύλου, καὶ ὁρχόμενον ὑπὸ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. τότε ὁ ἀρχιερεὺς διὰ ἐξέρις τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε, τί ἐτι χεῖρα ἐχόμεν μαρτύρων; ἵδιε ναὺ ὑμεῖς ἀκούετε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ ἔειπον, ὅτι ὁ θάνατος ἐστὶν. ἔδωκε γοῦν αὐτῷ εἰς τῶν παρεσκευάτων ῥάπισμα. καὶ ἐμπαΐσαντες αὐτῷ, ἀπὸ τοῦ πόντου καὶ παρεδίδωκαν αὐτὸν τοῖς πλάτοις. ὁ δὲ ἰουδαῖος ἀπελθὼν, λέγει τοῖς ἀρχιερεῶσιν, ἡμεῖς τοῦ παραδόντος αἵμα ἀδῶμεν. καὶ εἰπὼν τὰ ἀργύρια ἐπὶ τοῖς ναῶν, ἀπελθὼν ἀπὸ τοῦ πόντου. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια εἶπον, οὐκ ἐξεῖν ἡμῖν βαλεῖν αὐτὸν εἰς τὸν κορυθαῖον, ἐπεὶ τιμὴ αἵματος ἐστὶν. ἀγόρασαν τοῖνυν ὅς αὐτῶν τὸν ἀγρόν τοῦ κεραμῆος, εἰς ταφὴν τοῖς ξηνοῖς. οἱ δὲ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν ἱησοῦν, ὅς ἐδύσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐδύσαν αὐτὸν χλαμύδα ὑβρεως, καὶ ἀπὸ τοῦ πόντου αὐτὸν εἰς τὸν βασιλεῖα ἡρώδου. καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἡρώδης, πάλιν ἀπέστειλε αὐτὸν τοῖς πλάτοις. ὁ δὲ πλάτης ἡρώδης αὐτῷ εἶπεν, τί λέγετε πρὸς τὸν αὐθρόπου τούτου; οἱ δὲ εἶπον, σάτυρον αὐτοῦ. καὶ ὁ πλάτης, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ εἶπον, αὐτὸν λέγει τῷ λαῷ, καὶ ὁ θεὸς ἐαυτὸν ποιεῖ. καὶ ὁ λαὸς τὸν πλάτην, ὃς βουλόμενος ποιεῖν αὐτὸν ἡγεμόνα αὐτῶν, λαβὼν ὑδωρ, ἀπὸ τοῦ πόντου ἐμπεδὼν πάντων, εἶπεν, ἀδῶμεν εἰς τὸν ἄλμα τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὅφραδε. οἱ δὲ εἶπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ὑπὸ τὰ τέκνα ἡμῶν. τότε παρέδωκε τὸν ἱησοῦν τοῖς στρατιώταις, ἵνα σαυρωθῇ. οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὸν, ἐνέπαυσαν αὐτὸν, καὶ ἐνέπαυσαν αὐτὸν εἰς τὸ πρὸς τὸν πόντον αὐτοῦ, καὶ ἐμασίγωσαν αὐτὸν. ἐμερίσαντο δὲ καὶ τὰ ἱμάτια τούτα. ἐφόρει δὲ καὶ χιτῶνα ἄρραφον, ὑφαντὸν δι' ὅλου, καὶ ποδὶ ἐκένον ἐβαλον κλῆρον, ποῖος μέλλει λαβεῖν αὐτόν. καὶ ταῦτα ποιήσαντες, ἀπὸ τοῦ πόντου ἵνα σαυρωσιν αὐτόν. ἐπὶ τῷ πόντῳ γοῦν αὐτὸν καὶ ὅς μετὰ χολῆς μεμιγμένον, καὶ ἐσαύρωσαν αὐτόν. καὶ ἐσιωπῶν ὁ ἡλίου ἄρ' ὥρας τρίτης ἕως ὥρας ἑνάτης, καὶ τῇ ἑνάτῃ ὥρᾳ ἀπέθανε, ποδιστῶν καὶ τῶν σαυρῶν τοῦ ἀγίου αὐτοῦ μητρὸς, καὶ ἦν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ τοῦ ἰωάννου. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ αὐτοῦ ἐφυγοῦν πάντες, καὶ ἐκρύβαντο ἄρ' ὅς φόβου αὐτῶν. καὶ ἐλθὼν εἰς τῶν στρατιωτῶν μετὰ ξίφους, ἐνέπαυσαν αὐτὸν τὴν πολυδαῖον. ἐλθὼν δὲ εἰς τῶν ἀρχόντων, ἰωσήφ ὀνομαζόμενος, ἡγήσατο τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ τῷ πλάτῳ, καὶ καδελῶν ὅς ἄρ' ὅς σαυρῶν, μετὰ καὶ ἐτόρου, τοῦνομα νηροδήμου, ἐνέεισε μετὰ σινδόνος, καὶ σμύρνης, ὡς ἐλὶ τῶν ἐκείνου. οὕτω γὰρ ἡ ἐξουσία τοῖς ἰουδαίοις μετὰ σμύρνης ἐστὶν ἐκείνου. καὶ ἐνέεισε καὶ μνημῆος λελατρημένου ἐκ πέτρας, ἔδωκε τὸ σῶμα τοῦ ἱησοῦ, θὰς ἐπ' αὐτῷ καὶ λίθον σφόδρα μέγαν. τῇ γοῦν ἐπαύριον ἐλθόντες οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς πλάτους, εἶπον αὐτῷ, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκείνος ὁ πλάτης εἶπεν ἐπὶ τῷ πόντῳ, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. κέλευσεν ὁ ἀσφαλιδὴν τὴν τάφον ἕως τοῦ τρίτης ἡμέρας, μή ποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κλέψωσιν αὐτόν, καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ὅτι ἡγέρθη ἄρ' ὅς τῶν νεκρῶν, καὶ ἐσαῖν ἡ ἐκείνου πλάτης χεῖρων τοῦ πρώτης. ἐφ' ὃς πλάτης, ἔχετε κρυψοδῶν, ὑπάγετε, ἀσφαλίσατε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ ἀπελθόντες, ἀσφάλισαν τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τοῦ κρυψοδῶν. κρυψοδῶν δὲ ἐλέγχετο, τὸ τάγμα τῶν στρατιωτῶν. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγγύς τοῦ σινοῦς μέγας, καὶ ἐκνέει ὁ λίθος ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἄρ' ὅς φόβου αὐτῶν οἱ στρατιῶται ἐγείροντο ὡς ἐκ νεκρῶν. ὁ δὲ χριστὸς ἀνέστη ἐκ τοῦ τάφου. οἱ δὲ στρατιῶται ἀπελθόντες ἀπὸ τοῦ πόντου τοῖς ἀρχιερεῶσιν καὶ γραμματέσιν ἀπαντα τὰς ἡμέρας. ὅς ἐδωκαν αὐτοῖς οἱ ἀρχιερεῖς ἀργύρια ἱκανὰ, εἰπόντες πρὸς αὐτοὺς, εἴπατε ὅτι ἡμεῖς κρυψοδῶν καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκνέει αὐτόν. καὶ ἐάν ἀκούσῃ ὁ λαὸς ὅτι ἡγεμόνος ἡμεῖς ποιεῖτομεν αὐτόν, καὶ ὑμεῖς ἀμερίμους ποιεῖτομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν

[illegible]

εἰς μάστιγας, τὰς σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστράφη ἀπὸ αἰ-
 γυμῆς ἐμπύσμάτων, καὶ κύριε βοηθός μοι ἐγενήθη. ὅτε δὲ οὐκ ἐνέτροπύην, ἀλλ'
 ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς σκευὴν πέτραν, καὶ ἔγνω, ὅτι οὐ μὴ αἰγυμῶ. ἔδωκαν αὐτῷ
 χολῶν μετὰ ὄφους μεμιγμένον. καὶ λέγει ὁ λαβὶς, ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμα μου χολῶν, καὶ
 εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισέν με ὄφις. ἀπήγαγον τὸν χρισὸν εἰς τὸ σαρῶσαι. καὶ λέγει ἡ
 ῥαίς, ὡς πρόβατον ὑπὸ σφαγῇ ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς γνάντιον τῷ κείραντι αὐτὸν ἀφώ-
 νησεν, οὕτως οὐκ ἀντίγει το σῶμα αὐτοῦ. γὰρ τί ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἡρδῆ, τὴν
 δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς δικησέτω; ὅτι ἀερεται ἀπὸ τῆ γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἡρώτησεν αὐτὸν ὁ πι-
 λατὸς, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; καὶ λέγει αὐτῷ ὁ χριστός, σὺ εἶπες. ὁ δὲ πιλατὸς παρέδωκε τὸν
 Ἰησοῦ ἵνα σαρωθῇ. καὶ λέγει ὁ λαβὶς ὅτε ἔδωκε ἡλούς, ὠρυξαν χεῖρας μου καὶ πόδας μου.
 ἐκνήτησαν τὴν πλῆθυν αὐτοῦ μετὰ ξίφους. καὶ λέγει Ἰαχαρίας, ὡς ἐλέφονται πρὸς με
 εἰς ὅρβην ἐκνήτησαν, ἐσηοτίδην ὁ ἥλιος ἐν εἰρημολίᾳ τοῦ χριστοῦ γὰρ τῷ σαρωθῆ, ἀπὸ ὧρας ἐκί-
 της ἕως ὧρας ἐννάτης. καὶ λέγει Ἰαχαρίας, καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ ἔσται κυρίου, καὶ οὐχ
 ἡμέρα, καὶ οὐ νύξ, καὶ πῶς ἐσπέραν φῶς ἔσται, καὶ ἔσται κύριος εἰς βασιλείαν ὑπὸ πᾶσιν τῇ
 γῇ. γὰρ τί ἡμέρα ἐκείνη ἔσται κύριος εἰς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ γὰρ. πρόσθετον γοῦν, ἀπὸ κτίσεως
 κόσμου ἡ νύξ διαδέχεται τὴν ἡμέραν, καὶ ἡ ἡμέρα τὴν νύκτα. ὑπὸ δὲ τῇ τῷ χριστοῦ σαρωσέει
 οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐσηοτίδην ὁ ἥλιος, καὶ εἰ μὴν ἡ τὴν πολλὰς σιωπῆως γινόμενον ὑπὸ
 σκοτισμῷ τοῦ ἡλίου γὰρ καὶ αὐτὸν ἐκλείψας ἐγγύς, οὐκ αὖ πᾶσι αὐτῆς ἔλεγεν ὁ
 πῶφητης, ὡς δὲ ἄλλοτε ποτε. ἐπεὶ δὲ ἡ μὴν ἡ τὴν φύσιν τοῦ ἡλίου ἐκλείψας καὶ ὑποκότισις
 γὰρ καὶ αὐτὸν μετὰ τὴν σελήνης σιωπῆς γίνεται, γὰρ δὲ τῇ πεσασα καὶ διεκῆται ἡμέρα
 αὐτῆς οὐδέποτε, ἀλλ' οὐδέ χωρεῖ ἵνα γῆνηται ποτὲ, ὅτε δὲ ὡς ἰθαίσιον καὶ δαυμαστὸν
 ὑπὲρ φύσιν πρᾶγμα ἐσημειώσατο ὁ πῶφητικὸς λόγος, ἵνα γινώσκῃ οἱ ἀφρονεῖς, καὶ οἱ μὴ
 ἔχοντες αἰδοῖσιν λάβωσιν αἰδοῖσιν, ὅτι ὑπὸ τῇ τῷ χριστοῦ πάθει ὁ ἥλιος ἐσηοτίδην, καὶ οἱ
 μάταιοι τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐπίστανται, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ θεός. αἱ πέτρας ἐχίδνησαν, τὸ ναοῦ
 τὸ καταπέτασμα ἐχίδνη εἰς δύο ἀπὸ αὐτῶν ἕως ἡμέρας, τὰ μνημεῖα ἀνεῳχθήσαν, καὶ πολ-
 λα σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἠγέρθη (ὡς λέγει τὸ ἄγιον οὐρανὸν καὶ γέλιον) καὶ ἐσηλ-
 θον εἰς τὴν ἱερουσαλήμ, καὶ ἐμφανίσθησαν πολλοῖς, καὶ οἱ μάταιοι τῶν ἀνθρώπων οὐκ
 ἐπίστανται, ἀλλ' ἐπώρθη ἡ ἀσπίς αὐτῶν καρδία, καὶ γὰρ τί σιωπία πᾶσι πολυδύναται
 ἀπέθανε. καὶ λέγει ἡ ῥαίς, οὐκ ἔστιν εἰδὸς αὐτῷ, οὐδὲ κῆλ. καὶ εἰδομένη αὐτὸν, καὶ
 οὐκ εἶχεν εἰδὸς, οὐδὲ κῆλ, ἀλλὰ τὸ εἶδ' αὐτοῦ ἄτιμον, ἐκλείπον τὸ εἶδ' αὐτῷ πα-
 ρὰ τῶν ἡγόνων τῶν ἀνθρώπων. πᾶσι δὲ τοῦ σαυροῦ κείδω ὁ λόγος, καὶ γὰρ τῷ πῶφῃ κόντι
 καὶ ὄφιν. παρῆνκει αὐτῷ δὲ τῷ σαυρῷ ἡ μήτηρ τοῦ ἱησοῦ, καὶ ἐκ τῶν μαθη-
 τῶν αὐτοῦ ὁ ἰωάννης. τί δὲ καὶ πᾶσι τούτου λέγει, ἀκουε. ὡς αὐθροπὸν γὰρ ἱερουσαλήμ,
 ὡς ὄνομα συμεῶν, καὶ ὁ αὐθροπὸν οὐτὸν ἄγιος καὶ δίκαιος, καὶ ὡς αὐτῷ κεχηματισ-
 μένῳ τὸ πῶν τοῦ θεοῦ, μὴ ἰδεῖν θάνατον, ἕως οὗ ἰδῇ τὸν χριστόν. καὶ ὡς ἀπήγαγον εἰς τὸ ἱε-
 ρὸν τῶν πασδίων ὄντα, ὑπὸ τῷ πληρώσει τὰ γὰρ νόμος γεγραμμένα πᾶσι αὐτῷ, καὶ
 αὐτὸς ὁ συμεῶν ἐδέξατο αὐτὸν τὸν χριστόν γὰρ ταῖς ἀγκάλας αὐτοῦ, ἱερεὺς γὰρ ὡς, καὶ εἰ-
 πε, νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δεσποταῖς τὸ ῥῆμα σου γὰρ ἐλέων, ὅτι εἰδοὶ οἱ ὀφθαλ-
 μοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὁ ἡτοίμασεν ἡ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν. φῶς εἰς ἀποκάλυ-
 ψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραὴλ. καὶ σραφείς πῶς τὴν παρδόνον ἐπῆν, ἰδοὺ ἔτι
 κείται εἰς πᾶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν γὰρ ἰσραὴλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον, καὶ
 σοῦ δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελθῆναι εἰς βοῦλες, ὅπως αὖ ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
 καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ σκόπει τί βούλεται τὰ λεγόμενα. ἀπὸ θεοῦ ὡς ὡρισμένον, ἵνα
 οὐδὲν ἰδῇ θάνατον ὁ συμεῶν, πρὶν ἢ ἰδεῖ τὸν χριστόν, καὶ ἐγγύς ὑπὲρ γῆρας. ἰδὼν δὲ τὸν
 χριστόν, ἐπῆν, νῦν ἀπολύεις τὸν δούλον σου δεσποταῖς, καὶ τὸ ῥῆμα σου. ὅτε γοῦν τούτου
 τοῦ ῥήματος ἐδέξετο πάντως, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ θεός ὁ χηματίσας αὐτόν, ἵνα μὴ ἰδῇ θάνα-
 τον, καὶ ὡς δεσπότην θανάτου καὶ ζωῆς, αἰτεῖ δὲ αὐτῷ τὴν ἀπὸ τῶν γνῶντων ἀπολύσιν.
 τὸ δὲ, οὐτὸν κείται εἰς πᾶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν γὰρ ἰσραὴλ, δηλονότι οἱ μὴ εἰς
 αὐτόν

αὐτὸν πεπισδύκοντα, ἐπιστῶν ψυχικῶς. οἱ ὅτι πισδύσαντες ἀνέστησαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας πρὸς
 μαζας, τὸ ὅτι εἰς σημεῖον αὐτὸν λεγόμενον, ὅτι πάντες πόδι τῆς χριστοῦ ἀντίλεγον. οἱ μὲν γὰρ ἔλεγον,
 ὅτι ἀγαθὸς ὄντων, οἱ δὲ, ὅτι πονηρός. ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ αὐτῷ τῷ σωτῆρι ἀντίλεγον ὁ νόμος καὶ
 σιωπῶντες γὰρ μετὰ τῆς χριστοῦ λησῆς διότι, ὅτι ἐκ διεφθάρτων αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐκ δυνάμεως αὐτοῦ.
 ὁ μὲν εἰς ἰδίῳ τῷ χριστῷ ἐν τῷ σωτῆρι, ἐβλασφῆμι κατ' αὐτόν. ὁ δὲ ἄλλος ἐπετίμησεν αὐ-
 τῷ, εἰπὼν, ὅτι φοβῆσθαι τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρείματι εἰς καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ δικαίως, ἀξίως
 γὰρ ὡς ἐπὶ ἀφάρκῃ ἀφ' ἡμεῶν ἐβλασφῆμι, ὅτι ἐκ δυνάμεως αὐτοῦ ἐπὶ ἀφάρκῃ. καὶ λέγει τῷ νόμῳ, μνήσθη-
 τί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ὁ δὲ ἐσώθη, ὁ δὲ ἄλλος ἀπώλετο. τὸ δὲ, σὺ δὲ αὐτὸν
 τῆς ψυχῆς διελούσης ῥομφαίας, ὅπως αὐτὸν ἀφ' ἡμεῶν ἐβλασφῆμι ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισ-
 μοί, ἔχει δὲ τῶν τινῶν τῶν ἀφ' ἡμεῶν ἐβλασφῆμι, ὅτι ὁ χριστὸς ἦν μὲν ὅτι τῷ θεῷ καὶ θεὸς ἀληθὴς, αὐ-
 θρωπὸς δὲ ἀληθὴς ἐκείνῃ, ἀλλὰ καὶ φαντασίαν ἐγγύς ἀνθρώπου. καὶ ἐδόκει μὲν εἰς τοὺς
 πολλοὺς ὅτι, ὅτι ὁμολογεῖτο μὲν ἀνθρώπου ὄντα, καὶ μὴν δὲ καὶ καὶ ἡμεῖς ἀληθεῖαν ἀνθρώπου.
 ὅτι γοῦν πρὸς διῶν ὁ συμεῶν, ὡς πεφάνηται, εἶπε τῇ διοτόκῃ, καὶ σὺ δὲ αὐτὸν τῷ ψυχῇ
 διελούσῃ ῥομφαίᾳ, ὅπως αὐτὸν ἀφ' ἡμεῶν ἐβλασφῆμι ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλογισμοί. ὅτι
 δηλοῦνται τῷ λόγῳ, ὅτι ὅταν ἰδῶσι οἱ ἄνθρωποι σὲ τῷ μετὰ αὐτὸν λυπημένῳ ὁ δὲ
 νόμος καὶ κλάσσει, θεωροῦντες ὅτι ἐν τῷ σωτῆρι, μέλλοσι πληροφανεῖν καὶ πισθῶναι
 οἱ ἔχοντες πόδι αὐτοῦ ὅτι διαλογισμοί, ὅτι ὁμολογεῖτο μὲν ἀνθρώπου ὄντα, καὶ σὺ δὲ ἦν ἀπὸ
 χειρὸς ἡμεῶν αὐτὸν μήτηρ ἐλυσμένη μὲν θεωροῦντες τὸν ἦν αὐτοῦ ἐν τῷ σωτῆρι, ὅτι ἐκείνῃ δὲ
 ὁμῶς καὶ τῇ τριήμερῳ αὐτὸν ἀνάστασιν, καὶ ἡμεῖς ἄλλοι, ὅτι ἐν τῇ ἐγγύς ἀνθρώπου. βλέπεις πῶς παύ-
 τα τὰ εἰς τῆς χριστοῦ γεγονότα πρὸς τὸν οἱ πεφάνηται ὁ οἱ ἀγνοοῦντες, ὡς ὁ πόδι τῆς διοτόκῃς ἔπο-
 θέσεως, καὶ ἡμεῖς μὲν ὡς ἐκείνῃ ἔλεγον, ὅτι καὶ φαντασίαν ἐγγύς ἀνθρώπου, ὅτι ἐκείνῃ δὲ
 τε, ἀλλὰ ἀληθῆ ἀνθρώπου λέγετε τῆς χριστοῦ, ὁμῶς λέγετε πρὸς ὁμοίον ἐκείνῃ. ὅτι γὰρ διοφεί-
 ζετε, ὅτι αὐτὸς ὁ χριστὸς ἐσαυρώθη, ἀλλὰ ὡς διήκου τιμῶντες αὐτὸν οἱ μετὰ ἡμεῖς λέγουσιν, ὅτι
 ἄλλοι αὐτὸν τῆς χριστοῦ ἐσαυρώσαν οἱ ἰσχυροί, φαντασθέντες ὅτι αὐτὸς ὄντα ὁ χριστὸς, καὶ γὰρ κα-
 θόλου ὅτι τῆς χριστοῦ δὲ διοφείζετε φαντασίαν, ἀλλὰ ἐπεὶ ὁπωσὺν λέγετε πόδι αὐτοῦ, ὅτι ἐγγύς
 ἄλλοι πρὸς τῆς ἀληθεῖαν, ἀπαρατήτως καὶ ἡμεῖς εἰς τῆς αὐτοῦ πόδι πίπτετε πλάνῳ. ὁμῶς ἐ-
 πόρ σιωπῶντες μετ' ἐκείνῃ εἰς λόγους, καὶ ἐκείνῃ μὲν εἰπῶσιν, ὅτι παντελῶς ἐγγύς ὁ χριστὸς
 καὶ φαντασίαν ἀνθρώπου, ἡμεῖς δὲ ἀντιλέγοντες εἰπῶντες, ὅτι ἐκείνῃ ὄντα, ἀλλὰ καὶ ἀλη-
 θεῖαν καὶ ἐγγύς ἀνθρώπου. ἐπεὶ δὲ μόνῳ τῷ πᾶσι ἐγγύς ἡ φαντασία, καὶ ἄλλοι δὲ
 αὐτὸν ἐκείνῃ ὁ σωτῆρς, ἐκείνῃ δὲ αὐτοῦ ἀντίπῶσιν, ὅτι αὐτὸν ἡμεῖς μὲν λέγετε, ὅτι ἀπὸ
 ῥοφῆς ἐγγύς ἡ φαντασία, ἡμεῖς δὲ λέγομεν τὸ καθόλου, τὴν κατηγορίαν μετὰ πρὸς ἡμῶν, εἰ πόρ
 λέγομεν τὸ καθόλου φαντασίαν. ὅτι γὰρ ἀντίκειται ποτε τὸ μίαν τῷ καθόλου. ὁρῶντες
 τί ἀναγκαῖον ὁμολογεῖτο μὲν ἀπὸ κρίσεως μελλεῖτε δοῦναι αὐτοῖς; πάντως ἔχετε ἐπεί
 ὁ δὲ αὐτοῦ. βλέπετε πῶς ὁ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε
 ἀγνοοῦντες ἐκείνῃ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε
 νοί ἔχοντες, ἀλλὰ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε τὸ διοφείζετε
 καὶ τῶν τῆς χριστοῦ, τῆς διοφείζετε τῶν παρ' αὐτοῦ, ὅτι φρονέμεν, καὶ ὅτι πισδύμεν, ὅτι ὁ
 τῆς διοφείζετε λαβὼν ἐκ τῆς ἀγίας διοφείζετε καὶ διοτόκῃς, ἐγγύς ἀνθρώπου ἀληθὴς, ὁ αὐ-
 τὸς ἀπέθανεν ἀληθῶς, καὶ ἐκ ἄλλοι. καὶ ἐν τῷ σωτῆρι, καὶ τῷ πᾶσι, καὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ κα-
 χώμεθα. καὶ εἰ βοῦνται, ἀκούοντες ἡμεῖς λέγοντες, ἐκείνῃ δὲ αὐτοῦ, ὅτι διοφείζετε. καὶ εἰ
 μὲν αὐτοῦ, καὶ ἐκ εἰχρὸν εἰδὼς, ὅτι ἐκείνῃ, ἀλλὰ τὸ εἰδὼς αὐτοῦ ἀτιμῶν, ἐκείνῃ τὸ εἰδὼς
 αὐτοῦ πρὸς τὸν ἦν τῆς ἀνθρώπου. ἀνθρώπου ἐν πληγῇ ὄντα, καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν, ὅτι
 ἀπέθανεν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ἡ τιμὴ αὐτοῦ, καὶ ἐκ ἐλογίζετο. ὅτι τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν φέρει,
 καὶ πόδι ἡμῶν ὁ δὲ αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτὸν εἶναι γὰρ πόνον καὶ ἐν πληγῇ ὄντα
 ἐν κακίᾳ. αὐτὸς δὲ ἐπὶ τῶν μαρτυρίων εἶπε τῆς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ μεμαλάκισαι εἶπε τῆς ἁμαρ-
 τίας ἡμῶν. παιδεία ἐξ ἡμῶν ἐπὶ αὐτοῦ, τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. πάντες ὡς
 πρὸς τὰ ἐπὶ πλάνῃ μὲν. ἀνθρώπου τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπὶ πλάνῃ, καὶ κύριος πρὸς τὸν αὐτοῦ
 τοῦ, ἁμαρτίας ἡμῶν. ὁ αὐτὸς εἶπε, τὸ κακὸν ὄντα, ἐκ αὐτοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ. εἰδὼς πῶς οὐκ
 δι αἰχμύοντοι

μησιρ υνός πρᾶγμαδος, καλῶ λέγω ἡ αἰχρῆ. καὶ εἰ μὴ ἔχει τ' ἀρχόντα αὐτὸν ὑγιαίνον φρόνιμον, κρίνει πᾶς γινόμενος καὶ τὸς λογισμὸς αὐτοῦ, καὶ διακρίνει τὸ κρεῖττον ἀπὸ χειρόνος. εἰ δὲ ἀδυνάτῃ ὁ ἡγεμὼν αὐτοῦ νοῦς, πρᾶττει τὰ βλαβερά ὡς ὠφέλιμα. βλέπεις ὅπως καὶ δοκῇ ὅτι ἐπὶ ἰσχύει ὁ διαβολῶν, οὐκ ἐστὶν οὕτως, ἀλλ' ἐφθάρη καὶ ἠφανίσθη τέλειον ἢ τυραννὶς αὐτοῦ, ἀναστάντ' Ἐχριστοῦ ἐκ τοῦ τάφου, μετὰ γὰρ τὴν διουτέραν Ἐχριστοῦ παρουσίαν, μέλλει παρὰ πεμψθῆναι τοῦ θ' ζωτοῦ σκοπέει, καὶ τοῦ ἀτελὸς ἵντα πυρεῖ, ὡς ἐστὶν εἰς τὸν αἰῶνα. ἰδοὺ γοῶν ὡς πείθειν τα, οὕτως ἀναφαίνεται, ὅτι τὰ ποδὶ τοῦ χριστοῦ θ' ζαρχῆς καὶ ἐκ τοῦ κατὰ μικρὸν ἐφαίνοντο, ὅσον δὲ ἡ γλῶσση ὁ καυρὸς ἐπὶ αὐτοῦ γινώσκεις, καὶ παρὰ τὸν καὶ τρανώτορον ἐλεγχοι ποδὶ αὐτοῦ οἱ πεφῆνται. ἀπ' οὗ δὲ ἤλθεν ὁ χριστός, δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν κληρονομίαν τῆς ζωῆς, ἵνα καὶ παρὰ τὸν καὶ ἀφ' οὗ τοῦ νοήσωσι τὴν ἀλήθειαν. μάλλον δὲ εἰς τὴν ἀλήθειαν ἐπέμψεν, αὐτὸς ὁ χριστὸς ἡτοίμασε τὸς κεκρυμμένους θησαυροὺς, καὶ ἐδήκην εἰς τὸ μέσον, ὡς ἀπὸ τῆς πύλης ἀπείρομ, ὅπως ὁ βουλόμην ἀρῶνται ἀκαλύτως, τὰ αὐτοῦ κατὰ δύμια καὶ ὠφέλιμα. ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. ἐπὶ ἀνελθόμεν δὲ ὅθεν θ' ἤλθομεν, κρεμασμένοι Ἐχριστοῦ ὡς τ' σαυροῦ, τῆς τῶν σφαλιωτῶν γνῶσιν αὐτοῦ τὴν πλοῦσαν μετὰ ξίφους. λέγει γοῶν ζαχαρίας ποδὶ τούτου, καὶ ὡς καὶ πείθομαι, ὅτι καὶ ὡς βλέψουσι πρὸς με εἰς τὸν θ' ζαχαρίου, ἀπέθανε, καὶ λέγει ὁ ἡτοίμασε ὅσα καὶ φθάσαντο ἐκ τῆς κληρονομίας αὐτοῦ. λέγει δὲ καὶ ὁ θαυμαστὸς βολομὸν ποδὶ Ἐδικαίως ἡ μεγάλην ἰωβ, ὡς ἐκ περὶ πρὸς τὸ θεοῦ, ζῶσαι ὡς ἀνὴρ τὴν σοφίαν σου. ὁρώτησά δὲ σε, σὺ δὲ μοι ἀκριβῆσαι, πρὸς ἡ δὲ ὅτε ἐδεμελίωσαι τὴν γλῶσσην, ἀνέχεσθαι μοι, εἰ ἐπίστασαι σωῆσαι, ὅτε ἐγινώσκῃς ἄσφα, ἡτοίμασε με φωνῇ μεγάλην πάντες ἀγγελοὶ μου, καὶ ὑμνῶν. ἐφραφα δὲ θάλασσας πύλαις, ἐδέμην δὲ αὐτῇ θρία, καὶ ἐπομ αὐτῇ, μέχρι τούτου ἐλθόν, καὶ οὐχ ὑπερβῆσθαι, ἀλλ' ἐν σῶν τῇ σωτηρίᾳ σου ταῖς κύματι. ἀνέχεσθαι μοι, εἰ σὺ λαβὼν πηλὸν, ἐπλάσας ζῶν, καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἐδου ὑπὲρ τῆς γλῶσσης, καὶ δὲ ἐχέουσιν ἀβύσσος ποδὶ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ, αὐοίγοντ' εἰς τὸ φόβον πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ αὐτοῦ ἰδόντες ἐπῆψαν. ὑπολαβὼν δὲ ἰωβ τῶν κυρίων λέγει, οἶδα ὅτι πάντα διώσας, ἀδυνατεῖ δὲ σοι οὐδὲν. ἀκοῇ μὲν γὰρ ὡς ἡκούσῃ σου τὸ πρότορον, νῦν δὲ ὁ ὀφθαλμὸς με εἰσάγει σε. ἀκήκας καὶ εἰς τὸν κύριον θάνατον πεφῆνται καὶ παρὰ τὸν καὶ τὴν καὶ ὑπερλάμπουσιν, αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς ὁ λέγων ποδὶ ἐαυτοῦ, ὅτι ἐδεμελίωσεν τὴν γλῶσσην, ὅτι ἐδηκῃς θρία τῇ θαλάσσῃ, ὅτι ὑμνῶν αὐτῶν οἱ ἀγγελοὶ αὐτοῦ, αὐτὸς λέγει τῶν ἰωβ, μὴ τοὶ λαβὼν πηλὸν ἐπλάσας ζῶν, καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἐδου ὑπὲρ τῆς γλῶσσης, καὶ ἐχέουσιν ἀβύσσος ποδὶ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ, αὐοίγονται δὲ σοι φόβον πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ αὐτοῦ ἰδόντες ἐπῆψαν, τὴν γλῶσσην λέγων, ἡ δὲ ἐγὼ ὁ θεὸς ὁ ποιήσας ταῦτα, ἐγὼ ἡτοίμασα τὰς πύλας τῶν θανάτου, τῶν γὰρ φόβον μου ἡτοίμασα, καὶ ἐμὲ ἰδόντες καὶ τῶν αὐτοῦ, ἐπῆψαν οἱ πυλωροὶ αὐτοῦ. ὅμως τὴν θ' ζαχαρίου δέεται ἡ παρὰ τὸν καὶ πεφῆνται, οὕτως ἐν εὐχιστομῶν δὲ ἡλκ, ὡς καὶ τὸν πάντη αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς νοήσωσι ταῦτα. τὸ γὰρ ἰδόντες με οἱ πυλωροὶ τῶν αὐτοῦ ἐπῆψαν, τὴν μετὰ αὐθιγῆς θρία τῆς αἵμα καὶ θ' ζουσιαστικῆς διωμάει γιγνομένην Ἐχριστοῦ ἀνάστασιν διηλθί, ἐπὶ γε μὴν καὶ τὴν παντελῆ καὶ καὶ τὸν αὐτοῦ καὶ τῶν θανάτου καὶ τῶν λυσιν, ἀλλὰ καὶ ὁ δαβὶδ διαβρῆδην οὕτω λέγει, ὅτι ἐκ ἐκκαλέσας τὴν ψυχὴν με εἰς αὐτοῦ, ἐδὲ δώσεις τὸ σῶμα σου ἰδεῖν διαφθοράν. τῇ τρίτῃ γὰρ ἡμέρᾳ ἀνέστη ὁ κύριος, καὶ διαφθοράν ἐκ ἐξέτατο τὸ ἅγιον αὐτοῦ σῶμα. ἀφθάρωντ' γὰρ αὐτοῦ, γνέτῃ τὸ παναγίου αὐτοῦ σῶμα, ὅτι ἰωσήφ καὶ νικόδημο, ὡς ἐμπέδον ἐπομην, μετὰ σινδόν, καὶ σμύρνης, καὶ ἀρώματων, καὶ πεφῆνται ποδὶ τῶν ταφῶν αὐτοῦ οἱ γὰρ τῇ βυθλίᾳ ἐλθόντες μάγοι, γινώσκοντ' αὐτοῦ, ὅτι κομίσαντες αὐτῶν τὸν τε χρυσὸν, καὶ τὸν λίθον, καὶ τὴν σμύρναν. ἐπομ οἱ ἰσθ' αἰὶ τῶν πωλάτων, κέλευθον ἀσφαλιδῶναι τὸ τάφον. καὶ εἰ μὴ ἡσφαλίσει τὸ τάφον, ἔχομεν ἂν ὡς πρόφασιν ὅτι συκοφαντήσωσι τὴν ἀνάστασιν, λέγοντες, ὅτι οὐκ ἐχρῆσθαι περὶ ἡμεῶν ἀσφάλεια. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ πᾶσα καὶ παντοία περὶ ἡμεῶν ἀσφάλεια ἐκείνοις ἐπετέτραπτο, οὐδὲ μὲν πρόφασιν ἔχουσιν ἐπὶ ὅπως περὶ τῆς ἀνάστασεως τοῦ χριστοῦ. ὡς γὰρ ἡδεον καὶ ἐβούλυντο, οὕτως ἐποίησαντο καὶ τὴν τοῦ τάφου ἀσφάλειαν. καὶ γὰρ ἐτέθη ἐπάνω τοῦ τάφου μέγας σφόδρα, καὶ σφραγίδι ἐσφραγίσθη.

ἐν τῷ φανερῷ καὶ ἐν τῷ κρυφῷ λέγει ὁ αὐτὸς δαβὶδ, ἀρχαὶ πύλας οἱ ἀρχόντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρ-
 θητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ ἐσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῶν δόξων. τίς ὅστις ὁ βασιλεὺς τῶν δόξων;
 κύριος κραταῖος καὶ δυνατός, κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ. ἀρχαὶ πύλας οἱ ἀρχόντες ὑμῶν, καὶ
 ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ ἐσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῶν δόξων. τίς ὅστις ὁ βασιλεὺς τῶν
 δόξων; κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτὸς ὅστις ὁ βασιλεὺς τῶν δόξων. τί γὰρ οἱ δοκῇ πρὶ τῶν κρυπτῶν
 πρὸς φησας; ἐγὼ λέγω, ὅτι ἐὰν ἄλλος πρὸς φησας ἐλάλησεν πρὸς τὸν χριστόν, αὐτὴ μόνη ἡ πρὸ
 φησας ἦεν αὐτὴ πολλῶν καὶ μεγάλων ἐτόρων πρὸς φησας. ἐδίδεκε γὰρ ἐν τῷ ἐπιείκῃ πρὸς φη-
 τας, ὅτι ἀρχαὶ πύλας οἱ ἀρχόντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ ἐσελεύσεται ὁ βασι-
 λεὺς τῶν δόξων, ὡς πρὶ ἐκείνῳ λέγει, ὅς ἐστιν ὁ κύριος τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν καὶ ὁ
 ἐλεγοντὶ αἱ ἐρανοὶ πύλαι, τὸ ἐστὶν αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις, ἵνα ἀνοίγωσι, κατ' αὐτὸν καὶ ὁ
 ἐλεγοντὶ αἱ ἐρανοὶ καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν δόξων, ὁρῶντες ἐξ ὑψώτου ἐκείνου, καὶ ἤρουντο, τίς ὅστις ὁ βα-
 σιλεὺς τῶν δόξων; καὶ πάλιν ἐλεγον οἱ ἐπάνω αὐτῶν βασιλεύοντες τὸν κύριον τῶν δόξων, ὅς ἐστιν ὁ
 ζεκεὶλ ὁ πρὸς φησας, καὶ ὡς μετὰ τὸν λόγον διηλώσῃ, ὅτι κύριος κραταῖος καὶ δυνατός, κύ-
 ριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ, τίς γὰρ ἐφάνη δυνατὸς ἐν πολέμῳ; ὁ ἀνθρώπος ὁ ὑπὲρ φύσιν, ὁ
 ἀνελάβας τὸ ὄνομα καὶ λόγον τοῦ θεοῦ ἐν τῇ ἀγίας πνεύματος. αὐτὸς γὰρ κατέβαλε τὸ διάβολον, καὶ αὐ-
 τὸς κατέλυσε τὴν βασιλείαν τοῦ σαβώτ, ἢ ἐβασιλεύοντι ἀπὸ τοῦ ἀδὰμ ἕως τοῦ χριστοῦ. μάλλον ἢ
 τὸ ἀληθὲς ἐπείμ, τὸ τυραννίδι αὐτῶν, ἢ ἐτυράννητο ὁ γῆρας τοῦ ἀνθρώπου. τί γὰρ ἐξήνεν, ἵνα
 νικήσῃ θεὸς τὸ διάβολον; πάντως ὅδε. ἀλλὰ τὸ ὅτι τὸ μέγα ἐδάμασεν καὶ ἀγγέλους καὶ
 ἀνθρώπους, καὶ ὑπὲρ τῶν δυνάμεων τῶν ἀνθρωπίνων φύσει, ἵνα δηλονότι νικήσῃ ὁ ἀνθρώπος τὸ
 διάβολον. καὶ γὰρ ἀνθρώπος ἐνίκησεν τὸν χριστόν τὸ διάβολον, ἐχὶ καὶ θεός; τίς γὰρ πόλεμος
 εἰς θεόν; καὶ ὁ χριστὸς ἐνίκησεν τὸν ὅτι ἐπείμ, ὅτι ὁ κόσμος ἀρχῶν, τὸ ἐστὶν ὁ διάβολος, καὶ
 ἐν ἐμοὶ ἐκείνῳ ἐδίδον. ἢ γὰρ πάντες ἀνθρώποι ἀμαρτωλοὶ εἰσιν, ὡς δὲ τὸ χριστὸν ἐκείνῳ ἐν ἐμοὶ
 ἔχον, ἢ γνώρισμα ἀμαρτίας. καὶ ἐπεί τὸν πάντας ἐνίστην ὑπὸ τῇ ἀμαρτίας κεκαρτημένους,
 καὶ οἷον ἐδεμένους, ἔχοντες ἡμῶν πάντων, καὶ ἐτυράννη. ὁ ὅτι ὑπὲρ φύσιν καὶ ἐξ αἰσίου ἀνθρώπος,
 ὁ ἀνελάβας τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, ἀμαρτίας ἐκείνῳ. καὶ ἐνίκησεν ἐκείνῳ κατέλυσε τὸν ὅτι ἐκείνῳ τῇ βασι-
 λείᾳ. διὰ τοῦτο τὸ πρὸς φησας λόγος ὁ λέγων, ὅτι κύριος κραταῖος καὶ δυνατός, κύριος δυνα-
 τὸς ἐν πολέμῳ, ἐδίδεκε αὐτῷ ἀνθρώπου. ἐν τῷ ἐπιείκῃ, ὅτι κύριος τῶν δυνάμεων αὐτὸς ὅστις ὁ
 βασιλεὺς τῶν δόξων, ἐδίδεκε αὐτῷ θεόν. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν ἀγγέλων εἰσιν. τίς γὰρ ὅστις κύ-
 ριος τῶν ἀγγέλων; ὁ θεός. εἰς τίς πᾶς τὸ αὐτῷ ἐλεγον οἱ ἀγγελοὶ καὶ πάντες οἱ πρὸς φησας πρὸς τὸν γῆ-
 νησὶ αὐτῶν, καὶ μετὰ τῶν γῆνῃσιν, ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν καὶ μετὰ τῶν ἀνάστασιν θεόν τε καὶ ἀνθρώ-
 που; ὁ δὲ γε ἐξ ἐκείνῳ ὅτι φησιν, ἐγὼ ἤμην ἐν μέσῳ τῶν ἀρχαῶν τῶν αἰώνων ἐκείνῳ τὸ ποταμὸς τοῦ
 ἔκτορος, καὶ ἀνελάβας οἱ ἐρανοὶ, καὶ εἰδον ὅρασιν θεόν, ἐκείνῳ ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ εἰδον
 νεφέλῳ μεγάλῳ, καὶ φέγγος κύκλῳ, καὶ πῦρ ἐξαστράπτειν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὡς ὁμοίωμα τοῦ
 ἔκτορος, καὶ τῶν ἀστέρων ἡμεῖς τῷ γῆν, καὶ ἀπὸ τῶν ὡς ἐξαστράπτειν χαλκός, καὶ ἐλαφραὶ
 αἱ ἡμεῖς αὐτῶν. καὶ ὁμοίωμα ὑπὲρ κεφαλῆς τῶν ὡν, ὡς ἐξαστράπτειν, ὡς ὅρασις κρυπταῖς φῶ-
 βερ. καὶ ὑπεράνω τῶν ἐξαστράπτειν τῶν κεφαλῆς αὐτῶν, ὡς ὁμοίωμα θρόνου ἐπ' αὐτῶν, καὶ ὡς
 τῶν ὁμοιωμάτων τῶν θρόνων, ὁμοίωμα ὡς εἰδος ἀνθρώπου ἀνέστην. καὶ εἰδον ὡς ὅρασιν πυρὸς ἐσω-
 θῆν αὐτῶν. καὶ ὅτι ἡ πρὸς φησας πολλὴ καὶ μεγάλη ἐδάμασεν ὅστις, καὶ πᾶσι κατέλι-
 πον τὸ πλῆθος τῶν γραφῶν, καὶ τὸ πολὺ τῶν ἐρμηνείας, ὅτι ὅστις ὅστις ὅστις, ἀλλὰ ὅτι μόνον σκε-
 ψαι, ὅτι τῶν τῶν ἀστέρων ὡς, ἀπὸ πᾶσι λέγει ὁ πρὸς φησας ἡμεῖς τῶν ἀστέρων, καὶ ἡμεῖς τῶν ἀστέρων
 λέγει, καὶ τὸ πᾶσι δὲ ἐν ἐκείνῳ αὐτῶν ἔχοντα, αὐτὴ ὅστις ἡ μεγάλη τῶν ἀγγέλων, ἡ πρὸς τῶν
 σης τῶν ἀστέρων γραφῶν καὶ τῶν ἀστέρων. ὑπὲρ ἢ τῶν κεφαλῶν ἐκείνων εἰδον ὁ πρὸς φησας ὁ
 μοίωμα θρόνου, καὶ ἐπάνω τῶν θρόνων ὁμοίωμα ἀνθρώπου. ἀραγε καὶ ὅτι ὅτι ὅτι ὅτι; τίς ὅστις ὁ
 ἀνθρώπος, ὁ φέρων οἱ μέγιστοι τῶν ἀγγέλων ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν ὡς θρόνος καθήμενον; πᾶν
 τὸς ὅστις ἄλλος, ἀλλ' ὁ ὅτις τῶν θεῶν, ὁ οἱ πρὸς φησας πάντες ἐκήρυξαν θεόν τε καὶ ἀνθρώπου.
 καὶ τοῦτο ἡ ὅτις. σὺ ὅτις μετὰ τῶν ἄλλων λέγεις, ὅτι ἐπεί λέγουν οἱ χριστιανοὶ, ὁ χριστὸς θεός
 ὅτι, πᾶσι ἐπαθῆναι γὰρ πᾶσι θεός. καὶ ὅτι, ἐπεί θεός ὅτι, πᾶσι ὅτις ἐσώσεν τὸν ἀνθρώπου. καὶ
 λόγῳ καὶ ἀπλῶς, ἀλλ' ὡς ὅτις ἀπλῶς ἐκείνῳ ἀνθρώπου, καὶ ἀπέναντι, ἵνα σώσῃ τὸν ἀνθρώπου.

καὶ ὅτι ὁ θεὸς ὁ πᾶσαι, ἔχω σὲ αὐτὸ μάρτυρα, ὅς ὁμολογεῖς, ὅτι θεὸς ὁ πᾶσαι, καὶ αὐτὸς
 πρὸς ἀρρήνησκα, εἴτε φυσικὸν θάνατον εἶχε νοσήμας, εἴτε καὶ πρὸς φύσιν εἶχε φίλους, καὶ ἐν
 ῥο συμβεβηκότος, καὶ ὁ σῶμα πάσαι ἀρρήνησκει, καὶ τὸτο ψυχὴ ἀπαθὴς μέλει. ὁ δὲ
 νάτος, τίς ἐστὶ τοσοῦτον ἀνόντος, ὥστε παθὴν; εἴη τὴν θεότητα νομίσαι; ἀλλ' ὅς ἔσως ἀφῆκεν ὁ
 διάβολος τὸν ἀνθρώπου ἀπέραςτον. οἱ γὰρ ἀρμήλιοι τὸν χριστὸν ἵδον θεὸς ὁμολογοῦσιν εἰν αὐτὸ καὶ
 θεὸν, λέγουσιν, ὅτι ὡς παθεῖ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ὅτως ἐπαθεῖ καὶ ἡ αὐτὴ θεότης. καὶ εἶπε ὁ
 μὲν αὐτὸν αἰρετικὸς, καὶ ὑποἀνάθεμα. καὶ ἡ, πῶς ὁδὸν ἔστωσε τὸ κόσμῳ ὁ χριστὸς φιλήσας τὸν λόγον
 ἀπλῶς, ἐγὼ δὲ διδάσκει εἰπεῖν, ὁμολογῶ τὴν ἡμετέραν ἀδυναμίαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι αὐτὸ συμ-
 βολοῦμαι, ἵνα πισθῶντες τὰ ἄξια μόνος πίσει, καὶ μὴ ζητεῖ τὰς παρὰ διδάμιν. τίς γὰρ ἔγνω νῦν
 κυρίως; εἰ καὶ γὰρ ὡς βασιλέως πράξεις θεωροῦντες οἱ ἀνθρώποι, τὰς ἡ πράξεις εἰργασί
 καὶ ἀσπάζοντες, ποδαιπόρου καὶ ζητοῦσιν ὁδὸν ποδαιργάζοντες ἢ πολυπραγμονοῦσι, πῶς μάλ-
 λον εἰς τὴν βασιλείαν τὴν βασιλείαν καὶ κύριον τὴν κυριότητα, μᾶλλον καὶ τὴν ποδαιπόριον βασιλείαν
 τὴν δρανῶν ἐστὶν ἀτοποῦν ὁδὸν καὶ πρὸς ἐργάζεσθαι; καὶ ὅτι τὸ ζητοῦν μόνον, καὶ ἀναφανῶναι τὴν
 χριστὸν ἵδον θεὸς, τὸτο δὲ ὁμολογοῦν καὶ ἀρρήνησκει πρὸς πάσης τῆς θείας γραφῆς, εἰργα-
 καὶ ἔχει καὶ νῦν, ὅτι ἐπεὶ ὁ θεὸς παντοδυναμὸς ἐστὶ, καὶ τὸ, ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον διὰ τὴν ἀγγέλων
 καὶ εἶπε λόγος, καὶ ἀλλοτρόπως, ὡς ἐκεῖνος ἐπίσταται καὶ γινώσκει, καὶ ἡδυνάτο καὶ δυνάται ὁ
 ἀλλ' ὁ θεὸς οὐ ποιεῖ ὅσα δυνάται, ἀλλ' ὅσα βούλεται, ὅσα γὰρ βούλεται καὶ δυνάται, καὶ μὴ ὅσα δυνά-
 καὶ βούλεται. δυνάται γὰρ ἵνα ποιήσῃ μυρίους κόσμους, ἀλλ' οὐ βούλεται, καὶ ἐποίησεν ἑνα. δυνά-
 ἵνα ποιήσῃ καὶ ἄλλας μυριάδας ἀγγέλων, ἀλλ' οὐκ ἠθέλησεν. εἶπε καὶ μὴ ζητεῖ ποδαιπόρου χω-
 ρεῖν, ἐπεὶ εἰ ποῦ εὐρη χώρειν τὸ τοιοῦτον ἀτόπημα, πολλὰ ἐκ τούτου τὰ ἀπῆλθεν. καὶ σκό-
 πεῖ πῶς δυνάται ὁδὸν τὰ τοιαῦτα τολμῶν, ὅτι ἐπεὶ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐπίσταται περὶ γε-
 νέσεως αὐτῶν, καὶ εἶδεν ὅτι ὁ διάβολος μέλει πόνειν, διὰ τὴν ἵνα ποιήσῃ αὐτόν. καὶ μεθ' ἧς
 χιλιάδας καὶ τὴν θεοῦ, ἀντὶ ἀγγέλων καὶ φωτῶν ἐγγίσει σκότος καὶ διάβολος, πᾶς ὁδὸν ἐφθε-
 ρον αὐτὸν ὁ θεός, ἀλλ' εἶσεν αὐτόν, καὶ ἀπατήσας τὸν ἀδύαμ, ἀπέστησε καὶ αὐτὸν μακρὰν ποῦ
 τὴν θεοῦ, καὶ ἐπὶ τῆς ἀκινεῖ πάντας ἀνθρώπους εἰς τὸ ἀμαρτάνειν, καὶ ἀμαρτάνοντες εἰσὶν ἐν
 τῇ δόξῃ τὴν θεοῦ, καὶ τὴν παράδοξον. καὶ ἄλλα μυρία ἀπῆλθεν καὶ κακὰ μέλουσιν ἀνακύνειν
 ἑνὸς ἀτόπου δολοῦντος. εἶπε καὶ ὅτι δίκαιον, ἵνα πίσει διεχόμενα τὰ πρὸς τὸν θεὸν πεπραγ-
 μένα, καὶ οὐκ ἐξετάσει καὶ πολυπραγμοσύνην διδῶν αὐτά, ἀλλ' ὁμοῦ εἶπε τὸ πολὺ σου
 ποδαιργάζον ἐπὶ ὡς λογισμὸν τινα ποῦ. καὶ εἶπε τὴν ἀλήθειαν, δόξα τῷ ἁγίῳ θεῷ.
 εἰ δὲ ἐν ἀπέμεινον εἰς ἐκεῖνον τὸν μόνον γινώσκοντα τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν. γραφεὶ ὁ μαρ-
 τῆς, μᾶλλον δὲ λέγει ὁ θεός, εἶπε καὶ μωυσέως, ὅτι ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ὅς ὅλης τῆς
 ψυχῆς σου, καὶ ὅς ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ὅς ὅλης τῆς ἰσχύος σου. λέγει ὁ χριστὸς καὶ τῷ θνα-
 γελίῳ, ὁ ἀγαπῶν με, ἀγαπήσεται καὶ τὸν πατέρα μου. λέγει ἡ σαρὰς, τὰς διὰ λέγει κύριος,
 μὴ γινώσκῃς ἀλήθειαν; τὰ ἐκγονα αὐτῆς, εἰ δὲ καὶ γινώσκῃς ἀλήθειαν, ἐγὼ οὐκ ὠκνήσωμαι, λέγει
 κύριος. καὶ ὅτως ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὑπερμετῶρα καὶ πατέρα μυριοπλασίως ἀγαπᾷ ὁ θεός τὸν
 ἀνθρώπου, καὶ ἐπέκεινα. εἶπε καὶ ὁ φείλει πᾶς ἀνθρώπος ὑπερμετῶρα, μνηστῆρα, γυναικᾶ, τέ-
 κνα, ἀδελφούς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὴν ψυχὴν, ἀγαπᾷ τὸν θεόν. πᾶσα γὰρ ἀρετὴ τὸν ἀνθρώπου,
 καὶ πᾶσα πράξις εἰς αὐτὸν ὁδὸν ἀρρήνησκει, καὶ ὁδὸν ἔχει τὸ τέλος, ἵνα ἀγαπήσῃ τὸν θεόν, καὶ ὁδὸν
 ἀγαπήσῃ αὐτόν, ὑπερμετῶρα μνηστῆρα ἀγαπᾷ τὸν θεόν. ἀπὸ τῆς ποίως γοῦν τρόπου καὶ
 ἀπὸ ποίας πράξεως δυνάται ἐλθεῖν ἀνθρώπος εἰς αἰδῶν, ἵνα ἀγαπήσῃ τὸν θεόν; ἀλλ' ἡ ἀρε-
 τὴ γινώσκῃς ἀλήθειαν καὶ ἀναλογίσασθαι καὶ νῦν, ὅτι διέμεν τὸ ἀμαρτανόλον τὸν πρῶτον αὐτὸν τὸν
 μου καὶ τὴν γινώσκῃς, ὅν τινα ἀπάτησεν ὁ διάβολος, καὶ ἀπέκτεινε μακρυῶς ἀπὸ τὸν θεόν, ἐφόρε-
 σεν ὁ θεός τὴν ἡμετέραν σάρκα, καὶ γέγονεν ἀνθρώπος, καὶ ἀπέθανε διέμεν, καὶ ὁ ἐκείνος θάνα-
 τος γέγονεν ἡμετέραν ζωὴν, καὶ ἡ ἐκείνος ἀνάστασις ἐδῶκεν ἐμοὶ τὸν πρῶτον ὁδόν, καὶ τὴν ὡς ἀπώλειαν
 βασιλείαν, καὶ ἀρχεῖς γινώσκῃς τὴν ἀπῆλθεν τὸν θεόν. καὶ ὡς ἀπῆλθεν, καὶ γινώσκῃς
 μέλος ὁδὸν εἰς τὸν θεόν ἀγαπῶν, καὶ πληροὶ τῆς γινώσκῃς τὸν θεόν, καὶ ὡς ἀπῆλθεν, καὶ γινώσκῃς
 πληρῶν καὶ ταῦτα ὁ ἀνθρώπος, ἀγαπᾷται αὐτὸς καὶ τὸν θεόν, ὡς πληρωτῆς τὸν αὐτὸν γινώσκῃς
 καὶ τὸτε πληρῶν ὁ εἶπε τὸν μωυσέως καὶ τὸν θεόν λόγος, τὸ, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ὅς
 ὅλης

[illegible]

ἄνω λέγουσιν, ὅτι τῷ ὀνόματι ἡσὺς χριστὸς ἀνέβλεψον, καὶ ἀνέβλεψεν ὁ τυφλός. καὶ τῷ ὀνόματι ἡσὺς χριστὸς ἦν ὁ θεὸς ἐγγράει ὁ νεκρός, καὶ αὐτὸς ἐλεγον, ὅτι θεοπαπὸν ὁ θεὸς ἄλυσεν. καὶ ὅτι τῷ ὀνόματι ἡσὺς χριστὸς ἐθεράπευον πάσας νόσους, ὅτι ἐπίσδον καὶ θημέραν πλῆθος ἀπὸ τῆς ἑσπέρης εἰς τὴν ἡμέραν. ἔτα μεριδιόντες οἱ δ' ὡς ἀπὸ σόλων, διέδοσαν ὑπὸ πᾶσιν τῇ γλῶσσει, καὶ ἐποίησαν οἱ ἀσεβεῖς πολλὰ κακὰ καὶ θανάτια εἰς αὐτὸν, καὶ εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν ἡσὺν, καὶ ἀπέκτενον καὶ θημέραν καὶ διαφόροις τόποις πλῆθος χριστιανῶν ἀναρίθμητα. καὶ γὰρ ἅπας ὁ κόσμος ἐδωλολάτρει, εἰς χριστιανὸς ἐφονόβουν, καὶ δέκα ἤρχοντες γυνάμιον τὸν τυράννον, δέκα ἀπέθνησκον, καὶ ἐκαστὸν ἤρχοντο, χίλιοι, ἑκατὸν χίλιοι, δέκα χιλιάδες, εἴκοσι χιλιάδες ἤρχοντο εἰς τὸ μαρτυρεῖν. ἵνα ἡ μὴ δόξασιν εἰς τοὺς πολλοὺς οἱ λόγοι μετὰ τοῦ θεοῦ, λέγω μακάριον ἐλάττωσιν τὰ ἀληθείας, καὶ γὰρ πολλὰ κίς ἐπίσδον τῇ ἡμέραν πρὸς τὴν ἡμέραν χιλιάδες, ὅτι ἐπέκεινα, καὶ ὡς αἱ ἀπὸ τῆς ἡσυχίας τῶν ἡλθον ὁ δίκαιος ἀβραάμ εἰς τὴν ἀληθὴν γνώσιν, καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδύλασεν τῷ μόνῳ φύσιν ὄντι θεῷ, ὅτι ἀπὸ τῆς χριστὸς δαυμάτων ὅτι ἀρσώων ἡλθον τὰ ἔθνη ὁμοίως εἰς τὴν ἀληθείαν κατὰ τὴν ψαλμῶν, ὅτι πρὸς αὐτὸν καὶ ὁμολόγησαν δικαίως, ὅτι αὐτὸς ὅστις ἀληθὴς ὁ σωτὴρ τὸν κόσμον ὁ χριστὸς, αὐτὸς ὅστις ὁ ἦος τῆς ζωῆς, ὁ ἀληθὴς θεός. πόθεν ἐγγράει ὅτι; ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ἀπὸ τῆς πλῆθους καὶ μεγαλείου, ἀπὸ τῶν τοῶν φιλοσόφων ὅτι ῥητόρων, πάντων ἀπὸ τῶν ὁδόνων, ἢ ἀπὸ τῆς δυνάμεως, ἢ ὅτι ἐδύλασεν οἱ δ' ὡς ἀπὸ σόλων, οἱ ἀμαθεῖς, οἱ ἀχρηστοί, οἱ ἀδυνάτοι. ὅτι γὰρ εἰρηκὴν ὁ χριστὸς πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἰδὼς ἀρσώων ὅτι αὐτὸς ὡς πρὸς αὐτὸν καὶ μέσῳ λυκῶν, μὴ μεριμνήσῃ γὰρ τί εἶπεν, ἢ τί λαλῆσεν, ἐμπροσθεν αὐτοῦ. ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν σοφίαν καὶ σοφίαν, ἢ δ' ὡς αὐτὸν αὐτὸς αὐτὸν πάντες οἱ ἀντιμέτωποι ὑμῖν, καὶ ὅτι ἐγγράει, πάντες οἱ φιλοσόφοι, πάντες οἱ ῥητορες, πάντες οἱ μάγοι ὅτι ἐφάνησαν ἐμπροσθεν τῶν ἀρσώων, ὡς ἰχθύες ἀφ' ὧν. τότε ἐπληρώθη ἡ διαβολὴ πρὸς τὴν, ἢ λέγεσθαι, ὅτι ἐλάλουν καὶ τοῖς μαρτυροῖς σὺ θανάτιον βασιλέων, καὶ ἐκ ἡμετέρων, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡσυχίαν, ἢ λέγεσθαι ὁμοίως, ὡς ὁρατοὶ οἱ πόδες τῶν ἀναγγελλομένων ἐν τῇ γλῶσσῃ, τὸ ἀναγγελλομένων τὰ ἀγαθὰ. ἐμερίδουν γὰρ οἱ ἀπὸ σόλων, καὶ δικαιοσύνην εἰς πᾶσιν τῇ γλῶσσει, καὶ ἐδύλασεν εἰς ἑκάστην τὸ ἀναγγελλομένων εἰς ὅτι ὅτι ἀπὸ τῆς ἡσυχίας, καὶ ἐπληρώθη ἡ διαβολὴ πρὸς τὴν, ἢ λέγεσθαι, εἰς πᾶσιν τῇ γλῶσσει ὅτι ἡλθον ὁ φθόγγος αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ περὶ τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτοῦ, σκέψαι γὰρ καὶ ἰδεῖν καὶ πρὸς τὸν ἀντιμέτωπον, ὅτι ἀπαντὰ ὅτι εἰς ῥητόρων καὶ σοφῶν καὶ μόνῃ λέξις ἐγγράει ἀπὸ ἀλλὰ ὅτι, ἀλλ' ἢ ἀπὸ τῆς μαρτυρίας, ἀπὸ τῆς πρὸς τῶν, ἀπὸ τῆς διαβολῆς, ἀπὸ τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ τῆς οἰκουμένης, ὡς ἀγία, καὶ δικαιοσύνη, καὶ κατὰ αὐτὸν γὰρ ὁ μακάριος, ὅτι ἐχρυσὶ πάντων οἱ μαρτυροῖς διὰ τὴν ἀγίαν, αὐτὸς οὐκ ἠδυνήθη, ἵνα κρύψῃ παντὶ τῷ ἀλήθειαν, καὶ μαρτυρεῖ τὰς βίβλους ἀγίας. καὶ γὰρ τὰς βίβλους μὴ λέγουσιν ἀγίας καὶ καλὰς, τὰ δὲ λέγουσιν αὐτὰς ἀποδοῦναι οἱ μαρτυροῖς, πάντως δέον ὅτι, ἵνα πᾶς ἀνθρώπος κατὰ τὴν ῥῆσιν, μακάριον ὅτι καὶ τὸ ἀληθὲς εἶπεν, ἐλέησεν αὐτὸν ὡς μαρτυροῖς, ὅτι ὑμεῖς ἐχοντοῦ τοῦ σώματος καὶ τηλικαύτως ἀφορμὰς, ὡς εἰς εὐρεῖν τὴν ἀλήθειαν, καὶ γινώσκειν ὅτι ὁ χριστὸς ὁ θεὸς τῶν θεῶν, ἀφ' ὧν τῇ ἀληθείας ὁ δὲ, ἐπληρώθη ἀποχρίσεις. ἀλλ' ἐπανιτήκον ὅτι ὅτι ἡλθον, οἱ δὲ διώκοντες τὸν τυράννον τοὺς ἀρσώους, ἐπίσδον εἰς τὸν ἡσὺν, καὶ ὁμολόγησαν, ὅτι αὐτὸς ὅστις ὁ ἦος τῆς ζωῆς, ὅτι αὐτὸς τῶν ἀρσώων μακάριον ἐγγράει ἐκείνοι κήρυκες τῶν ὀνόματος τῆς χριστὸς. ὅτι ὅτι πάντες οἱ ἀπὸ σόλων τὸν μαρτυροῖς θάνατον ἀπέθνησκον, ὅτι ὅτι ἐχθρὸν. ἀλλ' ἐκ τυράννων οἱ ἀσεβεῖς ἐκείνους, ὅτι αὐτὸς ὡς ἀπὸ σόλων ἀπὸ τῆς ἐδωλολάτρειας εἰς τὸν ἡσὺν, μετὰ τὴν καὶ γὰρ τὴν ἡμετέραν ἐπὶ αὐτὸν, μετὰ τὸν κατὰ τὸν νότον, καὶ ὡς ἐν ῥοπῇ μὴ εὐερίσθοντο σῶσι καὶ ἀνέγκαι. εἰς τὰς καμίνους ἐνέβαλον, καὶ ὡς ἐν ὑδαπὶ εἰσερχόμενοι ἐφυλάσσοντο, μόνον δὲ περὶ τὴν καμίνον ἐπὶ τὸν αὐτὸν, καὶ ἐκ ἐλάττωσιν. εἰς τὸν θαλάσσης ἐν τῇ ἐρρίπτον, καὶ εἰς τὴν χερσὶν ἐρρίπτον, καὶ τὴν δυνάμει ὡς ἐπος εἶπεν ἐκείνῃ κατὰ τὴν ἐπὶ τὴν καμίνον ἐρρίπτον, καὶ τὰ περὶ τὴν καμίνον, καὶ ἐλὼ γίνοντο τὰς καμίνους ἐρρίπτον, καὶ τὸ θάνατον ἐλὼν, καὶ ἐδύλασεν ὁ χριστὸς τὸν μαρτυροῖς τὸ αὐτὸ θεοτῆτά τε καὶ δυνάμει, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν καὶ τὸ πόθον αὐτοῦ, ὅτι ἐχον εἰς αὐτὸν. ὅτι ἡ ἐν τῇ φυλάσσῃ τῶν καμίνων καὶ ἀβελῆς τοὺς μαρτυροῖς, ἐφάνησαν ὅτι χριστὸς δυνάμει καὶ θεοτῆτι. ὅτι

ἡ τὴν θανάτου ἐν ἀπέθανον, ἐδ' ἐκινύθη εἰς τὴν χριστὸν πίστες τὴν ἀγάπην αὐτῶν. ὡς αὐτὸς γινώσκων
 ὅτι ἀπὸ τότε δι' ἐχθρῶν ἐπὶ καθαρῶτόρου, τὸ δλοκίμιον ἐπὶ ἀνδρείας τὴν ἀγωνιστοσύνην, καὶ ἡ πού-
 των πίστες ὡς πυρρὸς ἀναλάμψῃ. ὁ γὰρ φυλάξας αὐτὸς ἀβλαβεῖς ἐκ τῶν πονηρῶν καὶ βλάσφη-
 ματικῶν, καὶ διώκοντων πάντως ποιεῖται ἵνα μὴ ἀποθάνωσιν. ἀλλ' ὡς περὶ τῶν ἰδίων σώματι
 πεποιθήκειν ὁ χριστὸς, ὅτι ὁ μόνος πρὸς αὐτὸν ἐβραῖος ὁρωτήσεως, ὅτι τίνα ζητεῖτε, εὐρέθησαν
 πάντες πιστεύοντες. ὁ δὲ ἡ εἰπεῖν αὐτοῖς, ὅτι ἀφετε τούτους ὑπάγετε, ἀφῆκαν αὐτὸν μαθητάς, καὶ
 πρὸς λαὸν τὸν χριστὸν. καὶ ὡς γινώσκοντες τὴν ἐφάνη καὶ ἡ διώκαις αὐτῶν καὶ ἡ δεικνύσας, ὅτι καὶ ἡ αὐτῶν μαρ-
 τυρίων. ἐφυλάσσοντο ἢ γὰρ ἀβλαβεῖς ὑπὸ τῆς θείας διωκάμεως ἐξ ὁμοφύλου, ἀπὸ τῶν μεγάλων
 πιμωρίων καὶ βασάνων. ἀπέθανον καὶ ὁμοίως, ἵνα φανῇ ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστες αὐτῶν, καὶ ἡ πίστις εἰς
 ἀπρόσβλητον αἰδώς τῶν ὄντων μακαρίαν ζωὴν καὶ ἀθάνατον. ταῦτα πάντα ἰδόντες οἱ πρῶτον
 νύκτοντες τοὺς εἰδωλοὺς, καὶ κατανοήσαντες ὅτι τὰ γινόμενα ἐν εἰσι φυσιῶν ἀπολαβίας ὄργας,
 ἀλλ' ὑπὲρ φύσιν εἰσι, καὶ θεὸς ὅστις ὁ ταῦτα ἡγεγῶν, μετ' ἐσφρασαν πάντες οἱ βασιλεῖς,
 πάντες οἱ τοπάρχαι, πάντες οἱ τύραννοι, ἅπαν τὸ πλῆθος ἐπὶ γῆς ἐθαλάσσης, καὶ πρὸς κύν-
 νησιν ἐωμολόγησαν καὶ ἐπίσδυναν, ὅτι ἡ εἰς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἀληθινὸς ὅστις ὁ χριστὸς. ἐπληρώ-
 θη ἡ τὴν δαβὶδ πρὸς φηται, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ἐτόρων πρὸς φηται, ἡ λέγεσθαι, ὅτι πρὸς κύνησιν αὐ-
 τῶν πάντες οἱ βασιλεῖς ἐπὶ γῆς, πάντα τὰ ἔθνη διδύσσουσιν αὐτῶν, πάντα τὰ ἔθνη μακαρί-
 σιν αὐτῶν. καὶ ἡ εὐδοκίαν καὶ πνέας, οἱ μὴ πισδύνοντες τὸν χριστὸν ὅτι ὅστις ὁ θεὸς, ἐξ ὧν ὁ αὐτὸς
 ἐκινύθη οἱ πρὸς φηται, ἀλλ' ὡς περὶ ἡ ἡλίου λέγει, φωτίζει ἅπαν τὴν οἰκὸν μὲν, καὶ ὅπως
 γὰρ ὅστις, οἱ δὲ τυφλὸν ὄντες τὸν ἡλίου ἐκ ὁρώσιν, ὅτι μὲν φωτίζει ὅτι αὐτῶν, ὅτι καὶ ἡ αὐτῶν
 χριστὸς. πάντες οἱ βασιλεῖς ἐπὶ γῆς, καὶ πᾶσι ἡ οἰκὸν μὲν πρὸς κύνησιν αὐτῶν, καὶ θεὸν αὐτῶν
 ἐωμολόγησαν. οἱ δὲ μὴ πρὸς κύνησιν αὐτῶν, ἡ πρὸς φηται ἡ πρὸς κύνησιν αὐτῶν, ὅτι μὴ
 ταμὴν ὄντες καὶ ὁ φάσαντες δόγματα ἀσεβείας, τότε ἵνα γινώσκῃ τὸ ἀληθῆναι, ὅταν ἐν αὐ-
 φηθῇ. πῶς; ἐν ὧν πᾶς ἄνθρωπος ποιεῖ καὶ πράττει πρὸς αὐτῶν ὅτι βάλει τὸ πρὸς φηται,
 εἴτε ὄργας εἰς σωτηρίαν αὐτοῦ, εἴτε εἰς καταδίκην καὶ κόλασιν. μετὰ νοῦν ἡ ἐν εἰς μετὰ θάνα-
 τον. καὶ γὰρ οἱ μὴ πισδύνοντες εἰς τὸν χριστὸν ἔλθουσιν εἰς αἰδῶσιν τὸν καλῶν, καὶ πισδύνουσιν εἰς
 αὐτῶν, ἰδὲ εὐροῦ τὸν ἀληθῆναι ὁδόν, καὶ ἐκλυθρονόμησιν τὸ σωτηρίαν αὐτῶν. εἰ δὲ ἐπὶ αὐτῶν
 νοῦν τὴν ἀσεβείαν αὐτῶν, ὅτι ἐξῆς ὁ νόμος νοεῖται. ἀλλὰ καὶ δαβὶδ πάλιν ἐδωσὶ φηται, πάντα τὰ
 ἔθνη κροτήσεται χεῖρας, ἀλαλάξεται τῶν θεῶν ὅτι φωνὴ ἀγαλλιάσεως, ὅτι κύριος ὁ ὕψιστος, φοβε-
 ρός, βασιλεὺς μέγας ὡς πᾶσαν τὴν γῆν. ψάλλετε τῶν θεῶν ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε τῶν βασι-
 λεῶν ἡμῶν, ψάλλετε, ὅτι βασιλεὺς πάσης ἐπὶ γῆς ὁ θεός. ψάλλετε σιμωετῶς, ἐκαστὸν δὲ οὐρανὸν
 θεὸς ὡς τὰ ἔθνη. ὁ θεὸς κἀνθῆται ὡς θρόνος ἁγίος αὐτοῦ. ἀρχόντες λαῶν σιμῶνθησαν μετὰ τῶν
 θεῶν ἁβραάμ, ὅτι τὸν θεὸν οἱ κραταῖοι ἐπὶ γῆς σφόδρα ἐπὶ ἡρόνησαν. καὶ σκόπει ἀκριβῶς τὰ λε-
 γόμενα. πάντα τὰ ἔθνη κροτήσεται χεῖρας, ἀλαλάξεται ὅτι φωνὴ ἀγαλλιάσεως τῶν θεῶν. ὅτι αὐτὸς
 ἐκαστὸν πρὸς κύνηται μόνος, ὅτι ὁ ἰσχυρὸς, ὅτι ὁ κατεκρινὼν τὸν μέγαν ἐπὶ οἰκὸν μὲν, ἐλ-
 λα πᾶσαν τὴν ὕψιν ἡλίου πρὸς κύνηται εἰς ταύτην τὴν πνυματικὴν ἀγαλλίασιν. ὅτι γὰρ τῶν
 εἰπεῖν πάντα τὰ ἔθνη, ὅτι γὰρ τὸν ἀνθρώπων ἀφῆκον ἐκ τῶν πάντων. διὰ τὴν δὲ κύριος ὁ ὕψι-
 στος, φοβερός, βασιλεὺς μέγας ὡς πᾶσαν τὴν γῆν. ἀλλ' ὅτι τις, ὅτι τότε ἐκ τῶν θεῶν ὁ ὕψιστος,
 ὁ μακάριος δαβὶδ, καὶ πότε ἐκ τῶν φοβερῶν ὁ μέγας, ψάλλετε τῶν θεῶν ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλε-
 τε τῶν βασιλεῶν ἡμῶν, ψάλλετε. ἰδὲ καὶ πάλιν τὸ ἀποροῦ ἀποροῦ. ὁρωτήσας πότε ἐκ τῶν θεῶν
 ὁ ὕψιστος καὶ μέγας καὶ φοβερός, ἀρχεῖν, ὅτι ψάλλετε τῶν θεῶν ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε τῶν βασι-
 λεῶν ἡμῶν, ψάλλετε. καὶ πάλιν ὁ δαβὶδ, ὅτι βασιλεὺς πάσης ἐπὶ γῆς ὁ θεός, ψάλλετε
 σιμωετῶς. ἐκαστὸν δὲ οὐρανὸν θεὸς ὡς τὰ ἔθνη, ὁ θεὸς κἀνθῆται ὡς θρόνος ἁγίος αὐτοῦ. ἀρχόν-
 τες λαῶν σιμῶνθησαν μετὰ τῶν θεῶν ἁβραάμ, ὅτι τῶν θεῶν οἱ κραταῖοι ἐπὶ γῆς σφόδρα
 ἐπὶ ἡρόνησαν. καὶ λοιπὸν διδύρο δὴ, δὲ δύρο, σκεψόμεθα. τί βούλεται τὸ πρὸς φητικὸν λό-
 γιον; ἡ ψαλμωδία, ὅτι ἐν ἐμμελῆς τῶν θεῶν ἀγαλλιάσιν. καὶ ὡς περὶ ἀπὸ τροπαίου
 καὶ νίκης ἐπανελθὼν τις, ὑπὸ μεγάλης χαρᾶς αὐτοῦ ἐτόρον λέγει, ὅτι νενικήκαμεν
 τοὺς ἐχθρούς. καὶ αὐτὸς ὁρωτῶμεθα, πῶς καὶ τίνι τρόπῳ γέγονε τὰ ἐπὶ νίκης; πάλιν τὰ
 αὐτὰ ἀποκρίνεται, ὅτι νενικήκαμεν, νενικήκαμεν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ὁ πρὸς φητικὸς
 νοεῖται

νοεοῖς ἰδὼν ὁμῶσι τὴν τ' ἐθνῶν ὑποτροφιὴν ἔκραξε, πάντα τὰ ἔθνη κροτήσεται χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως. τουτέστι, καὶ οἱ πρῶτοι πησοί, καὶ οἱ μετὰ ταῦτα πισδύσαντες, πάντες ὁμοῦ κροτήσεται χεῖρας, ἔχοντας ἀπλῶς ἀσκήπως καὶ ἀτάκτως κροτήσεται τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀλλ' ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ θυφροσύνῃς. διὰ τοι ὅσον καὶ ὁ περὶ φήτης ἐθνους ὑφ' ἡδονῆς γινόμενον ἔλεγε, ψάλλετε ὅτι θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε ὅτι βασιλεῖς ἡμῶν, ψάλλετε. ὅτι κύριος ὁ ὑψιστός, φοβερός, βασιλεὺς μέγας ὑπὲρ πάντων τῶν γῆν. καὶ ὡς περ αὐτὸς ἐξηγουμένον τὰ ἐαυτοῦ ῥήματα λέγει, ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὑπὲρ τὰ ἔθνη. τοτέστιν, ὅτι τὰ πρότερον ὑπὸ τ' διαβόλου τυραννόμενα ἔθνη, νυνὶ κατελιπόντα τὸν πατρώως αὐτ' θεός, τὰ ἄβυσχα εἰδωλα καὶ κωφὰ ὑπέκλιναν καὶ πεσεκυῖοντες, καὶ ἐπιστάσαντες τῷ μόνῳ ἀληθείᾳ καὶ γῶνι θεῷ, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐγγίοντο. ὅθεν γὰρ ἄξιοι εἶναι τ' θεὸν βασιλείας εὐρίσκοντο. ὁ θεὸς καθίσταται ὑπὲρ θρόνον ἁγίον αὐτοῦ. πᾶς θρόνος διηλοῖ δόξαν καὶ ἀνάπαισιν, καὶ ἐπεὶ πρότερον μὲν ὁ θεὸς ἐκ ἐλοφάτῃς πᾶς τ' ἐθνῶν, ἀλλὰ πᾶς μόνον τῶν ἀγγέλων καὶ τ' ἁγίων, ἐσερεοῦντο τὰ ἔθνη εἰς δόξαν τ' θεοῦ, νυνὶ δὲ πεσεκλόντα ἀπέλαυνον οἱ πάντες εἰς δόξαν τ' θεοῦ, ὅτι ἐπανεπαύθη ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσιν. ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ τ' ἀνθρώπων θρόνος ἔχει τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν ἀνάπαισιν, τὴν δὲ ἀναμαρτυρίαν, ἐκ ἐστὶ δωματὸν ἔχειν, πεσεθήκε τὸ ὑπὲρ θρόνου ἁγίου αὐτοῦ, τὰ γὰρ ἀνθρώπινα μετὰ τοῦ σφαλεροῦ καὶ ἐφαμέκτου, ἔχουσι καὶ τὸ ζῶν τέλειον, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἀκρογία εἰρηκαμν. ὁ δὲ τ' θεὸς θρόνον καὶ ὑψιστός, καὶ ἐπυρμύς, καὶ ἅγιος ὅστις, ὁ φυσικὸν καὶ ἀχώριστον ἔχει τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ, καὶ τὴν δόξαν. ἀρχόντες λαὸν συνήχθησαν μετὰ τ' θεοῦ ἀβραάμ. τίνες εἰσιν οἱ σωμαχθόντες ἀρχόντες; οἱ βασιλεῖς εἰς γῆς, οἱ τοπάρχαι, οἱ τε μικροὶ καὶ μεγάλοι. καὶ τίς ἐστιν ὁ τ' ἀβραάμ θεός; μὴ ἐπὶ τὸν πᾶν τῶν ὅλων θεόν, τ' ποιήσαντα τ' ἑρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι ἰδιὸν αὐτοῦ καλεῖ τ' ἀβραάμ; ἀπαγε εἰς βλασφημίας. ἐχθρὸν ἀλλὰ τὸ μὴ ὅτι κύριον καὶ κριτὴν πάντων εἰς γῆς, καὶ ἐλευσῶντα καὶ ἐργάζομενον ἐκάλουσαν ἀβραάμ, τ' ὑπὲρ τῆς καταστροφῆς τῶν βολόμενων ὁφθῆναι αὐτῷ, καὶ γῆν καὶ ἀσπεδον ἐκρεῖν ἐαυτὸν ἐμπόδον ἐκείνου, ὅς μὴ ὁ ἵός ἐλαί λόγος τ' θεοῦ, ὡς ἐν τοῖς ἐμπόδον ἀπεδείχθη, καὶ ἐν φανήσεται. τὸ δὲ, ὅτι ὡς περ πισδύσαντες τ' ἀβραάμ ὅτι θεῷ, ἐλογίθη ἡ σούτου πίστις εἰς δικαιοσύνην, ὅτω καὶ πάντα τὰ ἔθνη κατελιπόντα τὸ πάτριον σέβας, μάλλον δὲ τ' ἀληθείας, ἐπείν, τὸ μάταιον καὶ πεπλανημένον, καὶ ὑπερβάντα ὑπὲρ τὴν ἀληθινὴν θεοῦ, καὶ ὁμολογῶντες τ' χριστὸν ἡμῶν θεοῦ, καὶ θεοῦ ἀληθινόν, ἐλογίθη καὶ αὐτ' ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην, ὡς περ ὅτι ἀβραάμ, ὅτι ἀφ' ἐθνῶν πάσαι αἱ ἀνομίαι αὐτ', πάσαι αἱ ἀσέβειαι, πάσαι αἱ ἀμαρτίαι. ἐν ἐκπύοντες τ' θεοῦ τότε τῷ ἀβραάμ, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, καὶ ὅτι ἐν τῷ σπέρματί σου βυλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. περκαλὼν ὁ περὶ φήτης, ὅτι ὅσον ὑπὸ πληρῶται ὁ πῶς τ' ἀβραάμ τ' θεοῦ λόγος, ὑπεραφῆναι καὶ γὰρ πάντα τὰ ἔθνη γεγονόσι τέκνα τ' ἀβραάμ, ὅτι ὅτι ὅτι εἰς τ' χριστὸν πίστευε, ὅς ἐστι σπέρμα τ' ἀβραάμ καὶ ἡ σάρκα, ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτ' ὁ τ' διαβίδ. ὅτι βασιλείας σῶζοντα τὰ ἔθνη, τότε ἔπην, ὅτι ἀρχόντες λαὸν συνήχθησαν μετὰ τ' θεοῦ ἀβραάμ, ἀντικυμνήσκων πᾶσιν ἀνθρώποις τ' πῶς τ' θεοῦ τ' ἀβραάμ πάσαι πεσεκυῖοντες, καὶ τ' ἀπὸ τ' θεοῦ πῶς αὐτὸν ἐπαγγελίαν. καὶ πληθεῖς ἀφ' ἑαυτοῦ ἡδονῆς ὁ περὶ φήτης ἔλεγε, ψάλλετε τῷ θεῷ ἡμῶν, ψάλλετε. ψάλλετε τῷ βασιλεῖ ἡμῶν, ψάλλετε. πάντα τὰ ἔθνη κροτήσεται χεῖρας. πάλιν δὲ διδασκων ἔλεγε, ψάλλετε σιωπῶς. τί δὲ ψάλλετε σιωπῶς; τοτέστιν, ὡς περ φρονίμως. μετ' ὑποσημνίας γινώτε τὰ λεγόμενα, γινώτε τὰ προηρόμενα. μὴ κροτήτε τὰς χεῖρας ὑμῶν ἀθέσμως καὶ ἀτάκτως, ὡς ἐν τοῖς συμποσίοις κροτοῦσι τὰς χεῖρας οἱ ἀφρονες, ἀλλὰ καθόντες πόθον ἢ νίκην, πόθον ἢ ἐλδοθερία, πόθον ἢ σωτηρία, δότε μεγαλωσύνην, δότε θυχαρείαν τῷ νικητοῦ θεῷ, κροτήσεται τὰς χεῖρας, δότε φωνὴν ἀντίσεως καὶ ἀγαλλιάσεως τῷ θεῷ τ' ἀβραάμ, τοτέστι τῷ γυννηθῶντι ἐκ σπέρματος τ' ἀβραάμ καὶ ἡ σάρκα, ὅν ἐκέρυξαν πάντες οἱ περ φῆται, ὅν ἀπεφάνησαν, ὅν ὁμολογῶντες θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπου, ὅς ἐκάλουσαν ὑπὲρ θρόνου αὐτοῦ τ' ἁγίον, ὅν ἐκ εἰς ἁγίας πᾶς ἐκ ἀνέλαβον ὑπὲρ φύσιν ἀνθρώπου. ψάλλετε σιωπῶς. ἡ γοῦν ἐγκύφατε εἰς τὸ βάθος τ' νοημάτων, ἵδετε τ' ἐν τοῖς περ φητικαῖς λόγοις ἐγκεκρυμμένου δρακόντος μαργαρίτου, ὡς περ τ' πᾶς εἰς πολλοὺς ἐν τοῖς ὁσρέοις

ὁστροίς τιμώμενον, ψάλλει σιμετῶς. ὁ γὰρ ἀκρόωτος δημοσὺς ἐν ταῖς χειρὶν ὑμῶν ὄντι·
 ἀναπύσαντες τὰς τ' πατέρων ῥήσεις, εὐρίσκετε αὐτὸν, ὅς ὄντι ὁ χριστὸς ὁ ἦος καὶ λόγος·
 θεὸς, ὁ ποιητὴς πάσης κτίσεως. τῷ γὰρ λόγῳ κυρεῖ οἱ ὕδατος ἐς ἐρεώθησαν, καὶ τῷ πνύματι
 τ' σώματος αὐτοῦ πᾶσι ἡ διώσις αὐτῶν. ὁρᾷς, πῶς ποτε ἢ θεὸν ὀνομάζει αὐτὸν ὁ δαβὶδ· πο-
 τε ἢ θεὸν καὶ ἀνθρώπου, ποτε ἢ λόγον θεῶν, ποτε ἢ ποιητὴν πάσης κτίσεως; γὰρ τῷ ἐπεὶ
 αὐτὸν ποιητὴν τ' ὕδατος, πάσης κτίσεως ποιητὴν αὐτὸν ἀπεφώνησε. ὁ γὰρ ποιητὴς αὐτῶν ὕδα-
 τος, αὐτὸς ὄντι ὁ ποιητὴς αὐτῶν ἀγγέλων καὶ αὐτῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ μὲν αὐτῶν λέγει, γὰρ ἀρχὴ ἐποίη-
 σεν ὁ θεὸς τ' ὕδατος καὶ τὴν γῆν. ὁ δὲ δαβὶδ, τῷ λόγῳ κυρεῖ οἱ ὕδατος ἐς ἐρεώθησαν. πάντως
 ὁμολογεῖ ὁ μωάμεθ λόγον θεῶν, καὶ πάντες οἱ μεθυσμένοι, ὁμολογεῖ πάντες οἱ χριστι-
 νοὶ ὡς λόγον θεῶν καὶ θεῶν, τ' αὐτὸν λέγει δαβὶδ, ὅτι ἐς ἐρεώσε αὐτῶν ὕδατος, τὸ τίς ἐποίησε.
 τ' αὐτὸν λέγει μωάμεθ, ὅτι γὰρ ἀρχὴ ἐποίησεν ὁ θεὸς τ' ὕδατος καὶ τὴν γῆν. καὶ τίς ἔστω μάταιος,
 ὁς ἀμειβόμενος, καὶ ὁ μεθυσμένος ὁ δαβὶδ κηρύττει θεῶν, ὁ μωάμεθ λέγει θεῶν; σὺ δὲ ὕδα-
 τος ἀκρόωτος, μηδὲν ἐπολάσεις πολλὰς γεγονότας ὕδατος, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ πολλὸς. ὁ ἡ ἐρμηνεύς
 τὴν ἐβραϊστὴν ἀποδοχὴς ἀλλήλων, ἐξαίρετον πληθυντικῶς καὶ τὴν ἐκείνων τὰς ἐν ὧν σω-
 θείαν, ἰδὼμεν ἢ καὶ πρὸς τίνων λέγει δαβὶδ τὸ, ὅτι οἱ κραταῖοι ἐν γῆς σφόδρα ἐπύρηναν. τί-
 νες; οἱ μεθυσμένοι αὐτῶν οἱ ὀλίγοι, οἱ πρῶτοι ὄντες καὶ ἀμαθεῖς καὶ ἀχρηστοί, καὶ δὲ διδασκα-
 λοι ἐν οἰκισμῶν, οἱ διωκόμενοι καὶ πάντων, οἱ ὑβριστῶν, οἱ κολαζόμενοι, οἱ μὴ ἔχον-
 τες πρὸς τὴν κεφαλὴν κλίνειν, καὶ ἀναφαίνοντες ὑψηλοὶ καὶ μεγάλοι, καὶ τ' θεοὶ κραταῖοι, καὶ
 τὴν ἐν τιμῇ κορυφῇ ἀναχθῆντες. πάντες γὰρ ἀρχόντες, πάντες ἀρχαὶ, πάντες οἱ
 βασιλεῖς ἐν γῆς μετὰ θεῶν αὐτῶν ἀκρόωτος ἔχοντες πρῶτες, καὶ αὐτῶν ὁμολογοῦσι διδασ-
 κάλους καὶ ὁδηγούς ἐν αὐτῶν σωτηρίας. οἱ ἀπόστολοι γὰρ ἐδίδασκαν τὸ δόγμα τοῦ πα-
 τὸς καὶ τῆς ἐκείνου, τοῖς θαύμασι πιστῶν καὶ καθὼς εἶπομεν. καὶ οἱ πρότεροι διωκτοὶ τ' ὀνόμα-
 τος τ' χριστοῦ, καὶ ὡς αὐτοὶ ἀκρόωτος ἔχοντες. καὶ οἱ πρότεροι ὑβριστῶν καὶ τύραννοι, καὶ
 ὅτι τ' χριστὸς καὶ τ' ἀκρόωτος ποιμὴν καὶ διδασκαλὸς καὶ φωνῆς ἐν τῷ οἰκισμῶν κατὰ
 σῶσιν, ὡς ὁ ἡλίου λάμποντες. καὶ οἱ τῶν ἐδῶν πάλαι μεθυσμένοι, καὶ τ' χρι-
 στοῦ μάρτυρες, καὶ λαβόντες τὴν ἀπὸ τ' θεοῦ χάριν, εὐρίσκονται ποιοῦντες, ὡς ἔφη, θαύ-
 ματα. οὐ μόνον γὰρ ζῶντες οἱ μάρτυρες γίνεσθαι θαύματα καὶ τράσιστα, ἀλλὰ ἐβλεπομε-
 νῶν ἐδῶν λατρεῖν, καὶ δὲ ζῶντες, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον μεγάλα καὶ δέσποια θαύματα γί-
 νουσι. ζῶντες γὰρ ἡρώτων ἐμπεδῶν τ' τυράννων τὰ ἐδῶν, λέγοντες, ὅτι γὰρ ὀνόματι
 τ' χριστοῦ εἵπατε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἀπεκρίναντο τὰ ἐδῶν, ὅτι ὁ χριστὸς θεὸς ἀληθινὸς ὄντι.
 καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ ἀσεβεῖς, καὶ βλέποντες ἐλεγμονὴν μεγάλην τῇ φωνῇ, μέγας ὁ θεὸς τῶν
 χριστιανῶν, μεγάλη ἡ πίστις αὐτῶν, καὶ ἐπίσθου ἐς τὸν χριστόν. καὶ ὅτι μὴ πάντες οἱ τ' χριστὸς
 μάρτυρες θαύματα γίνεσθαι ἀπείρα, ἀλλὰ τινὰ ἐξ αὐτῶν τὸ πλῆθος ἐδάσαντο, τοῦτον ὄντι, ὁμῶς
 δὲ καὶ τ' πολλῶν σωτηρίας τὸ οἱ τῶν κατὰ εὐερίων καὶ ἐκείνων οὐκ ὀλίγα, ὅτι ὡς γὰρ ὄντι
 ὅτι. ὁ πατὴρ ἡμῶν τ' χριστιανῶν τιμώμενος μάρτυς τ' χριστοῦ γεώργιος, ὁ καὶ πατὴρ αὐτῶν τ' με-
 σολαμάνων τιμῶν, ὀνομάζει δὲ πατὴρ αὐτῶν χετὴρ ἡλίας, βασιανζόμην καὶ πειραζόμε-
 νος καὶ τ' ἀσεβῶν καὶ ἐδῶν λατρεῖν, ἵνα τ' ἢ χριστοῦ ἀρνήσῃ, σθεαδὴ ἢ καὶ μεθυσμένος
 τοῖς ἐκείνων θεοῖς, ὁ ἢ πρὸς ἐλπίς μυστὸς θανάτου καὶ μυστὸς βασιανζόμην ὡς τ' ὀνόματι τ' χ-
 ριστοῦ, ὁ ὅλως ἀθετῆσαι τὴν ἐς τ' χριστόν πίστιν αὐτοῦ. καὶ ἐποίησεν αὐτῷ τιμωρίας μεγάλας,
 καὶ πειρατήρια. λέγει δὲ ὁ μάρτυς τῷ τυράννῳ, ἀπελθόντες ἰδὼμεν αὐτῶν θεῶν ὑμῶν. ὁ ἢ ἀκ-
 ρὸς ἐχάρεν λίαν, ὡς λαβὼν, ὅτι ἀπὸ χετὸς ὄντων τοῖς θεοῖς αὐτοῦ. ἀπελθόντων δὲ τῶν πα-
 τῶν ὁμῶς τ' τε τυράννος σὺ πάντῃ τῷ πλῆθει, σιωπῶν καὶ ἐς τ' βασιανζόμην καὶ ὁ μάρτυς γεώργ-
 γιος, καὶ λέγει μεγάλην τῇ φωνῇ, γὰρ τῷ ὀνόματι ἱσθ' χριστοῦ τὰ ἀφῶνα ἐδῶν εἵπατε τῇ
 ἀλήθειαν, τίς ὄντι θεὸς ἀληθινός; καὶ πρὸς τὸν λαλῶντα τὰ ἐδῶν εἶπον, ὁ χριστὸς ὁ ἦος τ' θε-
 οῦ, καὶ ὁ πῦρ πατὴρ ὁ θεός. καὶ πάλιν ὁ μάρτυς, γὰρ τῷ ὀνόματι τ' χριστοῦ πεσόντα ἐς τὴν
 γῆν, σωτηρίαν. καὶ ἐπαποδοχὴς τῷ λόγῳ καὶ γνήσιας ἐπεὶ πάντῃ τὰ ἐδῶν ἐς
 τῇ γῇ, καὶ σωτηρίαν. τὸ δὲ πλῆθος ἰδόντες τὸ τράσιστον, μεγάλην καὶ λαμπρὰν τῇ φωνῇ
 ἐξέβησαν, μεγάλη ἡ πίστις τ' χριστιανῶν, μέγας ὁ θεὸς γεώργιος. ἀκούσαντες οἱ μὴ πιστοῦν-

τὰς εἰς τὸν χριστὸν, καὶ αἰχμαδμήτωσαν, ὅτι ὁ πατήρ τοι ψεύδους διαβολῇ οὐκ ἠδυνή-
 δη κενύσαι τὸ ὄν, ἀλλ' ὑπὸ τιμῆς παρὰ τοῦ ἁγίου, καὶ οἰοῦσας ὑπὸ τῇ ἀληθείας μα-
 σιγῆς, ὡμολόγησε τὸν χριστὸν θεὸν εἶναι ἀληθινόν. οἱ δὲ μὴ πισθύναντες, ἐτι ὡς γὰρ βαδύ-
 τῶτα σκότει πῶτα τοῖσι πλανώμενοι. ἐτι δὲ τοῦ χριστοῦ ὡς τῇ γῆς εὐερισκομένου, ἔφε-
 ρον πρὸς αὐτὸν ἀνθρώπων οἱ γονεῖς αὐτοῦ δαμονίζοντες, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα δε-
 ραπτόσῃ αὐτοὺς. ὁ δὲ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ εὐερισκόμενος δαίμων, ἰδὼν τὸν ἱεροῦ, ἐκράξεν
 γων, τί μοι καὶ σοὶ γὰρ τοῦ θεοῦ, ἡλδοῦ πρὸ καροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; οὐδὲ γὰρ εἰς διαβο-
 λῇ τῷ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πολλοί. τοῦ δὲ ἱεροῦ ὑπὸ τιμήσαντος αὐτόν, ἐξ ἡλδοῦ ἐκ
 τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐγγύς ὕψους. τί δὲ, ὅμμεμαρτύρησεν ὁ θεός, ὅμμεκέρυξαν οἱ πρὸς φῶτα,
 εἰς ὃν ἐπίδυσσε πᾶσα ἡ οἰκουμένη, ὃν καὶ αὐτοὶ οἱ δαίμονες μὴ βουλόμενοι ὡμολόγησαν
 θεόν, φερίησιν δὲ καὶ τρέμουνσι τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, αὐτοὶ οἱ μὴ ὁμολογοῦντες θεόν, οὐκ
 εἰσὶ ματαίω καὶ πεπλανημένοι; πάντες που δὴλον, καὶ τότε πληρωθήσεται ἐπ' αὐτοὺς
 τὸ πρὸς φῶτα λόγιον τοῦ διαβίδ, ὅτι ἀνθρώπος γὰρ τιμὴν ὦν, οὐ σιωπῆκε. παρεσιωβλή-
 δη τοῖς κτείνοντι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς, καὶ μακρότερον αὐτοῖς ἡμῶν, εἰπὼν ἐκρί-
 νησιν ὡς τὰ ἀλογα ζῶα. ἐκεῖνα γὰρ ἐπεὶ οὐχ ἄμαρτανουσιν, οὐδὲ κολαδιώται μέλλον-
 σιν. οὐδὲ δὲ τοῖς μὴ πισθύνουσιν εἰς τὸν χριστόν, εἶδε μὴ ἐγγυῆσθαι οἱ ἀνθρώποι ἐκείνοι.
 μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν μαρτύρων πρὸς τρεῖς οἱ ἀνθρώποι εἰς αὐτοὺς τάφους καὶ τὰ μνη-
 μεῖα αὐτῶν, καὶ ἐδεραπθόντο τὰς νόσους αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἀπειρα θαύ-
 ματα φεργοῦνται εἰς αὐτοὺς τάφους τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων, τῶν πολιτῶν
 ἱερῶν καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ θανάτου, γυναικῶν εὐερισκόντων κείμενοι. ἀλλὰ καὶ τῷ πα-
 τέρει οὐκ ἔχουσι μέτρον οἱ τοῦ θεοῦ ἀνθρώποι οἱ ὑπομεινόμενοι τῇ σωτηρίᾳ, καὶ οἱ μὲν εὐ-
 οίηκοντες εἰς τὰ ὄρη, οἱ δὲ εἰς τὰ σπήλαια, οἱ δὲ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἔχουσι διώματα
 καὶ ἰσχυρὰ ποιῆσαι θαύματα, καὶ ποιῶσιν, ἅρα τί σοι δοκεῖ; ἐνεκὸν ψεύδους καὶ πεπλάσ-
 μιν καὶ ἀντιθέου ὀνόματι σωτηρίῃσιν ὁ θεός τοῖς δώδεκα ἀποστόλοις, τοῖς ἀμαρ-
 τανιστοῖς καὶ ἀγροῖς δὲ τῶν ἀπείρων θανάτων, καὶ ἐπέσταν πᾶσιν τῶν οἰκουμένων εἰς
 τὴν τοῦ χριστοῦ πίσιν καὶ τῶν θεογνωσίων, καὶ ἐπεσόμενον αὐτὸν ῥήτορας καὶ φιλοσόφους,
 καὶ τίς οὕτως ἀδύνατος, ὅστις εἴποι αὐτό; καὶ γὰρ τὰ τιμιώτερα πράγματα ἀπίστος τῇ κτί-
 σεως, ὁ ἀγγελῶ καὶ ὁ ἀνθρώπων εἰσιν. ἀλλὰ καὶ ὁ ἀγγελῶ γυναικῶν γινώσκων θεός, ἐξ
 πίστες τῇ οικίας δόξης, καὶ αὐτὴ ἀγγέλου ἐγγύς διαβολῇ, καὶ αὐτὴ φῶτος ἐγγύς σκό-
 τος, τὸ αὐτὸ καὶ ὁ ἀνθρώπων ἅγιος ὦν, καὶ γὰρ τὸ παραδείσου εὐερισκόμενος, ἐπε-
 δύνετο γινώσκων θεός, καὶ παρδύδης ἀντὶ τοῦ εἶναι ἅγιος, εὐρέδης ἀμαρτωλός. καὶ ἐκβλη-
 θείς τοῦ παραδείσου, κατεδύνατο ὁργάζεσθαι τὴν γῆν. καὶ τὸ δὲ χεῖρον, ὅτι ἀδύνατος
 κτείνων παρδύδης εἰς θάνατον, καὶ ἡκουσεν, ὅτι γὰρ ἰδὼν τοῦ πρὸς φῶτα σου φανῇ τὸν
 αὐτόν σου, καὶ ὅτι γὰρ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελδύσῃ. καὶ τί λέγω πρὸς τοῦ ἀγγέλου καὶ τῷ ἀδὰμ,
 ὅτι ὑπομνήσαντες γινώσκων θεοῖ, ἐπαθον ὅσα εἶπον, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸ μωσύσεως. πολλὰ
 πάντων τινῶν ποιῆσαι ἂν μὴ δέμεις ποιῆν, ἡ γοῦν θυμιάσαι τῷ θεῷ δουλείας χάριν, εἰς
 τὸ μὴ εἶναι αὐτοῖς θυμιάσαι, ἀλλ' ἡ μόνοις τοῖς ἱεροῖς, ὑποίχοντες γὰρ, καὶ κατέπει τὸν
 διαδάν καὶ τὸν ἀβέρων καὶ τὸν κρεῖ. ἐξ ἡλδοῦ πῦρ ἀπὸ τῇ γῆς, καὶ κατέκαυσε τὸν ὄφιν καὶ
 οὐκ εἰς. καὶ ἐθυμιάσεν ὁ ζῆλος ὁ τῶν ἰουδαίων βασιλεὺς, ἀλλὰ παρδύδης ἐλεπρώθη. βλέ-
 πεις πῶς πᾶσις ἀμαρτίας ἀνέχεται ὁ θεός, καὶ κατεπεί τὴν τοῦ ἀμαρτωλοῦ μετάνοιαν,
 ταύτῃ δὲ τὴν πόλιν οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ὀρχεται ἡ τοῦ θεοῦ ἀγα-
 νάκτησις καὶ ὁργὴ εἰς τὸν τὰ τοιαῦτα πολῶντα; ἐπεὶ γοῦν, ὡς ἀποδείδεικται, θεός ἡμῶν
 σωεργῶν τοῖς τε ἀποστόλοις καὶ μάρτυσιν εἰς τὴν τοῦ χριστοῦ πίσιν, ὁ μὴ πισθύνων εἰς τὸν
 χριστόν, οὐ πισθύνει θεῷ. οὕτω γὰρ καὶ ὁ χριστός γὰρ τοῖς θανάτοις εἰρηκέν, ὅτι ὁ μὴ πισθύνων
 τῷ θεῷ, οὐδὲ τῷ πατρί, καὶ ὁ μὴ ἔχων τὸν ἵόν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. εἰπὼν γοῦν οὐκ ἡμῶν
 χριστός θεός καὶ θεὸς ἡμῶν, ἀλλὰ πολῶν ἔλεγε ταῦτα, οὐκ ἔμελλε παθεῖν, ἀπὸρ' ἐπαθον ὅ-
 τε διαβολῇ καὶ ὁ ἀδὰμ, ἀλλὰ θεός ὦν ἀληθινός, ἔλεγε κατὰ ῥῶς καὶ ἐδίδασκε τοῖς πᾶ-
 σιν, ἵνα γινώσι κατὰ ῥῶς τὴν ἀλήθειαν, μάλλον δὲ τὴν αὐτῇ θεότητι. ἐπεὶ γοῦν τραῦς

καὶ πεπαρρησιασμένως ἔλεγεν, ὅτι θεὸς εἰμὶ καὶ ἦς τοῦ θεοῦ τῷ ὕμῳ, καὶ οὐκ ἐν παρὰ
 ἑνὶ καὶ γωνίᾳ ἔλεγεν αὐτὸ, ἀλλὰ μέσσην πάντων, ὁμολογῆ δὲ πρὸς τὸν ὁμολογῆ, καὶ
 πάντων οἱ μουσουλμαῖνοι, ὅτι λόγος θεοῦ ὅστις ὁ χριστός, καὶ πνεῦμα θεοῦ καὶ ψυχὴ θεοῦ,
 οὕτω χριστοῦσι πάντων οἱ μουσουλμαῖνοι, ἵνα ἀνέξεταί τις καὶ ἀπλὴν πραγμονήτως πι-
 σθῶσι, καθὼς εἶπε πρὸς αὐτοὺς ὁ χριστός, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν κατ' ἐπὶ τὸ γινώσκον ἐν ἱεροσολύ-
 μοις ἐν τῷ τάφῳ τῷ χριστοῦ θαύματός ἐστι καὶ αὐτὸς αὐτῶν αὐτῶν, ὡς καὶ σὺ οἶδας,
 ἔχεις ἐπ' αὐτῷ τὴν οἰκίαν πάντων, ὅτι κρίμασιν οἷς οἶδε θεός, κατεξουσιάζουσιν οἱ μουσουλ-
 μαῖνοι καὶ τὸ πᾶν τῷ ἁγίῳ τούτῳ, καὶ ἡτ' ὅτι δηλωθήντα καὶ αὐτὸς τῷ χριστῷ ἀναστάσεως
 πολλῶν καὶ μεγάλων ποιούμεναι τὴν ὑπὸ μέλειαν καὶ φροντίδα, ὥστε μηκέτ' εἶναι τὸ πα-
 ράπαν λυχνιαῖον φῶς. γινέσθαι τοιγαροῦν ὅσον ὅπως ἀπαραιτήτως κατὰ τὴν τούτων
 ὑπὸ μέλειαν. ἐν τῷ καίρῳ, καθ' ὃν ἀδουσι οἱ ἐκείσε ἐν εἰρηκέρῳ χριστιανοὶ τῷ ἀναστά-
 σεως τῷ χριστῷ ὕμνον, κατὰρχεται φῶς ὁρατὸν, ἀνὰ πᾶσαν τὴν εἰς τὸν τοῦτον τάφον τῷ χρι-
 στῷ εὐερίσκει μὲν λαμπράδας, γινώσκον τὸν ἐκείσε ἐν εἰρηκέρῳ τῷ καίρῳ καὶ
 αὐτὸν ἀρχόντῳ τῶν μουσουλμαῖνων. τί γοῦν οἱ δοκῶν; φθιδῶς ἔλεγεν ὁ χριστός, ὅτι θεός ὅστις
 καὶ θεὸς ἦς; φθιδῶς δὲ πισθύνουσι καὶ οἱ χριστιανοί, καὶ πῶς τῷ ὥρα ταύτῃ, καθ' ἣν αὐτὸν
 ὕψιστον αὐτῶν, ὡς εἶπομεν, τὸν χριστὸν θεὸν καὶ θεοῦ ἦον, καὶ ποιητὴν πάσης κτίσεως, εἰς πλείο-
 να δὴ πᾶσαν πίσωσιν καὶ δὴ λῶσιν τῷ θαύματός, μαρτυροῦντ' ὅσον τῷ θεῷ, ὡς εἶναι
 τοῦτ' ἀληθές, κατὰρχεται οὐρανὸν φῶς ὁρατὸν τῶν εἰς τὸν τάφον αὐτοῦ δὴ τῷ χριστῷ, ὡς
 διεδύλωται, λαμπράδας. ὡς γὰρ ἐν τῷ ἱεροσολύμοις ἐν τῷ ὥρᾳ αὐτῇ τῷ χριστῷ βαπτίσσεως
 κατέβηκεν ἐξ οὐρανοῦ φωνὴ λέγουσα, ὅτι οὗτός ἐστι ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, πυντίσιν ὁ χρι-
 στός, οὕτω καὶ ἡτ' ὅτι δηλωθήντα καὶ αὐτὸς κατὰρχεται τὸ ἐξ οὐρανοῦ φῶς, πιστὸν μὲν καὶ μαρ-
 τυροῦν πᾶσι πιστοῖς τε καὶ ἀπίστοις, ὅτι αὐτός ἐστι ὁ χριστός ὁ υἱός καὶ λόγος τῷ θεῷ, ὁ ἀλη-
 θὴς θεός τε καὶ ἀνθρώπος. τίς γοῦν ὅπως ἀβλήσῃ, ὅς οὐ πρὸς κινεῖ καὶ ὁμολογῇ αὐτὸν θεόν
 καὶ ἦον τῷ λόγῳ τῷ θεῷ; εἰ δὲ ὁρῶνδον ἴσως καὶ ἀντιλέγουσιν, ὡς εἶποι λέγουσιν, ὅτι ὁ χρι-
 στός φθιδῶς ἐλάλησε, τίς ὅστις χρεία λοιπὸν ἐτόρε κατηγόρε; αὐτοὶ γὰρ ἑαυτῶν εἰσι κατή-
 γοροι, ἐπεὶ ὁμολογῶσι λόγον θεῷ, τὸ πνεῦμα, καὶ ψυχὴν θεοῦ ὅσον λέγουσι φθιδῶς. αὐ-
 τὸν πᾶς δὲ διὰ τὸν λόγον θεῷ φθιδῶς; γινώσκοντες ἐν τῷ ἀδελφῷ αὐτῷ, καταφύ-
 γουσιν εἰς ὅσον, λέγοντες ὅτι οἱ χριστιανοί, ὡς δὴ πᾶν ἡμῶντες τῷ χριστῷ, λέγουσιν ὅτι πρὸς ἑαυτῷ
 εἶπεν ὁ χριστός, ὅτι υἱός θεοῦ ἐστιν, ἀλλ' ἐκείσε ἀλήθεια ὅσον, ἀλλὰ διαβολὴ καὶ μόνον γὰρ ὁ χριστός
 ἐκείσε ὅσον, ὅδε ἐδιδάξαμεν, ἀλλὰ ὁρῶντες πᾶς τῷ ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῷ αἵματι, ἡμεῖς εἶπαμεν,
 ἀλλ' ὑμεῖς λέγετε αὐτό. ὅσον γοῦν πρός ἡμᾶς ἐστὶ καὶ σὺ καὶ ψυχή. βυλόμενοι γὰρ ἡμεῖς ὑβρίσαι τῷ
 χριστῷ, φανερώς ἐκ ἡδυνήθημεν, φοβηθέντες τὴν φανερὰν τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ γνώσιν, καὶ
 ἐπλάσσαντο ἄλλα ἐπ' ἄλλοις. ἀλλὰ γινώσκοντες οἱ βουλόμενοι μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, ὅτι
 αὐτὸς ὁ χριστός ἐρεκεν οἰκείους χεῖρας οὐχ ἁπλᾶς καὶ δις καὶ τρίς, ἀλλὰ καὶ πολλὰς, καὶ
 χεῖρας ἅπας τὸ διὰ χεῖρας αὐτοῦ ὅσον λέγει καὶ διδάσκει, ἵνα δηλονότι γινώσκιν οἱ ἄνθρω-
 ποι τὸν μόνον καὶ ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὁμολογῶν ἦον πρὸς πάντων τῶν αἰώνων θεὸν ἀλη-
 θινόν. ἅπας καὶ γὰρ ὁ τρόπος τῷ δυνάμει ὅσον τῷ ἀγγελίῳ ὅσον ἐστὶν, ἵνα δηλονότι ὡς εἶ-
 πον πᾶς ἀνθρώπος ὅσον τῷ ἀσθεῖας εἰς θεοσέβειαν, καθὼς ἐρεκεν, καὶ ἵνα πράξωσιν οἱ ἄν-
 θρωποι ὅσον ὁσὴν ἁγίας ἁγία, καὶ ὅσον ταύτῃ τὴν αἰτίαν ἔλεγε καὶ διδάσκει ὁ χριστός κα-
 θ' ἡμέραν ὅσον. ἅπας καὶ παραλαβόντες ὅσον τῷ χριστῷ οἱ ἀπίστοι, σωτηρίαν λαβόντες τὸ διὰ γε-
 νελίον, καὶ ἐδιδάξαν εἰς τὸ ἅπαντα κόσμον, ὅσον ἐρεκεν ταύτης τῷ πᾶσι καὶ τῷ ἀγγελίῳ
 καὶ τῶν δόγματων ἀπέθανον οὗτοι τῷ οἱ μαρτυροῦν. ὅμως τινες τῶν αἰρετικῶν ἔλεγον, πρὸς
 τῷ χριστῷ, ὅτι μὴ ἀληθὴς ὁ χριστός πρὸς πάσης κτίσεως εὐρίσκειται, καὶ αὐτὸς ἐστὶν δημιουργός τῷ
 ἀγγελίῳ καὶ τῷ ἀδελφῷ τῷ οὐρανῷ τῷ γῆς καὶ ἁπάσης τῷ κτίσεως. ὅσον ὅπως ἐρεκεν, καὶ οὐκ
 ἄλλως. ὅτι δὲ υἱός τῷ θεῷ, ὅσον ἐκείσε, καὶ ἐποίησαν οἱ τοῖς αἰρετικοῖς πολὺν κακόν, ὅσον ὅσον ἐρεκεν
 ὅσον. ὁ γὰρ βασιλεύων τῷ τότε τῷ φρονῶν τὰ ἐκείνων, καὶ σιωπῶν καὶ ἐβόησεν αὐτοῖς αὐτῷ τῷ
 ὅσον τῷ δόγματι. ἐπεὶ γὰρ εἶχον τὸ διὰ χεῖρας αὐτοῦ, ἐπὶ δὲ ἐρεκεν ὁ χριστός πε-
 ρὶ αὐτῷ, ὅτι θεός ἐστι τῷ θεῷ υἱός, τῷ ἀλλῷ πρὸς πάσης εὐρίσκειται, καὶ ταύτης, καὶ γὰρ αὐτὴ καὶ
 μόνον

μόνη ἐσθλὴν αὐτῇ πασῶν ἐτόρῳ παραστάσεων. ἀλλὰ τὸ μὲν θαυγάλιον, καὶ ἐτίμων καὶ ἐσεργον, καὶ ἀγίου ὠνόματον. καὶ ἀναγινώσκοντες ὅτι οἱ τέλει, καὶ οὗτοι πεφάντες διλιυκῶς, ἐλεγον τὰ αὐτὰ καταγέλαστα καὶ μεμειωμένα μαρίας λόγια. καὶ οἱ μὲν ἐτελεύτησαν ἐν ταύτῃ τῇ αἰρέσει, καὶ ἐστὶν ὑπὸ αὐαθέματι, οἱ δὲ ζῶσι, καὶ εὐερίσκονται καὶ τὴν αἰγυπτον, καὶ καλοῦνται ἀρετανοί, καὶ ἰακωβίται, καὶ νεσοριανοί. ὁρωτηθέντες τὸν τὸν αὐτοῦ, καὶ μέλουσιν ἐμολογῆσαι τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν, ὅτι ὅτως ὅτι ἀρχὴς τὸ θαυγάλιον γεγραμμένον, ὡς εὐρίσκεται καὶ τὴν σήμερον. λέγετε ὅτι πιστεύομεν οἱ χριστιανοὶ εἰς τρία πρόσωπα, εἰς πατέρα, υἱόν, καὶ ἁγίον. καὶ ἐπεὶ εἰς τὰ τῶν χριστιανῶν εὐερίσκει καὶ πάντα ἀμύνει, ὡς περ ἰδοὺ τὰ ἄλλα, πλανᾶσαι καὶ πρὸς τούτοις. καὶ ἅπασι, ὅτι ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ πεσοκνωσόμεθα ὅτι θεοὶ, καὶ ποιητὴν πάντων, ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, καὶ τὸν τὸν ἡμῶν καὶ λόγον, καὶ χριστὸν δὴ τὸν πᾶν, ὅτι τὸν πᾶν, καὶ ὅτι ἄλλως, καὶ πιστεύομεν καὶ ὁμολογῶμεν αὐτῶν. τὴν δὲ αἰὶ πρὸς τὸν αὐτὸν μαρτυροῦμεν ἔχοντες πλάσμα θεοῦ, καὶ δούλου θεοῦ. ὁ πιστεύομεν καὶ ὁμολογῶμεν, ὅτι οὐτε ἐργον ἔστιν, ὅτι ἐργον ἔστιν ἀνθρώπου μέλλει ἀνδρὸς ὁ μωακὸς ἀνθρώπου μέχρι τῶν τελευτῶν αἰῶνος, ὡς αὐτὴ. καὶ ἡ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν λογίζομεθα αὐτῇ κατὰ τὴν ἀγγελίαν, ὡς ἀνθρώπου, καὶ τὴν τιμὴν ὅτι ἀγιοσύνη ἐπάνω πάντων τῶν ἀγγέλων ἀσυνκρίτως, ὅτι τὴν ὁ λόγον τὸν θεοῦ ἐγγίνετο καὶ σάρεκα, καὶ ἔχοντες αὐτῇ πεσοκνωμένους πάντες καὶ βοηθῶν, καὶ δέει. ὁ πᾶσαι λέει διλιυκῶς ὡς περ τὸ ἀμαρτωλῶν, ὁ πᾶσαι ὁ πᾶσαι θάνατα μεγάλα καὶ ἀζαίσι. καὶ πεσοκνωμένους αὐτῇ ὅπως θεοῦ, ἀλλ' ὡς μητόρα τὸν θεοῦ καὶ σάρεκα. ἐς τὸν αὐτὸν ἀναθεματὶ τὸ πεσοκνωμένους δὲ οὐ, ἡ βίαις, καὶ πολλὰς. ἀλλὰ πεσοκνωμένους ὅτι θεοῦ, ποιητὴν ὅτι θεοῦ καὶ γῆς, καὶ πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, φέρετε εἰς κατηγορίαν ἡμῶν, ὅτι ὁρωτηθεὶς ὁ χριστὸς πᾶσι τὸ ἰσθλαῖον, ὅτι ὅς θεοῦ εἰς, ἡ ἐν ἡμῶν, καὶ ἐπερ, ὅτι ἡμεῖς λέγετε ὅτι, καὶ φέρετε αὐτὸ εἰς μαρτυρίαν καὶ ἡμῶν, ἵνα εἰρήνηται τὰ πρὸς ἡμῶν λεγόμενα ἀληθῆ. ταῦτα γὰρ ποιεῖτε ἀπὸ τῆς μὴ γνώσεως ὑμῶν πρὸς τὰς γραφάς. εἰ γὰρ εὐερίσκειτε ἀρετὰς καὶ ὁρῶντες τὰς μαρτυρίας ὡς εἶ, ὅτι ἐν ἐκκλησίᾳ νυνὶ κατηγορεῖτε ἡμῶν, εἰς αὐτὸ γινώσκετε. ὁμῶς ἀλήθειαν λέγει καὶ τὸ πᾶν, τὰς ἀρετὰς καὶ τὸν κόσμον μαρτυρίας, αἵτινες ἐλαλήθησαν πρὸς τὸν χριστὸν, διὰ τὸν αὐτὸν αὐτὸν θεοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἀνθρώπου, πολλὰς ὁρῶντες. διὰ τὸν τὸν φθάρσαντες ἔπομεν μερικὰς ἡμέρας. ὁμῶς λέγω καὶ ὅτι, ὅτι ὁ δὲ ἄλλο πᾶσι αὐτοῖς οἱ ἰσθλαῖοι τὸν χριστὸν, ὅτι ἐν δέειν καὶ αὐτὸν θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, καὶ θεοῦ ἡμῶν. καὶ πᾶσι ἡ ἐλεγχῶν, ὅτι ὁ ἐμὲ θεωρῶν, θεωρεῖ τὸν πατέρα μου. πᾶσι δὲ, ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἑσμῇ. πᾶσι, ὅτι ἐμὲ ἐγνώκητε, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκητε. αὐτῇ, ὅτι ἐάν τις τὸν λόγον μαρτυρήσῃ, θάνατον ἔχει καὶ θεωρήσῃ εἰς τὸ αἰῶνα. καὶ ἀλλὰ καὶ, ὅτι ἀφένονταί σου αἱ ἀμαρτίαι. ἀπὸ θεωρῶντες οἱ ἰσθλαῖοι. ἐλεγον πρὸς αὐτὸν, τίνα σε αὐτὸν ποιεῖς; ἀνθρώπος ὢν, ποιεῖς σε αὐτὸν θεοῦ; τί δὲ ὁ χριστὸς; ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καὶ ἀφάνει. ζήσῃ. καὶ ὡς περ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζῶντοί, ὅτι ὁ ὅς θεοῦ ἐλεγχῶν. καὶ ὅτι ὁ δὲ εἰς ἐσθλὴν τὸν ἡμῶν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, ὅτι τὸν πατέρα τὸν ὅρακα, εἰ μὴ ὁ ὅς, καὶ ὁ βυλετὸς ὁ ὅς ἀπὸ καλῶν. ὁ γὰρ χριστὸς ὁ λέγων ταῦτα καὶ διδασκῶν ὅτι ἀνθρώπος, ὁρωτηθεὶς ἐμὲ καὶ κρύψῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ποῖος ἀφρονὲς καὶ ὁ δὲ ἡμῶν ὑπολάβοι ὅτι; εἰ γὰρ ἐκ τῶν θεῶν ὁ ὅς θεοῦ, ὅτι αὐτὸν αὐτῷ οἱ μαρτυροῦντες αὐτῷ, ὁρωτηθέντες πρὸς αὐτὸν, τίνα με λέγουσιν οἱ ἀνθρώποι; εἰ καὶ τὸν ἡμῶν τὸν ἀνθρώπου; καὶ εἰ ποῦ πρὸς αὐτὸν, ὅτι οἱ ἡμῶν λέγουσιν εἰς ἡλίαν, οἱ ἡμῶν ἐρεμίαν, ἡμῶν τὸν φησὶ. καὶ ἐπερ αὐτοῖς ὁ χριστὸς, ὡς περ ὅτι τίνα με λέγετε; εἰ καὶ ἀπὸ τοῦ πετρου, ὅτι πετρου, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς, ὁ ὅς τὸν θεοῦ τὸν ζῶντος. ἐμὲ καὶ ὁ γὰρ εἰπέμ ὁ χριστὸς τῷ πετρω, ὅτι πετρου σαρ, βλασφημῶς ἐρεγκας, κακῶς λελάληκας, ὅτι ἐμὲ ὁ ὅς θεοῦ. καὶ γὰρ ἐπεὶ διδασκαλὸς αὐτῷ τῷ ὅς χριστὸς, τί ἐτόρῳ ἐμὲ καὶ διδασκῶν αὐτῷ, εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν; καὶ γὰρ ὁ χριστὸς ὅτι σίμων πετρου; μακάριος εἶ σίμων ὅτι ὁ ὅς, ὅτι σαρ καὶ ἀμαρτῶν ἀπὸ καλῶν. ἀλλ' ὁ πατὴρ μου ὁ ὅς τοῖς ὁρῶντες, ὅτι ἀγνοῶν ὅτι ὁ χριστὸς τὸν πετρου τὸν, τίνα λέγουσιν εἰς αὐτὸν οἱ ἀνθρώποι; ἀλλ' ὡς περ ἰδοὺ τὸν λαζάρου πρὸς τὸν θάνατον ἐκείνου ἐλεγχῶν, ὅτι λαζάρου ὁ ὅς ἡμῶν ἀπὸ τοῦ πετρου, ἀλλὰ πορδύομαι ἀνάστην αὐτῷ. πορδύομαι δὲ ὁρῶντες, ποῦ τε δέειν αὐτῷ; εἰτα ὅτι οὐσία ἐλάλησε, λαζάρου διδύρο ἔξω. καὶ ὁρῶντες ὁ ἀπνους ὅτι τὸν κυρίου πεσοκνωματι, διὰ τὴν τὴν αὐτῷ θεοτήτα καὶ ἀνθρωπότητα. οὕτω καὶ τὸ παρὸν ἡμῶν

τῆς πλῆθους μαθητῶν, ἵνα δὲ εἴη αὐτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον. Ἐπειὰ δὲ καταμικρὸν ἀνάγων
 τοὺς ἐς τὸ ὕψος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως, ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ τῆς ἀνάστασις, τίς ἐπὶ τὸν ὁ δαίμων, εἰς
 ὧν καὶ αὐτὸς τὸ δῶδεκα μαθητῶν, ψιλαφῆσας τὴν πλῆθυν αὐτῶν; πάντως καὶ αὐτὸς
 ὅπως ἐξηγήσῃ, ὁ κύριός μὲν καὶ ὁ θεός μὲν. τί γὰρ φησι καὶ πῶς αὐτὸν ὁ χριστός; ἐκείνην αὐτῶν,
 παύσαι βλασφημίαν. ἀλλὰ τίς; ὅτι ἑώρακας με, πεπιδυκας; μακάριοι ἢ μὴ ἰδόντες, καὶ πῶς
 εὐδοκῶντες. ἀλλὰ καὶ γὰρ τῇ ἀρχῇ τὸ κερύγματος, τίς ἐπὶ τὸν ναθαναὴλ πῶς τὸ χριστόν; καὶ γὰρ ὁ
 αὐτὸς ναθαναὴλ νομοδιδάσκαλος ὦν τῶν Ἰουδαίων, ἐλθὼν εἰς τὸν χριστόν, ἠρώτησε αὐτὸν
 ὅρα ἥδε λέγε καὶ ἐβούλομαι. ἀκούσας δὲ παρ' αὐτοῦ τὸ χριστόν, ἀπὸρ εἶχον ἀπερρίπτε γὰρ τῇ καρ-
 δια αὐτοῦ, λέγει τῷ Ἰησοῦ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰσραὴλ; ἐπετίμηκε γὰρ αὐ-
 τῷ ὁ χριστός, ὡς κακῶς λαλήσαντι; οὐχί. ἀλλὰ τίς; λέγει πῶς αὐτὸν ὁ χριστός, ὅτι ἐπορεύσῃς τὰ
 ἀπερρίπτε τῇ καρδίᾳ σου, πισδύεις, μείζω τούτων ὄφει. καὶ οὐ μὲν ὁρῶντες πῶς τὸ πῶς
 λατρεῖ ὁ χριστός, οὕτως ἐξηγήσῃ, ὅτι σὺ εἶπας τούτο, τοιούτου ὅστις, ἀλλ' οὐκ ἐστὶν ἀρνήσεως λό-
 γος, ἀλλὰ συγκαταθέσεως καὶ ὁμολογίας. καὶ ὡς περ πῶς τὸν Ἰσραὴλ ἐπέε, καθήκει καὶ
 γὰρ γὰρ καὶ μὴ ὁ χριστός μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, λέγει πῶς αὐτὸς, εἰς ὃν ὁ μὲν παρὰ ὅσῃ με-
 καὶ ἐλεῖται εἰς ἐκείνους πῶς αὐτοῦ, μήτοι ἐγὼ εἰμι; καὶ ἄλλος, μήτοι ἐγὼ εἰμι; ἐπεὶ καὶ Ἰσραὴλ,
 μήτοι ἐγὼ εἰμι; λέγει ὁ χριστός, σὺ εἶπας, τότε πάντως ἐκ τῶν λόγων ἀρνήσεως, ἀλλὰ συγκα-
 ταθέσεως. οὕτω καὶ ὡς τὸ πῶς αὐτοῦ, λόγος γὰρ τῶν σωτήριων τῶν τόπων, καὶ ὡς τὸ πῶς ἐκεί-
 νου λόγος ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ χριστός. καὶ ὡς περ ἀρτίως πολλὰκις ἔειπεν τὸν μουσουλμανῶν λέ-
 γει ἐπεὶ πῶς πῶς ἐτόρμεν μετὰ συμβουλῆς, ὅτι ποιήσωμεν τὸ δὲ καὶ τὸ δὲ, καὶ αὐτὸ τὸ ἐπὶ
 Αἰὶς ὅτι τὸ ἐτόρμεν, * ὅτι αὐτὸν γίνονται ἀποκρίνεται + ὅτι σὺ γινώσκεις, καὶ οὐκ ἐστὶ λόγος ἀρνήσεως,
 γινώσκω ἀλλὰ συγκαταθέσεως. οὕτω καὶ ὡς τῷ χριστῷ, ὡς τὸ πῶς ἐκείνου λόγος, ἐχρήσατο τῇ δι-
 Αἰ. ὅτι σὺ αὐτὸν λέγει ὁ χριστός, τῇ, σὺ εἶπας. ὁ μὲν αὐτὸς ὁ πῶς αὐτοῦ ἠρώτησε τὸν χριστόν, λέγων, σὺ εἶ ὁ
 ὁ δὲ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν ἐκ τῆς κόσμου τού-
 του. εἰ καὶ τὸν κόσμον τούτου ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑποκρίνεται ἀντὶ ἐμοῦ ἡ γὰρ ὁρῶντες, ἵνα
 μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἐστὶν γὰρ τοῦ κόσμου. ἐπεὶ αὐτὸν αὐτῷ
 ὁ πῶς αὐτοῦ, οὐ καὶ βασιλεὺς εἰς σὺ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἰμι ἐγώ.
 ἐγὼ εἰς ὅσον γινώσκωμαι, καὶ εἰς ὅσον ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ.
 πῶς ὁ ὦν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πῶς αὐτοῦ, τί ὅσον ἀληθείας;
 ὁρῶς πῶς γὰρ τοῦτο εἰσέχθη σαφές; πάντως ὁ χριστός βασιλεία ἐδέχθη καὶ ἐπεὶ αὐτοῦ,
 καὶ ὁρῶντες παρὰ τὸ πῶς αὐτοῦ, πάλιν αὐτῷ ὅσον ἀπεκρίθη, αὐτὸ τὸ ἐπὶ, καὶ βασιλεὺς
 εἰμι, ἐπεὶ, σὺ λέγεις βασιλεὺς εἰμι ἐγώ. τί γὰρ ὁ πῶς αὐτοῦ, εἰπόντος τὸ χριστόν, ὅτι ἐγὼ εἰς
 ὅσον γινώσκωμαι, καὶ εἰς ὅσον ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ; λέγει
 πῶς αὐτοῦ, τί ὅσον ἀληθείας; τοῦτέστιν, εἰ εἰς τὸν κόσμον ἀληθεία ἡ ἐμὴ, οὐκ αὐτὸν παρὰ τοῦ
 θανάτου. καὶ οἷον ἀποκλαυόμενος τῶν τῆς ἀληθείας εἰρησιν, ἐπεὶ, τί ὅσον ἀληθείας; ἀλλὰ
 καὶ παρὰ τὸ ἀρχιερέως ὁρῶντες ὁ χριστός, ὅτι ὁρῶντες ἡ τῇ τοῦ θεοῦ τῶν τῶν, ἵνα ἡμῖν εἰ-
 πης, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὐδὲν ἐτόρμεν ἀπεκρίνατο, ἢ ὅτι ἐγὼ εἰμι. οἱ δὲ ὡς ὅπως εἰς ἃ ἐκ ἐπί-
 στανται οἱ μουσουλμανοὶ, κατηγοροῦσι αὐτὸν ἀφίους ἐπαινοῦ; ἰδοὺ τὸν ἰσχυρὸν ἐπὶ τῆς ἀλή-
 θειας, γινώσκων αὐτῶν. εἰ δ' οὐκ οὐκ οἱ δὲ. οὐ γὰρ παρὰ τῆς ἀληθείας ὅσον ἡ πῶς αὐτοῦ ἀ-
 γνοια, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ. ἐπεὶ δὲ καὶ πῶς αὐτοῦ τὸν λόγον δὲ δῶκα-
 μὲν γὰρ εἰς ἐμὴν πῶς αὐτοῦ ἵνα εἰπωμεν, ἀκούσας δὲ πῶς αὐτοῦ. ὡς περ γὰρ τὰ πῶς αὐτοῦ
 αὐτῶν καὶ ὅσον ἀρχιερέως ἐλέγοντο, παρὰ τὸ τὸ μωσέως, τὸ δαβίδ, καὶ τῶν προφητῶν, ἐλέ-
 γοντο δὲ ἀμυδρῶς πῶς καὶ σωδτικασμῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ πῶς αὐτοῦ πάντως καὶ τὸ θανά-
 του αὐτοῦ, καὶ ὡς ὅσον τῶν ποσύντων προφητῶν ἀνεφάνισαν, οὕτω καὶ ὡς αὐτοῦ τὸν σωτῆρα. καὶ
 σκόπει ὅπως ὅσον τὸ τὸ μωσέως ἐκβαλόντος αὐτὸν ἐκ τῆς Ἰσραὴλ, ὅσον τὸν ἰσχυρὸν οἱ ἀ-
 γνῶντες, καὶ κατεδίωξαν ὅσον αὐτοῦ, κατέλαβον αὐτὸν αὐτὸς γὰρ τῇ ὁρῶντες θαλάσσης. οἱ
 γὰρ Ἰσραὴλ φοβηθέντες, ἀπέγνωσαν τῆς αὐτοῦ ζωῆς. ὁ πῶς αὐτοῦ ἐλάλησε πῶς
 τὸν θεόν, καὶ ἐπεὶ αὐτῷ ὁ θεός, τί βοῶς πρὸς με; λάλησον τοῖς ἰσραὴλ, καὶ αὐτῶν
 τῶν. καὶ σὺ ἐπαρὼν τῶν ἰσραὴλ, καὶ τῶν τῶν τῶν θαλάσσης, καὶ διαβήσονται οἱ
 ἰσραὴλ

[illegible]

λοις πλείστοις, ἐφ' αὐτῷ, καὶ ἐποίησεν ἐκόντας τὴν χερσὶν, καὶ ἐβηκον ἐπ' αὐτῷ ἐν κίβωτῳ. ὁρᾷς πῶς τὰ τῶν χριστιανῶν πάντα ὁ γίνονται ἀπλῶς, ὅτι ὡς ἐτυχεν, ἀλλὰ μετὰ μεμερινημένης σπουδῆς, καὶ ἀκριβοῦς διετάξεως; διὰ τοῦτο, ὅτι καὶ τῶν παύσαι τὴν ἀκαίρων καὶ ἀπρεσβίαν του κατηγοριῶν. ἀπαντα γὰρ τὰ τῶν χριστιανῶν ἐκείνη ἐκτίλινοντο, ἀλλὰ μετὰ ἀκριβοῦς καὶ μεγάλης σκέψεως, καὶ τῶν μεγαλωτέρων λέγων μέχρι καὶ τῶν μικροτέρων. καὶ ἐκτοτε ἐταχθῆσαν καὶ ἐγράφησαν, καὶ ἀρκαιέτησαν ὅσα ἐγίνοντο.

ΟΤΙ ΣΦΑΛΕΡΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΛΑΒΩΣ

ΕΛΙΔΑΞΕΝ Ο ΜΩΑΜΕΘ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΚΑΤΕΛΥΘΗ Ο ΠΑ-

λαιὸς νόμος, καὶ ἡ διαθήκη παρὰ τοῦ χριστοῦ, ἀλλὰ μάλλον σωθήσεται, ὅτι

τὸ νόμος ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὸς ἀντεπλήρωσε τὸ θεαγγελίον.

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΠΡΕΙΔΗ ΠΟΔΙ Τῶν ἄλλων, ὡς καὶ ὑμῶν τῶν μουσουλμανῶν ἐγκαλούμεθα οἱ χριστιανοί, ἵκανῶς ἀρδεδεικνῆ, ὥστε εἶν' ἡμᾶς αὐτοτέρους πείσους κατηγορίας, φέρε δὲ ἡ λοιπὸν σκεψώμεθα ὅτι ποδὶ τῶν ἐπ' ὧν, ἐστὶ δὲ τὰς, ὅτι εἴπον ὁ θεὸς τῷ μωάμεθ, τὰ πάντα ἐποίησα ὅσα σε, καὶ σὲ δὲ ἐμέ. καὶ ὅτι οἱ χριστιανοὶ ὑμᾶς παραδέχονται. ἀλλὰ καὶ τὸ τῷ μωάμεθ ὄνομα γεγραμμένον ἐν εἰσκήσει τῷ θεαγγελίῳ, ἐπὶ τῷ ὅτι τῷ χριστῷ τοῖς ἰσ-

λαίοις, ὅτι θεὸς ἀγγελλόμεθα ὑμῖν, ἵνα γινώσκετε, ὅτι μετ' ἐμὲ μέλει ἐλθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ πρὸς φήτης. τὸ αὐτὸ δὲ γεγραμμένον καὶ ἐν τῷ τῷ μωάμεθ παλαιῷ. οἱ δὲ χριστιανοὶ φρονήσαντες διέβαλον αὐτὸ καὶ τὸ θεαγγελίον. ὅτι μὴ μόνον εἰς τὸ θεαγγελίον καὶ τὸ παλαιὸν ἐν εἰσκήσει γεγραμμένον τὸ τῷ μωάμεθ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐν εἰσκήσει γεγραμμένον. καὶ ὅτι τῶν μουσουλμανῶν πίσις καὶ τῷ ἄβραάμ ἐν εἰσκήσει, καὶ ὅτι παραβάντων οἱ χριστιανοὶ τὸν μωσαιοῦ νόμον, εἰσὶν ἄξιοι κατηγορίας καὶ μέμψεως. κατηγοροῦσι δὲ καὶ τοῖς μουσουλμανοῖς, καὶ ἄξιους ἐπαίνου καὶ τιμῆς. ταῦτά εἰσι καὶ τὰ τῶν μουσουλμανῶν κατηγορούμεθα οἱ χριστιανοί. ἀπολογούμεθα δὲ οὕτως, ὅτι θεὸς ἐν εἰσκήσει καὶ χεῖρ τινὸς ἔχων, οὐκ εἰς θεός. ἀλλ' ὁ ἀληθὴς θεός, ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ πάντων τῶν δημιουργηθέντων ἐν αὐτοῖς, ὁ ποιήσας καὶ ἀγγέλους καὶ καὶ ἀνθρώπους, χεῖρ τινὸς οὐκ ἔχων, ἀλλὰ ὅσα μόνῳ ἀγαθότητι καὶ θέλῃ ἐποίησε τὰ πάντα. ἐπεὶ γοῦν ὅτι οὕτως ἔχει, καὶ οὐδὲν ὅτι οὐδὲν ἀντιλέγων, ἀλλὰ κακῶς ἐφθέγγετο ὁ μωάμεθ, ὡς δὲ ἔειπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεός, ὅτι τὰ πάντα ἐποίησα ὅσα σε, καὶ σὲ δὲ ἐμέ. ὁ γὰρ θεὸς χεῖρ τινὸς οὐκ ἔχει. ὅτι δὲ ἡ τῶν μουσουλμανῶν πίσις οὐκ ἔστιν ἄβραάμ, ὡς ὁ μωάμεθ λέγει, ὅτι αὐτὸς τοῦ μωάμεθ ἔχει τὸν ἐλεγον. αὐτὸς γὰρ ὅτι ὁ ἀρχηγὸς καὶ νομοθέτης τῶν τοιούτων διογμάτων. εἰ δὲ εἰσι τὸ τῷ μωάμεθ, δειχθέντων. καὶ γὰρ καὶ τοῦ ἄβραάμ ἔως τῷ μωάμεθ παρῆλθον χρόνοι καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὁ μα-

χούμεν. οὐκ ἔστιν ἡ τῶν μουσουλμανῶν πίσις καὶ τῷ ἄβραάμ. εἰ δ' ἴσως λέγεται ὅτι ὅτι τῷ πῶς τοῦ μωάμεθ, ἐγὼ σοι ὁρῶ τὸν λόγον ἐν πῶς τοῦ μωάμεθ. ὁ ἄβραάμ διασάμηνος τὸν οὐρανόν, τὸν ἥλιον, καὶ ἀστέρας, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀνελογίστα το κατ' ἐαυτὸν, καὶ εἶπον. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅσα μεγάλα οὕτως, καὶ ὁμοίαια ὅντα, ἐπιδεῖν οὕτω καὶ αὐτομάτως ἐγίνοντο, ἢ ἔχουσι καὶ τινὰ τὸν ποιήσαντα αὐτά. διασάμηνος τίνων, ὡς εἶρηται, τὴν καλλονὴν τῶν κτισμάτων, ἐθαύμαζε καὶ διεπλήθη, καὶ ἐσκέπητο κατὰ νοῦν, μὴ πῶς οὐκ ἔχουσι τινὰ τὸν ποιήσαντα αὐτά, ἀλλὰ μάλλον ταῦτα εἰσὶ θεοί, καδὼς φησὶ καὶ οἱ γονεῖς αὐτῶν, καὶ πάντες οἱ ἐδωλολάτραι. καὶ ὅτι μὲν ὁ θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα καλὰ λίαν, καὶ ἄξια τῆς αὐτοῦ φησὶ καὶ ὡς αὐτὸς τῆς θεωρίας τούτων ἀναγινώσκονται πάντες ἀνθρώποι εἰς θεογνωσίαν, καὶ μεγαλιώσονται, καὶ

δοξάζωσι τὸν τῶν ποιητῶν καὶ δημιουργῶν. οὗτο οὕτως ἔχει, καὶ οὐκ ἄλλως. οἱ δ' οὐρανοὶ
 παρατραπγνῶνται ἐν ἀληθείᾳ καὶ ὁρθῇ γνώσει, καὶ ἀφγνῶνται πῶς κινῶνται καὶ σέβονται τὸν
 ποιητὴν τῶν πάντων θεῶν, μάλιστα πῶς κινῶνται τὴν κτίσιν, καὶ ἐσεβάσθησαν ταῦτα
 παρὰ τὸν κτίσαντα. ἀλλ' ὁ ἄβραάμ οὐκ οὕτως, ἀλλ' ἀγρίως ὡς, καὶ ἰδὼν καὶ κατανοήσας, ὅτι
 ὁ μὲν οὐρανὸς οὐκ ἵσταται, ἀλλὰ κίνησιν ἔχει διωκεῖν, ἔχει δὲ καὶ χεῖραν ἡλιαίου φωτός, φω-
 τίζοντα αὐτὸν τε θεωρίας ἑκαστον, καὶ τὸν αὐτὸν αἴρα. ὁ δὲ ἡλίου ποτε μὲν ὑπὲρ γλῶ-
 εῦρισκόμην, ποτε δ' αὖ ὑπὸ γλῶ κρυπτόμην, καὶ ὅτι μὴ ὄντων νεφελῶν φαίνεται, εὐρι-
 σκωμένῳ δ' αὖθις σκοπίζεται. καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες μὴ ὄντες ἡλίου φαίνουσιν, ὄντες
 δὲ αὐτῷ σκοπίζονται, καὶ ἀφανίζονται τὸ ἐκείνων φῶς, καὶ ἡ θεωρία καὶ ἡ δόξα αὐτῷ ἐμπαί-
 μλνται ὑπὸ τῶν αἰώνων, καὶ γὰρ χεῖρ οὐσα ὑδάτων εἰς τὴν τῶν καρπῶν γέννησιν κατέγνω
 πάντων, ὡς αὐτῶν καὶ αὐτῶν ὄντων ἀδυνάτων, καὶ χεῖραν ἔχοντων πᾶς ἀλλήλα, καὶ οὐκ
 ἐλογίσθη εἶναι ἀπ' αὐτῶν θεῶν οὐδὲν. θεὸς γὰρ τίνος χεῖραν οὐκ ἔχει. πάλιν δὲ σκεψάμενος
 μὴ ποτε ἐν ἑκάστῳ ἀπ' αὐτῶν ἀδυνάτως ἔχῃ, ὥστε εἶναι μονομερῶς θεῶν, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ,
 καὶ ἰδὼν ὅτι τὸ μὲν ξυρόν ἀντίκειται τῷ ὑγρῷ, ἔσθ' δὲ ψυχρὸν τὸ θερμόν, καὶ ὡς τὸ ὑδωρ ἐστὶ
 φθοροποιὸν τῶν πυρρῶν, ἐκρινεν ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν, ὅτι θεὸς σκοπάζων πῶς ἑαυτὸν καὶ μαχό-
 μεθα, οὐκ ἐστὶ θεός. κἀντὶ οὗτον θεασάμενος τὴν ἐν κτίσει οὐκ ἐξίστην καὶ κατὰ σπιν,
 διαπορεύων καὶ ἑαυτὸν, ὡς ἐστὶ τῆς διωκίμης, καὶ συνέχοντα καὶ κυβερωῦσα τὸ πᾶν. καὶ ἐπεὶ
 πάντες αὐθροποὶ ὁμολογοῦσιν εἶναι θεῶν, ἔκαστος δὲ ὁμολογεῖ ὅρπινά βούλεται καὶ πῶς
 αἰρεῖται, εἰσὶν ὅτι πάντες πλανῶνται καὶ ψεύδονται. λέπειν γὰρ, ὅτι ἐκ ἐστὶν ἐπὶ τῷ
 θεῷ ἀληθῆς, καὶ ὁ ποιῶν τὰ πάντα, ἀπὲρ εἰς διούλα ἐκένου, καὶ ἄγει καὶ φέρει καὶ ὀντα-
 κτεῖ ὡς βούλεται. ἔσθ' οὖν αὐτὸν θεὸν ἐγὼ πῶς κινῶ. καὶ περὶ αὐτῷ τῷ γῆς ἄβραάμ πῶς κινῶ
 νησε ἔσθ' ὁ μόνος καὶ ἀληθὴς θεός. ὁ δὲ πανάγαθος θεός, ὁ εἶπεν τῷ περὶ αὐτοῦ ἡλίου ἐπ' αὐτῷ, ὅτι
 ἐστὶ λαλοῦντα σου ἐγὼ πάρεμι, τέττις πρὶν ἢ πληρώσει τὴν πᾶς ἐμὲ σου ὀρθλὴ καὶ δι-
 καίαν αἰτησίαν, πάρεμι, αὐτὸς παρδιδύς ἐδέξατο τὴν τῷ ἄβραάμ πῶς κινῶνται καὶ τῷ
 σιν, ἐλογίσθη τὸν αὐτῷ αὐτὸν εἰς δικαιοσύνην αὐτῇ πασῶν ἀρετῶν, καὶ οὐκ ἐ-
 γρήσετο, ἡμεῖς γὰρ πάντες γρηγοροῦμεν ἐν τῷ τῶν γραφῶν βοηθείας, εἶπεν τὴν ἀδελφείαν ἡμῶν.
 ὁ δὲ δικαίος νῶε καὶ ἄβραάμ, καὶ οἱ κατ' ἐκείνους καὶ παρὰ ἑχόντες τὴν καρδίαν, ὁ δὲ οὐ-
 ται γραμμάτων, ἀλλ' ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν γράφονται καὶ γίνονται, τότε γὰρ εἶ-
 πον αὐτῷ ὁ θεός, οὐκέτι κληθήσεται τὸ ὄνομά σου ἄβραμ, ἀλλὰ ἄβραάμ, διότι πατέρα
 πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε. τότε δὲ δὴ αὐτῷ ὁ θεός καὶ τῆς ἐπαγγελίας, εἶπεν, ὅτι ἐν τῷ
 ἀπέρματί σου ἐνδύλογηθήσονται πάντα τὰ ἔθνη. τότε εἰδὼν ὁ θεός ἔσθ' ἄβραάμ πᾶσαν
 τὴν γλῶσσαν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σοὶ καὶ ἔσθ' ἀπέρματί σου δώσω αὐτήν. κἀντὶ οὗτον λαβὼν πατὴρ
 ἦν οὐκ ὁ ἄβραάμ, παρὲν ἔλασε τὸν θεὸν πρὸς τῶν σοφῶν, καὶ ὡς ἐμπροσθεν φθάσαντες
 εἶπομεν. ἐπεὶ δὲ κρείμασιν οἷς οἶδε θεός, τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὅτι μετὰ λίγον ἀποστα-
 λῶναι μέλλουσι τὰ τῷ ἄβραάμ ἀπόγονα εἰς τὴν αἰγυπτιαν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖσε διαβιβάσῃ χρο-
 νους τετρακιστίους καὶ τριάκοντα. καὶ γὰρ οὕτως ἔρεκτον ὁ θεός ἔσθ' ἄβραάμ, ὅτι εἶπεν τὸ
 ἀπέρμα σου ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, τὸ δὲ ἔβη, ὁ δὲ αὐτὸν δούλωσεν αὐτὸς, κρινὼ ἐγὼ, καὶ γέγονεν
 ὑπὲρ τὸ φαραῶν. καὶ εἶπεν τὴν πολυχρόνιον διατρίβειν τῶν ἑβραίων μετὰ τῷ φαραωνιτῶν,
 μὴ ποτε ἐνωθῇ τὸν μάθῃσι τὰ τούτων ἔθνη καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐπαχθῇ ἢ ποδὶ πρὸς, ὡς
 πρὸς σημεῖον καὶ σύμβολον, διακρίνῃ καὶ διαχωρίζον τοὺς ἑβραίους ἀπὸ τῶν αἰγυπτίων, εἰς τὸ μὴ
 σμικρῶς εἶναι τοὺς εἰς γάμον ποινῶν καὶ ὥσιν. τὸ μὲν εἶπεν τὴν αὐτίαν, καὶ φθάσαντες
 εἶπομεν, τὸ δὲ εἶπεν καὶ τῷ καιρῷ ἐν ἐλευθερίας αὐτῶν ὡς ἐπιμοῖ καὶ γνώριμοι οἱ ἑβραῖ-
 οί. καὶ γὰρ εἶπεν καὶ αὐτῷ μετὰ τῷ ἀμοφύλῳ, πῶς ἐμελλε φυλάττειν τὸ τῷ ἄβραάμ ἀπέρ-
 μα καὶ γῆν; δὲ αὐτῷ τὸ εὐρισκόμενον ἐν τῇ ὁρμῇ, οὐ ποδὲς ἐμνοντο τεσσάρων τε
 χρόνους διαβιβάσαντες, ἀλλ' ἐν τῇ αἰγυπτῷ. καὶ μετὰ τὴν ἐν ὁρμῇ ἐξοδόν, πάλιν ἤρ-
 ξαντο ποδὲς ἐμνεσθαι, καὶ ὁ μὲν ἐν ποδὶ πρὸς σκῆπος ἔχει οὕτως, καὶ ὡς εἶπομεν. ὁ δ' αὖ ἐ-
 πὶ οὕτως, ὅπως ποδὲς ἐμνεσθῇ τῇ σαρκί, ἔλθωσιν εἰς συσπλῆν καὶ σφρονομίαν
 ἐν πολιτείᾳ αὐτῶν, καὶ οὐκ ὥς ἀγνοοῖ καὶ ἀκρατῶς, κἀντὶ οὗτον λογίζονται τῆς πόρ-

κείας αὐτῶν ἀντ' οὐδενός, ἀλλ' ἀνέχονται κατὰ μικρὸν εἰς τὸ ἔξῃς, εἰς ὑψηλοτέρων γινώ-
σιν καὶ πολιτείαν. ἐπεὶ οὐκ ἐδόθη ὀρθοδοξίας χάρις παρὰ θεοῦ ἢ πᾶσι τοῖς, ἀλλὰ δι' ἃς μό-
νον εἰπομένη αὐτίας. ὅτι δὲ ἐλθόντι Ἰησοῦ, ἡ γρηγορήσας νόμος, καὶ οὐδὲ πᾶσι τοῖς ὅσιν,
ἀφ' ὧν μέλλεις ἀκούσειν, πρόσθεν. τὸ μὲν βάπτισμα παρὰ θεοῦ δοθέν, ὀρθοδοξίας χάρις
ἐδόθη, καὶ ὅσα ἄλλα πάντες ἀνδρῶν καὶ παῶν γινώσκουσιν βαπτίζονται, ὁ δὲ μὴ βαπτισθεὶς
οὐκ ἐστὶν ὀρθόδοξος. ἢ δὲ πᾶσι τοῖς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ μόνοι οἱ ἀνδρῶν πᾶσι τῶν ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ
γυναικὲς οὐχ ἔτι γινώσκουσιν, ἵνα οἱ μὲν ἀνδρῶν ὡς πᾶσι τῶν ὀρθόδοξοι, αἱ δὲ
γυναικὲς ὡς ἀπορίτητοι, ἀσεβεῖς. βλέπεις πῶς ἅλλοθεν ὅθεν ὅτι πᾶσι τοῖς λόγῳ, καὶ
ἄλλως ποιοῦσιν μουσουλμανοί, οἱ γὰρ αὐτοὶ πάντα ἀπορίτητοι, ἀσεβεῖς λογίζονται. καὶ
ἐξ οὗ αὐτοὶ ἐαυτοῖς μάχεσθαι, καὶ ἀπὸ ὀρθοδοξίας χάρις τιμᾶτε, ταῦτα ἀπὸ μέρους ἀτιμά-
ζετε. καὶ οὐ μόνον εἰς αὐτὸν ὅσον ἀναφαίνονται οἱ μουσουλμανοὶ γινώσκοντες αὐτῶν πᾶσι
αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ γὰρ τοῖς πολλοῖς, ἀπὸ οὐκ ἐστὶν τίς χρεῖα ἢ τὸ παρὸν λέγειν πᾶσι ἐκεί-
νων. ὅμως πᾶσι τοῖς ἐπὶ αὐτῶν λέγει ὁ χριστὸς ἐν τῷ θύμῳ, ὅτι ἐὰν μή τις βαπτισθῇ, οὐκ
ἐστὶν τοῦ θεοῦ, οὐδὲ ἔτι σωτηρίας. ὁ μωῦσος μαρτυρεῖ τὸ θύμα γὰρ ἁγίου, καὶ τέλει, καὶ
ὀφείας. οἱ μουσουλμανοὶ οὐδὲ πᾶσι τῶν ὀρθόδοξων λογίζονται ὀρθόδοξους, αὐτοὶ δὲ βεβαπτισμέ-
νους ἀσεβεῖς. εἰ μὲν οὖν ἐξεργεῖται πρὸς μωῦσιν, ὅτι ἀληθῶς λέγει, πῶς ὀνομάζεσθαι βεβα-
πτισμένους ἀσεβεῖς, καὶ οὐκ ἀπολυνθεῖται τῇ θύμῳ ἀναγγελίας διδασκαλίας, καὶ λογίζεσθαι αὐτοὺς ὡς
πᾶσι τῶν ὀρθόδοξων κακῶς ποιοῦντας, αὐτοὶ δὲ βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς, ἀλλὰ ταῦτα πάντα φρο-
νῶντες. ἐκ ἐστὶν πρόσθεν, ὅτι αὐτοὶ ἐαυτοῖς μάχεσθαι, καὶ αὐτοὶ αὐτοῖς ἀνατρέπεται, ἀλλὰ ταῦτα
ἡ θύμη. ἐπεὶ ὁ ἰσмаηλ, ὃν λέγουσιν οἱ μουσουλμανοὶ ἔχειν περὶ τὰς, ὅτε μετὰ τῇ ἑβραίων
κατὰ τὴν εἰς αἰγύπτου, ὅτι ἐκείνη ἡ χάρις οὐκ ἔστι, ὡς αὐτοῖς τοῖς ἑβραίοις, οὐδὲ γὰρ συγκατελέ-
γαν μετὰ τῶν κληρονόμων τῇ ἑβραϊστί. διότι ὁ θεὸς οὕτως ἐντέλλεται τῷ ἑβραϊστί ἐπὶ ὧν,
ἐκβαλε τὴν παιδίσκην μετὰ τῇ παιδὸς αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῇ παιδι-
σκῆς μετὰ τῇ υἱῷ τῇ ἐλδοθέρας. καὶ ὁ ζεβελὴν ὁ ἰσмаηλ μετὰ τῇ μητρὶ αὐτῆς ἄγας ἀπὸ
τῇ οἴκῳ τῇ ἑβραϊστί. εἰ δὲ ἴσως ποτὶ καὶ πᾶσι τῶν ἑβραίων ἦλθεν, δωρεῖας χάρις ἦλθεν,
ἀλλ' οὐχ ὡς υἱὸς καὶ ἀντὶ καὶ κληρονόμος αὐτοῦ. τούτου γὰρ οὕτως ἔχοντες, πᾶσι τῶν
ἐχουσιν οἱ μουσουλμανοὶ τὴν πίσιν, οὐκ οἶδα. ὅσα ἄλλα οὐκ ἀναφαίνεται ἀπὸ τῆς πρὸς
γρηγορήσας πᾶσι τῇ μωῦσιν, ἐκ τῇ ἑβραϊστί εἶναι τὴν τῶν μουσουλμανῶν πίσιν, ἀλλ' αὐτοῖς
ὅσιν ὁ ἀρχηγὸς τῶν ποιούτων δογματῶν, καὶ ὅτι ἀπὸ κοιλίας αὐτοῦ ἐδιδάξαν ὅσα ἐδιδά-
ξαν, καὶ οὐκ ἀπὸ θεοῦ. ὅτι δὲ ὡς λέγουσιν οἱ μουσουλμανοὶ, ὡς γεγραμμένον ἐν εἰσὶν τῇ
τῇ μαχομένῃ ὀνομαζομένη θύμῳ ἀναγγελίας, εἰπόντος Ἰησοῦ πᾶσι ἐκείνου, ὅτι ἀναγγελίσματα
ὑμῶν, ὅτι μετὰ ἐμὲ μέλει ἐλθεῖν ὁ ἀπόστολος καὶ πᾶσι τῶν, ὀνομαζομένων μωῦσιν, οἱ δὲ χρι-
στιανοὶ φθονήσαντες ὁρμήσαντες αὐτὸ ἐκ τῇ ἀναγγελίας, διότι σκοπεύμεθα καὶ πᾶσι αὐ-
τοῦ. καὶ μοι δοκεῖ, ὡς οὐ μὴ κερήσεται ἡ ἀλήθεια. ἀκούσαντες τοῖς νομοθετοῖς. πρὸς εἰσὶ
νομοθετοῖς, οἱ διδόντες νόμους καὶ δολικοῦς, ὁ μωῦσος, ὃς ἠκολούθησε τῷ γρηγορήσας τῶν ἑ-
βραίων. ὁ χριστὸς, ὃς ἠκολούθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύσαντες τὸ πλεῖον
μέρος τῶν ἑβραίων. ἐπεὶ ἀπὸ τῶν οἱ μὴ πιστεύσαντες πολλὰ ἐλάττους εἰσὶν αὐτῶν ὅτι
τῶν πιστεύσαντων, καὶ χριστὸν ἀναγινώσκοντες. καὶ ὁ μωῦσος, ὃς ἠκολούθησαν οἱ μουσουλ-
μανοὶ. αὐτοὶ τούτων δὲ τῶν τριῶν ἐπὶ τὸς τὸς διδόντας καὶ δόντες νόμον οὐκ ἐστὶν. ἀλλ' ὁ μωῦ-
σος μετὰ τῶν μαρτύρων ἀπεσταλμένων εἶναι παρὰ θεοῦ ἀρχῆς. ἐπὶ ὧν γὰρ τῇ αἰγύπτῳ,
ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα, καὶ ἐμάστιξε τὴν αἰγύπτου, ἐπάξας γὰρ αὐτῇ πληγὰς
μεγάλας σφόδρα. καὶ ἐπληξε καὶ ἐδράκοντες, καὶ προέλεγε τὰ γινώσκοντα ὡς προ-
φήτης, ὅτι εἰ μὴ ἀπολύσεις τὸν λαόν τῷ θεῷ, ἀπόλυσον, εἰ δὲ οὐκ ἔστι καὶ συμβήσονται
σοὶ καὶ παντὶ τῷ λαῷ τῇ αἰγύπτου. καὶ τῶν γινώσκοντων φαραὼ ποιῆσαι τὸ ῥῆμα κυ-
ρίου, ἐθεραπεύσαν παρὰ τῇ μωῦσέως, ὡς ἐξουσίαν λαβόντες ἀπὸ θεοῦ. μετὰ δὲ ταῦτα
ἐξέβαλον ὁ μωῦσος μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ, τὸ γρηγορήσας τῶν ἑβραίων ἐκ γῆς αἰγύπτου, καὶ
τῆς δούλειας φαραὼ. κατὰ τὴν δὲ φαραὼ, ἐποντίδην γὰρ τῇ ὀρυζῇ θαλάσσης μετὰ
πᾶσι τῆς στρατίας αὐτοῦ παρὰ τῇ μωῦσέως, μετὰ δὲ ταῦτα πᾶσι τῇ ὀρυζῇ
χρόνος

χρόνους πλοαράκοντα ποιῶν θαύματα ἄπειρα. ἀλλὰ καὶ γνώριον πάντων τῶν Ἑβραίων
 ἀνέβη ὁ μωϋσῆς ἀπὸ τοῦ ὄρους σινᾶ, ἐπὶ τῶν ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἀνάβαινε
 εἰς τὸ ὄρος. καὶ γινώθι τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα. ἡμεῖς γὰρ θεοῦ φωνῇ ἀκούσαι οὐ θυνάμεθα, μή
 ποτε τελευτήσωμεν. καὶ ὁ μὲν λαὸς ἔτατο μακρόθεν τοῦ ὄρους, προσκυνοῦντες τῷ θεῷ
 μετὰ τρόμου, τῷ λαλοῦντι μωϋσῇ. ὁ δὲ μωσῆς ἀκούων τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ, ἔλεγε πύττες
 τοῖς Ἑβραίοις, καὶ παροδὺς τὸ λαλῆναι ἐπληροῦτο. ἀλλ' οὐδέποτε ἐκίνησαν τοὺς πλοα-
 ράκοντα χρόνους ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ. μωσῆς γὰρ ἐλάλει, καὶ ὁ θεὸς
 ἀπεκρίνεται φωνῇ, λέγει ἡ γραφή. μετὰ γοῦν τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τε καὶ θαυμάτων,
 ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς ἰουδαίοις, καὶ ἐδέξαντο αὐτὸν, καὶ προσκυνοῦσαν, καὶ παρέλα-
 βον τὸν παρὰ τοῦ μωσέως δοθέντα νόμον, ὡς τοῦ θεοῦ νόμον. ἦλθεν ὁ χριστὸς, καὶ εἶχε τὰς
 μαρτυρίας παρὰ πάντων τῶν προφητῶν, καὶ ὁ μὲν μωϋσῆς ἔλαβε τὴν μαρτυρίαν ὁμοιο-
 κοντούτης, τοσούτων καὶ γὰρ εὐρίσκειτο ἐν τῷ, ὅποτε προσετάρχη παρὰ θεοῦ ἐξάγει αὐτὸν
 ἡγὺς ἰσραὴλ ἐξ αἰγύπτου. ὁ δὲ χριστὸς εἶχε τὰς μαρτυρίας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τίως δὲ
 πρὶν ἢ γνησιώσαι αὐτόν. ἀπὸ γὰρ τοῦ ἁβραάμ ἤρξαντο ἀναφαίνεσθαι αἱ τῷ χριστῷ μαρτυρί-
 αι, καθὼς γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν ἀπεδείκνυτο. γνησιὸς δὲ πάλιν ἐμαρτυρήθη τῷ πατρὶ
 θεοῦ καὶ πατρὶς μαρτυρίαν, μίαν, καὶ δι᾿ ἧς ἐποίησε δὲ καὶ θαύματα οὐκ ἔστι τὸν μωϋσῆα γὰρ
 αἰγύπτῳ καὶ τῇ ὀρήμῳ, ἀλλὰ μεγάλα, καὶ ὡς φύσιν. καὶ ποσὺν τὸν ἐκείνων μέγιστον, ὅσον
 διαφέρει διαποτίης δούλου, καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνης μαρτυρίας, καὶ τὰ ἄπειρα καὶ
 ὡς φύσιν θαύματα ἐκ τοῦ ἐξεδόθη ὁ τῷ θναγγελίῳ νόμος, καὶ προσκυνοῦσαν καὶ ἡ-
 σπᾶσαν τοὺς πάντας τὰς ἡμέρας, πᾶσα ἡ οἰκουμένη, καὶ ἐπίσταντες εἰς τὸν χριστόν, τὸν δόν-
 τα τὸ θναγγέλιον. ὁ δὲ μωσῆς οὐτοσὶ πόθεν λαβὼν τὰς μαρτυρίας, ἐδέξατο τὰ λόγια
 ταῦτα, ἀπὸ τοῦ ἐδέξατο, καὶ ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς μουσουλμανοῖς; πάντως οὐκ ἄλλοθεν, ἢ αὐ-
 τὸς ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ὅστις ὁ μαρτυρῶν πᾶσι αὐτοῖς. εἰς γὰρ πᾶσιν τῷ θείῳ γραφῶν οὐκ ἀναφαί-
 νεται ἡ πᾶσι αὐτοῖς μαρτυρία, ἀλλὰ τοῦ αὐτοῦ. ὁ γὰρ μωϋσῆς οὕτως εἶρηκε πᾶσι τὸν χριστόν
 πρὸς τὸν τῶν Ἑβραίων λαόν, ὅτι ἀνασῆκει κύριος ὁ θεὸς προφήτης ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν
 ὡς ἐμὲ. πᾶσα ψυχὴ ἡμεῖς οὐκ ἀκούσεται τῷ προφῆτι ἐκείνῳ, ἐξολοθρευθήσεται. καὶ γὰρ
 καὶ γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν πᾶσι τοῦτον εἶπομεν, ἀλλ' οὐκ ὁκνήσωμεν πάλιν ἐπεὶ πᾶσι αὐτοῖς. γὰρ
 γὰρ τῷ εἰπεῖν τὸν προφήτην μωϋσῆα, ὅτι προφήτης ἀνασῆκει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελ-
 φῶν ἡμῶν, ἐδέξατο ὅτι ἐκ τῶν ἰουδαίων ὅστις ὁ μέλλων ἐλθεῖν προφήτης, καὶ ἐκείνου ἀκού-
 σονται. ἄλλου δὲ ἐλθόντος οὐ παραδέχονται αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μακρὰν πονοῦν διώξουσιν αὐ-
 τόν. ἐξ αὐτῶν. λέγει ὁ χριστὸς πρὸς ἰωάννου τῷ υἱοῦ ἰαχαρίου, μαρτυρῶν αὐτόν προφήτην, καὶ
 μέγιστον προφήτην, καὶ λέγων, ὅτι πάντων οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου προεφήτευσαν, ἀπὸ
 δὲ τῷ ἰωάννου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ θναγγελλίεται. ὅπως ὁ μὲν μωϋσῆς παρήγγειλε τῷ
 λαῷ τῶν Ἑβραίων, ὅτι μόνον τὸν ἐκ τῶν χρόνων τῶν Ἑβραίων ἐλθόντα προφήτην διεξωνται,
 ἄλλου δὲ οὐ διαμῶς, ἀλλὰ καὶ πάντων οἱ προφῆται ἐκ τῶν χρόνων τῶν ἰουδαίων εἰσὶν. ὁ δὲ χρι-
 στὸς πάλιν καὶ παρὰ τὸν εἶρηκεν, ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου, καὶ πλεον ἐχί. διὰ τοῦ
 ἔσθαι. ὁ μὲν ἔχων μαρτυρίαν πρὸς θεόν καὶ τῷ προφῆτῳ, καὶ αὐτῆς τῇ θείᾳ γραφῇ, οὐκ ἐστὶ πρὸς
 θεοῦ. ὁ μωσῆς ἀπὸ μὲν ἔχων τὴν ἀπὸ τῇ θείᾳ γραφῇ μαρτυρίαν, οὐκ ἐστὶν ἀπεσταλμένος
 παρὰ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ τὸν τοῦ εἶρηκεν ὁ χριστὸς, τὸ πάντων οἱ προφῆται ἕως ἰωάννου, καὶ πε-
 ραιτῶν οὐκ ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ ἐτι σημείον γνωρίσματός. δέδωκεν τοῖς πᾶσι, οὕτως εἰ-
 πὼν. πρὸς ἑπὶ ἀπὸ τῶν προφητῶν, οἱ τινὲς ὄρχονται πρὸς ἑμᾶς γὰρ γινώσκασθε
 πρὸς αὐτῶν, ἐσθλὸν δὲ εἰσὶ λυκοὶ ἀρπαγῶν, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἀγνοῦσθε αὐτούς. σκε-
 φώμεθα τοίνυν, τίς ὅστις ὁ καρπὸς τοῦ παρὰ τοῦ μωσέως δοθέντος νόμου; καὶ πύ-
 του ἀκριβὲς ἐξετάσθαι, φανερωθήσεται ἡ ἀλήθεια. λέγει ὁ μωσῆς, ἐγὼ οὐκ
 ἦλθον εἰς θαυμάτων ποιῶν τὸν νόμον, ἀλλὰ διασώσας καὶ φίλους. καὶ οἱ μὲν ἔσπ-
 κύναντο τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, ὅς ἐστι παρὰ θεοῦ, θανάτῳ ἀποθανέντων, ἢ φόρους
 διδόντων. καὶ διδονμένων τῶν φόρων, μὴ ἐτίσαντο γὰρ τῇ πίσει αὐτῶν. καὶ εἰ μὴ
 οὐκ ἔστι τὸ θναγγέλιον δίκαιον, καὶ ἅγιον, καὶ ὁρθόν, δίκαιος καὶ πεπνυμένος ἐμελ-

λαρ ἐλθεῖν νομοθέτης, ὃς διδάξει τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ δικαιοσύνην. εἰ δὲ
 δικαιορ καὶ ἅγιος ὢν, ἀτελεῖς δὲ ὅμως, καὶ οὕτω πάλιν τὸ αὐτὸ ἡ δικαιορ καὶ πρέπουρ, ἵνα
 ἐλθὼν νομοθέτης, ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα τῆς διαγγελίας. ἐπεὶ δὲ ἅγιος καὶ δικαιορ καὶ τέ-
 λειος ὁ θεὸς καὶ λέγεται καὶ ὅτι, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ μωῦσος πρὸς αὐτὸν, ὅτι ὁμολογεῖ, καὶ λέγει, ὅτι
 τὸ διαγγέλιον ἀπὸ θεοῦ ἐστὶ διεδωμένον, καὶ ἅγιον, καὶ πλῆρες, ὅτι οὐκ ἔστι τις χρεὶα ἐπὶ τῶν νομοθε-
 τῶν, πάντως ὁ δὲ μωῦσος, καὶ λοιπὸν ἅκαιοι καὶ ἄχρηστοι ἢ τῶν μωσέων νομοθεσία. τῶν γὰρ ὁρθῶς καὶ
 πάντως οὐδὲν ὁρθώτερον, καὶ τῶν τελείων οὐδὲν τελειώτερον, καὶ ὅτι ἀληθείας οὐδὲν ἀληθεύ-
 ρον. ἀλλ' ὅμως ἐξετάσαντες ἰδομεν τί βούλονται τὰ τῶν νομοθετῶν ἔργα. πάντως οὐδὲν ἄλ-
 λο, ἀλλ' ἢ κατανοήσας ἑαυτὸν, ὅτι μακρὰν ποιεῖ εὐρίσκειται ὅτι γνέρεται τῶν θαυμάτων,
 βουλόμενοι καὶ ἑαυτὸν ἀδύνατον, μή ποτε παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὐρηκατὴ γνῶ-
 σιν, εἴπωρ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁμοῦ καὶ τὸν νόμον διὰ θαυμάτων, ἀλλὰ διὰ ξίφους καὶ σπαθῆς,
 ὡς καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσιν νομοθετήσας, ἵνα μὴ διαλέγονται μετὰ τῶν χριστιανῶν οἱ τοῖ
 του μαθηταὶ καὶ διδάσκαλοι, πάντως οὐ δι' ἄλλο ἢ, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ ἡ ἐκείνων ματαιότης.
 τὸ δὲ δοῦναι τὸν νόμον μετὰ ξίφους καὶ σπαθῆς, φόνους πάντως καὶ ἀρπαγὰς διδάσκει.
 καὶ τίς ἠκούσας τῶν ἀνθρώπων πειθύνει τινὰ βίαν; καὶ τίς ἐστι ψυχὴ καὶ τοῦ νοῦ ὅτι, καὶ
 ἐπεὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς πρᾶγμα ἐστὶν ἀσώτων, πῶς ὁ ποιήσας αὐτὰ θεὸς ἐλδύειρα, πέμ-
 ψει ἡμεῖς νομοθέτῳ βιάσασθαι αὐτὰ, ὡς περὶ ὑπὸ λαθρόμενοι τὸ ὄργον αὐτοῦ; ἢ γὰρ πῶς
 θελήσει καὶ πειθύνει, καὶ τῇ ἐλδύειρ καὶ ψυχῆς, καὶ τῇ γνώσει αὐτῆς γίνεται, ἀλλο-
 τρώπως δὲ οὐ διαμῶν. τὸ γὰρ σῶμα οὐ λούεται καὶ δεσμεύεται, καὶ ἐστὶν ὅτε καὶ τὰ μὴ θέ-
 λοντα πρᾶττει. ὡς δὲ καὶ ψυχῆς οὐ χούτως, ἀλλὰ θελήσει, καὶ κρείσει, καὶ γνώσει, καὶ πει-
 θύνει, καὶ τῶν πειθύνοντων αὐτῶν γὰρ κρείσει καὶ ἀληθεία ἐστὶν ὁ θεός, καὶ διογνώσεως γὰρ
 ὅτι. οὐδὲ γὰρ βλέπει εἰς πρόσωπον, ἀλλ' εἰς καρδίαν. καὶ ἅπαντα τὰ ἀλογαζώα νόμον φύ-
 σεως οὐ ποιοῦσι, ταῦτα δὲ μωσέων νομοθετεῖ. τίς γὰρ εἶδε λέοντα λέοντα φάγειν, ἢ ἀρ-
 κτον ἀρκτον, ἢ πᾶρδαλιν πᾶρδαλιν; οὗτοι δὲ ἀναφανδὸν διδάσκει, φονδύειν τὸν
 ἀνθρώπου ἀνθρώπου. καὶ τίς μάταιος, ὅστις μέλλει διεφθεῖναι ὅτι εἶναι ἀπὸ θεοῦ; οὐδὲ γὰρ
 ἀρπαγὰς, καὶ φόνους διδάσκει θεός. πῶς ἢ τοῖς, ὅτι καὶ κακία κακίας ἀλλάσσεται.
 λέγει γὰρ, ὅτι ἡ ἀποδανείωσις, ἢ φόρους διδόντων, καὶ ἀλλάσσεται φόνοι. ὡς ἡ ἀρπαγὴ
 κακία, οὐ μόνον δὲ μέχρι τοῦτου ἡ κακία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πᾶρδαλιν πᾶρδαλιν. τί γὰρ τῆς τοι-
 αύτης ὁμοιότητος καὶ μίανδρῳπίας χεῖρον γένοιτ' αὐτῶν, ὡς φονδύειν μὴ γὰρ ἡδονηκό-
 τας. καὶ γὰρ ὅπου ἀπέλθωσι μουσουλμανοὶ πρὸς πόλεμον, καὶ γὰρ ὅπου πολέμῳ πεί-
 σαι τις ἐξ αὐτῶν, οὐ λογίζονται ἑαυτοὺς ἀξίους μέμψεως, ὡς αὐτοὺς τοῦ πολέμου, ἀλλ' ὡς
 τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ πεπνυμένου σφάττειν ζῶντας ὅσους αὐτὸν διυλίσκει, καὶ ὅπου
 πλείους κτείνει, τοῦτον ὡφέλειαν λογίζεται ὅτι τὸ τεθνεῶς καὶ ψυχῆς, εἰ δ' ἴσως οὐκ ἔχει
 αὐτὸς εἰς ὅθουσιαν αὐτὸν ὁ βουλόμενος βοηθεῖν τῇ τῇ τεθνεῶς καὶ ψυχῇ, ὅθουσιαν χρι-
 στιανούς εἴπωρ εὐροί, καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν νεκρὸν σῶμα σφάττει αὐτὸν, ἡ ὡς τῶν αὐτῶν. καὶ
 ὁ ταῦτα νομοθετῶν, πῶς ἀπὸ θεοῦ ἐστὶ νομοθετεῖ, ὅτι ὁ δὲ οὐκ ἐστὶν πᾶρδαλιν, καὶ νομιμῆς
 μετ' αὐτῆς, οὐκ ἀμαρτάνει. καὶ ὁ βιασάμενος παρδύον ἀμαρτάνει, ὁ δὲ μετὰ τῇ θελή-
 σεως αὐτῆς νομιμῆς μετ' αὐτῆς, οὐκ ἀμαρτάνει. καὶ ἐὰν ἀρχαλωτίδας τις λάβῃ γὰρ πο-
 λέμῳ, ἐξέστῃ αὐτῷ ποιῆν ἐπ' αὐτοῖς ὁ βλάψας ἀκωλύτως. ὁ γὰρ πορνείας καὶ πρῶτον φθορίας
 νομοθετῶν, πῶς ἀπὸ θεοῦ; καὶ τὸ δὲ χεῖρισιν, ὅτι οὐκ ἔστι τὴν ἀρπαγὴν τῶν πορνείων
 τὰς γὰρ τῶν παρόντων αἰῶνι, μετὰ τὴν γνῶσιν ἀρεῶν αὐτῶν, λουτρὰ καὶ οἶκους πει-
 καλλεῖς καὶ γυναικας παρδύοντες ὅτι πολλὰς ἐπιχρῆνται διδόνεσθαι γὰρ ἐκείνων παρὰ
 θεοῦ. καὶ ὅπου οἱ τῶν ἐδωλολατρῶν ἐλλύων ὀνομαζόμενοι θεολόγοι οὐκ εἴπωρ, οὐδὲ γὰρ
 μίαν εἶναι, ταῦτα δὲ μωσέων ἀνακεκαλυμμένῳ τῷ προσώπῳ νομοθετεῖ. ἐκείνοι γὰρ οὕτω
 λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν καλῶς γινώσκοντες βιάσαντο, ἐπ' αὐτὸν ἀποδάνωσι καὶ κατὰ τὸν ἀπο-
 δημόσιον αἱ ψυχῆς ἀπὸ τῶν σωμάτων, εἰς αὐτὸν θεοῦ ἀπέρχονται, καὶ μετὰ τῶν θεῶν
 εὐρίσκειται εἰς τὴν τῶν μακάρων νῆσον, καὶ μετ' αὐτὸν συναγάλλονται. τῶν δὲ κακῶς γινώσκον-
 τες βιάσαντο, καὶ ἐκδάνωσι, καὶ μετὰ τὴν ἀποδάνωσιν ἀπὸ τῶν σωμάτων, αἱ τῶν ψυχῆς εἰς τὸ φῶς
 καὶ

καὶ σιθταινοὺς ἀπὲρ χονται τόπους, καὶ εἰς τὴν ποταμὸν τὸν περικλεόμενον, καὶ οἱ μὲν
 ἐδωλολάτραι ἐλλυόντες λέγουσι ταῦτα, ὁ δὲ μωαμεθ πῶς ὀνομάζει ἐαυτὸν ὁρθόδοξον, καὶ
 πλησίον τοῦ θεοῦ εὐερισκόμενον; λέγει καὶ νομοθετεῖ τοιαῦτα ἀτοπήματα αἰγρὰ, οὐκ ἔλα
 γνύμεσις ὅλως, ὅτι ταῦτα πάντα ὁ γῆς καὶ ἀφροφῆς ὄργα, καὶ ἡ ἀμαρτίας ἀρετέλεσ
 ματα εἰσὶ. πῶς γὰρ ἡ παραβάσεως καὶ ἀμαρτίας ἡ ἀδὰμ, πού λουτρὰ; πού ὅλως οἰκῆμα
 τα; πού αἱ πολλαὶ μωαῖκον; ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν κατάραν ἐπανεῖν πὶ σῶ
 μα ὡς περ θηρίον καὶ ἡ ψυχῆς, καὶ μὴ ἐχούσης καθολικῶς τὴν ἡμετέραν ἐπίσκεψιν, ἡ γυνὴ
 τὸ σῶμα, καὶ κατέσασε τὴν ψυχὴν ἀπὸ ἡμῶν καὶ ἡμετέρου αὐτῆς, καὶ κατήγαγεν
 εἰς τὰς παραλόγους καὶ ματαίας σωματικὰς ἀνθυμίας καὶ ἡδονὰς. καὶ οἶον ὡς περ αἰσθη
 ποδον, οὕτω κατεδουλώθη ἡ ψυχὴ εἰς τὰς σωματικὰς ὁρέξεις, εἰ γοῦν μετὰ τὴν ἐκ κερῶν
 ἀνέστησιν, οὐδὲν μέλλουσιν εὐρεῖν οἱ καὶ τὴν ἀποδοχὴν ἡμετέραν πολιτευσάμενοι αὐθρα
 ποι τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν, ἢ ὁ πτωχὸς ἀδὰμ ἔχει πῶς ἡ παραβάσεως, καὶ ἀπώ
 λου, ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐτὴν ζωὴν μέλλουσιν εὐρεῖν, ἢ ἔχει μετὰ τὴν κατάραν, οὐαὶ τοῖς
 ἀνθρώποις ἐκείνοις. καὶ τὸ δὴ χεῖρισον, ὅτι οὐδὲ μέγχι ἡ ταλαιπώρου ἐκείνης καὶ ἐπαρ
 του (ὡς ἐστὶν ἡ ἡμετέρα παραλογία, ἢ ὁ ἡμετέρος ἐπαγγέλλεται ὁ θεὸς δώσειν τοῖς δικαί
 οῖς, ἀλλὰ πολλὰ ἔσθ' ἡμετέροις διαφέρουσιν καὶ αἰχρῶν. ὁ γὰρ ἀδὰμ μετὰ τὴν παραβάσιν
 καὶ τὴν κατάραν, καὶ τὴν ἡμετέραν τὴν ἀπὸ ἡμετέρου ἐγνοῦν τὴν εὐαν, ἀλλὰ καὶ ὅσον
 εἴη τὴν τεκνογονίαν, καὶ ἐτεκνοποίησε. πῶς δὲ ἡ παραβάσεως ἀγγελικῶς ἐξω, ὅμως καὶ
 ὁ ἀδὰμ εἰσὶν ἐγνοῦν τὴν εὐαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μία καὶ μόνη εὐερίσκει μὴ, καὶ οὐ πολλὰ
 οὐτὲ γὰρ ἐν ἀφροφῇ ποίησιν ὁ θεὸς καὶ πολλὰ θύλα, οὐτὲ πολλὰ ἀφροφῆ καὶ ἐν δῆλν,
 ἀλλ' ἐν ἀφροφῇ τὸν ἀδὰμ, καὶ ἐν δῆλν τὴν εὐαν. πληθύνοντι δὲ τὸ γένος τῶν ἀνθρώ
 πων, καὶ πρὸς τὸν εἰς ἀσελγείας καὶ ἀδελφίους πράξεις, ἐβαρύνθη ὁ θεός, καὶ ὀργίσθη κατ'
 αὐτῶν, ὥς ὁ μακάριος μωυσῆς γράφει εὐερίσκειται γὰρ ἡ παλαιὰ, ὅτι ἔπειν ὁ θεός, οὐ μὴ
 κατεμείνῃ τὸ πνῦμα μου ἐπ' αὐτῶν, εἴη τὸ εἶναι αὐτῶν σάρκα, καὶ οὐ δὴ οἱ ὁ θεοῦ λό
 γος, διότι ἐχουσι σάρκα. πῶς γὰρ; καὶ γὰρ καὶ μετὰ τὴν παραβάσιν ἔλαβον ὁ ἀνθρώ
 πος τὴν περὶ τὸν καὶ τὴν σάρκα, ἀλλ' οὐκ ἀπεβάλλει τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ πλάσθ
 σῶμα ἔσθ' ἀδὰμ, καὶ γὰρ πάντα τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ γεγονότα, κατὰ λίαν. ἀλλὰ εἴη ὅσον
 ἔρηκον ὁ θεός, οὐ μὴ κατεμείνῃ τὸ πνῦμα μου ἐπ' αὐτῶν, εἴη τὸ εἶναι αὐτῶν σάρκα, ὥς δὴ
 ὁ ὅλως σαρκενὴς γεγονότας, παντελῶς γίνονται, οὐκ ἔχοντας τὴν πρὸς τὸν μνήμην
 ἡμετέραν, καὶ εἰς ἀσελγείας ἐμπεσόντας. τότε λέγει ἡμετέρος ὁ θεός, ὅτι σὲ εὐρηκα δίκαι
 ον γὰρ ταῦτα πῶς γὰρ, ποίησον κίβωτον μετὰ φύλων τοιαύτων καὶ τοιαύτων. καὶ ἐποίησε ὡς
 τὴν κίβωτον καὶ τὸ ἔσθ' ἀδὰμ κυρίου, καὶ εἰσῆλθε νῶς εἰς τὴν κίβωτον, καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ,
 σὴμ, χαμ, ἰάφεθ. καὶ εἰσῆλθε ἡ γυνὴ ἡμετέρος εἰς τὴν κίβωτον, καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες τῶν υἱῶν
 νῶε. ὁρῶντες πῶς ὁ νῶς μὴ ἐμαρτυρήθη παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος, ὁ ἔχω τὴν μίαν γυναῖκα
 ἐμὰ δὴ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀνὰ μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἔχοντες, ἐσώθησαν ἀπὸ ἡμετέρας
 γῆς τοῦ θεοῦ. ἅπαν δὲ τὰ γένεα τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ὑπὸ τὸ κατὰ κλυσμὸν τῶν υἱῶν
 τῶν πάντων καὶ τὰ πάντα ἀνόητον ὅσον διδάσκει, ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἐστὶν ἀπὸ
 καὶ οὐ ἔχειν τὸν ἀνθρώπον, καὶ ὅσα καὶ μόνον ἀνδρὰ τὴν γυναῖκα. ἀλλὰ καὶ ὅσον μετὰ τὴν
 κατάραν ἐγνώκει εἴη τὴν τεκνογονίαν, ὥς ἔρηται. ὁ δὲ μωαμεθ διδάσκει ἀναφανδόν,
 ὅτι ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς δικαίοις ἀνταπόδοσις, λουτρὰ καὶ γυναῖκες πολλαὶ ἐν ἡμετέρας, καὶ
 οἰκὴ πτωχικῆς. ὁ γοῦν ταῦτα νομοθετῶν, πῶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, μάταιος δὲ ὁ ταῦτα παραδεχό
 μενος καὶ πισδύων, ὅτι τὸ γεγονός δι' ὁρῶν ἡμετέρας, πολλὰ πλάσσειται γὰρ ἡμετέρας
 καὶ ἡμετέρας ἡμετέρας τοῖς ἀγίοις καὶ δικαίοις. καὶ πρὸς τὸν τὰ
 γεγονότα. λέγει ὁ μωυσῆς, καὶ εἰσῆλθε νῶς εἰς τὴν κίβωτον, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ ἡ γυνὴ αὐ
 τοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. εἴη λέγει, καὶ εἰσῆλθε νῶς εἰς τὴν κίβωτον καὶ ἡ γυνὴ
 αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. καὶ εἰς ἡμετέρας εἰσῆλθουσιν λέγει, εἰσῆλ
 θε νῶς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. εἰς δὲ τὴν ἡμετέρας
 σιν οὐχ οὕτως, ἀλλ' εἰσῆλθε νῶς καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν
 αὐτοῦ

αὐτοῖς μετ' αὐτοῖς πάντως δὲ ἐν ἑτέρῳ δ'ηλωῦν τὸ λόγον, ἢ ὅτι καὶ καὶ μίαν καὶ μόνην
 γυναικὰ δὲν ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἀνθρώπον. ἀλλ' ἐστὶν ὅτι καὶ αὐτῆς ἀπέχεσθαι, πρέπον
 εἶναι. γὰρ ὅτι εἰπεῖν, ὅτι εἰς ἡλθε εἰς τὴν κίβωτον, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῆς, ἐδίειξεν αὐτὴν ὡς αὐτῆς,
 οἷον π' διατάχισμα χωρίζον τὸν νόον ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτῆς. γὰρ δὲ ὅτι εἰπεῖν, ὅτι ὅτι ἡλθε νόον
 καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐδίειξεν ὅτι ἀπὸ τῆς νύμφης δὲν τὸ κωλύον γίνεσθαι τῇ ἐαυτοῦ γυναικί. ὁ
 δ' αὖτος λόγος δὲ καὶ πρὸς τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
 μωσῆς ὡς τὸν δ' ὅρους τῆς συνᾶν ἐρχόμενον, οὕτως ἰφίσι τοῖς ἰουδαίοις, ἀγνίστατε ἑαυτοὺς
 ἑκαστοῦ ὡς τρίτης ἡμέρας, πλωσαντὸν τὰ ἱμάτια ὑμῶν, καὶ γυναικὸς μὴ ἀφῆκε, οὐ μὴν
 ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀλάμ τὴν ἑαυτοῦ διασάμην, οὕτως εἰρηκην, αὐτὴ δὲν ὁσοῦν ἐκ τῶν δ' ὅρων
 μου, καὶ σάρεξεν τὴν περὶ μου. γίνεσθαι τούτῳ καταλείπει ἀνδραπὸς τὸν πατέρα αὐ-
 τοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ πρὸς ἡλληθῆσεται πρὸς τὴν γυναικὰ αὐτοῦ, καὶ ἕνεται οἱ δύο
 εἰς σάρκα μίαν. καὶ πρόχον ὅπως μετὰ τῆς ἐφαμέρτου καὶ τὸ ὅτι δὲν κέκτηται ἡ πολυγα-
 μίαν. ὁ γὰρ ἀδ' αὐμ οὐκ εἶπεν, ὅτι ἕνεται πολλὰ αἱ γυναικες μετὰ τῆς ἀνδρός εἰς σάρκα μίαν,
 ἀλλὰ δύο, τουτέστιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή. μία δὲ καὶ πολλὰ οὐ ταυτὴν. εἰ δ' ἴσως καὶ
 ὁ νομοθέτης μωσῆς γινώσκων τοῖς ἰουδαίοις ἔχειν γυνᾶς ἑκάστην γυναικας, συνηγαγὰς γινώ-
 κων τὸν πεποιήκων. ὡς περὶ καὶ ὡς τῶν ζώων θυσιᾶς, ἵνα τῇ μιᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς
 τῶν παίδων μιαιφονίας. ὁ δὲ χρὴς ἐλθὼν, ὡς περὶ ἐκώλυσε τὴν τῶν ζώων θυσίαν πλη-
 ρῶν τὸν νόμον σινοπὸν, οὕτως καὶ τὴν πολυγαμίαν ἐκώλυσε. ὁ δὲ μωσῆς οὐ ποιεῖ αὐ-
 τὴν σινοπὸν ἀνθρώπων νομοθετήκων, μὴ μόνον γὰρ παρόντι αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ γὰρ τῇ
 μέλλοντι ταῦτα παρὰ θεοῦ πολλὰ πλάσια δίδωαι διδάξας. καὶ ἐστὶν ἰδ' εἰρηγὶ αὐτῶν τὸ τοῦ
 διαβίῃ λόγιον, τὸ φάσκειν, ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἀμαρτωλὸς γὰρ ταῦς ἀνδραμίας τ' ψυχῆς αὐτῆς.
 καὶ ὁ ἀδ' ἰκὼν γινώσκων, τουτέστιν ἐπαινεῖται, καὶ ἐγκωμιάζεται παρὰ τῶν ἡλλακιδόν-
 των αὐτοῦ, καὶ ὁρῶν τῶν αὐτοῦ τὴν κακίαν, καὶ μὴ δὲ ἀδ' ἰκὼν τῇ νόου γοῦν εἴς σινο-
 πὴς ἐμποῖσαι ἀνελκόμενον. διὸ καὶ αὐτὸς τὸν οἰοῦν ἐύρεσκεται. τὸ γὰρ μὴ δὲ ἀδ' ἰκὼν
 σινοπὴ τῆς πείθους ἔχον, θεράπειαν οὐτε ζῆτε, οὐτε πρὸς τί. καὶ τῶν δὲ τῶν πάντων δεινότη-
 τον, ὅταν ἡ κακία ἐπαινεῖται, καὶ μὴ δὲ κακία εἶναι νομίζηται. ὁ γὰρ διηλωθεὶς μωσῆς τὰς
 πρὸς χάριν καὶ τὸν τῶν ἀνθρώπων ἐσπούδασε καὶ ἐδίειξεν, ἵνα εἴσῃ τῇ ἡδονῆς ὡς
 ἀσπασθῇ τὸ πλῆθος τῶν ἀφρόνων. ἐτι πρὸς τῶν ἀνθρώπων μόνον μέλει τῇ θεῷ, ὡς πλάσ-
 ματων αὐτοῦ. πρὸς δὲ τῶν γυναικῶν οὐδαμῶς, εἴς τὸ μὴ εἶναι αὐτὰς πλάσμα θεοῦ. καὶ εἴς
 τῶν οἱ μὴ αὐτῶν μέλλουσιν ἀρχαυεῖν τῶν παρὰ τῆς θεοῦ τοιούτων ἀγαθῶν, αἱ γὰρ γυναι-
 κες δ' ἰδ' ὡς ἡ ἐπὶ μία φύσις δὲν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, καὶ εἰς ἀνδραπὸς δὲν πᾶς ἀνθρώ-
 πος, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν κριθῆναι οἱ πάντες, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν ἀρχαυεῖν, οἱ μὴ κα-
 λῶς πολιτευσάμενοι ἀγαθὰ, οἱ δὲ κακῶς ὀργλῶν θεῷ καὶ ἀρροφίῳ καὶ νόλασιν, πάν-
 τως που παντὶ που δὴν, ὅτι πάντες ἀνδραπὸς ὁμοίως μέλλουσιν κριθῆναι αὐτῶν τῇ
 καὶ γυναικῶν. ἐπεὶ καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις δὲν, καὶ ὁμοίως μέλλουσιν ἀρχαυεῖν, ὡς ἡ
 καὶ αὐτῶν ἐπ' ἀφ' ἑκαστῆς κακίας καὶ ἀγαθῆς, καὶ λοιπὸν, τὸ αὐτὸ δ' ἰκαίον δὲν καὶ πρέπον, ἵνα
 λάβωσι καὶ αἱ γυναικες ὅπως οἱ αὐτοὶ. καὶ ὡς περὶ δίδονται πρὸς αὐτὸ καλῶς πολιτευ-
 σάμενους γὰρ ἑκάστω πολλὰ γυναικες ἀντιμιθίας, καὶ ὡς ὁ μωσῆς νομοθετεῖ, διδόντων
 σιν καὶ πρὸς τὰς καλῶς πολιτευσάμενας γυναικας μιᾶς ἑκάστη πολλοὶ ἀνδρες. εἰ δ' ὡς ἀ-
 ποπομ παρ' ἐσιώπησιν αὐτὸ, τὴν αὐτὴν γένοναι καὶ κρίσιν ἐπ' ἑκαστῇ, ἵνα ἀναλογίσκηται καὶ
 κρίνῃ καὶ πρὸς τῶν ἀνθρώπων. ἐτι οἱ πολλοὶ αὐτοὶ οἱ δ' ὀδοσύμνοι μιᾶς γυναικί, ὡς ἀπ' ὀ-
 χῆς ἄφιοι μέλλουσιν δίδωαι εἴς τὸ καλῶς αὐτοὺς πολιτευθῆναι, ἢ ὡς κατὰ δίκην. καὶ εἰ
 μὴ ὡς καλῶς αὐτοὺς πολιτευσάμενους, διὰ τὸ οὐκ ἐδιδόντων αὐτοῖς γὰρ ἑκάστω γυναικῶν
 πολλὰ, δι' ἐργασίας χάριν καὶ ἀντιμιθίας, ὡς λέγετε, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς ἀνδράσι
 γυνὴ μία. εἰ δ' ὡς κατὰ κρίσιν, καὶ μὴ αἱ τοιαῦτα δι' ἐργασίας ἀπ' ὀχῆς καὶ ἀγαθῆς ἀν-
 τιμιθίας δόματα εἰσιν, ὡς ὁ μωσῆς διαγορεύει. τὸ αὐτὸ καὶ ὡς τῶν πολλῶν γυναικῶν
 τῶν δίδοντων γὰρ ἀνδράσι. εἰ μὴ ὡς κατὰ δίκην ἄφιοι, πῶς δίδονται πρὸς αὐτὰς δι' ἐρ-
 γασίας; εἰ δ' ἀπ' ὀχῆς ἄφιοι, διατὶ δίδονται αἱ πολλὰ γὰρ ἀνδράσι, καὶ τί τῇ ποιότητι συγ-
 γύσεως

κακός ἐποθώμεθα δὲ βάλῃ τινὰ λέξιμ ἀπὸ τῆς θύρας γελίου, ὃ ἐπὶ τῷ ἁπασ κόσμῳ ἀπολου
 θήσῃ ἐμελλε τῷ τῷ ἁπασ ἀποπνήσῃ; πάντως οὐχί. ἀπὸ γοῦν τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ
 ἔστι κατὰ γεγραμμένον τὸ τῷ μωαμεθ ὄνομα γνὶ τῷ θύρας γελίου. ἔτι, εἰ πῶς εὐρίσκῃ τὸ τῷ
 μωαμεθ ὄνομα γνὶ τῷ θύρας γελίου, ἢ ὡς καλὸν ἐμελλε μαρτυρήσῃ ὁ χριστὸς ἐκείνου, ἢ ὡς κα
 κόν. καὶ εἰ μὴ ὡς καλόν, ἐμελλοι ἐκδ' ἐχέσθαι πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντες οἱ τοπάρ
 χαι, πάντες οἱ χριστιανοί, τὸν παρὰ τῷ χριστοῦ μαρτυρηθῆναι, ἵνα λάβωσι τὴν ἀπὸ τούτου
 ὠφέλειαν. εἰ δ' ὡς κακόν, πάλιν ἐμελλοι ἐχειν τὰ ἐκείνου γνωρίσματα, καὶ φυλάττειν δὲ
 αὐτοῦ, ἵνα μὴ βλαβῶσι. Ἐπεὶ ὡς ἐκδεχόμενοι τὸν καλόν, εἴτε ὡς ἀπρεφόμενοι τὸν κακόν,
 οὐδὲν ἐμελλοι ἐκβαλεῖν ἅπας ὁ κόσμος ἐκ τῆς θύρας γελίου τὸ τῷ μωαμεθ ὄνομα, καὶ ἀπὸ
 τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ ἔστι γεγραμμένον γνὶ τῷ θύρας γελίου τὸ τούτου ὄνομα. ἔτι οὐ
 δεῖς δὲν ὁ φθονῶν ἐπὶ τῷ, πρὶν γνηνῆσαι αὐτόν. τίς γοῦν ἐμελλε φθονήσῃ τῷ μωαμεθ
 πρὶν αὐτοῦ γνηνῆσαι; πάντως οὐδεὶς. εἰ δ' ἴσως ἐφθονήσῃ αὐτῷ τις μετὰ τὴν αὐτοῦ
 γήνησιν, πῶς ἐμελλοι ἀπολουθῆσαι ἅπας ὁ κόσμος τῷ πρὶν τὸν μωαμεθ γῆν φθονῶν;
 καὶ τίς παρὰ φρονήσῃ, ὥστε μὴ λογίσθαι ὡς ἀδωῶν; καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται,
 ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ γεγραμμένον τὸ τῷ μωαμεθ ὄνομα γνὶ τῷ θύρας γελίου. ἔτι, εἰ μὴ ἐλεγομ
 οἱ ἰσχυρίζομαι, ὅτι μόνον γνὶ τῷ θύρας γελίου εὐρίσκῃ γεγραμμένον τὸ τῷ μωαμεθ ὄνομα,
 καὶ δὲ βάλῃ αὐτὸ οἱ χριστιανοί, καὶ οὕτως ἀρκέται εἰς τὴν ἀποδείξιν, ὡς λέγομεν, ἵνα φα
 νῇ τὸ ἀληθές, ὅτι οὐδὲν λέγουσιν ἀλήθειαν. ἐπεὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι γνὶ τῷ παλαιῷ τῷ συγ
 γραφῇ παρὰ τῷ μωαμεθ εὐρίσκῃ γεγραμμένον, πῶς δὲ βάλῃ αὐτὸ ἐκ τῆς παλαιῆς
 οἱ ἐβραῖοι; οὐδὲ γὰρ εὐρίσκεται ἐκείσε ὅλως ἔχον τὸ σημεῖον πρὶν τῷ μωαμεθ. καὶ ἰδοὺ ὡς
 οἱ μουσουλμάνοι λέγουσι, φθονήσαντες οἱ χριστιανοί, δὲ βάλῃ τὸ ὄνομα ἐκείνου. οἱ δὲ ἐ
 βραῖοι διατί; καὶ τοι γε εἰς τὴν τὴν πόλιν, καὶ εἰς ἄλλα τινὰ, εἰς τροφάς, φημί, ὅτι ἐπὶ
 ῥα ἔστιμα συμφωνοῦσιν οἱ μουσουλμάνοι μετὰ τῶν ἐβραίων. ἰδοὺ γοῦν καὶ ἀπὸ τούτου ἀνα
 φαίνεται, ὅτι ἔστι γνὶ τῷ παλαιῷ τῷ μωαμεθ εὐρίσκῃ τὸ τῷ μωαμεθ ὄνομα, οὐτε γνὶ τῷ
 εὐαγγελίῳ, καὶ ταῦτα μὴ οὕτως ἰκανὰ γὰρ εἰσιν, ἵνα καὶ τὸν πάντη ἀγνώμονα ἀγάγωσιν
 εἰς τὴν τῆς ἀληθείας γνώσιν. σὺν πάνσι δὲ τοῖς ἄλλοις κατηγοροῦμεθα ὅτι παρὰ τῶν
 μουσουλμάνων, ὅτι ἀδεήσαντες ἡμεῖς τὸν παρὰ τῷ μωαμεθ δολοφονία νόμον, ἐσὶν ἄλλοι
 κατηγορίας, καὶ ἡμεῖς οἱ κατηγορίας ἄλλοι, κατηγοροῦμεν ὅτι μουσουλμάνους πολλῶν ἐ
 παινῶν ὄντας ἄξιους, εἴτε γοῦν ἄξιοι ἐπαινῶν εὐρίσκονται οἱ μουσουλμάνοι, εἴτε καὶ μὴ,
 ἀπὸ μέρους πρὶν ἐκείνων ἰκανῶς γνὶ τοῖς ἐμπροσθεν ἀρδεύεται. φέρε γοῦν σκεψάμεθα
 καὶ πρὶν ἡμῶν αὐτῶν. ἔρα κατελύθη παρὲς ἡμῶν ὁ τῷ μωαμεθ νόμος, μᾶλλον δὲ παρὰ τῷ
 εὐαγγελίῳ, ἢ σὺν ἐσθ. καὶ τὸ τῷ νόμον ἀδυνάτους καὶ ἀδωῶν τὸ εὐαγγέλιον ἀνεπλήρωσε.
 πῶς γὰρ λόγος, πῶς ἡ γραφή, πῶς ἀπὸ πρᾶξις μετὰ σκοποῦ λέγεται, καὶ γράφεται, καὶ
 πράττεται. καὶ ὡς περ πάντος καρποῦ πρὸν γὰρ αὐτῷ, οὕτω πάντος λόγου καὶ πράξεως
 καὶ γραφῆς πρὸν γὰρ αὐτῷ σκοπὸς τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. καὶ σκέψαι ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα,
 ὅπως ἐπλάσθη παρὰ θεοῦ ὁ ἀδὰμ, καὶ ὅπως ἐτίθη γνὶ τῷ παραδείσῳ, καὶ παραβάς τὴν τῷ
 θεοῦ γνὶ τῷ, τῷ παραδείσου καὶ τῷ θεοῦ ὁρίζοις γέγονε, καὶ λαβὼν τὴν ἀπὸ τῷ θεοῦ κα
 τέραν καὶ κατεδίκευ, πάλιν κατεδίκαδεν ἀποστραφύσαι εἰς τὴν γῆν, δὲ ἡς ἐπλάσθη.
 καὶ γέγονεν οὕτως θάνατος γὰρ ἐκλήρωσεν, καὶ ἀποθανὼν κατεῖχε εἰς τὸν ἀδλιν. ἀλ
 λά καὶ παρὰ τῷ διαβόλου, καὶ ἅπαν δὲ τὸ γένος τῷ ἀνθρώπων. καὶ ὅπως μετὰ ταῦτα γνὶ
 πῶς οἱ αὐτοὶ εἰς ἀσελγείας καὶ ἀθεμίτους πράξεις. καὶ τὸ δὲ ὁλέθριον, ὅτι ἀφ' ἑνὸς πρὸς κυ
 νῆν τὸν ποιητὴν τῷ οὐρανῷ καὶ τῇ γῆς καὶ πλάσσει αὐτῶν θεόν, πρὸς κινῆσαι τῷ διαβό
 λῳ καὶ τοῖς ἐδωλοῖς, πεπλάτισμένους γνὶ τοῖς ἐμπροσθεν εἰπομένῃ τε καὶ ἀπεδείξαν. ἀλλ'
 ὁ πανάγαθος θεὸς οὐκ ἠθέλησεν ὑπερβαίνειν τυραννέειν ὑπὸ τῷ διαβόλου τὸ πλάσμα αὐ
 τοῦ, καὶ ἡσυχάζει σῶσαι τὸν ἀνθρώπον. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἐξούσιος παρὰ θεοῦ ἐπλάσθη οὗτος,
 καὶ ἡ πῶς αὐτὸν ὁ θεὸς αὐτεξούσιος, ἐκ ἀφ' ἑνὸς δὲ αὐτῷ, ἀλλ' ἐμὴν πάντοτε αὐτεξούσιος.
 καὶ ἡ βούλησις μὴ ὁ θεὸς σῶσαι τὸν ἀνθρώπον, ἀλλὰ θελήσει καὶ πειραίσει αὐτὸν δὲ τῷ ἀνθρώ
 πῳ, ὃ βίβας δὲ καὶ ἀνάγκη, ὡς ὁ μωαμεθ δολοφονία. χεῖνοι δὲ γνήσιοι πάντες οἱ ἀνθρώποι

εἰς τε τὰς ἀσελγείας καὶ τὰ παρὰ φύσιν κακὰ, ἀλλὰ διὸ καὶ εἰς τὴν τῶν εἰδωλῶν πρὸς κὺ
 νισμὸν ἐκ τῆς ἀπηνειότητος, οὐκ ὡς αὐτοῖς διωκτὸν μεταποιήσῃ, ἀλλ' ὡς ἀπὸ τοῦ νο-
 σήματός. ἤρξατο ὁ θεός, ὡς ἀρξίς. ἱατρός, ἐκ τῆς καταμικρῶν θεραπεύειν τὸ γῆ-
 θρῶν, ἀρχὴν ἀγαθῆς, καὶ πρὸς ταύτην καὶ ἀνθρώπων δικαίῳ καὶ ἀγίῳ τῷ κωῦσῃ, ἵνα ἀρξά-
 μιν. ἐκ τῶν λόγιων τοῦ θεοῦ, διδάξῃ τὸ γῆ-
 θρῶν ἐβραίων. ὁ καὶ πεποίηκεν. ἐπεὶ δὲ
 πάντων τὰ ἐν τῷ νόμῳ καὶ τῷ νόμῳ γελῶν, γράφει ἐν τῇδε τῇ μερικῇ μου ἀκρολογία οὐκ
 ἔστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ὁ νόμος διὰ τοῖς λοιπὸν μερικὰ τινὰ ἐκ τούτων εἰς μέσον θησομένη. καὶ ὡς περὶ
 μίας κύλικος, ἅπας ὁ ἐν τῷ πίδακι οἶνος γινώσκειται. οὕτως ἔκ τούτων τῶν μερικῶν διὰ
 μεθὰ γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ νόμος σινοπὸς καὶ τῆς θύαγγελος, καὶ εἰς ἀρὰ ἀντίκειται τῷ ἑτέρῳ
 τὸ ἑτέρῳ. καὶ σκόπει ἀκριβῶς τὰ λεγόμενα. λέγει μωσῆς, οὐ φονεύσεις. λέγει ὁ χριστός, ὁ
 γιγνώσκων τὸ ἀδελφῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν τῆς πυρὸς κόλασιν ἀπελθύσεται. καὶ ὁ μὲν μωσῆς
 εἶπεν, οὐ φονεύσεις. ὁ δὲ χριστός, μὴ δὲ ὀργισθῇς. οἵσας γοῦν, ὅτι πρότερον μὲν γίνονται ἴσως
 τῆς ποικιλοφροσύνης αἵματός. ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ θυμού τοι, ἐπειτα ἐπακολουθεῖ φόβος. ὁ δὲ
 τῷ λόγῳ τὸν θυμὸν χαλινώσας, ἐάν οὐκ ὀργισθῇ, πῶς ἔσται εἰς τὸ τῆς φόνου ἐμπεισθῆναι ἔγ-
 κλημα; ἔπειτα ὁ μωσῆς, οὐ φονεύσεις, ἀπέστειλε μὲν τῆς κακότητος τὸν ἀνδραπομὸν καὶ τὴν ἀμαρ-
 τίας, ἀλλ' οὐκ ἐποίησεν αὐτὸν τέλειον. οὐ γὰρ ἀρκετὴν ὅτι τῷ ἀνθρώπῳ γινώσκειται μέλαν, ἢ
 τῆς κακότητος ἀποκρίνῃ, ἀλλ' ἢ πρὸς τὴν ἀγαθῆς. διὰ τοῦτο ἔσται καὶ ὁ χριστός οὐκ εἶπεν, ὅτι οὐ φονεύ-
 σης, ἀλλὰ πᾶς ὁ ὀργισθὲν τῷ αὐτοῦ ἀδελφῷ. πρὸς τὸν ἀναπαύειν τῆς κακίας. καὶ οἶον ὁ
 ἢ νόμος τῆς κακίας ἀναίρει, καρπὸς γὰρ τῆς θυμῶς ἐστὶν ὁ φόβος. ὁ δὲ χριστός τὸ δεινὸν φέ-
 ρει τῆς ἀμαρτίας, τὰς ἐν θυμῷ ὀργίῳ. ὁ δὲ μωσῆς εἰ πῶν, ὁ φονεύσας, μέχρι τούτου ἐστὶν.
 ὁ δὲ χριστός ὅχι ἔσται, ἀλλὰ μετὰ τὸ εἶπεν, ὅτι ὀργισθὲν τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ, γοῦν ὀργισθῇ
 εἰς τὴν γεννητὴν τῆς πυρὸς, ὅτι εἰρηκέν, ὅτι ἐάν πρὸς φέρῃς τὸ δῶρον σου ὑπὲρ τὸ θυσιάζει-
 ριον, καὶ ἐν μνηστῆρι, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τὴν σὴν σὴν, ἀφ' οὗ ἐκείνῳ τὸ δῶρον σου ἐμπροσθεν τῆς
 θυσιάζειν, καὶ ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε
 τὸ δῶρον σου, τὴν μετὰ τῆς ἀδελφῶς ἀγάπῃς τῆς θυσίας κρινὼν συμφερωτέρω. καὶ τοι γε
 οὐκ εἶπεν, ἐάν ἔχῃς τὴν τῆς ἀδελφῶς σου. ἔσται γὰρ πρὸς ἐκάλυψιν. ἀλλὰ τί; ἐάν ἔχῃ ὁ ἀδελφός
 σου τὴν σὴν σὴν, οὐ μόνον γὰρ ἔσται ἀπέστειλε τῆς κακότητος, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀδελφὸν θεραπεύσαι πε-
 ποιήκεν. λέγει μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, οὐκ ὑπορκήσεις. ἀρκώσεις δὲ τὸ κυρίῳ αὐτοῦ ὀρκους σου.
 τὴν ὑπορκίαν κωλύων, τὸν δὲ ὀρκὸν συγχωρῶν. ὁ δὲ χριστός ἐν τῷ νόμῳ ἀγίῳ, μὴ ὁμῶσαι
 ὅλως. ἀλλ' ἐσὼ ὑμῖν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ ὀ, ὀ. τί δὲ κωλύει τὸ λόγος; οὐδὲν ἑτέρον, ἢ τὸ γινώ-
 σκει ἀληθῆς ὁ ἀξιόπιστος. ἔτι καὶ αὐτὴν ὀρκῶν πολλῶν ὡς πᾶς τὰ ῥήματα ἡμῶν, καὶ ὁ μὲν
 ὁμνῶν ἴσως ἐκὼν ἢ καὶ ἀκὼν, ἔστιν ὅτε παρασφάκει ἐν τῷ ὀρκῷ. ὁ δὲ μὴ ὁμνῶν, τὸν τῆς
 ὑπορκίας διαπέφου γινώσκων. λέγει ὁ αὐτοῖς μωσῆς, ὁ φθαλμὸς αὐτοῦ ὁ φθαλμὸς, καὶ ὁ
 δόντος αὐτοῦ ὁ δόντος, οὐδὲν ἄλλο, ἢ ἵνα τῷ φόβῳ τῆς πρὸς ἀλλήλους μάχης καὶ ὀριδίας ἀ-
 νατρεῖται. ὁ δὲ χριστός ἐν τῷ νόμῳ ἀγίῳ, ὅστις σε ῥαπίσῃ ὑπὲρ τὴν διεξίαν σιαγόναν, σφίλον αὐ-
 τῷ καὶ τῷ ἄλλῳ, καὶ τῷ θελόντι τοι κριθῶναι, καὶ τὸν χιτῶνα σου λαβεῖν, ἀφ' οὗ αὐτῷ καὶ
 τὸ ἱμάτιον. καὶ ὅστις σε ἀγαρῶσιν μίλιον ἐν, ὑπαγε μετ' αὐτοῦ διό. ὁρᾷ τῷ σε, ποῖον ἐκ
 τῶν δύο πρὸς ἀγγέλων πληροῖ τὸν τοῦ νομοθέτου σινοπὸν, ἵνα δηλονότι ἀνατραπῶσι,
 μάλλον δὲ παντελῶς φθαρῶσιν αἱ πρὸς ἀλλήλους ὀριδίαι, καὶ φιλονεικίαι, καὶ μάχαι; πρὸ-
 δηλον, ὅτι ἢ τῆς θύαγγελος ἐν τολῇ. ἐάν γὰρ τις δι' ἐκδίκησιν ἄλλο εἰρηθῇ τῆς οἰκείας ὀφθαλ-
 μῶς ἢ τῆς ὀρίοντος, οὐκ ἀμύνεται, καὶ ὑποτιθεῖς καὶ κατέστανται βλάβη ἑτέρου. εἰ δὲ
 μὴ, ἐγκοτῇ καὶ μνησικακῇ; παντίπῃ διήλθον. ὁ δὲ παρὰ τὸν νόμον καὶ τὸν νόμον ἐύρι-
 σκόμην, καὶ αἱ μελετῶν, ἵνα εἰ τις ῥαπίσῃ αὐτὸν, μὴ μόνον ὑπομένῃ τῆς ἀδελφῶς ἀδί-
 κημα, ἀλλὰ μετὰ ταπεινώσεως σφίλον αὐτῷ καὶ τῆς ἑτέρας σιαγόναν, καὶ γεγονότος ἔσται τῆς πρὸς
 γμάτος, φιλοφρόνησιν τῆς βλαπτικῆς φιλοφροσύνης, ὅτι ὑπομένῃ τῆς πλῆξαντα, ἐχὶ κατέλυσε καὶ
 ἐφείρε καὶ ἀπώλεσε πᾶσαν κακίαν, πᾶσαν ὀρίν καὶ ὀργίαν; οὐκ ἐπλήρωσε ἔσται μάλλον ἢ
 ὁ νόμος τὸν τῆς νομοθέτου σινοπὸν; οὐκ ἔβαλε τὸν διάβολον καὶ εἰς πληγὴν, τῆς πατρός τῆς
 μάχης καὶ τῶν σκανδάλων; τὸν γὰρ διάβολον ἢ ἐπαρῆς ἐξήρπεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀγγέλου
 ἐνέω

εὐρισκόμην, καὶ ἔπειτα φθόνῳ καὶ μίσῳ. ἔχῃ· γὰρ ἀγάπης γὰρ διαβόλου οὐκ ἔστιν. οὐ μόνον δὲ γὰρ ἀνθρώπων εὐρίσκεται τὸ φθόνον καὶ μίσῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ διαβόλοι πρὸς ἀλλήλους τὴν φθορὰν καὶ τὸν ἀφανισμόν ἄλλοις φθόνῳ καὶ μίσῳ. ὡς δὲ τὴν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους δυσμύειαν, ἢ ἔχουσι, καὶ τὸ μίσῳ, εὐρίσκειν ἔχειν γινώσκουσιν. ὡς περὶ ἐχθροὺς τινες κτείνωται μὴ μὴ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἡμεῖς οἱ εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὴν φθορὰν καὶ τὸν ἀφανισμόν. εἰ δ' ἐν τούτοις ἐχθροῖς, ὡς εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον, καὶ μάχονται αὐτοῖς. ἐκεῖνοι δ' αὖτις εὐρίσκονται δι' ἑαυτῶν τὴν φθορὰν καὶ τὸν ἀφανισμόν. οὕτως δὲ καὶ ἡ νομιστομένη γνώσις καὶ ὁμόνοια αὐτῶν, ὡς τὴν τῶν ἀνθρώπων φθορὰν, καὶ οὐ κατὰ ἀλήθειαν. τοῦ γὰρ ἀληθείαν γὰρ πατρὶ τοῦ ψεύδους; ὁ δ' αὖθρως ὁ ὑπομένει τὸ ἐχθρὸν τὸ ῥάπισμα, οὐκ ἐποίησε τὰ γινώσκοντα φθόνου; οὐκ ἐταπεινώθη ἐμπροσθεν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; μάλλον δὲ ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ; οὐκ ἠγάπησεν τὸν ἀδελφόν αὐτόν, καὶ ὡς εἰς τὸν ἀδελφόν αὐτόν ἀγάπης καὶ ταπεινώσεως κατέχευεν τὸν διαβόλον; καὶ τίς οὕτω ἀγνώμων, ὅστις ἀμολύβεται πρὸς τοῦτον; ὁ δὲ πρὸς ταῦτα ἔρχεται εὐρισκόμην, καὶ λέγων καὶ πράττων, πῶς φιλονεικῶ μετὰ ἐχθροῦ; λέγει μωσῆς, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. τί βούλονται τὰ τοῦ νομοθέτου ῥήματα, ἢ τὸ συνηῶσαι τὴν ἀγάπην; ὁ δὲ χριστὸς τί; ἐὰν ἀγαπᾷτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποῖα ὑμῖν χάρις ὄσιν; ἀγαπᾷτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ πρὸς οὐρανὸν ὑμᾶς. τίς ἐκ τῶν δύο σωθήσεται; ἀγάπην, ὁ παλαιὸς νόμος, ἢ ἡ τοῦ θυγατρίου γνῶσις; ἐκεῖνός γάρ μετὰ τὴν εἰς τοὺς φίλους ἀγάπην ὡς τὴν τῶν πολλῶν ἀδελφείαν γινώσκουσιν, πῶς τὸ πρὸς τοὺς ἐχθρούς μίσῳ. ὁ δὲ χριστὸς γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἀγαπᾷτε τοὺς ἐχθρούς ὑμῶν, καὶ οὐχ ὡς οὗτοι, παντελῶς ὁξέβαλε τὸ μίσῳ ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου. ὁ γὰρ τὸν ἐχθρόν αὐτοῦ ἀγαπᾷ, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ θυμολογῶν, πῶς μισήσει τὸν φίλον, ἢ ἄλλον τινὰ τῶν ἀνθρώπων; λέγει ὁ νόμος, οὐ μοιχόσεις, ὁ δὲ χριστὸς, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶς ὁ ἐμβλέπων γυναικὶ πρὸς τὸν ἀνδρα ἀντιφάσι, ἢ καὶ ἐμοίχουσιν αὐτὴν γὰρ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. καὶ σκοπεῖ ἀκρίβειαν γινώσκων, μὴ μόνον τὴν προῖον ἐκλύσῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀκόλαστον ὀφθαλμόν, καὶ τὴν ὁποῦσιν εἰς τὴν καρδίαν πρὸς βολῶν. ὁ γὰρ μέχρι καὶ ἐμπροσθεν ὀφθαλμοῦ σωτηριῶν ἐαυτὸν, πῶς γὰρ εἰ μοιχείας ἐμπεσῇται παραπῳμάτι. ἀλλ' ὡς περὶ τοῖς μὴ ἀλόγοις ζώοις ἐδόθη τοῖς μὴ ἀνιμωτέροις, τοῖς δὲ φυλακτέροις ἡ γοῶν τῶν μὴ λείοντι θυμὸς καὶ δύναμις, τῶν δὲ χοίρων ὁ δόντος, καὶ τῶν βοῶν κέρατα, τῶν δὲ λαγῶν ταχύτης δρόμος, καὶ τῶν δεινῶν καὶ ἐλαφῶ. ὁμοῦ δὲ πᾶσι ἀνθρώποις διωκόμενοι τὰ μὴ βλαβερά καὶ διηλεκτήρια τῶν βρωμάτων ποιεῖν ἀποσρέφεται, τῶν δὲ ὠφελίμων μεταλαμβάνειν. οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων, αὐτὴ πάντων ὁ νοῦς ὁ διωκόμενος διακρίνει τὸ κρεῖττον ἀπὸ τοῦ χείρονος, καὶ ἀπέχεσθαι μὴ ἀπὸ τῶν βλαπτόντων τὴν ψυχὴν, προσέειπεν δὲ τοῖς ὠφελίμοις. εἰ δ' ὥς οὗτοι ἀπὸ σωματικῆς θελήσεως ἢ καὶ πρὸς βολῆς διαβόλου, παρεμπέσοι γὰρ τὴν καρδίαν αὐτοῦ λογισμὸς ἀπρεπής, διώκεται ταχύτερον διοικησῶν ἐκφυγεῖν τὸν αἰσχρὸν λογισμόν. εἰ δὲ φθόνῳ τὸ πονηροῦ διώξει ὀπίσω αὐτόν ὁ λογισμὸς, ἔχει τὸν θυμὸν τὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ὁ δὲ γὰρ εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ. καὶ χησάμενος τῶν θυμῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν ὡς πορλεῶν, ἀμύνεται καὶ ἡμεῖς κατεπατήσαι καὶ ἀφανίσαι τὸν πρὸς λογισμόν καὶ τὸν ἀντικειμένον πόλεμον. ὁ δὲ ἀνθρώπος μὴ φυλάξας ὑγίει τὸ ἀπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸν χείρισμα, γινώσκοντες εἰς ἀδελφούς καὶ ἀτόπους προφῆας, καὶ ὡς καὶ γὰρ τοῖς ἐμπροσθεν πλατυκωτόρως διήλθομεν. ἀλλ' ὁ θεὸς βουλόμενος σῶσαι τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα τὸν ἀνθρώπον, ἀπέστειλε τὸν ὡς μωσῆς νόμον, ὡς περὶ τινὰ ὁδηγὸν καὶ διδάσκαλον. καὶ ὡς πορ τοῖς γὰρ τῶν ἀρχῶν τῆς ἡλικίας εὐρισκόμενοι οὐ διδόνται σερὰ τροφήν, ἀλλ' ἀπαλὴ τις καὶ ὀψιπύρος, καὶ μετρίον σερειωτόρα, καὶ αὖτις σερειωτόρα, ἔπειτα δὲ καὶ τελεία τροφή, καὶ οὐ τοῖς ἔτι ἀτελείῃς ὑπάρχουσιν εἰς γινώσκοντες ἐκ τοῦ ἀπρὸς τοῦ θεοῦ ἢ τῶν φιλοσοφίας μαθημάτων, ἀλλ' ὡς ἀρχῆς μὴ διδόνται αὐτοῖς τῶν γραμμάτων σοιχέωσις, καὶ μετρίον ἢ τούτων γινώσκοντες, καὶ αἱ συλλαβαί. αὐτὸς γὰρ τοῦ παιδίου, καὶ εἰς τὸ τῆς ἡλικίας τέ-

λειον ἐλθόντων, διδοται πρὸς αὐτὸν τὰ ἐν φιλοσοφίας μυστήρια. οὕτω μοι νόει καὶ ὑπὸ
 τῷ νόμου. ἥτις τὸ ἀδυνάτεον τῶν ἀνθρώπων ἐδόθη νόμῳ πρὸς δόνησιν καλοῦ, οὐ μὴν ἔχον
 δυνάμει τελειῶσαι τὸν ἀνθρώπου, ἀλλ' ὥστε ἐφ' ὑψηλῆς κλίμακος ἡ πρώτη αὐτῆς βαθ-
 μίς ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον γῆς χωρισμόν. ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ ὅσον μόνον εἰς τὴν ἐν κλίμακος κεφα-
 λῆς ἀνάλυσιν, ἀλλὰ πολλοῦ γε καὶ δεῖ ἥτις τὸ ὑψηλὸν καὶ μετώρον, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ
 παλαιοῦ νόμου ἀγνοεῖται καὶ δίκαιον, καὶ παρὰ θεοῦ διδομένη. ὁ αὐτὸς γὰρ ὁ θεὸς
 ὅστις ὁ δὸς τὸν νόμον καὶ τὸ δῶκεν γέλιον. ἀλλὰ ἥτις τὸ ἀδυνάτεον τῶν ἀνθρώπων ἐδόθη μὴν
 αὐτοῖς νόμῳ, παλαιῶν αὐτῶν καὶ ἀνάλυσιν ἄνθρωπον γῆς, ὥστε ὑπὸ τῆς πρώτης βαθ-
 μίδος ἐν κλίμακος, τοῦτέστιν ἀναστροφῇ αὐτῶν ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων κακιῶν, καὶ
 ἐν γῆς, ἥς ἐκφυλινδοῦντο. οὐκ ἠδυνάτο δὲ ὁμοῦς ἀναγαγεῖν αὐτοὺς ἐφ' ὅλῃ τῇ κλίμακῃ.
 τὸ δὲ δῶκεν γέλιον ἀντίβασεν τὸν ἀνθρώπου, καὶ ἐκείνου αὐτὸν ὑπὸ τῇ ἐν κλίμακος κε-
 ραυφίῃ, ἥτις ἐκφυλινδοῦντο ὡς τὸ οὐρανοῦ. τὸ γὰρ ἀδυνάτεον τῷ νόμῳ καὶ ἀδυνάτοισιν τὸ δῶκεν γέ-
 λιον ἀνελκυσσε, καθὼς ἀποδείκνυται. ὁ γὰρ κύριος ἐν τοῖς δυνάμεσιν οὕτως ἐφει-
 σήν, ἐγὼ οὐκ ἠλθον καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. πρὸς γὰρ τὸ δῶκεν γέλιον σκε-
 νώσκειτο ὁ ἔχων πληρῶσαι κακῶν, μετὰ δὲ τὸ δῶκεν γέλιον ἐπαρρησιασάτο ἡ ἐν παρρη-
 νίας πολιτεία, καὶ εὐερίσκοντο πληθεῖς ἀνθρώπων παρδῶν, μωακῶν τε καὶ
 ἀνδρῶν. ἐγὼ γὰρ λέγειν ποῦ τῶν ποιούντων ἥτις τὸ πολὺ ἐν γραφῇ. πληθεῖς γὰρ χριστιανῶν
 ζῶσι βίον ἀγγελικόν. οἵδους πρὸς ὁ αὐτὸς καὶ εἰς νόμῳ ὅστις, ὁ παρὰ τὸ μωσέως διδοῖς πα-
 λαιός, καὶ ὁ παρὰ τὸν χριστὸν ἐν τῇ δυνάμει καὶ ὥστε τῆς βασιλεὺς πέμψας τινὶ δού-
 λῳ νομίσματα πρῶτον, ἐπὶ αὐτῶν, πραγματεύσας καὶ γένηται δι' αὐτῶν ὡς ἀνὴρ δυνά-
 σω. ὁ δὲ εὐχαρίστησε καὶ λαβὼν, γένηται. μετὰ δὲ τὸ ἀνὴρ δυνάσαι, πάλιν δίδωκε πρὸς
 τὸν αὐτὸν δούλον καὶ ἐτόρα ἐκάτο, καὶ οὐ παρὰ ὅσον ἐσερῆν ἐκείνῳ τῶν πρῶτον, ἀλλὰ
 τὸ μὴ ὄνομα τῶν πρῶτον ἐλεῖν. εἰσὶ δὲ ὁμοῦς καὶ αὐτὰ τὰ πρῶτον γένος τῶν ἐκατὸν πολ-
 λαπλῶς. καὶ ὅτε ὀνομάζεται ὁ τῶν ἐκατὸν ἀριθμὸς, δυνάμει σκῆπτρον καὶ νοῦται καὶ ὁ
 τῶν πρῶτον ἀριθμὸς μετὰ τῶν ἐκατὸν. οὕτω καὶ ὑπὸ τῷ νόμῳ καὶ τῷ δυνάμει. ὁ μὲν νό-
 μος ἡρῆσεν ὀνομάζεσθαι ἐστὶ δὲ ὁμολογουμένως γένος τῷ δυνάμει ὁ νόμος σκῆπτρον,
 καὶ γένηται πολλαπλῶς, καθὼς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν πρὸς ὁλίγον ἐπομην. καὶ ἐκείνῳ
 ἡ ἡρῆσεν, οὐ μὴν ὡς κακός, ἀλλ' ὡς ἡ ἐν τῷ παρὸν ἀνὰ φιλίαν, ἢ χῆσιμ μὴ ἔχον. ἢ ὥστε
 ἐν βαδυνάτῃ σκῆπτρον μέσης νυκτὸς σελλίως φανεῖται τὸ μὴ βαδύν τὸ σκῆπτρον παρεμυθί-
 σαστο, τὸν δὲ ἄρα φωτεινὸν οὐκ ἐποίησεν. ὁ ἡλίου δὲ ἀνατείλας τοῦτον τὴν ὁκνηρῶς
 ἐφώτισεν, ὥστε καὶ τὸν ἐν τῇ ἄλλῃ λεπτότατον κοινωρὸν ἐκ τῇ ἡλίου ἀκτίνῃ διη-
 λον γένηται. καὶ ἡ μὲν σελλίως τὸ ἰδίον αὐτῆς φῶς οὐκ ἀπώλεσεν, ἀφανὲς δὲ ὁμοῦς ἐγγί-
 σθη τῇ ἡλίου λαμπρότητι. οὕτω καὶ ὑπὸ τῷ παλαιῷ νόμῳ, καὶ τῷ δυνάμει. ὁ μὲν
 παλαιὸς νόμος τὸ ἐν δολωλατρίας σκῆπτρον ἀπεδίωξεν, οὐ μὴν δὲ ἠδυνάτο φωτίσαι
 καὶ τελειῶσαι τῆς τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς. τὸ δὲ δυνάμει ἐφώτισε, καὶ ἐδίδαξε, καὶ
 ἐτελείωσε, καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνήγαγε αὐτῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸν παρῶν δεισιν, ὅν ὁ πρῶ-
 τὰ τῶν ἀλλὰ ἀπώλεσε, ὅσον αὐτοῖς ἐχαρίσαστο. καὶ τίς οὕτως ἀδύνη, ὅτι τὸ μὴ δυνά-
 μειον ἀφείας, ἀλλὰ ἐφείας ὑπὸ τὸν νόμον, καὶ οἷον ὥστε ἐτι δὲ ἄλλης ἀρχῆς ἀνδυνάσαι τῶν
 φεδοτὰ γὰρ λακτι ὡς βρέφῳ, καὶ οὐ σερῆα τροφῇ ὡς ἀνῆρ, ἢ ὡς παιδίον τὴν σιχέωσιμ
 τῶν χρημάτων ζητήσῃ, καὶ οὐχ ὡς τελείον φρονήματῳ τὴν φιλοσοφίαν, ἢ τὸ ἡλιακὸν
 φῶς ἀποστραφείας τὸ ἐν σελλίως ἀσπασετα. ἐμοι γε δοκεῖ, ὅτι ἀρκετὰ εἰσιν ἀπὸρ γὰρ
 φαντῶν ἐσμῆν, ἵνα γνῶ πᾶς ὁ βουλόμενος τὴν πρὸς τὸν αὐτὸν ἀλῆθειαν, ἀλλὰ ἢ οὐ αὐτῶν.
 εἰ δ' ἴσως ἀμυβᾶται ἐτι καὶ ὑποχάζει ὁ λογισμὸς σου γένηται τῶν θυσιῶν ἐν πρὸς τῆς
 ἐν τῇ ἀργίας τῇ παρῶν καὶ τῶν προφίμων, οὐδὲν ἢ ἐκός γένηται, ἐπεὶ πρὸς τῶν με-
 γάλων καὶ ἀναγκαίων ἐπομην ἀφουσίως. ὁμοῦς καὶ πρὸς τὸν πόντον, ὥστε καὶ πρὸς τὸν
 ἄλλον, ἥτις βραχέων ὁρῶμεν. οἱ ἀνθρώποι, ὡς φθάσαντες ἐπομην ἐμπροσθεν, ἀνθρώπους
 ἔθνον τοῖς ἐδῶλοις, οὐ μόνον δὲ ἄλλοτρίους, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. καὶ ὥστε εὖλον λο-
 γὸν ἀδρόαν μεταβολῶν ὑπομένειν οὐ δύναται, ἀλλ' ἐκ τῇ καταμικρὸν μετὰ τέχνης ἢ ὑπὸ
 τῆς αὐτῆς

[illegible]

τῶν ἰσδ' αἰῶν ἐμπροσθεν ἡμεῖς τῇ ἡμέρᾳ ἡμεῖς ἀββὰς πλὴν ὁ ἀββὰς ὡς ἡμεῖς, χωλὸν, τυφλὸν,
 ξηρὸν, παρὰ λυτῶν, διαμονίζοντων, καὶ ἐτέρων ἐχόντων ἀββὰς ποικίλας, οὗ πάν-
 τος γὰρ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσεν. φθόνου δὲ καὶ θυμοῦ πλεονάζοντες οἱ ἰουδαῖοι, οὐκ ἔχον
 τί ἐπεὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ ἄλλο, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ ἔστι σοι ποιῆν ταῦτα γὰρ τῇ ἡ-
 μέρᾳ τοῦ Ἀββα τοῦ. ἀλλὰ καὶ οὗτοι μαθητὰς τοῦ χριστοῦ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι καρδιαζόντες
 πᾶν καὶ καὶ ἰδόντες, τὸν αὐτὸν λόγον ἔπεν. τί δὲ πῶς αὐτοὶ ὁ χριστός; οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐ-
 ποίησε δαβὶδ, ὅτε ἐπέτασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, πῶς εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκὴν ἡμεῖς, καὶ
 οὗτοι ἄρτους αὐτοῦ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ ὅσοι τῇ ἡμέρᾳ ἡμεῖς ἀββὰς; τὸ γὰρ σάβ-
 βατον εἴπα ἡμεῖς ἀνθρώπων ἐργῶν, καὶ ὁ ἀνθρώπου εἴπα τὸ σάββατον, ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἄλλη τις γένουσα
 πρὸς ἡμεῖς ἀββὰτος, ὅτι γὰρ ἡμεῖς ἐποίησεν ὁ θεός τῃ κτίσει, καὶ τῇ ἐξομῇ κατεπαυσεν
 ἡμεῖς ὁργῶν αὐτοῦ. καὶ ὅτι τὸ σάββατον κατεπαυσεν ὁ χριστός γὰρ τὸ πᾶν εὐρισκόμεν, τῇ
 δὲ πᾶσι καὶ ἐργῶν, ἔσωσε γὰρ τὸ λησὶν. καὶ τῇ κυριακῇ αὐτοῖς ἐργῶν, ἀνὰ ἑαυτοὺς μὴ
 πρότερον ὡς θεός τὸ ἰδίον σῶμα, καὶ ἐτέρων πολλῶν, εἴτα καὶ τοῖς ἀρσέουσιν φανείας, καὶ ἰδὼν
 μωσὴν αὐτοῦ, καὶ σὺν αὐτοῖς ἀρσέουσιν ἐτέρους πολλούς. καὶ ὅτι πληρωθέντων τῶν ἐπὶ
 αἰῶνων, ἡτοι τῶν ἐπὶ αἰῶνι χελίων χρόνων ἀπὸ κτίσεως κόσμου, μέλει γὰρ ἔδωκε κατεπαυσε
 τῶν ἀνθρώπων. μέχρι γὰρ τότε δὲ πᾶσι πᾶσι καὶ ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς. καὶ ἡμεῖς τὸν καιρὸν ἡμε-
 ρῶν ἀνὰ πᾶσι νεκρῶν, καὶ κρίσις τῶν πρᾶξεων μέλει εἰσεῖναι, καὶ ἀνὰ πᾶσι κρίσις γὰρ ἡμε-
 ρῶν καὶ τὰ ὅργα αὐτοῦ, καὶ τοῖς μὴ κακῶς βιώσασιν κόλασις ἀτελεύτητος ἀπέκειται, οἷς
 δὲ καλῶς πολιτευσάμενοι ζῶν αἰῶνι, καὶ ὁ παρὰ δέσποντος, καὶ πολλὰ ἀγαθὰ, εἴ τινα
 ὁφθαλμοὶ οὐκ εἶδον, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσαν, καὶ ἡδὴ καρδίαν ἀνθρώπου ἠνείκεν. ἴδε γοῦν,
 τίς ὅστις ὁ σκότος τῇ ἀργίας ἡμεῖς ἀββὰτος, καὶ πῶς ἐπλανώμετο, καὶ ἐπὶ πλανώμεται, ὡς καὶ γὰρ
 πᾶσι τοῖς ἄλλοις, οἱ πλανώμετο καὶ μάταιοι ἰουδαῖοι. πρὸς τὴν βρωμάτων οὕτως δὲ καὶ
 ἀλλήθως, ὅτι ὅτε ἐποίησεν ὁ θεός, τὰ πάντα καλὰ λίαν εἰσὶ. καὶ ἐπεὶ καλὰ λίαν εἰσὶ, πῶς
 ἡμεῖς κατεπαυσεν αὐτὰ ὁ νομοθέτης ὡς καλὰ καὶ ἀπόβλητα. καὶ τοιγαρὶς θεοῦ εἰπόντος,
 ὅτι ἰδὼν δέδωκε ἡμεῖς τὰ πάντα ἐδίδειν ὡς λαχόντες χάριτος. ἀλλ' οὐ τῇ ὁρμῇ εὐρισκό-
 μεν τὸ γὰρ ἡμεῖς ἐβραίων, τὸ ἀπειθεῖς καὶ ἀχαίριον, εἴχε μὴ τὸ μάννα καὶ ἐκείνῳ ἡμεῖς
 παρὰ θεῷ πῶς αὐτοῦ πεμπόμενον. ἀλλὰ καὶ τὸ μαυσιέως, μάλλον ἢ καὶ τὸ θεῷ καὶ ἐκείνῳ
 ἐργῶν, καὶ γὰρ θυμοῦ τὸ γὰρ τῇ αἰγυπῷ ὕδα κρέν, ἀπὸ ἡμεῖς ἐδίδοντες, ὅτι ἐτόρα
 πολλὰ, ὅτι κατέταξεν γὰρ πλεον ἢ ἄλλων ἐπεθύμωμεν τὰ ὕδα. εἴπα γοῦν τῇ ποιῶντι αὐτίαν,
 ἐκώλυσεν ὁ νομοθέτης μαυσιέως ὅτε δὴ καὶ ἐκώλυσεν ἐδίδειν αὐτοῖς, εἴπα τὸ ἵνα παύσῃ ἡμε-
 ρῶν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν αἰγυπῶν ὑποθυμῶν. ἀκούοντες δὲ καὶ πρὸς αὐτῶν, ὅτι μὴ ἄσπας ὁ κόσ-
 μος γὰρ ἐπὶ οὐρανῷ εἰς τὸ ἔλθω λατρείας σκοτῶ καὶ βάρβαρον, ὅσοι πρόσθεν. ὅτι κατέ-
 τας δὲ οἱ αἰγυπῶνι χελὶν ἄπαντα τὰ ζῶα πᾶσι καὶ οὐρανῷ καὶ ἐλογίζοντο θεοὺς. καὶ ἀπὸ
 ἐτίμων ὡς θεοὺς οὗτοι, ταῦτα ὁ νομοθέτης μαυσιέως πᾶσι ταῖς θύειν, ἡτοι ἀπὸ τῶν ἡμεῖς
 τρυγόντων καὶ τῶν πρὸς ἐκείνους, ἀπὸ τῶν τετραπόδων τὸν βοῦν, τὸ πρόσθεν, καὶ τῶν αἰγα-
 τῶν τοῖνυ χαίρον διεκώλυσεν ἐδίδειν. διὰ ἔχον ὅσοι πρὸς πολλοῦ οἱ αἰγυπῶνι, ἀλλὰ
 δὴ καὶ οἱ καὶ δαίμονες ἰουδαῖοι. βουλόμεν τῶν μαυσιέως ἀλλάξαι τὰ γὰρ τῇ αἰ-
 γυπῷ ἔδωκε, ἀπὸ γὰρ οἱ αἰγυπῶνι εἶναι θεοὺς, πᾶσι ταῖς θύειν, ἵνα γινώσκωσι, ὅτι
 μαυσιέως σέβοντο καὶ τιμῶσι αὐτὰ. ἀπὸ δὲ ἔχον ἀναγκάει καὶ πρὸς πολλοῦ τροφῆς
 χάρις, ταῦτα ἐκώλυσεν ἐδίδειν παρ' αὐτῶν, ὅτι κατέταξεν δὲ τὸν χαίρον, εἴπα τὸ ἀκούετον
 τῆς ὑποθυμίας αὐτῶν, καὶ οὕτως εἴρηται. ὁ δὲ χριστός οὐδὲν τῶν βρωμάτων ἐκώλυσεν,
 ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ διάδοχοι πάντων. εἰ δὲ καὶ τινὰ τῶν ζῶων εὐρισκόνται,
 ἀπὸ οὐκ ἐδίδουσι οἱ χριστιανοί, οὕτως ἀπλῶς ἀπὸ μακρῆς συνουσίας καὶ οἰκίας διελ-
 σίως γινέουσι ὅσοι, οὐ μὴν δὲ ἀπὸ παρὰ δέσποντος τῶν διδασκάλων ἢ τῶν ἀναγγελίων. ὁ γὰρ
 παλαιὸς νόμος ἔχει τὰς πρᾶξεις τῶν ταύτας, τὸ ὅτι ἀναγγέλιον ἐδιδάμω. ἀλλὰ τὰ πάντα εἰς τὴν
 γνῶσιν ἐκείνῃς ἐκείνων εὐρισκόνται. ἀπὸ τῆς συνουσίας, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, μακρῆς, ἡμεῖς ζῶων ἀ-
 πέχοντες, καὶ ἐκ ἐδίδουσι. ὡς περὶ καὶ οἱ πρὸ ἡμεῖς μοναχοὶ πάντων ἡμεῖς ἐκείνων, ἀλλ' ὅχι ὡς
 μακρῶν εὐρισκόντων ὅτι ἀπὸ βρωμάτων, ἀλλ' ὡς βρωμάτων ζῶων καὶ διαγω-
 γῶν.

[illegible]

δὲ τὸ γινώσκοντα τὸν φάρεα, ἐγγυηθήναι καὶ ὁ ζαρά. ὅτε ἰδοῦσα ἡ μάα, εἶπε, τί ὅτι δὲ ἐλύθη
 εἰς σε φραγμός; φραγμός γοῦν παρὰ πάντων τῶν πρὸ φητῶν ὁ μωσαϊκὸς νόμος. λέγε-
 ται. τίς γοῦν ἐκλύθη σε τῇ μάα, ὅτι διὸ παιδία εἰσὶ, καὶ εἰς ποῖον σηπὸν ἐδύνατο
 βάρμας γὰρ τῇ χειρὶ τῷ παιδίου. εἶτα τί βουλομένη εἶπεν, ὅτι ἵνα τί ἐλύθη εἰς σε φραγ-
 μός; πού τις, ὅτι πῶς ἐγγύον σὺ τύπος τῷ νόμου. καὶ ὡς σὺ πῶς ὀλίγον ἐφάνης, εἶ-
 πα ἐκρύβης, καὶ ὁ ὀπίδην εὐρισκόμην. ἀδελφός, ἐμπροσθέν σου ἐγγύον, οὕτω καὶ ὁ
 φραγμός, ἡ γοῦν ὁ νόμος. ὁ ἐμπροσθέν φανησόμενος, μετ' ὀλίγον ὀπίδην εὐρίσκειται, ὁ
 δὲ τῷ δὴ ἀγγελίου νόμος, ὁ ὀπίδην ὀρχόμενος, ἐμπροσθέν αὐτοῦ γενήσεται. πῶς γοῦν
 διδασκῶσα ἡ μάα, ταῦτα ἐλάλησε; πάντως ἐκ θείας διωάμεως ταῦτα πρὸ φητῶν
 καὶ ἡ εἰς τῶν πρὸ φητῶν λαλήσασα τῷ θεοῦ διωάμεως, ἐκείνη ἐλάλησε καὶ εἰς νόμον. ὁ
 γωαῖος ἐκείνης. εἶτα δὲ τρανώτορον καὶ κατὰ τὸν νόμον εἰς τῷ ἐρεμίῳ εἶπεν ὁ θεός, ὅτι ἡ
 διὸ ἡμεῖς ὀρχόμεθα, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ὑμῖν τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ὑμῖν τὸν οἶ-
 κον ἰσραὴλ διαδύνηται καὶ νῦν, ὡς ἐρεμίας γὰρ τοῖς ἐμπροσθέν. βλέπετε πῶς καὶ εἰς τῶν
 καὶ εἰς πρὸ φητῶν φανερώς καὶ κατὰ τὸν νόμον εἰσεῖσεν ὁ θεός τὸν νόμον, ἀγγέλον μὲν εἶναι ὡς ἄ-
 τελεῖν, τὸ δὲ διὰ ἀγγελίου γινώσκον εἰς τὸ εἶναι αὐτὸ τέλειον; ὁμοῦς οἱ τέλειον καὶ ἐσθλοῖς
 νοῖ ἰουδαῖοι, οὐδὲ τὸν ἄτελεῖν καὶ ἀδύνατον νόμον φυλάττουσιν, ἀλλὰ πρὸ φητῶν
 καὶ ἡμεῖς εὐρίσκοντα παρὰ νομῶν. οὐ κατηγορεύω αὐτῶν πρὸς ἀμαρτίαν. τίς γὰρ
 ὅστις ὁ δὴ ἀμαρτία μὴ ἀμαρτία; ἀλλὰ πρὸς τὸν νόμον λέγω, ὅτι παρὰ νομῶν εἰσὶν. ἀλλὰ
 καὶ αὐτοὶ ἐκείνοι, εἴ πορ καὶ βούλονται ποιεῖν τὰ τῷ νόμου, δὴ δύνανται, καὶ σκόπει ὅπως ὁ θεός
 ὅς ἐταξε καὶ ἀφώρισε τὰ ἱεροσόλυμα εἶναι μητρόπολιν πασῶν τῶν πόλεων, ὡς εἶχε τὸ γέ-
 νος τῶν βραβίων. καὶ ἐκείσε γὰρ ἐκτίσθη ὁ σολομών τὸν ναόν, καὶ ἐταξε ὁ θεός, ἵνα γὰρ
 τῷ ναοῦ γίνωνται αἱ θυσίαι, καὶ ὡς τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν πρὸς φορὰν, ἐκτὸς δὲ τῶν ἱερο-
 σολύμων καὶ τῷ ναοῦ ἐκείνου, οὐδὲν γινώσκοντα θυσία. ἐπεὶ γοῦν καὶ ἡ πόλις τῶν ἱεροσολύ-
 μων κατελύθη, καὶ ὁ ναός ἠφανίσθη, καὶ ὅτε ἱεροσολύμων ἔχουσιν εἰς ἀγιασμόν αὐτῶν, οὐτε
 τόπον τῷ θυσιάζειν. ὅτι θεός, τί γὰρ ἀπέλειψεν αὐτοῖς; πάντως οὐδὲν. εἰς ταῦτα γοῦν καὶ
 διὰ ἄλλα πολλὰ, ἀτινα ὅτι τις χρεῖα γράφει ἀρτίως πρὸς αὐτῶν, οὐτε χριστιανοὶ εὐρί-
 σκονται, διὸ δὲ ἐργουσι τὸ διὰ ἀγγελίου. οὐτε αἰρετικοί, διὸ οὐδὲν ἀκούουσιν. ἡ δὲ τῷ
 διαφαντῶν πᾶς αἰρέσεις. οὐτε μουσουλμάνοι, διὸ οὐδὲν ἀκούουσιν. ὅτι μωαμέδ. ἀλλ' οὐ
 τῶν οὐδ' αἰῶν, διὸ οὐδὲν πωλεῖται τὰ τῷ νόμου, ἀλλ' εὐρίσκονται ὅτι, μὴ γινώσκοντα ὅτι
 τέλειον τί σέβονται, καὶ τί πιστεύουσιν, ἀλλὰ ὅτι ἀπώλεια. ὅρα πῶς οἱ πλανηθέντες
 εἰς ἀληθῆ καὶ διδασκῶντες ὁ δὲ, λογίζονται εὐαγγέλιον ὁρθῶς πρὸς πατοῦντας, ἐκείνοι δὲ εὐρίσκονται
 γὰρ βαρὰ θρόνον καὶ ἀπώλεια; καὶ ταῦτα μὲν ὅτι. ἐπεὶ δὲ πρὸς πάντων ὡς πρὸς τὸν ἐγγε-
 γραφὸς πρὸς ἡμᾶς ἐπιμύειας, ὡς ἀπὸ γράφως οἱ ἐλθόντες ἐλάλησαν, ποίησαντες τὸ σὸν θελή-
 μα, πλατυκώτορον ἀπελογησάμεθα, μέμνησο τῷ λόγου. εἰς γὰρ τὸ τέλος εἰς σὺς γρα-
 φῆς, οὕτως εἰρηκας, ὅτι τὸν φρόνιμον εἰς λόγον ἀρκέει, καὶ ὅτις ὅστις ἡ ἀληθεία. εἴ πορ
 γοῦν εἰς λόγον ἀρκέει τὸν φρόνιμον, ὡς καὶ σὺ αὐτὸς μαρτυρεῖς, ὅτι ἡ ἀληθεία διδασκαί, καὶ
 πρὸς ὁ φρόνιμος ἀκούσῃ λόγους πολλοὺς καὶ καλοὺς καὶ ἀληθεῖς, καὶ οὐ παρὰ δέξεται αὐτῶν,
 οὐδὲ ἀφείλειαν δὲ ἐκείνων κατεπώσεται, οὐκ ἐστὶν ἄξιον κατηγορίας καὶ μέμψως; ἐπεὶ
 γοῦν ἀπεπλήρωται τὰ παρόντα γράμματα, καὶ ἡ πῶς σέ μου πρὸς τούτων ἀπολογία,
 παρὰ καλῶς σε σκέψαι αὐτὰ ἀκριβῶς, καὶ δέξασθαι ἡ δὲ λείψιν, καὶ μέλλεις εὐρεῖν τὸν γὰρ
 αὐτῶν παρὰ κείνους θησαυρόν. οὐ γὰρ ἀπὸ καρδίας ἡμετέρας ἐγγράφησαν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν
 μωσαϊκῶν βιβλίων, ἀλλὰ ἀπὸ τῷ ψαλτμῶν τῷ δαβίδ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν πρὸ φητῶν καὶ
 τῷ δὴ ἀγγελίου, ἀτινα ὁ μωαμέδ καὶ πάντες οἱ μουσουλμάνοι ἀγία καὶ δίκαια εἶναι ὁμο-
 λογοῦσι, ὅτι λέγουσι, καὶ αὐτὰ εἰσὶ τὰ δεικνύοντα διαφρήσειν τὸν χριστὸν ὅσον τῷ θεοῦ εἶναι,
 τὸν αὐτὸν δὲ θεόν καὶ ἄνθρωπον. αὐτὸς γὰρ ὅστις ὁ παρὰ πάντων τῷ πρὸ φητῶν κηρυχθεὶς θεός,
 αὐτὸς ὅστις ὅρ ὁ ἀβραάμ πρὸς κληῖν ὡς θεός, καὶ ὅρ ἐκάλεσε κριτὴ πάσης γῆς. αὐτὸς ὅστις
 ὅρ αὐτὸν κληῖν αἱ ἄγγελοι, καὶ ὅρ ἐβάσταζον αἱ αὐτὴ διωάμεως ὑμῖν τῶν κεφαλῶν αὐτῶν. καὶ ὅρ
 εἰδὼν ὁ δαβὶδ ὑμῖν τῶν νεφελῶν ὀρχόμενον κρῖναι πᾶν οἶκον ἰσραὴλ. αὐτὸς ὅστις, ὡς δὲ οὐκ

ἔτε ἐδιδάχθης, ἀλλ' ἤ ματαιότητι καὶ ἡ σκότει ἡδὲ πορεύομεν. τανυν δὲ ἀπιστῶ
 σάν σοι λόγοι θεοῦ, καὶ διδασκαλίας τῶν ἁγίων καὶ πρφητῶν. καὶ σκέψαι αὐτὰ νοῦν
 χῶς, καὶ μετὰ μεμενημένον σκοποῦ, καὶ ἀκριβῶς ἰδεῖσθαι. καὶ σπουδάζειν ἵνα μὴ
 κίττι ἡν τῇ σκοτίᾳ πῶδε πατῶν εὐρίσκῃ, μὴ δὲ πληρωθῇ τὸ ἔδαβιδ' ὑδὲ τοῖς λόγοις, τὸ λέ-
 γον, ἡοὶ ἀνθρώπων ἕως πότε βαρυκάρδιοι, ἵνα τί ἀγαπᾶτε ματαιότητα, καὶ ζητεῖτε ψῦ-
 δι; καὶ γινώτε ὅτι ἐθαυμάσωσε κύριος τὸν ὅσιον αὐτοῦ, τὸν τίσι τὸν χριστόν. ἀλλὰ δὴ καὶ
 τὸ ἔμεγαλον καὶ θαυμαστοῦ βλομῶντι, τὸ λέγον, ὅτι ἐς κακοτελή ψυχῶν βῶθρα δεῖ
 εἰσελθόντα, οὐδὲ ἡν σώματι ὑποκειμένη ταῖς ἁμαρτίαις. μὴ δὲ ὁμοιωθῇς ἡν ὁρῶν, ἡν
 ἀκύνδρος καὶ τριβόλους ἀνατέλει, ἀλλὰ ἡν ὁμοιότητι ἡν καρποφόρος, ἡν διεξαμύνῃ τὸν
 σπέρμα, ἡν τριάκοντα καὶ ἑξήκοντα καὶ ἡν ἐκάστην φέρει τὸν αὐτῆς καρπόν. οὕτω καὶ σὺ
 διεξάμυνε τὸν ἔκρυψ λόγον, ἐς ἐκάστην καρποφόρον, καὶ παρακαλῶ τὸν θεόν τ' ποιη-
 τὴν ἔορᾶν καὶ τὴν γῆν, αὐτὸς ἀνοίξαι τὸν ὀφθαλμούς σου, καὶ πλατυῖαι τὴν καρδίαν
 σου, ὥστε ποιῆν ὅργα τὴν σωτηρίας, ὅπως κληρονομήσῃς τὸν τε παρὰ-
 δεινόν, καὶ τὰ ἡν αὐτῷ ἀρεκείμην ἀγαθὰ, ἀμύν.

ΤΑ ΕΝ ΤΩ ΚΟΡΡΑΝ ΤΟΥΤΕΣΤΙ

ΤΟΥ ΕΚΤΕΘΕΝΤΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΜΩΑ-

μεθ νόμου κεφαλαια, εἰσὶ ταῦτα.

α

β

γ

δ

ΤΙ ὁ μωαμεθ τῇ ὥρᾳ τῇ ὑπὸ ληψίας, ἡν ἡ ἐκυλίσρ ἀφρίζων, τὸν ἀρ-
 χοντα γαβριὴλ ἔλεγον ὁρᾶν ὁρχόμενον πρὸς αὐτόν.

ΟΠ σινεγράφατο βιβλίον, ἀρράβισι κορβάν ὀνομαζόμενον, ἐκλυσι-
 δε νόμον θεοῦ σωτηρίου.

ΟΠ πρφητῶν θεοῦ ἀπόστολον ἐκ τῶν ἐκάλων.

ΟΠ τὰ μωαϊκά, τὰ ψαλτήριον, καὶ τὰ πρφητικά δίκαια καὶ ἁγία καὶ ἀληθῆ ὠνό-
 μασε, κατ' ἰσχύον δὲ τῶν ἄλλων τὸ διαγγέλιον ἁγίων καὶ δίκαιον ἐδύθες καὶ
 ἀληθινόν καὶ τέλειον ἀπεφύνατο, ὥστε καὶ ἡν τῷ κεφαλαιῷ ἔϊων, θεοῦ ὑπομνή-
 σεις ταῦτα ὠνόμασε.

ε

ς

ζ

η

θ

ι

ια

ιβ

ιγ

ΟΠ μὴ μόνον πρὸς τὸ μωαμεθ ἰδεῖται ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ παρ' ἐτέρων.

ΟΠ παρὰ τὸ μωαμεθ ἐκτεθεῖς νόμος, σῶμα πρὸς ὅς ἰδεῖται πρὸς τὸ δαίμον.

ΟΠ ἐς χαλιδῆς τὸ ἀφίωμα, τῶν ἐστὶν ἁγίων διδασκαλίας, ἐκλυσι-
 χριστιανός.

ΟΠ ὁ μωαμεθ ἡν τῶν ἀρετῶν νεσοιανοῖς καὶ ἀρετιανοῖς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἰσθλαῖς ἰσθ-
 τῶν κακίαν ἐσώρδυνε.

ΟΠ μεγαλοβρῆμονον πρὸς αὐτόν, ἔλεγον, ὡς ἐπ' αὐτῶν ἀνθρώποι σινεχθεῖν, καὶ πάντα τὰ
 πνύματα, καὶ πάντες ἄγγελοι, οὐκ αὐτὸν διώκον ποιῆσαι ὡς τὸν κορβάν, ὁποῖον ἐγώ.

ΟΠ ἡν τῷ αὐτοῦ μέρεσι τοῖς δέξιοις μέρεσι τὸ διαποτικὸν θρόνον ἐστὶ γεγραμμένον τὸ
 μωαμεθ ὄνομα.

ΟΠ ἐκ ἡλθε δὲ θαυμάτων, ἀλλὰ δὲ εἰς εἰς δὲ δὲ τὸν νόμον, καὶ τοῖς μὴ πειθομένοις αὐτῷ, θά-
 νατος εἶσαι ἡ τιμωρία, ἡ φόρος δὲ δὲ δὲ.

ΟΠ ἡν τῇ μετ', ἵνα οὐδὲ τὸν ἐκείνου φρατρίας μετὰ ἡν τὸν χριστιανὸν δὲ λέγει.

ΟΠ ὁ νῶν καὶ ἀβραάμ, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ αὐτοῦ λόγου τὸν ἡν, οὐκ οὐκ
 ἔλεγον ὡς τὸν.

ΤΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΛΟΓΟΥ ΚΕΦΑ-

λαια, εἰσὶ ταῦτα.

α

ΟΤΙ τὰ ἡν ταῖς μωαϊκαῖς παραδόσεις, τοῖς πρφηταῖς τῇ, τῷ ψαλτηρίῳ, καὶ τῷ
 διαγγελίῳ γεγραμμένα, ἁγία, καὶ δίκαια, καὶ ἀπὸ θεοῦ διδομένα καλῆ, καὶ εἰς
 γὰρ

- α Οπ' ἐκ τῆς θ' ὁμολογῆς γένηται τὸν χριστὸν αὐτὸν αὐτοῦ.
 β Οπ' ἀρνεῖται τὸ, τὸν χριστὸν εἶναι θεὸν καὶ θεὸς ἦν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὕτω σάρκωσιν. Φιλόμ δὲ μόνον αὐ-
 θρωποῦ λέγει ὡς τὸν κατὰ νεστέριον, ἀγίου δὲ, ὡς τὸν πάντας ἀνθρώπους.
 γ Οπ' μὴ ἐσαυρώσῃ τὸν χριστὸν, ἀλλ' ἐτόρον αὐτὸν ἐκείνους.
 δ Οπ' ὁ θεὸς τὸν χριστὸν πρὸς κελεύει τοῦ εἶναι αὐτὸν εἰς αὐτὸν θεόν. ποῦ δὲ τὰ τέλη τὸ κόσμος μέ-
 λαι ἐλθόντες καὶ θανάτωσιν τὸν ἀντίχριστον, μετὰ τὸ ταῦτα αὐτὸν τὸν χριστὸν ἀφθάνειν.
 ε Οπ' θεοποιούσιν οἱ χριστιανοὶ τὸν θεοτόκον, ὅτι ὅτι ἀδελφὴ τὸν μωσέως καὶ Ἰακώβ.

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

- α ΟΤΙ ἀναληφθεὶς εἰς αὐτὸν θεόν, ὁ μωάμεθ, ἐστὶν ἐμπροσθεν τῷ θεῷ, καὶ ἀκίνητος ὅσα καὶ αὐ-
 κήσιν, καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν γῆν.
 β Οπ' οἱ δαίμονες στοβίλῃαι μέλυσιν.
 γ Οπ' τὸν ἡρώδην τὸν δὲ γέννησιν ὁ δὲ εἰς τὸν ἀνθρώπων γινώσκει, ὅτι αὐτὸς ὁ μωάμεθ, ἀλλ' ἢ μω-
 νὸς ὁ θεός.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ΑΝΤΟΣ ἀνελέγοντος σησπὸς εἰς δεξιὰ, ἵνα τὸ μὴ οἰκῶν κατὰ σκεδὺς
 σκεδὺς τὸν ἀντίπαλον ἀνέβη. ἐπεὶ γὰρ ποῦ δὲ εἰς χριστὸν πῶς ἐκάνως
 διελθὲν μὴν, καὶ λίαν ὁρθῶς, ὡς ἐμοίγε καὶ τῇ ἀληθείᾳ δοκεῖ, φέρε δὲ
 τῷ ἀγίῳ πνεύματι θάρσυναντες, τῷ πατρὶ ἐκείνοις μὴ ἀλμαζομνῶν, πρὸς
 ἡμῖν τὸν πρὸς κελεύει, σκεψάμεθα τίνες οἱ λόγοι, ὅς ἐστι τὸν θεῷ καὶ τῷ
 ἀληθείας ὁ ἦν τὸ ἀπολλείας δὲ θεοῦ μωάμεθ. ἐκ ἐπελαθόμεθα δὲ τὸ
 λόγος ἡμῶν, ὅτι φθάνειν εἰπομεν, ὅτι ἐκ ἐστὶ τὸ πρὸς ἡμῖν ἀποδεδειγμένον, ἵνα καθολικῶς ἀπε-
 λέγεσθαι τὰ πρὸς τὸν μωάμεθ ἐκτεθέντα ἀποπνήμα, ἀλλὰ μόνον ἀντίπαλον αὐτῷ καὶ τῷ χρι-
 στῷ τὸν ὁνομαζόμενον, κακῶς καὶ ἀφρόνως ἐφρυνάξαντο ἱνὲς βλάσφημα. ἵνα ἡ μὴ
 δόξα μὴν, ὡς ἀδυνατῶντος ἀφροσύνην τὸν ἀγῶνα, ἥδη θεὸς συσῆρται ἀναλαμβάνοντα αὐτὸν,
 ὅτι ἐπ' ὠφελείας τὸν πτωχὸν καὶ ἀλήθειαν γένηται. Εἰ ταῦς ἡμέραις ἡρακλῆος τὸ βασιλείας
 ῥωμαίων ἐγέρθη τὸς ἀνθρώπων δὲ ὡς καὶ πρὸς ἀφροσύνην, ὅς ἐστι τὸν σώμα αὐτοῦ εἰς θεόν,
 καὶ ἐκτελέσιν ἀδικίαν καὶ τὸν ὕψος, ἡ δὲ γλώσσα αὐτοῦ διήλθεν ὑπὲρ τῆς γῆς, ὅτι ἵνα δὲ ἡμῶν
 τοῖς ὡς ἐμοίγε δοκεῖ, πρῶτόν τε διαβόλου καὶ ἡμῶν ἀπολλείας πᾶσιν τε καὶ ἡμῶν φθόνους
 καλέσας αὐτὸν, ὄνομα οὕτω μωάμεθ, ἀφ' ἃ τὸ γένος, σρεβλὸς τὸν γένος, σρεβλότορος
 τὸν ψυχῶν. οὗτο ὡς αἰρετικῶς γένετον, καὶ διδασκαλίας πρὸς αὐτῶν, ἐδέξατο ἀνέμα-
 τα, ἀπὸ τοῦ τὸν ἱεραίου ἀπορεῖν γὰρ ταῖς ἀμφοτέρων ψυχαῖς ἡρόδωσεν καὶ γένεσθαι, καὶ εἰς ἐ-
 κατόν ἀκάνθας τὸν τριβόλου ἐπέδωκε. σωμαγαγῶν γὰρ χεῖρον πᾶσαν αἵρεσιν, ὅτι μίσας
 γὰρ αὐταῖς τὰ τὸν διανοίας αὐτοῦ ἀναπλάσματος, ὅτι καὶ κρᾶμα πεποιήκη, ψυχῶν διηγή-
 ριον. κἀντὸς ἐν ἑνὶ ἱνὲς ἀνθρώπου μὴ ὀνομαζομένης, τῇ δὲ ἀληθείᾳ βοσκημάτων μὴ
 διὰ διαφερόντας, γὰρ ἐκείνοις τὸν ὅτι κακίας δὲ ἡμεσιν, ἀνθρώπου κτλινωτρόφους, καὶ ὅτι
 ἐτόρον πρὸς αὐτοῖς εὐρηκῶς, ἡ σὺν τοῖς ζώοις οὕτω διαιωμένων. πῶν γὰρ γὰρ ἐκείνοις λό-
 γος, πῶς δὲ ἰδ' ἀχὴ, πῶς ἀνέγνωσι; ὅτι ἐστὶ τὸν ἀφ' οὗτω γένετον, ἀλλ' ὡς περὶ θῆρες ἄγριοι
 καὶ ἀνήμεροι τοῖς ὅροις καὶ ταῖς πόαις διέτριβον. ποῦ δὲ ὡς ἐπὶ τὸν ὅριον τὸν λαλῆτα τοῦ
 τῶν, ὅ λογικὰ, θνητὰ, καὶ ὡς ἡμῶν παντελὸς ἀνεπίδεκτα, ἐκ ἀφθάλμει σκεπῶν, τὸ γὰρ
 χεῖρον ἀνθρώπου λόγος καὶ πᾶσι δόσεως ἀμοιρουῦτος; ἀλλ' ὅμως ἐπεὶ καὶ ὁ χεῖρος, ἐκ ἐστὶν
 ἀμετοχῶν πάντων τὸν ἀγαθόν. εἰ δὲ ἐν εἰς τὸν μὴ δὲ ἐκτελέσιν αὐτὸν, ἰδ' ὅτι οἱ τάλαντον ἀφ' ἃ
 εἰς ἀγαθὰ ζητοῦντες, κακοῖς γένετον, καὶ ὅτι σωτηρίας αὐτοῦτον, εἰς βάραθρον ἀπω-
 λείας γένετον. ὁ γὰρ μωάμεθ ὅς ἐστιν ἐκ τῆς ἀληθείας οὕτως πλανήσας, εἰς ὅριον ὅτι
 μίας εἰσὶν γὰρ, καὶ τὸς ὅς ἐκ ὡς ἡμῶν καὶ κύριος, καὶ δικαίως ἠνέφαντο αὐτὸν ἐπὶ τῆς φύλαξον
 ἡμῶν

[illegible][illegible]

δικῆν τρανῶς πεφανέρωται. καὶ εἰς τὸν πάρος ἀνθρώπου καὶ τὴν παρθένον ὁφείλει χηρᾶν τῶν θυμῶν, καὶ οἱς δ' ἥτινος πράγματι χωρίζοντο αὐτὸν τὸν θεόν. ὁ δὲ μωαμεθ αὐτὸν τὴν παρθένον καὶ τὸν ὁμοφυῶς ἀνθρώπου τούτου ἐχρήσατο, οἷά τινι θεῷ ἀπλωεσέτω καὶ ἀνημέρω, εἰ μὴ πως τῇ φιλοχρημασίᾳ τοῦ θυμοῦ, ὡς ἐρητὴ καταπεσὺν. ὁ δ' αὐτὸς αὐθις γὰρ τῶν κεφαλῶν τῶν ἐμ, ὡς περ τῶν πάντων ὑπὸ λαδόμενοι, οὕτως ἐρηκην, ὅτι τῶν λεχομένων θεὸν ἐπε-
ρομ πλὴν τὸν θεὸν πύτου, οὐκ εἰς πωδαιγωγός, ἢ ὑπὸ μελητῆς. ἐπεὶ τὸν τετήρηκην ὁ θεὸς ἐαυτῷ, καὶ τίς αὐτὸν τὸν γρησέται ἀξίολογ. κατήγορ. τὸ μωαμεθ, ὡς αὐτὸς ἐαυτοῦ; βουλόμενοι γὰρ ἀντιλέγειν τὰς γραφάς, ὡς δικαίας καὶ ἀγίας ἐκάλεισεν, ὁ δὲ οὐ μόνον ταύτας φαίνεται ἀντιλέγειν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας γὰρ πᾶσιν αὐτὸς ἐαυτῷ ἀπὸ πίπῃ. γὰρ γὰρ τῶν κεφαλῶν τῶν ἐλνεσῶν, ὅπου ἐρμυνόσεται μωαμεθ, οὕτως εἰς φησιν, εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ἡ τὸ κορβάν, πολλὰς γὰρ ἀντιπρόθετον εὐρίσκοντο αὐτὸν ἐν αὐτῷ, μὴ δυνάμενοι πίνω αὐτοφθαλμῶν πῶς τὰς γραφάς, ὅθεν ἀγίας καταφύγει γὰρ τῶν ψεύδων. ὡς δὲ ἴδον ἀπὸ θεοῦ εἰς τὰ λεγόμενα, καὶ πῶς ἀπὸ θεοῦ, ψεύδους διακονεῖ τὸν ἡνῆτορ; γὰρ γὰρ ψεύδεται, θεὸς οὐκ ἐστὶ καὶ ὅπου θεός, τὸ ψεύδους ἀπελήλατ. εἰ γὰρ ὑπομείναι τὸ σκότος τῶν φωτὸς παρεστάν, ὡς ὁ δὲ νόσος ὑγίαιας ὑπὸ λαδόμενης ἴσατ.

Ἐπὶ ἀρχηγόν καὶ διδασκαλόν ἐαυτὸν εἶναι λέγων τὸν νόμον, ὃν πρὸ τοῖς ἀνόμοις ὀφείλει
το, καὶ τὸ κορβάν, ὃν συνειρέξατο, οὐκ ἐχάλετο. φησὶ γὰρ, ὅτι ὁ νόμος, ὁ ἀβραάμ, ὁ ἰσαάκ, ὁ ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ οἱ τῶν χριστῶν ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ δόγματι ἵσταται. καὶ πῶς τὸ αὐτὸ δόγματι οἱ ἀπόστολοι, οἱ πρὸ τοῦ γνησθέντος χρόνου ἐπισκοπίους, εἴ ποτε σὺ ἀρχηγός τὸ δόγματι; πῶς δὲ καὶ οἱ πρὸ ἐκείνων, ὁ πᾶν ἀβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ γνησθέντος χρόνου; πῶς δ' αὐθις νῦν, ὁ πρὸ τούτων χρόνους τετρακοσίους; εἰ μὴ ἐν σὺ εἰς ἀρχηγός καὶ ἐπὶ κα-
κίας ἐφ' ὅσον, ὅπως εἶ καὶ ἀληθεία, ψεύδεται λέγων εἶναι ἐκείνους τὸν μωαμεθ πωπυῖ δόγματι, εἰ δ' ὡς λέγεις τὰ αὐτὰ καὶ ἐκείνους φρονεῖν, καὶ οὕτω ψεύδεται ἀρχηγόν σεαυτὸν ἀ-
ποκαλῶν, καὶ γὰρ οὐ δύναται πωπυῖ ἐπὶ αὐτῆς καὶ μίας ὅπως βλῶναι νόμα γλυκὺ καὶ
πικρὸν, ἥτοι ψεύδεται καὶ ἀληθείαν. ἀλλ' ὅπου αὐτὸς ἀγνοῶν καταγγέλλει, τὸ τὸ ὅτι καὶ ἀλή-
θεια, ὅτι ἡ πίστις οὐκ ἐστὶ ἐπὶ βίας καὶ ἐπὶ ἀνάγκης, ἀλλὰ ἐπὶ πειρασμοῦ καὶ δειλήσεως. τὰ
γὰρ σωματικά δέχονται τὸ βίαιον, τὰ δὲ ψυχικά οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὡς αὐτὸς εἰπὺσιν καὶ ἐλθὺ
θεῶν ἡ ψυχὴ, ὅπου πιστεύει καὶ βούλεται, τὸν εἰρεν καὶ δέχετ. τὸ δὲ μετὰ βίας γινώ-
σκου οὐκ ἔχει ἀπ' ἐαυτοῦ τὴν κίνησιν, ἥτοι παρὰ τῷ ἰδίῳ φύσει, καὶ τὸ ἐπὶ ὁρῶν κινεῖται, καὶ
ἐκ ἔχει τὸ βέβαιον, καὶ τὸ μὴ ἔχει τὸ βέβαιον, οὐκ ἔχει τὸ μόνιμον. ἀλλ' ὁ μὴ τὸ ἀναγγελλὶς νόμος
ἔχει τὸ βέβαιον τε καὶ μόνιμον, εἰς τὸ αὐτὸ φύσιν, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ψυχῆς δέχεται. ὁ δυνάμενος
γὰρ φησιν ὁ κύριος χωρεῖν, χωρεῖται. ὁ δὲ μωαμεθ νόμος οὐκ ἔχει τὸ βέβαιον καὶ μόνιμον,
εἰς τὸ μετὰ φύσιν καὶ σὺν βίᾳ πολιτεύεται. καὶ τὸ κρίμασιν, οἷς οἶδε θεός, καὶ ἐπὶ λα-
ταῖς καὶ ἐπὶ κερὰς καὶ ἡ τὸ τὸ ἀσέβεια. ἀλλ' ὡς περ ἀπὸ τοῦ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς, ὅπως ἀπὸ
χρυσίου αἱ βελαὶ τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὰ τὰς διανοήματα ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡ-
σαύτως διανοήματα, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ θεός εἰς τὸν πρὸς τὸν ἵστατον τρανῶς δικασέμενος.
εἰς τὸν σὺν τῷ θεογόνῳ πάλιν καὶ ἡμεῖς εἰπώμεν, ὡς βὰς τὸ πλοῦτος καὶ ὁφείας καὶ γνῶσι-
σεως θεοῦ, ὡς ἀνεξεργαστὰ τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξεργαστοὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἐγνω-
νοῦν κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγγύς; οἶδε γὰρ κύριος οὐσεῖς ῥυέδα, ἀνόμους ἢ
τηρεῖν εἰς ἡμέραν κρίσεως, καὶ λαλομένους αἰωνίῳ πυρὶ. φῶς γὰρ ἀσεβῶν σβέννυται. ἐπε-
ὶ τὸν φησιν ὁ μωαμεθ, ὡς ἐγὼ οὐκ ἠλθον τὸν νόμον εἰς δαυμάτων πιστώσασθαι, ἀλλὰ εἰς
ἐξίφους. καὶ τὸν ἀληθῶς ἐρηκην, ἢ γὰρ τῶν δαυμάτων γνέρεται, γὰρ δὲ τῶν τὸν θεοῦ χρισ-
μάτων καὶ δωρεῶν, καὶ τίς ἠγωνία κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν; πάντως οὐ δειμία. ἀλλ' ὡς περ
τὸ κακὸν ὡς μὴ παρὰ τὸν θεοῦ γεγονὸς οὐκ ἔχει ἰδίαν ὑπόστασιν, ἀλλὰ παρὰ τῇ ἀποπῇ-
σει καὶ ἐλλείψει τὸ ἀγαθοῦ κατὰ συμβεβηκός θεωρεῖται γὰρ οἷς αὐτὸ γίνηται, οὕτω μοι νόσι
καὶ αὐτὸ τοῖς τῷ μωαμεθ δόγμασιν, ὡς τῇ ἀποπῇσει καὶ ἐλλείψει τῶν τοῦ θεοῦ ἀλη-
θῶν δόγματων, κατὰ συμβεβηκός ἀναφαίνεται τις ἐγγύς καὶ ἀλλόκοτος νόμος, μάλ-
λον δὲ ἀλλότριον πᾶν τὸ ἐκ ἀλλοθίας καὶ τὸν θεόν. καὶ ὁ γὰρ γὰρ εἰς τὸ κακόν, καὶ τὸν θεόν
ἀλογίαι

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ΜΕΝ ἀληθεία μία ἐστὶ καὶ ἀπλή, καὶ δευτέρα πολυχιδες καὶ ποικί-
 λον, καὶ ὁ ποῦ πατρὶς καὶ ἀληθεία καὶ τῷ φωτὶ ποῦ πατρί, καὶ καὶ ἀσφα-
 λεία ποῦ ἐστὶ, ὅς τὸ δευτέρα ἐλόμην καὶ τῷ σκοτὶ ποῦ πατρί, καὶ
 ἐκ οὗδε πᾶσι παρὰ. διὰ τοῦτο καὶ ὁ μωάμεθ εἶπε ἡ ἀληθεία καταφρο-
 νήσας, καὶ δευτέρα καὶ ἐστὶν ἀπλή, οὐδὲν ὅτις, ὅς τὸ πᾶσι σωτηρίαν
 ἀνθρώπων ἐδίδασκεν, ἀλλὰ ὅτις μόνον εὐρέθη ἀποδόξων, ὅπως πᾶσι ἐ-
 σωτὴρ τὸ πᾶσι ἐφέληται. καὶ ποῦ μὲν ἀρετῶν οὐκ ἐμέλησε ὅλος κύριος, οἷον ταπεινο-
 φροσύνης, μακροθυμίας, εὐρυκείας, καὶ εἰς τὴν πλησίον ἀγάπης. οὐδὲ σιωπῆς ἀπὸ τι χη-
 σιμον καὶ ἐπωφελές. ἵνα δὲ μὴ ἐλεγχθῶσιν αἱ τοῦτου ψευδοδοξαί καὶ ματαιότης, ἀπὸ τοῦ
 εἰ παλαιῶς, ἀπὸ τοῦ καὶ νῦν διαδύκους, ἐστὶν ὅτι καὶ ἐξ ὧν σιωπῆσαν τὸ ἴδιον εἶπε
 ὁ κύριος, μὴ δὲ ὅλως ἐχόντα τὰ πιστά, διέταξεν. καὶ τοι γὰρ αὐτὸς ἀκούει καὶ μὴ βουλόμην
 καὶ οἷον ὡς περὶ τοῦ θείας δυνάμεως μασιζόμενον, πολλάκις ἐδήλωσε γράφων, ὅτι αἱ
 μωσῆως παραδόσεις, καὶ τῷ πεφνημένῳ, ἀλλὰ δὴ τὸ, τε φαλτήριον καὶ δευτέρα ἀγία ἐ-
 σι, καὶ ἐξ δεῦθεν δειδομένη. ὁ δὲ καὶ τὸ δευτέρα ἀναγγελλίς διαβέβηκεν ἀγίου καὶ τέλειον καὶ
 θυμὸς καὶ καλῶς. καὶ ὑπομνήσεις θεοῦ ταῦτα καλῶς καὶ τῷ καλῶς. μὴ δυνάμην καὶ ἐκρύ-
 ψαι ἐς τέλος τὴν ἀλήθειαν, λέγει, ὅτι καὶ αὐτὸς ἐγὼ τὰ πᾶσι ἐκείνοις γεγραμμένα φυλάσ-
 σω, καὶ ἐνέργω αὐτά. καὶ ἐπεὶ δίκαια καὶ ἀγία καὶ ὁρδὰ καὶ ἐξ δεῦθεν δειδομένη ἀμολογῆται τῷ
 παλαιῶν καὶ τῷ νέαν γραφῶν, καὶ αὐτὸς ἐαυτῶν ὑποχρεῖται ποιῆσαι, καὶ μὴ βουλόμην, καὶ καὶ
 πάντα ὁφείλει εἰργασθῆναι αὐτά. ὅς μὲν ποῦ τῷ πᾶσι θεία γραφὴ ὁποῖται ἀρετῶν, τὴν δυνά-
 μεων ἀνάγει ἀπὸ γῆς τὴν ἀνθρώπων, καὶ οὐρανίου ποιῆσαι. ἀλλὰ ὅτις ἀνὴρ καὶ καλῶς καὶ τῷ
 τῷ λογισμῷ, ἐκείνου καὶ εἰργασθῆναι καὶ διδάσκει. καὶ ποτὲ μὲν λέγει καὶ ὑποαγορεύει, ἵνα ὅτε τῷ
 παλαιῶν γραφῶν, ὅτε τῷ νέαν δέχονται. ποτὲ δὲ, ἵνα δέχονται αὐτά, ὡς καὶ τῷ κεφα-
 λαίῳ τῷ ἐλκεῖν, ὅτις ἐρμηνεύει τὰ πᾶσι, ὅτις φησὶ.

Ὅτι καὶ τῷ βιβλίῳ ἐταρξάμενος ὁ κύριος ὅλως ὅτις, ἐκ μὴ πληρώσας τὸ τε δευτέρα καὶ τὸν νό-
 μον. ἐταρξάμενος τῷ βιβλίῳ λέγοντι κατὰ ἐκείνους, οἱ τῷ μωάμεθ ἀπόλαδοι.

Εἰ μετὰ τὸ πολλὰν παραλογισμῶν αὐτῷ λέγει καὶ ὅτις, ὅτις ἐβδμήκοντα πᾶσι τοῖς βίβλῳ
 μύσας, μετὰ τοῦτο οἱ τῷ νόμῳ αὐτῷ ἀπολαθόντες, καὶ ἡ μία καὶ μόνη ἐκ τῶν σω-
 θήσεται, αἱ δὲ ἄλλαι περὶ τῶν ἀπολαθόντων. τίς γὰρ ὅτις ἀνὴρ καὶ τῷ βίβλῳ μαρτυρῶν καὶ ἀνυπο-
 στήτων λόγων, πάντας ἀσεβείας. ἀλλὰ ὅτις μόνον αὐτὸς ἐποίησεν ὅτις ἐκείνη ἡ μύσας
 σωθῆναι τὰς ἐσθλας τῷ αἰωνίῳ περὶ γρηθήσεται παρανώμα, ἐκ μὴ τῷ ἀμαρτῶν πίσει πᾶσι
 ἐλδοίῳ.

Εἰ ὡς περὶ γὰρ ὅτις πάντοτε αὐτὸς ἐαυτὸν ἀντιλέγων εὐρίσκειται, ὅτις καὶ τῷ κεφα-
 λαίῳ τῷ ἐλκεῖν, ὅτις ἐρμηνεύει τὰς ἀρετὰς, αὐτὸς ἐαυτὸν ἀνατρέπων δὲ. φησὶ γὰρ, ὅτι
 ἐκ μὴ παρὰ τοῦτο τῷ καλῶς, πολλὰν γὰρ ἀντιπρόσθετον εὐρίσκειται ἀντὶ αὐτῷ. καὶ τοι γὰρ
 μετὰ τὸ πολλὰν γὰρ ἀντιπρόσθετον. φησὶ γὰρ καὶ τῷ διαφύγει τῷ τοῖς, ὡς ὁ θεὸς ἐχὼς ὅτις τῷ
 πλανημένῳ. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς διδάσκων λέγει, πᾶσι δὲ καὶ ἵνα ὁ δὲ καὶ καὶ ἐξ ἀγνοίας
 ἐκ τῷ σκοτὸς ἐς τὸ φῶς, καὶ ἐκ τῷ ἀνομίας ἐς ὑπὸ τῆς. ἐκ ποῦ αὐτῷ φησὶν, ὡς ἐγγύς ὅτις
 φανὸς καὶ πᾶσι, ἐδωλολάτρης γὰρ καὶ καὶ τῷ αὐτῷ πεφνημένῳ ἐποίησεν ὁ θεός, ὅτις αὐτὸ
 μετὰ καλῶς, ὡς ἀνελθεῖν μέγας ἐβδόμου ὅτις, καὶ καὶ τῷ ἀγγέλω τῷ χιλιάκις μέ-
 ζοντι τὸ κόσμος, δεικνύει τὰς αὐτῷ ἀμαρτίας, καὶ αὐτῶν αὐτὸν τυχεῖν συγγνώμης διὰ αὐ-
 τῷ παρὰ τῷ δεῦ.

Εἰ μετὰ τῷ γὰρ ὅτις ἀνελθεῖν ἐς τὸν θεόν, καὶ καὶ τῷ ἀγγέλω, μυριάκις
 μέζοντι τὸν κόσμον πάντας, δεικνύει καὶ αὐτῷ τὰς αὐτῷ ἀμαρτίας, πεποινηκαὶ τὴν καὶ ὑπὲρ
 αὐτῷ δεικνύει ἐς τὸν θεόν, καὶ τυχεῖν καὶ αὐτὸν συγγνώμης.

Εἰ περὶ αὐτῷ φησὶν, ὡς τέλος καὶ σφραγίς καὶ σιωπὴ ὅτις πάντων τῶν πεφνημένων, καὶ
 ὅτις

ἡ δὲ ὁδὸς ἐκ ἀφ' ἧς πρὸ φητο δύναι μετ' αὐτόν. εἰ δ' ἐν δανᾷ τῷ ἀφ' ἧς πρὸ φη
 τοῦτον. λέγει τὴ μετὰ τοῦτα ἀνακλῶναι ἡνὰ τὴν βαβυλῶνι σὺλῃ ἐνομαζόμενον, λέγου
 ταὶ αὐτὴ εἶναι πρὸ φητο, ἐρμηνεύει δὲ ὁδὸς κλίμαξ. καὶ παραδεχθῶναι ἢ παρὰ τὴ βαβυ-
 λωνίῳ ὡς πρὸ φητο, φονδύλῳ δὲ παρὰ τῶν σκυνδῶν μετὰ τὴ ἀπολουδῆναι αὐτῶ
 πλῆθους. καὶ τίς αὖ ἀπαριθμῶσι τὰ ψόδῳ, αὐτὸς μύθους τε καὶ ματαιολογίας, ὡς σιωπῶν
 ψατο ὁ ποιεῖται μωάμεθ; ὁ γὰρ τοσαῦτά ἐστι πολλὰ καὶ ἀναριθμητὰ, καὶ γέμοντα πολυλο-
 γίας, ὡς καὶ αὐτὸς μεγίστους τὴν αὐτοῖς διδασκάλων τὴ ἀπωλείας λογμάτων, οἳ τινες ἐλ-
 φωνὰς ἐνομαζόντες, τοτέσι ἐφοχοί, μὴ συμφωνῆσαι πρὸς ἀλλήλους ποτὲ καὶ τὴν τοῦ κορβαν
 ὁδηγήσει. ἀλλ' ἐπεὶ συμφωνῆσαι δοκεῖ εἰς τὴν αἰδῶν τὴ ἀπαντα. καὶ γὰρ τινες πρόσκεινται τῷ
 μωάμεθ, τινες τῷ ἄλλῳ, ἑτέροι δ' ἐτέροις. εἰσὶ δὲ ὅμως καὶ αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς
 ἑαυτοὺς ἀσύμφωνοι. κατὰ τοὺς τοίνυν τὴν αὐτοῦ ἀδελφείαν ἐκείνῳ ὁ ἀλιτῆρῳ, καὶ βουλό-
 μεν ὁ συσκήσαι αὐτῷ, ὅπως φησὶν καὶ τῷ κεφαλῶν τῷ ἐλαράμ, ὅτι ἐπὶ πλῶν τὴ θεῶ
 ἐγνώ τὴν τὴν κορβαν ὁδηγήσει. γινώσκων γὰρ τὸ ἀνῶφελές τὴ συγγράμματα αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ
 τὸ τότε ψόδῳ, ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ ἀτακτὸν καὶ ἀνώμαλον, καὶ ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα μέμψας
 ἄξια συγγράμματα, εἶπε ὁδὸς. οἱ δὲ σοφοὶ καὶ φρόνιμοι τὴν ἄνθρωπος ἐκείνῳ, οἱ παιδιδόχοντες τῷ
 τὴ ἐλλῶν σοφίαν, εἰσὶ δὲ καὶ τινες οἱ τὸ διὰ γέλιον καὶ τὰ μωαϊκὰ ἀναγνόντες, παντε-
 λῶς ἔχουσι κατεγνωσμένα καὶ ἀνυπόστατα, ἀπὸ τοῦ μωάμεθ νομοθετήκει. διὰ τοῦτο ὁδὸς καὶ
 νόμος ἐτέθη παρὰ τοῖς ἱερακλῶν, ἵνα εἰς τὴν ὁδὸν ἀμειβόμενοι, ἢ λόγον ἀπορίας εἴποι
 εἰς τὸ κορβαν, παρὰ τοῦ δανᾷ τελομένη.

Επὶ φησὶ, μὴ ποιήσῃτε ἀρεπὰς καὶ φόνους, ἢ ὑποκρίσεις, ἐπεὶ ὁ θεὸς ἡ δὲ βάρυνος ἐκ τῶν
 εἰ δ' ἴσως καὶ ποιήσῃτε, ὁ θεὸς οἰκτιρῶν καὶ ἐλεημῶν δέσ, καὶ μέλει συγγνωσέτω αὐτά.

Επὶ καὶ τῷ κεφαλῶν τῷ ἐλαράμ, ὅπως ἐρμηνεύει τὴν ἀρεπὰν, λέγει ὅτι ἐλογίζετο ὁ θεὸς
 ἡμῶν τὴν ἀπάτην τὴν ὁρῶν, ὅπως δὲ τὴν παραβάσεως αὐτοῦ ἀρεπὴν δέσ διὰ πρὸς τῶν
 φη, καὶ τὴν διὰ τοῦτον, ἢ ἀντὶ τούτων τῶν ἀρεπῶν ἀντιφάσις. ὁ δὲ ἀρεπῶν μὴ δι-
 νάμεν τὴν ποιῆσαι, τοῖς νουθετοῖσι ὁδοῦ τὴν ἄνθρωπος δὲ καὶ ὁρῶν ἰδίῳ, ὅπως ἡνὰ δύκολως ἐπα-
 ραθάνοισιν. ἐπεὶ δὲ ὅτι ἀρεπῶν καὶ κείνων.

Επὶ ὁμοῦσαν τὴν αὐτὴν μωάμεθ μὴ συγγνωσέτω ἡ κακὴ ἐπίσημιν, μαρτὶα ἐνομαζόμενα,
 τῶν ἐλπίων αὐτῶν ὁ θεὸς μὴ φυλάξει ὅπως ὁμῶς μωαϊκῶν, ἀλλὰ πρὸς ἐλπίαν πρὸς αὐτῶν, ὡς καὶ τῷ
 κεφαλῶν τῷ ἐλαράμ, ὅπως ἐρμηνεύει τὴν ἀρεπὰν. Διαρρήδην φησὶ. μαρτυροῦν
 δὲ εἰσι τὴν δικαιοσύνην τῶν ἐλπίων καὶ ὑποκρίσεις οἱ ἄγγελοι, ὅτι μηχανὴ καὶ γαβριήλ.

Επὶ διαλεγόμενα φησὶν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ πολλὰς, εἶπε πρὸς αὐτόν, ὡς παιδὶας χά-
 ριν ἐποίησεν τὴν κόσμον, καὶ σκεπείτω πᾶς ὁ νῦν ἔχων τὰ λεγόμενα, ὅπως παντελῶς ἐν δίδω
 σι πᾶσαν ἐλπίαν, ἵνα δι' αὐτὸ τὸ πλῆθος ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. καὶ ὅτε τὴν κενεὴν ἐπὶ ὄντος,
 ὡς ἐν τῇ τεθλιμμένη δὲ καὶ ὁδὸς, ἢ ἀπάγεσθαι εἰς τὴν ζωὴν, πλατύνει δὲ καὶ ἐν τῷ ὄντι
 ἀπωλείας. καὶ ὄντως εἰς αὐτὴν ἀνήκει, τὸ ὁδοῦ τῶν ἐλπίων σου γινώσκειν βέλομαι.

Επὶ καὶ τῷ κεφαλῶν τῷ μπακαρά, ὅπως ἐρμηνεύει τὴν ἀρεπὰν, λέγει, ὡς οἱ ἱερεῖς οἱ
 χριστιανοὶ σὺν δύναι μέλλουσιν. καὶ δὲ τῷ κεφαλῶν τῷ ἀμράμ αὐτῶν φησὶν, ὅτι ἐπὶ δύναι
 σὺν δύναι αὐτὸν τὴν τῶ νόμῳ τὴν ἰσχυρίαν.

Επὶ πρὸ αὐτοῦ φησὶν, ὅτι ἐδύναι αὐτὸς εἰς τὴν ἀρεπὰν. καὶ αὐτὸς ὁ αὐτὸς ὅτι
 μεταμικρὸν πάλιν φησὶν, ὅπως μὴ ἀποδόμενος ὅπως ἔρηκται, ὡς λαβὼν αὐτὸ ὁ θεός, εἰς ἡγά-
 γην εἰς τὴν ἀρεπὰν, καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἐκείνῳ ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν πολλὰς, ὅτι ἡρῶ πρὸς τὴν
 θεόν, κύριε, τί δέσ; καὶ ὁ θεὸς πρὸς αὐτὸν, μὴ δαυμάσῃς, καὶ γὰρ καὶ αὐτοὶ μιμηταὶ σε εἰσὶ.
 τὸ δὲ ὅτι πρὸς αὐτὸν διαλεγόμενος ὁ θεός, εἶπεν, ὅτι παιδὶας χάριν ἐποίησεν τὴν ἀνθρώπων,
 διουὶν ἡνέκων τῶν ποιεῖν αὐτῶν ὁ μωάμεθ, τὸ ἢ ἵνα δέξῃ, ὅτι ἐκ τῶν ὁ θεὸς πρὸς πολλὰ τὴν
 τὴν ἀνθρώπων σωτηρίαν, καὶ ἡ δὲ πρὸς ἀρεπὰν ἡνέκων ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ κατὰ νόμον. τὸ δὲ ἵνα
 ἀνατρεψῇ καὶ τὴν τὴν σωτῆρος χριστὸν ἡνέκων οἰκονομίαν. ὄντως γὰρ ὅντως τὰ φῶς ἀνθρώπων
 ὁ λαβὼν αὐτόν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ διολία. ὅς ἡ ἀσπίδος ἐπὶ τὰ χεῖλε
 αὐτοῦ. σκότος γὰρ ἀπωλείας ὡν, μάταια καὶ ψόδῳ ὁδὸς ἐν τῇ ἡνέκων. καὶ γὰρ ἀπὸ αὐτοῦ
 ληθῇ

[illegible]

οὐ συνείδετο, ἀλλ' ἀνελθοῦσα εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶπε τὰ κατ' αὐτήν. ὁ δὲ θεὸς ἰδὼν ταῦτα,
ἢ τὴν Ἀνίαν, ἣν ἔχον αὐτὴ ἀκηκῶς, πεποίηκεν ἕως φόρου, ὡς εἶναι ταύτην ἐν τῷ οὐρανῷ
μεταξὺ τῶν ἀστέρων οὕτω καλλῶν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ γῇ μεταξὺ τῶν γυναικῶν. Προδείξας δὲ
καὶ τοῖς ἀμαρτυροῦσι ἀγγέλοις ἀείσεως, ὅπου βούλει οὐ λαοδιῶσαι, ἐν ταύτῃ, ἢ ἐν τῷ μέλ-
λοντι αἰῶνι, ἐλομένων αὐτῶν ἐν τῇ παρόντι μάλλοις τιμωρηθῶσαι, ἀκήρησε πούτους ἐν
τῇ ᾧ βαβυλῶνος φέρεται τὴν πόλιν δι' ἀλύσεως σιδηρᾶς, μέχρι ᾧ ἐν τῇ κρείσσῃ νύκτας.

Επιφροῖν, ὅτι ὁ κτισὸς οὗτ' οὐρανὸς γέγονεν ἐκ καρποῦ, ὥς εἴποιεν γὰρ, ὅτι ἔτορόν πε-
να οὐρανὸν ἄκτιστον σωσῶν διὰ τοῦ οὗτ' νομοθέτης, ὃν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐγνώρι-
σέ ποτε, καὶ πῶς ἀπὸ ἰασηλῶν τούτου, καλεῖται παρόντα κτιστὸν, ὥς ἄρα ἀναθυμία-
σεως φησὶ ἐν θαλάσσης γινομένης ζωῆτα καρπὸν. ἡ δὲ θάλασσα ἐκ λυγροῦ ὄρεος καὶ φ-
λομενῆς, ὅπου ὄρεος ζώνουσι πολλὰ τέρεα καὶ οἰκαμένω, καὶ ἀνέχεται ποιεῖν τὸν οὐρανόν.

Επὶ τὸν ἥλιον ^{καὶ} τὴν σελῶνιν ἴσα φῶς καὶ δυνάμεις φησὶ γινέσθαι, καὶ μηδεμίαν δια-
κρισιν εἶναι μεταξὺ νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἀλλὰ πετομένους τότε ^{καὶ} γαβρὴλ συμβλῆναι τὸ πνεῦμα
αὐτοῦ ἐλπίσαι τῇ σελῶνι, καὶ τότε ἔνεκα σκολιδῶναι.

Επι φησιν, ὡς πωσκληθῇ τὰ τὸν αὐτὸν μακάριον παρὰ τῷ γαβριὴλ ἀλλ' ἐμὲ τὸν οὐ-
ρανὸν, καὶ τῷ θεοῦ θύγῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἡθι τῷ μακάριον, ποσά τῃς ψύχῃς αἰδοῖσιν λα-
βεῖν αὐτὸν, ὡς διελθεῖν ταύτῃ μέχρι ἢ τῷ νοτιᾷ αἰὸν μνηστῷ. καὶ ὅτι ἢ ἔσθ' πλάσμα ἐκεί-
νου ὅτι, παντὶ πρόσληλον. ἀλλ' ὅμως τοῖς ἀνθρωπομορφίταις ἐπόμενον, ταῦτα λέγει, τοῖς
λέγουσι τὸν θεὸν σωματικόν, ἀγνοῶν ὁ δίδελαι, τὸ, ἵνα λαβὸν ἀνομίαν, ὅτι ἔσομαι σοὶ
ὅμοιος.

Επὶ γὰρ τῷ κεφαλῶν τῷ σάδῳ αὐτὸς μακάρεθ φησὶν, οὗ ἀγγελιοῦντες οἱ δαίμονες, καὶ προσεχθόντες παρὰ θεοῦ προσκυῖναι τὸν ἀλάμ, οὐκ ἐβέλησαν ποιῆσαι ἄσχετως καὶ πάντες οἱ ἀγγελοι προσκυῖναι αὐτὸν, καὶ εἰς ἄσχετον ἐγέροντο δαίμονες. ἰδὶα δὲ λόξα δὲν αὐτὴ τὸ τὸ ἄσχετος.

Επι φησὶν ὁ αὐτὸς, ὡς ἐκ τῆς Ἑλέφαντος κόπου γαμηῦναι τὸ χοῖρον, ἐκ δὲ τῆς κό-
που τῆς χοίρου, τὸ μὴ εἶναι γαλῶν ἐκ τῆς μετώπου τῆς λέοντος· ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη. οὐ γὰρ τῆς
νῶς γὰρ τῆς κίβωτος μετὰ τῆς ἡρώων τοῦ καὶ τῶν ζώων, ὁπόταν πῶς ἀποπαύει χόρου, ἐκ λεί-
νῃ ἡ κίβωτος, καὶ μάλιστ' ὁπόταν ὁ ἐλεφάντης ἐπὶ τῆς γαλῶν τὸ λίαν φοβεῖσθαι, ἡρώων γὰρ ὁ
νῶς τὸ δέον, ὅς ἐστιν, ἀπελθὼν πρὸς κινήσων τὸ πρὸς τὸν αὐτὸ πῶς τὴν ὁπλῶν, ἐξ ἧς προέσιμ
ἡ κόπος. οὐ γὰρ γινώσκουσι, αἶμα τὰ ἐξ ἧς ἡ κόπος, καὶ σὺ αὐτῇ χοίρου μέγας. ἔτι γὰρ
εἰρηκαί τὰς κόπους ὁρῶσιν, ὁ μὲν ἐγγινώσκουσι, καὶ ἡρξάμενοι ἐπὶ τοῖς ἀνδράσιν τῆς ἀνδρίας τῆς κίβω-
τος. καὶ τότε μάλιστ' ἐφοβήθησαν, ἐπρωτήσαντο δ' αὐτοῖς τῆς νῶς τὸ κέρειον ἐπὶ τοῦτον,
ἐπατήθη ὁ λέων γὰρ ἔτι μετώπῳ, καὶ ἐξ ἧς γαλῶν ἐκ τῶν μυκτηρῶν αὐτοῦ. ταῦτα γὰρ τῆς
αἰτίας ἐστὶν φησὶ, οἷον τὰ χοίρεα κρέα ἀκάρτα λογίζονται πρὸς αὐτοῖς.

Επιφυσίμ, ὃν ὁ θεὸς πρὸς τῷ τέλει τῷ κόσμῳ ἀρκτεῖναι πᾶσαν φύσιν ἀγγέλων τε καὶ ἀν-
θρώπων, ἃ δὲ ἰσχυρὰ φησὶ τῷ πρῶτον, πάλιν τῷ δευτέρῳ τῷ θανάτῳ, ὅς ἐστιν ἀγγελὸς τις λεγόμε-
νος ἀφ' ἑνὸς καὶ τότε γὰρ τελεῖται κύριον τῷ ἀφ' ἑνὸς ἀρκτεῖναι αὐτὸν, ὃ γε γινώσκοντες, φωνήσας
κύριον φωνὴ μεγάλη, ἃ δὲ ὅτι εἰσὶν οἱ ἀφ' ἑνὸς πᾶσι τῷ κόσμῳ, καὶ οἱ ἀρχόντες, καὶ μετὰ ταῦ-
τα ἀναστήσει πάντας, τί γὰρ ὅτι πᾶσι ὅλως ὁ νοῦς ἡ χάρις, ἡ ἐκείνη τῷ πρῶτον φωνῇ, ὅς ἐστιν ἀγγελὸς
τῷ πρῶτον, ὡς ἐμοίγε διόκει, ἡ αὐτῷ τῷ πρῶτον μετὰ τῷ πρῶτον ἡ ἐκείνη, ὅς ἐστιν ἀγγελὸς, ὡς φη-
σὶ Βιβλίον, διὸ καὶ διέκευ χιλιάδας λόγων ἡ χάρις, παρὰ δὲ τῷ πρῶτον αὐτῷ παρὰ
πληθείας δι' ἃ ἔδει αὐτοῖς, ἡ φωνὴ πρὸς αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ τῶτον οἱ ἅλ τριγίλοι εἰσὶν ἀγγέλους,
οἱ δὲ ἐπὶ τῷ πρῶτον.

[illegible]

τῷ γεγραμμένα, ὡς περ ἐκείνος ὀνομάζει ἀσεβούδους ἀληθῆ διηγήματα, ἀπὸρ λέγει φθ
 δ' ὡς. γὰρ τῇ ἀρχῇ τῆς βιβλίας αὐτῆς ὅσα φησὶ πρῶτον, ὅτι μίαν ἀληθῆσαν μέλω εἶπαι, ὡς ὅσα
 εἰσὶ γεγραμμένα, τὰ πάντα εἰσὶ φθδδ. καὶ μετὰ ταῦτα γράφει, ὅσα πῶς γέλωτα ποιᾶ
 δίας χάρις. τὸ δ' ἵνα μετὰ τῆς αὐτῆς ἀναιδείας διδάσκηται τὸ φθδδ, μήτε θεὸν φο-
 βόμενος, μήτ' ἐν τρεπόμενος ἀνθρώπων, ποίας αὐτὸν συγγνώμης τύχοι ὁ δειλάος.

κγ

Επὶ γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ κεραμαρ, ὅπως ἐρμηνεύεται σελίω, λέγεται, ὡς ἰδιόφυες οἱ τῷ μωά
 μεθ' ἀκόλουθον τῆς σελίω ἐγγίξουσιν τῇ σωδῶ, εἰπον πῶς αὐτῶν, δειξομὴν ἡμῖν τῶρας π. καὶ
 τότε ἐκείνος τοῖς διανοῦν αὐτοῦ διακτύλοις φθδδσε τῆς σελίω, ὅ γε γονότος εἰς δύο μέρη διέ-
 ρητο αὐτὴν. καὶ ἐκτόρου μὲν τῆς τμημάτων ἐπὶ οὐκ ἔστι τὸ ὅρ. τὸ ἐλκεῖς, τὸ κείμην ἐκ τῆς
 μέρας τῆς πόλεως μακρῆς, τὸ ἔτορου ἔστι τὸ ἐτορου ὅρος τὸ καλούμεν ὄρυθρον, τὸ δὲ καμῖν
 γὰρ τῷ ἐτορῷ μέρει τῆς αὐτῆς πόλεως. ὅτω ὅτιναι ἡ σελίω διατηρηθεῖται, εἰσὶν ἔτι εἰς χιτῶ-
 να τῷ μαχόμεν, καὶ αὐτὸς ταύτῃ σωαν ἀκατέστησε αὐτοῖς. τίς γὰρ ἀντιλογία εἰς τοῦ
 τῶς μύθους καὶ πλάσματα; ὁμοῦς πᾶς τις ὁ ζήτων τῆς ἀληθῆσαν, γινώσκω ὅτι τὰ θαύματα ἐκ
 ἐπίδξιν γίνονται, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐγγύοντο δι' ὠφέλειαν ψυχικῶν, ὡς ἔστι τῷ χριστῷ καὶ τῷ ναθα-
 ναήλ. ὁ γὰρ ναθαναήλ ἀκούσας τὰ πρὸ αὐτοῦ πεπραγμένα, ὅτι ἀπόρρητα τῆς καρδίας αὐ-
 τῆς, ἐπέγνω τὸ οἰκείον δεσπότην, ὅτι ὡμολόγησε δεῖν ὑμῖν τῷ χριστῷ, καὶ διδάσκαλον τῆς ἰσραήλ.
 τότε δὲ θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων, τὰ δὲ γίνονται δι' ὠφέλειαν σώματος, ὡς τὰ πρὸ τῷ χριστῷ ἰώμε-
 να πλήρη τῶν ἀδφέντων, καὶ ἡ βροδὶς τῶν ἀρτων. τὰ δὲ δὲ τὸ σωαμφοτόρου, τῆς ψυχῆς
 σώματος, ὡς γὰρ τῷ πρὸ αὐτῶν, ὅτι ἀφείθησαν πρῶτον αἱ ἀμαρτίαι, καὶ εἰς πίσωσιν τῆς ἀμαρ-
 τίας ἀφείθη, πρὸς ἡκολούθησε ὅτι ἡ βροδὶς τῶν πρὸ αὐτῶν σώματος. ἀλλὰ δὲ καὶ ἔτι τῷ γε-
 νετ' τυφλῷ. μετὰ γὰρ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἰασιν, ἔγνω ὅτι αὐτὸς τῷ ἰδίῳ πλάσιν καὶ δὲ μισθόν,
 καὶ πῶς ἐκινῶσιν αὐτόν. τὰ δὲ τῷ θαυμάτων ἐγγύοντο δὲ χριστῷ, ὡς ἔστι τῷ μωάσεως γένε
 αὐγύπῃ, καὶ τῇ ὀρήμῳ. ἀλλὰ καὶ ἔτι τῷ ναυῇ ἰησοῦ, εἰς ἡλιον γὰρ τῷ πολέμῳ, καὶ τῷ ἐ-
 ρέω γὰρ τῇ ἱερικῷ. ἡ δὲ τῷ σελίω τῶρα τῆς τῷ χριστῷ ἐγγύοντο πᾶντως δι' ὠφέλειαν ὠφείλει-
 αν τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἵνα μόνον εἰπωσιν οἱ τῷ μωά μεθ' ἀκόλουθον, ὅπως αὐτὸν ἀναβῇ γὰρ τῇ καρδίᾳ
 αὐτῆς, καὶ λοιπὸν μάταια καὶ φθδδ τὰ πρὸ ἐκείνων λεγόμενα. ἐν μόνον φαίνονται καλῶς πο-
 οῦντες, ὅτι ἐκ τῶν τοῦ φθδδ, ὅτι ἰδὲ διαπαντὸς φθδδνται. αὐτὸς γὰρ ὅτιναι ὁ εἰπὼν,
 ὅτι ἐκ ἡλθον δὲ θαυμάτων δὲ εἶναι τὸ νόμον, ἀλλὰ δὲ ξίφος. καὶ εἰ ὅσα ὅτιναι ἀληθῆσαν, πῶς γὰρ
 ἡ γένεσε τὸ τῷ σελίω τῶν τοῦ δὲ αἰσίου θαύματα, ὡς τε πάντα μάταια, ὡς περ εἶρη, ὅτι φθδδ
 δὲ τὰ πρὸ ἐκείνων λεγόμενα. πονηρία γὰρ συζῶντες, τῇ ἀγνωσίᾳ δὲ λυθῶσιν, ἡ γὰρ γνῶ-
 σις δὲ εἰς ἀγνοίαν, ὡς δὲ τὸ φῶς σκότος. πονηρία ἡ ἀγνωσίαν οἷον γένεσιν.

κδ

Επὶ γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ ἐλεξάπρω φησὶν, ὅτι ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ διαπαντὸς ὄν-
 χοντες ὡς περ τῷ μωά μεθ', καὶ τῷ ὁμοφρονῶν αὐτοῦ. τί λέγεις ἀνθρώπε; ὁ θεὸς ὄνχετ' ὡς περ τῷ
 ἐτορῷ σωφροσύνης; ὅτι ὄνχετ', ἡ πῶς ἐαυτῷ ὄνχετ' πρὸς ἀκαλῶν, ἡ πῶς ἐτορῷ. καὶ εἰ μὴ πῶς
 ἐαυτῷ, ἀποποιεῖται τὸ λεγόμενον, ὁμοῦς δὲ, τίς χρεῖα θυγῆς, καὶ ὁ ποιῇ τὸ ἰδίον θέλημα. εἰ δὲ
 πῶς ἐτορῷ θυγῆς πρὸς ἀκαλῶν, ὡς εἰκον, ἐτορῷ θεὸν μέγιστα τότε πρὸς ἀκαλῶν εἰσελκε-
 ται. χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἐλατῶν ὑπὸ τῷ κρείττονι ὀυλογεῖται. καὶ ἰδὲ καὶ τὸ
 μωά μεθ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ εἰσὶν, ὁ μὲν μέγιστος, ὁ δὲ ἐλάττω. ὁ μὲν πρὸς ἀκαλῶν ἀναφαίνεται, ὁ δὲ
 δὲ ἐλάττω τῷ ἐκείνῳ πρὸς ἀκαλῶν. ὁ σὺ αὐτὸς τὸν θεὸν τὸν ποιῶντα τὸν θεανὸν καὶ τῷ γλῶ-
 αὐτὸν ὁμολογεῖς θεὸν, καὶ αὐτὸν σέβῃ πῶς ἐκινῶν, ὅτι ἵνα λέγεις θυγῆς πρὸς ἀκαλῶν ὡς περ σὺ. τίνα ἡ
 ἐτορῷ εἰσάγεις θεὸν, πῶς δὲ ἐκινῶν τῶν τῷ θεανὸν καὶ γνῆς ποιητὴ θυγῆς; ὅτι οὐδὲ αὐτοῖς ἐστὶν
 ὅτις ὁ θεός. ἐγὼ δὲ συνάδωμ τῷ μεγάλῳ μωά λέγω, ὅτι θεοὶ οἱ μὴ ποιῶντες τὸν οὐρανὸν
 καὶ τὴν γλῶν, ἀλλ' ὅτις ἐστὶν ὁ θεός. ὅτις οἱ τῷ μωά μεθ' ὁμοφρονῶντες, ὅτι πῶς ὑμεῖς οἱ
 χριστιανοὶ λέγετε τὸν χριστὸν, ὅτι ὡς θεὸν πῶς ἐκινῶν, ὅτι ἵνα λέγεις θυγῆς πρὸς ἀκαλῶν ὡς περ σὺ. τίνα ἡ
 γὰρ ἐκινῶν ἡμᾶς ἐκινῶν, γὰρ αὐτῷ καὶ μὴ βολόμενοι εἰσελκεῖται καὶ ὑμεῖς ἀλι-
 σκόμενοι. εἰ μὴ γὰρ θεός ὅτις ὁ χριστός, ὡς ὑμεῖς λέγετε, πῶς ὡς κατ' ἐξουσίαν ἀφίησι τὰ τῶν
 σωφροσύνης ἐκινῶν; εἰ δὲ ὅτις ἐστὶν θεός, πῶς ὡς θεὸν πῶς ἐκινῶν αὐτόν; εἰ ἡ θεός μὴ ὅτις
 ὅτις, εἰσελκεται δὲ πρὸς ἀκαλῶν, ὡς εἰκον, καὶ αὐτὸς ἐτορῷ θεὸς δὲ εἰσελκεται μέγιστος αὐτοῦ. ἰδὲ γὰρ
 καὶ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

θαυμασοὶ καὶ ἄφιοι ἐπαίνων· καὶ ὅτι ἐλάττω τὸ γινώσκον· οἱ μὲν γὰρ ὅπως
 ἐδοκίμαδυσαν, καὶ τὸ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀνέγνωσι· οἱ ποιοῦντες καὶ εἰς τὸ πᾶν θεῶν καὶ μόνων
 εἰσι γινώσκοντες· οἱ δὲ ὡς περὶ χρυσὸς γινώσκοντες καὶ ἀφαινοῦντες, καὶ ὡς οἱ γὰρ βα-
 βυλωνιοὶ πᾶσι. ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ μόνον ἡ τὸ λογισμῶν πίστις πρὸς σωτηρίαν, ἐὰν μὴ μετὰ τὴν
 ὁργῶν συγκεκραμένῃ ᾖ· ἡ πίστις· δι᾽ ἧς γὰρ μοι, φησὶ τὸ λόγιον· τὴν πίστιν σὺ ἐκ τῶν ὁρ-
 γῶν σου, καὶ γὰρ δὲ σοὶ δέξω· τὴν πίστιν μου ἐκ τῶν ὁργῶν μου· ἰδοὺ μὲν ποῖα ἐκ τούτων τὴν
 ὁργῶν εἰσὶ δὲ κατὰ τὸ πᾶν θεῶν, ὅτι πῖνες μέμνηται τὸ θεῶν· οἱ γὰρ ἀφθονία καὶ ἰσχυρὰ εὐρισκόμα-
 νοι, ἢ οἱ ταλαπορία καὶ κακῶς συζῶντες, παντί περ δὴ τῶν οἰκιστῶν, κύριε γὰρ φησὶ
 γινώσκοντες ἐμνήσθη· οἱ οὖν ἀπείροντες γινώσκουσιν, γινώσκουσιν ἀγαθὰ καὶ κακά· καὶ πολλὰ
 αἰετίζονται τὸ δικαίωμα· θάνατος· ἡ ἀμαρτωλῶν πονηρὸς, καὶ κατὰ τὸ πᾶν βίῃ καὶ ῥαυ-
 φέρωνται, καὶ οἷον ὡς περὶ αὐτοῦ εἰς ἐπὶ πνεῦμα μὲν ὡς φρόνιμος· ὁ αὐτοῦ δὲ, σάφηναι καὶ δι-
 καίῃ, ἡ τὸ δὲ πᾶν· ὁ δὲ τῶν ταῦτα ἡθελῶν, γινώσκοντες, πολὺ λαοὺς ἐαυτῷ ἐν λέγων, καὶ
 ἐμπληθεῖς ἐχὼν τὸ σῶμα, ὅπως περὶ αὐτὸ φρονέουσιν οἱ τάλαντος, ὅτι ἀλλοτρίῃ καὶ ἀκρίβειαν
 πλεονεξία ἀβελέποντες, ἀπαλλάττονται τὸν ὄντως πλάττει· καὶ τὸν πολὺ μὲν μαρτυρεῖται, τὸ
 τίς τὸν χρυσὸν ἀφγίντες, αὐτὸν καὶ χυλίας θησαυρίζουσι· πρὸς δὲ δύνουσι τὸ περὶ τὸν λόγον
 τὸ φάσκον, ὅτι ὁ ἀγαθὸς κύριος, τοῦ δὲ δικαιοσύνης· ἡ γὰρ, ὁ δὲ πᾶν δὲ χεῖρ, ἀρὰ ὁ πᾶν δὲ οὐ-
 οἱ χριστιανοὶ ὡς περὶ ἀπερὶ μὲν καὶ ἐγκαταλελειμμένοι, ὡς ὁ μωᾶμεθ τῶν ἀπεφάνων,
 ἀλλ' ὡς ἡοὶ δὲ παῖδες οὐσίαν, καὶ ὡς αὐτοῦ λαμπρὸς ἀφελείῃ, ὁ δὲ ἐπὶ τῶν σάφηναι
 μὲν καὶ ὡφέλειαν· ὁ γὰρ ἐχέουσιν οἱ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀφαινοῦντες, ἐρεῖς, ἀρχιερεῖς, πρὸς
 ἀγνοοῦντες, καὶ πάντα τὰ ἐθίμα τὴν χριστιανὴν εἰς ὡφέλειαν μὲν αὐτῇ, εἰς δὲ αἰγύρια δὲ, ὅτι καὶ
 ἡγοῦσιν τὸ θεῶν ὅτι ἐπεὶ τῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν αὐτῶν· ὅτι καὶ γινώσκουσιν ἀκριβῶς, ὅτι πρὸς
 δίδιδοντες ἢ πολλὰ καὶ δίκαιοι εἰς χάριτας ἀσέβων, οὐχ ἵνα οἱ ἀσέβεις δοξαζώσιν, ἀλλ' ἵνα
 δίκαιοι δοκίμαζώσιν, καὶ χρυσὸν καθαρώτεροι γινώσκοντες· τί δὲ ποῦ τὸ δικαίον ἰδὲ, ὡς γὰρ λέ-
 γειν τὰ ποῦ τὸ πατρίαν καὶ ἀβελέρ, ἐπεὶ καὶ τὸ πρὸς καὶ εἰς ἀσέβεις πρὸς δὲ οὐ· καὶ
 τίς ὁ δὲ ποῦ τὸ σιδερεὺς καὶ ἀδελφάντων ἰδὲ, ἀρὰ ὡς ἐγκαταλελειμμένοι καὶ ἀπερὶ
 μὲν πρὸς δὲ πρὸς δὲ τῶν διαβολῶν, καὶ ἐμασίχην διὰ τὴν κινήτων καὶ ἀκινήτων πραγμά-
 των τούτων· ὁ τούτων, διὰ τὴν ἐπὶ τῶν πᾶσι τὴν παῖδων, καὶ αὐτῶν τὸ σῶμα· ὁ δὲ διαβολῶν
 ὁ τὸν δίκαιον μάστιγας, ὡς ὅτι δὲ ἐτιμωρεῖ τὸ ἅγιον, ὡς γινώσκοντες μὲν πρὸς γινώ-
 σκως πρὸς τὸ θεῶν, καὶ ἅγιον πρὸς ἐκείνους κρινόμενοι, πρὸς δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀγνοοῦντες· καὶ δὲ
 ὅτι ἐφίεσιν αὐτὸν ὁ θεὸς εἰς τὸ μέσον, ὡς περὶ ἵνα ἐμφύχον ἐκλήν, καὶ ἐμπνεῦμα ἀνδραίτη, εἰς
 πρὸς δὲ αἰγύρια καὶ ὡφέλειαν τὴν μεταγενεστέων· θαυμάζω εἰ μὴ καὶ ποῦ ἐκείνους τολμήουσιν εἰ-
 πέρι δὲ τῶν· ἀλλ' ὅμως δὲ τῶν· καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲ ἡλώσῃ, ὅποιός ποτε δόξας ἔχει ὁ μωᾶ-
 μεθ ποῦ τὴν τὸ θεῶν, ποῦ τὴν τὸ διαβολῶν· περὶ τῶν ἡσυχασμῶν γὰρ διατείνε, ὅτι σωθῆναι
 μέλλουσιν οἱ δαίμονες, τῶν ὡς γινώσκοντες ἀπολαύειν· ὁ μὲν ἀλλὰ καὶ ποῦ τὸ πρὸς αὐτὸ ἐκτεθνήκεν νόμος
 τὸν ὁρῶν δὴ λονότι δὲ τῶν φησὶ, ὅτι πολλὰ τὸ δαίμονων πληθύνει, ὅτι ἀκούσαντες ἀναγι-
 νώσκοντες, ἐθαύμαζον, ὁ τούτῳ γινώσκοντες ἐχάρησαν· καὶ πιστεύοντες αὐτῶν, ἐσωθῆσαν· πῶς
 γὰρ δὴ καὶ τοῖς σωθῆναι, ἐὰν μὴ πρότερον μετανόησε, ποιήσῃ ὁρῶν ἀφαινοῦντες ἐκ τῶν θεῶν, καὶ
 τότε ὅτι δὲ γινώσκοντες, γινώσκοντες αὐτῶν, τῶν θεῶν ἡ γινώσκοντες, κληρονομεῖ σωτηρίαν καὶ τὴν βασι-
 λείαν τὴν δὲ τῶν, ἡ γὰρ μὲν καὶ ἡ ζωὴ τὴν αἰώνιον· τοιαύτας δόξας ἔχει πρὸς τὸν
 βόλῳ δὲ τῶν αὐτῶν ὁ μωᾶμεθ· ὡς καὶ καὶ τὴν λέξιν ἐφείλετο ὅτι ἐπείμ,

ὅτι τὸν θεὸν τὸν διαβολῶν, ἀλλὰ γὰρ τὸ πρᾶγμα
 οὕτως αὐτὸν ἀπεφάνητο.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ΠΕΙΔΗ ΠΟΡΙΛΕΝΩΡ Τ' ΜΩΑΜΕΘ ΑΓΡΟΠΗΜΑΤΩΝ ΦΘΑΣΑΝΤΕΣ ΕΠΟΜΝ, ΦΕ
 ρε δὴ σκεψάμεθα, ὁποῖά ποτε καὶ πῶδε Τ' σωτήρος χριστὸς Τ' ἀληθινὸς
 θεὸς ἡμῶν ὁ δόξατος ἐστὶ φρονεῖ καὶ διδάσκει. ὅντως γὰρ ἀλήθεια
 ὄντως τὸ, εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐστὶ θεός. ἔπος ἀρνέει μὲν
 τὴν τριάδα, ὁμολογεῖ ὅτι θεὸν ποιητὴν ἔρανδ καὶ γῆς, ἀγγέλων τε καὶ
 ἀνθρώπων καὶ πάσης κτίσεως, ἡμὲν μὴ ἔχοντα.

Επεὶ μὴ δὲ γυννηθῆναι δεῖ δυνάστην αὐτοῦ γυναικός, αἰρετικῶς καρποκράτη ἀπολυθῶν,
 σκεπτικῶς ἐν νόμισις Τ' Τ' θεὸς γέννησιν, ὅτι εἴα ἑὸν καὶ χρίσματα μέδον παῖδος καὶ ἡδὲ δυνά-
 σης ἐν γένεσιν, εἰ γὰρ Τ' θεὸν ἀδελφάτον δεῖν ἡμῶν ἐχθρὸν αὐτοῦ γυναικός, λεγέτωσαν αὐτὸν μὴ
 δεῖ ποιητὴν καὶ δημιουργὸν καὶ κτίστην ἐν αὐτοῦ πρὸς ποικιλίας ὕλης, ὡς οἱ ἄφρονες ἔλ-
 λον ἐδογματίζονται.

Εἰ δὲ ἡμῶν ἔχον ὁ θεός, ὅτι χρίσματα αὐτὸν γένοντο μέσον αὐτῶν, ὡς φησὶν καὶ τῷ κεφαλῇ αἰώ-
 τῶ ἐλμωνείμ, ἰσθ' αἰοῖς, καὶ αὐτῷ τῷ καρποκράτῃ ἀπολυθῶν. ἡμεῖς γὰρ πῶδε τὸ τοῦ μερικῶς
 φθασάντες ἐπὶ πομν καὶ τῇ ἀερολογία. διότι ἐκ ἐχθρῶν σκεπτικῶν ἀντιφάσεων πεπλατυσμένως, ὡς
 εἰρητῆ. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ πᾶν τῶν ὡς αὐτῷ ἀντιλέγομεν, ἀπετάσσονται οἱ Τ' μωάμεθ ἀπολύθῃ.
 ἔπος ὁ μωάμεθ τὸν χριστὸν ἔτε θεὸν φρονεῖ, ἔτε ἡμῶν θεὸς, φιλοῦν δ' ἀνθρώπου ὡς εἶναι πάντας
 ἀνθρώπους καὶ ἁγίους, ὅτι ἅπαντες ἀνθρώπου ἀσυγκρίτως, ἐσομένους ἀπολυθῶν.

Εἰ δὲ τῷ κεφαλῇ αἰώ τῷ ἐλμωνείμ, ὅτι ἐρμηνεύει γυναικός, οὕτως φησὶν, ὅτι ὁ χριστὸς ὁ
 ἰησοῦς, ὁ ἡγὼς Τ' μαρίας, λόγος θεὸς ἐστὶν καὶ ψυχὴ θεός, ὅτι πνοὴ θεός. ἀρξάμεθα πρῶτον ἀπὸ αὐ-
 τῶ μωάμεθ ὁμολογίας. εἰ μὴ ἐν ὡς εἰς αὐτὸν πρὸς φήτας ἐγγύς λόγος θεός, καὶ οἱ πρὸς φήτας ὡς
 τοῖς ἀνθρώποις ἐλάλησαν, ἔπος καὶ ὁ χριστὸς δι' ἐξάμεν Τ' Τ' θεὸς λόγον, τοῖς ἀνθρώποις ἐδίδε
 διαφε, καὶ εἴα ὡς ὀνομάζει καὶ πρὸς φήτας, ὡς ὁ μωάμεθ καλεῖ, καὶ μέγιστος πάντων, καὶ
 τοῦτο γὰρ λόγος θεὸς ὀνομάζει, πῶς εἰσὶν Τ' πρὸς φήτας λόγος θεός ὀνομάδῃ ποτε, ἀλλ'
 ἕκαστος ἀπὸ Τ' ἰδίου ὀνόματος ἔχει Τ' σημασίαν; εἰ δὲ ὡς μὴ ἐκ ἐστὶν, ἀλλ' ὡς ἂν ἐκ ἐλθῶν
 ὁ ἀρχάγγελος, εἶπε τῇ κεχαριτωμένη πρὸς φήτας μαρία Τ' θναγγελισμὸν, καὶ ὡς λόγος θεός ὁ
 χριστὸς ὀνομάζει, εἰς αὐτὸν καὶ Τ' Τ' μανωὶ ἡμῶν Τ' σαμψὼν λόγον θεός ὀνομάζεσθαι. ἐπεὶ καὶ
 κείν Τ' ἐπαγγελίας θεός ἐγγενήσιν. ἄγγελος γὰρ ἐλθὼν ἐδήλωσε τὴν φύσιν τῶν γέννησιν.
 ἀλλὰ καὶ Τ' Τ' χαρὶς ἡμῶν ἰωάννου καὶ αὐτοῦ ὁμοῦς ἐπαγγελίας γέννησιν, λόγον ὀνο-
 μαδίζουσαι, εἴα τὸ λαλῆναι τῷ χαρὶς δι' ἀγγέλους τὴν φύσιν τῶν γέννησιν. ἐπεὶ ἐν ἔτε πρὸ
 φήτης ὀνομάδῃ ποτε λόγος θεός, ἀλλ' ὅτε τις ἐπαγγελίας γέννησιν, ἀπὸ οὗδ' ὁ χριστὸς
 ὀνομάδῃ λόγος θεός, εἴα τὸ Τ' ἀγγέλου λαλῆσαι τῇ πρὸς φήτας μαρία Τ' ἀσπασμὸν, ἢ Τ' βα-
 σιλείαν Τ' θεός θναγγελισμὸς Τ' χριστὸς, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τινὶ λόγῳ, ὅτι οὐδὲν ὁ μωάμεθ. εἰ γὰρ
 ἡδὲ αὐτὸν, ὅτι αὐτὸν ἐβλασφήμει. ἀπόλας γὰρ πρὸς φήτας γὰρ λόγον θεός ἐν τῷ χριστῷ, τὸ μὴ
 εἶναι ὁμολόγησε, τὴν δὲ εἰς δυνάμει τούτου οὐκ ἐδέξατο, οὐδὲ θεὸν αὐτὸν ὁμολόγησε,
 μὴ ποτε δ' ὁ θεὸς πρὸς φήτας ἐν ἐρεθῇ. καὶ ἰδοὺ ἐδείλῃσεν φόβον, ὅτι οὐκ ἔστι φόβος. ὅτι γὰρ
 σπῶσι δὲ διακρίσιν ὑποτάσσονται, εἰ μὴ καὶ τὴν οὐσίαν. λόγος γὰρ ὁ χριστὸς ὀνομάζεται ὅτι
 ὑμνεῖται, οὐ μόνον ὅτι καὶ νοῦ καὶ λόγου καὶ βουλῆς δεῖ χορηγός, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς πάντων
 αἰτίας, τοῦτέστι τὰ παραδείγματα, ἅπαντα καὶ ἰδέας καλεῖσιν, ἡγοῦνται αἰτίους νοήσεις
 ἐν αὐτῷ μονοειδῶς πρὸς φήτας, ὅτι ἐν αὐτῷ Τ' λόγον ἔχουσι τὸ λογικὸν εἶναι, ὅτι ἀγγελοι
 καὶ ἀνθρώποι, καὶ ὅτι εἴα πάντων χωρὶς διικνούμεν, ὡς τὰ λόγια φασιν, ἀλλ' οὐ
 πάντων τέλους. καὶ πρόγε τούτων, ὅτι παλάσις ἀπλότη Τ' ὁ θεός ὑπερῆλθεν λό-
 γος, καὶ πάντων δεῖν ὑπερῆλθεν κατὰ τὸ ὑπερῶσιον ἀπολελυμένον. ἐπεὶ γὰρ, ὡς
 εἴρηται, οὐτε ὡς πρὸς φήτας ὀνομάζεται λόγος, οὐτε ὡς ἐπαγγελίας, τῆς ὡς ἡδὲ
 ἀναφαίνεται, ὅτι ὡς φυσικὸς λόγος Τ' θεὸς λέγεται καὶ ἐστὶν ὁ χριστὸς. καὶ εἴα ὡς ἡδὲ
 λέγεται καὶ δεῖν. ὡς γὰρ ὁ λόγος νῦν γέννημα δεῖν, ὅτι καὶ ὁ χριστὸς ἀρχὸν καὶ ἀπαθὲς καὶ πρὸ
 αἰώνων

ἐκ τοῦ ὅτι οὐδὲ δίκαιον. ἐπὶ δὲ τοῦ θεοῦ ἡ δὲ αὐτοῦ ἀνιγματοδότης πῶς εὐερίσθη κρυπτο-
τόμος, καὶ ὅτι ἡ αὐτοῦ βροτὴ ἡ δὲ αὐτοῦ ἀρχὴ καὶ ὁ λόγος, καὶ τὰ ἐξ ἑκείνου τῶν ἀνθρώπων
καὶ ὡς αὐτὸς ὁ ἡλίας ἀπὸ βαθυτάτης νέφους καὶ χειμῶνος κρυπτοτόμος, πρὸς μὲν τοῖς ἀνθρώποις
ἀφανὴς ὅτι, καὶ δὲ αὐτοῦ φῶς οἰοῦνται πρὸς αὐτὸ κατέχων εὐερίσκει, λυθγνός ἡ δὲ χειμῶνος, καὶ
τὸ αἶρος ἐπελθόντος, τοῖς πᾶσι ἀφθόνως τὰς ἀκτῖνας ἀφίκοιτο, ὅτω μοι νοεῖ καὶ ὑπὸ τῆς ἡμέρας
λόγος τὸ θεῶν. θεὸς ὡν ἀληθὴς καὶ πῶς τῶν αἰώνων, ἡ δὲ ποιητὴς πάσης κτίσεως, ὡς καὶ γὰρ
ταῖς ἐμπροσθεν ἀρχολογίαις, καὶ ἡ τὸ παρὸν ἀρχολογία, ἀλλ' ἐκρύνθη ὁμοῦς ἀπὸ τῆς νέφους
τῆς ἀγνωσίας, καὶ τὸ χειμῶνος τῆς εἰδωλῶν πρὸς κωήσεως, μετὰ τὴν πατρὸς καὶ τὴν πνύ-
ματι. ὡς δὲ ἐπεφανή τοις αἰσιν, τοῦ τῆς ἐκείνου οἰκονομίας, καὶ ἐκκινήθη τὸ ἡμέ-
τερον ἐκ κωήσεως τῆς ἀγίας πνεύματος καὶ θεοτόκου μαρίας, τότε ἐπεφανή ἡ χάρις τῆς θεοῦ,
ἡ σωτήριος πᾶσι ἀνθρώποις, καὶ πρὸς κωήσεως ἡ κτίσις τὸν κτίσαντα αὐτῷ, καὶ εἰδόσα-
σαν τὸ μόνον ἀληθὴς θεόν, τὸ πατέρα τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστόν, καὶ αὐτὸν τὸν ἡμέτερον καὶ λόγον τὸν
πατέρα, καὶ τὸ πανάγιον καὶ ζωοποιόν πνύμα, τὴν μίαν ἀγίαν ὁμοῦσιον καὶ ἀδιαίρετον καὶ ἀσύγ-
χον τριάδα τῆς θεοῦ. ὅτε ἐβάρη ἡ τῆς χριστοῦ δόξα, δόξα ὡς μονογενὴς πρὸς τὸν πατέρα.
καὶ τότε ἀφῆκε τὰς δεικνύσας αὐτῷ ἀκτῖνας, ὅτι σκότος τῆς ἀγνωσίας ἐφώτισε, ὅτι τὰς κατε-
ψυχμῶνας καὶ νεκρὰς ψυχὰς τῆς θεοῦ τῆς πίστεως ἀνέζωωσεν.

Επὶ δὲ μὲν τὸν χριστόν ἐκ παρθένου γυναικὶ ὁμολογεῖ αὐτὸν ἀνδρὸς, αἰρετικῶς κερπο-
κράτη ἀπολαθῶν, θεὸν δὲ καὶ θεοῦ ἡμῶν οὐ διαμῶν, διὸ σὺν ἀρχολογίαις ἡρώμετο. ὅτι τὸ θεὸς
ὁ δὲ ὅποτε πρὸς αὐτοῦ ὡς ἐφῆ, καὶ ὅτι τοῖς ἰσλαίοις ἔπει, πρὸς κωήσεως τὸν θεόν μου καὶ θεόν
ἡμῶν, καὶ κύριόν μου καὶ κύριον ἡμῶν. ὁ δὲ σὺν τῷ ἀσέβει πάντοτε εἰς ὅτι, καὶ ἡ τῶν
αὐτοῦ τῆς δυνάμει πείσῃ πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὅτε θεὸς ὅτε θεοῦ ἡμῶν πιστόσωσι
τὸν χριστόν, ἀλλ' ἀγίου μὲν τὸ πρὸς κωήσεως ἡμῶν ἀπαντας πρὸς κωήσεως, καὶ ἀνθρώπων ἡμῶν
τὰς ἀνθρώπων, θεὸν ὁ δὲ αὐτοῦ. ἀλλ' ὡς αὐτὸν τῆς τῆς χριστοῦ πείσῃ οὗς ἀνθρώπων ὁ μάταιος,
τὸ δὲ ἀλόγιστον μὲν ὡς αὐτὸν πάντῃ τῶν μηχανῶν εἰς τὸ πλανῆσαι πάντα
ἀνθρώπων, καὶ τὴν τῆς πείσῃ καὶ τοῖς ὅροις χωρίσαι αὐτὸν τὸν θεόν, ὅτω καὶ ὁ μὲν αὐτὸν πάντῃ τῶν
διαζων εὐερίσκει, ἵνα ἀπὸ τῆς ἀληθείας θεῶν μακρὰν πρὸ ποιήσῃ πάντα ἀνθρώπων, ποῖ ἡ
τῆς πείσῃ, ποῖ ἡ τοῖς ὅροις. θεὸν ὁ δὲ πρὸς κωήσεως διδασκῶν, ὅρτινα ἀναπλάτῃ ἡ ἐκείνου δια-
νοία, καὶ οἱ ἡ δὲ αἰμονες τὸν κύριον ἰδόντες, θεὸς ἡμῶν αὐτὸν ὡμολόγησαν ὅτι κρυπτοτόμος. ὁ γὰρ
ὡς ἀληθὴς πρὸς κωήσεως ὡμολόγησαν, ἀλλ' ὡς μὴ δυνάμενοι κρυφαῖ τῆς ἀλήθειαν, ὅ-
πως εἶπον, τί ἡμῶν καὶ οἱ ἡ δὲ τὸν θεόν, ἡλθες πρὸς καὶ βασιλεύσαι ἡμῶν; ὁ ὁ μὲν αὐτὸν καὶ χείρων
δυνάμεων ἀναφανέντες, ἐπεὶ μήτε θεὸς ἡμῶν, μήτε κρυπτοτόμος τὸν χριστόν λέγει. ἀλλ' εἰποὶν ἡ δὲ αἰ-
ας πρὸς αὐτὸν, ὅτι μετὰ τὸν δὲ αὐτοῦ ἐφθάρη ἡ ὑπόστασις σου τῶν ἡμῶν σου. καὶ λοιπὸν δι-
καίως αὐτὸν πείσῃ ποῖ τὸν μὲν αὐτὸν, ποῖ τὸν ἀπολαθῶντων αὐτῶν, ὅτι ἐβνθῶ ἀπὸ λα-
κὸς βαλῶν ὅτι, καὶ ὅτι ἐστὶν ὡς αὐτὸν ὑπόστασις. ἡμῶν ὁ δὲ λεγομένη ὅτως, ὅτι ἐὰν ἡ πίστις αὐτοῦ τὸν
γὰρ νεκρὰ ὅτι καὶ τὸ λόγιον, πολλῶν μᾶλλον νεκρὰ εἰσι τὰ ὅρτα, μὴ ὅσους πίστεως. ὡς δὲ ὅτε
πίστις ὅτε ὅρτα, τί καὶ νομίζῃ ἐκείσε; ὡς αὐτὸν γὰρ τὸ σῶμα νεκρὸν ὅτι αὐτοῦ ψυχῆς, ὅτω ψυ-
χὴ αὐτοῦ πίστεως καὶ ὅρων. ὅσους γὰρ πίστες, εἰς τὸν δὲ αὐτοῦ τῶν ψυχῆς, ἐκ τῶν τρόπων ἰάσε-
διὰ τὴν μετάνοιαν καὶ ὅρων. μὴ ὅσους ὁ πίστες, πᾶσα πρᾶξις τῆς πᾶσα νομίζῃ ἀρετῇ, ματαίως
καὶ ὡς, πίστεως γὰρ ὅσους ἐστὶ καὶ ἀρετῇ, ἐστὶν ὅτι καὶ ἀρετὴ ἀπόπρωσις, τῶν ἐστὶν ἀμαρτία. ὅπως
δὲ πίστις ὅτι ἐστὶν, ὅτι ἀρετῇ. ὅτι ἀρετῇ ὅτι ἐστὶν, ὅτι ἀρετὴ ἀπόπρωσις. ἀρετῇ ὅτι πίστις ὅτι
ἐστὶν, ὅτι ἀρετῇ ὅτι ἐστὶν, ὅτι ἀμαρτία, ἀλλὰ γυνὴ καὶ μόνῃ ἀσέβεια, διὰ τοῦ ὅτι καὶ ἡσυχίας φη-
σιν, ἐὰν μὴ πιστόσωσι, ὅτι μὴ σωθῇ. τοῖσι καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς τὸν μὴ βλέπομεν ὅτι ἐστὶν, ὅτι
ἀρχολογίαν μὲν, ἀλλ' ἐστὶ δὲ ὡς θεοῦ ὁμοειδέως, ἡ εἰς τὸν ἀγίαν τριάδα τῶν χριστιανῶν
πίστις, ὁ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; καὶ ὁ βλέπει, τί καὶ πιστεύει; ἀλλ' ὁμοῦς ὡς αὐτὸν ὁ καὶ
ἡμῶν ἡμῶν, τὰ πάντα ὅσα μετέχει αὐτοῦ δυνάμει φωτίζει, καὶ ὁ ὑπερῷον μόνον ἐκ τῶν φῶς
εἰς πάντα τὸν ὅρατον κόσμον αὐτὸν καὶ ἡμῶν, τὰς τῶν οἰκείων ἀκτῖνων αὐτοῦ ὅτι ἀπὸ λα-
εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτι οὐ τὸ ἀδυνάτως τὸ φωτιστικὸν δυνάμει αὐτοῦ ὅτι, ἀλλὰ τὸ δὲ ἀνεπι-
τηδεύοντα τὸν ὁμοειδέως. καὶ πολλὰ τῶν οὐτως ἐχόντων ἡ ἀκτῖς διαβαίνουσι ὅτι φωτίζει, τὰ
δὲ

δε μετ' ἐκείνη φωτίζει, ὅτω καὶ ὁ νοητὸς ἦλιος ἢ δικαιοσύνης, τοῦτο ἐστὶν ὁ χριστός, αὐτὸς εἰς αὐ-
 τὸν πισδύοντες ἐμπιπλᾶ νοητὸ φωτός. πᾶσαν δὲ ἄγνοιαν καὶ πλανίαν ἐλαύνει ἐκ πασδῶν
 ψυχῶν, αἷς αὐτὸν ἐγγύηται, καὶ αὐτὸν νοερός αὐτὸν ὁφθαλμὸς ἀρεθισαίρεθ. καὶ γὰρ ὡς περὶ ἡ ἄγνοια
 διααιρετική τ' πεπλανημένων ὄσιν, οὕτως ἡ τ' νοητὸ φωτός πᾶσι σὺν σωτηρίᾳ καὶ σω-
 πη τ' φωτισμῶν ὄσιν. εἰς γοῦν ὅσον καὶ ὁ χριστὸς ἐλεγε, ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τ' κόσμος, καὶ ὁ πᾶς
 σάδων εἰς ἐμὲ, δὲ μὴ πᾶσι πατήσῃ ὅτι τῇ σιωπῇ τ' πλανήτης δηλονότι, ἀλλ' ἐφ' ὃ φῶς τ' ζῶης,
 καὶ ἔτορρε ὅλα μὲν ἰσχυρὸν ὁ λόγος διήλα ποιήσας. ἐπεὶ γοῦν, ὡς εἰρητ' ὅτι τῷ κεφαλῷ τ' ἑλ-
 ἐλαμὶ δ' αὐτὸν, διηλῆς ἀρεθισαίρεθ φέρων εὐδοκεται καὶ τ' χριστὸς ὁ μακάριος, δὲ φανῶν ὡς οὐκ ἐστὶ
 θεός, δὲ ὁ οὐδέποτε εἰρηκνέαντ' θεὸς ὁ χριστός, ὅτι τοῖς ἰουδαίοις εἶπεν, ὅτι περὶ σκυνεῖται
 τ' θεὸν μου καὶ θεὸν ὑμῶν, καὶ κύριόν μου καὶ κύριον ὑμῶν. δὲ οὐδὲν διησκεψάμεθα ποδὶ τ' πᾶ-
 τὸρας, ἐπειτα θεὸς διδόντες, καὶ ποδὶ τ' διδόντες. ἀρεθισαίρεθ τίνυν ἀρετ' τ' μακάριος ὁμολο-
 γίας. ὅτ' τ' χριστὸν λόγον θεὸς, ὅτ' ἰσχυρὸν θεὸς, καὶ πνολὸν θεὸς λέγει εἶναι, καὶ ὡς εἰρητ', καὶ τὰ
 πᾶσα τ' χριστὸν καὶ τ' ἀρεθισαίρεθ φέρων εὐδοκεται καὶ πρὸς αὐτὸν τῷ διαγγελίᾳ δίκαια ὅτ' ἄγια καὶ
 τέλεια ὅτ' ἀληθὴ ὁμολόγησε, καὶ δίκαιως. ἡ γὰρ τ' κυρίως ἀληθεία εἰς τὸν αὐτὸν μῶναι, ἀρετ' γὰρ
 τ' λόγος τ' θεὸς δὲ διώκτ' ἔζελεθ' ἐν ψυδῇ. τὰν τ' γὰρ ὄσιν εἶπεν, ὅτι ὁ θεὸς ἐκ ἐστὶ θεός,
 καὶ ἡ ἀλήθεια ψυδῇ ὄσιν, καὶ τὸ φῶς σκότ' ὄσιν. ἰδού γοῦν τὸ ἀποπορ' ὅτ' ὁ μακάριος νοήσας
 κατέφυγεν εἰς τὸ μὴ ποτε τ' χριστὸν ποδὶ ἑαυτοῦ εἶπεν, ὅτι ἐστὶ θεός. ἡμῖς γοῦν ὅτε τῇ πρῶ-
 τῇ ἀρεθισαίρεθ καὶ διδόντες καὶ τρίτῃ πεπλανησμένως καὶ τρανῶς ἀπεδείξαμεν, ἀπό τε τῶν
 ἀδελφῶν εἰς τ' χριστὸν ὁμολόγησε, ὅπως περὶ φητ' ὅλα παῖντες οἱ περὶ φητ' ὅλα, ὅπως εἰδὸν οἱ
 πατὸρ, ὅπως ἐλάλησεν αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ περὶ τ' χριστὸν, καὶ φανερώς καὶ ἀναμειβόλως
 ἀπεδείξαμεν καὶ ἀνεφάνη θεὸς καὶ θεὸς ὅς, καὶ ὅς ἀνθρώπος. μετὰ τ' τὸ ἰωάννη βαπτισμα καὶ τ'
 θάνατον ἐκείνου, ἡρετ' αὐτὸς ὁ χριστὸς θύνα γελίεσθαι τὴν βασιλείαν τ' θεὸς. καὶ ὅτι μὴ καὶ
 ὑψῶν οὐκ ἐβόα συχνῶς, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ θεὸς ὁ λαλῶν μετ' ὑμῶν, ὅτως ὄσιν, ὡς περὶ ὅτ' βα-
 σιλεὺς ποδὶ πατὸρ βοᾷ, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ βασιλεὺς, ἀλλ' ἀρετ' μεγαλῆς καὶ τ' δόξης τ' αὐτοῦ
 ἔξεσας καὶ διωκέμεν, πάντες ὄσιν εἰρηκνέαντ' ἀρετ' δόλων αὐτοῦ, ὅτω καὶ ὡδὶ τ' χριστὸν. καὶ
 καὶ τῷ σὺν κατὰ συχνῶς ἐκ ἐλεγε, ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ θεός, ἀλλὰ γε τοῖς ὄσιν εἰρηκνέαντ' ἐδ' ἐκνυν. ἀλλ'
 ὅμως ἐκ ἐκνυν τ' αὐτοῦ θεότητα, ὅτ' αὐτοῦ πατὸρ, ὅτ' θεὸς, ὅτ' ἐκνυν αὐτὸν ὡς ὁμο-
 λογόντας θεὸν καὶ θεὸς ὅς. ὁ γὰρ ναθανανὴλ εἶπεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ ὅς τ' θεὸς, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τ'
 ἰσραὴλ, ἐκ ἐπετιμήθη ὡς περὶ οἱ ὅτι λυκαονίαι βασιλεῖς ὁμολογῆσαι τὸν τε παῦλον καὶ βαρ-
 ναβαν θεὸς, καὶ θύσειν αὐτοῖς ὡς θεοῖς, ἐπετιμήθησαν πᾶς αὐτὸν εἰπόντων, ὅτι παῦλας τ' ἀπο-
 πῆματ' ὅτι καὶ ἡμῖς ἀνθρώποι ὁμοιοπαθεῖς ὑμῖν ἐσμῶν, πᾶς τ' λόγῳ διαρεθισαίρεθ τῶν
 ἐμάτια αὐτ' ἀλλὰ περὶ δέχθη ἡ τ' ναθανανὴλ ὁμολογία, καὶ ἐπνεύθη. ἐπὶ τ' κυρίως ὄσιν εἰρη-
 σαι τ' αὐτὸν ἰδὼς μαθητῶν, τίνα με λέγουσιν οἱ ἀνθρώποι εἶναι τ' ὅς τ' ἀνθρώπος, ὅς ὡς χρεῖαν
 ἔχοντος ὄσιν εἰρητ' τὰ πάντα εἰδὸς περὶ γένεσος αὐτ' ἀλλ' ἀνάγοι τ' αὐτὸς ὡδὶ τὸ ὅ-
 ψηλότορον, καὶ λεγόντων τ' μαθητῶν πᾶς τ' χριστὸν τὰς τ' πολλῶν περὶ αὐτοῦ δόξας, καὶ ὁ πᾶς
 τ' εἶπεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ ὅς τ' θεὸς τ' ζῶντ', ἐκ ἡκνέσας πᾶς τ' χριστὸν, ὅτι σφάλη πᾶς
 τ' με, μεκνέσι πλανῶ, διδὸς ἀσκαλὸς ὅτι εἰμι. ἀκνέσας καὶ γινώθι τ' ἀλήθειαν σὺ τε καὶ πάντ' ὄσιν.
 ἐκ εἰμι ἐγὼ ὁ ὅς τ' θεὸς, ὅτ' γὰρ ὄσιν εἰρητ' διωκτ' ὅς καὶ τ' θεὸν. ἀλλὰ τί, λέγει ὁ χριστὸς, μακάρ-
 ος εἰ σίμων ὅς τ' ἰωάννα, ὅτι σὰρεθ καὶ αἷμα ἐκ ἀπενέλυνψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατὴρ μου ὅς ὅτι τοῖς ὄσιν
 νοῖς. πάντως τ' ἐκείνους λόγον σκρίζων. ἀντίχαριν ὅτ' καὶ μισθὸν τ' ὄσιν καὶ ἀπλανῶς ὁμολογίας,
 δ' ἐδωκεν αὐτῷ τὰς κλῆς τ' βασιλείας τῶν οὐρανῶν. ἐπὶ τῇ ὁ γὰρ ἡμέρα τ' τὸ χριστοῦ
 ἀναστήσεως, ὁ δὲ ὡς ψηλαφῆσας τὴν τ' κυρίου πλῆθυν καὶ τὰς χεῖρας, καὶ γινώσκει αὐτὸν
 τῶς ἀντιλογίας αὐτὸς ὄσιν ὁ χριστὸς, μετὰ ἀνέβησεν, ὁ κύριός μου, καὶ ὁ θεός μου. τί δὲ ὁ
 χριστὸς τῷ θωμά; ὅτι ὡς ἀκνέσας με, περὶ σκνέσας. μακάρειοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πισδύοντες. καὶ
 τῶν τ' ἡ ἐκείνοι. ἰδὼν με καὶ τὰ πᾶσα τ' χριστὸν εἰς αὐτὸν λεχθέντα, ἀμὴν ἀμὴν, φησι, λέγω
 ὑμῖν, ὅτι ὄσιν εἰρητ' ὡρα, καὶ νῦν ὄσιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκνέσονται τ' φωνῆς τ' ὅς τ' θεὸς, καὶ οἱ ἀκνέσας
 τῆς ζῆσονται. ὡς περὶ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζῶν καὶ αὐτῷ, ὅτως ἐδωκεν καὶ τῷ ὅς ζῶν ἔχειν ὅτι
 αὐτῷ, ὅτ' ἔξεσας ἐδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιῆναι, ὅτι ὅς ἀνθρώπος ὄσιν, μὴ δαυμάζετε ὄσιν.
 ὅτι

δι' ὅρα, ὅτι ἡ πᾶντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούουσιν τῇ φωνῇ αὐτοῦ, ὡς ἐκπορεύοντες
 οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ ἡ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.
 ὡς πάλιν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πισδύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. τί γοῦν δεῖ ὑμῖν;
 λέγει ὁ χριστὸς αὐτοῦ θεοῦ καὶ θεὸς ὅρων, ἡ δὲ πᾶντως ἐν τῷ εἰπεῖν, ὅτι ὁρᾷ τὴν ὥρα, ὅτι οἱ νεκροὶ
 ἀκούουσιν τῇ φωνῇ τοῦ ἰσχυροῦ τοῦ θεοῦ, ἐδείξεν ὅτι ἔχει ὁ θεὸς ὅρων, ὅς ἐστιν αὐτὸς ὁ χριστὸς. καὶ δὲ
 ἀκούουσιν οἱ νεκροὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ, καὶ ζήσονται, ἐδείξεν αὐτοῦ διὰ τὸ πῶς, καὶ ὁ δὲ οὐρανὸν
 ἔχοντα ζωῆς ὡς τὰν ἀνάστασιν, καὶ νῦν ὡς ἀποτί. ὡς πατήρ γὰρ ὁ πατήρ ζωὴν ἔχει ἐν αὐτῷ, ὅτι καὶ
 ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῷ εἰπεῖν, καὶ κρίσιν ποιῇ, ἐδείξε τὴν διδόντα αὐτῷ παρουσίαν καὶ κρί-
 σιν, ἡ μὲλλει ποιῆσαι, ὡς καὶ ἐν τῇ διδόντα ἀκρολογία τρανῶς ἀπεδείχθη. ἐν δὲ τῷ εἰ-
 πεῖν, ὅτι ἰσχυρὸς ἀνθρώπου ἐστίν, μὴ δαυμάζετε ὅσον. καὶ γὰρ ὁρᾷ τὴν ὥρα, ἐν ἡ ἀκούουσιν οἱ ἐν
 τοῖς μνημείοις, καὶ ἐκπορεύονται εἰς ἀνάστασιν καὶ κρίσιν καὶ ἀνταπόδοσιν, ἐδείξε μὲν
 θεοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπου. ταῦτα γὰρ πάντα θεοῦ ὅρα πρὸς δὴλως ὑπάρχονσι.
 καὶ εἰς ὅσον ἡ μὲν παλαιὰ θεολογία καλεῖται, ὡς ἔχουσα τὸν τοῦ θεοῦ λόγους. ἡ δὲ νέα λέγε-
 ται μὲν καὶ αὐτὴ θεολογία, εἰς τὴν καὶ αὐτὴν ὁμοίως κεντῶνται αὐτῶν. ὁ δὲ ὁχλὸς δὲ θεωργία
 καλεῖται, διότι ἡ πάλαι πρὸς τοὺς οἱ πρὸς αὐτῶν, ταῦτα αὐτὸς ὁ χριστὸς ἐξηγήσεται καὶ ἐπὶ πλη-
 ρώσει, καὶ ἀγαθουργῶς διὰ πρᾶγμα τὸν αὐτὸν τὰ κατὰ ἡμᾶς ταπεινὰ, τοῖς θεοτάτοις αὐτοῦ
 κατὰ ἀκροῦ γνώσεως οὐλοκία τοῦ πατρὸς, ὡς συνεργία τοῦ πνεύματος. καὶ λοιπὸν δικαίως αὐ-
 τοῦ ἐπιμύνη, ὡς ἐμεγαλυνθῇ τὰ ὅρα σου κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίνους. ἐπεὶ γοῦν ὁ χρι-
 στὸς ἐστὶ θεὸς μὲν, ὡς ἀπεδείκται, καὶ θεὸς ὅρων, ἐστὶ δὲ καὶ ἀνθρώπου καὶ ὁρᾷ ἀνθρώπου καὶ τὴν
 σάρκα, καὶ ἐκκρῖνται ἀπὸ συστάσεως κόσμου, καὶ ἀνεφάνητο λόγοις πρὸς φητικῶς καὶ ὁρᾷ
 σεσιν, ἀλλὰ διὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ καὶ οὐδὲ καλεῖσάντων καὶ αὐτὸς ὁ χριστὸς
 ἐξηγήσεται ὅσον ἐπὶ εἰσελεῖ διὰ τὴν λόγους καὶ πρᾶξιν, καὶ σιωπῶν τὰ πάντα, εἰπὼν, ὅτι ὁ πι-
 σδύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον, διὰ τὴν ψυχικὴν ζωὴν τῇ σωματικῇ. ἡ γὰρ σωματικὴ
 πρὸς ὀλίγον φανέσται ὡς ὁρᾷ, ἡ δὲ ψυχικὴ αἰωνίως ὅσον, ὡς πατήρ καὶ ὁ θάνατος αὐτῶν. ἀλλ'
 ὁμοίως καὶ τὸ φθαρόν ὅσον καὶ θνητὸν σῶμα ὁ διμνηγὸς αὐτοῦ θεὸς ἐκ γνησίου καὶ ἐν τῷ
 θανάτῳ καὶ πᾶσι φθορᾷ, ἀλλ' ὅταν γένῃ αὐτὸ ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν, καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ἀθά-
 νατοι ἀναστάντες, τότε καὶ τὸ λόγιον σὺν τῷ κυρίῳ ἐσόμεθα. τὸν καὶ εἰς τὴν ἡμέραν αὐτῶν,
 ὡς πρὸ τούτου πολλὰ κίς ἐλάλησεν, οὐδὲν δὲ ἐλάττω καὶ ὅσον ἡμῖς ἐκ ἐξήγαγε μὲν, καὶ ὡς
 ὁ χριστὸς θεὸς τε καὶ ἀνθρώπου αὐτῶν γνησίου φησιν. ἀλλ' ὅτε καὶ τὸ ἐκ γνησίου τυφλὸν σῶον καὶ
 θεωροῦντα ἀρετὰς μετὰ τὸ ἀναβλεῖν αὐτοῦ, οὕτως εἴρηκε πρὸς αὐτοῦ, οὐ πισδύεις
 εἰς τὸν θεόν; ὁ δὲ φησὶ, καὶ τίς ἐστὶν κύριε, ἵνα πισδύσω εἰς αὐτόν; εἶπε ἡ αὐτῷ ὁ ἰσχυρὸς, καὶ
 ἑώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σὺ, ἐκείνος ὅσον, ὁ ἡ φησὶ, πισδύω κύριε. καὶ πρὸς κινήσιν αὐ-
 τοῦ. ἀλλ' ὁμοίως ὁ αὐτὸς μωαμεδ κατηγορῶν λέγει πρὸς τινῶν, ὅτι ἀπεδοκίμασαν ἡμᾶς οὐ-
 τε νοῶσιν, ὅτι δυνάμει δὲ καὶ ἡμῶν, ὅσον μᾶλλον αὐτὸς πέπονθεν, ἀπεδοκίμασαν τὸν χρι-
 στὸν μὴ εἶναι ἰσχυρὸν τοῦ θεοῦ, μὴ δὲ ἀρετῶν αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ τὸ ἀνασταλῆναι μέγας τοῦ ταῖς ἡνῆκα,
 ἀλλὰ καὶ τὸ τὸ πρὸς τὸ μυστήριον ὁ πρὸς εἰσελεῖ. καὶ γὰρ ἡ δυνάμει νοῶν τὸ τὸ πρὸς τὸν διὰ
 κρίσιν αὐτοῦ τῇ τῇ ὁσίαν εἰς κρίσεως, ὡς εἴρηκε. ἐθαυμασθήναι γὰρ, φησιν, ἡ γνώσις οὐδὲ
 ἐμὲ, λίαν ἐκραυγῆν, ὅσον δὲ δυνάμει πρὸς αὐτόν. τί δὲ ἄλλο ὅσον, ἡ ἡ ἀνατάληψιν καὶ ἀ-
 ποδύοντες τοῦ θεοῦ γνώσις, ἡ πρὸς ἀγνωσία πρὸς αὐτόν. εἰς τὸ ὑπεράνω αὐτῶν πάσης κτί-
 σιος γνώσεως. ἡ γὰρ τοῦ θεοῦ ἀγνωσία οὐ λέγεται καὶ εἴρησιν, ἀλλὰ καὶ ὑπερόχλιν. εἰς γὰρ
 τὸ ὑπερέβαλλον καὶ ἀπρόσιτον φῶς τοῦ θεοῦ, σκοτὸς αὐτὸ ὠνόμασαν. τὸ γὰρ μὴ δυνάμει νοῶν
 ὁρᾷ, σκοτὸς αὐτοῦ καὶ ὅσον. εἰς γὰρ φησὶ, σκοτὸς ἀρετῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ τὸ θεόν
 σοφίαν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ὑπεράνω αὐτοῦ πρὸς ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων σιώσιν, τὴν μὴ
 ἔχον αὐτοῦ ἡ λόγους ἐρμηνεύτικόν, μωρίαν οἱ θεολόγοι ἐκαλῶσαν. εἰς ὅσον καὶ τὸ τὸ θεόν
 λόγους γνησίου φησιν, καὶ οἱ αὐτοὶ θεολόγοι καλεῖσιν, καὶ οἱ πληρὴ τυγχάνουσιν, μᾶλλον
 ἢ ὑπερπλήρη σοφίας καὶ δυνάμει καὶ σωτηρίας. εἰ δὲ πρὸς τοῖς θεολόγοις ἐθαυμασθήναι τὸ θεόν
 γνώσις εἰς τὸ ἀνατάληψιν, καὶ ὑπὲρ ἡμῶν τὴν αὐτῶν ἀδρόνην, ὡμολόγησαν εἰπόντες, ὅτι δὲ
 δυνάμει πρὸς αὐτόν, πρὸς καὶ ὅσον ἰσχυρὸς τοῦ θεοῦ γνώσεως ἐγχαρῆν ἐβλήναι ἐν τῷ τὸ ἡ-

Διέξαδ' αὖ τὸν χριστὸν, οὕτω καὶ πάσῃ δυνάμει ἀποδίδει, ἵνα καὶ τὴν ᾧ παρεῖν τούτου οἰ-
 κονομίαν ἀνατρέψῃ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐκένου θάνατον. ἡμεῖς γοῦν καὶ πρὸς τούτου ἐπιμελῶ-
 ντες τῇ δούλῳ ἀπολογία, καὶ ἀπεδέξαμεν δὲ πολλῶν ὑποχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων,
 ὅπως ὁ χριστὸς θεὸς καὶ θεοῦ ἕως καὶ τέλει· αὐθροπὸν ἀναδέδεικται. ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ
 τὸ παρὸν λεγομένη οὕτως, ὅτι αὐθροπὸν ἐκὼν ὡς τὸ θεοῦ καὶ χρίειν, φθόνῳ διαβόλου τῷ
 ἡτολίῳ τὸ θεοῦ παραβάς, ἐλάβε κατ' ἄρ' αὐτοῦ, καὶ ἐβεβήθη τὸ παραδέξαι, καὶ τὸν
 θάνατον ἐκλήρωσεν. ὁ δὲ ἕως τὸ θεοῦ, ἐκὼν αὐτῷ δὲ τὸ θεοῦ καὶ φύσιν ὑπαρχῶν, ἦν
 δύνατο τὴν καὶ χρίειν ἐκόντα, τούτῃ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, καὶ ἔσωσεν αὐτὴν, καὶ εἰς
 τὴν ἀρχαίαν μακαριότητα αὐτῆς ἀνήγαγεν. ἐπὶ ὡς περὶ τῆς τοῦ κινήματα ὁ λόγος
 δὲ τῇ γλώσσῃς διήλα ποιῆ, οὕτω καὶ ὁ λόγος τὸ θεοῦ καὶ πατρὸς δὲ τῇ ἀρετῇ ἐδηλω-
 σεν τῇ ἰδίῳ πατρὸς βουλήματα, καὶ τὴν αὐτῷ θεότητα. ἐπὶ ὡς περὶ βασιλείᾳς εἰς ἡμ-
 οῖς οἰκονομῶντες· πόλεως μυριάδου, τότε διὰ πᾶσι ἡ πόλις φοβερά γίνεται· τοῖς ὑπο-
 χεῖν τοῖς, οὕτω τὸν χριστὸν ὅτι ὅτι σῶματι οἰκονομῶντες, πᾶσι φύσιν ἀνθρώπων φοβερά τῷ
 διαβόλῳ ἐγγίγ'· καὶ διὰ τὸν ἀπὸ τῶν μαρτύρων, ἀπὸ τῶν ὁσίων, ὅτι τὸν μὲν θάνατον
 αὐτὸν οὐδὲν, καὶ ὡς ἔπ' αὐτὸν ἐλογίσαντο, τοῖς δὲ δαίμοσιν ἐπέταξεν, καὶ ἀπὸ τῶν
 δούλων αὐτῶν. ὡς περὶ γοῦν κρύπτειν παρ' αὐτοῦ τὸν χριστὸν θεὸν καὶ θεοῦ ἕως εἶναι, οὕτω
 καὶ τὴν ᾧ παρεῖν αὐτῷ οἰκονομίαν, ἀλλὰ δὲ καὶ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν. καὶ δὲ
 ὡς λέγει μὴ ἐσαυρώδω, ἀλλὰ ὡς ἔδει ψεύδῃ· ἀφ' ἑ. καὶ πρῶτον, ὅτι ἐπὶ οὐκ ἐσαυ-
 ρώδῃ, τὸ χρίειν ἐπ' αὐτὸν τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὸν χριστὸν παρ' αὐτοῦ ἐφύβεισεν. καὶ γὰρ δὲ
 εὐθὺς θάνατον ἀλλομὸν καὶ ἀδ' αὐτοῦ ἐλογίζοντο, καὶ δὲ κατέκριναν τὸν χριστὸν τὸν κύριον
 τῇ δόξῃ οἱ τὰ λαὸν ἰουδαίῳ, τὸν τοιοῦτον θάνατον, ἀλλὰ γινώσκοντες, ὅτι δὲ τὸν, τὸν σαυρῶ-
 τροπαίου, καὶ δὲ τὸν σωτηρίου θάνατον, ἀπὸ τῆς καὶ ἀδ' αὐτοῦ θεοῦ καλοῦνται, καὶ τὴν
 λαὸν πᾶσι αἱ πονηραὶ καὶ ἀντικείμεναι δυνάμεις, διὰ τὸν σαυρῶν τὸ σκότος· τῇ οἰκονομῶ-
 ντες ἀπὸ λῆσιν, τὸ δὲ φῶς τῇ γνώσεως ἐπαγγέλει, διὰ τὸν σαυρῶν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ κα-
 τέκριναν τὸν θάνατον, καὶ οὐκ ἐπὶ δὲ θάνατον, καὶ ἡ τυραννὶς τὸ διαβόλου, καὶ τὸ μὲν σῶ-
 μα τὸν χριστὸν ἀπέθανε, καὶ ἐπέφη, καὶ ἀνέστη, ἡ δὲ θεότης αὐτοῦ ἀπαθὴς διέμεινεν. ὡς περὶ
 γὰρ βασιλείᾳς λόγος· ὅτι χρίειν κατὰ γραφάς, ἐπὶ ὅτι χρίειν διαφθαρεῖ, ὁ πῦ βασιλείᾳς
 λόγος ἀφ' αὐτοῦ διαμείνει, οὕτω καὶ ὁ χριστὸς, τὸ σῶμα ἐκένου καὶ φθορὰν ἐδέξατο,
 καὶ ἀπέθανε, διαφθορὰν δὲ ἐδραμῶν ἡ δὲ θεότης αὐτοῦ ἀπαθὴς διέμεινεν, ὅτι γὰρ πάρε-
 θεός. δούλῳ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἰσδαῖοι πάντες μαρτυροῦντες εἰσὶ τὸν χριστὸν θάνατον. ὡς
 γὰρ καὶ ἡμεῖς γοῦν λεγόντες ἀρετῆς αὐτοῦ. τρίτον, ὅτι καὶ ὅτι κρυφὴ ἀπέθανεν ἐδ' ὅτι πᾶ-
 ρῶν καὶ γωνία, ἵνα κρυβῇ ὁ θάνατος αὐτοῦ. σὺν τῷ θανάτῳ καὶ ἡ τῶν ἀνάστασις. ἀλλὰ καὶ
 δὲ οἰκονομίαν ὅτι τῷ κατὰ τὸν πάρε κατὰ τὸν κρυφὸν θάνατον, ἵνα καὶ τὸ εἰωθὸς, σωμα-
 θροῖδ' τὸ πᾶσι τῷ ἰουδαίῳ, ἡτοι τὸ δὲ δὲ ἀφ' αὐτοῦ, καὶ γινώσκοντες πᾶσι διὰ τὸν τὸν χρι-
 στὸν θάνατον, καὶ οὐκ ἐχῶσι χώραν οἱ βουλόμενοι κρύπτειν τὸν τὸν σωτῆρα θάνατον, ὡς καὶ
 τὸ πᾶσι ὁ μωῦσ'· πᾶσι τῶν, ὅτι ἀπὸ τῶν θάνατον φυσικόν, ἀλλὰ τοῖς ἰσδαῖοις ἐπέβη
 τὸ ἐκένου θάνατον. καὶ ἀπὸ τῶν παλαιῶν γινώσκοντες, οὐκ αὐτὸς ἐκένου ἐκλέγεται τὸν
 παλαιόν αὐτοῦ καὶ ἀντίπαλον, ἀλλ' ὡς αὐτὸς βούληται πᾶσι συμπλέκεται, οὕτω καὶ
 ὁ χριστὸς, ὅς ἀπὸ λόγου μόνου ἔρ' αὐτοῦ εἰς γλῶσσαν ἡμεῶν αὐτοῦ, τὴν δὲ ζουσίαν πᾶσι τοῖς
 ἰουδαίοις ἀφ' ἑ. καὶ αὐτοὶ οἱ ἰσδαῖοι ἐβεβήθη τὸν διὰ σαυρῶν θάνατον, ἀγνοοῦντες οἱ
 τὰ λαὸν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ θάνατον ἐμφανιστὶν τινὰ προφητείας ἐπλήρωσεν. ὁ γὰρ διαβί-
 φησι, λίδον ὅτι ἀπεδοκίμασεν οἱ οἰκονομῶντες, ἐπὶ τῇ ἐγγήθῃ εἰς κεφαλῇ γωνίας. τὸ δὲ
 λούσης τῇ προφητείας, πάντως οὐδὲν ἔτ' αὐτοῦ, ὅτι ὡς περὶ ἡ γωνία εἰς δύο τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 σὺν τῇ, καὶ ποιῇ, ὅτι καὶ ὁ χριστὸς, ὅς περὶ τῶν ἀνομάδῃ παρὰ τῇ γραφῇ, ὅτι τινὰ λίδον
 ἀπεδοκίμασεν, καὶ ὡς ἀνὸς ἐλ' ἡμεῶν ἐβ' ἡμεῶν οἱ οἰκονομῶντες ἰσδαῖοι, οἱ τινὲς
 ἐπεβήθησαν τῇ τῇ λόγια εἰς οἰκονομίαν καὶ σωτηρίαν τῇ γινώσκοντες αὐτοῦ, οὗτ' ἡμεῖς
 ὁ χριστὸς ἐγγήθῃ εἰς κεφαλῇ γωνίας, οὗτ' ἡμεῖς σὺν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ, καὶ τῇ
 ἐθ' ἡμεῶν, καὶ γινώσκοντες τῇ δὲ, ὅτι οἰκονομῶντες εἰς κατὰ τὴν θεοῦ. καὶ τίνες τῶν χρί-

γν' ἔβ' σαυρῶν, τὰ δις ὧν τα σιωπήγαγε, καὶ εἰς γὰρ καινὸν ἀνδρωπορ, καὶ μίαν πίσιν ἀρχαί
 πέντην. ἀλλὰ καὶ τὴν αἰετα, ὅρ' ἵνα ὁ ἀρχων τ' αἰετ' ἀνέβηθ' ἐμίανει, ὅθεν ὁ χριστὸς ἡγία
 σε, διὰ τὸ ἀναβέβηκεν αὐτὸν εἰς τὸ τ' σαυρῶν ὕψος. εἴποι δ' αὐτὸς καὶ ὅτι, ὅτι οὐκ ἀπέθανε
 νηὶ ὁ χριστὸς τὸν τε ἰωάννου θάνατον, ἢ τ' ἡρώδους, οἱ τινὲς δ' ἤ ἐτιμῆν τ' κεφαλῶν, ὁ δὲ ἐπὶ
 δὴ μέδον φυλίνω πρίονι, ἀλλὰ σῶον ἔχωρ τὸ σῶμα, διδασκαλίαν ἀφείδ, ὅτι ἐπὶ σῶμα χρι
 στὸ ἡ ἐκκλησία ὅστις, ὅτι ἐστὶ δίκαιον, ἵνα χρίσωσιν αὐτ' οἱ κακῶς φρονῶντες.

Εἰρησὶν, ὅτι τ' χριστὸς ὁ θεὸς εἰς ἑαυτὸν μετεκαλεσάμενος, ἐν τῇ σὺν εἰς τοὺς οὐρανούς. πῶς δὲ
 τὰ τέλη τ' κόσμος πάλιν φανήσεται, καὶ θανατώσει τὴν ἀντίχριστον, μετὰ δὲ ταῦτα θανα
 τῶν καὶ τὸν χριστὸν, τοῖς αἰρετικοῖς δονατισαῖς συμφωνῶν, ἢ ταύτην τῇ αἰρέσει, τὸ ὁμολο
 γεῖν τὸν χριστὸν τὸν θεὸν ἀνατρέπει. ὅτι μὴ γὰρ ἀνελήφθῃ εἰς τοὺς οὐρανούς ὁ χριστὸς, ὁμολογῇ.
 ἢ ὅτι πάλιν ἐλθὺσε αὐτὸς μέλει, οὐκ ἀρνεῖται. ὅτι δὲ ὡς θεὸς ἢ κριτὴς πᾶσης κτίσεως, ἀρ
 νῶμαι. ἀλλ' ὡς ἡλίαν ἢ γνῶν χρίτω κερύττει τὸν χριστὸν ἐλθόντα. ἀρνέμεν δὲ καὶ τ'
 ἐκείνη θάνατον, λέγει, ὅτι μετὰ τὸ θανατωσάμεν τὴν ἀντίχριστον, καὶ αὐτὸν τ' χριστὸν ἀφ' ὧν
 ἀλλ' ἐπὶ πολλὰς καὶ διαφόρας ἐμπροσθεν πῶς τὸν χριστὸν εἰπομέν, ἀποχρητὰ λεγόμεν
 να εἰς ἀνασκυβύλιν, καὶ κατὰ λυσιν καὶ βύβιν τ' ἀσέβηματ' ὅτι πῶς μὴ τ' χριστὸς ταῦτα
 εἰς τὰ πρὶν τ' μωσῶ μετ' ἐλθόντα.

Περὶ δὲ τῆς ἁγίας μαρίας τῆς παρθένου καὶ θεοτόκου εἰς τὴν φησιν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ θεοποιῶ
 σιν αὐτήν. ἐπεὶ γοῦν καὶ πῶς τὸ τοιοῦτον ἀπονήματ' ἀρκέτως εἰρήκαμεν γν' τῇ τρίτῃ
 ἀρχολογίᾳ, πλέον δ' ἐλέγομεν. ἀρκέτι καὶ γὰρ εἰσι τὰ βιβλία. Εἰ γν' ἔβ' κεφαλαίῳ τῷ
 ἀμράμ λέγει πῶς τῇ ἀειπαρθένῳ ἁγίας μαρίας τῇ θεοτόκῳ, ὅτι θυγάτηρ ὅτι τ' ἀμράμ, ὅς
 ὅτι πατὴρ τ' πατὴρ μωυσέως καὶ τ' ἀαρῶν, ὡς καὶ γν' ἔβ' κεφαλαίῳ τῷ μαριάμ, ὅπου
 ἐρμηνεύεται μαρία, διαρρήδην φησιν, ὅτι ἡ τ' χριστοῦ μήτηρ μαρία ἀδελφὴν ἰω' τε ἀα
 ρῶν καὶ μωσέως. καὶ ὅτι μὴ δ' ἀμράμ πατὴρ ἰω' μωυσέως καὶ ἀαρῶν, οὕτως ὅτι ἡ ἀλή
 θεια. τίν' δὲ ὅτι ἡ θεοτόκ' θυγάτηρ, καὶ πότε ἐρμηνεύει, τοῖς πᾶσι φανερόν. τὸ γὰρ
 μωσέως ἀδελφὴν καὶ μαρία γν' τῇ ὁρμήν ἀπέθανε. μετὰ δὲ χρόνος χιλίους πεντηκισίους ἐρμ
 νεύει ἡ ἁγία θεοτόκ'. οὕτω παραφυλάττει ὁ ματῶν τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν γν' ὅλη τῷ
 αὐτὸ συγγράμματι.

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ.

ΣΕΒΗΣ εἰς βιβλ' κακῶν ἐμπροσθεν καταφρονεῖ, φησιν ὁ δαυμῶ
 σι' σολομών. ἢ πῶς ἀσεβέσειε τ' μωσῶ μετ' ποῖον δὲ βιβλ' κακῶν,
 μάλλον δὲ σκοτ', εἰς δ' οὐκ ἐνέπιδεν ὁ δ' ὕψιν ὅθεν, ἢ γὰρ μετὰ τ'
 ἄλλων πλασματῶν καὶ τῶν τῶν ὕψιν, ἐπλάσσει το καὶ τὴν πα
 ρῶν ἀθεομωρ θεωρίαν, ἐχούσαν ὡς ἀξίως ὅπως.

Εν τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἡγῶν ἰσραὴλ, αἰν' τῷ ποιήσαντι διελ
 θῆν τὸν δόλον αὐτῶ γν' μίαν νυκτὴν ἀπ' τ' θυκτηρὶς τ' ἐλαράμ, ὅθεν οἱ κακῶς, μέχρι τ'
 πρὸ ῥωτῶν θυκτηρὶς, ὅθεν οἱ κακῶς ἀγί' ἱεροσαλήμ, ἢν θυλογήσαμεν, ὁ μαχούμετ γν'
 μίαν τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ ψάλλειν αὐτὸν τὴν ἐωδινὴν ὡσαν αὐτῶ, εἴπε τοῖς ἀνθρώποις, ὡ
 ὡς ἡμεῖς ἀνδρωπορ κατανοήσατε, χθες μετὰ τὸ διασπῶμαι με ὡσῶν, ἦλθε πρὸς με ὁ γαβριήλ
 μετὰ τὴν ἐχάττω ἀσπρινὴν ψαλμοδία, καὶ εἶπε πρὸς με, ὡ μωσῶ μετ', γν' τέλει τοῖς οἱ
 θεὸς ὡς κεφαλῶν αὐτῶν. ὡς εἶπον, καὶ πού αὐτὸν ὡς κεφαλῶν, καὶ εἶπον ὁ γαβριήλ, γν' τῶ
 τὸ πᾶν ὅπου ὅτι. καὶ ἡ γὰρ μοι κτλ' μεῖζον μὴ ὅθεν, ἐλαττον δὲ ἡμῶν, ἢ τὸ ὄνομα αὐ
 τῶ ἐμπαράχ. καὶ εἶπε μοι, ἀνδραίνε βύβιν, καὶ ἔλαυνε μέχρι τ' οἴκου τῶ ἁγίου. καὶ ὡς εἶ
 φρονέω ἀναβάνειν, ἐφυγε τὸ κτλ' ὅτι. καὶ εἶπον αὐτῶ, ἵνα ὡς κεφαλῶν, ὁ μαχούμετ γὰρ
 ὅστις

[illegible]

θεός τῶν ἀγγέλων, ἔτα κακένων ὑπερανελύσαι, καὶ ὅτως ἐσελθεῖν εἰς τὸν θεόν, καὶ σιῶν
 τυχεῖν ἀλλήλοις. Ἐπὶ μὴ μόνον μέζονα πάντων ἐκένων δεικνύει αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ὑπερέκει
 νων ὑψόμηνον, ἐδὲ λέγειν πρὸς τὸν μέγαλον ἐκένον καὶ θεοῦ πατρὸς, ὅπως φησὶν εἰδὼν
 ὅτι τῷ τετάρτῳ θρανῷ, αὐτὸν δὲ ὑπερανελύσαι καὶ τὸν ἐβδόμῳ, καὶ ἀπελθεῖν μέχρι καὶ τὸ
 δεῦδ, ὁμιλῆσαι τὴν αὐτῶν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐβελθεῖν καὶ κατελθεῖν ἐν τῷ τετάρτῳ θρανῷ, ὡς
 εἰρηται, καὶ σωτηχεῖν τὸν μωῦσῆ, συμβαλδύσαι τὴν αὐτὸν βύτῳ, ἐπαναστραφέντα πρὸς
 καλέσαι τὸν θεόν ὑπὲρ τὸν λαόν, καὶ γνέσθαι κορυφοτέρην τὴν θυλῶν, ὡς ἀδυνατῶς ἐχόντος
 πρὸς αὐτὴν, καὶ διεφαμένως βύτῳ τὴν βουλῶν, ἐπαναστραφῶν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ζήτησαι
 τὸ πρὸς τὸν θεόν, καὶ προσελθῶν τὴν ζήτησιν αὐτῷ, καὶ γνέσθαι ἐλαφροτέρην τὴν θυ-
 λῶν, καὶ αὐτὸν τὸν μωῦσῆ αὐγαγῶσαι τὸν αὐτὸν αὐθις ἐπαναστραφῶν εἰς πρὸς τὸν θεόν,
 καὶ πάλιν γνέσθαι πολλὰ ἐλάττωνα τὴν θυλῶν. Ὁ μὴ ἀρκεδόντα τὸν μωῦσῆ ἐπεῖν
 καὶ αὐθις ἵνα ἐπαναστραφῇ πρὸς τὸν θεόν, καὶ αὐτῇ συγγνωμονεῖραν γνέσθαι τὴν θυ-
 λῶν, οὐ κατένδυσεν, ἀλλὰ κατελθεῖν εἰς τὸ ἐμπράκην, καὶ ἐλαύνειν εἰς αὐτὴν ἐν τῷ πρὸ
 τέρῳ, σκόπει γοῦν τὸν πᾶν ἀγνοσίας μεμεσώμενον. τὸν θεόν, ὅπως ἵνα ἐμολογῇ ὁ
 αὐτὸς μωῦσῆ ποιητὴν οὐρανὸν καὶ γῆς, ἐν σώματι διδύνει, καὶ ἐκ ἀσώματος. τὸ γὰρ θεόν,
 ἀσώματος, ἀποστῆναι καὶ μὴ ἔχειν μέγεθος, ὅδε ἐν εἰδὲ πρὸς γραπτόν. τὸ δὲ ὅτως ἐχόν τὴν
 ἰδίαν αὐτῷ φύσει, πρὸς αὐτὸν ἐκ μερῶν, εἰ γὰρ τις δόξῃ ὑπάρχειν, πρὸς νοηδύσεται ἀσώ-
 ματον, τὸ γὰρ ἐν γῆ καὶ οὐρανῷ, πάντως καὶ ἐν πᾶσι. τὸ δὲ ἐν πᾶσι, καὶ ἐν τόπῳ. τὸ δὲ ἐν τόπῳ,
 ἐξ ἀνάγκης πρὸς γραπτόν. ταῦτα δὲ σωματικὰ, καὶ τὰ τὸ σῶμα τὸ ἰδίαν, πᾶσι αὐτῷ ἰδίαν
 κακίας ἐκένων καὶ ἀσώματος φύσεως τὸν θεόν λογίσσεται τις διανοίας μετὰ τὸν ὄν, καὶ ὁ μὴ
 πατριάρχης ἀβραάμ ἐν τῇ πάλαι θεοφανίᾳ γινώσκων καὶ ἀποδόντων αὐτὸν ἐλογίσαντο καὶ ἐκ-
 λειπον. τὸ δὲ διὰ τὴν πρὸς τὸν θεόν καὶ τὸν θεόν ἀγγέλων ἰδόντων, ἐσπράφη ἡ δόξα αὐτῷ εἰς τὴν
 φθοράν, τὸν ἵπτον παραβραχὺ ἀπεβάλλει τὴν αὐτῷ ζωῶν. ὁ δὲ διαβὸς φησὶν, ὁ ὑπὲρ β-
 πῶν ἰδίαν τὴν γινώσκων, καὶ ποιῶν αὐτῷ τρεῖς, ὁ δὲ μωῦσῆς τὰς ἀγγελικὰς πᾶσι ὑπερα-
 ναστῶν δυνάμεις, αὐτῶς τῷ θεῷ προσωμίλησε, καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου
 δυνάμεις ἐποίησε, καὶ ἐν τῇ θυλῶν οὐκ ἀπέτυχεν. ἐγὼ δὲ ἀπρὸς πᾶσι οὐκ ἐφην τὸ μὴ ὅς ἐκ
 οὐτοῦ καὶ ἀλαζών, ὅτι κατέλαβε τὴν τὸν θεόν φύσιν, ὡς αὐτὸς ὁ θεός οἶδεν αὐτῷ.
 ἀλλ' ὁ καποικῶν ἐν θρανοῖς, ἐκγελάσεται αὐτὸν καὶ εὖ μετ' αὐτῷ, καὶ ὁ κύριος ἐκμνη-
 στήσεται αὐτῶν. Ἐπὶ δὲ καὶ τὸν θεόν γινώσκων τὴν δυνάμιν τὸν λαόν, ἀλλ' ἐπέθηκεν ἰδίαν
 τὸν τρέχον αὐτῶν νόμον, ὅπως οὐκ ἠδύναντο βασάζειν, καὶ πρὸς θεόν, ὅς ἐγινώσκον τὸ ποίη-
 μα αὐτῷ, καὶ τὴν δυνάμιν τὸν ποιήματ' αὐτῷ. εἰ δὲ θεός ὡς ἀληθινός, καὶ τὰ πάντα γι-
 νώσκων πρὶν γνέσθαι αὐτῶν, ἴδωκε νόμον μὴ ἀτελῆ τὸν μωῦσῆς ἰδίαν τῶν ἀνθρώπων
 ἀδρόναιον, τὸν λαόν δὲ τὸν ἰδίαν τὸν ἀνθρώπων, πᾶσι τὸ τέλος ὡς ἀγνοῶν ἢ μεταμεληθείς,
 εἰς τὸ ἀτελὲς πάλιν κατήγαγε, τὸ γὰρ τέλος οὕτως ὅτι τέλος, εἴπορ οὐτὲ ἐλλείπεις ὅτι,
 οὐτε πρὸς τὸν καὶ παρὲλθον, ὡς αὐτὸς τὸν ἀνθρώπων μαρτυρεῖ ἡ ἀλήθεια. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ
 μωῦσῆς τέλος καὶ ἀληθὲς καὶ ἅγιον, ὁ σωτηρίαν καὶ ὁδὴν ἀρετῆς οἱ δὲ τὸν πᾶν
 μωῦσῆς ἀκόλουθοι δικαιοῦντες τὸ ἀσέβη, λέγουσιν, ὅτι ὁ μὴ χριστὸς ἐδίδάκει μέγιστα
 ἀδυνάτῃ. τίς γὰρ δυνάται ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς αὐτόν, καὶ τὸν θεόν ὅς ὅλος αὐτῷ ἐν κα-
 ρδίᾳ; τίς δυνάται ὑπὲρ τῶν δικαίων καὶ ὁ συνωφαναυτῶν ὀφείδει; τίς δυνάται ἀγα-
 πᾶν ὅς ἐχθρούς αὐτοῦ, καὶ τὰ ἑτοῖα. καὶ ἰδίαν τὸν ἀπείσειλκον ὁ θεός τὸν μωῦσῆ καὶ τὸν κα-
 ρδὸν συγκαταβάσεως ἐνέκον, ἵνα ῥαδίως πληρώσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν νόμον πρὸς τὴν αὐτῶν
 σωτηρίαν. εἴπορ γοῦν οὐκ ἀνεφαίνοντο ὁ χριστὸς καὶ θεοῦ ἵός, ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς αὐθῶν
 πρὸς ὡς ὁ μωῦσῆς, ἐδεδόμει ἀν τινῶν ἀρετῶν εἰς τὴν ἐν ἀληθείᾳ φανέρωσιν. ἐπεὶ δὲ
 θεός ἀληθινός τρανῶς ἀναφαίνεται, πρὸς ὅσον ἡ γῆ ὅλος δυνάται ἀρετῶν πρὸς τὸν
 ὡς γὰρ θεός καὶ ποιητὴς οἶδε τὸν ποιήματ' αὐτῷ δυνάμιν. ἀλλ' ὅμως ἴδωκεν καὶ ἐκ τὸν
 τὸν μωῦσῆ λόγων τὸ ἀπόπορ. αὐτὸς ὅσον ὁ μαρτυρῶν καὶ λέγων, ὅτι ὁ χριστὸς λόγος θεοῦ
 ὅς, ὁ ψυχὴ θεοῦ ὅς, καὶ πνῦμα θεοῦ. καὶ ἐκ λόγος θεοῦ ὅς, πᾶσι παραλογος ὁ τὰ πάντα
 ἐδίδας ἐποίησεν, ὁ γὰρ τὸν θεόν λόγος οὐκ ἂν ποτὲ π ἀγνοῶν ἐνέεισκηται. ὅτι γὰρ ὡς ἵός τὸν

θεὸς δὲ ἐν ἐλάτῃ αὐτῷ· ὁ θεὸς ὁ πατὴρ, ὅτι ὡς λόγος αὐτῷ· ὁ εἰς ψυχὴν θεὸς, ὁ πνύμα θεὸς
 ὅτι, πῶς εἰς τὰς ψυχὰς ὁ πνύματα τῶν ἀνθρώπων ἑαυτοῦ ἐκείνη μὴ δύναμινα φέρει
 αὐτό; ἐπὶ δὲ αὐτὸς φησὶ πῶς αὐτῷ ἀπολυθούσης, ὅτι δὲ γὰρ εἰσιν, ἢ μὴ πληρῶσαι γὰρ τὴν
 τε μωστικὸν νόμον, τὸ δὲ ἀγγέλιον, καὶ τὸ κοῖραν, καὶ εἰ μὴ βαρεῖα καὶ δυσβάστακτα διδασ-
 σκει τὸ δὲ ἀγγέλιον, πῶς ὁ διδάσκαλος ὁ μὲν δὲ παραγγέλει ὑμῖν, ὡς εἰ μὴ πληρῶσαι
 τε τὴν τε παλαιὸν νόμον, καὶ τὸ δὲ ἀγγέλιον, ὅτι γὰρ ὅτι, οὐ τίς τινος δὲ μία ὠφέλεια ὅτι γὰρ
 μῦν, εἰ δὲ τίς τινος ὅτι τὸ δὲ ἀγγέλιον, ὡς περὶ καὶ ὅτι, ματαίως ἀρὰ δικαιοῦται τὸ κοῖραν, ὅτι
 συγκαταβάσεως χάριν δὲ δέσθην, ὁ ἀληθὴς κατὰ φύσιν θεὸς τὸ δὲ ἀγγέλιον καὶ τὸ χριστόν,
 πῶς γὰρ δύναται τὸ δὲ ἀγγέλιον τέλειον εἶναι διορθώσεως δέσφου; ἐπὶ, εἰ δὲ γὰρ ἐν ἡ
 αὐτοῦ αὐτὸν ὡς τὸν αὐτόν, τίς χρεία ζῶντος, ἵνα ἀπὸ τῆς μακρῆς διακομῆς αὐτόν ὡς
 ἱεροῦ ἀλλήμ; ἐπὶ, τίς μετρήσας τὸ φῶς τοῦ μήκους, τὸ ἀπὸ τῆς πρώτης οὐρανοῦ μέχρι καὶ τῆς δευ-
 τέρου, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ περὶ τῆς οὐρανοῦ τῶν διαστημάτων, αὐτὴ γὰρ ἐστὶν μαχοῦμετ; ἐπὶ, εἰ μὴ
 εἴα βηματικῶν ποδὸς ἐμετρήσθην τὸν τὸ διαστήμα, πῶς ποῦ ἐπάτησε σῶμα πάχος ἔχον τὰ
 ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ὡς αὐτὸς τὸν αὐτόν; εἰ δὲ ὅτι μὴ ἀδυνατῶν, ἀλλὰ γὰρ ἐν τῇ ψυχῇ
 ἀνθρώπων ἀνέρχονται, πῶς τὰ ἀσώματα σώματα βηματικῶν μετροῦσι τὰ ὑπερὶ τῶν οὐρανῶν,
 ἅτινα γὰρ ἐλατῶν χροῶν δύνανται διελθεῖν τὰ ὑπερὶ τῶν οὐρανῶν; ἀλλὰ λέγω, καὶ ἀλλήμ, καὶ τὰ
 τούτοις ὅμοια. ἔτι, πῶς εἰς μὴ τῆς ἀνάστασιν ἐδέσθην ἀγγέλιον, ὡς τε ἀναβιβάζει αὐτόν εἰς
 τὸν οὐρανόν; γὰρ δὲ τῇ κατὰ βάσιν οὐδὲ αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον τὸ ζῶν τὸ ἐμπαράν, ἵνα καὶ πάλιν
 αὐτόν εἰς τὸ μακρὸν διασώσῃ; καὶ τίς δὲ τὸν παρὰ φῶς, ὁ μὴ τῶν ποιούτων κατεγνωκός;
 διὰ τὴν ὅτι παντελῶς κωλύουσιν οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι μετὰ τῶν διαλέγεσθαι, τὸ ἐλεγ-
 χον διελιγνότες. εἰ γὰρ ἀγνοοῦντες εἰσὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ματαιότητα, ἀλλ' ὅμως
 καὶ ἐκείνοι ἀσύμφωνοι πῶς ἀλλήλους ὑπερέχουσιν. οἱ μὴ γὰρ τῶν θανάτου φόβῳ, ὁ ἄνων-
 τες ἔπονται. εἰ δ' ἴσως ἀφόβως καὶ γὰρ ὁ ζῶντος ἐκείνου ἐλπίαν ἔχοντο, οὐδὲν χριστιανὸς ἐλπίαν τοῦ αὐτοῦ.
 οἱ δὲ τῇ πλάνῃ συναπαχθέντες, ὡς βέλαια καὶ ἀληθῆ καὶ ὁμολογῆ μὴ ἔχουσι τὰ τῶν μωστικῶν
 φύσιν ὁ τὸν αὐτόν. οἱ δὲ δὲ βούλονται ἀρκεῖναι ἐν παρὰ τὸν παρὰ τὸν πλάνης αὐτῆς,
 αὐτοῖς τῶν γονέων, ἀλλ' ἐπὶ ἐκείνοις ἡθίαις τῆς αἰτίας ἐν πῶς θεῶν ἀρκεῖναι. οἱ δὲ εἴα τὸ
 αὐτῶν ὁ ἐλπίαν ὁ πῶς τὰς ὑποστάσεις γνῶσιμον δὲ βούλονται ἀρκεῖναι ἐν πλάνης, ἀλλ'
 λά τῆς ἀκαθαρσίας καὶ ματαίαν δύνανται πειραζοῦνται, γινώσκοντες μὴ ὅτι εἰσιν ἀπὸ
 θεῶν τὰ λεγόμενα, λέγουσι δὲ ὅμως αὐτοῖς, ὡς πειραζοῦνται, ὅτι ὁ δὲ γὰρ γνῶσιμον σου γινώσκαι
 εἰ βέλομαι. ὁ δὲ εἴα δὲ παρὰ χωρὶς ἀναγινώσκουσι τῆς θείας γραφῆς παρὰ ἐκείνοις,
 ἵνα μὴ τὸ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν φύσιν εἰς ἐλεγχον ἔλθῃ. γὰρ γὰρ τῶν κεφαλῶν τῶν ἰω-
 νᾶ δὲ φησὶν, ὅτι καὶ ὁποῖος ποτε φωραθῇ ἀντὶ τῶν τῶν κοῖραν, θανάτου ἔσται ἡ ζωὴ ἡμῶν,
 καὶ δὲ πιστεύειν ἐτόρην πλάνην αὐτοῦ. γὰρ δὲ τῶν κεφαλῶν τῶν ἀμαρτωλοῦ, μὴ πιστεύοντες ἐτε-
 ρον πλάνην τῆς ἐπομένῃς τῆς ἡμετέρας νόμου, καὶ τοιγαυτὶ τὸ δὲ ἀγγέλιον σωτηρίαν εἶναι λέγων,
 καὶ ὁ δὲ γὰρ, καὶ μὴ δὲ εἶναι τοῖς σαρκεσὶν, μὴ πληρῶσαι τὸ δὲ ἀγγέλιον καὶ τὸν νόμον, πᾶ-
 λιν δὲ ὁ αὐτός, ὡς περὶ ὡς λαθρόμεν τὸν αὐτόν λόγον, γὰρ τῶν αὐτῶν λόγων φησὶν, ὅτι ἐμοὶ ὁ
 ἐμὸς νόμος, ὁ ὅτι ὁ ὅτι ἐμὸς. ὅτι ἐμὸς ἐλπίαν ἐστὶν ὡς ἐγὼ πρὸς τῶν, καὶ γὰρ ὡς ὅτι. ὅτι
 γοῦν ἰδίῳ δὲ τὸν παρὰ τὸν πλάνην καὶ τὸν πλάνην νόμον, τὸ μὴ μόνον μετὰ τὸν καλὸν τε
 καὶ ἐλπίαν ἀσύμφωνον ὅτι ἐμὸς ἐστὶν ἀλλὰ καὶ πῶς ἐαυτὸν μὴ ἐπὶ συμφωνεῖν, ὡς περὶ
 καὶ ὁ παρὰ οὐτως ἐμὸς ἐστὶν ὅτι τῶν αὐτῶν συγγράμματα. τὰ δὲ τῆς χριστιανῶν οὐχ οὐτως,
 ἀλλὰ πᾶσα ἡ θεία γραφή, ἡ τε παλαιά, ἡ τε νέα, μία ἐκείνη πῶς αὐτῶν, καὶ πᾶσαν ἀκριβῆ-
 αν συμφωνεῖ, καὶ αὐτὴ αἰετὶς ὅτι πᾶν ταῦ ἐμὸς ἐστὶν τὰ αὐτὰ ὁ φρονέσαι καὶ λέ-
 γουσαι, καὶ ἐκόντως. ὁ γὰρ αὐτός θεὸς ὅτι ὁ ποιητὴς καὶ νομοδότης ἐν τε παλαιῇ καὶ νέᾳ.
 ἐγὼ δὲ τὰ ἅπαντα μετὰ ἡσυχίας καὶ διαβίῃ τῆς πνευματικῆς ἐπορεύω, ἵνα τί κύριε ὁ δὲ ἀσέβων ὅτι
 δίδεται, καὶ ὅτι ἐμὸς παρὰ μὲν ἐστὶν οἱ πόδες, παρὰ ὀλίγον δὲ χεῖρ καὶ τὰ διαβί-
 ματῶν μου, ὅτι ἐξήλωκα ὡς τοῖς ἀνόμοις, ἐρῶν ἡμῶν ἀμαρτωλῶν θεωρεῖν, ὅτι οὐκ εἰσιν ἀνάσ-
 σιν γὰρ τῶν θανάτων αὐτῶν, ὁ σῶμα γὰρ τῆς μάστιγι αὐτῶν. γὰρ ὅτι οἱ ἀνθρώπων οὐκ εἰσὶν,
 καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μετὰ ζωῶνται. εἴα ὅτι ἐκράτησεν αὐτὸς ὁ ὅτι ὁ πᾶν εἰς τὰς

λος. ποιεῖ ἄλλον το ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἐαυτῶν. ἔξελε δύστην ὡς ἐκ ἐαυτοῦ ἢ ἀδικίαν αὐ-
τῶν, διηλθοσαν εἰς διὰ θεοῦ καρδίας, διηροήθησαν καὶ ἐλάλησαν γὰρ πονηρία. ἀδικίαν
εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν, ἐθγνῶ εἰς ἔρανον τὸ σῶμα αὐτῶν, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διηλθον ὑπὲρ
τῆς γῆς. ἀλλὰ σὺν τῷ θεοπαύτρει διαβίῳ αὐτὸς κεκράφομαι, ὅτι δὲ τὰς δολιότητας αὐτῶν,
ἐθς αὐτοῖς κακὰ κύριε. κατέβαλες αὐτοὺς γὰρ τῷ ἐπὶ θλίψει. πῶς ἐγγίοντο εἰς ὀρήμασιν θζάπι-
να; θζέλιπον, ἀπώλοντο δὲ τῶν ἀνομίαν αὐτῶν, ὥς ἐκ γνῦπνιον θζεγφρομένης κύριε γὰρ τῇ πόλει
σου τῶν εἰκόνα αὐτῶν θζρολήσεις.

B

ΕΠὶ γὰρ τῷ κεφαλαίῳ

λέγει ὁ μωάμεθ, ὅτι οἱ δαίμονες σὼθῃναι μέλλουσιν, ὡς

γῆρας αἰρετικῶ ἀκολούθῳ. καὶ ὅτι ἡ γὰρ ἐπὶ τῶν τόπων φησὶν ὁ αὐτὸς, ὅτι πολλοὶ τῶν δαιμόνων ἀ-
κρίβαντες τὸν μαχόμετον κορβανὴν ἀναγινώσκοντες, ἐπὶ νύκταν καὶ ἐθαύμασαν, καὶ πιστεύαν-
τες αὐτῷ ἐσώθησαν. ἀλλὰ νῦν ἔχοντας, ἀλλὰ καθολικῶς λέγει καὶ ἀρφαίνετ, ὅτι σὼθῃναι
μέλλουσιν οἱ δαίμονες. ἐπὶ γοῦν δυνάτῃ σὼθῃναι εἰς καὶ μόνος ἐκ τῶν τῶν μαχόμετων αὐτῶν, δυνάμει
σὼθῃναι καὶ πάντες. ἀλλὰ ὡς περ παύσῃ αὐτοὺς ἐαυτῷ γνῶναι, ὅτι καὶ ἡ γὰρ τὸ πῆρ. αὐτοὺς
καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καὶ πάντα λέγουσι τὸ θναγγέλιον τέλει, καὶ ἄγιον, καὶ σωτήριον, ὡς τῶν χρισ-
τῶν. νῦν ὅ, ὡς καὶ πολλὰ καὶ γνῶναι τὰ τῶν καθόλου λέγουσι. ὁ γὰρ χριστὸς ὅπως εἰρηκε πῶς
αὐτῶν γέννησις ἀφ' ἑαυτοῦ, πορδύει ἀπ' ἐμὸ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοίμασ-
μένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ὅσοι τοίνυν εἰπῶν, ὁ δὲ γὰρ τῶν δαιμόνων ἀφῆκεν ἐκ-
τός τῃ κολασεως. καὶ ἐκτόως. ὁ γὰρ σεσωσμένος ἢ σὺν τῇ μετανόια τὸ καὶ δυνάμει καὶ αὐτοῖς
συμβάλλει δὲ πρᾶξεως εἰς τῶν σωτηρίας ὁ δόξ. ὑπὲρ γὰρ τῶν σώματος τῶν δυνάμει ἀνθρώπου
ποιῶσαι τὸ καὶ βόλῃ. ἡτοι τὸ μὴ ἐμπιστῆν εἰς νόμον. ἢ ἐμπιστῶν, ἔχει ἐπ' ἄχρηστας ἐπὶ ἀνελ-
θεῖν εἰς τῶν πτωτῶν ὑγίαν. ὑπὲρ γὰρ τῶν ψυχῶν ἔχοντας. ἀλλὰ πᾶς τις ἀνθρώπος ἐπ' ἄχρηστας ἐα-
χει, ἵνα μὴ ἀμάρτε, ὅπερ ὅτι ἀδύνατον ψυχῆς. ἀμαρτῶν ὅς τῶν αὐτῶν θείῃσι δέξιν, ἵνα καὶ
αὐτοῖς ἀνακαλεσθῇ αὐτοῦ, καὶ μὴ μόνον εἰς τῶν πτωτῶν ὑγίαν καὶ ψυχῆς ἐπὶ ἀνελθεῖν, ἀλλὰ
καὶ πολλὰ τῶν μετῶν ὑπερβῇ. καὶ ἢ σὺν τῇ μετανόια, ὡς εἰρη, ποιῶν καὶ ὅσα ἀφῆκεν, ἢ καὶ
δυνάμει τῶν φασὶ πλὴν μόνον μετανόιας εὐείσκητ, καὶ ὁ πανάγαθος θεός, ὁ δὲ τῶν σωτηρίας
τῶν ἀνθρώπων κλίνας αὐτοῦ ἔρανος, καὶ κατελθὼν, καὶ γεγονὼς ἀνθρώπος, ἐκχεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ,
ὅπερ ὅτι μετῶν πᾶσι τῆς πρᾶξεως ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ πασῶν ἀρετῶν ὅσοι λογι-
ζετ, καὶ πῶς ἐαυτῶν πτωτῶν αὐτοῦ, ὅτι καὶ αὐτῶν κατέβησαν. ὑπὲρ δὲ τῶν διαβόλων πῶς μετῶν
νοια; πῶς ταπεινώσεις; ἢ γὰρ μετάνοια ἐκ ταπεινώσεως γίνεται. πρότερον γὰρ καταγινώσκει
πῶς ἐαυτῶν ὡς κακῶς πρᾶξαντος, ἐπειτα μετανόια ἐφ' οἷς ἡμαρτεν. ὁ δὲ διαβόλος τὸναντίον.
εἰργαίει ἢ τῶν ἀμαρτιῶν ἢ ἡμαρτε, καὶ τὸ καὶ δυνάμει πρὸς τῶν σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων
πῶς ἀπολέας εὐείσκητ. πῶς γοῦν κοινῶν θείῃ τε καὶ διαβόλῳ; ἀρὰ ματαίως ἐλάλησεν
ὁ μωάμεθ εἰπῶν, ὅτι δυνάμει σὼθῃναι οἱ δαίμονες.

γ

ΕΠὶ ὁ αὐτὸς μωάμεθ φησὶ πῶς τῶν κορβανῶν, ὅτι οὐδὲ εἰς τῶν ἀνθρώπων, οὐδ' αὐτοῖς ὁ μωά-
μεθ γινώσκει τὴν τοῦτου ἄχρησιν, ἀλλ' ἢ μόνον ὁ θεός. καὶ εἰ ὅσοι δέξιν ἀλήθεια, ποῖα
δὲ καὶ τῶν κορβανῶν ὡφέλεια; ἴσως γὰρ οὕτως ἡ δυνάμει ὡφέλῃσαι, ἐπὶ γὰρ ἐγινώσκου τὰ παρὰ
τῶν θεῶν λεγόμενα. ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ὁ μωάμεθ μαρτυρῶν εὐείσκητ, ὅτι οὐδὲ εἰς τῶν ἀνθρώπων
γινώσκει τὰ γὰρ τῶν κορβανῶν λεγόμενα, πῶς ἢ τοῦτου ὡφέλεια; πάντως οὐδὲμία. καὶ πῶς ἄλλη
μετῶν ἀπόδειξις, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ ὁ παρὰ τῶν μωάμεθ δοθεὶς νόμος; οὐ γὰρ δὴ μα-
ταίως νομοδοτεῖ ὁ θεός. ἰδοὺ τοίνυν καταφανὲς ὅτι τῶν κορβανῶν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ, ἀλ-
λά καὶ ἀνὰ πλάσμα ὅτι διανοίας αὐτοῦ καὶ καὶ δαίμονος. καὶ πρόδηλον ὅτι αὐτοῦ τῶν κορ-
βανῶν, ὅτι οὐτε τῇ παλαιᾷ γραφῇ συμφωνεῖ, οὐτε τῇ νέᾳ διαθήκῃ. καὶ τοῖς ὁμολογου-
ντοῦ τῶν μωάμεθ, ὅτι ἀγία καὶ καλαὶ εἰσὶν αἱ γραφαί, καὶ ὅτι οὐδὲν εἰσὶν οἱ ἐκείνου ἀκό-
λουθοι, εἰ μὴ πληρώσαι τὴν τε νόμον καὶ τὸ θναγγέλιον. ἐτι χεσθὸν διόλου αὐτοῖς ἐαυ-
τῶν δέξιν ἀντιλέγων. ἐτι οὐδὲν θαῦμα ἐπείσκει εἰς πίσωσιν τῶν λεγομένων. ἐτι ὁμο-
λογουμένων φάνηκε πῶς ἐκείνους, ὅπερ ὅτι τῶν θεῶν ἀλλότριον πάντη. ἐτι βίαιον δέξιν, καὶ κατα-
λυεῖ τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ ὅτι ἐποτε ὁ θεός αὐτεξούσιον. ἐτι παντελὲς δέξιν ἀτακτον, καὶ
τὸ ἀτακτον μακρὰν δέξιν τῶν θεῶν, οὐ γὰρ δέξιν ὁ θεός ἀταξίας θεός. ἐτι πανκρὸν ἀναφαίνετ,

καὶ

[illegible]

δις, ὡς ἂν πρὸς τὸν δ' ἐλεῖται γὰρ ἀγκίστρα γνῶντες, ὅς ἀνὸντος πρὸς ἐαυτὸν ἐφελκύνεται. ὁ δὲ διάβολος
 ψεύσκει δὲ, ἀλλ' ὅσον ὅσον ὡς ὁ μωαμέθ, καθὼς γὰρ ὅλως τῷ κερῶν τρανῶς ἀναφαίνεται.
 ὁ δὲ διάβολος ὑπερβολὴς δὲ, καὶ τίς ἄλλος ὡς ὁ μωαμέθ, ταπεινῶσι ὑποκριθεὶς, τῷ ὑψηλοφροσύνῃ
 νῦν ἡσυχάζει· ὁ δὲ διάβολος σύμβολός δὲ τῷ ἀπηγορευμένων, καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ μωαμέθ.
 ὁ δὲ γὰρ ὅς γινέται, ὁ δὲ γὰρ ὡφελιμὸς, ὁ δὲ γὰρ διὰ δεικνύει, ἀλλὰ τὰ πάντα ἡττῶν τῷ θεῷ καὶ τῷ θεῷ νό-
 μῳ ἐδίδασκεν. ὁ δὲ διάβολος ἄθεος, καὶ ἡττῶν πάντα ὁμοίως αὐτῷ, ὅτι ἀπωλείας ἡμῶν ὁ μαχομένη.
 θεὸν γὰρ πρὸς κινεῖ καὶ κινεῖ τῷ ὁλόσφαιρον καὶ ψυχρότατον, θεὸν πρὸς κινεῖ, τὸ μὴ τε γινῆναι
 θνήσκει, μὴ τε γινῆσκειν, μὴ νοήσας ὁ δὲ εἰλαος, ὅτι σῶμα πρὸς κινεῖ, καὶ ὁ θεὸς. ἡ γὰρ σφαῖ-
 ρα εἰσὶν σώματος δὲ, καὶ ἡ φύξις ποιότητος σώματος. ὁ δὲ θεὸς τὸ μὴ τε γινῆσκειν μὴ τε γιν-
 νηθῆναι ὅτι σῶμα πρὸς κινεῖ, ὅτι θεὸν ἀσώματον καὶ ἀληθῆ, ἀλλὰ θεὸν πρὸς κινεῖ, ὅν ὄνει-
 ροι τῷ ἀσέβει δὲ πλάττει. γελοῖον γὰρ πάντως δὲ δοξάζειν τινὰ ἡλίον μὴ ἔχοντα φῶς, καὶ
 πηγὴν αὐτοῦ ὕδατος, καὶ νοῦ λόγον μὴ ἔχοντα, ὡς ἀπόλοιτο ὁ βίσιος θεός. ὁ δὲ πᾶς ἡμῶν τῷ
 χριστιανῶν θεός εἰς ὅσον, ὁ πᾶς πάντων, καὶ ὑπὲρ πάντων, καὶ γὰρ πᾶσι, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, γὰρ πᾶς
 καὶ ὁ καὶ ἡ ἀγία πνεύματι πνεύματός τε καὶ πρὸς κινεῖ μόνος, μόνος γὰρ τριάς, καὶ τριάς γὰρ
 μονάδες, ἀσυγχύτως ὁμοῦς, καὶ ἀμερίτως διακεχωρισμένον. μόνος ἡ αὐτή, ὡς τριάς πανδοκίμα-
 ρος. πατὴρ ἀνάρχος, ὁ μόνος ὡς ἀρχὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς ἡττῶν πάντα τρόπον ἀνάκτιος. μόνος ἀε-
 τία, ὡς εἰς, καὶ πηγὴ, τὸ γὰρ ὁ καὶ ἡ ἀγία πνεύματι θεωρεμένης θεότητος, ὅς ἡλεως γέννησεν ἡμῶν
 καὶ πᾶσι χριστιανοῖς γὰρ τῇ ἡμέρᾳ τῇ κρίσεως, πρὸς βίαιος τῇ ὑπερβολῇ
 μὲν δὲ ἀποκρίνεται ἡμῶν θεοτόκος, καὶ ἀφ' ἧς θνήσκει μαρτίας,
 καὶ πάντων τῷ ἀγίῳ. ἀμὴν.

ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ

καυτακουβίου καὶ τῷ μωαμέθ ἀπλογῶ

τε καὶ λόγων τέλει.

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΒΑΣΙΛΕΙΑ, ΠΑΡΑ

ΜΕΝ ΤΩ ΝΙΚΟΛΑΩ ΒΡΥΛΙΓΓΕΡΩ, ΕΡΙΜΕΛΕΙΑ

ἡ ἀναλώμασι Ιωάννου ᾧ ὀπωρινῷ, χίλιος ᾧ πρὸς τακτοῦσῶ
πρὸς αὐτοῦ τρίτῳ ἀπὸ τῆς θεογονίας ἑνὶ αὐτῷ,
μὲν χιῶνος διδυτέρῃ ἰσαμύν.

SERIES CHARTARVM.

A a b c d e f g h i k l * α β γ δ ε ζ η θ :

Omnes terniones, præter l & * duerniones, & : quaternionem.

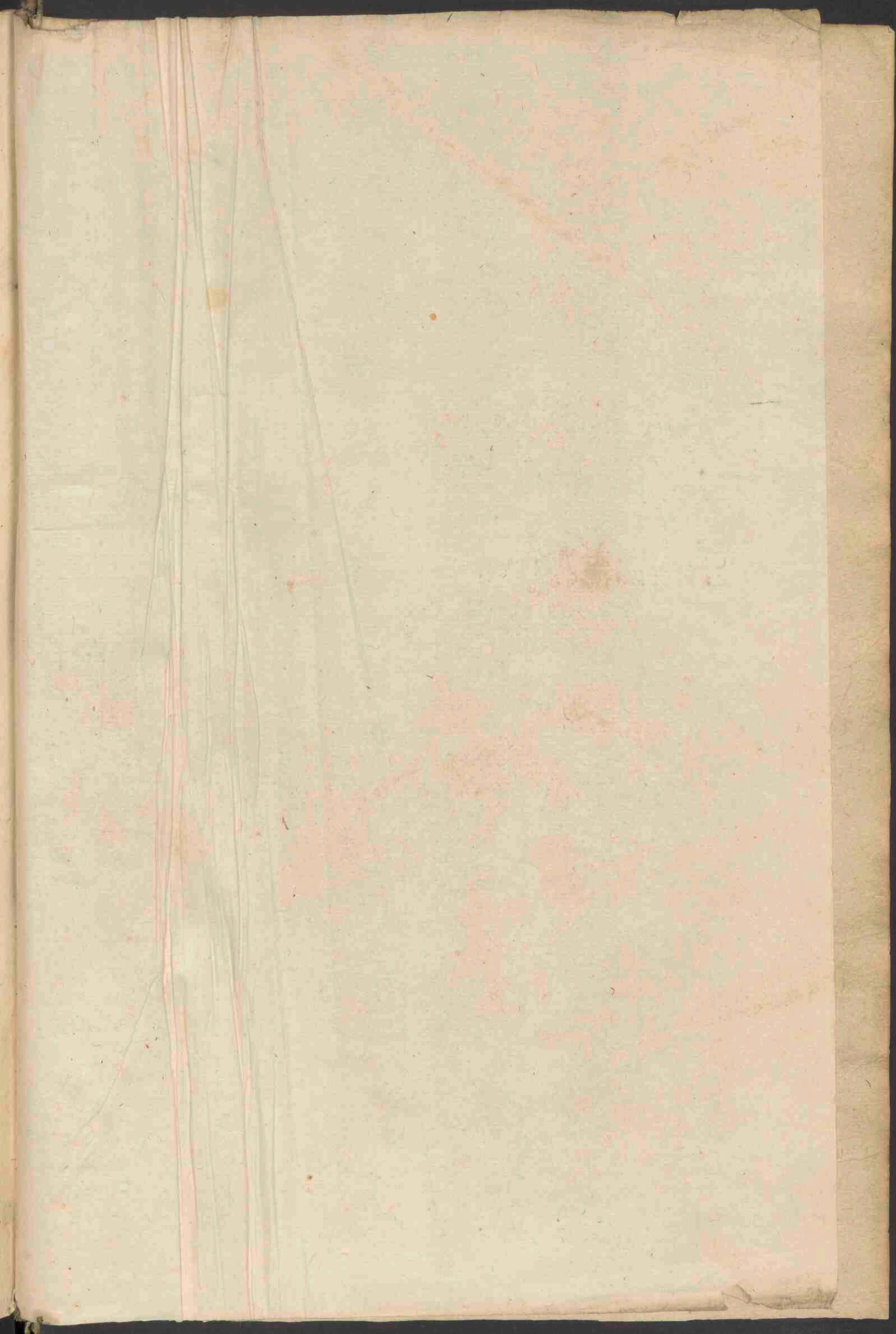
THE
JOURNAL
OF
THE
AMERICAN
MEDICAL
ASSOCIATION
PUBLISHED WEEKLY
CHICAGO, ILL.
1914

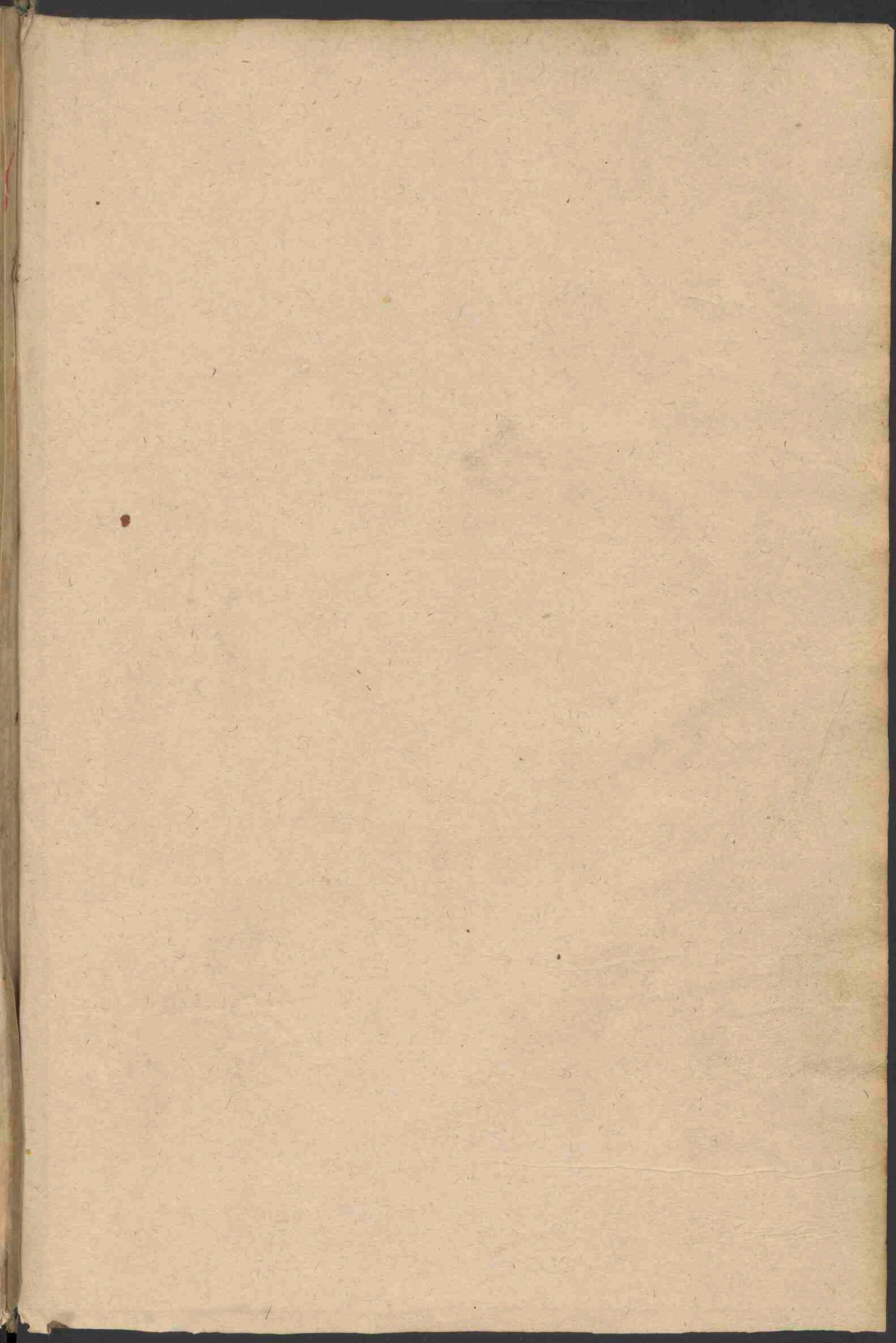
STANDARD OF MEDICAL ETHICS

ADOPTED BY THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION AT ITS ANNUAL MEETING, CHICAGO, ILL., MAY 1906

THE AMERICAN MEDICAL ASSOCIATION
535 NORTH DEARBORN STREET
CHICAGO, ILL.

Entered as Second-Class Matter, May 2, 1896.
Postage paid at Chicago, Ill., May 2, 1896.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Act of October 3, 1917, authorized on July 10, 1918.
Postage paid by addressee.

4 p 437a

ponas debent reddere debita adq. tenent. ⁊ dare q. salu. taurulū. ut omnis petendo uiro p. cā. m. a. q. p. m. u. t. a. l. i. u. t. a. d. u. l. t. a. r. i. q. e. s. s. e. t. g. r. u. i. u. s. p. e. c. c. a. t. i. u. m. d. i. n. e. r. u. i. ⁊ p. r. o. u. i. t. ⁊ h. o. q. u. i. t. t. e. n. u. i. t. d. n. p. o. s. t. e. a. n. o. m. u. t. a. u. i. t. o. p. i. o. n. e. m. a. l. i. q. u. i. b. ⁊ p. e. c. c. a. t. i. o. n. e. ⁊ m. a. x. i. m. e. m. h. o. q. z. e. d. i. d. i. t. i. t. i. n. g. u. a. r. i. u. s. a. d. s. c. i. a. l. e. ⁊ u. e. d. e. t. u. t. e. r. g. u. o. g. u. g. e. s. ⁊ d. e. c. o. i. g. l. e. n. s. u. s. u. i. m. p. u. a. t. o. s. u. i. m. p. n. i. s. s. u. i. s. o. l. l. e. p. n. u. i. s. s. u. i. n. o. g. r. a. t. i. a. r. o. u. i. u. n. t. ⁊ u. l. l. ā. o. i. o. s. e. t. u. i. a. s. t. e. n. e. t. ⁊ s. i. p. o. s. t. e. a. g. n. u. l. t. e. t. i. l. l. i. c. t. a. ē. c. o. n. m. i. r. a. d. ⁊ s. i. u. e. r. i. n. d. e. s. u. s. c. e. p. t. i. i. l. l. e. g. i. t. i. m. s. i. m. t. s. t. e. s. t. i. p. s. i. b. i. l. i. t. a. s. ⁊ s. i. v. n. o. m. o. r. t. u. o. s. u. p. s. t. e. s. a. d. s. a. u. o. t. a. g. u. o. l. a. n. t. o. i. u. s. n. o. t. e. n. e. b. i. t. ⁊ t. i. m. u. l. t. u. i. u. e. t. a. p. o. u. i. r. o. q. s. e. c. u. p. u. t. u. o. u. t. i. p. o. t. u. i. r. o. n. e. c. m. o. n. a. s. t. i. i. p. o. t. e. s. t. a. r. e. n. e. c. u. i. t. a. m. u. t. a. s. x. x. i. i. q. v. q. d. t. e. o. p. a. r. i. q. u. e. d. i. c. e. n. d. u. ē. q. d. u. o. t. u. g. r. a. t. i. e. a. q. u. i. b. ⁊ d. e. c. o. i. g. l. e. n. s. u. s. f. o. r. m. q. u. a. l. i. t. a. t. u. q. e. m. i. s. s. i. f. u. i. t. o. i. o. c. o. n. s. e. n. s. i. s. o. l. l. e. m. p. n. e. ⁊ m. a. l. i. q. u. i. s. a. u. t. s. o. l. u. t. i. s. q. u. i. g. u. i. d. o. n. o. s. t. a. t. a. d. h. o. c. u. t. s. o. l. l. e. m. p. n. i. g. e. t. u. o. t. u. g. r. a. t. i. e. n. o. t. i. a. ē. e. t. a. s. o. l. l. e. m. p. n. i. a. l. i. s. ⁊ i. p. s. o. s. t. i. o. r. r. e. l. i. g. i. o. n. i. s. a. d. h. o. c. u. t. o. i. u. s. g. i. c. t. a. d. i. r. i. m. a. r. u. q. u. i. t. u. n. t. q. d. u. o. n. e. s. p. f. i. c. i. e. n. t. u. n. ā. d. r. e. g. l. i. s. a. p. p. l. i. c. a. t. i. s. u. t. n. o. s. e. g. l. o. v. a. l. i. q. u. i. d. i. c. i. t. u. r. n. u. l. l. i. h. i. c. u.

[illegible]

Dixit

et

Dixit

et

ropt

et te e

idem t

idebi

debunt

et de

et p

et p

et p

et p

